URVINIO LOKIO GENTIS

JEAN M. AUEL

Jean M. Auel

URVINIO LOKIO GENTIS

Pirmoji serijos „Žemės vaikai“ knyga

Romanas

Iš anglų kalbos vertė
RASA KRULIKAUSKIENĖ
NOMEDA BERKUVIENĖ

UDK 821.111(73)-31
Au25

Versta iš: Jean M. Auel
The Clan of the Cave Bear: Earth's Children, Book One
Bantam Books, 2002

ISBN 978-609-403-339-1

Skiriama Rėjui,
mano didžiausiam kritikui
ir geriausiam draugui

PADĖKA

Nė viena išleista knyga nėra vien tik autoriaus nuopelnas. Pagalba plaukia iš daugybės šaltinių pačiais įvairiausiais būdais. Tačiau įdomiausia tai, kad pagalbos sulaukiau ir iš žmonių, kurių niekada nepažinojau ir tikriausiai nebesutiksiu. Esu dėkinga Portlando miesto ir Oregono valstijos Multnomos grafystės gyventojams, kurie mokėdami mokesčius paremia Multnomos grafystės biblioteką, be kurioje rastos informacinės literatūros ši knyga nebūtų parašyta. Taip pat esu dėkinga archeologams, antropologams ir kitiems specialistams, parašiusiems knygas, kurias studijavau labiausiai tam, kad galėčiau aprašyti šio romano veiksmo vietas.

Daugelis padėjo labiau tiesiogiai. Tarp jų tie, kuriems norėčiau ypač padėkoti:

Gin DeCamp, kuri pirmoji išklausė man kilusią mintį rašyti šį pasakojimą, buvo draugė, kai to reikėjo, noriai perskaitė rankraštį ir akylai ieškojo klaidų. Ji taip pat sugalvojo simbolį šiai knygų serijai. Johnui DeCampui, draugui rašytojui, kuris gerai žino, kokie skausmai ir džiaugsmai lydi rašant knygą, ir kuris neklysdamas paskambindavo

tiksliai tuo metu, kai man reikėdavo su kuo nors išmanančiu pasikalbėti. Karen Auel, padrąsinusiai mamą daug labiau nei pati suprato, nes juokėsi, kai turėjo juoktis, ir verkė, kai turėjo verkti, nors skaitė tik pirmąjį juodraštį.

Cathy Humble, kurios prašiau didžiausios paslaugos, kokios tik gali paprašyti draugas – nuoširdžios kritikos, nes vertinau jos kalbos jausmą. Cathy padarė tai, kas neįmanoma – jos kritika buvo aštriai įžvalgi ir kartu atsargi. Deanna Sterett dėkoju už tai, jog susidomėjo pasakojimu ir žinojo apie medžioklę tiek daug, kad galėjo pasidalyti keliomis pastabomis. Lana Elmer, kuri valandų valandas dėmesingai klausėsi kūrinio ir vis tiek sakė, kad patinka. Anna Bacus, kuri pasidalijo unikaliomis įžvalgomis ir akylai peržiūrėjo rašybą.

Ne visi tyrimai buvo atlikti bibliotekose. Mudu su vyru daug apkeliavome, kad patys patirtume, ką reiškia gyvenimas gamtoje. Kalbėdama apie tokį tiesioginį patyrimą, noriu ypač padėkoti Frankui Heylui, išgyvenimo Arktyje ekspertui iš Oregono Gamtos ir pramonės muziejaus, kuris parodė man, kaip sniego urve pasidaryti guolį, o paskui dar tikėjosi, jog ten ir miegosiu! Išgyvenau šaltą sausio naktį ant Hudo kalno šlaito. Dar labai daug ko išmokau iš Heylo, užkariavusio mano simpatijas, ir šalia kurio labiausiai norėčiau būti per kitą ledynmetį.

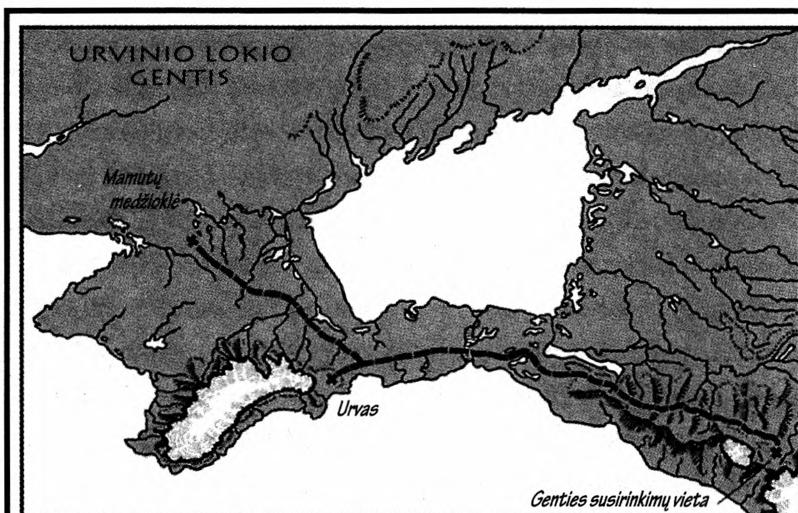
Esu labai skolinga Andy Vant Hului, nes pasidalijo su manimi ypatingomis žiniomis apie išgyvenimą laukinėje gamtoje. Parodė, kaip be degtukų susikurti laužą, kaip gaminami akmeniniai kirvukai, vejamos virvės ir pinamas krepšys, kaip apdirbti sausgysles bei odas ir kaip nuskelti akmeninį kirstuką, pjaunantį odą tarsi sviestą.

Esu labai dėkinga Jean Naggar, literatūros agentei, kuri dirba taip puikiai, kad mano drąsiausias svajones pavertė realybe, o paskui net pranoko jas. Ir dar dėkoju Carole Baron, aštraus proto ir jautriai redaktorei, patikėjusiai ta realybe, privertusiai mane pasistengti, kad romanas taptų dar geresnis.

Galop yra dar du žmonės, kurie net neįtaria, jog padėjo man, ir kurių pagalba neįkainojama. Su vienu jų matėmės, bet kai Donas Ja-

mesas pasakojo apie grožinės literatūros rašymą, nenutuokė, kad kalba būtent man. Manė, jog kreipiasi į grupę žmonių. Jo žodžiai buvo tiksliai tie, kuriuos norėjau išgirsti. Donas Jamesas to nežinojo, bet jei ne jis, tikriausiai niekada nebūčiau baigusi rašyti šios knygos.

Kitas žmogus, kurį pažįstu tik iš jo knygos, tai Ralphas S. Solecki, knygos „Šanidaras" autorius (Alfredas A. Knopfas, Niujorkas). Pasakojimas apie Šanidaro urvo kasinėjimus ir kelių neandertaliečių griaučių radimą sujaudino mane iki sielos gelmių. Jo dėka suvokiau, koks galėjo būti priešistorinis urvinis žmogus – kitu atveju vargu ar būčiau taip gerai įsivaizdavusi ir supratusi, kokia žmonijos reikšmė. Ir dar – turiu daugiau nei padėkoti profesoriui Solecki, netgi atsiprašyti dėl vieno prasilenkimo su tikrove, kai savo romane iškraipiau jo pateikiamus faktus. Iš tiesų neandertaliečiai dėdavo į kapą gėlių.

URVINIO LOKIO
GENTIS
Mamutų
medžioklė
Urvas
Genties susirinkimų vieta

ŽEMĖS VAIKAI

PRIEŠISTORINĖ EUROPA PER LEDYNMETĮ

Ledynų paplitimas ir pakrančių pokyčiai per 10 000 metų atšilimo, veikiant šiltėjančiai srovei per Viurmo ledyną, baigiantis Pleistoceno erai nuo 35 000 iki 25 000 metų pr. Kr.

0 MYLIOS 400

0 KM 400

1

Iš kailiu dengtos pašiūrės prie akmenuoto paplūdimio nedidelės upės linkyje išbėgo nuoga mergytė. Jai nė netoptelėjo į galvą atsigręžti. Dar niekada nebuvo tekę suabejoti, jog pastogė ir tie, kas gyvena viduje jai grįžus tebestovės.

Mergaitė pūkštelėjo į upę ir pajuto, kaip krantui stačiai gilėjant, akmenukai ir smėlis slysta iš po kojų. Panėrusi į šaltą vandenį, taškydamasi vėl iškilo, paskui keliais užtikrintais grybšniais pasiyrė į kitą statų upės krantą. Ji išmoko plaukti dar prieš pradėdama vaikščioti, o būdama penkerių vandenyje nardė it žuvis. Kartais tik plaukiant būdavo įmanoma perkirsti upę.

Kurį laiką mergytė žaidė, plaukiojo pirmyn ir atgal, paskui leidosi nešama srovės. Ten, kur upė platėjo ir kunkuliuodama vertėsi per akmenis, mažylė atsistojusi nubrido į krantą, o tada nupėdino atgal į paplūdimį ir pradėjo dėlioti akmenukus. Ji buvo ką tik uždėjusi akmenėlį ant ypač gražių akmenų krūvos viršaus, kai žemė pradėjo drebėti.

Mergytė nustebusi žvelgė, kaip akmenukas savaime nusirito, dar labiau išpūtė akis, kai nedidelė iš akmenų sudėliota piramidė ėmė drebėti ir išsibarstė. Tik tada ji suprato, jog taip pat dreba, bet vis dar jautėsi sumišusi ir nesuvokė, kas vyksta. Žvalgėsi aplinkui, bandydama suprasti, kodėl jos pasaulis taip nepaaiškinamai pasikeitė. Žemė juk neturi judėti.

Nedidelė upė, vos prieš kurį laiką laisvai srovenusi, dabar drumstėsi, šiaušėsi bangomis, kurios plakėsi į krantus, o besikilnojanti upės vaga už-

kirsdavo kelią tėkmei ir kėlė nuo dugno dumblą. Aukštupio pakrantėse augantys krūmai virpėjo – juos kilnojo aplink šaknis judanti žemė, o žemupyje neįprastai drebėdami šokčiojo didžiuliai akmenys. Už jų augantis spygliuočių miškas, į kurį tekėjo upė, keistai pasviro. Didžiulės prie kranto stūksojusios pušies šaknys apsinuogino, jas paplovė ištryškusi versmė, ir medis palinko į kitą krantą. Paskui pušis trakštelėjusi lūžo ir trenkėsi ant žemės lyg tiltas per drumzliną tėkmę, kur ir liko gulėti, tik drebėjo ant nenurimstančios žemės.

Mergytė pajudėjo iš vietos tada, kai nuaidėjo pušies trenksmas. Mintis užvaldžius baimei, skrandis susisuko, susitraukė. Vaikas bandė stotis, bet parkrito, pašėlusiai supantis žemei neišlaikė pusiausvyros. Pabandė dar kartą, pavyko atsistoti, tad taip siūbuodama ir stovėjo – bijojo žengti bent žingsnį.

Pradėjusi žingsniuoti prie kailiais dengtos pastogės, buvusios tolėliau nuo upės, mergytė juto, kaip duslus grumėjimas garsėja ir virsta siaubingu trenksmu. Rūgštus drėgmės ir puvėsių dvokas sklido iš atsivėrusio plyšio – tarsi ryte pabudusi žemė būtų nusižiovavusi. Nieko nesuvokdama mergytė spoksojo į purvą, akmenis ir nedidelius medžius, garmančius į tą žiojintį plyšį, kuris atsirado trūkinėjant stingstančiam išsilydžiusios planetos kiautui.

Pastogė kabojo ant tolimesniojo prarajos krašto pasvirusi, nes žemyn nuslydo pusė po ja buvusios žemės. Plona kartis lyg negalėdama apsispręsti pasvyravo, o paskui krito ir pradingo gilioje skylėje, kartu nusitempdama kailinę uždangą ir viską, kas buvo po ja. Plačiai išpūtusi akis mergytė iš siaubo sudrebėjo, kai dvokianti skylė žemėje lyg kokie nasrai prarijo viską, kas penkerius jos gyvenimo metus teikė prasmę ir saugumą.

– Mama! Maaama! – klykė vaikas supratęs, kas nutiko. Ji nežinojo, ar riksmas, skambantis jai ausyse, yra jos pačios, ar tai griausmingai gaudžia plyštančios uolos. Mergytė ropštėsi prie giliojo plyšio, bet pakilusi žemė nutrenkė ją atgal. Įsikibusi nagais į žemę, bandė rasti būdą, kaip išsilaikyti ant besikilnojančio ir siūbuojančio paviršiaus.

Plyšys užsivėrė, gausmas pritilo, drebanti žemė aprimo, bet vaikas – ne. Gulėdama veidu ant minkšto drėgno dirvožemio, išsiveržusio po žemę tampiusio priepuolio, mergytė tirtėjo iš baimės. Bijoti buvo ko.

Vaikas liko vienas laukinėje gamtoje, tarp žole apaugusių stepių ir kur ne kur išsibarsčiusių miškų. Šiaurėje ledynai skaldė žemyną, priešais save stumdami šaltį. Nesuskaičiuojama galybė žolėdžių ir juos medžiojančių plėšrūnų užplūdo plačias prerijas, bet žmonių buvo nedaug. Mergytė neturėjo kur eiti, nebuvo ir kas ateitų jos ieškoti. Ji liko viena.

Žemė vėl sudrebėjo, paskui nurimo, ir vaikas išgirdo iš gelmės sklindantį dundėjimą, tarsi žemė būtų pradėjusi virškinti vienu ypu nurytą grobį. Išsigandusi mergytė pašoko – baiminosi, kad vėl prasivers plyšys. Ji žiūrėjo į tą vietą, kur stovėjo pastogė. Viskas, kas liko – plika žemė ir aukštyn šaknimis išvirtę krūmai. Apsipylusi ašaromis mergytė nuskuodė atgal prie upės ir kūkčiodama parkrito prie dumblino vandens.

Tačiau drėgna pakrantė nebuvo prieglobstis nuo siaučiančios planetos. Supurtė dar vienas smūgis, šįkart žiauresnis. Apstulbusi mergytė aiktelėjo, kai šalto vandens čiurkšlė apliejo jos nuogą kūnelį. Vėl grįžo panika, ir ji pašoko ant kojų. Turėjo kuo skubiau dingti iš šios siaubingos vietos, tolyn nuo drebančios ir viską ryjančios žemės, bet kur ji galėtų eiti?

Akmenuotoje pakrantėje nebuvo kur dygti sėkloms, krūmai ten neaugo, tačiau aukštupyje krantai buvo apžėlę krūmokšniais, kurie jau leido naujus lapus. Instinktas pakuždėjo vaikui likti netoli vandens, tačiau susiraizgiusios gervuogės rodės neperžengiamos. Užverktomis akimis vos matydama kelią mergytė pažvelgė į kitą pusę, kur augo aukštų spygliuočių miškas.

Ploni saulės spinduliai sklido pro susipynusias netoli upės tankiai susispietusių visžalių medžių šakas. Tamsiame miške daugiau neaugo beveik jokia augmenija, tačiau daugelis medžių nebesistiebė aukštyn. Keli gulėjo ant žemės, o dauguma buvo pasvirę keistais kampais ir laikėsi tik remdamiesi į tvirtai žemės įkibusius, greta augančius medžius. Už medžių raizgalynės stūksantis didžiulis šiaurės miškas neatrodė svetinges-

nis už krūmus aukštupyje. Mergytė nežinojo, į kurią pusę pasukti, tad negalėdama apsispręsti dairėsi tai į vieną pusę, tai į kitą.

Kol žiūrėjo į žemupį, suvirpėjusi žemė paskatino pajudėti. Dar sykį ilgesingai nužvelgusi tuščią laukymę, vaikiškai naiviai tikėjosi, jog pastogė kažkokiu būdu vis dar tenai, mergytė bėgte pasileido į miškus.

Žemei rimstant, retkarčiais vis sugriaudėjančio grumėjimo genama mergaitė skuodė pagal upę, sustodama tik atsigerti – taip skubėjo pabėgti kuo toliau. Drebančiai žemei pasidavę spygliuočiai tysojo pasliki, tad mergytei tekdavo vis apeiti kraterius, paliktus žemėje negilių šaknų kuokštų – drėgna dirva ir akmenys vis dar kabojo prie atsikišusių šaknų raizgalynių.

Artėjant vakarui ji matė vis mažiau drebėjimo padarinių, mažiau išverstų medžių ir išritintų akmenų, o vanduo praskaidrėjo. Mergytė sustojo tik tada, kai nebematė kelio, ir išsekusi susmuko ant miško paklotės. Kol judėjo, buvo nešalta, tačiau vėsiame nakties ore ji ėmė drebėti, tad įsirausė į storą nukritusių spyglių kilimą ir susisukusi į kamuoliuką dar užsimetė kelias saujas spyglių ant savęs.

Nors buvo labai pavargusi, baimė neleido taip lengvai atslinkti miegui. Kol turėjo atidžiai apeiti kliūtis pagal upę, baimę buvo nustūmusi į sąmonės užkaborius. Dabar išgąstis vėl užplūdo. Gulėjo nė nekrustelėdama, plačiai atmerkusi akis, stebėdama, kaip aplinkui tirštėja ir stingsta tamsa. Bijojo ne tik pajudėti, bet beveik ir kvėpuoti.

Anksčiau ji niekada nebuvo naktį viena, ir visada kūrendavosi laužas, kuris nugindavo juodą nežinią tolyn. Galop mergytė nebeištvėrė. Pasikūkčiodama prapliupo ašaromis taip išliedama savo sielvartą. Mažas kūnelis purtėsi, raudojo ir aikčiojo, paskui atėjo palengvėjimas ir ji užmigo. Nedidelis naktinis gyvūnėlis atsargiai ir smalsiai apuostė ją, bet mergaitė to nejuto.

Pabudo klykdama.

Žemė vis dar nerimo ir tolimas grumėjimas iš gelmės, virtęs siaubingu košmaru, vėl išgąsdino mažąją. Ji pašoko, norėjo bėgti, bet net pla-

čiai atsimerkusi matė ne ką daugiau nei per užmerktus vokus. Iš pradžių negalėjo prisiminti, kur esanti. Širdis ėmė pasiutusiai plakti – kodėl ji nieko nemato? Kur mylinčios rankos, kurios visada būdavo šalia, kad priglaustų ją, kai naktį pabusdavo? Lėtai vėl suvokė savo sunkią padėtį ir drebėdama iš baimės bei šalčio vėl susigūžė, ir įsikasė tarp žemę nuklojusių spyglių. Pirmieji blausūs aušros spinduliai užtiko ją miegančią.

Šviesa neskubėdama skverbėsi į miško tankmę. Kai vaikas pabudo, jau buvo gerai įdienoję, tačiau medžių paunksmėje tą buvo sunku nuspėti. Kai vakarykštė diena apsiblaususi virto vakaru, mergytė buvo nuklydusi toliau nuo upės, tad ją apėmė siaubingas išgąstis, kai aplinkui nematė nieko – vien tik medžius.

Troškulys privertė įsiklausyti – kažkur gurguliavo vanduo. Ji sekė tą garsą ir vėl išvydusi upę labai nurimo. Paupyje mergaitė buvo ne ką mažiau pasimetusi nei miške, bet turėdama kuo sekti, jautėsi geriau, be to, kol laikėsi netoli vandens, galėjo numalšinti troškulį. Beveik džiaugėsi matydama vakarykštį tekantį vandenį, bet šis negelbėjo nuo alkio.

Mergytė žinojo, kad galima valgyti žoles ir šaknis, tačiau kurios jų valgomos – nepažino. Pirmas paragautas lapas buvo kartus ir aitrus. Išspjovusi praskalavo burną vandeniu, kad dingtų skonis, bet kito ragauti nedrįso. Vis gėrė vandens, kol bent laikinai pasijuto soti, tada vėl nužingsniavo žemyn upe. Tanki giria dabar ją gąsdino, tad laikėsi arčiau vandens, kur skaisčiai plieskė saulė. Kai stojo naktis, ji vėl išsikasė duobę spygliais nuklotoje žemėje ir susisuko į kamuoliuką.

Antrąją naktį vieniša praleido ne ką geriau nei pirmąją. Šaltas siaubas gūžėsi pilve, kur kirbėjo ir alkis. Ji niekada nebuvo tokia išsigandusi, tokia alkana ir tokia vieniša. Netektis taip skausmingai slėgė, jog mergytė pradėjo stumti iš atminties prisiminimus apie žemės drebėjimą ir gyvenimą iki jo, o mintys apie ateitį kėlė vos ne paniką – ji bandė ir tas baimes išmesti iš galvos. Nenorėjo galvoti apie tai, kas galėtų jai nutikti ir kas galėtų ja pasirūpinti.

Vaikas gyveno tik šia akimirka, įveikdamas po vieną kliūtį, brisdamas per upės intaką ar ropšdamasis per dar vieną rastą. Ėjimas palei upę tapo

tarsi tikslu – ne todėl, kad upė būtų galėjusi ją kur nors nuvesti, bet todėl, kad tai buvo vienintelis dalykas, teikiantis kryptį, tarsi rodantis kelią ir skatinantis veikti. Tai buvo geriau nei nieko nedaryti.

Po kurio laiko tuščias skrandis ėmė mausti – tas bukas skausmas nebeleido apie nieką kitą galvoti. Mergytė vis pravirkdavo, bet mynė tolyn, tik nuo ašarų likdavo balti ruoželiai ant murzino veiduko. Mažas nuogas kūnelis buvo apkepęs purvu, o plaukai, kažkada beveik balti ir minkšti lyg šilkas, dabar prisivėlę pušies spyglių, šakelių ir purvo, slūgsojo prisiploję prie galvos.

Kai visžalį mišką pakeitė retesnė augalija, ir spygliais nubertą miško paklotę – aplink kojas besipinantys krūmai, krūmokšniai ir žolės, želiantys po smulkialapiais lapuočiais medžiais, keliauti tapo sunkiau. Kai prapliupdavo lyti, mergytė slėpdavosi po nuvirtusiu medžiu, didžiuliu akmeniu, uolienų atodanga arba paprasčiausiai mindavo toliau per purvą, leisdama lietui ją prausti. Naktį ji sausus pernykščius sudžiūvusius lapus sustumdavo į krūvą ir įsiropšdavo tenai miegoti.

Gausiai gerdama vandenį apsisaugojo nuo dehidratacijos, galėjusios sukelti pavojingą hipotermiją, kūno temperatūros sumažėjimą, po kurios laukdavo mirtis nuo šalčio, vis dėlto mergytė vis labiau silpo. Alkio nebejuto – tik nuolatinį maudimą pilve ir retkarčiais svaigdavo galva. Ji bandė apie tai negalvoti, kaip ir apie nieką kitą, išskyrus upę, kelionę ten, kur vedė tėkmė.

Mažylę pažadino saulės spinduliai, prasiskverbę į lapų lizdą. Pakilusi iš saugaus guolio, sušildyto jos kūno šiluma, vis dar apkibusi drėgnais lapais mergytė patraukė prie upės – pusryčiams vanduo. Po vakarykščio lietaus žydras dangus ir saulėkaita maloniai džiugino. Vos pradėjus eiti, upės krantas jos pusėje po truputį vis kilo. Kai nutarė sustoti atsigerti,

nuo vandens ją jau skyrė status skardis. Mergytė ėmė atsargiai leistis, bet paslydusi nusirito į šlaito apačią.

Nusibrozdinusi ir susimušusi bejėgė tysojo dumble prie vandens – buvo per daug pavargusi, silpna ir nusiminusi, kad pasijudintų. Didžiulės ašaros kaupėsi ir ritosi veiduku, kartkartėmis pasigirsdavo jos graudžios aimanos. Niekas jų negirdėjo. Rauda virto zirzimu, maldavimu, kad kas nors ateitų, padėtų. Niekas neatėjo. Mergytės pečiai kilnojosi – kūkčiodama bandė išraudoti savo neviltį. Nenorėjo keltis, nenorėjo eiti, bet ką daugiau daryti? Likti purve ir verkti?

Nustojusi raudoti, ji atsigulė prie vandens. Kai pastebėjo, kad į šoną nepatogiai duria atsikišusi šaknis, o burnoje – dumblo skonis, atsisėdo. Tada sunkiai atsistojusi nuėjo prie upelio atsigerti. Paskui vėl patraukė į kelią, atkakliai braukdama į šonus šakas, ropšdamasi per samanotus rąstus, pūkštelėdama ir vėl išbrisdama iš upės.

Upė, jau ir taip pakilusi nuo pavasario potvynių, dar įsiliejus intakams, dabar buvo daugiau nei dvigubai išplatėjusi. Vaikas girdėjo tolumoje gaudžiant, ir tik paskui pamatė krioklį, kaskadomis besiliejantį nuo aukšto skardžio, kur susiliejo didelis upokšnis ir nedidukė upė, platėjanti dar du kartus. Už krioklio per akmenis įvairiomis kryptimis kunkuliavo sraunūs upeliai, išsiliejantys į žolėtas stepių lygumas.

Krioklys griausmingai veržėsi per aukštą atsikišusią skardžio atbrailą, liejosi lyg plati balto vandens paklodė. Apačioje vanduo tiško į putojantį baseiną, susidariusį uolos papėdėje, iš jo kilo purslų migla, o ten, kur srovės susikirto, vanduo sūkuriavo. Kažkada seniai upė už krintančio krioklio buvo prasigraužusi kietoje uoloje gilesnę vagą. Atbraila, per kurią liejosi vanduo, buvo išsikišusi toliau nei visa siena, tad tarp krioklio ir jos buvo likęs tarsi koks praėjimas.

Mergytė prislinko arčiau ir atsargiai žvilgtelėjo į drėgną tunelį, o tada pajudėjo pro tą krintančią vandeninę užuolaidą. Kad išlaikytų pusiausvyrą, įsikibdavo į šlapius akmenis, o dėl nuolat vis krintančio vandens sukosi galva. Krioklys kurtinančiai griaudėjo, aidas atsimušdavo nuo akmeninės sienos už audringai besiliejančio vandens. Mergytė baimin-

gai pažvelgė, neramu buvo suvokti, kad upė teka virš aukštai kabančių akmenų, ir ėmė lėtai slinkti pirmyn.

Ji jau buvo beveik kitoje pusėje, kai praėjimas baigėsi – siaurėjo, kol vėl tapo stačia siena. Įlinkimas sienoje nesitęsė, tad teko apsisukti ir grįžti atgal. Pasiekusi tašką, iš kurio išėjo, mergytė pažvelgė į srovę, besiveržiančią per kraštą, ir papurtė galvą. Kito kelio nebuvo.

Įbridus į upę, vanduo pasirodė šaltas, o tėkmė labai stipri. Mergytė nuplaukė iki upės vidurio, paskui leido srovei nešti ją aplink krioklius, tada vėl įstrižai pasuko į kitą išplatėjusios upės krantą. Plaukimas išvargino, bet mažylė tapo švaresnė nei buvo kurį laiką, išskyrus purvinus, susivėlusius plaukus. Vėl leidosi į kelionę jausdamasi gaivesnė, bet neilgai.

Vėlyvo pavasario diena buvo netikėtai šilta, kai medžiai ir krūmai ėmė retėti ir užleido vietą atvirai stepei, buvo gera justi karštą saulę. Tačiau karštas saulės kamuolys kilo vis aukščiau, ir deginantys jos spinduliai eikvojo ir taip menkas vaiko jėgas. Iki popietės ji svirduliavo siaura smėlio juosta tarp upės ir stačios uolos. Žiburiuojantis vanduo atspindėjo ryškią saulę, o beveik baltas kalkakmenis – šviesą ir karštį, tad dar labiau akino.

Kitoje upės pusėje ir priekyje augo nedidukės baltos, geltonos ir violetinės gėlės, kyšančios iš pusiau sužėlusios ryškiai žalios žolės, besidriekiančios iki pat horizonto. Tačiau vaikui neberūpėjo greitai prabėgantis pavasarinis stepių grožis. Iš nuovargio ir alkio mergaitė karščiavo. Prasidėjo haliucinacijos.

– Mamyte, sakiau, kad būsiu atsargi. Plaukiau tik netoli, bet kur tu dingai? – murmėjo ji. – Mama, kur mes valgysime? Aš taip noriu valgyti, ir labai karšta. Kodėl neatėjai, kai šaukiau? Šaukiau ir šaukiau, bet tu vis nesirodei. Kur buvai? Mama? Mama! Neišeik! Pasilik! Mama, palauk manęs! Nepalik manęs!

Mergytė nubėgo ten, kur blėso vaizduotės sukurtas miražas, rodęsis uolos papėdėje, bet uola tolo nuo vandens, sukosi nuo upės. Mažylė paliko vandens šaltinį. Aklai bėgant, kojos pirštas užkliuvo už akmens ir ji nugriuvo. Tai grąžino atgal į realybę – beveik. Ji atsisėdo trindama pirštą, bandė suvokti, kas įvyko.

Dantyta smiltainio siena buvo nusėta tamsiomis urvų dėmėmis ir išraižyta siaurų plyšių bei įtrūkimų. Plėsdamasi nuo svilinančio karščio ir traukdamasi nuo stingdančio šalčio, minkšta uoliena buvo aptrupėjusi. Mergytė pažvelgė į nedidelę skylę sienoje, bet mažutis urvas nepadarė jai didelio įspūdžio.

Kur kas įspūdingiau atrodė kaimenė taurų, ramiausiai rupšnojančių šviežią vešlią žolę tarp uolos ir upės. Aklai sekdama paskui miražą, mažoji nepastebėjo didžiulių, šešių pėdų aukščio, su didžiuliais lenktais ragais rausvai rudų galvijų. Pamačius šiuos gyvulius, staiga užplūdusi baimė galutinai grąžino ją į realybę. Atbula, nenuleisdama akių nuo tvirto buliaus, pasitraukė prie akmeninės sienos. Gyvūnas nustojęs šlamšti žolę spoksojo į ją, mergaitė apsisukusi pasileido bėgti.

Dirstelėjusi atgal per petį, neteko žado – kažkas neryškaus sujudėjo priešais ir sustojo jai ant tako. Didžiulė liūtė, dvigubai didesnė nei kuri nors katė, gyvenusi vėliau savanoje, toliau pietuose, persekiojo taurų bandą. Mergytė vos susivaldė nериktelėjusi, kai siaubinga katė šoko ant laukinės karvės.

Švystelėjo urzgiantys nasrai, žiaurūs nagai, milžiniška liūtė galynėjosi su didžiuliu tauru, parmestu ant žemės. Galingais žandikauliais plėšrūnė spaudė išgąsdintam galvijui kaklą, kol išplėšė gerklę ir šis nutilo. Ištryškęs kraujas aptaškė keturkojės medžiotojos snukį ir nusėjo raudonomis dėmėmis jos gelsvai rusvą kailį. Tampomo konvulsijų tauro kojos spardėsi net tada, kai liūtė perplėšė jam pilvą ir atkando gabalą šiltos raudonos mėsos.

Mergytę apėmė visiškas siaubas. Laukinės baimės genama pasileido bėgti, tačiau ją stebėjo kita didžiulė katė. Vaikas buvo užklydęs į urvinių liūtų teritoriją. Šiaip jau didžiulės laukinės katės nebūtų laikiusios grobiu mažutės penkiametės žmonių mergytės, jos tykojo stambaus tauro, didžiulio bizono ar elnio, kad patenkintų alkanų urvinių liūtų bandos poreikius. Bet bėgantis vaikas pasirodė per daug arti urvo, kuriame tūnojo pora urzgiančių naujagimių liūtukų.

Kol liūtė medžiojo, paliktas saugoti jauniklių liūtas nudribusiais karčiais perspėdamas suriaumojo. Mergytė pakėlė galvą ir aiktelėjo, pamačiu-

si ant uolos krašto pasiruošusį šokti žvėrį. Surikusi sustojo, bet paslydusi nukrito ir nusibrozdino koją į prie uolos pažirusius akmenukus, paskui keturpėsčia bandė pasukti atgal. Dar didesnės baimės genama nuskuodė atgal visą kelią, kiek buvo spėjusi nubėgti.

Urvinis liūtas tingiai ir lengvai nušoko, pasitikėdamas savo gebėjimu sugauti mažą įsibrovėlę, kuri drįso pasikėsinti į urvo su jaunikliais šventovę. Žvėris neskubėjo – mergytė, palyginti su jo grakščiu šuoliavimu, bėgo lėtai, be to, liūtas buvo nusiteikęs pažaisti katę ir pelę.

Apėmus baimei, mažoji pakluso vien instinktui, kuris vedė ją prie nedidelės skylės, visai prie žemės uolos papėdėje. Uždususi, diegiančiu šonu bėglė prasispraudė pro angą – tokią mažą, kad vos tilpo. Urvas buvo nedidukas, žemas – ne ką didesnis nei plyšys uoloje. Mergytė pasisukiojo tame urvelyje, o paskui prispaudusi nugarą prie sienos suklupo, bandydama prisiploti, ištirpti kietoje akmeninėje sienoje.

Prilėkęs skylę ir pamatęs, kad jo grobis dingo, urvinis liūtas suirzęs suriaumojo. Mergaitė nuo to garso drebėjo, iš siaubo lyg užhipnotizuota spoksojo, kaip žvėris pro nedidelę angą kiša leteną su aštriais lenktais nagais. Negalėdama pabėgti, mergytė stebėjo, kaip nagai artinasi, suriko iš skausmo, kai jie sulindo jai į kairę šlaunį, palikdami keturis lygiagrečius gilius brėžius.

Mažylė rangėsi, bandė lįsti atokiau, kad liūtas nepasiektų, ir rado kairėje uolos sienoje nedidelę daubą. Pritraukusi kojas susigūžė kiek įmanydama ir sulaikė kvapą. Nagai vėl lėtai įlindo pro siaurą angą – beveik užstojo menką šviesą, patenkančią į nišą, bet šįsyk nieko neužtiko. Tapnodamas pirmyn ir atgal priešais skylę, urvinis liūtas vis riaumojo.

Mažame, ankštame urvelyje mergytė lindėjo visą dieną, naktį ir vos ne visą kitą dieną. Koja ištino, pūliuojančią žaizdą skaudėjo be perstojo, o vietos tarp grubių olos sienų ištiesti kojai neužteko. Iš alkio ir skausmo

mažylė beveik visą laiką kliedėjo, sapnavo baisius sapnus apie žemės drebėjimus, aštrius nagus, juto vien tik skausmingą baimę. Tačiau ne žaizda, ne alkis ir net ne skausmingi nudegimai saulėje galų gale privertė ją palikti saugų kampelį. Tai buvo troškulys.

Mergytė baugščiai pažvelgė pro nedidelę angą. Reti vėjo nugairinti gluosniai ir pušys upės pakrantėje metė ilgus ankstyvo vakaro šešėlius. Vaikas ilgai spoksojo į žole apaugusį žemės plotą iki žiburiuojančio vandens, kol sukaupė pakankamai drąsos pajudėti toliau urvo išėjimo. Perdžiūvusiu liežuviu apsilaižė suskeldėjusias lūpas ir apžiūrėjo teritoriją. Judėjo tik vėjo taršomos žolės. Liūtų būrys buvo išsidanginęs. Nerimaudama dėl jauniklių, erzinama nepažįstamo kvapo, sklindančio nuo to keisto padaro taip arti jų urvo, liūtė nutarė rasti naują guolį.

Mažylė išsiropštė iš urvelio ir atsistojo. Galva plyšo iš skausmo, prieš akis šokčiojo tamsios dėmės. Sulig kiekvienu žingsniu užplūsdavo nauja skausmo banga, o iš žaizdų per sutinusią koją sunkėsi gelsvai žali pūliai.

Ji netikėjo, kad pavyks pasiekti vandenį, bet troškulys neleido galvoti apie nieką kita. Paskutiniuosius kelis žingsnius suklupusi nušliaužė keliais, tada išsitiesė ant pilvo ir godžiai pilna burna rijo šaltą vandenį. Galop numalšinusi troškulį pabandė vėl atsistoti, tačiau jėgos buvo visai išsekusios. Akyse mirgėjo, galva sukosi, paskui viskas užtemo ir vaikas sukniubo ant žemės.

Virš galvos sukęs ratus maitėda paukštis pastebėjo nejudantį kūną ir nusklendė žemyn atidžiau apžiūrėti.

2

Keliauninkų būrys kirto upę tuojau už krioklio, ten, kur ji platėjo, putojo aplink akmenis, išsikišusius negiliame vandenyje. Keliautojų buvo dvidešimt – jaunų ir senių. Anksčiau, prieš žemės drebėjimą, sugriovusį jų urvą, genčiai priklausė dvidešimt šeši. Visus vedė du vyrai, einantys toli prieš būrelį moterų ir vaikų, iš šonų apsuptų kelių vyrų. Jaunuoliai ėjo atsilikę iš paskos.

Stebėdami, kaip maitėdos suka ratus, keliautojai ėjo pagal plačią upę, kuri vingiavo, sruvo per plačias stepes. Skraidantys maitlesiai paprastai reiškė, kad tas, kas patraukė jų dėmesį, dar gyvas. Pirmieji ėję vyrai pasiskubino ištirti. Sužeistas gyvūnas buvo lengvas grobis medžiotojams, jei tik kokie keturkojai grobuonys neturėdavo panašių minčių.

Priešais visas kitas moteris ėjo moteris, kuri laukėsi pirmojo vaikelio – nėštumas buvo įpusėjęs. Ji pamatė, kaip du keliauninkų vedliai dirsčioja į žemę, o paskui nueina toliau. Moteris pagalvojo, jog jie rado mėsėdį. Gentis retai kada valgydavo plėšrūnų mėsą.

Moteris buvo vos daugiau nei keturių su puse pėdos ūgio, stambių kaulų, tvirta, lenktomis kojomis, tačiau ėjo stačia, ant raumeningų kojų, basomis. Rankos, palyginti su kūnu, labai ilgos, buvo lenktos kaip ir kojos. Nosis kumpa, atsikišęs žandikaulis styrojo lyg snukis, o smakro visai nebuvo. Žema kakta perėjo į ilgą didžiulę galvą, užtupdytą ant trumpo storo kaklo. Ant pakaušio styrojo kaulinis gumbas – pakaušinis gumburas, kuris tik pabrėžė galvos ilgumą.

Minkštas, linkęs garbanotis trumpų rudų plaukų pūkas dengė jos kojas, pečius ir leidosi žemyn stuburu iki juosmens. Ant galvos pūkas tankėjo, augo kaip ilgi, gana vešlūs plaukai. Moters oda, žiemomis išblykštanti, dabar jau buvo beveik įdegusi. Didelės, apvalios, protingos, tamsiai rudos akys buvo giliai įsodintos po didžiuliais uždribusiais antakiais – moteriai skubant pažiūrėti, ką praėjo vyrai, akys žvelgė smalsiai.

Pirmajam nėštumui moteris buvo gana sena, beveik dvidešimties, ir gentis manė, jog ji bergždžia – kol nepradėjo matytis joje judanti gyvybė. Tačiau vis dėlto nešulys, kurį moteris nešėsi dėl nėštumo, nebuvo palengvintas. Ji turėjo didžiulį krepšį, parištą ant nugaros kartu su prie jo pritvirtintais ir dar ant viršaus užmestais ryšuliais. Keli virve užtraukiami maišai kabojo parišti ant diržo, juosiančio minkštos odos drabužį taip, kad susidarytų klostės ir sterblės nešioti daiktams. Vienas krepšys buvo ypatingas. Pagamintas iš kitokios odos – akivaizdžiai, nes buvo paliktas visas vandens nepraleidžiantis kailis, kojos, uodega ir net galva.

Užuot prapjovus gyvūnėlio pilvą, šiam krepšiui gaminti buvo perpjauta tik gerklė, ir per tą skylę ištraukti visi viduriai, mėsa bei kaulai. Galva, besilaikanti ant odos juostelės, buvo tarsi dangtis, o raudonai dažytos sausgyslės, iškištos per skyles, apvyniotos aplink gyvūno kailio kaklą, tvirtai suveržtos ir pririštos prie moters juosmenį juosiančio diržo.

Vos pamačiusi padarėlį, kurį vyrai paliko, moteris nustebo – koks tai gyvūnas be kailio. Tačiau priėjusi arčiau aiktelėjo ir žengė žingsnį atgal spausdama mažą odinį kapšiuką, kabantį ant kaklo, nesąmoningai bandydama apsisaugoti nuo nežinomų dvasių. Pirštais čiupinėjo amuleto krepšelio viduje gulinčius daikčiukus, kad sužadintų apsaugas, o paskui pasilenkė arčiau apžiūrėti – žengti žingsnį nedrįso, bet niekaip negalėjo patikėti, jog mato tai, ką manė matanti.

Akys neapgavo. Ten tikrai ne gyvūnas, patraukęs maitėdų paukščių dėmesį. Ten vaikas, išsekęs, keistai atrodantis vaikas!

Moteris apsižvalgė aplinkui stebėdamasi, kokios dar baisios paslaptys galėtų tykoti šalia, ir jau ketino lanku apeiti be sąmonės gulintį vaikelį, bet išgirdo dejonę. Ji sustojo ir pamiršusi baimes suklupo prie mergytės,

švelniai ją papurtė. Kai vaikas pasisuko ir pasimatė pūliuojančios nagų žymės ant ištinusios kojos, moteris išsyk užrišo vaistų krepšį iš ūdros kailio, kurį jau siekė atrišti.

Priekyje ėjęs vyras dirstelėjo atgal ir pamatė moterį, klūpančią šalia vaiko. Grįžo prie jų.

– Iza! Eime! – paliepė. – Urvinis liūtas seks pėdomis, tad dink iš čia.

– Brunai, tai vaikas. Sužeistas, bet nemiręs, – atsakė moteris.

Brunas pažvelgė į mažutę mergytę aukšta kakta, smaila nosimi ir keistai plokščiu veidu.

– Ne mūsų genties, – staiga mostelėjo ranka ir nusisuko eiti.

– Brunai, ji dar vaikas. Sužeista. Mergaitė mirs, jei paliksime čia, – Izos akys meldė, ji mostagavo rankomis.

Nedidelės genties vadas pažvelgė į maldaujančią moterį. Vyras buvo daug didesnis už ją, daugiau nei penkių pėdų ūgio, raumeningas, galingas, stambia krūtine ir storomis lenktomis kojomis. Veido bruožai buvo panašūs į Izos, tik ryškesni – antakių lankai dar labiau atsikišę, nosis didesnė. Jo kojos, pilvas, krūtinė ir viršutinė nugaros dalis buvo apžėlę šiurkščiais rudais plaukais – ne tiek, kad būtų galima vadinti kailiu, bet netoli to. Vešli barzda slėpė besmakrį atsikišusį apatinį žandikaulį. Dėvėjo panašų kailį, tik ne tokį laisvą, trumpesnį ir kitaip sujuostą, su mažiau klosčių ir sterblių nešioti daiktams.

Vyras nenešė jokių nešulių, tik dar vieną kailį, kuris karojo ant nugaros prilaikomas plataus odinio raiščio, apjuosto ant nuožulnios jo kaktos, ir dar turėjo ginklų. Ant dešiniosios šlaunies buvo randas, pajuodęs lyg tatuiruotė, U raidės formos, kurios viršūnės buvo nusisukusios į šonus – tai jo totemo ženklas bizonas. Jam nereikėjo jokios žymės, nei ornamento, kad parodytų esąs vadas. Vyro elgsena ir kitų rodoma pagarba aiškiai rodė, kokia jo padėtis.

Vadas nukėlė nuo peties lazdą – ilgą arklio priekinę koją, pasirėmė šlaunimi į rankeną – Iza suprato, jog vadas rimtai svarsto jos prašymą. Moteris tyliai laukė, slėpdama susijaudinimą, leido vyrui pagalvoti.

Padėjęs sunkią medinę ietį vadas atrėmė jos kotą į petį, laikydamas aštrų, ugnyje grūdintą smaigalį aukštyn ir pataisė ant kaklo nešamą bolą su amuletais, kad trys akmeniniai kamuoliai būtų lygiau subalansuoti. Tada ištraukė iš už diržo aplink juosmenį minkštos elnio odos raištį, galuose nusmailintą, o per vidurį storesnį, kad būtų galima sudėti akmenis svaidyti – svarstydamas tampė rankose minkštą odą.

Brunas nemėgo greitai priimti sprendimų, jei tai būdavo kas nors neįprasta ir galėjo paveikti jo gentį, ypač dabar, kai ji liko be namų, tad vadas atsispyrė impulsui atsakyti Izai išsyk. Turėjau žinoti, kad Iza užsimanys jai padėti, svarstė vyras, ji kartais stebuklingus vaistus naudodavo net gyvūnams, ypač jaunikliams gydyti. Iza nusimins, jei neleisiu padėti šiam vaikui. Genties ar ne genties ta mergytė, koks skirtumas – viskas, ką ji mato, yra sužeistas vaikas. Na, gal todėl ji tokia gera gydytoja.

Bet gydytoja ar ne – ji tik moteris. Koks skirtumas, jei ji nusimins? Iza puikiausiai tai žino ir neparodys liūdesio, be to, turime problemų ir be sužeistos svetimos mergytės. Tačiau jos totemas taip pat sužinos, kartu ir visos dvasios. Ar totemai supyks, jei Iza nusimins? Jei rastume urvą... o, ne, juk kai rasime urvą, Iza turės gaminti urvo ceremonijai gėrimą. Kas, jei nusiminusi ji padarys kokią klaidą? Piktos dvasios gali viską pabloginti, o jos jau ir taip supykusios. Naujo urvo ceremonijai negali pakenkti niekas.

Reikia leisti jai pasiimti tą vaiką, svarstė vadas. Greitai ji pavargs tempti papildomą naštą, o mergytė ir taip jau tokia nusilpusi, kad net stebuklingi Izos vaistai nebeišgelbės jos. Brunas vėl užsikišo odos raištį už juosmens diržo, susirinko ginklus ir atsainiai gūžtelėjo pečiais. Jos bėdos – jei nori, Iza gali pasiimti mergytę arba palikti. Nusisukęs vadas nužingsniavo.

Iza iš krepšio išsitraukė odinį apsiaustą. Apsupusi juo pakėlė mergytę ir pritvirtino vaiką, gulintį be sąmonės, lanksčios odos skiaute, stebėdamasi, kokia lengva ji pagal savo ūgį. Keliama mergytė sudejavo, Iza raminančiai ją paglostė, o paskui patraukė paskui du priekyje einančius vyrus.

Kitos moterys buvo sustojusios, laikėsi nuo Izos ir Bruno pokalbio atokiau. Pamačiusios, kad gydytoja kažką pasiima ir nešasi, puolė skubriai mostaguoti rankomis, pritardamos gomuriniais balsais, susijaudinusios smalsiai aptarinėjo radinį. Išskyrus ūdros kailio krepšį, moterys vilkėjo tą patį, kaip ir Iza, ir buvo lygiai taip pat apsikrovusios nešuliais. Jos nešė brangiausius genties daiktus, kuriuos pavyko išgelbėti iš griuvėsių po žemės drebėjimo.

Dvi iš septynių moterų prie kūno parištuose skreituose nėšėsi kūdikius – taip buvo patogu juos prižiūrėti. Belaukiant viena pajuto lašą šilto skysčio, ištraukė nuogą kūdikį iš kailinio skreito ir laikė jį priešais save, kol tas baigė šlapintis. Jei gentis nekeliaudavo, kūdikiai dažniausiai būdavo susukti minkštuose kailiniuose vystykluose. Kad sugertų drėgmę ir minkštas pieniškas išmatas, aplinkui dar pridėdavo įvairiausių dalykų: laukinių avių vilnos, nurinktos nuo spygliuotų krūmų tuo metu, kai muflonai šerdavosi, paukščių pūkų arba smulkintų pluoštinių augalų. Tačiau keliaujant buvo lengviau bei paprasčiau neštis kūdikius nuogus ir nelėtinant žingsnio leisti jiems tuštintis ant žemės.

Kai gentis vėl pajudėjo, trečioji moteris paėmė vaikelį ir pasisodinusi ant klubo pritvirtino jį odiniu apsiaustu. Po kelių minutėlių vaikas pasimuistęs nusirangė žemėn ir nubėgo pats. Moteris leido jam eiti, nes žinojo – vos tik pavargęs vėl grįš atgal. Vyresnė mergaitė, dar ne moteris, bet nešanti tokį pat nešulį, ėjo už moters, sekančios paskui Izą, ir vis dirsčiojo į vaikinuką, jau beveik suvyriškėjusį, minantį paskui jas. Jis bandė pakankamai atsilikti nuo jų, kad atrodytų, jog jis – vienas iš trijų medžiotojų, keliaujančių iš paskos, o ne vaikas. Labai norėjo, kad taip pat turėtų ką nešti, ir net pavydėjo vienam seniui, pėdinančiam iš paskos, kuris nešėsi persimetęs per petį didelį kiškį, nudaužtą kapšelyje prie diržo nešamu akmeniu.

Medžiotojai buvo ne vieninteliai, aprūpinantys gentį maistu. Moterys dažnai prisidėdavo daug labiau, ir jų maistas buvo labiau patikimas. Nors apsikrovusios nešuliais, jos keliaudamos ieškojo maisto, ir taip puikiai, kad tai beveik nelėtino jų tempo. Plotelis lelijų buvo tuojau pat nu-

skabytas, neliko pumpurų ir žiedų, o minkštos naujos šaknelės buvo išknistos keliais judesiais kasti naudojama šakele. Dar lengviau buvo rinkti švendrų šaknis, iškilnotas į paviršių pelkėtuose užutėkiuose.

Jei nebūtų keliavusios, moterys būtų pasižymėjusios vietą, kad įsimintų, kur auga šie aukšti augalai ilgais stiebais, kad vėliau, kitą sezoną, vėl ateitų pasirinkti minkštų pūkuotų „uodegėlių" ant stiebo viršaus. Dar vėliau geltonos žiedadulkės, sumaišytos su krakmolu, gautu iš senų šaknų, leisdavo kepti minkštos neraugintos tešlos sausainius. Stiebams nudžiūvus būdavo renkami pūkai, o iš kietų lapų ir stiebų išeidavo keli krepšiai. Dabar moterys rinko, kas pasitaikydavo pakeliui, nieko nepraleisdavo pro akis.

Nauji ūgliai ir minkšti jauni dobilų lapai, liucerna, kiaulpienės, dagiai – šiems prieš nupjaunant nuskabydavo dyglius – kelios ankstyvos uogos ir vaisiai. Smailos kasimo lazdelės nuolat darbavosi, niekas neprasprūsdavo pro jas, mitriose moterų rankose. Tos lazdos buvo lyg kokie svertai, tinkami apversti rąstams ieškant tritonų ir skanutėlių riebių vikšrų, žvejoti iš upės moliuskams ir prisitraukti juos arčiau kranto, kad būtų galima pasiekti, be to, kasti iš žemės įvairiausius svogūnėlius, stiebagumbius ir šakneles.

Ir visos tos gėrybės rasdavo vietos patogiose moterų drabužių klostėse ar tuščiuose krepšių kampeliuose. Didžiuliai žali lapai buvo naudojami vynioti, kai kurie jų, tokie kaip varnalėšos, verdami. Sausos malkos, šakelės ir žolės, žolėdžių gyvūnų mėšlas taip pat būdavo renkama. Nors pasirinkimas buvo didesnis vėliau, vasaros pabaigoje, maisto visiškai užteko, jei tik žinodavai, kur ieškoti.

Iza pažvelgė į seną daugiau nei trisdešimties metų vyrą, kuris prišlubčiojo prie jos, kai gentis vėl leidosi į kelią. Senis nenešė nei nešulio, nei ginklo, tik ilgą lazdą, padėjusią jam eiti. Dešinioji vyro koja buvo suluo-

šinta, mažesnė nei kairioji, bet jis sugebėjo judėti stulbinančiai vikriai. Dešinysis petys ir viršutinė rankos dalis buvo atrofavęsi, o žemiau alkūnės sudžiūvusi galūnė amputuota. Dėl galingo kairiojo peties ir rankos bei raumeningos kojos luošys atrodė kreivas. Milžiniška galva buvo dar didesnė nei kitų genties narių, tad dėl gimdymo traumos jis patyrė sužalojimus, kurie liko jam visam gyvenimui.

Vyras buvo tų pačių tėvų kaip Iza ir Brunas, pirmagimis, ir būtų tapęs vadu, jei ne sveikatos bėdos. Jis vilkėjo odinį drabužį, sukirptą taip, kaip ir kitų vyrų, ant nugaros, kaip ir kiti, nešėsi šiltą viršutinį kailį, naudojamą dar ir užsikloti miegant. Tačiau ant juosmenį juosiančio diržo kaip moterys nešėsi pakabinęs kelis krepšius ir turėjo lygiai tokį pat apsiaustą kaip moterys, kuriame ant nugaros pūpsojo didžiulis daiktas.

Kairioji vyro veido pusė buvo siaubingai randuota, trūko kairiosios akies, bet sveikoji dešinė akis žvelgė žybčiodama gudrumu ir ne vien juo. Nors ir buvo luošas, vyras judėjo išdidžiai – buvo išmintingas, be to, užtikrintas savo padėtimi gentyje. Tai šamanas, galingiausias magas, žmogus, kurio visos gentys labiausiai bijojo ir gerbė. Jis buvo įsitikinęs, jog toks netikęs kūnas jam buvo duotas, kad galėtų tapti dvasių pasaulio tarpininku, o ne genties vadu. Daugeliu atvejų šamanas turėjo daugiau valdžios nei bet kuris vadas, ir jis tą žinojo. Tik artimiausi giminaičiai prisiminė jį tikruoju, nuo gimimo duotu vardu, ir taip jį vadino.

– Krebai, – tarė Iza, sveikindamasi ir judesiu parodydama, jog džiaugiasi, kad vyras priėjo prie jos.

– Iza? – vyras klausiamai parodė į vaiką, kurį ji nešė.

Moteris praskleidė apsiaustą ir Krebas prisikišęs iš arti apžiūrėjo mažą sutrikusį veidelį. Žvilgsnis nuslydo iki sutinusios kojos ir pūliuojančios žaizdos, paskui vėl atgal į gydytoją Izą ir pamatė atsakymą jos akyse. Mergytė sudejavo ir Krebo išraiška sušvelnėjo. Pritariamai linktelėjo galva.

– Gerai, – tarė Izai. Žodis nuskambėjo šiurkščiai, lyg urzgimas. Paskui šamanas parodė ženklą, reiškiantį „vos nemirė“.

Jis liko šalia Izos. Šamanui nereikėjo paklusti taisyklėms, apibrėžiančioms kiekvieno genties nario poziciją ir statusą – galėjo eiti su kuo pa-

norėjęs, netgi su pačiu vadu. Šamanas buvo greta ar net virš griežtos genties hierarchijos.

Brunas nuvedė gentainius gana toli nuo urvinių liūtų pėdsakų, ir tik tada sustojęs nužvelgė kraštovaizdį. Kitoje upės pusėje kiek tik akys užmatė driekėsi stepė, pereinanti į neaukštas kalvas, o paskui lygias žalias platybes tolumoje. Žvilgsnis už nieko neužkliuvo. Keli nuskurdę medeliai, nuolat pučiant vėjui palinkę ir taip išaugę tarsi sustingusio judesio karikatūros, rodės, stypso tik tam, kad pabrėžtų, kokios tuščios tolybės atsiveria.

Netoli horizonto dulkių debesis išdavė, jog ten trypia didžiulė banda kanopinių gyvūnų, ir Brunas būtų labai norėjęs pašaukti medžiotojus bei liepti jiems leistis paskui bandą. Už nugaros buvo matyti tiktai aukštų spygliuočių viršūnės, kyšančios už mažesnių lapuočių medžių – miškas, palyginti su stepės platybėmis, atrodė lyg nykštukas.

Šioje upės pusėje prerija staiga baigėsi, stačiai į viršų kilo uola, kuo toliau, tuo labiau tolstanti nuo upės akmeninė stati siena susiliejo su didingų, ledinėmis viršūnėmis karūnuotų kalnų papėdėmis – kalnai dunksojo, o atspindinčios besileidžiančią saulę viršukalnės spindėjo rausva, raudona, violetine ir purpurine spalvomis tarsi milžiniški žiburiuojantys brangakmeniai ant aukščiausių smailių. Net ir žemiškai nusiteikęs vadas negalėjo atsispirti tokiai grožybei.

Nusisukęs nuo upės Brunas nuvedė gentį prie uolos, kurioje buvo galima tikėtis rasti urvų. Keliauninkams reikėjo prieglobsčio, tačiau užvis svarbiausia – jų globėjoms totemų dvasioms reikėjo namų, jei jos dar iš viso neapleido genties. Dvasios supykusios, žemės drebėjimas tą įrodė, jos tokios įniršusios, kad nužudė šešis genties narius ir sugriovė jų namus. Jei nepavyks rasti nuolatinės vietos apsistoti totemų dvasioms, jos paliks gentį piktosioms dvasioms, kurios sukelia ligas ir nuveja grobį. Niekas nežino, kodėl dvasios supyko, net šamanas, atlikęs naktinius ritualus, padedančius numaldyti jų rūstybę ir sumažinti genties nerimą. Jaudinosi visi, bet užvis labiausiai Brunas.

Gentis buvo jo atsakomybė, tad jis jautė įtampą. Dvasios, tos nematomos jėgos su nesuvokiamais troškimais, jį glumino. Vyras geriau jautėsi

tikrame pasaulyje, kur reikėjo medžioti ir vadovauti. Nė vienas iki šiol apžiūrėtas urvas nepasirodė tinkamas – visiems trūko ko nors, kas buvo būtina, ir Bruną jau ėmė neviltis.

Žmonės veltui švaistė brangias šiltas dienas naujų namų paieškoms, kai tuo metu buvo galima kaupti maisto atsargas kitai žiemai. Greitai vadas bus priverstas liepti žmonėms prisiglausti ne tokioje tinkamoje oloje ir toliau ieškoti kitais metais. Tai keltų nerimą, būtų nepatogu, tad Brunas karštai tikėjosi, jog šitai nepasirodys būtina.

Keliautojai ėjo uolos papėde, kai šešėliai pradėjo ilgėti. Jiems pasiekus akmenuota siena šokčiojantį siaurą krioklį, kurio pursluose spindėjo ilgų saulės spindulių sukurta vaivorykštė, Brunas šūktelėjo sustoti. Pavargusios moterys padėjo nešulius ir išsiskirstė prie krioklio apačioje tyvuliuojančio tvenkinio bei siauro iš jo ištekančio upokšnio ieškoti malkų.

Iza išskleidė savo kailinį apsiaustą ir paguldė ant jo vaikelį, o paskui nuskubėjo padėti kitoms moterims. Ji jaudinosi dėl mergytės. Kvėpavimas buvo paviršutinis, be to, mažylė nesikėlė, net dejonės pasigirsdavo vis rečiau. Iza jau buvo apgalvojusi, kaip galima padėti mergytei – svarstė, kokias džiovintas žoles naudoti iš tų, kurias nešiojosi ūdros kailio krepšyje, o kol rinko malkas, dar apsižvalgė netoliese vešinčių augalų. Moteriai viskas, pažįstama ar ne, buvo vertinga kaip vaistas arba maistas, tačiau aplinkui maža ką galėjo atpažinti.

Kai pamatė ilgus jau beveik pražydusių vilkdalgių stiebus dumblinoje įlankėlėje, klausimų nebekilo, ir ji išsikasė šaknis. Triskilčiai apynių lapai, besivejantys aplink vieną medį, priminė dar kai ką, tačiau Iza nusprendė pasinaudoti džiovintais sausais apyniais, kuriuos nešiojosi, kadangi pailgi švieži apynio vaisiai dar nebuvo subrendę. Moteris nulupo lygią pilkšvą žievę nuo alksnio, išsikerojusio prie tvenkinio, ir pauostė. Aromatas buvo stiprus, ir pati sau linktelėjusi gydytoja įsidėjo žievę į vieną drabužio klostę. Prieš nuskubėdama atgal dar spėjo nuskinti porą saujų jaunų dobilo lapelių.

Kai malkų buvo pririnkta ir padaryta laužavietė, Grodas, vyras ėjęs priekyje kartu su Brunu, atidengė švytinčias anglis, įvyniotas į samanas ir įkištas į tuščią tauro ragą. Galėjo sukurti laužą ir patys, bet keliaujant po nežinomą teritoriją buvo saugiau paimti anglis iš vienos stovyklavietės ir neužgesusias jas pernešti į naująją stovyklą nei bandyti kiekvieną vakarą įkurti ugnį su galbūt visai nežinomais dalykais.

Keliaujant Grodas rūpestingai globojo degančias žarijas. Karštos anglys iš praeitos nakties laužo buvo paimtos iš užpraeito vakaro laužo, ir taip būtų galima atsekti iki pat to laužo, kurį gentis buvo sukūrusi prie senojo urvo laužavietės likučių. Kad naujasis urvas taptų tinkamas gyventi, buvo ritualas, kuriam reikėjo užkurti laužą su žarijomis iš senųjų namų.

Ugnies priežiūra galėjo būti patikėta tik aukšto statuso vyrui. Jei žarijos užgestų, tai būtų tikras ženklas, kad dvasios gynėjos apleido juos, tada Grodas būtų pažemintas iš dešiniosios vado rankos pareigų ir taptų paties žemiausio rango vyru, o tokio pažeminimo jis nenorėjo patirti. Jo pareigos buvo labai garbingos ir atsakingos.

Kol Grodas atsargiai guldė karštas žarijas ant sausų pinčių pakloto ir bandė įpūsti ugnį, moterys ėmėsi kitų užduočių. Iš kartos į kartą perduodamu būdu jos skubiai nudyrė kailį grobiui. Po kelių minučių ugnis jau kaip reikiant liepsnojo, o mėsa kepė, pamauta ant nusmailintų žalių stiebelių, suguldytų ant skeltų šakų. Didelis karštis apskrudino mėsą, kad neišbėgtų sultys, o kai laužas prigeso ir liko tik žarijos, liepsnai daug darbuotis nebereikėjo.

Tais pačiais aštriais akmeniniais peiliais, kuriuos naudojo nudirti kailiui ir pjaustyti mėsai, moterys nuskuto ir supjaustė šaknis bei stiebagumbius. Tankiai supintus, vandens nepraleidžiančius krepšius ir medinius dubenis pripylė vandens ir prikrovė karštų akmenų. Kai akmenys atvėso, juos sukrovė atgal į laužą, o į vandenį prikrovė naujų įkaitusių akmenų, ir taip, kol vanduo užvirė ir išvirė daržovės. Riebius vikšrus apskrudino, kad tie būtų traškūs, o nedidelius driežiukus kepino tol, kol kieta jų oda pajuodavo, sutrūkinėjo ir pasimatė gardūs gerai iškepusios mėsos kąsneliai.

Padėdama gaminti maistą, Iza ruošėsi ir savo darbams. Mediniame dubenyje, kurį prieš daugelį metų išskobė iš rąsto, moteris pradėjo virinti vandenį. Nuplovusi vilkdalgių šaknis susmulkino jas iki košelės ir sumetė į verdantį vandenį. Kitame iš didžiulio elnio apatinio žandikaulio pagamintame puodelio formos dubenyje moteris sutrynė dobilų lapus, sauja atmatavo apynių miltelių, dar priplėšė alksnio žievės ir viską užpylė verdančiu vandeniu. Tada iš ypatingam atvejui laikomos džiovintos mėsos atsargų paėmusi kietai džiovintos mėsos sutrynė ją į miltelius tarp dviejų akmenų ir tą baltymų koncentratą sumaišė su virtų daržovių sultiniu trečiame inde.

Moteris, ėjusi už Izos, retkarčiais dėbčiojo, ką toji daranti, tikėdamasi, kad Iza pati ką nors paaiškins. Visos moterys ir net vyrai, nors bandė to neparodyti, vos nevirė iš smalsumo. Jie matė, kaip Iza paėmė tą mergaitę, o įkūrus stovyklą visi rado progą praeiti visai pro pat moters paklotą kailį. Visi spėliojo, kaip toji mergaitė galėjo atsirasti ten, kur ją užtiko, kur kiti jos genties žmonės ir, svarbiausia, kodėl Brunas leido Izai pasiimti mergaitę, nors toji aiškiausiai gimusi kitoje gentyje.

Ebra geriau nei kiti žinojo, koks įsitempęs Brunas. Tai ji bandė masažuodama jam kaklą ir pečius pašalinti įtampą, tai jai teko pakelti nervingo jo būdo išpuolius, taip retai pasitaikančius jos vyrui. Brunas buvo žinomas kaip stoiškas, susivaldantis, be to, Ebra žinojo, jog jis tų proveržių gailisi, nors ir nebūtų kalbėjęs apie išsišokimus, taip pripažindamas juos padaręs. Tačiau netgi Ebra stebėjosi, kodėl vyras leido pasiimti vaiką, ypač kai bet koks nukrypimas nuo įprasto elgesio gali dar labiau supykdyti dvasias.

Net būdama smalsi, Ebra neuždavinėjo Izai jokių klausimų, o nė vienos kitos moters padėtis nė iš tolo neleido net svarstyti to. Niekas netrukdė gydytojai, kol ji aiškiai užsiiminėjo savo magija, o šioji nebuvo nusiteikusi tuščiai pliurpti. Susikaupusi galvojo tik apie vaikelį, kuriam reikėjo pagalbos. Krebas taip pat susidomėjo mergyte, tačiau jam šalia būti Iza leido.

Moteris su tyliu dėkingumu stebėjo, kaip magas prislenka prie gulinčio be sąmonės vaiko, mąsliai spokso į jį kurį laiką, paskui atremia lazdą į didelį akmenį ir viena ranka vedžioja virš mergytės, prašydamas palankių dvasių padėti jai pasveikti. Ligos ir nelaimingi nutikimai buvo paslaptingi apsireiškimai dvasių karo, vykstančio virš kūno. Izos magija buvo paremta apsaugančiomis dvasiomis, kurios veikė per ją, tačiau joks gydymas nebūdavo baigtas be šventojo vyro įsikišimo. Gydytoja buvo tik dvasių tarpininkė, o šamanas galėjo su jomis tiesiogiai bendrauti.

Iza nesuprato, kodėl jai taip parūpo toji mergytė, taip besiskirianti nuo jų genties, tačiau labai norėjo, kad vaikas gyventų. Kai šamanas baigė kerus, Iza pakėlusi mergytę ant rankų nunešė ją prie ežerėlio krioklio papėdėje. Panardino visą, išskyrus galvą, ir nuplovė purvą bei pridžiūvusį dumblą nuo lieso mažo kūnelio. Vėsus vanduo atgaivino mažylę, tačiau ji karščiavo. Tampėsi, rangėsi, šaukė ir murmėjo moteriai anksčiau niekada negirdėtus garsus. Priglaudusi Iza parnešė mažylę atgal, raminančiai murmėdama – atrodė lyg moteris švelniai urgztų.

Atsargiai, patyrusių rankų judesiais gydytoja apiplovė žaizdas su skystį sugeriančia triušio odos skiaute, pamirkyta karštame vilkdalgių šaknų virale. Paskui, išskobusi šaknų minkštimą, sudėjo jį tiesiai ant žaizdų ir pridengė triušio oda, tada dar apvyniojo minkštomis elnio odos juostomis, kad prilaikytų karštą kompresą. Išsišakojusia lazdele ištraukė iš dubens trintus dobilus, alksnio žievės pluoštus, iš kaulinio dubens – akmenis ir padėjo atvėsti šalia dubenėlio karšto sultinio.

Krebas smalsiai mostelėjo į dubenis. Tai nebuvo tiesioginis klausimas – net pats šamanas negalėjo tiesiogiai klausinėti gydytojos apie jos magiją – taip tik parodė susidomėjimą. Iza neprieštaravo, kad brolis domėtųsi, jis labiau nei kiti vertino jos žinias. Kelias tas pačias žoles, kurias naudojo Iza, panaudodavo ir pats, tik kitiems tikslams. Išskyrus genčių susirinkimus, kur ateidavo ir kitos gydytojos, pokalbiai su Krebu buvo panašiausi į savo srities žinovų pasitarimą.

– Šis sunaikina piktąsias dvasias, kurios sukelia užkratą, – aiškino Iza, rodydama į antiseptinį vilkdalgio šaknų tirpalą. – Kompresas iš šaknų

ištraukia nuodus ir padeda žaizdai gyti. – Ji paėmė kaulinį dubenėlį, pamirkė jame pirštą ir patikrino temperatūrą. – Dobilai sustiprina širdį, kad užtektų jėgų kovoti su blogosiomis dvasiomis – suteikia stiprybės. – Iza kalbėdama naudojo mažai žodžių, nebent norėdama ką nors pabrėžti. Genties žmonės nelabai gerai tarė žodžius, kad bendrautų vien kalba, daugiausia jie bendravo mostais ir judesiais, tačiau ženklų kalba buvo visiškai suprantama ir gana turtinga.

– Dobilai yra maistas. Valgėme juos vakar vakare, – parodė šamanas.

– Taip, – linktelėjo Iza. – Ir šiandien valgysime. Magija – jų paruošimas. Didelė sauja verdama nedideliame vandens kiekyje, kas reikia, pereina į vandenį, o lapai išmetami, – pasakojo ji, Krebas linktelėjo, jog supranta, ir moteris tęsė toliau: – Alksnio žievė valo, švarina kraują, išvaro jį nuodijančias dvasias.

– Tu dar dėjai kažko iš savo vaistų krepšio.

– Apynių miltelių, subrendusių spurgų su tais švelniais pūkais, kad nuramintų vaiką ir leistų ramiai miegoti. Kol dvasios kaunasi, jai reikia pailsėti.

Krebas vėl linktelėjo, jam buvo žinomos migdančios apynių ypatybės – kita jų paskirtis buvo sukelti negilią euforiją. Nors magas visą laiką domėjosi Izos vaistais, retai kada imdavosi pasakoti, kaip pats naudojo stebuklingas žoleles. Tokios ezoterinės žinios priklausė tik šamanams ir jų mokiniams, ne moterims, net jei tai gydytojos. Iza žinojo apie augalų ypatybes daugiau nei jis pats, tad vyras baiminosi, kad ji gali per daug suprasti. Būtų baisiausiai netinkama, jei Iza išsiaiškintų jo magijos paslaptis.

– O kitas dubenėlis? – paklausė šamanas.

– Ten tik sultinys. Vargšiukė išbadėjusi. Kaip manai, kas jai nutiko? Iš kur ji atklydusi? Kur jos žmonės? Turėjo klaidžioti jau senokai.

– Tik dvasios tą žino, – atsakė šamanas. – Ar manai, kad tavo gydomoji magija jai padės? Ji nepriklauso genčiai.

– Turėtų padėti. Kitos gentys irgi yra žmonės. Pameni, kaip mama pasakojo apie vyrą su lūžusia ranka, tą, kuriam jos mama padėjo? Genties

magija jam padėjo, nors mama sakė, kad nuo migdomųjų vaistų miegojo ilgiau, užtruko, kol atsibudo.

– Kaip gaila, kad tu taip ir nepamatei mūsų mamos motinos. Ji buvo tokia gera gydytoja, kad net iš kitų genčių žmonės ateidavo į ją pažiūrėti. Kaip gaila, kad jai teko iškeliauti į dvasių pasaulį tuojau, kai tu, Iza, gimei. Ji pati, be to, ir prieš mane buvęs šamanas man pasakojo apie tą vyrą. Pasveikęs tas vyras dar kurį laiką liko ir medžiojo su gentimi. Turėjo būti geras medžiotojas, jei jam buvo leista dalyvauti medžiojimo ceremonijoje. Tas tiesa, jie žmonės, bet kitokie, – šamanas nutilo.

Iza buvo per daug sumani, jis negalėjo leisti sau pasakoti per daug, nes moteris galėjo padaryti išvadas apie slaptus vyrų ritualus.

Iza vėl patikrino dubenėlius, o paskui pasidėjusi vaiko galvelę ant kelių mažais gurkšneliais pamaitino mergaitę viralu iš kaulinio dubenėlio. Sultiniu maitinti buvo lengviau. Mergytė kažką nesuprantamai murmėjo ir bandė gintis nuo karčių vaistų, tačiau net ir karščiuojant bado iškankintas kūnas troško maisto. Iza laikė mergytę, kol ta ramiai užmigo, paskui patikrino, kaip plaka širdis ir kaip kvėpuoja. Buvo padariusi, ką galėjo. Jei dar ne per vėlu, yra šansų, jog pasiseks. Dabar viskas dvasių ir vidinės vaiko stiprybės galioje.

Iza matė, kaip Brunas eina prie jos nemaloniai dirsčiodamas. Ji skubiai pašoko ir nubėgo padėti patiekti maistą. Vadas buvo išmetęs iš galvos keistąjį vaiką, tačiau dabar vėl apie tai susimąstė. Nors buvo įprasta nukreipti akis į šalį, vengti spoksoti, kaip kiti kalbasi, vadas negalėjo nepastebėti, ką kalba jo genties žmonės. Visi stebėjosi, kad leido pasiimti mergytę, ir jis pats pradėjo stebėtis. Ėmė baimintis, kad svetimoji jų tarpe gali dar labiau supykdyti dvasias. Jau suko perspėti gydytoją, tačiau jį pamatęs Krebas priėjo pirmasis.

– Kas nutiko, Brunai? Atrodai susirūpinęs.

– Iza turi palikti vaiką čia, šamane. Mergytė nepriklauso genčiai, dvasioms nepatiks, jei ji bus su mumis, kol ieškosime naujo urvo. Man nereikėjo leisti Izai ją iš viso pasiimti.

– Ne, Brunai, – atkirto Krebas. – Globojančių dvasių gerumas nepykdo. Žinai Izą, ji negali žiūrėti, kaip kas nors kenčia, nebandydama padėti. Ar nemanai, kad dvasios taip pat žino, kokia ji? Jei nenorėtų, kad Iza padėtų tam vaikui, jis nebūtų atsiradęs mūsų kelyje. Tam turi būti priežastis. Mergytė vis tiek gali numirti, Brunai, bet jei Meška nori pašaukti ją į dvasių pasaulį, tebūnie tai jos valioje. Dabar nesikišk. Jei paliksime, vaikas tikrai mirs.

Brunui tai nepatiko, galvojant apie mergaitę kažkas jam kėlė nerimą, tačiau žinodamas geresnį šamano išmanymą apie dvasių pasaulį, nenoromis nusileido.

Pavalgęs Krebas susimąstęs tyliai sėdėjo laukdamas, kol visi baigs valgyti, kad galėtų pradėti naktinę ceremoniją, o Iza tuo metu rengė jam miegui vietą ir ruošėsi rytui. Šamanas buvo uždraudęs vyrams ir moterims miegoti kartu, kol gentis neras naujo urvo, kad vyrai galėtų nukreipti energiją į ritualus ir visi jaustųsi besistengiantys priartėti prie naujų namų.

Izai tai buvo nesvarbu – jos partneris buvo vienas tų, kurie žuvo įgriuvus uolai. Ji, kaip ir dera, gedėjo jo per laidotuves – kitaip būtų galima prisišaukti nelaimę, tačiau nesijautė nelaiminga, kad vyro nebėra. Ne paslaptis, jog jis elgdavosi žiauriai ir buvo įnoringas. Jie niekada nepuoselėjo vienas kitam šiltų jausmų. Moteris nežinojo, ką Brunas nusprendė daryti su ja dabar, kai liko viena. Kažkas turi rūpintis, tiekti maistą jai ir jos nešiojamam vaikeliui. Galėjo tik tikėtis, kad galės ir toliau gaminti valgį Krebui.

Brolis nuo pat pradžių dalijosi su ja laužo šiluma, ir Iza nujautė, jog jis nemėgsta jos vyro dar labiau nei ji, nors Krebas niekada nesikišo į jų santykių problemas. Moteris visą laiką juto, kad gaminti šamanui yra garbė, bet buvo dar kai kas – ji prisirišo prie brolio kaip daugelis moterų pripranta prie savo vyrų.

Iza kartais gailėdavosi Krebo, juk panorėjęs jis būtų galėjęs turėti savo porą. Bet ji žinojo, jog net galinga magija ir aukšta padėtimi nepriverstų jokios moters be pasišlykštėjimo žiūrėti į kreivą jo kūną bei randuotą

veidą, ir ji buvo tikra, jog šamanas taip pat tai suvokia. Krebas niekada neturėjo poros, susilaikydavo. Tai dar labiau pasitarnavo jo svarbai. Visi, taip pat ir vyrai, nebent išskyrus Bruną, bijojo šamano ir pagarbiai vengė jo. Visi, tik ne Iza, kuri nuo pat gimimo patyrė brolio švelnumą ir jautrumą. Tai buvo retai atvirai rodoma jo prigimties pusė.

Būtent kaip tik dėl tos jautriosios pusės dabar nerimo šamano mintys. Užuot meditavęs, ruošdamasis nakties ceremonijai, jis galvojo apie mažą mergytę. Jam dažnai būdavo smalsu, kokia tai žmonių rūšis, bet gentainiai kiek įmanydami vengė susitikimų su kitais, o jų mažylių iš viso niekada nebuvo matęs. Įtarė, kad žemės drebėjimas kažkaip susijęs su tuo, kad mergytė liko viena, nors tai, jog jos gentainiai buvo taip arti jų, stebino. Paprastai jie laikydavosi daug šiauriau.

Krebas pastebėjo, jog keli vyrai pradeda eiti iš stovyklavietės, ir pasiremdamas lazda taip pat pakilo, kad galėtų prižiūrėti, kaip ruošiamasi. Ritualas buvo tik vyrų reikalas ir pareiga. Tik labai retai moterims buvo leidžiama dalyvauti religiniame genties gyvenime, o šioje ceremonijoje – visai uždrausta rodytis. Jokia nelaimė negalėjo prilygti tai, jei moteris pamatytų slaptus vyrų ritualus. Tai ne tik prišauktų bėdą, bet visai nugintų globojančias dvasias. Mirtų visa gentis.

Tačiau tai vargu ar grėsė. Moteriai niekada nešautų į galvą prisiartinti kur nors arčiau svarbaus ritualo vietos. Jos laukdavo ceremonijos, kadangi tada galėdavo atsipalaiduoti, atsipūsti nuo nesibaigiančių vyrų reikalavimų ir poreikio elgtis su jais tam tikru būdu, pagarbiai. Moterims buvo sunku, kai vyrai nuolat sukiojosi aplinkui, ypač tada, kai šie susinervinę išsiliedavo ant savo porininkių. Paprastai vyrai ilgam išeidavo medžioti. Moterys paprasčiausiai troško susirasti naujus namus, tačiau nelabai ką tegalėjo padėti. Brunas rinkosi kryptį, kuria gentis keliavo, ir niekas neklausė moterų patarimo, nors šios ir nebūtų galėjusios nieko patarti.

Moterys pasitikėjo vyrais, leido jiems vesti, prisiimti atsakomybę, priimti svarbius sprendimus. Per beveik šimtą tūkstančių metų gentis nelabai tepasikeitė ir dabar jau nebegalėjo keistis, o kadaise patogumui priimti būdai tapo genetiškai užkoduoti. Tiek vyrai, tiek moterys prie-

mė savo vaidmenis be jokio pasipriešinimo, net negalėjo manyti, jog gali būti kažkaip kitaip. Net nebandė pakeisti tarpusavio santykių, kaip nebūtų bandę išauginti papildomos rankos ar pakeisti smegenų formos.

Vyrams išėjus, moterys susirinko aplinkui Ebrą, tikėjosi, jog Iza taip pat prisidės prie jų ir jos galės patenkinti smalsumą, tačiau toji buvo išvargusi ir nenorėjo palikti mergytės. Ji prigulė šalia, vos tik Krebui išėjus, apvyniojo kailiu save ir ją. Kurį laiką dar stebėjo miegančią mažylę blausioje blėstančio laužo šviesoje.

Neįprastai atrodantis sutvėrimas, mąstė ji sau. Netgi bjaurokas. Veidas toks plokščias, su tokia aukšta atsikišusia kakta ir mažyte nosimi, o dar tas keistas kaulas po burna. Kažin kiek jai metų? Jaunesnė nei atrodė iš pradžių – suklaidino tai, kad ji tokia aukšta. Ir liesutė – galima užčiuopti kaulus. Vargšelė, stebiuosi, kiek laiko ji nieko nevalgiusi klaidžiojo vienut vienutėlė. Iza globėjiškai apkabino mergytę. Moteris, kuri padėdavo net gyvūnų jaunikliams, negalėjo nepasirūpinti nelaiminga liesute mažyte mergyte. Švelni gydytojos širdis palinko prie pažeidžiamo vaikelio.

Šamanas stovėjo nuošaliau, kol kiekvienas vyras atvykęs užėmė savo vietą už kokio nors akmens, kurie buvo nedideliu ratu išdėlioti viduryje didesnio iš deglų sudėlioto rato. Vyrai buvo atviroje stepėje toliau stovyklos. Raganius laukė, kol visi vyrai susėdo ir dar truputį, paskui žengė į rato vidurį su degančiu aromatingos medienos nuodėguliu. Įsmeigė tą nedidelį deglą ant žemės priešais laisvą vietą, už kurios gulėjo jo lazda.

Šamanas išsitiesęs sustojo ant sveikosios kojos viduryje rato ir pažvelgė per susėdusių vyrų galvas į tamsią tolumą svajingu, klaidžiojančiu žvilgsniu, lyg savo vienintele akimi būtų regėjęs pasaulį, kitiems nematomą. Apsirengęs sunkiu urvinio lokio kailio apsiaustu, kuris slėpė kreivus nesimetriškus vyro kūno šonus, jis atrodė įspūdinga ir keistai nereali bū-

tybė. Lyg ir žmogus, bet tokių perkreiptų formų, lyg ir nebe žmogus – nei daugiau, nei mažiau žmogiškas, bet tiesiog kitoks. Jo luošumas tarsi suteikė jam antgamtinės galios, kuri visu grožiu atsiskleisdavo kaip tik tuomet, kai šamanas vesdavo ceremoniją.

Staiga magišku mostu Krebas išsitraukė kaukolę. Laikė ją iškėlęs aukštai virš galvos stipria kairiąja ranka ir lėtai apsuko visą ratą, kad kiekvienas vyras galėtų pamatyti tą didžiulę, ypatingą, aukštai iškeltą galvą. Vyrai spoksojo į urvinio lokio kaukolę, baltai švytinčią mirgančioje deglų šviesoje. Šamanas padėjo ją priešais nedidelį deglą ant žemės ir pats prisėdo už kaukolės taip baigdamas ratą.

Greta jo sėdėjęs jaunuolis paėmė medinį dubenį. Jis jau buvo baigęs vienuoliktuosius gyvenimo metus, ir jo įšventinimo į vyrus ceremonija vyko visai prieš pat žemės drebėjimą. Guvas buvo pasirinktas patarnautoju, kai buvo dar mažas berniukas, ir jam teko dažnai asistuoti šamanui ruošiantis ceremonijai, tačiau patarnautojams nebuvo leidžiama būti per pačią ceremoniją, kol berniukai nebūdavo įšventinami į vyrus. Kai gentis leidosi į paieškas, jis pirmą kartą atliko naują vaidmenį, tad vis dar nervinosi.

Naujo urvo paieškos Guvui turėjo ypatingą reikšmę. Tai buvo jo šansas iš paties šamano sužinoti visas smulkmenas apie retai atliekamą ir sunkiai apibūdinamą ceremoniją, kuri paversdavo urvą tinkamą gyventi. Būdamas vaikas jis baiminosi raganiaus, nors suprato, kokia garbė jam teko būti išrinktam. Jaunuolis nuo to laiko sužinojo, jog jų genties šamanas yra ne tik labiausiai įgudęs iš visų, bet ir tai, kad po rūsčia išvaizda slypi gera ir švelni širdis. Guvas gerbė ir mylėjo savo mokytoją.

Vos tik Brunas paskelbė sustojimą, pagalbininkas pradėjo ruošti gėrimą, kuris buvo dubenyje. Pradėjo nuo to, kad tarp dviejų akmenų sutrynė durnaropes. Sudėtinga buvo apskaičiuoti, kiek reikia naudoti lapų, stiebų ir žiedų. Ant sutrintų augalų užpylė verdančio vandens, ir tas mišinys stovėjo paliktas iki ceremonijos.

Guvas supylė stiprią durnaropių arbatą į specialių ceremonijai skirtą dubenį, košdamas skystį per pirštus, visai prieš pat šamanui žengiant į ratą, ir nekantriai laukė šventiko linktelint. Patarnautojas laikė dubenį,

kol šamanas gurkštelėjo, tada pritariamai linktelėjo ir atsigėrė, o Guvas su palengvėjimu be garso atsiduso. Tada prinešė dubenį prie kiekvieno vyro iš eilės pagal rangą, pradėdamas nuo Bruno. Kol vyrai gėrė, laikė dubenį stebėdamas, kad tie išgertų tinkamą kiekį, o tada paskutinis atsigėrė pats.

Šamanas palaukė, kol vaikinukas atsisėdo, ir davė ženklą. Vyrai pradėjo ritmingai daužyti bukais iečių galais į žemę. Duslus iečių dundėjimas, rodės, vis garsėjo, kol nebeliko jokio kito garso. Pagauti to nuolatinio ritmo, vyrai atsistojo ir pradėjo judėti. Šventikas spoksojo į kaukolę, o intensyvus jo žvilgsnis patraukė ir kitų vyrų dėmesį, tarsi būtų paliepęs žiūrėti į šventąją relikviją. Parinkti tinkamą laiką buvo svarbu, o Krebas tai puikiai išmanė. Laukė kaip tik tiek, kad visų nerimastingas laukimas pasiektų patį aukščiausią tašką – bent kiek ilgiau, ir akimirka būtų buvusi praleista, o paskui sužiuro į brolį, vyrą, vadovavusį genčiai. Brunas pritūpė priešais kaukolę.

– Bizono dvasia, Bruno totemai, – pradėjo šamanas.

Iš tiesų jis ištarė tik vienintelį vardą „Brunas“, visa kita parodė vienos rankos gestais, daugiau jokių žodžių balsu nepasakė. Paskui sekė tam tikri judesiai, senovinė bežodė kalba buvo naudojama bendrauti su dvasiomis ir kitomis gentimis, kurių keli gomuriniai žodžiai ir įprasti rankų gestai buvo skirtingi. Tyliais simboliais šamanas meldė bizono dvasią atleisti jiems už klaidas, kurias galbūt padarę įžeidė ją, paskui meldė dvasios pagalbos.

– Šis vyras visą laiką gerbė dvasias, didysis bizone, visada laikėsi genties tradicijų. Šis vyras – stiprus vadas, išmintingas vadas, teisingas vadas, geras medžiotojas, geras maisto tiekėjas, susivaldantis vyras, vertas galingojo bizono vardo. Neapleisk šio vyro, vesk šį vadą į naujus namus, vietą, kur bizono dvasia bus patenkinta. Gentis meldžia šio vyro totemo pagalbos, – baigė kalbą šamanas.

Paskui pažvelgė į antrą pagal rangą vyrą. Brunui pasitraukus atgal, priešais urvinio lokio kaukolę atsiklaupė Grodas.

Jokiai moteriai nebūtų leista matyti ceremonijos, kad nesužinotų, jog vyrai, kurie su tokia ramia stiprybe vedė gentį, maldavo ir prašė nematomų dvasių malonės, visai kaip moterys meldė ir prašė vyrų malonės.

– Rudojo lokio dvasia, Grodo totemai, – pradėjo šamanas dar vieną maldą, atkalbėjo panašius žodžius Grodo totemui, ir taip pakvietė visus vyrus iš eilės. Baigęs vis dar žiūrėjo į kaukolę, o vyrai daužė ietimis taip vėl keldami nerimą.

Visi žinojo, kas bus toliau, ceremonija niekada nesikeisdavo, naktis po nakties ji būdavo tokia pat, bet vyrai vis tiek nerimavo. Jie laukė, kol šamanas pašauks Lokio, Didžiojo Urvinio Lokio dvasią, savo paties totemą, labiausiai gerbiamą iš visų dvasių.

Lokys buvo daugiau nei šamano totemas, jis buvo visų totemas ir dar daugiau. Tai buvo Lokys, kuris sukūrė jų gentį. Tai buvo aukščiausia dvasia, stipriausias globėjas. Pagarba Urviniam lokiui buvo tai, kas vienijo gentį, tai buvo toji jėga, kuri jungė atskiras gentis į vieną – Urvinio lokio gentį.

Kai vienaakis šventikas nusprendė, kad atėjo tinkamas metas, davė ženklą. Vyrai nustojo daužę ietimis ir susėdo kiekvienas už savo akmens, tačiau garsus dundėjimas vis dar pulsavo kraujyje, dar aidėjo ausyse.

Įkišęs ranką į nedidelį maišelį, šamanas ištraukė iš jo džiovintų pataisų sporų žiupsnį. Laikydamas ranką virš deglo pasilenkė ir papūtė, leisdamas sporoms kristi ant ugnies. Užsidegusios jos dramatiškai sukosi virš kaukolės degdamos skaisčiai balta liepsna – kontrastas su juoda nakties tamsa buvo labai ryškus.

Kaukolė sušvito, atgijo – bent taip rodėsi vyrams, kurių pojūčiai nuo durnaropių buvo paaštrėję. Netoliese augančiame medyje tarsi palieptas suūbavo apuokas, savo vaiduoklišku balsu prisidėdamas prie to didingo ir baugulį keliančio vaizdo.

– Didysis Loky, genties gynėjau, – mostais kreipėsi į dvasią šamanas, – parodyk šiai genčiai naujus namus, kaip kažkada Urvinis lokys pamokė žmones gyventi urvuose ir vilkėti kailius. Gink gentį nuo Ledinių kalnų ir ledinio sniego dvasios, pagimdžiusios šiuos kalnus, bei moters pūgos dvasios. Ši gentis meldžia didįjį Urvinį lokį neleisti jokiai piktai dvasiai pristoti, kol neradome namų. Labiausiai iš visų gerbiamoji, tavo gentis, tavo žmonės prašo galingojo Lokio dvasios būti kartu, kol keliaujame į naują pradžią.

Tada šamanas pasinaudojo savo galingų smegenų jėga.

Visi tie primityvūs žmonės, beveik neturintys kaktinių skilčių, ir dėl neišsivysčiusių balso padargų beveik negalintys kalbėti, tačiau su didelėmis smegenimis – didesnėmis nei bet kurios kitos žmonių rasės, gyvenusios kol kas negimusios ateities kartose, buvo unikalūs. Tai buvo vienos žmonijos šakos vystymosi kulminacija, šių žmonių smegenys vystėsi pakaušio ir momens srityse, kontroliuojančiose regėjimą, kūno pojūčius ir laiko prisiminimus.

Dėl atminties šie žmonės ir buvo ypatingi. Jiems buvo išsivysčiusios nesąmoningos žinios apie protėvių elgesį, vadinamasis instinktas. Didžiulėse smegenyse glūdėjo ne tik jų pačių, bet ir pirmtakų prisiminimai. Jie galėjo prisiminti žinias, kurias buvo sukaupę protėviai ir, esant ypatingoms sąlygoms, jie netgi gebėjo žengti žingsnį toliau. Galėjo sukelti visos rasės prisiminimus, prisiminti savo evoliuciją. O kai nuklysdavo į prisiminimus pakankamai giliai, atmintis, kuri visų buvo tokia pat, susiliedavo, telepatiškai sujungdavo protus.

Tačiau tik randuoto, luošo šamano neprilygstamos smegenys buvo visiškai išsivysčiusios. Krebas, švelnusis drovusis Krebas, dėl didžiulių smegenų ir tapęs luošas, būdamas šamanas, išmoko naudotis smegenų galia ir sujungti aplinkui sėdinčius atskirus individus į vieną protą ir jį valdyti. Krebas galėjo nuvesti savo žmones į bet kurią rasinio paveldo vietą, priversti sąmonėje tapti bet kuriuo protėviu. Jis buvo šamanas. Jo galia buvo tikrų tikriausia, neribojama šviesos ir svaiginančių medžiagų sukeltos euforijos. Tai buvo reikalinga tik nuotaikai sukurti ir padėjo vyrams priimti šamano nurodymus.

Tą ramią tamsią naktį, kai švietė tik senovinės žvaigždės, keli vyrai patyrė regėjimus, kurių neįmanoma nupasakoti. Jie to nematė – tiesiog patys persikūnijo. Viską juto, matė ir prisiminė nesuvokiamas, nepaaiškinamas genties ištakas. Sąmonės gelmėse vyrai rado neišsivysčiusias jūros padarų, plūduriuojančių šiltuose, sūriuose vandenyse smegenis. Jie išgyveno pirmojo oro įkvėpimo skausmą, tapo amfibijomis, kurios gyveno vandenyje ir ore.

Kadangi gentis garbino Urvinį lokį, šamanas sužadino ir šį pirmykštį žinduolį, abiejų žmonių rūšių ir dar daugelio kitų protėvį, ir sujungė protus su lokio prasidėjimu. Paskui, bėgant amžiams, žmonės iš eilės vis persikūnijo į kiekvieną iš buvusių protėvių, pajuto tuos, kurie išsivystė į kitas gyvybės formas. Taip vyrai suvokė visos gyvybės Žemėje vienovę ir pajuto pagarbą netgi tiems gyvūnams, kuriuos žudė ir valgė, – tuo buvo paremta dvasinė bendrystė su totemais.

Visų protas veikė išvien, ir tik artėdami prie dabarties vyrai virto artimiausiais pirmtakais ir galop pačiais savimi. Rodės, kad tai truko amžinai. Kažkuria prasme taip ir buvo, tik dabartyje praėjo labai mažai laiko. Vėl tapę savimi visi vyrai tyliai atsistojo, nuėjo į savo miego vietą ir giliai užmigo miegu be jokių sapnų, nes sapnai jau buvo susapnuoti.

Šamanas liko paskutinis. Jis vienas meditavo patirtį ir po kurio laiko pajuto jau pažįstamą nerimą. Vyrai galėjo pažinti praeitį taip giliai ir didingai, jog tai išsekindavo sielas, bet Krebas juto ribą, kurios kiti niekada nepasiekdavo. Jie negalėjo pažvelgti į ateitį. Net galvoti apie ateitį negalėjo. Vienintelis Krebas juto neaiškias užuominas apie tokią galimybę.

Gentis nesuvokė ateities nuo bet kurios praeities formos skirtumo, negalėjo sugalvoti kokių nors naujovių rytojaus dienai. Visos jų žinios, viskas, ką jie darė, buvo pakartojimas to, ką jau buvo darę anksčiau. Net maisto laikymas kitam sezonui buvo praeities patyrimo rezultatas.

Daug anksčiau buvo metas, kai naujovės atsirasdavo lengviau, kai akmuo aštria briauna davė kažkam mintį tyčia sudaužyti akmenį, kad šis taptų aštrus, kai sukamos lazdelės sušilęs galas davė mintį dar stipriau ir ilgiau ją sukti, kad pažiūrėtų, kokia šilta ji gali tapti. Bet kaupiantis prisiminimams, kurie užėmė vis daugiau vietos smegenyse, pokyčiai tapo vis sunkiau įmanomi. Nebebuvo erdvės naujoms idėjoms, kurias būtų buvę galima pridėti prie atminties banko, nes galvos ir taip jau buvo per didelės. Moterims darėsi sunku gimdyti, o žmonės nebegalėjo įgauti naujų žinių, kurios būtų dar labiau padidinusios galvas.

Gentis gyveno laikydamasi nesikeičiančių tradicijų. Kiekviena jų gyvenimo dalelė nuo pat gimimo iki tos akimirkos, kai būdavo pašaukiami

į dvasių pasaulį, buvo apribota praeities. Tai buvo bandymas išgyventi, nesąmoningas ir neplanuotas, paremtas tik prigimtimi, paskutinis bandymas pakovoti ir išgelbėti rasę nuo išnykimo, ir vis tik pasmerktas žlugti. Pokyčių stabdyti negalėjo, o pasipriešinimas jiems buvo tik savigyna, trukdanti išgyventi.

Ši rasė labai lėtai prisitaikydavo. Išradimai buvo atsitiktiniai, ir dažnai net nepanaudojami. Jei nutikdavo kas nors nauja, tai galėjo būti pridėta prie žinių bagažo, bet pokyčių pavykdavo pasiekti su didžiulėmis pastangomis, ir kai jie jau būdavo priversti keistis, tai tvirtai ir nepalaužiamai laikydavosi naujos krypties. Atrodė per sunku darsyk keistis. Tačiau rasė, be erdvės mokytis, augti, daugiau nebeturėjo kaip prisitaikyti prie besikeičiančios aplinkos, o galimybę vystytis kita kryptimi šie žmonės buvo jau seniai praleidę. Ši galimybė liko naujai formai, kitam gamtos eksperimentui.

Šamanui vienam sėdint atviroje lygumoje ir stebint, kaip sukibirkščiuoja ir užgęsta paskutinysis deglas, jis galvojo apie keistąją mergaitę, kurią rado Iza, ir nerimas vis augo, kol Krebas jį ėmė justi visu kūnu. Mergytės rūšį buvo sutikę ir anksčiau, bet rimčiau teko apie juos susimąstyti tik pastaruoju metu, be to, nedaugelis tų atsitiktinių susitikimų buvo malonūs. Iš kur tie žmonės – paslaptis, šiose žemėse jie buvo atėjūnai, bet nuo jų pasirodymo viskas ėmė keistis. Atrodė, jog naujai pasirodžiusi rasė ir atsinešė tuos pasikeitimus.

Norėdamas atsikratyti nejaukumo, Krebas pasimuistė, atsargiai suvyniojo Urvinio lokio kaukolę į apsiaustą, pasiėmė lazdą ir nušlubčiojo į guolį.

3

Vaikas apsivertė ant kito šono ir pradėjo kliedėti.

– Mama! – dejavo ji. Plačiai išskėsdama rankas vėl pašaukė, tik jau garsiau: – Mama!

Iza laikė ją švelniai ir tyliai murmėdama. Šiltas moters kūno artumas ir raminantys garsai pasiekė karščiuojančios mergytės smegenis ir nuramino ją. Naktį ji miegojo vis prabusdama, dažnai pažadindama Izą, muistydamasi, dejuodama ir murmėdama kliedesius. Garsai buvo keisti, skirtingi nuo tų, kuriais kalbėjo genties žmonės. Jie sklido lengvai, laisvai, vienas garsas jungėsi su kitu. Moteriai daugumos jų nepavyko pakartoti, nes ausys nebuvo prisitaikiusios klausytis plonesnių garsų. Bet tas vienas garsų junginys buvo kartojamas taip dažnai, jog Iza spėjo, kad tai yra vardas kažko, kas buvo artimas vaikui, o kai pastebėjo, jog jos artumas ramina mergytę, nujautė, kas tas kažkas.

Iza manė, jog mergytė negalėjo būti vyresnio amžiaus, juk net nežinojo, kaip susirasti maisto. Kiek laiko ji praleido viena? Kas galėjo nutikti jos žmonėms? Ar tai žemės drebėjimas? Ar ji taip ilgai klaidžiojo? Ir kaip ji pabėgo nuo urvinio liūto tik kelis kartus įdrėksta? Iza buvo gydžiusi pakankamai žaizdų, kad suprastų, jog mergaitė buvo sužalota didžiulės katės. Moteris nusprendė, jog mergytę greičiausiai gina galingos dvasios.

Buvo dar tamsu, nors artinosi aušra, kai mažosios karštinė galutinai pasidavė, nes ją išpylė kiaurai permerkęs prakaitas. Iza priglaudė mergytę arčiau, kad jai būtų šilčiau ir kad galėtų patikrinti, ar ji gerai užsiklojusi. Gana greitai prabudusi rastinukė nusistebėjo, kur ji esanti, bet buvo per tamsu, kad ką matytų. Pajutusi greta savęs raminantį moters kūną, ji vėl užsimerkė ir nugrimzdo į ramesnį miegą.

Dangui nušvitus, blausiame jo fone ryškėjant medžių siluetams, Iza tyliai išsiropštė iš šilto kailinio užkloto. Ji įkūrė laužą, pridėjo daugiau malkų, o tada patraukė prie nedidelio upokšnio prisipilti dubenį vandens ir prilupti gluosnio žievės. Minutėlę palaukusi sugniaužė amuletą ir padėkojo gluosnio dvasioms. Ji visuomet dėkodavo gluosnio dvasioms už tai, kad jos tokios visur esančios, ir už skausmą mažinančią žievę. Ji negalėjo prisiminti, kiek kartų buvo lupusi šio medžio žievę arbatai skausmams palengvinti. Žinojo ir stiprių nuskausminamųjų, bet jie taip pat atbukindavo pojūčius. O štai gluosnis tik sumažindavo skausmą ir numušdavo karštį.

Kai Iza lankstėsi virš laužo ir rinko mažus karštus akmenukus į dubenį su vandeniu ir gluosnio žieve, pradėjo krutėti dar keli žmonės. Kai arbata buvo paruošta, ji nunešė dubenį atgal prie kailinio apkloto, atsargiai padėjo jį į nedidelę duobelę, išgremžtą žemėje, o tada įsirangė šalia vaiko. Iza stebėjo miegančią mergytę, matė, jog jos kvėpavimas normalus, ir tuo pat metu negalėjo atsistebėti jos neįprastu veidu. Raudonas nudegimas saulėje buvo parusvėjęs, išskyrus nedidelį besilupančios odos lopą ant mažos nosytės.

Iza šios rūšies žmones vieną kartą jau buvo mačiusi, bet tik iš toli. Genties moterys visada pabėgdavo nuo jų slėptis. Netyčia sutikusieji tuos kitus žmones, genties susirinkimuose pasakojo apie nemalonius nutikimus, tad žmonės vengė svetimųjų. Ypač moterims buvo leidžiama bendrauti minimaliai. Tačiau šios genties patirtis nebuvo bloga. Iza prisiminė kalbėjusi su Krebu apie vyrą su siaubingai sulaužyta ranka, kuris seniai buvo užklydęs į jų urvą, beveik netekęs proto iš skausmo.

Atklydėlis buvo pramokęs šiek tiek genties kalbos, bet elgėsi keistai. Mėgo kalbėtis su moterimis lygiai kaip ir su vyrais, ypač gerbė gydytoją – vos ne dievino ją. Tai nekliudė jam pelnyti vyrų pagarbą. Iza svarstė apie svetimuosius, gulėjo nemiegodama ir stebėjo vaiką, kol dangus dar labiau nušvito.

Kol Iza stebėjo mergytę, saulės spinduliai nuo didžiulio jos rutulio, kylančio visai prie horizonto, nušvietė vaiko veiduką. Mergytės akių vokai suvirpėjo. Ji atsimerkė ir pažvelgė į porą didžiulių, rudų, giliai įsodintų akių po sunkiais rudais antakių lankais ant kažkaip keistai lyg snukio atsikišusio veido.

Mergytė suriko ir vėl tvirtai užmerkė akis. Murmėdama raminančius garsus, Iza priglaudė ją, juto, kaip iš baimės dreba jos liesas kūnelis. Tie garsai vaikui pasirodė lyg ir pažįstami, tačiau artimesnė pasirodė raminanti kūno šiluma. Pamažu virpulys aprimo. Mergytė atsargiai pramerkė akis – vos mažutį plyšelį, ir įsispoksojo į bauginantį, visiškai nepažįstamą moters veidą.

Nustebusi Iza taip pat spoksojo. Ji niekada anksčiau nebuvo mačiusi dangaus spalvos akių. Akimirką net pagalvojo, ar tik vaikas nebus aklas. Kartais senesnių genties žmonių akys apsitraukdavo plėvele, ir dėl to atrodydavo šviesesnės, o regėjimas apsiblausdavo. Tačiau mergytės akių lėliukės normaliai išsiplėtė ir negalėjo būti jokių abejonių – ji matė Izą. Ši pamanė, jog šviesi, pilkai mėlyna akių spalva tiems žmonės yra įprasta.

Mažutė mergytė gulėjo nė nekrustelėdama, bijodama pakrutinti bent pirštelį, plačiai atmerkusi akis. Kai padedant Izai ji atsisėdo, nuo judesių skausmingai raukėsi, o paskui užplūdo prisiminimai. Mažoji drebėdama prisiminė galingą liūtą, prieš akis išvydo koją vagojančius aštrius nagus. Dar prisiminė, kaip troškuliui nugalėjus baimę kapanojosi prie upės, kaip skaudėjo koją, tačiau nieko iki tolei nebeprisiminė. Sąmonė buvo užblokavusi visus prisiminimus apie tekusį sunkų išmė-

ginimą klajoti vienai, alkanai ir persigandusiai, apie žemės drebėjimą ir mylimus artimuosius, kurių neteko.

Iza pakėlė puodelį skysčio mergytei prie burnos. Toji buvo ištroškusi ir paragavo gėrimo, bet nuo kartaus skonio susiraukė. Kai moteris vėl pakėlė puodelį jai prie lūpų, per daug įsibaiminusi, kad prieštarautų, vėl atsigėrė. Iza pritariamai palingavusi galva išėjo padėti moterims gaminti pusryčių. Mažoji žvilgsniu nusekė ją, ir dar plačiau išpūtė akis pirmą kartą pamačiusi pilną stovyklą žmonių, atrodančių kaip moteris.

Nuo verdamo maisto kvapo iš alkio ėmė raižyti pilvą, ir kai globėja grįžo su nedideliu dubenėliu mėsos sultinio, užblęsto į košę sutrintais avižiniais grūdais, mergytė godžiai jį srėbė. Gydytoja nemanė, kad vaikas jau galėtų valgyti kietą maistą. Užpildyti susitraukusį skrandį daug nereikėjo, ir Iza likučius supylė į odą vandeniui laikyti, kad mergytė galėtų dar atsigerti keliaujant. Vaikui pavalgius, Iza paguldė ją ir nuėmė tvarstį. Žaizdos valėsi ir patinimas buvo atlėgęs.

– Gerai, – pareiškė Iza balsu.

Nuo aštraus gomurinio garso mergytė pašoko – pirmą kartą išgirdo moterį kalbant. Nepratusiai vaiko ausiai tas garsas net neatrodė panašus į žodį, greičiau jau į dejonę ar kokio gyvūno urzgimą. Bet Iza elgėsi ne kaip gyvūnas, netgi labai žmogiškai ir gražiai. Gydytoja jau turėjo paruošusi dar vieną trintą šaknį, o kol dėjo naują tvarstį, prie jų atšlubavo kreivas, persisukęs vyras.

Tai buvo pats baisiausias ir atgrasiausias vyras, kokį tik mergytei teko matyti. Viena jo veido pusė buvo randuota, o vietą, kur turėjo būti akis, dengė odos skiautė. Tačiau visi tie svetimi žmonės jai buvo tokie nematyti ir bjaurūs, kad šitas tik kiek bjauresnis nei kiti. Ji nežinojo, kas jie tokie, ir kaip ji pas juos pateko, tačiau suprato, kad moteris ja rūpinasi. Iza davė jai maisto, tvarstis vėsino ir ramino koją, o svarbiausia, kažkur giliai pasąmonėje nuo to kartu su skausminga baime ją užplūdusio nerimo mergytė pajuto tarsi palengvėjimą. Net jei tie žmonės labai keisti, ji pagaliau ne vieniša.

Luošys pritūpęs apžiūrinėjo mergytę. Jo žvilgsnį mažoji pasitiko su neslepiamu smalsumu, kuris nustebino šamaną. Genties vaikai visada jo truputį bijojo. Jie greitai suprasdavo, kad net genties vyresnieji gerbia ir prisibijo šio vyro, o jo nuošalus būdas draugiškumo ir neskatino. Praraja tarp šamano ir vaikų tik padidėdavo, kai mamos imdavo grasinti vaikams, jog pašauks Krebą, jei neklausys. Kai vaikai beveik pasiekdavo suaugusių amžių, dauguma, ypač mergaitės, iš tiesų jo bijojo. Ir taip iki tol, kol genties žmonės pasiekdavo vidutinio amžiaus brandą ir baimę pakeisdavo pagarba. Sveikoji Krebo akis žybčiojo iš susidomėjimo, kai stebėjo, kaip bebaimiškai jį apžiūrinėja keistasis vaikas.

– Mergytei geriau, Iza, – pastebėjo jis.

Balsas buvo dar žemesnis nei moters, tačiau jo leidžiami garsai mergytei pasirodė panašesni į urzgimą nei į žodžius. Ji nepastebėjo garsus lydinčių gestų rankomis. Kalba jai atrodė visiškai svetima, suprato tik tiek, kad vyras kažką sako moteriai.

– Ji vis dar nusilpusi iš bado, – atsakė Iza, – bet žaizda jau gyja. Įdrėskimai buvo gilūs, bet ne tiek, kad rimtai pažeistų koją, o užkratas jau valosi. Krebai, ją apdraskė urvinis liūtas. Ar tau kada teko girdėti apie urvinį liūtą, kuris sykį nusprendęs pulti mestų grobį vos kelis kartus įbrėžęs? Stebiuosi, kad mergytė dar gyva. Turbūt ją sauganti dvasia labai stipri. Bet, – pridūrė moteris, – ką aš išmanau apie dvasias?

Tikrai, moteriai, net ir šamano seseriai, visiškai nederėjo pasakoti jam apie dvasias. Ji padarė gestą, kuris reiškė pasigailėjimo prašymą ir meldimą atleisti už tokį įžūlumą. Šamanas neparodė jai atleidžiantis – Iza ir nesitikėjo, bet tik žiūrėjo į vaiką su dar didesniu susidomėjimu, kilusiu po moters komentaro apie stiprią globojančią dvasią. Pats beveik taip pat galvojo, ir nors niekuomet nebūtų šito pripažinęs, sesers nuomonė jam buvo reikšminga ir patvirtino jo paties mintis.

Stovyklą keliauninkai išardė greitai. Iza, apsikrovusi krepšiais ir ryšuliais, paėmusi mergytę prisirišo ją prie klubo ir nukulniavo paskui Bruną ir Grodą. Įsitaisiusi ant moters klubo, mergytė smalsiai žvalgėsi aplinkui visą kelią, stebėjo viską, ką darė Iza ir kitos moterys. Ji ypač domėjosi, kai jos sustodavo pasirinkti maisto. Iza dažnai jai duodavo atsikąsti šviežio pumpuro ar minkšto jauno ūglio, ir tai sužadino miglotus prisiminimus apie kitą moterį, kuri elgėsi lygiai taip pat. Tačiau dabar mergytė atidžiau žiūrėjo į augalus ir pradėjo pastebėti jų skiriamuosius požymius. Badaujant praleistos dienos sužadino mažai mergytei karštą troškimą išmokti susirasti maisto. Ji parodė augalą, ir liko patenkinta, kai moteris sustojusi iškasė jo šaknį. Iza taip pat džiaugėsi. „Vaikas greitai mokosi", – galvojo ji. Juk negalėjo anksčiau to augalo nei pažinoti, nei būti valgiusi.

Gentis sustojo pailsėti beveik vidurdienį, kol Brunas žvalgėsi, kur būtų galima įkurti naują urvą, sumaitinusi mažylei paskutinį sultinį iš odos maišo Iza įteikė jai bryzą kietos džiovintos mėsos pakramtyti. Urvas pasirodė netinkamas. Vėliau tą popietę mergytei koją vėl ėmė skaudėti, nes gluosnio žievės veikimas baigėsi. Vaikas neramiai muistėsi. Iza patapšnojo mergytę ir perkėlė ją į patogesnę padėtį. Mažoji atsidavė moters globai. Visiškai pasitikėdama ji apsivijo liesomis rankutėmis jos kaklą ir padėjo galvą ant plataus moters peties. Gydytoja, taip ilgai neturėjusi vaikų, pajuto užplūstant vidinę šilumą našlaitei. Ši buvo vis dar silpna ir pavargusi, tad liūliuojama ritmingų judesių moteriai einant užmigo.

Atėjus vakarui, Iza juto įtampą dėl papildomo nešulio, kurį tempė, ir labai džiaugėsi galėdama padėti vaikelį žemyn, kai Brunas paskelbė dienos poilsio metą. Mergytė karščiavo, jos skruostai buvo paraudę, karšti, akys blizgėjo, tad ieškodama maisto Iza žvalgėsi ir augalų, kurie

padėtų vaiką vėl gydyti. Moteris nežinojo, kas sukėlė užkratą, tačiau žinojo, kuo tokios bėdos gydomos ir dar daugybę kitų vaistų.

Nors gydymas buvo stebuklingas ir pavestas dvasių globai, nuo to Izos vaistai veikdavo nė kiek ne blogiau. Nuo senovės gentis visą laiką gyveno medžiodama ir rinkdama maistą, ir ištisų kartų naudojimasis laukinės gamtos dovanomis tyčia ar netyčia sukaupė galybę informacijos apie tai. Gyvūnus lupo, mėsinėjo, stebėjo ir lygino jų organus. Ruošdamos pietus moterys visa tai aptardavo ir pritaikydavo žinias.

Mama buvo Izai rodžiusi įvairius vidaus organus ir aiškino, kaip jie veikia, – tai buvo mokymo dalis, tačiau tai tik priminė Izai tai, ką ir taip žinojo. Ji buvo gimusi iš labai gerbtinos šeimos linijos, kur moterys buvo gydytojos, tad priemonėmis, paslaptingesnėmis nei mokymasis, gydymo žinios būdavo perduodamos gydytojos dukterims. Pradedančioji garsios giminės gydytoja užėmė aukštesnę padėtį nei patyrusi viduriniojo luomo protėvių dukra – ir ne be priežasties.

Nuo gimimo smegenyse buvo laikomos žinios, perimtos iš protėvių, seniausiai besitęsiančios gydytojų dinastijos, kurios tiesioginė palikuonė ir buvo Iza. Galėjo prisiminti tai, ką žinojo protėviai. Tai nelabai kuo tesiskyrė nuo savo patirties prisiminimo, o sykį pradėtas toks procesas tęsėsi savaime. Pirmiausia iškildavo jos pačios prisiminimai, nes moteris taip pat prisiminė ir su jais susijusias aplinkybes – ji niekada nieko nepamiršdavo, be to, galėjo prisiminti tik tai, kas buvo saugoma atminties saugykloje, bet ne kaip tai buvo išmokta. Ir nors Iza bei jos broliai buvo tų pačių tėvų, nei Krebas, nei Brunas neturėjo jos medicininių žinių.

Genties žmonių prisiminimai abiem lytims buvo skirtingi. Moterims nereikėjo medžiotojų išminties, o vyrų išmanymas apie augalus buvo labiau nei nykus. Skirtumai vyrų ir moterų smegenyse kilo iš gamtos, ir kultūra juos tik sustiprino. Tai buvo dar vienas gamtos mėginimas apriboti smegenų dydį ir taip pratęsti rasės gyvavimą. Bet kuris vaikas, turintis žinių, tiesiogiai nepriklausančių jo lyčiai, kol pa-

siekdavo suaugusiojo amžių, tų žinių netekdavo, nes jų niekas nepalaikydavo.

Tačiau gamtos bandymas išgelbėti rasę nuo išnykimo jau savaime buvo pasmerktas nesėkmei. Abi lytys tapo būtinos ne tik giminei pratęsti, bet ir kasdieniam gyvenimui, nė vienas negalėjo išgyventi be kitos lyties. Ir išmokti vieni kitų įgūdžių negalėjo – neturėjo tam reikalingų prisiminimų.

Tačiau abiejų lyčių genties žmonių akys ir smegenys buvo apdovanoti aštriu ir pagauliu regėjimu, nors šis buvo panaudojamas skirtingais būdais. Jiems keliaujant vietovės palaipsniui keitėsi, ir Iza jiems einant pro šalį įsidėmėdavo kiekvieną smulkmeną, ypač pastebėdama augalus. Ji galėjo iš tolo atskirti menkiausius lapų formos, stiebo ilgio pokyčius, ir nors pasirodydavo keli augalai, pora gėlių rūšių ir vienas kitas anksčiau nematytas medis ar krūmokšnis, jie neatrodė nepažįstami. Kažkuriame didžiulių smegenų kampelyje moteris rado prisiminimus apie tuos augalus, nors prisiminimai buvo ne jos pačios. Bet netgi su tuo didžiuliu jai prieinamos informacijos bagažu pastaruoju metu ji pradėjo aptikti tokių augalų, kurie buvo visiškai neregėti, lygiai kaip nematytas buvo ir kraštovaizdis. Ji būtų norėjusi apsižvalgyti atidžiau. Visos moterys smalsiai dairėsi į nepažįstamą augaliją. Nors tai reiškė, kad teks įgyti naujų žinių, šitai buvo būtina norint išgyventi.

Kiekvienos moters paveldėtų žinių klode buvo informacija, kaip išbandyti nepažįstamus augalus, tad kaip ir kitos, Iza eksperimentavo pati. Panašumai su žinomais augalais leido suskirstyti naujuosius į tam tikras kategorijas, tačiau moteris žinojo, kokie gresia pavojai, kai laikoma, jog panašios ypatybės reiškia tokias pačias savybes. O bandymo procedūra buvo paprasta. Ji truputį paragaudavo – mažą kąsnelį. Jei skonis buvo nemalonus, tuoj pat išspjaudavo. Jei pakankamai geras, laikydavo tą nedidelį gabalėlį burnoje rūpestingai stebėdama bet kokį dilgčiojimą, deginančius pojūčius ar kokius nors skonio pasikeitimus. Jei tokių nebūdavo, nurydavo kąsnelį ir laukdavo, ar nebus kokio po-

veikio. Kitą dieną atsikąsdavo jau daugiau ir pakartodavo tą pačią procedūrą. Jei po trečio bandymo nekildavo jokių blogų padarinių, naujas maistas būdavo laikomas valgomu, tik iš pradžių mažomis porcijomis. Tačiau Iza labiau susidomėdavo, kai būdavo koks pastebimas poveikis, nes tai reiškė, kad gali būti, jog augalas tinka gydyti. Kitos moterys nešdavo jai radusios ką neįprasto, bandydamos, ar augalas tinkamas valgyti, arba ką nors, kas būdavo panašu į mirtinus ar nuodingus augalus. Iza labai atsargiai eksperimentuodavo ir su jais, taikydama savo metodus. Bet tokiems bandymams reikėdavo laiko, tad keliaudama moteris rinkdavo pažįstamus augalus.

Prie stovyklos Iza rado kelias aukštas tarsi vytelės piliarožes su didžiuliais ryškiais žiedais. Tų spalvotų žydinčių augalų šaknys naudojamos kompresui, panašiai kaip vilkdalgių šaknys naudojamos gydyti, tinimui ir uždegimui mažinti. Gėlių užpilas būtų sumažinęs mergytei skausmą ir dar sukėlęs mieguistumą. Iza prisirinko piliarožių kartu su malkomis.

Po vakarienės mažoji atsisėdo atsirėmusi į didžiulį akmenį ir stebėjo aplinkui ją bruzdančių žmonių darbus. Maistas ir naujas tvarstis atgaivino mergytę, ir ji pradėjo tauškėti Izai, nors matė, kad moteris jos nesupranta. Kiti žmonės nepatenkinti dėbčiojo jos pusėn, bet vaikas tų žvilgsnių prasmės nesuprato. Genties žmonėms su neišsivysčiusiais balso organais pakartoti tokius garsus buvo neįmanoma. Kelis garsus, kuriuos naudodavo pabrėžti gestų prasmei ar norėdami patraukti dėmesį, jie pasiskolino iš perspėjimo šūksnių, o garsų svarba buvo dalis jų tradicijų. Pagrindinės bendravimo priemonės – rankų signalai, gestai, kūno padėtis ir intuicija, atsiradusi dėl nuolatinio artimo kontakto, papročių laikymosi, ir gebėjimas nuspėti išraiškas bei pozas – buvo išraiškingos, bet ribotos. Specifinius daiktus, kuriuos buvo matęs tik vienas žmogus, buvo sunku apibūdinti kitiems, o abstrakčius dalykus – dar sunkiau. Mergytės plepumas glumino gentį ir vertė juos nepasitikėti.

Gentis brangino vaikus, augino juos su švelnia meile bei drausme, kuri vaikui augant vis griežtėjo. Kūdikius lepino moterys lygiomis su vyrais, maži vaikai dažniausiai drausminami paprasčiausiai nekreipiant į juos dėmesio. Kai vaikai suvokdavo, kad vyresnieji ir suaugę užima aukštesnę padėtį, imdavo mėgdžioti vyresnius žmones ir nebesileisdavo popinami – tai tiko tik mažyliams. Jaunimas greitai išmokdavo elgtis pagal griežtus nustatytus papročius, vienas jų – nereikalingi garsai yra nepriimtini. Dėl savo ūgio mergytė atrodė vyresnė nei buvo iš tiesų, tad gentis nutarė, jog ji neišauklėta, neišmokyta gražaus elgesio.

Iza, kuri buvo daug artimesnė su vaiku, spėjo, jog rastinukė jaunesnė nei atrodė. Moteris beveik teisingai nujautė mergytės amžių, tad į jos bejėgiškumą žiūrėjo atlaidžiau. Prisiminusi vaiko kliedėjimą karščiuojant, Iza taip pat nujautė, kad mergytės rūšies žmonės kalbėjo laisviau ir daugiau. Moteris pamilo mažąją, kurios gyvybė priklausė nuo jos, kuri liesomis mažomis rankutėmis visiškai patikliai apsivydavo jai kaklą. Iza manė, jog ateis laikas, kai išmokys mergaitę geresnių manierų. Ji jau pradėjo galvoti apie vaiką kaip apie savo.

Izai pilant karštą vandenį ant piliarožės žiedų, atšlubavęs Krebas prisėdo šalia. Jis domėjosi nepažįstamąja, o kadangi pasiruošimai vakaro ceremonijai dar nebuvo baigti, užsuko pažiūrėti, kaip mergytė sveiksta. Abu spoksojo vienas į kitą – mažutė mergytė ir luošas, randuotas senis – ir vienodai įdėmiai apžiūrinėjo. Krebas niekada anksčiau nebuvo taip arti kitos rūšies, o svetimųjų vaiko iš viso nematęs. O mergytė net nežinojo, jog egzistuoja genties žmonės, kol atsibudusi pamatė esanti tarp jų, tačiau labiau nei rasinės ypatybės ją domino raukšlėta vyro veido oda. Per savo neilgą gyvenimą ji dar nebuvo mačiusi tokio randuoto veido. Staiga nesuvaržytu vaikišku mostu ji ištiesė ranką patikrinti, koks pojūtis čiupinėti randus.

Krebas apstulbo, kai mergytė švelniai paglostė jam veidą. Nė vienas genties vaikų niekada jo taip nelietė. Suaugę taip pat prie jo nesi-

liesdavo. Visi vengė kontakto su juo tarsi manydami, jog vien prisilietę gali užsikrėsti luošumu. Tik Iza, slaugiusi brolį per sąnarių uždegimo priepuolius, kurie kiekvieną žiemą užpuldavo vis stipriau, regis, dėl to nesuko sau galvos. Iza nei bjaurėjosi jo kreivu kūnu ir šlykščiais randais, nei žavėjosi jo galia ir padėtimi. Švelnus mažos mergytės prisilietimas užgavo jautrią vienišos senos širdies stygą. Šamanas norėjo pabendrauti su mergyte ir akimirką susimąstė, kaip pradėti.

– Krebas, – tarė jis rodydamas į save.

Iza tyliai stebėjo ir laukė, kol pritrauks gėlių užpilas. Ji buvo patenkinta, kad brolis domisi mergyte, o tikro vardo paminėjimas neliko nepastebėtas.

– Krebas, – pakartojo vyras, tapšnodamas sau per krūtinę.

Mergytė pakreipusi galvą stengėsi suprasti. Tas vyras kažko iš jos nori. Krebas pakartojo savo vardą trečią kartą. Staiga mergytė nušvito, atsisėdusi tiesiau nusišypsojo.

– Grebas? – atsakė ji, bandydama taip pat ištarti garsą „r“.

Senis pritariamai palingavo galvą – tarimas buvo labai panašus. Tada jis parodė į ją. Mergytė susiraukė – nelabai suprato, ko vyras nori dabar. Jis patapšnojo sau krūtinę, pakartojo savo vardą, tada patapšnojo į krūtinę jai. Plati jos šypsena džiaugiantis, kad suprato, šamanui atrodė lyg grimasa, o tas kelių skiemenų žodis, kuris išsiveržė mergytei iš burnos, buvo ne tik neištariamas, bet beveik nesuprantamas. Vyras judino lūpas taip, kaip ji, net pasilenkė arčiau, kad geriau girdėtų. Mergytė tarė savo vardą.

– Eii-aa, – suglumęs šamanas papurtė galvą ir pabandė dar sykį. – Ei-lla, Ai-la? – tai buvo geriausia, kas jam pavyko.

Nedaugeliui genties žmonių būtų pavykę bent panašiai. Mergytė vėl išsišiepė ir džiugiai palinksėjo galvą. Tai buvo ne visai tiksliai tai, ką ji sakė, tačiau priėmė tą vardą jaunu proteliu suvokdama, jog vyrui nepavyktų jos vardo ištarti geriau.

– Aila, – pakartojo Krebas, pratindamasis prie garso.

– Krebas? – tarė mergytė, tempdama jį už rankos, kad patrauktų dėmesį, o tada parodė į moterį.

– Iza, – tarė šamanas. – Iza.

– Y-sa – pakartojo mažylė. Ji džiaugėsi šiuo nauju žodžių žaidimu. – Iza, Iza, – kartojo žiūrėdama į gydytoją.

Iza rimtai linktelėjo – vardų garsai buvo labai svarbūs. Pasilenkusi ji patapšnojo mergytei krūtinę, kaip tai darė Krebas – norėjo, kad ši pakartotų savo vardo žodį. Mergytė ištarė visą vardą, bet Iza tik papurtė galvą. Negalėjo išleisti tokių garsų, kuriuos mergytė tarė taip lengvai. Mažoji nusiminė, o paskui, dirsčiodama į šamaną, ištarė savo vardą taip, kaip jis.

– Ei-a? – pabandė moteris.

Mergytė papurtė galvą ir pakartojo dar sykį.

– Ei-ja? – darsyk pamėgino Iza.

– Ai, ai, ne „ei“, – pataisė ją Krebas. – Ai-la, – pakartojo labai lėtai, kad Iza galėtų įsiklausyti į nepažįstamą garsų derinį.

– Ai-la, – labai rūpestingai tarė moteris stengdamasi, kad žodis skambėtų taip, kaip Krebui.

Mergytė nusišypsojo. Nesvarbu, kad vardas ne visai teisingas, Iza taip stengėsi pasakyti vardą, kurį jai davė Krebas, kad priėmė jį kaip savą. Jiems ji bus Aila. Mergytė jausmo pagauta ištiesė rankas ir apkabino moterį.

Iza švelniai priglaudė mergytę, o tada atstūmė. Teks išmokyti vaiką, jog jausmų protrūkiai viešai nedemonstruojami, tačiau ji vis tiek buvo patenkinta.

Aila iš džiaugsmo netvėrė savo kailyje. Visą laiką jautėsi tokia vieniša, tokia atskirta tarp tų keistų žmonių. Bandė bendrauti su moterimi, kuri ja rūpinosi, ir labai nerimavo, kai jos bandymai baigdavosi nesėkmingai. Tai tik pradžia, tačiau bent jau žino, kokiu vardu pašaukti globėją, ir pati gavo vardą. Paskui atsisuko į vyrą, kuris pradėjo bendrauti. Dabar jis jai neatrodė toks bjaurus. Džiaugsmas veržėsi per

kraštus, mergytė pajuto švelnumą tam luošiui ir, kaip jau buvo dariusi ne kartą tam, kurį vos miglotai teprisiminė, mažoji apsivijo rankutėmis senio kaklą, palenkė jo galvą prie savosios ir priglaudė skruostą.

Meilus jos gestas sukėlė Krebui nerimą. Jis atsispyrė norui apsikabinti mergytę. Būtų visiškai netinkama, jei kas pamatytų už šeimos židinio ribų glėbesčiuojantis su šiuo keistu mažu padaru. Tačiau vyras dar minutėlę leido mergytei glausti lygų, mažą ir tvirtą skruostelį prie jo tankiai apaugusio barzda veido ir tik paskui švelniai nukėlė jos rankutes nuo kaklo.

Krebas pakėlė savo lazdą ir ja pasiremdamas atsistojo. Šlubuodamas šalin galvojo apie mergytę. „Turiu išmokyti ją kalbos, – sakė pats sau. – Galų gale negaliu viso jos mokymo patikėti moterims." Ir pats suprato, kad iš tiesų tik nori daugiau laiko praleisti su mergyte. Nė nesuvokdamas laikė ją nuolatine genties nare.

Brunas nebuvo apsvarstęs, kas gali nutikti leidus Izai pasiimti tą keistą vaiką kartu. Tai buvo ne tik jo, kaip vado nesėkmė – tai buvo visos rasės nesėkmė. Negalėjo numatyti, kad ras sužeistą genčiai nepriklausantį vaiką, ir jos išvadavimo logiškų padarinių. Mergytės gyvybė išgelbėta, ir vienintelė alternatyva leidimui pasilikti kartu su genties žmonėmis – priversti ją klajoti vieną. O viena ji neišgyventų – to net nereikėjo spėlioti, tai faktas. Kai išgelbėjo jai gyvybę, vėl stumti į mirtį reiškė susikirsti su Iza, kuri, nors ir neturėjo jokios galios, bet buvo saugoma galybės nenugalimų dvasių, o dabar dar ir Krebo, šamano, kuris gebėjo pašaukti visas ir bet kurią iš dvasių. Brunui dvasios atrodė galinga jėga, jis visai nenorėjo su jomis susipykti. Kalbant visai tiesiai, vadas jaudinosi tik dėl to, kad mergaitė atsirado atsitiktinai. Pats sau nemokėjo išreikšti, bet kažkokia mintis vis nedavė ramybės. Ir pats dar nežinojo, bet jo gentyje žmonių skaičius jau buvo padidėjęs iki dvidešimt vieno.

Kitą rytą apžiūrinėdama Ailos koją gydytoja pastebėjo pagerėjimą. Patyrusiai prižiūrima infekcija buvo beveik praėjusi, o keturi lygiagre-

tūs įdrėskimai susitraukę ir gijo, nors randai taip ir liks visam laikui. Iza nusprendė, jog tvarsčio daugiau nebereikia, bet gluosnio žievės arbatos mergytei pagamino. Kai moteris nuklojo kailį, Aila pabandė atsistoti. Iza padėjo jai, prilaikė mažąją, kol ta nedrąsiai bandė perkelti svorį ant kojos. Skaudėjo, bet po kelių atsargių žingsnių ji pasijuto geriau.

Išsitiesusi visu ūgiu mergytė atrodė aukštesnė, nei Iza buvo maniusi. Jos kojos buvo ilgos, išstypusios, su atsikišusiais keliais ir tiesios. Moteris stebėjosi – gal jos deformuotos. Genties žmonių kojos buvo išlenktos į šonus, bet mergytė, nors šlubavo, be jokio vargo vaikštinėjo aplinkui. Iza nusprendė, jog tiesios kojos jai yra normalu, kaip ir mėlynos akys.

Gydytoja apvyniojo vaiką apsiaustu ir pakėlė sau prie klubo, nes gentis leidosi į kelią, o Ailos koja dar nebuvo pakankamai išgijusi, kad galėtų ilgiau eiti. Dieną keliaujant Iza kartkartėmis trumpam nuleisdavo ją ant žemės. Mergytė godžiai valgė – bandė atsigauti po ilgo badavimo, ir Iza pagalvojo, kad jau matyti, jog mažoji priaugo svorio. Moteris džiaugėsi bent retkarčiais nusimesdama naštą, ypač nuo tada, kai keliauti darėsi sunkiau.

Gentis buvo palikusi plačias lygias stepes ir jau kelias dienas mynė per kalvas, kurių šlaitai darėsi vis statesni. Žmonės buvo papėdėje kalnų, kurių žvilgančios ledo kepurės kiekvieną dieną vis artinosi. Kalvos buvo tankiai apaugusios miškais, jau ne tais visžaliais spygliuočiais, bet sodriai žaliuojančiais plačialapiais storais gumbuotais kamienais. Temperatūra kilo daug greičiau nei paprastai tokiu metų laiku, tai Brunui buvo mįslė. Vyrai jau buvo pasikeitę drabužius į trumpesnius odinius, nedengiančius liemens. Moterys vasarinių drabužių nepersi-

rengė, buvo lengviau nešti nešulius visiškai apsigobsčius – apsiaustuose daug kas tilpdavo.

Kraštovaizdis prarado bet kokį panašumą į tas šaltas prerijas, kurios supo jų ankstesnįjį urvą. Iza pastebėjo, jog genčiai keliaujant per siaurus šešėliuose skendinčius slėnius ir žolėmis apaugusias lapuočių miškų kalvas vis dažniau kliaujasi žiniomis iš prisiminimų, senesnių nei jos pačios. Sunkios rudos ąžuolų, bukų, riešutmedžių, obelų ir klevų šakos pynėsi su lanksčiais, tiesiais gluosniais plona žieve, beržais, skroblais, drebulėmis ir aukštai besistiebiančiais alksniais ir lazdynais. Ore tvyrojo kvapas, kurio Iza negalėjo atpažinti – rodės, jog jį atneša šiltas vėjelis, pučiantis iš pietų. Ant visiškai sulapojusių beržų dar kabojo žirginiai. Žydint vaismedžiams ir riešutmedžiams, žemėn snigo gležnais rausvais ir baltais žiedlapiais, tarsi iš anksto užsimenant apie rudens derlių.

Keliautojai brovėsi per tankaus miško brūzgynus ir vijoklius, kopė į atsivėrusius prieš akis šlaitus. Pakilus į akmenuotas atodangas, aplinkui juos kalvų šonai žvilgėjo įvairiausiais žaliais atspalviais. Lipant aukštyn vėl pasirodė sodrūs pušų tankumynai, greta jų – sidabrinės eglės. Dar aukščiau kur ne kur kyštelėdavo žydros balteglės. Ryškios spygliuočių spalvos maišėsi su sodria plačialapių medžių ir liepų žaluma bei blyškia smulkialapių įvairove. Samanos ir žolės suteikė dar daugiau įvairovės šiai mozaikai iš vešinčios augmenijos, smulkių žalumynų, nuo kiškio kopūstų, panašių į dobilus, iki mažyčių, prie akmenuotų šlaitų prikibusių sukulentų. Laukinės gėlės buvo išsibarsčiusios po mišką, aukščiau esančiose pievose daugiausia žydėjo balti triliumai, geltonos našlaitės, rausvai rožinės gudobelės, baltai geltoni narcizai bei mėlyni ir geltoni gencijonai. Keliose labai užpavėsintose vietose dar buvo likusių paskutinių geltonų, baltų ir violetinių krokų – pradėję vėliau žydėti jie narsiai kėlė galvas.

Pasiekę statais šlaito viršūnę, žmonės sustojo pailsėti. Žemiau vėrėsi panorama, nes miškingos kalvos staiga baigėsi ir iki horizonto plytė-

jo stepės. Nuo tos vietos, iš kur jie dairėsi, buvo matyti kelios žolėdžių kaimenės, besiganančios tolumoje, aukštoje žolėje, jau nuauksintoje vasaros. Greitai judantys medžiotojai, lengvai keliaujantys, nevaržomi nešuliais apsikrovusių moterų, galėjo rinktis iš kelių gyvūnų rūšių ir nesunkiai pasiekti stepę per mažiau nei pusę ryto. Dangus rytuose virš plačios stepės buvo giedras, tačiau greitai nešami iš pietų kaupėsi juodi audros debesys. Jei taip ir toliau, tai aukšti kalnynai šiaurėje privers debesis išpilti savo šlapią naštą ant keliaujančių genties žmonių.

Brunas ir vyrai buvo susirinkę toliau nuo moterų ir vaikų, bet susijaudinę šūksniai ir rankų gestai nepaliko jokių abejonių, apie ką kalbamasi. Jie bandė nuspręsti, ar nereikėtų apsisukti ir grįžti. Kraštas buvo nepažįstamas, bet dar svarbiau – jie ėjo per toli nuo stepių. Nors miškinguose šlaituose buvo probėgšmais pastebėję daug gyvūnų, tai nėmaž neprilygo didžiulėms kaimenėms, besiganančioms pašaro pilnose žolėtose lygumose, plytinčiose apačioje. Medžioti buvo daug lengviau atviroje vietoje, kur galima matyti, kur nėra miško priedangos, padedančios gyvūnams slėptis, taip pat dar ir slepiančios keturkojus žmonių medžiotojus. Lygumų gyvūnai buvo draugiškesni, linkę laikytis būriais, o ne po vieną ar mažomis šeimomis, kaip gyvenantys miške.

Iza spėjo, kad tikriausiai jie apsisuks, ir tas ropštimasis į stačias kalvas pasirodys nereikalingas. Besirenkantys debesys ir grasinantis prapliupti lietus visai nuliūdino netekusius ūpo keliauninkus. Kol moterys laukė, Iza nuleido Ailą ant žemės ir nusimetė sunkius nešulius. Vaikas, džiaugdamasis, kad gali judinti sveikstančią koją, ir paleistas nuo moters klubo, nuklydo tolėliau. Iza matė, kaip mergytė dingsta iš akių už priekyje atsikišusio kalvagūbrio krašto. Nenorėjo, kad mažoji nuklystų per toli. Susirinkimas galėjo baigtis bet kuriuo metu, ir Brunas neatleistų mergytei, jei per ją tektų užgaišti ir išeiti vėliau. Moteris leidosi paskui Ailą ir pasukusi už kalnagūbrio ją pamatė, bet nuo to, kas buvo matyti už mergytės, širdis ėmė pašėlusiai plakti.

Skubiai dairydamasi per petį, Iza nuskubėjo atgal. Nedrįso pertraukti Bruno ir vyrų, tad nekantriai laukė, kol susirinkimas baigsis. Brunas ją matė ir, nors neparodė jokio ženklo, suprato, kad moterį kažkas jaudina. Vos tik vyrai išsiskirstė, Iza pribėgo prie Bruno ir nudūrė akis į žemę – tai reiškė, jog nori pasikalbėti su juo. Jis galėjo išklausyti arba ne – pasirinkimas buvo vado pusėje. Jei nekreips dėmesio į moterį, jai nebus leista papasakoti, kas neduoda ramybės.

Brunui buvo smalsu, ko Iza nori. Jis pastebėjo, jog mergytė nukulniavo toliau – mažai kas prasprūsdavo jam pro akis, bet vadas turėjo kitų, svarbesnių problemų. Greičiausiai jai parūpo kažkas susiję su mergaite, galvojo sau rūsčiai susiraukęs, ir jau norėjo nekreipti dėmesio į Izos prašymą. Nesvarbu, ką sakytų šamanas, vadui nepatiko tai, kad vaikas keliauja kartu. Pakėlęs akis Brunas išvydo jį stebintį Krebą ir pabandė nuspėti, ką mąsto tas vienakis vyras, bet bejausmiame veide nieko neišskaitė.

Vadas atsisuko atgal, į moterį, sėdinčią jam prie kojų, – jos poza išdavė nerimą ir susijaudinimą. Pamanė, jog ši tikrai sunerimusi. Brunas nebuvo bejausmis ir labai gerbė savo seserį. Nors turėjo problemų su savo vyru, ji visada elgėsi labai gerai. Buvo pavyzdys kitoms moterims ir retai kada trukdydavo jį dėl nereikšmingų dalykų. Gal turėtų leisti jai kalbėti, nereikia atmesti prašymo. Ištiesęs ranką patapšnojo moteriai per petį.

Nuo to prisilietimo Iza triukšmingai išpūtė orą – nė pati nesuvokdama laukė sulaikiusi kvėpavimą. Jai leido kalbėti! Taip ilgai svarstė, kad moteris jau buvo tikra, jog nekreips į ją dėmesio. Atsistojusi Iza parodė į kalvagūbrio pusę ir ištarė tik vieną žodį „urvas!“

4

Brunas apsisuko ant kulno ir nužingsniavo prie kalvagūbrio. Pasukęs už atsikišusio krašto sustojo – taip nustebino prieš akis atsivėręs vaizdas. Užplūdo begalinis džiaugsmas. Urvas! Ir dar koks urvas! Vos tik išvydo, tą pačią akimirką suprato, jog tai tas urvas, kurio ieškojo, tačiau prisivertė suvaldyti kilusias emocijas ir sulaikyti vis augančias viltis. Pasistengė dėmesingai ištirti urvo detales ir aplinką. Buvo taip susikaupęs, kad vargiai tepastebėjo mažąją mergytę.

Net ir žiūrėdamas iš kelių šimtų jardų matė, jog nelygi trikampė anga, iškirsta iš pilkšvai rudos kalno uolienos, buvo tokia didelė, kad viduje būtų vietos daugiau nei pakankamai apsigyventi visai genčiai. Nukreipta į pietus anga likdavo saulėkaitoje didžiąją dienos dalį. Lyg patvirtindamas faktą šviesos spindulys, radęs virš galvos tvyrančiuose debesyse properšą, apšvietė rausvą dirvožemį plačioje terasoje priešais urvą. Skubiai tyrinėdamas Brunas apžvelgė vietovę. Didžiulė stati uola šiaurinėje pusėje ir dar viena tokia pietryčiuose siūlė užuoglaudą nuo vėjų. Vanduo netoli, pagalvojo Brunas, pridėdamas dar vieną teigiamą dalyką prie mintyse rašomo sąrašo, kai pastebėjo tekantį upokšnį nuolaidžiame šlaite į vakarus nuo urvo. Tai buvo bent kol kas pati geriausia matyta vieta. Vadas parodė ženklą Grodui ir Krebui ir kol laukė jų, kad galėtų iš arčiau apžiūrėti urvą, vos sulaikė entuziazmą.

Abu vyrai nuskubėjo prie vado, o paskui juos – ir Iza, kuri kulniavo pasiimti Ailos. Moteris taip pat atidžiau nužvelgė urvą ir patenkinta linktelėjo galvą, o paskui su mergyte grįžo prie būrelio džiugiai gestikuliuojančių žmonių. Užgniaužtos Bruno emocijos kalbėjo pačios už save. Visi suprato, kad urvas surastas ir kad vadas mano, jog tai gera galimybė. Ryškūs saulės spinduliai, skrodžiantys debesimis aptrauktą dangų, regis, pripildė orą vilties, taip tikdami prie nerimastingai laukiančios genties nuotaikų.

Brunas ir Grodas čiupo ietis, kai visi trys vyrai patraukė prie urvo. Nematė jokių ženklų, kad ten būta žmonių, bet tai nebuvo garantija, jog urvas negyvenamas. Pro didžiulę angą pirmyn ir atgal zujo paukščiai, čirpė bei čiulbėjo nardydami žemyn ir sukdami ratus. Paukščiai – geras ženklas, pagalvojo šamanas. Prisiartinę prie urvo vyrai ėjo atsargiau, ypač įeidami vidun, Brunas ir Grodas rūpestingai apžiūrėjo, ieškodami šviežių žvėrių takų ar išmatų. Patys naujausi buvo kelių dienų senumo. Pėdsakai ir didžiulių dantų žymės ant kojos kaulų, sutraiškytų galingais žandikauliais, pasakojo savo istoriją; hienų būrys naudojosi urvu kaip laikina pastoge. Šie plėšrūs maitėdos buvo užpuolę nusenusį ir nuo bandos atsilikusį elnią ir nusitempė maitą prie urvo, kad turėdami laiko baigtų puotą iš dalies saugioje aplinkoje.

Vienoje pusėje, netoli vakarinio urvo angos krašto, kur pynėsi vynuogienojų tankumynas ir krūmokšniai, tyvuliavo šaltinio versme maitinamas tvenkinys, o iš jo tekėjo nedidelis upeliūkštis, srovenantis šlaitu iki didesnio upokšnio. Kol kiti laukė, Brunas paėjėjo iki tos vietos, kur iš uolos tryško šaltinis – visai netoli urvo angos, vos kiek paėjus stačiu, briaunuotu, apžėlusiu urvo šonu. Tviskantis vanduo prie pat įėjimo buvo tyras ir švarus. Brunas pridėjo tvenkinuką prie teigiamų dalykų ir vėl grįžo pas draugus. Vieta gera, bet dėl paties urvo dar teks apsispręsti. Du medžiotojai ir luošas kerėtojas pasiruošė žengti pro didžiulę tamsią angą.

Grįždami prie rytinio galo vyrai nužvelgė trikampio įėjimo į urvą viršų, aukštai virš galvų, ir įėjo pro angą į kalną. Įtempę visas jusles, laikydamiesi netoli sienų, jie atsargiai slinko gilyn. Kai akys apsiprato su viduje tvyrančia tamsa, nustebę žvalgėsi aplinkui. Aukštos skliautuotos lubos gaubė didžiulę erdvę, pakankamai didelę, kad joje tilptų ir kur kas daugiau žmonių nei jų gentyje. Vyrai atidžiai apžiūrėjo grubią akmeninę sieną ieškodami ertmių, kurios vestų į gilesnes nišas. Netoli urvo galo iš sienos tryško dar vienas šaltinis, po kuriuo tyvuliavo nedidelis tamsus tvenkinukas, susigeriantis į sausas žemėtas grindis. Visai už tvenkinio urvo siena staiga sukosi išėjimo link. Eidami pagal vakarinę sieną atgal prie urvo angos vyrai pamatė, kaip vis ryškėjančioje šviesoje blausiai pilkoje sienoje tamsuoja plyšys. Brunas davė ženklą, Krebas nustojo šlubčiojęs, o jis su Grodu priėjo prie plyšio ir pažvelgė į vidų. Pamatė tik visišką tamsą.

– Grodai! – paliepė Brunas, dar ir ženklu parodydamas, ko nori iš vyro.

Antrasis po vado vyras išskubėjo į lauką, o Brunas ir Krebas įsitempę laukė. Grodas apžiūrėjo aplinkui žaliuojančius augalus, o tada nuskubėjo pirmyn, prie nedidelio sidabrinių eglių sąžalyno. Ant eglių kamienų, palikdami tviskančius takus, sunkėsi ir kabojo tąsių sakų gumulai. Grodas atlupo žievę – švieži sakai pasirodė baltame ruože, likusiame ant medžio. Vyras nulaužė nudžiūvusias sausas šakas, vis dar kabančias medžio apačioje, po gyvomis žaliais spygliukais aplipusiomis šakomis, o tada iš apsiausto klostės išsitraukęs akmeninį kirvuką nukirto vieną gyvą šaką ir skubiai nulupo jai žievę. Apvyniojęs sakuotą žievę kartu su sausomis šakelėmis aplink žalios šakos galą, aprišo tvirtomis žolėmis ir atsargiai išėmęs žioruojančias žarijas iš tauro rago, kurį nešiojo prie diržo, pridėjo prie žievės ir ėmė pūsti. Greitai jis parskubėjo atgal į urvą su liepsnojančiu deglu.

Abu vyrai, aukštai virš galvos iškėlęs deglą Grodas ir pirma jo einantis Brunas, sugniaužęs kumštyje paruoštą lazdą įėjo į tamsųjį plyšį.

Jie tyliai sėlino siauru praėjimu, kuris už kelių žingsnių staiga sukosi, dvigubai platėjo ir visai už posūkio atsivėrė į dar vieną urvą. Ši ertmė, daug mažesnė už pagrindinį urvą buvo beveik apvali, o prie tolimesniosios sienos virpančioje deglo šviesoje baltai švytėjo kaulų krūva. Brunas priėjo arčiau, kad geriau apžiūrėtų, ir net išpūtė akis. Pasistengęs susivaldyti jis pamojo Grodui ir abu skubiai iškulniavo.

Pasirėmęs ant lazdos šamanas nekantriai laukė. Kai Brunas ir Grodas žengė iš tamsios angos, raganius nustebo. Neįprasta matyti Bruną tokį susijaudinusį. Pamojus šamanas nusekė paskui abu vyrus į tamsų koridorių. Kai jie priėjo mažąjį urvą, Grodas iškėlė deglą. Pamačius kaulų krūvą šamano akys prisimerkė. Barškėdamas lazda į grindis jis nuskubėjo pirmyn ir parkrito ant kelių. Rausėsi kaulų krūvoje, kol rado ovalų daiktą, ir praskirstęs kitus kaulus į šoną, pakėlė kaukolę.

Neliko jokių abejonių. Aukštas kaktos skliautas visiškai atitiko tą, kurį šamanas nešiojosi apsiausto klostėse. Jis atsilošė, pakėlė didžiulę kaukolę prie akių ir negalėdamas patikėti pagarbos kupinomis akimis pažvelgė į akiduobes. Šį urvą naudojo lokys. Pagal kaulų skaičių galima spėti, kad urviniai lokiai miegojo čia daugelį žiemų. Dabar šamanas suprato, ko taip jaudinosi Brunas. Tai pats geriausias iš visų įmanomų ženklų. Urve kažkada gyveno didysis Urvinis lokys. To galingo žvėries, kurį gentis gerbė labiau nei kitus, kurį šlovino labiau nei ką kita, esybė buvo persmelkusi sienas. Sėkmė ir laimė buvo garantuota čia gyvensiančiai genčiai. Pagal kaulų amžių buvo aišku, kad urvas negyvenamas jau senokai, ir tiesiog laukė, kol kas nors jį suras.

Tai buvo puikus urvas – patogioje vietoje, erdvus ir su kambariu slaptiems ritualams, kurį galima būtų naudoti žiemą ir vasarą, erdve, kuri dvelkė antgamtiniu dvasinio genties gyvenimo paslaptingumu. Šamanas jau įsivaizdavo ceremonijas. Šis mažas urvas bus jo buveinė. Paieškos baigtos, gentis rado namus, jei tik pirmoji medžioklė bus sėkminga.

Kai trijulė išėjo iš urvo, saulė švietė, o debesys skubiai traukėsi, pučiami tolyn atšiauraus vėjo iš rytų. Brunas palaikė tai geru ženklu. Nieko tokio, jei debesys būtų prapliupę liūtimi su žaibais ir griaustiniu – ir šitai būtų palaikęs geru ženklu. Niekas negalėjo sugadinti pakilios jo nuotaikos ar sumažinti pasitenkinimo jausmo. Vadas stovėjo ant terasos priešais urvą ir žvelgė į vaizdą, atsiveriantį nuo įėjimo į urvą. Priekyje tarp dviejų kalvų susidariusiame tarpeklyje Brunas matė mirguliuojančias atvirų vandenų platybes. Net neįtarė, kad jie taip arti, o vaizdas sukėlė prisiminimus, kurie paaiškino mįslingą greitai šiltėjančio klimato ir neįprastos augalijos pasirodymą.

Urvas buvo kalnyno papėdėje, pietiniame pusiasalio krašte, išsikišusiame beveik iki pusės vidinės jūros. Pusiasalis su žemynu jungėsi dviejose vietose. Pirmasis susijungimas buvo plati sąsmauka šiaurinėje pusėje ir siaura juostelė druskingos klampynės, vedančios į kalnuotą žemę rytuose. Toji sūri pelkė buvo kartu ir kanalas, iš kurio pildėsi mažesnė vidinė jūra šiaurės rytiniame pusiasalio pakraštyje.

Keliauninkams už nugaros likę kalnai saugojo pakrantės juostą nuo šaltų ir piktų žiemos vėjų, kylančių dėl žemyninio ledyno šiaurėje. Nuo jūros pučiantys vėjai, sušvelninti neužšąlančių jūros vandenų, palaikė siaurą šiltesnę juostą prie apsaugoto pietinio pakraščio ir teikė reikiamos drėgmės ir šilumos tankiems lapuočių miškams iš plačialapių medžių, įprastų vidutinio klimato regionams.

Urvas buvo idealioje vietoje – apsistoję turėtų tai, kas geriausia iš abiejų pasaulių. Temperatūra buvo šiltesnė nei bet kur aplinkui, gausu medžių, kad užtektų malkų palaikyti šilumai šaltais žiemos mėnesiais. Didžiulė jūra, pilna žuvies ir jūrų gėrybių, buvo čia pat, o uolos pagal krantą buvo perinčių jūros paukščių namai, pilni kiaušinių. Vidutinės klimato juostos miškas – rojus ieškantiems vaisių, riešutų, uogų, sėklų,

daržovių ir žalumynų. Žmonės galėjo laisvai pasiekti gėlą vandenį iš šaltinių ir upelių. Bet užvis svarbiausia, jie galėjo lengvai pasiekti atviras stepes, kurių pievų platybėse ganėsi didžiulės kaimenės žolėdžių, tiekiančių ne tik mėsą, bet ir kailius drabužiams bei kitiems reikmenims. Nedidelė medžiotojų ir rinkėjų gentis gyveno iš to, ką siūlė žemės, ir ši žemė siūlė gėrybes tarsi iš gausybės rago.

Grįždamas prie laukiančių genties žmonių, Brunas beveik nejautė po kojomis žemės. Tobulesnio urvo nė negalėjo įsivaizduoti. Dvasios grįžo, pamanė jis. Gal jos net nebuvo palikusios mūsų, gal tik norėjo, kad keliautume prie šio didesnio, geresnio urvo. Žinoma! Taip ir yra! Dvasios pavargo nuo senosios vietos, norėjo naujų namų, tad sukėlė žemės drebėjimą, kad priverstų mus palikti urvą. Gal tie, kurie žuvo, buvo reikalingi dvasių pasaulyje, ir pašaukti tenai jie atvedė mus į šį naująjį urvą. Jie tikriausiai tikrino mane, mano gebėjimą vadovauti. Štai kodėl negalėjau apsispręsti, ar turime sukti atgal. Brunas buvo patenkintas, kad jo vadovavimas nebuvo pripažintas prastu. Jei tai nebūtų visiškai netinkama, jis net būtų bėgęs pasakoti visiems.

Kai trys vyrai pasirodė, nebuvo reikalo net minėti, kad jų kelionė baigėsi. Visi žinojo. Iš laukiančiųjų Iza ir Aila jau buvo mačiusios urvą, ir tik Iza galėjo jį įvertinti – ji buvo įsitikinusi, kad Brunas urvą priims. Moteris manė, jog vadas dabar negalės priversti Ailos palikti juos. Jei ne mergaitė, Brunas būtų net neradęs urvo, pasukęs atgal. Mergytės totemas greičiausiai galingas ir sėkmingas. Ji mums neša tik sėkmę. Iza pažvelgė į mažąją greta savęs, net nesuprantančią, kokį džiaugsmą sukėlė. Bet jei ji tokia laiminga, kodėl neteko savo gentainių? Iza papurtė galvą. Niekada nesuprasiu tų dvasių.

Brunas taip pat žiūrėjo į mergytę. Vos tik jis pamatė Izą su mažyle, tuoj pat prisiminė, jog tai Iza pasakė jam apie urvą, o ši niekada nebūtų pamačiusi jo, jei nebūtų ėjusi paskui Ailą. Vadas susierzino pamatęs, kad vaikas klaidžioja vienas pats, juk buvo sakęs visiems laukti. Bet jei mergaitė nebūtų buvusi tokia nepaklusni, jis būtų neradęs to urvo.

Kodėl dvasios nuvedė ten pirma mergytę? Šamanas teisus, visada teisus – dvasios nesupyko dėl Izos gailestingumo, nenusivylė, jog Aila su jais. Juo labiau – jos parodė mergytei malonę.

Brunas pažvelgė į luošį, kuris turėjo užimti vado vietą vietoje jo. Mes laimingi, kad mano brolis šamanas. Keista, pagalvojo jis, labai ilgai net nelaikiau jo broliu, nebent vaikystėje. Kol buvo dar vaikas ir siekė savikontrolės, būtinos genties vyrams, ypač tam, kuriam likimas lėmė tapti vadu, Brunas laikė Krebą broliu. Vyresnysis jo brolis turėjo dėl ko stengtis taip pat – jis kovojo su skausmu ir savo išskirtinumu, nes negalėjo medžioti, regis, žinodavo, kada Brunui būdavo labai sunku. Švelnus luošojo brolio žvilgsnis veikė raminančiai net tuomet, ir Brunas visada pasijusdavo geriau, kai greta prisėsdavo Krebas ir nereikėdavo nė kalbėtis – buvo aišku, jog supranta.

Visi vaikai, gimę tai pačiai motinai, buvo broliai ir seserys, bet tik tos pačios lyties palikuonys bendraudavo tarpusavyje artimiau, kaip broliai ir seserys, ir tai tik tada, kol būdavo maži arba retais ypatingo artumo atvejais. Vyrai neturėjo seserų, kaip ir moterys neturėjo brolių; Krebas buvo Bruno brolis, o Iza – vienintelė dukra, seserų ji neturėjo.

Buvo metas, kai Brunas gailėjo Krebo, bet dabar jau buvo seniai pamiršęs prastą jo sveikatą ir gerbė už jo žinias bei galią. Jis beveik net nebežiūrėjo į jį kaip į vyrą, matė tik galingą kerėtoją, kurio išmintingo patarimo dažnai ieškodavo. Brunas nemanė, kad jo brolis kada nors gailėjosi netapęs vadu, bet kartais svarstydavo, ar luošasis kada nors nesigailėjo neturintis poros ir vaikų. Moterys kartais gali būti įkyrios, bet vyro židiniui jos dažnai atneša šilumą ir malonumą. Krebas niekada neturėjo moters, niekada nesimokė medžioti, niekada nepatyrė normalaus vyro džiaugsmų ir atsakomybių, bet buvo šamanas – didysis šamanas.

Brunas nieko neišmanė apie magiją ir labai nedaug tenutuokė apie dvasias, bet jis buvo vadas, ir jo moteris pagimdė penkis puikius sūnus. Galvodamas apie Braudą, berniuką, kurį mokė, kad kada nors užimtų vado vietą, Brunas švytėjo iš pasitenkinimo. Imsiu jį į kitą medžioklę,

staiga apsisprendė Brunas, į medžioklę urvo įšventinimo puotai. Tai gali būti jo pirmoji medžioklė, Braudas taps vyras. Jei pirmą kartą nudės žvėrį, jo įšventinimo į vyrus ritualą galėsime atlikti tuo pat metu kaip ir urvo ceremoniją. Argi Elba nesididžiuotų? Braudas pakankamai suaugęs, be to, stiprus ir drąsus. Gal kartais kiek per daug karštakošis, bet mokosi susitvardyti. Brunui reikia dar vieno medžiotojo. Dabar, kai gentis turi urvą, vyrai turi pasistengti apsirūpinti ateičiai, pasiruošti kitai žiemai. Berniukui jau beveik dvylika, daugiau nei pakankamai, kad taptų vyras. Brunas svarstė, kaip jo sūnus galės dalytis prisiminimais apie pirmąjį kartą naujame urve. O tie prisiminimai bus ypač geri, Iza pagamins gėrimą.

Iza! Ką daryti su Iza? Ir ta mergaite? Iza prie jos, tokios keistuolės, jau prisirišo. Greičiausiai todėl, kad taip ilgai neturėjo vaikų. Bet juk greitai turės ir savo vaiką, o dabar neturi vyro, kuris ją aprūpintų. Su mergaite bus du vaikai, kuriais reikės rūpintis. Iza jau ne jauna, bet laukiasi kūdikio ir išmano magiją, be to, užima aukštą padėtį, o tai vyrui būtų tik garbė. Gal vienas iš medžiotojų paimtų ją kaip antrąją žmoną, jei tik nebūtų to svetimo vaiko. Priklydėlės, kuriai palankios dvasios. Jos tikrai supyktų, jei dabar ją atstumčiau. Gal net vėl sukeltų žemės drebėjimą. Brunas suvirpėjo.

Žinau, kad Iza nori ją pasilaikyti, be to, ji man pranešė apie urvą. Nusipelnė už tai būti pagerbta, bet tai neturėtų būti akivaizdu. Jei leisiu pasilikti mergytę, tai pagerbs ją, bet juk mažoji nepriklauso genčiai. Ar genties dvasios jos pageidauja? Ji net neturi totemo, kaip jai gali būti leista pasilikti su mumis, jei neturi totemo? Dvasios! Nesuprantu dvasių!

– Krebai, – pašaukė Brunas.

Išgirdęs šaukiant, raganius atsisuko – nustebo girdėdamas vadą kreipiantis į jį asmeniniu vardu ir nušlubavo prie jo, kai šis parodė, jog nori pasikalbėti akis į akį.

– Ta mergytė, kurią paėmė Iza, šamane, juk žinai, jog ji nepriklauso genčiai, – pradėjo Brunas, vis nenuspręsdamas, kaip paaiškinti. Krebas

laukė. – Tu sakei, kad turėčiau leisti Didžiajam Lokiui nuspręsti, ar leisti jai gyventi. Na, rodos, jis nusprendė, bet ką dabar su ja darysime? Ji – ne mūsų genties. Neturi totemo. Mūsų totemai net neleidžia, kad kas nors iš kitos genties dalyvautų urvo paruošimo ceremonijoje, gali būti tik tie, kurių dvasios čia apsistos. Ji tokia maža, kad viena neišgyventų, be to, žinai, kad Iza nori ją pasilikti, bet ką daryti su urvo ceremonija?

Krebas kaip tik tokios įžangos ir tikėjosi, tad buvo pasiruošęs.

– Vaikas turi totemą, Brunai, ir stiprų totemą. Mes tik nežinome, koks jis. Ją buvo užpuolęs urvinis liūtas – liko tik keli įbrėžimai.

– Urvinis liūtas! Ne kažin kiek medžiotojų būtų taip lengvai atsipirkę!

– Taip, ir ji klaidžiojo viena ilgai, buvo išsekusi iš bado, vis dėlto nemirė, o atsirado mūsų kelyje, kad Iza ją rastų. Ir dar nepamiršk, Brunai, pats tai leidai. Ji per maža tokiam išbandymui, – kalbėjo šamanas, – bet manau, jog jos totemas norėjo išbandyti, ar mergytė jo verta. Jos totemas ne tik stiprus, bet dar ir laimingas. Mes visi galėtume pasidalyti jos sėkmę, gal jau ir dalijamės.

– Turi galvoje urvą?

– Jį pirmiausia parodė mergytei. Jau buvome pasiruošę apsisukti atgal, kai tu, Brunai, privedei mus taip arti...

– Dvasios mane vedė, šamane. Jos norėjo naujos buveinės.

– Taip, žinoma, jos nuvedė tave, bet vis tiek – pirmiausia parodė urvą mergytei. Aš mąsčiau, Brunai. Yra du kūdikiai, kurie dar nežino, kas jų totemai. Neturėjau laiko, nes rasti naują urvą buvo daug svarbiau. Manau, turėtume šventindami urvą įtraukti ir totemų ceremoniją. Tai suteiktų jiems sėkmę ir patiktų motinoms.

– Ką bendra tai turi su mergyte?

– Kai medituosiu dėl šių totemų, paklausiu ir dėl jos. Jei jos totemas apsireikš man, ji galės dalyvauti ceremonijoje. Daug iš jos nereikės, ir galėsime priimti ją į gentį. Tada nebus jokių bėdų, kad mažoji pasiliks.

– Priimti į gentį! Juk ji ne mūsiškė, gimusi pas kitus. Kas kalbėjo apie mergytės priėmimą į gentį? Šitai neleistina, Lokiui tai nepatiktų. Šitaip nėra buvę! – atrėžė Brunas. – Net nesvarsčiau, kad ji galėtų tapti mūsiške, tik galvojau, ar dvasios leistų jai gyventi su mumis, kol taps vyresnė.

– Iza išgelbėjo jai gyvybę, Brunai, ir ji dabar nešioja dalelę mergytės dvasios, taip mažoji jau tampa genties dalimi. Jau buvo beveik nukeliavusi į aną gyvenimą, bet dabar gyva. Tai beveik tas pats, kas užgimti iš naujo jau mūsų gentyje, – Krebas matė, kaip vadas jau žiojasi prieštarauti šiai minčiai, tad skubėjo dėstyti, kol Brunas nieko nepasakė.

– Brunai, vienos genties žmonės pereina į kitą gentį. Čia nėra nieko neįprasta. Buvo metas, kai daugelio genčių jaunuoliai susijungę sudarė naujas gentis. Prisimink paskutinįjį genčių susirinkimą, argi nesusijungė dvi mažos gentys, kad taptų viena didelė? Abi nyko, gimdavo nepakankamai vaikų, o ir tie, kurie gimdavo, neilgai gyvendavo. Nėra nauja priimti ką nors į gentį, – įrodinėjo Krebas.

– Tiesa, kartais vienos genties žmonės prisijungia prie kitos, bet mergytė ne mūsiškė. Tu, šamane, net nežinai, ar jos totemo dvasia prabils tau, o jei taip ir bus, kaip žinosi, jog supratai ją? Net negalima suprasti, ką toji mažė kalba! Ar tikrai manai, kad pajėgsi šitai? Surasi jos totemą?

– Galiu tik pabandyti. Prašysiu, kad Lokys man padėtų. Dvasios turi savo kalbą, Brunai. Jei jai buvo lemta prie mūsų prisidėti, globojantis totemas leisis suprantamas.

Brunas minutėlę pasvarstė.

– Bet netgi jei atrasi jos totemą, koks medžiotojas jos norės? Iza ir jos vaikas ir taip jau bus kažkam našta, o mes neturime daug medžiotojų. Per žemės drebėjimą netekome daugiau nei Izos vyro. Žuvo Grodo moters sūnus, o jis buvo jaunas, stiprus medžiotojas. Nebėra Agos vyro, ji turi du vaikus, o tuo židiniu dar dalijasi ir jos motina, – prisiminus genties žmonių mirtis, vado akyse sužibėjo skausmas. – Ir Oga, – tęsė jis. – Pirmiausia užbadytas žuvo jos motinos vyras, o pas-

kui ir jos motiną užgriuvo urve. Liepiau Ebrai laikyti mergytę. Oga jau beveik suaugusi moteris. Kai tik jai bus pakankamai metų, manau, atiduosiu ją Brodui – jam turėtų patikti, – svarstė Brunas, minutėlei pamiršęs apie kitas pareigas. – Jau ir be mergytės, šamane, likusiems vyrams pakanka naštos. Jei ją priimsime į gentį, kam galėsiu atiduoti Izą?

– O kam ketinai duoti ją, kol mergytė paaugs, kad galėtų palikti mus, Brunai? – paklausė vienaakis vyras.

Brunas atrodė jaučiasi nejaukiai, bet Krebas tęsė jam nespėjus atsakyti.

– Nėra reikalo apkrauti medžiotoją Iza ir vaiku, Brunai. Aš jomis pasirūpinsiu.

– Tu!

– Kodėl gi ne? Tai moterys. Nereikia mokyti jokio berniuko, bent jau kol kas. Argi man, kaip šamanui, nepriklauso dalis nuo kiekvienos medžioklės? Niekada neprašiau, nes nereikėjo, bet galiu. Ar nebūtų lengviau, jei visi medžiotojai skirtų man, šamanui, priklausančią duoklę, kad galėčiau rūpintis Iza ir mergyte, nei versti vieną medžiotoją tempti šią naštą? Planavau pakalbėti su tavimi apie tai, jog įkurčiau savo židinį, kai rasime naują urvą, kad galėčiau rūpintis Iza, nebent kitas vyras jos norėtų. Jau daug metų dalijamės bendra ugnimi su seserimi, po tokio ilgo laiko man būtų sunku ką nors keisti. Be to, Iza gydo mano sąnarius. Jei jos vaikas bus mergytė, ją taip pat priimsiu. Jei tai berniukas... na, tada ir rūpinsimės.

Brunas gromuliavo mintį. Taip, kodėl gi ne? Visiems būtų lengviau. Bet kodėl Krebas to nori? Iza ir taip rūpintųsi jo sąnariais, nesvarbu, šalia kieno ugnies ji besišildytų. Kodėl jo amžiaus vyras staiga panoro terliotis su mažais vaikais? Kodėl nori prisiimti atsakomybę mokyti ir auklėti svetimą mergaitę? Gal taip ir yra – jaučiasi atsakingas. Brunui nepatiko mintis priimti mergytę į gentį – būtų labai norėjęs, kad ši problema iš viso nebūtų iškilusi, bet jam dar mažiau patiko mintis, jog kartu su jais gyventų svetimas vaikas, kažkas iš pašalies, nepaklūstantis

jo valdžiai. Gal geriau ją priimti ir tinkamai išmokyti, kaip turi elgtis moteris. Taip būtų lengviau gyventi visai genčiai. O jei Krebas nusiteikęs priimti jas visas, Brunas negalėjo sugalvoti jokios priežasties, kodėl turėtų to neleisti.

Vadas parodė sutikimo ženklą.

– Gerai, jei tau, šamane, pavyks sužinoti jos totemą, priimsime mergytę į gentį, Iza su ja galės gyventi su tavimi, bent jau kol susilauks savo vaiko.

Pirmą kartą gyvenime Brunas sugavo save besitikint, jog laukiamas vaikelis bus ne berniukas, o mergaitė.

Priėmęs sprendimą Brunas pajuto palengvėjimą. Jam nedavė ramybės problema, ką daryti su Iza, tačiau dabar šį klausimą atidėjo į šoną. Yra svarbesnių bėdų, dėl kurių reikėtų jaudintis. Krebo pasiūlymas ne tik parodė kelią, kaip išpainioti keblią padėtį, kurią, būdamas vadas, turėjo išspręsti, bet dar kartu ir sutvarkė labai asmenišką problemą. Kad ir kiek galvojo, nuo pat žemės drebėjimo niekaip negalėdavo sumąstyti jokio kito būdo, kaip tik pasiimti kartu gyventi Izą ir jos būsimą vaikelį, galbūt kartu ir Krebą. Jis jau buvo atsakingas už Braudą, Ebrą, dabar dar ir Ogą. Atsiradus daugiau žmonių, būtų prasidėjusi trintis toje vietoje, kur vadas galėdavo atsipalaiduoti ir bent kiek pailsėti. Jo moteris taip pat tikriausiai nebūtų dėl to laiminga.

Ebra gana gerai sutarė su jo seserimi, bet dalytis tuo pačiu židiniu? Nors niekas niekada nebuvo išsakyta atvirai, Brunas žinojo, jog Ebra pavydi Izos užimamos padėties. Ebra buvo susiporavusi su vadu, tad daugelyje genčių ji būtų buvusi aukščiausią padėtį užimančia moterimi. Tačiau Iza buvo gydytoja, priklausanti nenutrūkstamai labiausiai gerbiamų, didžiausią prestižą turinčių genties moterų gydytojų dinastijai. Jos padėtis priklausė jai pačiai, o ne nuo jos vyro. Kai Iza paėmė mergytę, Brunas pagalvojo, jog teks priimti ir ją. Vadui nė nešovė į galvą, jog šamanas gali pasirūpinti ne tik pats savimi, bet dar ir Iza bei jos vaikais. Krebas negali medžioti, bet šamanui prieinami kiti maisto šaltiniai.

Išsprendęs problemą, Brunas patraukė prie genties, kurios žmonės nekantriai laukė vado, kad šis patvirtintų tai, ką jie jau ir taip buvo atspėję. Vadas parodė ženklą „daugiau nebekliaujame, urvą suradome".

– Iza, – tarė Krebas, kol moteris ruošė gluosnio žievės arbatą Ailai. – Šį vakarą aš nevalgysiu.

Pritardama Iza nulenkė galvą. Žinojo, jog šamanas eis medituoti ruošdamasis ceremonijai. Prieš medituodamas jis niekada nevalgydavo.

Gentis buvo apsistojusi šalia šaltinio, nuožulnaus į urvą vedančio šlaito papėdėje. Į urvą neis, kol jis nebus pašventintas tinkamais ritualais. Nors per daug aiškiai rodyti nerimą būtų netinkama, kiekvienas genties narys rasdavo priežastį prieiti tiek arti, kad žvilgtelėtų į vidų. Maisto ieškančios moterys dairinėjosi prie urvo angos, o vyrai sekiojo paskui jas neva žiūrėti, kaip dirba. Gentis buvo sujudusi, bet geros nuotaikos. Nerimas, kurį juto nuo pat žemės drebėjimo, pranyko. Žmonėms patiko, kaip atrodo didžiulis naujas urvas. Nors buvo sunku blausioje, neapšviestoje kiaurymėje ką nors įžvelgti, užteko matyti, jog urvas erdvus, daug didesnis nei ankstesnysis. Susižavėjusios moterys rodė į ramų baseinėlį šaltinio vandens visai prie pat įėjimo. Net nereikės toli eiti iki šaltinio. Visos laukė urvo ceremonijos, vienos iš nedaugelio ritualų, kuriame moterys atliko savo vaidmenį, o visi laukė, kol galės įžengti į vidų.

Šamanas patraukė tolyn nuo subruzdusios stovyklavietės. Norėjo rasti ramią vietelę, kur galėtų netrukdomas pagalvoti. Jam šlubuojant pagal sraunų upokšnį, skubantį įsilieti į vidinę jūrą, šiltas vėjas vėl papūtė iš pietų, taršė barzdą. Tik keli tolimi debesėliai gadino giedrą kaip krištolas vėlyvos popietės dangų. Krūmai buvo tankūs, vešlūs, teko skintis kelią per kliūtis, bet giliai susikaupęs šamanas vos tepastebėjo šitai. Staiga jį privertė suklusti triukšmas iš netoliese esančių krūmų. Tai buvo

nepažįstamas kraštas, o vienintelis jo ginklas – lazda, bet ginantis, net ir vieninteléje stiprioje rankoje galėjusi virsti grėsmingu ginklu. Krebas laikė lazdą paruoštą, klausydamasis iš tankių krūmų sklindančio kriuksėjimo ir šnirpštimo bei šakų traškėjimo iš ten, kur judėjo krūmai.

Staiga pro tankią lapiją prasiveržė gyvūnas – galingą jo kūną laikė striukos tvirtos kojos. Bjaurūs aštrūs apatiniai kandžiai kyšojo abipus snukio tarsi iltys. Nors niekad nebuvo matęs tokio padaro anksčiau, Krebas prisiminė jo pavadinimą. Šernas. Laukinė kiaulė karingai dėbtelėjo į žmogų, tarsi negalėdama apsispręsti patrypčiojo, o paskui nekreipdama dėmesio į stebėtoją, sukišusi snukį į minkštą žemę, nukuldeno atgal į krūmus. Su palengvėjimu atsidusęs Krebas patraukė pagal upokšnį tolyn. Sustojo ant siauro smėlėto kranto, patiesė apsiaustą, ant jo padėjo Urvinio lokio kaukolę ir atsisėdo priešais ją. Parodė kelis gestus, prašydamas Lokio pagalbos, o tada išvijo iš galvos visas mintis – mąstė tik apie kūdikius, kuriems reikėjo totemų.

Vaikai visada žadino Krebo smalsumą. Jis dažnai prisėsdavo genties viduryje, aiškiai paskendęs mintyse stebėjo vaikus niekam šito net neįtariant. Vienas mažųjų buvo smarkus, tvirtas berniukas, beveik įpusėjęs pirmuosius metus – piktai bliovęs gimdamas ir daugybę kartų vėliau, ypač kai norėdavo, kad jį pamaitintų. Nuo pat pradžių Borgas nuolat trindavosi apie mamą, kišdavo galvą prie minkštos jos krūtinės, kol rasdavo spenelį ir čiulpdavo tylutėliai niurgzdamas iš malonumo. Krebas juokais pagalvojo, kad vaikas primena šerną, kurį ką tik matė kriuksintį ir knisantį minkštą žemę. Šernas buvo gyvūnas, vertas pagarbos. Protingas, baisios iltys, jei padaras supykdavo, galėjo pridaryti rimtos žalos, o trumpos kojelės, jei šernas nuspręsdavo pulti, judėjo stulbinančiu greičiu. Nė vienas medžiotojas nebūtų atsisakęs tokio totemo. Be to, jis tiks šiai naujai vietai – šerno dvasia nesunkiai apsistos naujame urve. Taip, šernas ir bus, nusprendė šamanas, įsitikinęs, jog berniuko totemas pats pasirodė jam, kad primintų apie save.

Šamanas buvo patenkintas pasirinkimu ir nukreipė dėmesį į kitą vaiką. Ona, kurios motina neteko vyro per žemės drebėjimą, buvo gi-

musi visai prieš pat nelaimę. Vornas, keturmetis jos brolis, dabar buvo vienintelis vyras prie jų šeimos židinio. Agai greitai reikės kito vyro, svarstė raganius, o tas, kas paims Agą, kartu gaus ir jos seną motiną. Bet tai Bruno rūpestis, reikia galvoti apie Oną, o ne apie jos seną motiną.

Mergaitėms reikia švelnesnių totemų, jie negali būti stipresni už vyrų, nes kitaip kausis, neatsiras nauja gyvybė ir moteris nepagimdys vaikų. Šamanas pagalvojo apie Izą. Jos antilopės saigos totemas buvo per stiprus – vyro totemas negalėjo jo įveikti ilgus metus – argi ne taip? Šamanas dažnai apie tai galvodavo. Iza žinojo daugiau burtų, nei paprasti žmonės įsivaizdavo, ir ji nesijautė laiminga su vyru, kuriam buvo atiduota. Ne tai, kad Krebas būtų ją kaltinęs. Moteris visada elgėsi tinkamai, bet įtampa tarp poros buvo akivaizdi. Na, dabar vyro nebėra, pagalvojo Krebas. Būsiu jei ir ne vyras, tai rūpinsiuosi ja.

Būdamas brolis, Krebas niekada nebūtų pora Izai, tai prieštarautų visoms tradicijoms, bet jis jau seniai nebesitikėjo rasti poros. Iza – puiki draugė, jau seniai jam gamino ir rūpinosi, o galbūt dabar netgi bus malonu ilsėtis prie židinio be nuolat jaučiamo priešiškumo. Su Aila bus dar smagiau. Krebas pajuto, kaip prisiminus mažas rankutes, siekiančias apsikabinti jį, užlieja švelni šiluma. „Vėliau“, – pasakė sau. Pirma Ona.

Ši mažutė buvo ramus, patenkintas vaikas, kuris dažnai spoksodavo į jį didžiulėmis apvaliomis akimis. Stebėjo viską tyliai susidomėjusi, nieko nepraleisdama, ar bent jau taip atrodė. Šamanui galvoje šmėstelėjo apuoko vaizdas. Per stiprus? Apuokas – medžiotojas, pagalvojo vyras, bet medžioja tik smulkius padarėlius. Kai moteris turi stiprų totemą, jos poros dvasia globėja turi būti dar stipresnė. Joks vyras su silpna apsauga negalėtų susiporuoti su moterimi, kuri turi apuoko totemą, bet gal jai reikės vyro su stipria apsauga. Taigi apuokas, nusprendė vyras. Visoms moterims reikia vyrų su stipriais totemais. „Ar todėl niekada neradau sau poros?“ – svarstė Krebas. Kiek apsaugos gali suteikti stirna? Izos totemas, duotas jai gimus, stipresnis. Krebas nelaikė švelnios, baikščios stirnos savo totemu daugelį metų. Šis gyvūnas taip

pat gyveno šiuose tankiuose miškuose kaip ir šernas, staiga prisiminė šamanas. Vyras buvo vienas nedaugelio, turinčių du totemus – Krebą saugojo stirna, o tapęs šamanu įgijo dar ir lokio totemą.

Didžiulis gauruotas urvinis lokys, galingas žolėdis, ūgiu lenkiantis visaėdžius pusbrolius vos ne dvigubai ir beveik trigubai už juos sunkesnis, didžiausias kada nors žinomas lokys, šiaip jau labai neskubėdavo pykti. Bet viena nervinga lokė užpuolė beginklį luošą berniuką, kuris užsigalvojęs nuklydo per arti lokės jauniklių. Berniuko mama rado jį sudraskytą ir kraujuojantį, kartu su puse veido nuplėšta akimi, ji pati savo vaiką ir išgydė. Motina amputavo be naudos kabančią paralyžiuotą ranką, žemiau alkūnės sutraiškytą galingos didžiulio padaro jėgos. Neilgai trukus prieš Krebą buvęs šamanas pasirinko luošą ir randuotą berniuką mokiniu ir pasakė jam, jog Lokys išsirinko, išbandė jį ir nutarė, jog jis vertas, bei pasiėmė jo akį kaip ženklą, kad Krebas jo saugomas. Sakė, jog vaikas turėtų išdidžiai nešioti randus, nes tai naujojo totemo žymės.

Lokys niekada neleido jo dvasiai susižavėti moterimi, kad būtų pradėtas vaikas, jis pasiūlė apsaugą tik po išbandymo. Mažai būdavo pasirenkami, o dar mažiau išgyvendavo. Sumokėti akimi buvo didelė kaina, bet Krebas nesigailėjo. Jis buvo šamanas. Joks raganius niekada neturėjo tokios galios, ir toji galia, Krebas neabejojo, buvo suteikta Lokio. O dabar šamanas prašė savo totemo pagalbos.

Sugniaužęs amuletą, jis meldė Didžiojo Lokio dvasią atvesti, parodyti mergaitės totemą, kuris saugojo kitiems gimusį vaiką. Tai buvo tikras jo gebėjimų išbandymas, šamanas net nebuvo tikras, kad žinia bus perduota per jį. Susikaupęs galvojo apie mergytę ir kiek mažai žino apie ją. Ji bebaimė, pagalvojo vyras. Atvirai rodė jam simpatiją, nebijojo nei jo, nei genties draudimų. Mergaitei tai reta savybė – esant šamanui šalia dažniausiai jos slėpdavosi motinoms už nugarų. Mažoji smalsi ir greitai mokosi. Šamanui vaizduotė ėmė piešti paveikslą, tačiau jis nustūmė tas mintis į šoną. Ne, neteisinga, ji mergaitė, o šis totemas ne moteriškas. Pabandė įsivaizduoti iš naujo, tačiau vaizdas ir

vėl grįžo. Nusprendė leisti vaizduotei pažaisti – gal tai nuves kur nors kitur.

Įsivaizdavo urvinių liūtų šeimyną, tingiai besišildančią atviroje stepėje karštuose saulės spinduliuose. Du liūtukai. Vienas žaismingai šokčiojo aukštoje nuvytusioje žolėje, smalsiai kaišiojo nosį į smulkių graužikų urvus ir apsimesdamas, jog puola, urzgė. Tai buvo liūtukė, toji, kuri užaugusi taps liūtė, pirmoji būrio medžiotoja, toji, kuri atneša grobį savo liūtui. Atšuoliavusi prie liūto gauruotais karčiais, liūtukė pabandė jį suvilioti žaidimu. Be jokios baimės ji ištiesė leteną ir kepštelėjo suaugusios katės galingą snukį. Tai buvo lengvas palytėjimas, beveik glostymas. Didžiulis liūtas prispaudė mažylę sunkia letena, laikė ją, o paskui pradėjo prausti liūtukę ilgu šiurkščiu liežuviu. Urviniai liūtai augina jauniklius ypač meiliai ir tvarkingai, kaip ir mes, pagalvojo Krebas stebėdamasis, kodėl jam pasirodė vaizdelis iš laimingo šeiminio kačių gyvenimo.

Šamanas pabandė nuvyti vaizdus, darsyk susikaupęs pagalvoti apie mergytę, bet paveikslas nesikeitė.

– Loky, – kreipėsi jis, – urvinis liūtas? Negali būti. Moteris negali turėti tokio galingo totemo. Su kokiu vyru ji galėtų gyventi?

Joks vyras šioje gentyje neturėjo urvinio liūto totemo, ir kitose gentyse tokių buvo nedaugelis. Jis įsivaizdavo aukštą, liesą mergytę tiesiomis rankomis ir kojomis, plokščiu veidu su didžiule atsikišusia kakta, tokiu blyškiu tarsi išplautu – net akys buvo per šviesios. Ji bus bjauri moteris, šamanas tikrai taip manė. Vis tiek – koks vyras jos panorės? Sąmonę perskrodė mintis apie jo paties bjaurumą, ir apie tai, kaip moterys jo vengė, ypač kai buvo jaunesnis. Gal ji niekada nesusiporuos, tad reikia stipraus totemo apsaugos, jei turės gyventi be jokio vyro, kuris ją saugotų. Bet urvinis liūtas? Šamanas pabandė prisiminti, ar yra jų gentyje buvusi kokia nors moteris su didžiulės katės totemu.

Ji nepriklauso genčiai, priminė sau šamanas, ir nėra abejonių, kad jos apsauga stipri, kitaip nebūtų išgyvenusi. Būtų buvusi nužudyta to urvinio liūto. Sąmonėje ryškėjo mintis. Urvinis liūtas! Jis ją užpuolė,

bet nenužudė... ar tikrai puolė? O gal bandė mergytę? Tada į galvą šovė dar viena mintis, net šaltukas perbėgo per nugarą. Visas abejones lyg šluote nušlavė. Jis buvo įsitikinęs. Net Brunas negalės suabejoti, pagalvojo šamanas. Urvinis liūtas pažymėjo ją keturiais lygiagrečiais brėžiais ant kairiosios šlaunies, randais, kuriuos nešios visą gyvenimą. Įšventinimo į vyrus ceremonijoje, kai šamanas įrėžė jaunuoliui ant kūno totemo ženklą, urvinio liūto ženklas buvo keturi lygiagretūs brėžiai ant šlaunies!

Vyrukui tie brėžiai buvo ant dešiniosios šlaunies, bet mažoji juk moteriškos giminės, o ženklai visiškai tokie pat. Žinoma! Kodėl to nesuprato anksčiau? Liūtas žinojo, jog genčiai bus sunku priimti mergytę, tad pats ją pažymėjo, bet taip aiškiai, kad niekas negalėtų suklysti. Ir pažymėjo ją šios genties totemo žyme. Urvinis liūtas norėjo, kad gentis tai suprastų. Jis nori, kad vaikas gyventų su mumis. Pasiėmė jos žmones, kad ji galėtų gyventi su mumis. Kodėl? Raganiui nedavė ramybės nerimas, tas pats, kurį patyrė po ceremonijos tą dieną, kai rado mergytę. Jei būtų žinojęs tą žodį, būtų pavadinęs tai bloga nuojauta, dar pažymėta keista, jaudinančia viltimi.

Šamanas nusipurtė. Niekada anksčiau nebuvo tekę patirti taip stipriai apsireiškiančio totemo, tad pagalvojo, jog šitai jį sujaudino. Urvinis liūtas – mergytės totemas. Jis ją pasirinko, visai kaip urvinis lokys pasirinko mane. Šamanas pažvelgė į tuščias priešais jį padėtos kaukolės akiduobes. Išmintingai priimdamas viską, kaip yra, jis stebėjosi dvasių gebėjimu perduoti žinią. Dabar viskas labai aišku. Šamanas pajuto palengvėjimą, ir vis tiek liko priblokštas. Kodėl šiai mažai mergytei gali reikėti tokios galingos apsaugos?

5

Medžiai juodais lapais mojavo, virpėjo prieblandoje nuo vėjo, tarsi šokantys siluetai tamsėjančiame danguje. Stovykloje buvo ramu, visi ruošėsi nakčiai. Blausiai žioruojančių įkaitusių anglių šviesoje kartais žvilgčiodama ten, kur nuėjo Krebas, Iza patikrino, ką turinti keliuose mažuose kapšeliuose, lygiomis eilėmis sukabintuose ant jos apsiausto. Moteris buvo susirūpinusi dėl brolio, kuris vienas pats, be ginklo, galinčio padėti apsiginti, patraukė į nepažįstamus miškus. Mergytė jau miegojo, o dienos šviesai vis silpstant nerimas ėmė vis labiau augti.

Anksčiau Iza, norėdama pažinti, kokių yra augalų, ir papildyti bei pagausinti vaistų atsargas, spėjo apžiūrėti želiančią aplinkui urvą augaliją. Tam tikrus dalykus ji visą laiką nešiojosi ūdros kailio krepšyje, bet nedideli kapšeliai džiovintų lapų, žiedų, šaknų, sėklų ir žievės, sudėti tame medicinos reikmenų krepšyje, jai buvo tik pirmosios pagalbos vaistai. Naujame urve ji turės vietos laikyti daugiau ir įvairesnių augalų. Vis dėlto be medicinos krepšio Iza niekur toli neidavo. Tai buvo lyg jos rūbo dalis. Ir dar daugiau. Be vaistų, o ne be drabužių jausdavosi lyg nuoga.

Pagaliau Iza pamatė senąjį raganių paršlubuojantį atgal ir su palengvėjimu šoko jam paliktą maistą dėti ant laužo, kad pašiltų, ir virinti vandenį Krebo mėgstamiausiai žolelių arbatai. Šamanas parkrypavo, prisėdo šalia sesers, kuri tuo metu dėliojo mažus kapšelius į didesnį.

– Kaip šiandien vaikas? – kreipėsi Krebas.

– Geriau miega. Skausmas beveik praėjo. Ji klausinėjo, kur tu, – atsakė Iza.

Širdyje patenkintas Krebas suniurzgė.

– Padaryk jai ryte amuletą, Iza.

Moteris pritardama nulenkė galvą, o tada vėl pašoko patikrinti maisto ir vandens. Turėjo judėti. Buvo tokia laiminga, jog negalėjo nustygti vietoje. Aila lieka. Krebas greičiausiai pasikalbėjo su jos totemu, pagalvojo Iza iš džiaugsmo spurdančia širdimi. Kitų dviejų kūdikių mamos tądien pagamino amuletus. Jos labai aiškiai parodė, kad pageidauja, jog visi žinotų, kad jų vaikai urvo ceremonijoje gaus totemus. Jiems tai pranašauja gerą sėkmę, tad abi moterys labai didžiavosi ir atrodė beveik pasipūtusios. Ar todėl Krebo taip ilgai nebuvo? Jam turėjo būti sunku. Izai labai knietėjo sužinoti, koks Ailos totemas, bet užgniaužė norą paklausti. Vis tiek neatsakytų, be to, gana greitai išgirs.

Moteris nunešė broliui maisto ir arbatos jiems abiem. Abu tyliai sėdėjo, o tarp jų tvyrojo meili, jauki šiluma. Krebui baigus valgyti, juodu liko vieninteliai nemiegantys.

– Medžiotojai išeis rytoj ryte, – tarė šamanas. – Jei grobis bus geras, ceremonija įvyks kitą dieną. Ar būsi pasiruošusi?

– Patikrinau, krepšyje yra pakankamai šaknų. Būsiu pasirengusi, – atsakė Iza, laikydama pakėlusi mažą kapšelį. Jis skyrėsi nuo kitų. Oda buvo nudažyta sodria rudai raudona spalva su smulkiai sutrintais raudonos ochros milteliais, sumaišytais su lokio taukais, naudojamais įtrinti lokio kailiui, iš kurio maišelis buvo padirbintas. Jokia kita moteris neturėjo nieko dažyto šventa raudona spalva, nors visi genties žmonės nešiojosi raudonos ochros gabalėlį amuletuose. Tai buvo švenčiausia Izos turima relikvija. – Apsivalymo apeigas atliksiu ryte.

Krebas ir vėl tik suniurzgė. Tai buvo įprastas, atsainus, neįpareigojantis komentaras, dažnas vyrų atsakymas moteriai. Jis reiškė tik tiek, kad moteris buvo suprasta, neteikiant per daug prasmės tam, kas

pasakyta. Kurį laiką abu sėdėjo tylėdami, paskui Krebas padėjo mažą arbatos puodelį ant žemės ir pažvelgė į seserį.

– Šamanas rūpinsis tavimi, mergyte, ir tavo vaiku, jei tai bus mergaitė. Naujame urve tu, Iza, gyvensi prie mano židinio, – tarė, pasiekęs lazdą atsistojo bei nusvyravo į guolį.

Iza jau stojosi, bet priblokšta šio pareiškimo vėl atsisėdo. Šito ji tikėjosi mažiausiai. Nebelikus jos vyro, žinojo, jog kažkoks kitas vyras turės ja rūpintis. Bandė mintis apie savo likimą stumti į šoną – nesvarbu, kaip jautėsi, Brunas vis tiek jos nebūtų klausęs, bet kartais negalėdavo nustoti apie tai galvojusi. Bet kurios įmanomos galimybės jai nepatiko, o visa kita vis tiek atrodė nepanašu, jog įvyks.

Likęs Drugas, kai Guvo motina žuvo per žemės drebėjimą, gyveno vienas. Iza gerbė Drugą. Jis buvo geriausias gentyje įrankių dirbėjas. Bet kuris vyras galėjo nuskelti nuo titnago akmens plonas atskalas, pasigaminti grubų akmeninį kirvuką ar gremžtuką, bet Drugas tikrai tam buvo ypač gabus. Galėjo taip pakeisti akmens formą, kad nuoskilos, kurias atskeldavo, būdavo tokio dydžio ir formos, kokios panorėdavo. Jo peiliai, gremžtukai – visi įrankiai būdavo labai vertinami. Jei kas jai leistų rinktis, iš visų genties vyrų būtų pasirinkusi Drugą. Jis buvo geras berniuko patarnautojo motinai. Juodu atrodė nuoširdžiai atsidavę vienas kitam.

Tačiau Iza manė, jog greičiausiai Drugui atiduos Agą. Aga jaunesnė ir jau turi du vaikus. Jos sūnui Vornui greitai reikės medžiotojo, atsakingo už jo mokymą, ir dar Ona, kuriai reikės vyro, kad rūpintųsi, kol ji užaugs ir pati turės porą. Įrankių dirbėjas greičiausiai taip pat norės paimti Agos motiną Abą. Senolei reikia vietos, kaip ir jos dukrai. Prisiėmus visas šias atsakomybes ramus ir tvarkingas Drugo gyvenimas pasikeistų. Aga kartais gali būti kiek sudėtingo būdo ir neturinti tiek supratimo, kiek turėjo Guvo motina, bet Guvas greitai įkurs savo židinį, o Drugui reikia moters.

Guvas kaip vyras Izai atrodė net nediskutuotinas klausimas. Per jaunas, vos tik tapęs vyras, dar nė neturėjęs poros. Brunas niekada neduotų jam senos moters, o Iza jautėsi labiau jo motina nei žmona.

Moteriai buvo užklydusi mintis ir apie gyvenimą su Grodu ir Uka bei vyru, kuris buvo susiporavęs su Grodo motina Zougu. Grodas buvo šaltas, mažakalbis vyras, bet niekada nerodė žiaurumo, o jo ištikimybė Brunui neabejotina. Iza būtų buvusi visai ne prieš gyvenimą su Grodu, net ir kaip antroji moteris. Bet Uka buvo Ebros sesuo, ir niekada taip ir neatleido Izai jos užimamos padėties bei to, kad užėmė Ebrai skirtą vietą. O nuo to laiko, kai žuvo jų sūnus, dar net nespėjęs persikraustyti prie savo židinio, Uka sielvartavo, buvo lyg nesava. Net Ovra, jos duktė, nepajėgė sumažinti motinos sielvarto. Iza manė, jog prie jų židinio per daug nelaimių.

Moteris vargiai tepajėgė galvoti ir apie Krugo ugnį. Ika, jo pora ir Borgo motina, buvo atvira, draugiška jauna moteris. Tik bėda, jog juodu labai jauni, be to, Iza niekada gerai nesutarė su Dorvu, seniu, gyvenusiu su Ikos motina, o dabar dalijosi jaunosios poros ugniaviete.

Liko Brunas, bet Iza nebūtų galėjusi tapti net antrąja moterimi jų šeimoje – jis buvo jos brolis. Ne tai, kad šitai būtų buvę labai svarbu, ji pati užėmė aukštą padėtį. Bent jau nebuvo vargšė senoji, kuri per žemės drebėjimą rado kelią į dvasių pasaulį. Toji buvo atkeliavusi iš kitos genties, jos vyras seniausiai miręs, niekada neturėjusi vaikų, ir keliaudavo nuo vieno židinio prie kito, visad būdavo našta – moteris be statuso, be jokios naudos.

Tačiau galimybė dalytis ugniakuru su Krebu, kad jis rūpintųsi ja, Izai nė netoptelėjo į galvą. Gentyje nebuvo nė vieno, kuriam ji būtų labiau atsidavusi – nei vyro, nei moters. Krebui netgi patinka Aila, pagalvojo moteris, esu dėl to tikra. Tai nuostabus susitarimas, kuris netektų galios tik tuomet, jei susilaukčiau berniuko. Berniukui reikia gyventi su vyru, kuris išmokys jį būti medžiotoju, o Krebas medžioti negali.

Galėčiau išgerti vaistų, kad netekčiau kūdikio, akimirką pagalvojo Iza. Tada galėčiau būti tikra, jog nesusilauksiu berniuko. Ji paplekšnojo per pilvą ir papurtė galvą. Ne, per vėlu, būtų problemų. Ji suprato, jog nori kūdikio, ir nepaisant amžiaus nėštumas ėjosi be sunkumų. Buvo daug šansų, jog kūdikis gims normalus ir sveikas, o vaikai per daug brangūs, kad būtų galima taip lengvai netekti. Dar kartą paprašysiu savo totemo, kad gimtų mergytė. Jis žino, jog visą laiką norėjau mergaitės. Pažadėjau, jog rūpinsiuosi savimi, kad kūdikis, kuriam leido prasidėti, būtų sveikas, jei tik bus mergaitė.

Iza žinojo, jog jos metų moterys gali turėti problemų, tad valgė maistą ir vartojo vaistus, kurie galėjo būti naudingi nėščiai moteriai. Nors niekada nebuvusi motina, išmanė apie nėštumą, gimdymą ir kūdikio priežiūrą daugiau nei dauguma moterų. Ji buvo padėjusi gimdyti visoms jaunoms genties moterims ir laisvai dalijosi savo žiniomis su visomis. Bet buvo keletas burtų, motinos perduotų dukteriai, tokių slaptų, jog Iza būtų verčiau mirusi, bet neatskleidusi jų, ypač vyrui. Bet kuris vyras, sužinojęs apie tai, niekada nebūtų leidęs jų naudoti.

Paslaptis buvo išlaikyta tik todėl, kad niekas – nei vyras, nei moteris – neklausinėjo gydytojos apie jos magiją. Paprotys vengti tiesioginių klausimų buvo toks įsisenėjęs, jog tapo tradicija, beveik įstatymu. Ji galėjo dalytis žiniomis, jei kas nors būtų parodęs susidomėjimą, bet Iza niekada nekalbėjo apie ypatingus burtus, nes jei vyras būtų sugalvojęs paklausti, ji nebūtų turėjusi teisės tylėti – nė viena moteris negali neatsakyti vyrui, be to, genties žmonėms neįmanoma meluoti. Jų bendravimo būdas su subtiliausiais niuansais, vos suvokiamomis išraiškomis, gestų ir pozos pokyčiais leisdavo tuojau pat pastebėti bet kokį bandymą sakyti netiesą. Šie žmonės net neturėjo melo sąvokos, arčiausiai netiesos buvo pokalbio vengimas, ir tai paprastai pastebima, nors dažnai leidžiama.

Iza niekuomet neminėjo magijos paslapčių, kurias sužinojo iš motinos, tačiau naudojosi jomis. Burtai padėjo apsisaugoti nuo kūdikio,

neleido vyro totemo dvasiai įlėkti per burną ir pradėti vaikelį. Vyrui, su kuriuo Iza gyveno, niekada nė netoptelėjo į galvą paklausti, kodėl Iza vis nesusilaukia vaiko. Jis manė, jog jos totemas per stiprus moteriai. Dažnai sakydavo jai tai ir skųsdavosi kitiems vyrams, kad tai ir yra priežastis, kodėl jo totemo dvasia nepergali josios. Norėdama apsisaugoti Iza naudojo augalus – taip ji vertė vyrą kentėti gėdą. Ji norėjo, jog visa gentis ir jis pats manytų, kad apvaisinantis jo totemo gaivalas yra per silpnas pralaužti jos gynybą, tad šitaip elgėsi net nepaisydama, jog vyras ją mušė.

Mušimo griebdavosi tikėdamasis priversti Izos totemą pasiduoti, bet moteris žinojo, jog jam patinka ją daužyti. Iš pradžių ji tikėjosi, kad jei nepagimdys vaikų, vyras atiduos ją kuriam nors kitam. Ji nekentė pasipūtėlio pagyrūno dar prieš tai, kai buvo jam atiduota, o kai suprato, kas bus jos vyras, neliko nieko kita, kaip tik beviltiškai įsikibti motinos. Motina galėjo tik paguosti – jos žodis reiškė ne ką daugiau nei dukters. Tačiau vyras jos neatidavė. Iza buvo gydytoja, aukščiausią padėtį užimanti genties moteris, o galėdamas ją valdyti tarsi pabrėždavo savo vyriškumą. Kai jo totemo stiprumo ir jo paties vyriškumo klausimas pakibo ant plauko dėl to, kad moteris vis neturėjo vaikų, fizinė galia, kurią rodė, padėjo tai kompensuoti.

Nors buvo leidžiama mušti tikintis, jog mušimai vis tik pasibaigs kūdikio pradėjimu, Iza juto, kad Brunas to nepateisina. Ji buvo tikra, jei Brunas tuo metu būtų buvęs vadas, ji nebūtų buvusi atiduota tam vyrui. Tam, kuris, Bruno nuomone, neįrodė savo vyriškumo įveikdamas moterį. Moterys neturėjo pasirinkimo – galėjo tik paklusti. Vyrui buvo negarbinga šokti prieš žemiau stovintį padarą ar leisti, kad moteris išprovokuotų jo emocijas. Vyro pareiga buvo įsakinėti moteriai, palaikyti drausmę, medžioti ir tiekti viską, ko reikia, valdyti emocijas ir nerodyti jokių skausmo ženklų, kai kentėdavo. Moteriai galima buvo sušerti, jei ji tingėjo ar nepagarbiai elgėsi, bet ne iš pykčio ir ne mėgaujantis tuo, o tik tvarkai palaikyti. Nors kai kurie vyrai mušdavo

moteris dažniau nei kiti, nedaugelis turėjo tokį įprotį. Tik Izos vyras mušdavo nuolat.

Kai prie jų ugniakuro apsigyveno Krebas, vyras dar mažiau tenorėjo Izą kam nors atiduoti. Iza jau buvo ne tik gydytoja, bet ir toji, kuri gamino šamanui valgį. Jei Iza būtų palikusi jo židinį, Krebas taip pat būtų išėjęs. Izos vyras įsivaizdavo, jog visa gentis mano, kad jis mokosi galingojo šamano paslapčių. Iš tiesų Krebas visą laiką, kai gyveno su jais, tebuvo tik tiek mandagus, kiek reikalaujama, ir dažnai vargiai teikdavosi pastebėti Izos vyrą. Ypač Iza buvo įsitikinusi tada, kai Krebas pastebėdavo ant jos kūno spalvingą mėlynę.

Per visus tuos mušimus Iza vis laikėsi žolelių magijos. Vis dėlto, kai suprato esanti nėščia, pasidavė lemčiai. Kažkuri dvasia galop įveikė jos totemą ir jos burtus. Gal tai buvo vyro totemas, bet Iza galvojo, jei jo totemo gaivalas galų gale paėmė viršų, tai kodėl toji dvasia apleido jį, kai sugriuvo urvas? Moteris turėjo tik vieną, paskutinę viltį. Troško dukters, mergaitės, kuri būtų atėmusi ką tik įgytą vyro pagarbą, mergaitės, kuri būtų tęsusi gydytojų moterų dinastiją, nors pati Iza anksčiau buvo pasiryžusi geriau jau pati būti paskutine šios dinastijos atstove nei gyvendama su tuo vyru susilaukti vaiko. Jei ji pagimdytų sūnų, jos vyras būtų buvęs visiškai patenkintas, turint mergaitę bent jau liktų ko norėti ateityje. Dabar Iza troško mergaitės dar labiau ne tam, kad po mirties atimtų vyrui garbę, bet tam, kad galėtų gyventi su Krebu.

Iza padėjo vaistų krepšį į šalį ir įsiropštė po kailiu šalia ramiai miegančio vaiko. Ailai turėtų sektis, pagalvojo Iza. Štai naujas urvas, ir jai bus leista pasilikti su manimi, be to, gyvensime prie Krebo židinio. Gal jos sėkmė ir man duos dukrą. Iza apkabino mergytę ir prisiglaudė prie mažo šilto kūnelio.

Kitą rytą po pusryčių Iza pamojo mergytei ir patraukė prie upelio. Joms einant pakrante, gydytoja ieškojo tam tikrų augalų. Po kelių minučių moteris pamatė kitoje pusėje proskyną ir perbrido per upe-

lį. Atviroje aikštelėje stiebėsi keli augalai maždaug pėdos aukščio, su blausiai žaliais lapais ant ilgų stiebelių, besibaigiančių varpomis su mažučiais tankiai susispietusiais žaliais žiedeliais. Iza iškasė raudonšaknį burnotį ir patraukė į pelkėtą vietą šalia stovinčio vandens užutėkio, kur rado tėkmės išplautus asiūklių kuokštus ir kiek tolėliau muilinių lelijų. Paskui ją sekanti Aila susidomėjusi stebėjo – ji labai troško, kad būtų galėjusi kalbėtis su moterimi. Galvoje kirbėjo galybė klausimų, kurių negalėjo paklausti.

Jos sugrįžo į stovyklą, ir mergytė stebėjo, kaip moteris pripila tankiai supintą krepšį vandens ir deda išsišakojusius asiūklių stiebelius bei karštus akmenis iš laužo. Aila tupėjo šalia moters, kol toji atkirto apvalų gabalą aštria akmens nuoskila nuo apsiausto, kuriame nešė mergytę. Šiaip minkšta ir lanksti, taukais įtrinta oda tapdavo kieta, bet akmeninis peilis pjovė ją lengvai. Dar vienu akmeniniu nusmailintu įrankiu pagal skritulio kraštą prakirto kelias skyles ir tvirtai sutraukė, kad būtų tarsi kapšelis. Skubiais Drugo pagaminto peilio, kurį labai brangino, judesiais Iza atpjovė gabaliuką nuo ilgo diržo, kuriuo juosė drabužius, ir primatavo jį aplink Ailos kaklą. Viskas užtruko vos kelias akimirkas.

Kai vanduo krepšyje jau burbuliavo, Iza paėmė kitus augalus, kuriuos buvo surinkusi kartu su tankiai supintu vytelių dubenėliu, ir grįžo prie upokšnio. Juodvi ėjo pagal vandenį, kol pasiekė vietą, kur krantas nuožulniai leidosi į vandenį. Radusi apvalų akmenį, kuris lengvai tilpo į delną, Iza sudrėkino muilinių lelijų šaknis, sudėjusi jas į didžiulio prie upės riogsančio plokščio akmens įdubą. Šaknys gausiai suputojo saponinų pilnomis putomis. Imdama akmeninius įrankius ir kitus mažus dalykėlius, Iza nusijuosė diržą ir nusivilko drabužį. Per galvą nusitraukusi amuletą atsargiai padėjo jį ant viršaus.

Aila džiūgavo, kai Iza paėmė ją už rankos ir nusivedė į upelį. Mergaitė mėgo vandenį. Tačiau visą sušlapinusi Iza pakėlė ją, pasodino ant akmens ir išmuilavo nuo galvos iki kojų, net ir nutįsusius, murzinus

plaukus. Panardinusi ją į vėsų vandenį, moteris parodė gestą ir stipriai užmerkė akis. Judesio Aila nesuprato, bet kai ji pamėgdžiojo moterį, Iza linktelėjo, ir mergytė suvokė, jog gydytoja norėjo, kad ji užsimerktų. Mažoji pajuto, kaip jos galvą palenkia pirmyn, o paskui ant jos pasiliejo šiltas skystis iš dubens su asiūkliais. Galvą mergytei niežėjo, o anksčiau Iza buvo pastebėjusi mažutį ropojantį parazitą. Moteris įmasažavo utėles naikinantį skystį iš asiūklių nuoviro. Sekundę perskalavusi šaltoje srovėje, Iza sutrynė burnočio šaknis su lapais ir ištepė jais mergytės plaukus. Paskui – galutinis skalavimas, ir Iza atliko tas pačias procedūras sau, o mažoji tuo metu žaidė vandenyje.

Kol juodvi sėdėjo saulėkaitoje ir leido saulei džiovinti kūnus, Iza nulupo dantimis nuo šakelės žievę ir su ja išpainiojo džiūstančiuose plaukuose susidariusius kaltūnus. Ji nustebo pamačiusi, kokie švelnūs, minkšti kaip šilkas, beveik balti Ailos plaukai. Tikrai neįprasta, pagalvojo moteris, bet gana gražu. Plaukai tikrai geriausia, ką ji turi. Stengdamasi nespoksoti tiesiai, Iza žiūrėjo į mergytę. Nors įdegusi saulėje, ji vis tiek buvo šviesesnė nei moteris, ir Iza pagalvojo, kad liesa, blyški mergaitė šviesiomis akimis yra stebėtinai negraži. Neįprastai atrodantys žmonės – nėra abejonių, jog jie žmonės, bet labai bjaurūs. Vargšas vaikas. Kaip ji kada nors ras sau porą?

Jei neras poros, tai ko ji bus verta? Liks kaip toji senė, kuri žuvo per žemės drebėjimą, pagalvojo Iza. Jei ji būtų tikra mano duktė, tada jau užimtų tam tikrą padėtį gentyje. Kažin, gal galėčiau išmokyti ją gydymo magijos? Tada jau ji taptų truputį vertinga. Jei turėčiau mergaitę, galėčiau mokyti jas abi, o jei gims berniukas, tai nebus jokios moters, kuri pratęstų mano darbą. Genčiai vieną dieną reikės naujos gydytojos. Jei Aila žinos burtų, gal gentis ją priims – kas nors gal net užsimanys su ja susiporuoti. Juk ją priims į gentį, tai kodėl mergytė negalėtų tapti mano dukra. Iza jau galvojo apie mažąją, kaip apie savo vaiką, o šie pamąstymai pasėjo dar vieną mintį.

Pakėlusi akis moteris pastebėjo, jog saulė daug aukščiau, ir suprato, kad laika bėga. Dar reikia baigti amuletą, o paskui paruošti gėrimą iš šaknų, staiga prisiminusi įsipareigojimus paliepė sau Iza.

– Aila, – ji pašaukė mergytę, vėl numaklinėjusią prie upokšnio. Mažoji atbėgo prie jos. Žiūrėdama į jos koją, Iza matė, jog vanduo suminkštino randus, bet žaizdos gijo gerai. Skubėdama rengtis moteris nuvedė vaiką prie kalvagūbrio, pirma dar sustojusi pasiimti lazdą kasti ir nedidelį pasigamintą kapšelį. Moteris buvo pastebėjusi griovį raudono dirvožemio kitoje kalvos pusėje, visai netoli tos vietos, kur gentis buvo sustojusi prieš Ailai atrandant urvą. Kai abi priėjo tą griovį, Iza pabadė lazda, kol nuskilo keli nedideli raudonos ochros gabaliukai, paėmusi porą mažų grumstelių, Iza padavė juos mergytei. Ši pažvelgė į ochrą – nežinojo, ko tikėtis, o paskui nedrąsiai palietė vieną grumstą. Iza įdėjo jį į kapšelį ir įkišo į apsiausto klostę. Prieš pasukdama grįžti atgal, moteris nužvelgė atsivėrusį vaizdą – buvo matyti mažos figūrėlės, judančios per žemai esančias lygumas. Medžiotojai buvo iškeliavę anksti ryte.

Prieš daugelį amžių vyrai ir moterys, daug primityvesni nei Brunas ir penki jo medžiotojai, išmoko varžytis dėl grobio su keturkojais plėšrūnais, stebėdami ir mėgdžiodami jų būdą. Žmonės matė, pavyzdžiui, kaip vilkai veikdami kartu gali įveikti grobį, daug sykių didesnį ir galingesnį nei jie patys. Bėgant laikui, naudodamiesi įrankiais ir ginklais, o ne nagais ir iltimis, žmonės sužinojo, jog sutartinai taip pat gali sumedžioti didesnius žvėris, gyvenančius aplinkui. Tai ragino juos sparčiau judėti evoliucijos keliu.

Kad nenubaidytų persekiojamo žvėries, reikėjo laikytis tylos, tad gentis ištobulino medžioklės ženklus, kurie toliau vystėsi į rankų ženklus, gestus, naudojamus bendraujant ir kitais reikalais, pasakojant apie troškimus. Perspėjami riksmai keitė garso aukštį ir toną, kad galėtų perduoti daugiau informacijos. Nors toji žmonių evoliucijos atšaka, iš kurios išsivystė gentis, nepasižymėjo gerai išvystytais balso padargais,

kad visiškai ištobulintų verbalinę kalbą, tai nepablogino jų gebėjimo medžioti.

Šeši vyrai spoksojo į pirmuosius spindulius. Iš stebėjimo taško prie kalno keteros matė saulę, siunčiančią spindulius lyg kokius žvalgus, atsargiai sėlinančius per žemės kraštą, o paskui visu ryškumu skelbiančius dieną. Link šiaurės rytų pusės platus nuosėdinių uolienų dulkių debesis supo banguojančią gauruotą rudą masę, kurioje kyščiojo lenkti juodi ragai. Platus sumintos žemės pėdsakas visiškai nutryptais augalais driekėsi paskui lėtai judančią bizonų bandą, taip sugadinusią žaliai auksines lygumas. Daugiau nebetrukdomi moterų ir vaikų medžiotojai greitai įveikė atstumą iki stepių.

Palikę už nugaros prieškalnes, vyrai pasileido energinga risčia, pavėjui artindamiesi prie bizonų bandos. Prisiartinę vyrai susigūžė aukštoje žolėje ir stebėjo didžiulius laukinius žvėris. Milžiniški pakumpę pečiai, pereinantys į siaurus šonus, laikė stambias, vilna apžėlusias galvas su didžiuliais juodais ragais, kurie suaugusiems gyvūnams kyšojo į šonus per gerą metrą. Medžiotojų šnerves kuteno ore tvyrantis prakaito kvapas nuo greta susigrūdusių gyvūnų gausybės, o žemė vibravo nuo tūkstančių kanopų bilsmo.

Brunas, iškėlęs ranką, kad prisidengtų nuo saulės akis, apžiūrinėjo kiekvieną pro šoną praeinantį gyvūną, laukė, kol pasitaikys tinkamas bizonas ir tinkama proga. Pažiūrėjus į vyrą buvo neįmanoma nuspėti, kokią nepakeliamą įtampą vadui teko iš visų jėgų tvardyti. Tik pulsuojantys smilkiniai virš kietai sukąstų žandikaulių išdavė, jog širdis nervingai daužosi ir nervai įtempti it styga. Tai buvo svarbiausia jo gyvenime medžioklė. Net pirmasis grobis, kuris leido jam pakilti iki vyro statuso, neprilygo šiai medžioklei, nes nuo jos priklausė paskutinioji sąlyga, leisianti apsigyventi naujame urve. Sėkminga medžioklė ne tik parūpintų mėsos puotai, priklausančiai urvo ceremonijai, bet ir užtikrintų gentį, kad jų totemai tikrai palankūs naujiesiems namams. Jei medžiotojai iš pirmosios medžioklės grįžtų tuščiomis rankomis, genčiai tektų toliau

ieškoti kito urvo, tinkamesnio juos saugančioms dvasioms. Taip totemai perspėtų, jog urvas nesėkmingas. Pamatęs didžiulę bizonų bandą Brunas pasijuto drąsiau. Bizonas buvo jo paties totemas.

Vadas dirstelėjo į medžiotojus, nerimastingai laukiančius jo ženklo. Laukimas visada buvo sunkiausia dalis, bet per ankstyvas judesys galėjo baigtis labai nelaimingai, ir jei tik įmanoma, Brunas ketino užtikrinti, kad medžioklėje nenutiks nieko bloga. Jis pastebėjo, koks susijaudinęs Braudo veidas, ir akimirką beveik pasigailėjo, kad leido savo moters sūnui užmušti grobį. Tada prisiminė spindinčias vaikino akis, kupinas išdidumo, kai pasakė jam, jog gali ruoštis medžioklei, po kurios taps vyras. Normalu, jog berniukas nervinasi, pagalvojo Brunas. Tai ne tik pirmoji jo medžioklė – visos genties namai priklauso nuo jo dešinės rankos stiprumo.

Braudas pastebėjo tėvo žvilgsnį ir skubiai susivaldė, kad išraiška neberodytų jo vidinio nerimo. Vaikinas net neįsivaizdavo, koks didelis gyvas bizonas – stovinčio drambloto gyvūno aukštis ties kuprotais pečiais buvo per pėdą aukščiau nei Braudo galva, kaip neįsivaizdavo ir kokia gali būti galinga visa šių žvėrių banda. Jis turi padaryti bent pirmąją ryškią žaizdą, kad būtų pripažintas įveikęs grobį. O kas, jei nepataikysiu? Kas, jei smogsiu ne taip, ir gyvulys pabėgs? Braudo galvoje sukosi minčių kratinys.

Visai išgaravo tas vaikino išdidumas, kai jausdavosi pranašesnis už Ogą, praktikuodamasis smūgiuoti, o ši žiūrėjo susižavėjusi.. Jis apsimetė nepastebintis – ji tik vaikas ir dar mergaitė. Bet neilgai trukus Oga taps moteris. Ji gali būti visai nebloga pora, kai užaugs, pagalvojo Braudas. Mergaitei reikės stipraus medžiotojo, kad apsaugotų ją, kai nebėra nei jos motinos, nei motinos poros. Braudui patiko, kad nuo tada, kai apsigyveno pas juos, mergaitė stengėsi uoliai pildyti kiekvieną jo norą, nors jis net nebuvo vyras. Bet ką Oga pagalvos apie mane, jei nenudėsiu grobio? Kas, jei per urvo ceremoniją nebūsiu pakeltas į vyrus? Ką pagalvos Brunas? Ką apie mane manys visa gentis? Kas, jei

turėsime palikti naują urvą, jau palaimintą Didžiojo Lokio? Braudas tvirčiau suspaudė ietį ir sugniaužė amuletą, tarsi prašydamas gauruotojo raganosio, kad suteiktų jam drąsos ir rankos stiprumo.

Jei Brunas galėtų padėti, mažai šansų, kad gyvulys pabėgtų. Bet jis leido vaikinui manyti, jog visos genties likimas jo rankose. Jei jis ketina vieną dieną tapti vadu, turi taip pat mokytis atsakomybės – jau nuo dabar. Brunas suteiks berniukui šią galimybę, bet ketino būti šalia ir pats nudėti grobį, jei tai bus būtina. Jis tikėjosi, paties vaikinuko labui, kad šito daryti neteks. Vaikinas buvo išdidus, tad jam tai būtų didžiulis pažeminimas, bet vadas neketino paaukoti urvo dėl Braudo orumo.

Brunas atsisukęs atgal stebėjo bandą. Tuojau pastebėjo jauną bizoniuką, atsvyruojantį iš krūmų. Gyvūnas buvo beveik suaugęs, bet dar jaunas ir nepatyręs. Brunas palaukė, kol jis nuklys toliau nuo kitų ir akimirkai liks vienas, nebesaugomas bandos. Tada davė ženklą.

Išsisklaidę vyrai tuojau pat puolė, pirmasis Braudas. Brunas stebėjo, kaip jie išsidėstė vienodais atstumais ir neramiai sekė akimis nuklydusį nuo bandos jauną bizoną. Vadas darsyk parodė ženklą, ir vyrai šoko prie bandos šaukdami, rėkdami ir mojuodami rankomis. Nustebę gyvūnai iš pakraščių pradėjo stumdydamiesi bėgti į bandos vidurį, susigrūdo taip, kad neliko jokių tarpų, baksnojo atsilikusius bandos centro link. Tuo metu Brunas įsiveržė tarp bizonų ir jaunojo bizoniuko ir nuvarė jį šalin.

Kol išsigandę gyvūnai iš pakraščių stumdėsi ir grūdosi, Brunas nusivijo vieną, kurį parodė ženklu. Bėgo iš visų jėgų, vijo bizoną, taip greitai, kiek tik leido storos, raumeningos jo kojos. Sausa stepių žemė, padengta sudžiūvusiu dumblu, kilo į orą dulkėmis, kai ją ėmė trypti kietakanopių bizonų minia, kai sumaištis iš pakraščių persidavė visai susigrūdusiai bandai. Brunas prisimerkęs sukosėjo, nes matyti neleidžiančios, sūkuriais kylančios dulkės užkišo šnerves ir trukdė kvėpuoti. Aikčiodamas, vos ne mirtinai išsekęs, vadas pamatė, kai Braudas paveja grobį.

Staiga pasirodžius vaikinui bizonas vėl pakeitė kryptį. Supdami didžiuliu ratu atskubėjo vyrai, ratas glaudėsi stumdamas gyvūną atgal prie Bruno, o šis vis bėgo sunkiai pūškuodamas, kad spėtų užverti ratą. Plačiai padrikusi bizonų banda skuodė per preriją, pagauta paniškos baimės, dar labiau padidėjusios nuo tokio bėgimo. Tik jaunasis bizoniukas buvo paliktas gelbėtis nuo padaro, toli gražu nepasižyminčio tokia kaip gyvūnas jėga, bet išsiskiriančio daug didesniu protu ir pasiryžimu kompensuoti tą skirtumą. Grodas bėgo paskui grobį, iš paskutiniųjų nepasiduodamas, nors besidaužanti širdis grasinosi sprogsianti. Prakaitas žliaugė upeliais per kūną nugulusias dulkes, o barzda nusidažė pilkšvai ruda spalva. Galop Grodas suklupęs sustojo kaip tik tuo metu, kai jo vietą užėmė Drugas.

Medžiotojai buvo labai ištvermingi, bet jaunas stiprus bizonas skuodė pirmyn su neblėstančia energija. Drugas buvo aukščiausias genties vyras, ir jo kojos truputį ilgesnės. Vydamas gyvūną į priekį, vyras puolė jį šviežiomis jėgomis daug greičiau, neleido jam sekti tolstančios bandos pėdomis. Kai Krugas pakeitė pervargusį Drugą, bizonas buvo akivaizdžiai nuilsęs. Krugas buvo žvalus, tad smeigęs aštria ietimi į šoną, vijo gyvulį toliau reikalaudamas iš jo naujų jėgų.

Kai estafetę perėmė Guvas, didžiulis gauruotas padaras bėgo lėčiau. Bizonas lėkė aklai, tik užsispyrimo genamas, o ant kulnų jam mynė Guvas, vis baksnodamas, sekindamas jaunam gyvuliui dar likusias jėgas iki paskutinio lašo. Braudas pamatė, kaip mosteli Brunas, ir šaukdamas nuskuodė paskui galingą gyvulį. Bėgti teko netoli. Bizonas jau buvo nuvarytas. Lėtėjo, kol visai sustojo, stypsojo nejudėdamas, žemai nukoręs galvą, putotais nuo prakaito šonais, putos dribo ir iš snukio. Iškėlęs jau paruoštą ietį, berniukas artinosi prie išvargusio buliaus.

Brunas greitai įvertino padėtį – turėjo tokios patirties. Ar vaikinukas neįprastai nervinasi dėl pirmojo grobio, ar nervai pernelyg įtempti? Ar gyvulys visiškai nuvargintas? Kai kurie gudrūs seni bizonai sustodavo dar nevisiškai nuvaryti ir paskutinę akimirką puolę galėjo

nužudyti arba rimtai sužeisti medžiotoją, ypač nepatyrusį. Ar reikėtų panaudoti bolą supančioti gyvulį ir parversti jį ant žemės? Buliaus galva vos ne lietė žemę, besikilnojantys šonai neleido abejoti, kad jam jau galas. Jei panaudotų bolą, pirmasis berniuko grobis būtų ne toks žymus. Brunas nusprendė leisti Braudui pelnyti visą garbę.

Skubiai, kol bizonas neatgavo jėgų, Braudas žengė prie didžiulio gauruoto gyvūno ir pakėlė ietį. Paskutinę minutę dar pagalvojęs apie savo totemą, vaikinas atsilošė ir smogė. Ilga, sunki ietis smigo giliai buliui į šoną. Ugnyje užgrūdintas jos galas perkirto kietą odą ir mirtinu smūgiu sutraiškė šonkaulį. Bizonas iš skausmo subliuvo, pasisuko durti užpuolikui, nors kojos jau linko. Pamatęs tą judesį Brunas šoko jaunuoliui prie šono ir su visa galingų raumenų jėga tvojo lazda per didžiulę gyvulio galvą. Smūgis tik pagreitino bizono kritimą. Jis nukrito ant šono, aštriomis kanopomis pamadaravo ore – dar keli priešmirtiniai traukuliai ir gulėjo nejudėdamas.

Iš pradžių Braudas buvo nustebęs, net negalėjo suvokti, kas nutiko, o paskui šaižus jo šūksnis perskrodė orą – jaunuolis pergalingai šaukė. Jam pasisekė! Jis nudobė pirmąją auką! Jis vyras!

Braudas džiūgavo. Griebė giliai susmigusią ietį, styrančią iš gyvūno šono. Ištraukęs ją pajuto ant veido šilto kraujo srovę, sūrų jo skonį. Brunas didžiuodamasis pažvelgė į sūnų, paplojo jam per petį.

„Puikiai atlikta“ – parodė gestu Brunas. Jis buvo patenkintas, medžiotojų gretose įgijęs dar vieną stiprų medžiotoją, kuriuo džiaugėsi ir didžiavosi, jo moters sūnų, jo širdies sūnų.

Urvas priklauso jiems. Ritualinė ceremonija tai patvirtins, bet Braudo grobis taip pat buvo įrodymas. Totemai patenkinti. Braudas iškėlė kruviną ieties galą, o kiti medžiotojai, matydami pribaigtą gyvulį, jau džiugiai bėgo prie jų. Bruno peilis jau buvo ištrauktas, paruoštas perpjauti bizonui pilvą ir išdarinėti jį prieš parnešant į urvą. Jis išėmė kepenis, supjaustė jas riekėmis ir davė kiekvienam medžiotojui po gabalą. Tai buvo geriausi kąsneliai, skirti tik vyrams, stiprinantys

raumenis ir regėjimą, taip reikalingus medžioklėje. Brunas išpjovė ir didžiulio gauruoto padaro širdį, kurią užkasė žemėje netoli gyvulio – tai buvo totemui žadėta dovana.

Braudas kramtė šiltas žalias kepenis, pirmą kartą juto vyriškumo skonį ir galvojo, jog iš džiaugsmo sprogs širdis. Jis taps vyras per naujojo urvo šventinimo ceremoniją, ves medžioklės šokį, kartu su vyrais dalyvaus slaptuose ritualuose, kurie vyks mažame urve, ir būtų gyvybę atidavęs, kad tik darsyk pamatytų, koks išdidus buvo Bruno veidas. Tai buvo puikiausias metas Braudo gyvenime. Jis jau nujautė, kiek dėmesio susilauks po vyriškumo ritualų per urvo ceremoniją. Juo žavėsis visa gentis, jam teks visų pagarba. Visi kalbės tik apie jį ir puikiai parodytus medžiotojo gebėjimus. Tai bus jo naktis, ir Ogos akyse spindės neišakytas atsidavimas bei pagarba, beveik dievinimas.

Vyrai surišo bizono kojas virš kelio sąnarių. Grodas ir Drugas sudėjo savo ietis, lygiai taip padarė ir Krugas bei Guvas, taip pagamindami iš keturių iečių sutvirtintas kartis. Vieną prakišo tarp priekinių kojų, kitą – tarp paskutiniųjų, horizontaliai virš didžiulio gyvulio. Brimas ir Braudas žengė iš abiejų gauruotos galvos pusių ir paėmė už ragų, palikdami vieną ranką laisvą nešti ietims. Grodas ir Drugas suėmė iečių galus, prakištus tarp priekinių kojų, Kregas nuėjo prie kairiosios, o Guvas prie dešiniosios užpakalinės kojos. Vadui davus ženklą, visi šeši vyrai palinko į priekį, pusiau vilkdami, pusiau nešdami per žole apžėlusias lygumas. Kelionė atgal į urvą užtruko gerokai ilgiau nei iš jo. Palinkę nuo nešulio vyrai iš visų jėgų tempė bizoną per stepes, aukštyn į prieškalnes.

Oga stebėjo juos, tad pamatė grįžtančius medžiotojus iš tolo, dar žemai plytinčiose lygumose. Kai vyrai priartėjo prie kalnagūbrio, gentis jau laukė jų ir lydėjo medžiotojus paskutinę kelio dalį iki urvo, žengdami šalia, tarsi nebyliai rodydami pritarimą. Braudas ėjo priekyje pergalingai žengiančių vyrų, tad buvo aišku, jog jis nudėjo grobį. Netgi Aila, nesuprantanti, kas vyksta, pasidavė tai džiugiai, vos ne ore užčiuopiamai nuotaikai.

6

– Tavo moters sūnus gerai pasidarbavo, Brunai, – tarė Zougas, kai medžiotojai paguldė didžiulį gyvulį ant žemės priešais urvą. – Turi naują medžiotoją, kuriuo gali didžiuotis.

– Jis pademonstravo drąsą ir stiprią ranką, – mostelėjo Brunas. Tėvas uždėjo delną jaunuoliui ant peties, o akys švytėjo išdidumu. Braudas, net sušilęs nuo pagyrų, mėgavosi dėmesiu.

Zougas ir Dorvas susižavėję apžiūrėjo galingą jauną bulių, su ilgesiu prisimindami tą jaudulį, kuris apima vejantis grobį, ir tą džiugesį, lydintį sėkmingą medžioklę, ir pamiršdami pavojus ir nusivylimus, kurie buvo sunkaus žygio dalimi, kai leidžiamasi medžioti didelio grobio. Nebegalėdami daugiau medžioti su jaunais vyrais, tačiau nenorėdami būti palikti nuošaliai, du seniai praleido visą rytą bastydamiesi po medžiais apaugusius kalvų šlaitus ir ieškodami smulkaus grobio.

– Matau, kad judu su Dorvu gerai pasidarbavote svaidyklėmis. Mėsos kvapą užuodžiau užkopęs iki pusės kalvos, – kalbėjo Brunas. – Kai įsikursime naujame urve, reikės surasti vietą mokytis. Genčiai tik į gera, jei visi medžiotojai turės tokių kaip jūsų, Zougai, įgūdžių mėtyti svaidyklę. O neilgai trukus ir Vornui reikės mokytis.

Vadas vertino, kokią svarbią duoklę genties gyvenimui teikė senieji vyrai, ir norėjo, kad jie tai žinotų. Medžiotojams ne visada sekėsi. Ne kartą mėsos parnešdavo pasistengę senesnieji vyrai, o žiemą, kai gau-

siai pasnigdavo, retkarčiais pasitaikanti šviežia mėsa būdavo lengviau pagaunama svaidykle. Šviežiena maloniai paįvairindavo žiemos dietą su džiovinta ir šaldyta mėsa, ypač baigiantis šaltajam sezonui, kai šaldytos atsargos iš paskutiniųjų rudens medžioklių baigdavosi.

– Mūsų grobiui iki jauno bizono tolokai, bet turime kelis triušius ir riebų bebrą. Maistas paruoštas, laukėme tik jūsų, – aiškino Zougas. – Pastebėjau netoliese lygią aikštelę, ten galėtų būti geras mokymų laukas.

Zougas nuo to laiko, kai palaidojo savo moterį, gyveno su Grodu ir palikęs Bruno medžiotojų gretas vis tobulino įgūdžius naudotis svaidykle. Svaidyklė ir bola genties vyrams buvo tie ginklai, kuriuos sunkiausiai sekėsi įvaldyti. Nors raumeningos, sunkiais kaulais, kiek lenktos rankos buvo neapsakomai galingos, jomis žmonės galėjo atlikti ir tokius kruopštumo ir tikslumo reikalaujančius veiksmus, kaip įskelti titnagą. Rankų sąnarių išsivystymas, ypač tai, kaip raumenys ir sausgyslės tvirtinosi prie kaulų, suteikė jiems rankų miklumo ir neįtikėtinos jėgos. Bet buvo vienas trūkumas. Tas pats sąnarių išsidėstymas apribojo rankų judesius. Šie žmonės negalėjo visiškai laisvai atmetę ranką užsimoti, o tai apribojo jų galimybes svaidyti daiktus. Už jėgą teko susimokėti ne miklumu, o gebėjimu mėtyti.

Jų ietis buvo ne smaigas, metamas iš tolo, o greičiau jau lancetas, kuriuo su didžiule jėga smogdavo iš arti. Mokymasis naudotis ietimi ar lazda buvo truputį daugiau nei galingų raumenų užsiauginimas, bet mokymuisi naudotis svaidykle ir bola prireikdavo susikaupimo ir tai trukdavo ne vienerius metus. Svaidyklė – lanksčios odos juosta, kurios abu galus suimdavo ir įsukdavo aplink galvą, prieš paleisdami apvalų akmenį, pūpsantį viduryje, o tam reikėjo didelių pastangų, tad Zougas didžiavosi savo gebėjimu tiksliai mesti akmenį. Jis lygiai taip pat didžiavosi ir tuo, kad Brunas paprašė jo mokyti jaunuosius medžiotojus, kaip naudotis šiuo ginklu.

Kol Zougas ir Dorvas bastėsi po šlaitus medžiodami svaidyklėmis, moterys išvaikščiojo tą pačią teritoriją ieškodamos maisto, tad gundantis verdamų patiekalų aromatas žadino medžiotojų apetitą. Kvapas privertė suprasti, kad medžiodami išalko. Laukti teko neilgai.

Po valgio vyrai atsipalaidavo, patenkinti pasisotinę pasakojo jaudinančios medžioklės nutikimus savo malonumui ir tenkindami Zougo ir Dorvo smalsumą. Braudas, net švytėdamas nuo naujai užimtos padėties ir širdingų naujųjų draugų sveikinimų, pastebėjo, jog neslėpdamas susižavėjimo į jį žiūri Vornas. Iki to ryto Braudas ir Vornas buvo lygūs, ir nuo to laiko, kai Guvas tapo vyras, Vornas tarp vaikų buvo vienintelis jo draugas berniukas.

Braudas prisiminė, kaip trainiodavosi tarp medžiotojų jiems vos grįžus iš medžioklės, kaip dabar elgėsi Vornas. Dabar jam nereikės stovėti nuošaliai, klausytis vyrų, nekreipiančių į jį dėmesio, pasakojimų, jam daugiau nereikės klausyti motinos paliepimų ir kitų moterų kvietimų, kad padėtų kasdienėje ruošoje. Dabar jis medžiotojas, vyras. Jo vyriškumui patvirtinti trūko tik galutinės ceremonijos, ir tai bus urvo ceremonijos dalis, dėl to bus ypač įsimintina ir sėkminga.

Kai tai įvyks, Braudas bus žemiausio rango vyras, bet tai jam rūpėjo mažiausiai. Tai pasikeis, jo padėtis gentyje jau numatyta. Jis – vado moters sūnus, ir kada nors jam teks lemtis vadovauti genčiai. Vornas kartais būdavo įkyruolis, bet dabar Braudas gali leisti sau pasielgti kilniaširdiškai. Jis priėjo prie keturmečio berniuko, žinoma, pastebėjęs, kaip viltingai sužiba Vorno akys, kai pamato prie jo artinantis naująjį medžiotoją.

– Vornai, manau, kad esi pakankamai didelis, – kiek pabrėžtinai iškilmingai tarė Braudas, bandydamas atrodyti vyresnis. – Padarysiu tau ietį. Metas pradėti mokytis medžioti.

Vornas iš džiaugsmo net suspurdėjo, kai pažvelgė į jaunuolį, kuris ką tik pasiekė trokštamą medžiotojo statusą, akys spindėjo neslepiamu meilumu.

– Taip, – energingai palingavo galva. – Aš jau pakankamai didelis, Braudai, – droviai tarė vaikas. Parodęs į tvirtą ietį su tamsiu nuo sudžiūvusio kraujo galu, paklausė: – Ar galiu paliesti?

Braudas padėjo ieties galą ant žemės priešais berniuką. Vornas atsargiai ištiesė pirštą ir palietė sudžiūvusį didžiulio bizono, kuris dabar tysojo ant žemės priešais urvą, kraują.

– Ar bijojai, Braudai? – pasiteiravo.

– Brunas sako, kad visi medžiotojai per pirmąją medžioklę jaudinasi, – atsakė vaikinas, nenorėdamas atskleisti savo baimių.

– Vornai! Štai kur tu! Turėjau numanyti. Turėtum padėti Ogai rinkti malkas, – tarė Aga, matydama sūnų, pabėgusį nuo moterų ir vaikų.

Vornas nubidzeno paskui motiną, dirsčiodamas per petį į savo naują dievuką. Patenkintas Brunas stebėjo savo moters sūnaus elgesį. Tai gero vado ženklas, pagalvojo jis, kad nepamiršta berniuko tik todėl, kad tas dar vaikas. Vieną dieną, kai Vornas taps medžiotoju, o Braudas bus vadas, Vornas prisimins tą gerumą, parodytą, kai jis buvo dar vaikas.

Braudas stebėjo, kaip Vornas vilkdamas kojas pėdina paskui motiną. Vos prieš vieną dieną, prisiminė jis, Ebra buvo atėjusi paprašyti, kad padėtų apsiruošti. Dirstelėjo į moteris, kasančias duobę, ir labai užsimanė pasprukti, kad motina jo nematytų, bet tada pastebėjo, jog į jį spokso Oga. Dabar motina daugiau nenurodinės, ką turiu daryti. Aš ne vaikas, aš – vyras. Ji pati turės man paklusti, mąstė Braudas, truputį išpūsdamas krūtinę. Taip, turės, ir Oga dar žiūri.

– Ebra! Atnešk man vandens atsigerti! – valdingai paliepė, kulniuodamas prie moterų. Beveik tikėjosi, kad motina lieps jam nešti malkas. Nes iš tiesų, kol neįvyko vyriškumo ceremonija, jis dar ne vyras.

Ebra pažvelgė į sūnų – žvilgsnis buvo kupinas išdidumo. Tai jos berniukas, kuris taip puikiai įvykdė jam skirtą misiją, jos sūnus, su-

laukęs vyriškumo. Moteris pašoko, nuėjo prie tvenkinio šalia urvo ir skubiai grįžo su vandeniu, išdidžiai dėbčiodama į kitas moteris, tarsi sakydama: „Tik pažvelkite į mano sūnų! Ar ne puikus vyras? Ar ne drąsus medžiotojas?“

Motinos skubumas ir demonstruojamas pasididžiavimas kiek sumažino vaikino įtampą ir net nuteikė jį apdovanoti moterį dėkingu urgztelėjimu. Ebros atsakas jam patiko beveik tiek pat, kaip kukliai nudelbta Ogos galva ir susižavėjimo kupinas žvilgsnis, kuriuo nusekė jį, kai šis apsigręžė nueiti.

Oga gedėjo motinos, kuri mirė tuojau, kai žuvo jos vyras. Ji buvo vienintelis šios poros vaikas, tad nors ir mergaitė, abu tėvai ją labai mylėjo. Kai mergaitė perėjo gyventi į vado šeimą, kartu sėdėjo su Bruno moterimi valgant, sekiojo paskui ją ieškant naujo urvo, ir Ebra jai buvo gera. Bet Brunas ją baugino. Vadas buvo griežtesnis nei jos tėvas, mat jo pečius slėgė sunki atsakomybės našta. Ebra labiausiai rūpinosi Brunu, ir keliaujant našlaitei mergaitei niekas neskyrė daug laiko. Bet Braudas vieną vakarą pamatė ją sėdinčią ir liūdnai stebeilijančią į ugnį. Ogą apėmė begalinis dėkingumas, kai išdidus berniukas, beveik vyras, kuris anksčiau retai kreipdavo į ją dėmesį, prisėdo šalia ir apkabino per pečius – tai labai palengvino jos sielvartą. Nuo tos akimirkos Oga gyveno svajodama tik apie viena – kai ji taps moteris, norėjo tapti Braudo pora.

Ramų orą šildė vėlyvos popietės saulė. Nė menkiausio vėjelio, lapai net nevirpėjo. Laukimo kupiną tylą drumstė tik musių spiečius, pripuolęs prie maisto likučių, ir moterų, kasančių duobę kepti, skleidžiami garsai. Aila sėdėjo šalia Izos, o ši rausėsi ūdros kailio krepšyje ieškodama raudonojo kapšelio. Mergaitė kuduliavo paskui ją visą

dieną, bet dabar turėjo vykti tam tikri ritualai, kuriuos Iza kartu su šamanu ketino atlikti ruošdamiesi svarbiam vaidmeniui urvo ceremonijoje rytojaus dieną – dabar jie jau buvo užtikrinti, kad tai tikrai šis urvas. Gydytoja nuvedė šviesiaplaukę mergytę prie moterų, kasančių gilią duobę netoli įėjimo į urvą. Ją išklos akmenimis ir viduryje sukurs didžiulį laužą, kuris degs visą naktį. Ryte nuluptas ir supjaustytas bizonas, suvyniotas į lapus, bus nuleistas į duobę, uždengtas daugiau lapų ir užpiltas dirva bei paliktas kepti akmeninėje orkaitėje iki vėlyvos popietės.

Kasimas buvo lėtas ir varginantis procesas. Nusmailintos kasimo lazdos buvo naudojamos atskelti žemei, kurią paskui saujomis kabindavo, versdavo ant odinio apsiausto ir iškėlę iš duobės išpildavo. Bet jau iškasta duobe būdavo galima naudotis daug kartų, tik retkarčiais pravalant pelenus. Kol moterys kasė, Oga ir Vornas, akylai stebint dar neturinčiai poros Ukos dukteriai Ovrai, rinko malkas ir nešė nuo upelio akmenis.

Kai už rankos vesdama šviesiaplaukę mergytę prisiartino Iza, moterys nustojo kasusios.

„Turiu susitikti su šamanu“ – gestu parodė Iza. Tada stumtelėjo Ailą prie moterų. Izai pasisukus eiti, mergytė norėjo sekti jai iš paskos, bet ši papurčiusi galvą pastūmė ją atgal prie moterų ir skubiai nuėjo.

Tai buvo pirmasis Ailos susitikimas su kitais genties žmonėmis, be Izos ir Krebo, tad ji jautėsi pamesta ir nejausdama raminančio Izos buvimo greta drovėjosi. Stovėjo it įbesta į žemę, nervingai spoksodama sau po kojomis, tik kartkartėmis baugščiai pakeldama akis. Nepaisydami, jog spoksoti netinkama, visi stebeilijo į liesą ilgakoję mergytę keistu plokščiu veidu ir atsikišusia kakta. Visus jau seniai kankino smalsumas, bet dabar buvo pirmoji proga pažiūrėti į mergytę iš arčiau.

Ebra galop pertraukė tylą.

„Ji gali rinkti malkas“ – vado moteris parodė be žodžių Ovrai ir vėl ėmėsi kasti.

Jaunoji moteris patraukė prie medžių sąžalyno ir po jais besivoliojančių rąstų. Oga ir Vornas negalėjo nė kiek atsilikti nuo jos. Ovra nekantriai paragino abu vaikus, o paskui pamojo ir Ailai. Mergaitė pamanė, kad suprato jos gestą, tik nesumojo, ko iš jos tikimasi. Ovra darsyk mostelėjo ir nusisukusi nuėjo prie medžių. Abu genties vaikai, panašiausio amžiaus į Ailą, nenoriai nusekė jai iš paskos. Mergytė stebėjo, kaip tie kulniuoja, o paskui ir pati žengė kelis nedrąsius žingsnius.

Pasiekusi medžius Aila kurį laiką stypsojo stebėdama, kaip Oga ir Vornas renka sudžiūvusias šakas, ir Oga akmeniniu rankiniu kirvuku kerta nemenką nukritusį rąstą. Oga, grįždama padėjusi malkų nešulį prie duobės, pradėjo tempti prie malkų krūvos Ovros atkirstą rąstigalį. Aila matė, kaip jai sunku, tad priėjo padėti. Pasilenkusi paėmė kitą rąsto galą, o kai abi atsistojo, pažvelgė į tamsias Ogos akis. Akimirką stovėjo spoksodamos viena į kitą.

Abi buvo tokios skirtingos ir vis dėlto keistai panašios. Kilę iš tų pačių senovės žmonių, palikuonys pasirinko skirtingus vystymosi kelius, bet abu keliai vedė į labai išsivysčiusį, jei ir nevienodą protą. Abi išmintingos rūšys, kurį laiką dominavusios, nedaug kuo tesiskyrė. Bet tie subtilūs skirtumai nulėmė labai jau skirtingus likimus.

Kiekviena, laikydama už savojo rąsto galo, Aila ir Oga, nunešė jį į medienos krūvą. Mergaitės grįždamos atgal žingsniavo visai greta viena kitos, moterys vėl metė darbus ir spoksojo joms pavymui. Abi mergaitės buvo beveik to paties ūgio, tik aukštesnioji beveik dvigubai vyresnė nei kita. Viena – liekna, tiesiomis galūnėmis, šviesiaplaukė, o kita kresna, lenktomis kojomis, tamsesnio gymio. Moterys jas lygino, bet abi mergaitės, kaip ir visi vaikai, greitai pamiršo savo skirtumus. Kartu dirbti buvo lengviau, o kol diena baigėsi, jos rado būdų bendrauti ir darbas virto beveik žaidimu.

Tą vakarą jos susirado viena kitą ir valgyti susėdo šalia džiaugdamosi, kaip malonu turėti savo dydžio draugę. Iza buvo laiminga matydama, kad Oga priima Ailą, ir laukė, kol sutemo, tik tada pasivadino

mergytę gulti. Prieš išsiskirdamos jos spoksojo viena į kitą, o paskui Oga nusisuko ir kulniuodama greta Ebros nuėjo prie savo guolio. Moterys ir vyrai miegojo dar atskirai. Šamano draudimas nebus panaikintas, kol jie nepersikraustys į naująjį urvą.

Iza atmerkė akis nuo pirmųjų ankstyvo ryto spindulių. Ji gulėjo ramiai, klausėsi melodingos paukščių giesmių kakofonijos – šie čirpė, ciepsėjo, ulbėjo ir čireno sveikindami naują dieną. Greitai, galvojo moteris, teks atsimerkus pamatyti akmenines sienas. Moteris nieko prieš miegoti lauke, kol oras malonus, bet laukė sienų teikiamo saugumo. Mintys privertė prisiminti viską, ką turėjo tądien padaryti, tad tyliai atsikėlė su vis didėjančiu jauduliu galvodama apie urvo ceremoniją.

Krebas jau buvo pabudęs. Iza nusistebėjo, ar jis iš viso miegojo – brolis sėdėjo toje pačioje vietoje, kur jį paliko vakar vakare, tyliai susimąstęs spoksojo į laužą. Moteris pradėjo kaitinti vandenį, ir kol atnešė šamanui rytinę mėtų, liucernos ir dilgėlių lapų arbatą, Aila jau buvo pakirdusi ir sėdėjo šalia luošojo vyro. Iza padavė vaikui pusryčiams likučių nuo vakarykščio valgio. Vyrai ir moterys iki ritualinės puotos tądien nevalgys.

Iki vėlyvos popietės skanūs kvapai, persmelkiantys visą urvo apylinkę, sklido nuo kelių laužų, ant kurių virė maistas. Indai ir kiti maisto gaminimo reikmenys, kuriuos pavyko išgelbėti iš ankstesniojo urvo ir moterų pernešti ryšuliuose, jau buvo išpakuoti. Puikiai pagaminti, tvirtai supinti vandens nepraleidžiantys krepšiai labai tankaus pynimo ir raštų, padaromi tankiai persiuvant pynimą, buvo naudojami semti vandenį iš tvenkinio ir vietoje puodų virti. Mediniai dubenys buvo naudojami panašiai. Šonkaulius naudojo maišyti, didžiuliai plokšti dubens kaulai buvo lėkštės ir padėklai, lygiai kaip ir plonos rąstų nuopjovos. Žandikauliai ir kaukolės kaulai tarnavo kaip samčiai, puodeliai ir dubenėliai. O beržo tošis, suklijuota sakais ir dar kai kada sutvirtinta apvyniotomis sausgyslėmis, įgaudavo daugeliui atvejų reikalingas formas.

Žvėries odoje, pakabintoje ant odiniais diržais sutvirtinto rėmo virš laužo, burbuliavo aštrus sultinys. Buvo rūpestingai stebima, kad skystis per daug neišgaruotų. Kol verdantis sultinys buvo tokiame aukštyje, kad nepasiektų liepsnos, temperatūra laikėsi tokia, kad odinis puodas nepradegdavo. Aila stebėjo, kaip Uka maišo bizono kaklo mėsos ir kaulo gabalus, verdančius su laukiniais svogūnais, sūdytais šalpusniais ir kitomis žolelėmis. Uka paragavo, paskui pridėjo luptų usnių stiebų, grybų, lelijų pumpurų ir šaknų, rėžiuko, karpažolių pumpurų, mažų nesubrendusių batatų, spanguolių, atsineštų iš kito urvo, ir tirštumui – nuvytusių vakarykščių vienadienių lelijų žiedų.

Kietos, senos, gyslotos švendrų šaknys buvo sutrintos, skaidulos atskirtos ir pašalintos. Žmonių atsineštos džiovintos mėlynės ir džiovinti grūdai būdavo dedami į nusistovėjusį krakmolą, kuris nusėsdavo ant krepšių su šaltu vandeniu dugno. Plokšti tamsios neraugintos duonos kepalai kepė ant karštų akmenų prie laužo. Kitame puode virė burnočiai, ėriuko ketvirtis, jauni dobilai ir kiaulpienės lapai, paskaninti šalpusniu, o prie kito laužo garavo padažas iš džiovintų, keptų obuolių, sumaišytų su laukinių rožių žiedlapiais ir dėl laimingo atsitiktinumo rastu medumi.

Iza buvo ypač patenkinta, kai pamatė Zougą, grįžtantį iš stepių, sugniaužusį kelias žvyres. Žemai tepakylantys, sunkūs paukščiai, lengvai numušami svaidyklių akmenimis, buvo Krebo mėgstamiausi. Įdaryti žolelėmis, valgomaisiais lapais, tais pačiais žvyrių vištelių kiaušiniais ir susukti į laukinių vynuogių lapus skanūs paukščiai kepė mažesnėje, akmenimis išdėliotoje duobėje. Kiškiai ir didieji žiurkėnai, nulupti ir sumauti ant iešmų, čirškė virš karštų anglių, o saulės atokaitoje ryškiai raudonai žvilgėjo krūvelės mažučių šviežių žemuogių.

Tai buvo puota, verta iškilmingos progos.

Aila nebežinojo, ar gali ilgiau laukti. Ji visą dieną be tikslo klajojo aplinkui tą vietą, kur buvo gaminamas maistas. Iza su Krebu didžiąją dalį laiko buvo kažkur pradingę, o ir atsiradusi Iza buvo užsiėmusi.

Oga taip pat mitriai darbavosi su moterimis, ruošiančiomis puotą, tad niekas neturėjo nei laiko, nei noro terliotis su mergyte. Po kelių niurgztelėjimų ir ne tokių švelnių niuksų iš skubančių moterų Aila stengėsi laikytis nuošaliai.

Kai ilgi vėlyvos popietės šešėliai jau krito ant raudono dirvožemio priešais urvą, genties žmonės laukdami ceremonijos nutilo. Visi susirinko aplinkui didžiulę duobę, kurioje kepė bizono šlaunys. Ebra ir Uka pradėjo nuo paviršiaus stumti šiltą žemę. Jos nukrapštė sutižusius ir išdžiūvusius lapus ir pakilus debesėliui garų, nuo kurių kvapo tįso seilės, pasirodė šventai aukai skirtas gyvulys. Mėsą, tokią minkštą, kad net krito nuo kaulų, atsargiai iškėlė. Ebrai, kaip vado moteriai, priklausė pareiga supjaustyti ir patiekti kepsnį. Kai pirmąjį gabalą ji padavė sūnui, pasididžiavimas buvo akivaizdus.

Žengdamas į priekį pasiimti savo dalies, Braudas net nesistengė apsimesti kuklus. Kai visi vyrai buvo aptarnauti, dalį gavo moterys, o paskui vaikai. Aila buvo paskutinioji, bet mėsos visiems buvo daugiau nei pakankamai, net ir liko. Stojo dar viena tyli akimirka, nes alkani genties žmonės įniko doroti mėsą.

Tai buvo laisva puota, kai vienas ar kitas vis grįždavo paimti dar gabalėlio bizono ar vėl įsidėti mėgstamo patiekalo. Moterys sunkiai pasidarbavo, bet atlygis buvo ne tik patenkintų gentainių atsiliepimai – porą dienų joms nieko nereikės gaminti. Pasisotinę visi ilsėjosi, ruošėsi ilgam vakarui.

Kai besiartinant tamsai ilgėjantys šešėliai susiliejo su blausia pilka prieblanda, tingią popietės nuotaiką pakeitė nerimas, visi užsikrėtė laukimu. Brunui vos žvilgtelėjus, moterys skubiai nurinko puotos likučius ir įsitaisė prie neuždegto laužo urvo prieangyje. Regis, atsitik-

tinai išsimėtę žmonės buvo užėmę vietas pagal savo rangą. Moterys buvo sustojusios viena greta kitos pagal užimamą padėtį gentyje. Vyrai, kurie susirinko kitoje pusėje, taip pat išsirikiavo pagal hierarchiją, tik šamano nebuvo matyti.

Brunas, stovintis arčiausiai priekyje, davė ženklą Grodui, šis lėtai ir išdidžiai žengė pirmyn ir iš tauro rago išėmė žioruojančią anglį. Tai buvo svarbiausia anglis, sudegusi lauže, uždegtame senojo urvo griuvėsiuose. Laužo tęstinumas simbolizavo genties gyvenimo tęstinumą. Uždegdamas šį laužą prie įėjimo, tarsi paskelbė, kad tai genties urvas, jų gyvenamoji buveinė.

Kontroliuojama ugnis buvo žmogaus priemonė, būtina norint išgyventi šaltame klimate. Netgi dūmai turėjo pranašumų – vien tik jų kvapas sukeldavo saugumo ir namų jausmą. Dūmai nuo urvo ugnies, skverbdamiesi pro didelę angą iki aukštų skliautuotų lubų, ras kelią laukan per plyšelius ir angas. Jie išlėks kartu su nematomomis jėgomis, kurios gali būti priešiškos genčiai, išvalys urvą ir persmelks genties gaivalu, žmogiška gyvastimi.

Laužo uždegimo ritualo pakako, kad urvas būtų apvalytas ir taptų žmonių buveine, bet kartu tam tikri kiti ritualai buvo atliekami taip dažnai, kad juos taip pat imta laikyti urvo ceremonijos dalimi. Vienas tokių – globojančių totemų dvasių supažindinimas su naujaisiais namais, ritualas, kurį paprastai atlikdavo vienas šamanas, stebint tik vyrams. Moterims buvo leidžiama švęsti pačioms, o Izai teko gaminti specialų gėrimą vyrams.

Sėkminga medžioklė jau parodė, kad totemai laimina šią vietą, o puota patvirtino žmonių ketinimą padaryti šiuos namus nuolatinius, nors tam tikru metu gentis galėjo išvykti ir ilgesniam laikui. Totemų dvasios taip pat keliavo, bet kol genties nariai turėjo amuletus, jų totemai galėjo surasti juos ir prireikus atskubėti iš urvo.

Kadangi dvasios dalyvavo urvo ceremonijoje, galima buvo prijungti ir kitas ceremonijas – dažnai taip ir įvykdavo. Bet kuri ceremonija

atrodydavo svarbesnė, jei sutapdavo su naujų namų įkūrimu, ir savo ruožtu sustiprindavo genties ryšį su teritorija. Nors bet kuri ceremonija turėjo savo tradicinį ritualą, kuris niekada nesikeisdavo, ceremonijų progos buvo skirtingos ir nulemdavo vis kitokią eigą pagal tai, kokie ritualai vykdavo.

Šamanas, paprastai pasitaręs su Brunu, nuspręsdavo, kaip įvairios dalys bus sujungtos ir kokia bus visa ceremonija, bet viskas vykdavo gana spontaniškai, viskas priklausė nuo to, kaip žmonės jausdavosi. Šioje ceremonijoje vyks Braudo įšventinimo į vyrus ritualas, be to, bus pasakyta, kokie totemai globos kelis mažylius, nes jau metas tai padaryti, o gentis nori įtikti totemų dvasioms. Laikas ne taip svarbu – viskas truks tiek, kiek reikės, bet jei kas sudrumstų jiems ramybę, ar kiltų koks pavojus, uždegę laužą jau bus paskelbę urvą savu.

Išdidžiai, kaip ir tiko tokia proga, Grodas priklaupė, padėjo žioruojančią žariją ant sausos pinties ir pradėjo pūsti. Genties žmonės neramiai palinko į priekį, o paskui visi sykiu atsikvėpė, kai pirmieji mirtį nešantys liepsnos liežuviai ėmė laižyti sausas šakas. Liepsnos tarsi sustingo ir staiga lyg iš niekur siaubinga figūra stypsojo lauže, apimta riaumojančios ugnies. Pabaisos veidas buvo ryškiai raudonas, žėrintis ant klaikios baltos kaukolės, kuris tarsi kybojo laužo viduryje, ir plevenantys žėrinčios liepsnos liežuviai jai buvo nė motais.

Aila iš pradžių nematė tos siaubingos šmėklos, o paskui pastebėjusi net aiktelėjo. Pajuto, kaip ramindama Iza spusteli jai ranką. Mergytė juto, kaip virpa iečių galais daužoma žemė ir net atšoko atgal, kai jauniausias medžiotojas stryktelėjo į vietą priešais laužą kaip tik tada, kai Dorvas ėmė aštriai mušti ritmą į didžiulį medinį dubens formos instrumentą, apverstą dugnu aukštyn ant kelmo.

Braudas pritūpė, pažvelgė tolyn, rankomis prisidengęs akis nuo nesančios saulės, o kiti medžiotojai pašokę prisidėjo prie jo ir vaidino bizono medžioklę. Jų pantomimos įgūdžiai buvo tokie įtikinami, nugludinti ištisoms kartoms bendraujant gestais ir ženklais, kad tarsi

atgijo tikroji medžioklės dvasia. Net penkiametę priklydėlę užbūrė vaidinama drama. Genties moterys, pagavusios menkiausius pasakojimo niuansus, tarsi persikėlė į karštas dulkėtas prerijas. Jos juto, kaip kanopų dundėjimas virpina žemę, juto gerklę gniaužiančių dulkių skonį ir kartu džiūgavo nudėjusios grobį. Retai joms kliūdavo privilegija žvilgtelėti į šventą medžiotojų gyvenimą.

Iš pradžių šokiui vadovavo Braudas. Tai buvo jo grobis ir jo naktis. Jis juto visų emocijas, juto, kaip moterys virpa iš baimės, ir dar aistringiau įsijautęs vaidino. Braudas buvo meistriškas aktorius ir niekada nesijautė geriau, kaip atsidūręs dėmesio centre. Jis žaidė žiūrovų emocijomis, ir ekstazės pagautų moterų virpulys, kai vaikinas suvaidino paskutinį dūrį, buvo vos ne erotinis. Iš už laužo stebintis šamanas buvo taip pat sužavėtas – dažnai matė vyrus kalbant apie medžioklę, bet tik per šias retai vykstančias ceremonijas galėjo kartu pasidalyti patyrimu, išgyventi beveik visišką jaudulį. Vaikinas puikiai pasirodė, pagalvojo raganius, eidamas aplink laužą į priekį, jis nusipelnė totemo. Gal netgi nusipelnė truputėlį pasididžiuoti.

Paskutinis jaunuolio šuolis, ir jis atsirado tiesiai priešais galingąjį šamaną, o duslus dundantis ritmas ir jaudinantis pritarimas mušamuoju dar kelis sykius įmantriai suskambėję nutilo. Senasis burtininkas ir jaunasis medžiotojas stovėjo vienas priešais kitą. Šamanas žinojo, kaip atlikti savo vaidmenį. Meistriškai įvaldęs laiką jis laukė, leido per šokį kilusiam jauduliui išblėsti, kad vėl įsitvyrotų laukimas. Jo susikūprinęs, kreivas kūnas, apgaubtas sunkiu lokio kailiu, tamsavo liepsnojančio laužo fone. Ochra nurausvintas veidas skendėjo šešėlyje, vos įžiūrimi bruožai liejosi ir grėsmingai žibėjo tiktai viena akis, lyg kokio antgamtinio demono.

Nakties ramybę drumstė laužo spragsėjimas, tylus vėjo ošimas medžiuose ir tolumoje kvatojanti hiena. Braudas sunkiai šnopavo, jo akys žvilgėjo, nes buvo nuvargintas šokio ir dėl to, kad didžiavosi ir džiūgavo, tačiau labiausiai dėl vis augančios ir neraminančios baimės.

Vaikinas žinojo, kas vyks toliau, ir kuo ilgiau tęsėsi laukimas, tuo didesnių pastangų reikėjo suvaldyti apimantį šiurpą, verčiantį drebėti. Atėjo metas šamanui į jo kūną įrėžti totemo žymę. Anksčiau neleido sau daug galvoti apie tai, bet dabar, kai atėjo metas, Braudas suvokė, kad bijo kai ko daugiau nei skausmas. Raganius skleidė tokią aurą, nuo kurios jaunuolį apėmė daug didesnė baimė.

Jis jautėsi esąs ant dvasių pasaulio slenksčio, visai greta vietos, kurioje gyvavo būtybės, kur kas baisesnės nei didžiuliai bizonai. Net didžiuliai ir stiprūs bizonai buvo bent jau realūs šio pasaulio padarai, būtybės, kurias žmogus gali pačiupinėti. Bet nematomos ir daug galingesnės jėgos, galinčios sudrebinti net žemę, buvo visiškai kitas reikalas. Braudas buvo ne vienintelis, kuris vos valdėsi nedrebėjęs vien nuo minties apie neseniai patirtą žemės drebėjimą, staiga iškilusį atmintyje. Tik šventi žmonės, šamanai, drįso leistis į šią nerealią plotmę, ir prietaringas jaunuolis troško, kad galingiausias visų šamanų paskubėtų ir greičiau visa tai baigtų.

Tarsi atsakydamas į nebylų vaikino maldavimą, raganius pakėlė ranką ir įsispoksojo į mėnulio pjautuvą. Paskui sklandžiais judesiais pradėjo aistringą kreipimąsi. Bet jo klausytojai buvo ne pakerėti stebintys genties žmonės. Prakalba liejosi nežemiškam, bet tokiam pat realiam dvasių pasauliui, ir jo judesiai buvo labai išraiškingi. Subtiliai keisdamas pozas, gestikuliuodamas vienarankis vyras, įveikęs luošumą, dėstė savo kalbą. Ir su viena ranka buvo išraiškingesnis nei dauguma vyrų su abiem. Kai šamanas baigė kreipimąsi, gentis suvokė esanti juos globojančių totemų apsuptyje ir tarp daugybės kitų nežinomų dvasių, o Braudas jau ne drebėjo – tirtėjo.

Paskui skubiai, taip staiga, kad vos keli žmonės spėjo aiktelėti, raganius iš drabužio klosčių išsitraukė aštrų akmeninį peilį ir iškėlė jį aukštai virš galvos. Greitu judesiu nuleido aštrų įnagį tiesiai Braudui prie krūtinės. Tik ypatingo susivaldymo reikalaujančiu judesiu šamanas spėjo sustabdyti peilį, nepadariusį mirtino smūgio. Užuot persmeigęs širdį,

jis įrėžė jaunuolio krūtinėje dvi linijas, abi lenktas ta pačia kryptimi ir sujungtas viršuje – atrodė visai kaip didelis riestas raganosio ragas.

Braudas užsimerkė, bet peiliui palietus odą nė nekrustelėjo. Ištryškęs kraujas raudonais upeliais liejosi per krūtinę. Prie raganiaus šono išdygęs Guvas laikė rankose dubenėlį su gydomuoju tepalu, pagamintu iš bizono taukų, sumaišytų su antiseptinių ypatybių turinčiais uosio medienos pelenais. Šamanas įtrynė juodus taukus į žaizdą, taip sustabdydamas kraujavimą ir užtikrindamas, kad susiformuos juodas randas. Ženklas visiems tai matantiems skelbė – Braudas vyras, kurį visą laiką saugos grėsmingo ir nenuspėjamo gauruotojo raganosio dvasia.

Jaunuolis grįžo į savo vietą staiga suvokdamas, kiek dėmesio jam tenka, ir dabar, kai blogiausia jau praeityje, aiškiai mėgaudamasis tuo. Jis neabejojo, kad jo drąsa ir medžiotojo įgūdžiai, jo vaizdus pasirodymas per šokį ir tai, jog net nekrustelėjęs priėmė totemo ženklą, ilgai bus gyvai aptarinėjamas tiek vyrų, tiek moterų. Manė, gal istorija apie jį net taps pasakojimu, kurį daugelį sykių kartoja ilgais šaltos žiemos vakarais, legenda apie tai, kaip gentis apsigyveno urve, perpasakojama genties susirinkimuose. Jei ne aš, urvas nebūtų mūsų – galvojo sau vaikinas. Jei nebūčiau nužudęs bizono, nevyktų ceremonija, mes vis dar ieškotume urvo. Braudas taip įsijautė, jog galvojo, kad visa ši šventė vyksta tik dėl jo.

Aila baimingai ir tuo pat metu susižavėjusi stebėjo ritualą ir niekaip negalėjo susivaldyti nesudrebėjusi, kai siaubingas susikūprinęs vyras dūrė Braudui taip, kad pasiliejo kraujas. Kai Iza vedėsi mergytę prie baisaus, lokio kailiu apsisiautusio šamano, ji traukėsi atbula – nežinojo, ką jis jai padarys. Aga, glėbyje suspaudusi Oną, ir Ika, nešina Borgu, taip pat artinosi prie raganiaus. Aila apsidžiaugė, kai priešais Izą išsirikiavo abi moterys ir ji su Iza.

Guvas laikė tankiai supintą krepšį, nusidažiusį raudonai, nes daugybę kartų buvo naudotas supilti šventą raudoną ochrą, sutrinti į menkiausius miltelius ir kaitinti su gyvūnų taukais, kad pasigamintų

sodrios spalvos tepalą. Šamanas pažvelgė per moterų, stovinčių priešais jį, galvas į sidabrinį mėnulį. Nebylia kalba, oficialiais gestais, parodė kviečiąs dvasias prieiti arčiau ir stebėti vaikus, kuriuos globojantys totemai turėjo būti apreikšti. Paskui, padažęs pirštą į raudoną tepalą, jis nupiešė ant berniuko klubo spiralę, tarsi susisukusią laukinės kiaulės uodegą. Žemas, gergždžiantis murmėjimas nuvilnijo per susirinkusiuosius, kurie gestais komentavo totemo tinkamumą.

„Šerno dvasia, tau globoti atiduodamas berniukas Borgas“, – raganius parodė ženklais ir užmovė mažyliui per galvą nedidelį kapšelį, pakabintą ant odinės juostelės.

Ika sutikimo ženklan nusilenkė ir užuominomis, tik gestu parodė, jog patenkinta. Tai buvo stipri, gerbiama dvasia, ir moteris juto, jog šis totemas jos sūnui tiesiog tinka. Ika žengė į šoną.

Šamanas vėl kreipėsi į dvasias ir vėl įkišęs pirštą į Guvo laikomą raudoną krepšį raudonuoju tepalu nupiešė ant Onos rankos apskritimą.

„Apuoko dvasia, – rodė gestais, – tavo apsaugai patikima mergaitė Ona.“

Paskui šamanas padavė amuletą motinai, kuri užkabino jį mažylei ant kaklo. Dar sykį pasigirdo tylus murmėjimas, o rankų gestais žmonės aptarinėjo, koks stiprus mergytę saugantis totemas. Aga buvo laiminga. Jos dukra gerai saugoma, vadinasi, vyras, su kuriuo ji susiporuos, negalės turėti silpno totemo. Tikėjosi tik vieno, kad tai nesudarys sunkumų, ir Ona galės turėti vaikų.

Visi smalsiai, net įsitempę sužiuro, kai Aga pasitraukė į šalį ir Iza pakėlė ant rankų Ailą. Mergytė nebebijojo. Dabar, priėjusi arčiau, ji suprato, kad toji įspūdinga žmogysta raudonai dažytu veidu – tai ne kas kitas, tik Krebas. Kai vyras žvelgė į ją, akis šiltai sužibo.

Genties nuostabai, šamano gestai, kai jis kreipėsi į dvasias, dalyvaujančias šiame rituale, buvo kitokie. Tai buvo rankų ženklai, kuriais raganius, praėjus septynioms dienoms po kūdikio gimimo, suteikdavo jam vardą. Keistoji mergytė ne tik bus paskirta totemo globai – ją pri-

ims į gentį! Padažęs pirštą į tepalą, šamanas nupiešė liniją nuo kaktos vidurio, tos vietos, kur susijungdavo genties žmonių antakių lankai, užkritę ant akių, iki mažos jos nosytės galiuko.

– Vaiko vardas yra Aila, – tarė Krebas, lėtai ir aiškiai tardamas mergytės vardą, kad suprastų genties žmonės ir dvasios.

Iza atsisuko į stebinčius žmones. Ailos įvaikinimas jai buvo toks pat netikėtas, kaip ir kitiems, tad mažylė juto, kaip tankiai plaka jos širdis. Tai turėtų reikšti, jog Aila dabar – mano dukra, mano pirmasis vaikas, galvojo moteris. Tik motina laiko vaiką, kai jam suteikiamas vardas, kai jis pripažįstamas genties nariu. Ar nuo to laiko, kai radau mergytę, praėjo septynios dienos? Nesu tikra, reikės paklausti Krebo, bet manau, kad taip. Ji – mano dukra, kas daugiau galėtų būti jos motina?

Visi žmonės praėjo pro Izą su penkiamete, tarsi kūdikiu ant rankų, ir visi pakartojo jos vardą daugmaž teisingai. Tada Iza atsisuko į šamaną. Ji pažvelgė aukštyn ir darsyk pakvietė dvasias. Gentis laukė. Šamanas suvokė, su kokiu nekantrumu visi stebi, ir išnaudojo tai savo labui.

Lėtais ir užtikrintais judesiais tęsdamas laiką, kad tvyrotų nerimas, šamanas pakabino truputį riebaus raudono tepalo ir nubrėžė liniją tiesiai per vieną iš gyjančių nagų įbrėžimų ant Ailos kojos.

Ką tai galėtų reikšti? Koks tai totemas? Stebinti gentis nesuprato. Šventikas dar sykį padažė pirštą ir nubrėžė antrą liniją virš kito rando. Mergaitė pajuto, kad Iza pradeda drebėti. Niekas daugiau nė nekrustelėjo – nebuvo girdėti net kvėpuojant. Brėžiant trečiąją liniją Brunas rūsčiai susiraukęs pabandė sugauti šamano žvilgsnį, bet šis vengė jo akių. Kai buvo nubrėžta ketvirtoji linija, gentis suprato, bet nenorėjo šituo patikėti. Tai buvo ne ta koja. Šamanas pasuko galvą ir pažvelgęs tiesiai į Bruną parodė paskutinį gestą.

– Urvinio liūto dvasia, mergaitė Aila atiduodama globoti tau.

Ritualinis judesys nepaliko jokių abejonių. Kai šamanas pakabino amuletą mergytei ant kaklo, visi iš nuostabos net skėstelėjo ranko-

mis. Ar tai tikrai gali būti tiesa? Ar gali mergaitės totemas būti vienas stipriausių vyriškų totemų? Urvinio liūto? Krebas spoksojo į piktas brolio akis – tvirtai ir ryžtingai. Minutėlę jie tarsi kovojo žvilgsniais, nebyliai įrodinėdami savo valią. Tačiau šamanas žinojo, kad urvinio liūto skyrimas mergaitei nepakeičiamas, nors ir labai neprotinga atrodytų mergaitei skirti tokios galingos dvasios apsaugą. Šamanas tik išsakė urvinio liūto valią. Brunas niekada anksčiau nesiginčijo su luošojo brolio apreiškimais, bet dabar kažkodėl jautėsi šamano apgautas. Jam tai nepatiko, bet turėjo pripažinti, kad niekada nebuvo matęs taip akivaizdžiai patvirtinto totemo. Brunas pirmas nusuko žvilgsnį į šalį, tačiau laimingas nesijautė.

Mintis apie svetimo vaiko priėmimą į gentį ir taip jau buvo sunki, bet tas jai skirtas totemas – šito jau per daug. Tai neįprasta, ne pagal taisykles, o Brunui nepatiko nukrypimai nuo normos jo klusnios genties gyvenime. Vadas ryžtingai sukando žandikaulius. Daugiau jokių nukrypimų. Jei mergaitei skirta būti genties nare, ji turės paklusti, kad ir kas ją globotų – urvinis liūtas ar kas nors kitas.

Iza buvo apstulbusi. Vis dar laikydama rankose vaiką, nuleido galvą priimdama likimą. Jei šamanas paskelbė, taip ir turi būti. Žinojo, kad Ailos totemas stiprus, bet urvinis liūtas? Mintis vertė susimąstyti – moteris su galingiausios katės totemu? Dabar Iza jau neabejojo, kad mergytė niekada neras poros. Tai tik sustiprino jos ketinimą mokyti Ailą gydomosios magijos, kad pati išsikovotų statusą gentyje. Krebas jai davė vardą, pripažino ir gydytojai laikant vaiką rankose atskleidė mažylės totemą. Jei tai dar nepadarė Ailos jos dukterimi, tai kas iš viso padarytų? Pats gimimas dar negarantuoja priėmimo į gentį. Staiga Iza prisiminė, kad jei viskas gerai eisis, neilgai trukus ji vėl stos prieš šamaną su kūdikiu rankose. Ji, taip ilgai gyvenusi be vaikų, greitai turės du.

Didžiai pasipiktinusi gentis garsiai klegėjo, iš nuostabos mosikuodami rankomis. Iza droviai grįžo į vietą, smaigstoma priblokštų mote-

rų ir vyrų žvilgsnių. Žmonės bandė nežiūrėti – spoksoti nemandagu, bet vienas vyras daugiau nei dėbsojo.

Neapykanta Braudo akyse, kai jis žvelgė į mažą mergytę, išgąsdino Izą. Ji pabandė atsisistoti tarp jų taip, kad užstotų Ailą nuo išdidaus jaunuolio piktavališko rūstaus žvilgsnio. Braudas suprato, kad jau ne jis dėmesio centre, niekas daugiau apie jį nekalbėjo. Galingas jo žygdarbis, užtikrinęs, kad urvas – tinkami namai genčiai, buvo pamirštas, kaip pamirštas ir nuostabus jo šokis ir stoiška drąsa, kai šamanas įrėžė jam krūtinėje totemo ženklą. Sutraukiantis antiseptinis tepalas griaužė labiau nei pjūvis – dar ir dabar skaudėjo, bet argi niekas nepastebi, kaip narsiai jis įveikė skausmą?

Niekas visai nežiūrėjo į jį. Įšventinimo į vyrus ritualai vykdavo reguliariai, net ir tokiems berniukams, kurie buvo numatyti tapti vadu. Jie neprilygo netikėtumui ir nuostabai, kai nutiko iki šiol negirdėtas dalykas – šamanas paskelbė prašalietės totemą. Braudas matė, kaip žmonės dalijasi prisiminimais, jog jai pirmajai buvo parodytas urvas. Jis kalbėjo, kad bjaurioji mergytė rado jų naujus namus! „Na ir kas, kad jos totemas urvinio liūto? – aikštingai mintijo Braudas. – Argi ji nudėjo bizoną?“ Juk ši naktis turėjo būti Braudo, jis turėjo būti dėmesio centre, juo turėjo žavėtis ir gėrėtis visa gentis, bet Aila visa tai užgožė.

Vaikinas dėbsojo į keistąją mergytę, bet pamatęs, kad Iza bėga prie stovyklos greta upokšnio, dėmesį vėl sutelkė į šamaną. Greitai, labai greitai jam bus leista kartu su vyrais dalyvauti slaptuose ritualuose. Nežinojo, ko tikėtis, nes viskas, ką jam pasakojo, buvo tai, kad pirmą kartą sužinos, kokie iš tiesų yra prisiminimai. Tai paskutinis žingsnis, po kurio jis taps tikras vyras.

Prie ugniavietės šalia upokšnio skubiai nusirengusi apsiaustą Iza paėmė medinį dubenį ir jau anksčiau paruoštą raudoną krepšį su džiovintomis šaknimis. Dar stabtelėjusi pasisemti į dubenį vandens, ji grįžo prie didžiulio laužo, kurio ryškesnės liepsnos, kai Grodas pridėjo dar malkų, šoko dar aukščiau.

Izos apsiaustas slėpė dalį priežasčių, dėl ko ji tądien vis pradingdavo. Kai gydytoja vėl sugrįžo prie šamano, ji buvo visiškai nuoga, likęs tik amuletas ir raudoni ant jos kūno išpiešti dryžiai. Didžiulis apskritimas juosė jos išsipūtusį pilvą. Abi krūtys taip pat buvo apibrėžtos – brūkšniai driekėsi nuo pečių viršaus ir tarsi „V" raidė susisiekė ant juosmens. Raudoni ratai buvo išpiešti ant skruostų ir sėdmenų. Mįslingi simboliai, kurių prasmę žinojo tik šamanas, buvo skirti tiek jos, tiek vyrų apsaugai. Pavojinga, kai religiniuose ritualuose dalyvauja moteris, tačiau ji buvo būtina.

Iza stovėjo greta šamano, pakankamai arti, kad matytų prakaito lašus ant jo veido, atsiradusius esant priešais karštą laužą ir dar vilkint sunkiu lokio kailiu. Pastebėjusi nežymų brolio signalą, moteris pakėlė dubenį ir atsisuko į gentainius. Tai buvo senovinis dubuo, išsaugotas kelių kartų, ir naudojamas tik per šias ypatingas progas. Kažkurios anksčiau gyvenusios moterys gydytojos ilgai ir rūpestingai skaptavo medžio kamieno gabalo vidurį ir nudrožinėjo aplinkui, o paskui dar rūpestingiau išlygino dubens paviršių rupiu smėliu ir apvaliu akmeniu. Pagaliau brūžindamos šiurkščiais paparčių stiebais dubenį nusvidino iki švelnaus kaip šilkas glotnumo. Dėl nuolatinio naudojimo ceremonijos gėrimui dubens vidus buvo pasidengęs balsva patina.

Iza įsidėjo džiovintas šaknis į burną ir ėmė lėtai kramtyti, stengdamasi nenuryti nė trupučio seilių, kai stipriais žandikauliais pradėjo traiškyti kietas skaidulas. Galop ji išspjovė koše virtusias šaknis į dubenį su vandeniu ir maišė skystį, kol šis tapo pieno baltumo. Tik gydytojų dinastijos moterys žinojo veiksmingų šaknų paslaptį. Augalas buvo gana retas, nors nepasakytumei, kad nežinomas, tik šviežios šaknys nerodė jokių požymių, kad turi narkotinių ypatybių. Šaknys buvo sudžiovintos, laikytos mažiausiai dvejus metus, kabinti džiovinti reikėjo šaknimis žemyn, o ne aukštyn, kaip buvo įprasta daugumai žolių. Nors tik gydytojai buvo leidžiama gaminti gėrimą, laikantis nuo seno įsigalėjusios tradicijos, tik vyrams buvo leidžiama jį gerti.

Motinos dukterims perduodavo senovinę legendą su ezoteriniais nurodymais, kaip išgauti veikliąsias augalo dalis iš šaknų, kurias kadaise, seniai seniai, naudojo tik moterys. Ceremoniją ir ritualus, susijusius su augalu, pavogė vyrai, ir moterims buvo uždrausta jį vartoti, tačiau vyrai negalėjo pagrobti paslapties, kaip gėrimą pagaminti. Gydytojos, žinančios paslaptį, taip ją slėpė, kad nesakydavo niekam, tik savo dukrai, tad niekas kitas to nebežinojo, tik moterys, kurios buvo tiesioginės nuo seno besitęsiančios gydytojų dinastijos palikuonės. Netgi dabar gėrimas nebuvo dalijamas, jei už jį mainais nepasiūlydavo ko nors vertinga.

Kai gėrimas buvo paruoštas, Iza linktelėjo, ir Guvas žengė pirmyn su dubeniu durnaropių arbatos, paruoštos taip, kaip ir vyrams, tik šįkart skirtos moterims. Išdidžiai ir oficialiai juodu apsikeitė dubenimis, o tada šamanas nusivedė vyrus, ir visi jie dingo mažajame urve.

Vyrams nuėjus, Iza prinešė durnaropių arbatos kiekvienai moteriai. Gydytoja dažnai naudodavo tą patį užpilą kaip vaistus nuo skausmo ar migdomuosius, o kitaip paruoštų durnaropių turėjo vaikams – kad ramiai miegotų. Moterys galės visiškai atsipalaiduoti tik žinodamos, kad jų mažyliai neatpėdins ieškoti mamų ir bus saugūs. Ypatingomis progomis, kai moterys leisdavo sau prabangą dalyvauti ceremonijoje, Iza pasirūpindavo, kad vaikai liktų saugaus miego glėbyje.

Ilgai nelaukusios moterys pradėjo guldyti apsnūdusius vaikus į guolius, o paskui grįžo prie laužo. Susupusi Ailą į kailį, Iza grįžo prie apversto dubens, kurį per medžioklės šokį daužė Dorvas, ir pradėjo lėtai mušti ritmą, kartais pakeisdama melodiją, pagaliuku trankydama tai per viršų, tai arčiau krašto.

Iš pradžių moterys sėdėjo nejudėdamos. Jos buvo per daug įpratusios prie vyrų valdytis. Tačiau pamažu, pradėjus veikti narkotinėms medžiagoms, ir supratusios, kad vyrų šalia nebėra, kelios moterys pradėjo judėti pagal užduotą rimtą. Ebra buvo pirmoji, pašokusi iš vietos. Ji įmantriais žingsneliais šoko aplinkui Izą, o kai gydytoja dar pagrei-

tino tempą, sužadino daugelio moterų pojūčius. Greitai jos visos prisijungė prie vado moters.

Ritmui greitėjant, darantis vis sudėtingesniam, paprastai romios moterys, nusimetusios apdarus, ėmė šokti visai nesuvaržytais ir atvirai erotiškais judesiais. Jos nepastebėjo, kada Iza taip pat prisidėjo, nes buvo per daug įsitraukusios į šokį ir savo vidinius ritmus. Jų tramdomos emocijos, taip užspaustos kasdienybėje, dabar prasiveržė nežabotais judesiais. Laisvės katarsyje įtampa išsiliejo, patirta iškrova leido priimti suvaržymų kupiną egzistenciją. Pašėlusiai sukdamosi, šokinėdamos ir trypdamos moterys šoko beveik iki aušros, o paskui krito išvargusios ir miegojo ten, kur nukritusios.

Sulig pirmuoju naujos dienos spinduliu, vyrai pradėjo eiti iš urvo. Lipdami per paslikas gulinčias moteris, jie susirado savo guolius ir greitai pasinėrė į miegą be jokių sapnų. Vyrams palengvėjimas atėjo po emocinės įtampos medžioklėje. Jų ceremonija buvo kitokia – labiau suvaržyta, nukreipta į vidinius išgyvenimus, daug senesnė, bet tokia pat jaudinanti.

Kai saulė rytuose persirito per kalnagūbrį, Krebas iškėblino iš urvo ir nužvelgė kūnais nuklotą aplinką. Vieną kartą buvo pasitaikę, kad jis smalsumo vedinas stebėjo moterų ceremoniją. Giliai viduje išmintingas senas kerėtojas suvokė, kaip moterims reikia atsipalaidavimo. Žinojo, kad vyrai visą laiką stebėjosi, ką daro moterys, kad tokios nuvargusios, bet šamanas niekada jiems to neatskleidė. Sužinoję vyrai būtų nustebę tokio nevaržomo atsipalaidavimo, lygiai taip pat, kaip ir moterys būtų stebėjęsi karštomis ramių vyrų maldomis nematomoms dvasioms, kurios jiems apreikšdavo apie savo egzistavimą.

Šamanas retkarčiais pagalvodavo, kas būtų, jei jis galėtų nukreipti moterų mintis atgal, prie pačių ištakų. Moterų prisiminimai kitokie, bet jos taip pat turėjo tą patį gebėjimą sukelti senovinius prisiminimus. Ar jos turėjo visai genčiai būdingų prisiminimų? Ar būtų galėjusios prisidėti prie vyrų ceremonijos? Šamanas svarstė, bet niekada ne-

rizikavo supykdyti dvasių bandydamas tai sužinoti. Jei moterys būtų pakviestos į tokias šventas ceremonijas, genčiai galas.

Krebas nušlubčiojo į stovyklavietę ir įsitaisė ant miegoti skirto kailio. Matė ant Izos guolio išsidraikiusius šviesius plaukus ir tai privertė jį susimąstyti apie įvykius, kurie rutuliojosi tuojau, kai sugriuvo senasis urvas. Kaip keistasis vaikas taip greitai sugebėjo rasti kelią į jo širdį? Krebui nedavė ramybės slepiamas Bruno nepalankumas mergytei, o ir piktas Braudo žvilgsnis į ją neliko nepastebėtas. Nesutarimai stipriais ryšiais susijusioje grupėje suskaldė ceremoniją ir šamanas buvo truputį įsitempęs.

Krebas manė, kad Braudas nenurims. Gauruotasis raganosis tinkamas totemas ateities vadui. Braudas gali būti drąsus, bet jis kietakaktis ir per daug didžiuojasi. Vieną akimirką jis ramus ir racionalus, netgi švelnus ir geras. O paskui dėl nereikšmingos smulkmenos gali pasiusti, kupinas laukinio įniršio. Tikiuosi, kad tas pyktis neatsisuks prieš mergytę.

Nebūk kvailas, ramino pats save Krebas. Bruno moters sūnus neleis sau gadintis nuotaikos dėl mergytės. Jis bus vadas, be to, Brunas tam nepritartų. Braudas dabar vyras, tad turi išmokti valdyti savo karštą būdą.

Luošys atsigulė ir suprato, koks yra pavargęs. Įtampa neapleido jo nuo žemės drebėjimo, tačiau dabar galėjo atsipalaiduoti. Urvas jau priklauso jiems, žmonių totemai tvirtai apsistoję naujuose namuose, ir gentis, kai atsibus, galės žengti į vidų. Pavargęs magas nusižiovavo ir išsitiesė, o paskui užmerkė vienintelę akį.

7

Kai gentis pirmą kartą įžengė į savo būstinę, visiems užgniaužė kvapą nuo didingos erdvės, bet greitai visi priprato. Minčių apie senąjį urvą ir nerimo kupinas paieškas greitai sumažėjo, ir kuo geriau jie pažino naujųjų namų apylinkes, tuo labiau patenkinti jautėsi. Vėl įsivyravo įprasta trumpų karštų vasarų kasdienybė – medžiojimas, rinkimas ir maisto sandėliavimas, kad padėtų ištverti ilgą stingdantį šaltį, kuris, kaip liudijo jų praeities patirtis, laukė ateityje. O maisto pasirinkimas buvo gausus.

Baltuose triukšmingo upokšnio pursluose blizgėjo sidabriniai upėtakiai, kuriuos rankomis traukdavo iš vandens be galo kantriai laukdami, kol neatsargi žuvis priguldavo po nukarusiomis virš vandens šaknimis ir akmenimis. Milžiniški eršketai ir lašišos, dažnai prisipildę šviežių juodų ikrų arba ryškiai rožinių pienių, nardė prie upelio žiočių, o didžiuliai šamai ir menkės būriavosi ant vidinės jūros dugno. Žvejybos tinklais, pagamintais iš ilgų gyvūnų kailio plaukų, rankomis suvytų į gijas, didžiules žuvis traukė iš vandenų, o šios nėrė kuo toliau nuo į vandenį subridusių persekiotojų tiesiai prie sumazgytų tinklo gijų. Žvejai dažnai nukulniuodavo dešimt mylių iki pat jūros pakrantės ir greitai turėjo sukaupę atsargų iš sūdytos žuvies, džiovintos virš dūmijančių laužų. Moliuskai ir vėžiagyviai buvo renkami samčiams, šaukštams, dubenėliams ir puodeliams gaminti, taip pat ir dėl sultingų kąsnelių. Nuo stačių uolų buvo renkami kiaušiniai, kuriuos sudėdavo

gausybė jūros paukščių, perinčių ant akmenuotų, į vandens pusę atsuktų kyšulių, o retkarčiais taikliai paleistas akmuo parūpindavo skanėstą iš padūkėlio, žuvėdros ar alkos mėsos.

Šaknys, mėsingi stiebai ir lapai, moliūgai, pupos, uogos, vaisiai, riešutai ir sėklos – kaip reikiant įvasarojus viskas buvo renkama. Lapai ir žiedai bei žolės buvo džiovinami arbatai ir prieskoniams, o smėlėti druskos gabalai, kai didysis šiaurinis ledynas pasigrobė drėgmę ir pakrantėse nuslūgo vanduo, likę džiūti aukštai, buvo nešami į urvą siekiant paskaninti žiemos maistą.

Medžiotojai dažnai išeidavo. Aplinkui esančios stepės, vešinčios žolėmis ir žolelėmis, kur ne kur kyšant skurdiems medeliams, buvo pilnos žolę rupšnojančių gyvulių. Didžiuliai elniai virtinėmis keliavo po žolėmis apaugusias lygumas, o milžiniški jų ragai, didesnių gyvūnų siekiantys net iki vienuolikos pėdų, buvo tokie pat, kaip ir galingų bizonų. Stepių arkliai retai kada nukeliaudavo taip toli į pietus, bet asilai ir kulanai – pusiau asilai ir pusiau arkliai – bastėsi po atviras pusiasalio lygumas, o stambūs, tvirti jų pusbroliai, miškiniai arkliai, gyveno po vieną arba mažomis šeimomis arčiau urvo. Stepėse, nors ir retai, pasitaikydavo mažesnės kaimenės žemumose apsistojusių ožkų giminaičių antilopių saigų.

Miškingose vietovėse tarp kalvų papėdžių ir prerijos buvo apsigyvenę taurai – tamsiai rudi ar juodi laukiniai galvijai, vėliau atsiradusių ramesnių naminių veislių protėviai. Miško raganosiai, giminingi krūmynuose besiveisiančioms atogrąžų rūšims, tačiau prisitaikę prie šaltesnio klimato miškų, tik retkarčiais pasitaikydavo, nes teritorijoje buvo gausu kitos rūšies raganosių, mėgstančių pamiškių žoles. Abi šios raganosių rūšys su trumpesniais, tiesiais ragais ant snukio ir horizontaliai laikoma galva skyrėsi nuo gauruotojo raganosio, kuris kartu su gauruotaisiais mamutais čia užklysdavo tik keičiantis metų laikams. Gauruotasis raganosis turėjo ilgą ragą, kiek palinkusį į priekį, ir galvą laikė nuleistą žemyn – tai padėdavo jiems prasiknisti sniegą nuo žiemos ganyklų. Storas poodinis riebalų sluoksnis ir sodriai raudonas

ilgaplaukis kailis su minkšta stora pavilne buvo atsiradę prisitaikant prie šalto klimato. Natūralios jų gyvenamosios vietos buvo šiaurinės, šalčio išdžiovintos, liosu padengtos molingos stepės.

Tik tada, kai ledynai užslinko ant žemės, galėjo susiformuoti stepės. Nuolatinis žemas slėgis virš plačiausių ledo luitų išsunkė iš oro drėgmę, ir aplinkui ledynus galėjo iškristi labai mažai sniego, be to, nuolat pūsdavo vėjai. Smulkios kalkinės dulkės, nubyrėjusios ledyno pakraščiuose susitrynus akmenims, buvo išnešiojamos šimtus mylių aplinkui. Trumpas pavasaris ištirpindavo negausų sniegą ant viršutinio amžinojo įšalo sluoksnio, ir to pakakdavo, kad spėriai leidžiančios šaknis žolės ir augaliukai sudygtų. Žaluma greitai užaugdavo ir sudžiūdavo į styrančius šieno kuokštus, besidriekiančius tūkstančių tūkstančiais arų ganyklų milijonams gyvūnų, kurie buvo prisitaikę prie stingdančio žemyno šalčio.

Žemyninės stepės pusiasalyje vėlų rudenį likdavo prieglobsčiu tik gauruotiems padarams. Vasaros būdavo per daug karštos, o gausus žiemos sniegas per gilus, kad jį būtų galima nuknisti. Daugelis kitų gyvūnų žiemą iškeliaudavo prie pakraščių, kur buvo šalčiau, bet sausiau. Dauguma vasarą grįždavo atgal. Miško gyvūnai, kurie galėjo prasimaitinti krūmais, žieve ir kerpėmis, likdavo ant apaugusių miškais šlaitų, tik čia reikėjo laikytis po vieną, o ne didelėmis bandomis.

Medžiais apaugusioje vietovėje, be miško arklių ir raganosių, sau namus rado laukinės kiaulės ir kelios rūšys elnių: mažomis bandomis besilaikantys raudonieji elniai, vėliau kitose vietovėse pavadinti briedžiais, nedidelės grupelės stirnų su paprastais, trijų atšakų ragiukais, kiek didesni už jas rudai ir baltai dėmėti danieliai ir dar keli briedžiai, kuriuos vadindavo šiauriniais elnias tie, kurie raudonuosius elnius vadino briedžiais – visi dalijosi miškingą aplinką.

Aukščiau kalnuose, kabindamiesi į uolas, aukštikalnių ganyklose ganėsi didžiaragiai kalnų avinai, muflonai, o dar aukščiau nuo vieno skardžio prie kito strykčiojo kalnų ožiai ir ožkos. Greitasparniai paukščiai miškui teikė spalvų ir garsų, bet kartais tapdavo maistu.

Tarp maisto atsargų dažniausiai daug lengviau atsirasdavo riebios, žemai skraidančios vištelės žvyrės ir iš stepių atklydę tetervinai, kuriuos numušdavo akmenimis, taip pat rudenį pasirodančios žąsys ir antys, gaudomos tinklais, kai leisdavosi į pelkėtus kalnų ežeriukus. Plėšrūs ir maitėdžiai paukščiai tingiai sklandė virš šiltų oro srovių, žvalgydamiesi po gausias lygumas ir miškus apačioje.

Daugybė mažesnių gyvūnėlių knibždėjo kalnuose bei stepėse arti urvo, tapdavo maistu ir kailiu: medžiotojų – audinės, ūdros, erniai, šermuonėliai, kiaunės, lapės, sabalai, meškėnai, barsukai ir mažos laukinės katės, kurios vėliau davė pradžią būriams naminių pelių persekiotojų; ir medžiojamųjų – medžiuose straksinčios voverės, dygliakiaulės, kiškiai, triušiai, kurmiai, ondatros, nutrijos, bebrai, skunkai, pelės, pelėnai, lemingai, žemės voverės, didieji šokliai, žiurkėnai, kiškėnai ir kelios rūšys, išnykusios ir nespėjusios gauti pavadinimo.

Didesnieji plėšrūnai buvo būtini, kad praretintų gausias grobio gretas. Tai buvo vilkai ir dar žiauresni jų giminaičiai laukiniai šunys. Buvo ir kačių – lūšių, jaguarų, leopardų, tigrų, kalnuose gyvenančių snieginių leopardų ir dvigubai didesnių už visas kates urvinių liūtų. Visaėdžiai rudieji lokiai medžiojo netoli urvo, bet peraugėliai pusbroliai, vegetarai urviniai lokiai, dabar nesirodė. Laukinės gamtos gausybę papildė visur šmirinėjančios urvinės hienos.

Žemė buvo neįtikėtinai derlinga, ir žmogus buvo tik nereikšminga dalelė įvairios gyvybės, kuri klestėjo ir žuvo tame senoviniame šaltame rojaus sode. Gimęs per daug nuogas, be jokių gamtos suteiktų pranašumų, išskyrus vienintelį – didžiules smegenis, žmogus buvo silpniausias iš medžiotojų. Bet nepaisydamas tokio akivaizdaus trapumo, neturėdamas nei ilčių, nei nagų ar greitų kojų bei stipraus šuolio, dvikojis medžiotojas pelnė keturkojų varžovų pagarbą. Vien žmogaus kvapo pakakdavo, kad daug galingesnis padaras pasuktų iš pasirinkto tako tose vietose, kur ilgai visai greta gyvavo dvikojai ir keturkojai. Gabūs, patyrę genties medžiotojai taip pat gerai gynėsi, kaip ir puolė, ir kai genties saugumui kildavo grėsmė, arba jei jie norėdavo pačios

gamtos sukurto šilto žieminio apsiausto, patykodavo kokį nors nieko neįtariantį grobuonį.

Buvo skaisti, saulėta ir šilta prasidedančios vasaros diena. Medžiai jau puikavosi lapija, bet vis dar truputį retesne nei suvešės kiek vėliau. Tingios musės dūzgė aplink išmėtytus praėjusios puotos likučius – kaulus. Gaivus vėjelis nuo jūros nešė joje knibždančios gyvybės kvapus, o judanti lapija metė šešėlius, šokančius ant saulėto šlaito priešais urvą.

Kai baigėsi sunkmetis, ieškant naujųjų namų šamano pareigos tapo lengvos. Viskas, ko iš jo reikėjo, tai retkarčiais rengiama medžioklės ceremonija arba ritualas, skirtas nubaidyti piktosioms dvasioms, jei kas susižeisdavo ar susirgdavo, ir prašyti, kad gerosios dvasios padėtų Izos gydymo magijai. Medžiotojai buvo iškeliavę, o kartu su jais ir kelios moterys. Jie negrįš dar ilgai. Moterys ėjo kartu, kad apdorotų nudėtų žvėrių mėsą – grobį buvo lengviau parsinešti namo jau sudžiovintą laikyti žiemą. Šilta saulė ir visur prasiskverbiantis vėjas stepėse greitai išdžiovindavo juostelėmis supjaustytą mėsą. Padegto išdžiūvusio mėšlo ir sausos žolės dūmų labiau reikėjo, kad nuvaikytų muses, kurios dėdavo ant šviežios mėsos kiaušinius, ir toji sugesdavo. Grįžtant iš medžioklės moterys nešdavo beveik visą naštą.

Nuo tada, kai gentis įsikraustė į urvą, Krebas leido laiką su Aila beveik kasdien – mokė ją savo kalbos. Žodžių užuomazgas, paprastai pačią sunkiausią dalį genties mažiesiems, mergytė perkando nesunkiai, bet sudėtinga gestų-signalų sistema jai buvo neperprantama. Šamanas bandė išmokyti Ailą suprasti gestų prasmes, bet nei vienas, nei kitas dorai nemokėjo vienas kito kalbos, o kas paaiškintų ar interpretuotų – nebuvo. Senasis vyras įtemptai galvojo, bet nesugebėjo rasti būdo, kaip perduoti reikšmes. Aila buvo lygiai taip pat sumišusi.

Mergytė žinojo, jog yra kažkas, ko ji nesuvokia, ir iki skausmo norėjo gebėti bendrauti daugiau nei naudotis tais kelias žodžiais, kuriuos jau žinojo. Jai buvo akivaizdu, kad genties žmonės supranta daugiau nei paprasti žodžiai, tik jai buvo neaišku, iš kur jie tai žino. Bėda ta, kad mažoji nematė rankų gestų. Jai tai atrodė atsitiktiniai mostai, netikslingi judesiai. Mergytė paprasčiausiai nepajėgė suvokti, kad galima kalbėti judesiais. Jai niekada nebuvo net į galvą šovę, kad tai iš viso įmanoma, toks dalykas viršijo jos patyrimo ribas.

Krebas jau buvo pradėjęs numanyti, kur slypi bėda, nors jam buvo sunku patikėti. Jis pagalvojo, kad turbūt taip ir bus, jog mergytė nežino, jog judesiai turi prasmę.

– Aila! – šūktelėjo jis mergaitei.

Greičiausiai tai ir bus problema, galvojo jis eidamas pagal žvilgančius upės vandenis. Arba šitai, arba ji nepakankamai protinga, kad suprastų kalbą. Kiek buvo stebėjęs mergytę, Krebas negalėjo patikėti, kad jai trūksta proto, jis suvokė, kad toji kitokia. Tačiau Aila suprato paprastus gestus. Krebas manė, jog tereikia tik padidinti tų gestų skaičių.

Daugelis išsiruošusių medžioti, rinkti augalų ar žvejoti gentainių pėdų jau buvo numynusios žoles bei krūmus ir sutrypusios taką ten, kur reikėjo mažiausiai pasipriešinimo. Aila su Krebu priėjo mėgstamiausią senojo vyro vietelę – atvirą aikštelę prie didžiulio vešlaus ąžuolo, kurio aukštos iš žemės kyšančios šaknys siūlė patogią vietą prisėsti, Krebui taip buvo lengviau nei sėsti ant žemės. Pradėdamas pamoką jis parodė lazda į medį.

– Ąžuolas, – skubiai atsiliepė Aila.

Krebas pritariamai linktelėjo, o tada nukreipė lazdą į upokšnį.

– Vanduo, – atsakė mergaitė.

Senis vėl linktelėjo, o tada padarė judesį ranka ir pakartojo žodį.

– Tekantis vanduo, upė, – tarė žodžius kartu su judesiu.

– Vanduo? – sumišusi pakartojo mergytė, nustebusi, kad pasakė žodį teisingai, bet jos vėl paklausė. Ji pajuto pilve kirbant baimę. Ir

vėl tas pats, kaip anksčiau – ji suprato, kad vyras nori dar kažko, bet ko – nesuvokė.

Krebas papurtė galvą. Jau buvo su mergyte kartojęs tokius pratimus daugelį kartų. Pabandė dar sykį, rodydamas į pėdas.

– Pėdos, – pasakė Aila.

– Taip, – linktelėjo šamanas.

„Kažkaip turiu priversti ją dar ir matyti, ne tik girdėti", – galvojo jis. Stodamasis jis paėmė mažąją už rankos ir paėjo su ja kelis žingsnius, palikdamas lazdą už nugaros. Parodė judesį ir ištarė žodį „pėdos". „Judančios pėdos, ėjimas" – štai, ką jis bandė perduoti mergaitei. Mažoji įsitempusi klausėsi, bandydama išgirsti, ar ko nors nepraleido vyro kalboje.

– Pėdos? – virpančiu balseliu tarė ji, įsitikinusi, kad tai ne tas atsakymas, kurio jis laukia.

– Ne, ne, ne! Ėjimas! Pėdų judinimas! – vėl pakartojo Krebas, žiūrėdamas tiesiai į mergytę ir dar ryškiau gestikuliuodamas.

Dar pasivedė ją toliau, rodydamas į pėdas beviltiškai troško, kad ji kada nors suprastų.

Aila juto, kaip akyse pradeda tvenktis ašaros. Pėdos! Pėdos! Juk aišku, kad tai teisingas žodis, tai kodėl vyras purto galvą, kad ne? Galėtų jau ir nemojuoti ranka prieš veidą. Kas ne taip?

Senasis vyras vėl pasivedė mergytę pirmyn, parodė jai į pėdas ir parodęs ranka judesį ištarė žodį. Aila sustojusi spoksojo į Krebą. Šis vėl parodė gestą, taip pabrėžtinai, kad jis vos nereiškė kažko kita ir pakartojo žodį. Buvo susilenkęs, žvelgė tiesiai vaikui į veidą ir mojavo ranka jai prieš akis. Gestas, žodis. Gestas, žodis.

„Ko jis nori? Ką turėčiau daryti? – Ji norėjo suprasti. Žinojo, jog vyras bando jai kažką pasakyti. – Kodėl jis vis mojuoja ranka", – svarstė mergaitė.

Staiga galvoje šmėstelėjo neaiški mintis. Ranka! Jis judina ranką. Dvejodama ji kilstelėjo savo rankutę.

– Taip, taip! Šitaip! – pritariamai kinkuodamas galva vos nešaukė Krebas. – Parodyk ženklą! Judėti! Judančios pėdos! – kartojo jis.

Pradėjusi suprasti, Aila stebėjo jo gestą, o paskui pabandė jį pakartoti. Krebas pasakė „taip“! Tai štai ko nori! Judesio! Nori, kad daryčiau judesius.

Tardama žodį mergaitė darsyk pakartojo gestą ir, nors nesuprato, ką jis reiškia, bent jau buvo aišku, kad Krebas norėjo, jog ši parodytų jį tardama žodį. Krebas apsuko mergaitę atgal ir sunkiai šlubuodamas patraukė prie ąžuolo. Vėl rodydamas mergaitės pėdas pakartojo judesį ir žodį.

Staiga tarsi smegenyse įvykus sprogimui Aila suvokė. Judėti, pėdos! Eiti! Štai, ką jis turėjo galvoje! Ne tik pėdas. Rankos judesys tarant žodį „pėda“, reiškia „eiti“. Galvoje sukosi mintys. Prisiminė mačiusi, kaip genties žmonės nuolat judina rankas. Išplaukė vaizdai, kaip Iza ir Krebas stovi, žiūri vienas į kitą ir judina rankas. Ištaria tik kelis žodžius, bet judina rankas. Ar jie kalbėjosi? Ar šitaip jie ir kalba? Tai todėl taria tiek mažai žodžių? Ar jie kalba rankomis?

Krebas atsisėdo. Aila stovėjo priešais jį, bandė sutramdyti susijaudinimą.

– Pėdos, – tarė rodydama sau į kojas.

– Taip, – stebėdamasis linktelėjo Krebas.

Mergytė nusisuko ir nuėjo šalin, o kai vėl prisiartino prie vyro, parodė gestą ir pasakė „pėdos“.

– Taip, taip! Teisingai! Štai taip! – patvirtino jis. Mergaitė suprato! Manau, kad pagavo mintį!

Mažoji minutėlę pastovėjo, paskui nusisuko ir nubėgo šalin. Bėgte parlėkusi per nedidelę proskyną, kiek uždususi Aila laukė priešais vyrą tikėdamasi naujo žodžio.

– Bėgti, – atidžiai stebint mergytei parodė Krebas.

Tai jau buvo kitoks judesys, panašus į pirmąjį, bet kitoks.

– Bėgti, – nedrąsiai pamėgdžiojo Aila.

Jai pavyko!

Krebas džiūgavo. Judesys buvo gremėzdiškas, jam trūko tikslumo, ir nėmaž neprilygo net jauniausių genties mažylių gestams, tačiau ji suprato. Smagiai kinkuodamas galvą vos neišvirto ant žemės, kai Aila pripuolusi apkabino jį džiaugdamasi, jog susivokė.

Senasis kerėtojas apsidairė aplinkui. Padarė tai beveik instinktyviai. Meilūs gestai buvo leidžiami tik prie laužo. Tačiau žinojo, jog juodu čia vieni. Luošasis senis atsiliepė švelniai spustelėdamas mergytę ir pajuto užplūstant iki šiol nepatirtą šilumos bangą.

Priešais Ailą atsivėrė visai naujas pasaulis, kurį reikėjo pažinti. Mergytė turėjo įgimtų artistinių gabumų, talentą mėgdžioti, ir visa tai pravertė su begaliniu užsidegimu sąžiningai kopijuojant Krebo judesius. Tačiau Krebo viena ranka rodomi gestai buvo pakeisti, kitokie nei normalūs gestai, tad sudėtingesnių judesių mergytę išmokė Iza. Aila mokėsi kaip kūdikis, pradėdama nuo posakių apie svarbiausių poreikių patenkinimą, bet mokėsi daug greičiau. Per ilgai ji jautė įtampą bandydama bendrauti, tad buvo nusiteikusi atsigriebti už prarastą laiką kuo greičiau.

Kai pradėjo daugiau suprasti, genties gyvenimas Ailai atsivėrė. Ji stebėjo aplinkui esančius žmones, kaip jie bendrauja, susižavėjusi dėmesingai spoksojo ir bandė suvokti, ką tie sako vienas kitam. Iš pradžių genties žmonės buvo tolerantiški ir leido stebeilyti, lyg ji būtų kūdikis. Bet laikas bėgo ir nepritariantys žvilgsniai, vis mestelimi Ailos link, akivaizdžiai rodė, kad toks netikęs elgesys ilgiau nebus priimamas. Spoksoti, kaip ir slapta klausytis, buvo nemandagu, kai du žmonės kalbėjosi, papročiai liepė akis sukti į šalį. Problema ypač išryškėjo vieną vidurvasario vakarą.

Gentis buvo urve, po vakarienės kiekviena šeima ilsėjosi prie savo ugniavietės. Saulė leidosi už horizonto ir paskutiniai jos spinduliai

apšvietė tamsią medžių lapiją, šlamančią pučiant švelniam nakties vėjeliui. Urvo prieangyje smilko laužas, saugantis nuo piktųjų dvasių, smalsių užpuolikų, į drėgną nakties orą kilo dūmų sruogelės ir mirguliuojančios karščio bangos, nuo kurių juodi medžiai ir krūmai už laužo, rodės, virpa tuo pačiu ritmu, kaip ir šokčiojančios liepsnos. Ant grubių akmeninių urvo sienų mirgėjo šviesos ir šešėlių šokis.

Aila sėdėjo tarp akmenų, žyminčių Krebo teritoriją, ir spoksojo į kitą pusę, kur buvo Bruno vieta. Braudas buvo nusiminęs ir liejo savo pyktį ant motinos ir Ogos, praktikuodamasis elgtis kaip suaugęs vyras. Diena vaikinui prasidėjo blogai ir dar blogiau baigėsi. Ilgos valandos, praleistos tykant ir sėlinant, pasirodė veltui, šūvis pasirodė netaiklus, ir rudoji lapė, kurios kailį buvo kilniaširdiškai pažadėjęs Ogai, išdidžiai dingo tankumyne, nes skubiai paleistas akmuo ją tik pagąsdino. Supratingi ir atlaidūs Ogos žvilgsniai tik dar labiau gildė sužeistą savimeilę, Braudas buvo tas, kuris turėjo jai atleisti netikusį elgesį, o ne atvirkščiai.

Pavargusios po sunkios dienos moterys bandė baigti paskutiniuosius darbus, ir Ebra, supykusi dėl nuolatinių pertraukinėjimų, parodė Brunui vos pastebimą ženklą. Vadas labiau nei gerai žinojo, koks valdingas ir varginantis yra jaunuolio elgesys. Taip, Braudas turi tokią teisę, bet jis turėtų būti jautresnis. Nebūtina versti moteris bėgioti dėl kiekvieno įgeidžio, kai jos ir taip užsiėmusios ir pavargusios.

„Braudai, palik moteris ramybėje. Jos ir taip turi darbo“, – Brunas be žodžių pareiškė pastabą. Priekaištas, ypač Ogos akivaizdoje, o dar iš Bruno, vaikinui pasirodė nepakeliamas. Supykęs Braudas numynė į tolimiausią Bruno teritorijos užkampį, prie akmenų, ir ten pamatė tiesiai į jį spoksančią Ailą. Nesvarbu, kad toji vargu ar bent kiek nutuokė, apie ką šis subtilus naminis nesutarimas gretimai, Braudui atrodė, jog ši bjauri maža įsibrovėlė matė, kaip jį išbara tarsi vaiką. Tai buvo paskutinis smūgis, suduotas trapiai vaikino savimeilei. Mergiotė net nerodo tiek mandagumo, kad nusisuktų, pagalvojo jis. Na, ji ne vienintelė, kuri gali nekreipti dėmesio į paprasčiausią mandagumą.

Visos dienos nesėkmės vėl tarsi užplūdo ir tyčia pažeisdamas taisykles Braudas dėbtelėjo kitapus akmenų, į mergytę, kurios nemėgo.

Krebas žinojo apie nedidelį nesutarimą prie Bruno židinio, lygiai kaip ir apie visus kitus žmones urve. Didžiąją dalį laiko tarsi koks tolimas triukšmas niekas neblaškė jo sąmonės, tik tai, kas buvo susiję su Aila patraukė. Žinojo, jog reikėjo ypač bjaurios pagiežos, kad Braudas pažeistų gyvenimo taisykles ir spoksotų tiesiogiai į kito vyro židinio teritoriją. Krebas pagalvojo, kad Braudas jaučia mergytei per daug priešiškumo. Pačios Ailos labui metas mokyti ją gerų manierų.

– Aila! – griežtai pašaukė Krebas. Nuo jo balso tono mažoji net pašoko. – Nespoksok į kitus žmones! – parodė ženklu jai.

Mergytė nustebo.

– Kodėl nežiūrėti? – pasmalsavo ji.

– Ne nežiūrėti, o nespoksoti, žmonėms nepatinka, – bandė aiškinti jis, suprasdamas, kad Braudas stebi akies kampučiu, net nesistengdamas slėpti, jog net švyti iš malonumo, kad šamanas taip smarkiai subarė mergaitę.

Bet vis tiek, pagalvojo vaikinas, šamanas ją per daug lepina. Jei ji gyventų čia, greitai jai parodyčiau, kaip turi elgtis moterys.

– Noriu mokytis kalbėti, – rodė Aila, vis dar nesuprasdama ir truputį įsižeidusi.

Krebas kuo puikiausiai žinojo, kodėl ji stebi, bet kažkada turi išmokti ir elgesio. Gal Braudo neapykantą mergytei sumažins tai, jog jis pamatys, kaip šiai priekaištaujama, kad spoksojo į juos.

– Aila, nespoksok, – piktai žvelgdamas parodė Krebas. – Blogai. Aila, nekalbėk, kai kalba vyras. Blogai. Aila, nežiūrėk į žmones prie židinio. Blogai. Blogai. Supratai?

Krebas kalbėjo piktai. Norėjo pasiekti savo tikslą. Pastebėjo, kaip Braudas stojasi ir Brunui pašaukus grįžta prie židinio jau akivaizdžiai geresnės nuotaikos.

Aila jautėsi sugniuždyta. Krebas niekada nesielgė su ja šiurkščiai. Ji manė, jog vyrui patinka, kad ji mokosi jų kalbos, o dabar jis aiškina, kad

stebėdama žmones ir bandydama išmokti daugiau elgiasi blogai. Iš sumišimo ir pykčio ašaros susikaupė akyse, o paskui ėmė ristis skruostais.

– Iza! – susirūpinęs pašaukė Krebas. – Ateik čia! Kažkas negerai Ailos akims!

Genties žmonėms akys ašarodavo tik tada, kai į jas kas nors įkrisdavo, peršalus arba sergant kokia akių liga. Senis dar niekada nebuvo matęs, kad iš akių pasipiltų ašaros tik dėl nusiminimo. Iza pribėgo.

– Pažiūrėk! Jos akys šlapios. Gal įkrito kibirkštis. Gal tu geriau apžiūrėk, – nerimo Krebas.

Iza taip pat susirūpino. Pakėlusi Ailos akių vokus, moteris atidžiai apžiūrėjo mergytės akis.

– Skauda? – paklausė ji.

Kaip gydytoja ji nematė jokių uždegimo požymio. Regis, jos akims nieko bloga, jos paprasčiausiai ašaroja.

– Ne, neskauda, – šniurkštelėjo Aila. Ji negalėjo suprasti, ko globėjai susirūpino dėl akių, bet jai tapo aišku, kad juodu rūpinasi, net jei Krebas ir sakė, jog ji bloga. – Kodėl Krebas pyksta, Iza? – kūkčiodama paklausė mergytė.

– Turi išmokti, Aila, – paaiškino moteris, rimtai žiūrėdama į mergytę. – Nemandagu spoksoti. Nemandagu žiūrėti į kito vyro ugniavietę, žiūrėti, ką kiti prie ugnies kalba. Aila, turi išmokti, kai vyras kalba, moterys žiūri į žemę, štai taip, – rodė Iza. – Kai vyras kalba, moteris daro, kas sakoma. Neklausinėja. Spokso tik maži vaikučiai. Kūdikiai. Aila didelė. Žmonės pyksta ant Ailos.

– Krebas pyksta? Nesirūpina? – paklausė mergytė vėl apsipildama ašaromis.

Izai vis dar buvo neramu dėl ašarojančių Ailos akių, bet ji juto, kokia sumišusi yra mergaitė.

– Krebas rūpinasi Aila. Iza taip pat. Krebas moko Ailą. Reikia išmokti daugiau, ne tik kalbėti. Turi išmokti genties taisyklių, – aiškino moteris apkabindama mergytę.

Laikė švelniai apkabinusi, kol mažoji išverkė skausmą, o paskui nušluostė patinusias akytes švelnia oda ir vėl jas apžiūrėjo, kad įsitikintų, jog jai viskas gerai.

– Kas jos akims? – paklausė Krebas. – Ar ji serga?

– Manė, kad jos nebemyli. Manė, kad pyksti. Turėjau leisti jai išsilieti. Gal jos šviesios akys yra silpnos, bet negaliu įžvelgti nieko bloga, ir ji sako, kad neskauda. Manau, kad akys drėksta iš liūdesio, Krebai, – paaiškino Iza.

– Liūdesio? Ji taip nusiminė, nes pagalvojo, kad jos nemyliu, dėl to susirgo? Dėl to sušlapo akys?

Apstulbęs vyras vos galėjo patikėti, jį užplūdo keisti jausmai. Ar mergytė serga? Atrodo sveika, bet juk niekas nesuserga tik dėl to, kad pagalvoja, jog jo nemyli. Niekam jis taip nerūpėjo, nebent Izai. Žmonės jo bijojo, pagarbiai šalinosi, gerbė, bet niekam jo nereikėjo taip, kad net akys sudrėktų. Gal Iza teisi, gal Ailos akys silpnos, bet mato ji gerai. Kažkaip reikia jai parodyti, kad jos pačios labui noriu, jog išmoktų tinkamai elgtis. Jei neišmoks genties taisyklių, Brunas ją išmes. Tai vis dar jo galioje. Bet tai nereiškia, kad nemyliu mergaitės. Man ji patinka, prisipažino pats sau vyras, net ir tokia keista, kokia yra – labai patinka.

Aila lėtai slinko prie luošojo vyro, nervingai nudelbusi akis į pėdas. Atsistojo priešais jį, o tada pakėlė liūdnas išplėstas akis, dar šlapias nuo ašarų.

– Aš daugiau nežiūrėti, – parodė ji gestais. – Krebas nepiktas?

– Ne, – atsiliepė šis. – Nepiktas, Aila. Bet tu dabar priklausai genčiai, priklausai man. Privalai mokytis kalbos, bet taip, kaip mokomasi gentyje. Supranti?

– Aš – Krebo? Rūpiniesi manimi? – paklausė mergytė.

– Taip, tu man patinki, Aila.

Mergytė nušvito šypsena, ištiesusi rankas apkabino, o tada įsirangė ant kelių kreivam ir luošam seniui ir prigludo prie jo.

Krebas visą laiką domėjosi vaikais. Atlikdamas šamano funkcijas jis retai atskleisdavo vaiko totemą, kuris vaiko motinos tuoj pat nebūdavo

pripažįstamas kaip tinkamas. Gentis manė, kad šis šamano gebėjimas yra magiškas, bet tikrosios jo galios atsiskleisdavo dėl sugebėjimo stebėti žmones. Jis stebėdavo vaikus nuo pat gimimo ir dažnai matydavo, kaip moterys ir vyrai tūpčioja ir lepina juos. Bet pats senasis luošys niekada nepatyrė, koks džiaugsmas laikyti vaikelį savo rankose.

Mažutė mergytė, išvarginta emocijų, užmigo. Su šiuo baimę keliančiu raganiumi ji jautėsi saugi. Jis pakeitė jos širdelėje vyrą, kurio mergytė nebeprisiminė, nebent kažkur sąmonės kamputyje. Pažvelgęs į ramų, pasitikintį jam ant kelių įsitaisiusios keistos mergaitės veiduką, Krebas pajuto, kaip širdyje pražysta gili meilė šiam vaikui. Nebūtų galėjęs mylėti labiau, net jei ji būtų jo tikras vaikas.

– Iza, – tyliai pašaukė Krebas.

Moteris paėmė miegančią mergaitę iš jo, bet prieš tai jis dar akimirkai priglaudė vaiką.

– Nuo ligos ji pavargo, – tarė šamanas, kai Iza paguldė Ailą. – Prižiūrėk, kad rytoj pailsėtų, ir geriau jau ryte patikrink jos akis dar sykį.

– Gerai, Krebai, – linktelėjo moteris.

Iza mylėjo savo luošąjį brolį – ji geriau nei bet kas kitas žinojo, kokia švelni siela slypi po niūria išvaizda. Džiaugėsi, kad jis rado, ką mylėti, rado tą, kuri mylėjo jį, ir dėl to moters jausmai mergytei buvo dar stipresni.

Nuo to laiko, kai pati buvo dar maža, Iza vargu ar atsiminė, kad būtų buvusi tokia laiminga. Džiaugsmą temdė tik neduodanti ramybės baimė, kad vaikelis, kurį nešioja, gali būti berniukas. Jai gimsiantis sūnus turėtų augti medžiotojo šeimoje. Ji buvo Bruno sesuo – jųdviejų motina buvo prieš Bruną genčiai vadovavusio vyro moteris. Jei kas nors nutiktų Braudui, arba jei Bruno moteris neturėtų daugiau berniukų, vadovauti genčiai tektų jos sūnui, jei tik ji jį turėtų. Brunui tektų atiduoti ją ir kūdikį kuriam nors medžiotojui arba pačiam ją pasiimti. Iza kasdien prašydavo totemo, kad dar negimęs jos kūdikis būtų mergytė, bet vis tiek negalėjo nustoti jaudintis.

Vasarai įsibėgėjus, padedant švelniai Krebo kantrybei ir Ailos uolumui, pastaroji pradėjo suprasti ne tik kalbą, bet ir papročius žmonių, kurie ją priėmė. Mokymasis sukti akis į šalį ir leisti genties žmonėms turėti asmeninę erdvę buvo tik pirmoji iš daugelio sunkių pamokų. Daug sudėtingiau buvo išmokti valdyti natūralų smalsumą ir karštą entuziazmą bei rodyti genties moterims būdingą romų paklusnumą.

Krebas ir Iza taip pat mokėsi. Jie suprato, kad kai Aila padaro keistą grimasą – atitraukia lūpas ir rodo dantis, dažnai dar leisdama savotiškus garsus, lyg trauktų orą, tai reiškia, kad ji laiminga, o ne pikta. Juodu niekada visiškai neatsikratė nerimo dėl keisto mergytės akių silpnumo, kai šios sušlapdavo vos tik nusiminus. Iza nusprendė, kad toks silpnumas būdingas šviesioms akims, ir svarstė, ar ši savybė būdinga visiems kitos rūšies žmonėms, ar šlampa tik Ailos akys. Kad būtų ramiau, Iza skalaudavo jai akis skaidriu skysčiu iš melsvai balto augalo, kuris augo tamsioje miško tankmėje. Blyškus kaip lavonas augalas vešėjo maitindamasis pūvančiais medžiais ir žalumynais, nes neturėjo chlorofilo, o tarsi vaškinis paviršius paliestas pajuoduodavo. Bet Iza žinojo, kad nėra geresnio vaisto skaudančioms ir uždegimo apimtoms akims, kaip vėsus skystis, kuris sunkėsi iš perlaužto šio augalo stiebo, ir griebdavosi šio vaisto vos tik Aila apsiverkdavo.

Mergytė verkė retai. Nors ašaros greitai patraukdavo dėmesį, Aila labai stengėsi jas valdyti. Ašaros jaudino du žmones, kurie ją mylėjo, bet kitiems genties nariams jos buvo tik ženklas, kad ji kitokia, o mergytė norėjo būti priimta. Gentis mokėsi ją priimti, bet vis dar atsargiai ir įtariai žvelgė į jos savotiškumus.

Aila taip pat vis labiau perprato gentį ir mokėsi priimti žmones. Nors vyrams ir buvo smalsu, orumas jiems neleido rodyti per didelio domėjimosi moteriškos lyties mažyle, kad ir kokia neįprasta, tad ji nekreipė dėmesio į vyrus taip pat, kaip ir jie į ją. Brunas rodė daugiau

susidomėjimo nei kiti, bet jis gąsdino mergytę. Vadas atrodė rūstus ir priešiškai nusiteikęs naujovėms, kitaip nei Krebas. Mergytė negalėjo žinoti, kad kitiems genties nariams šamanas atrodė abejingesnis ir niūresnis nei Brunas, ir visi stebėjosi tuo artumu, kuris atsirado tarp siaubingo šamano ir keistosios mergytės. O ypač Aila nemėgo jaunuolio, kuris gyveno prie Bruno ugniavietės. Braudas, kai tik žiūrėdavo į mergytę, atrodydavo piktas.

Pirmiausia Aila susipažino su moterimis. Praleido su jomis daugiau laiko. Ji ir Iza daugiausia laiko būdavo su jomis, išskyrus tada, kai mergytė sėdėdavo prie Krebo židinio, arba kai gydytoja vesdavosi ją kartu rinkti augalų tik jai pačiai žinomoms reikmėms. Iš pradžių Aila paprasčiausiai sekiojo paskui Izą ir stebėjo, kaip moterys diria kailius, spirale pjaudamos aplink kailį gamina diržus, pina krepšius, kilimus ar tinklus, skaptuoja iš rąstų dubenis, renka maistą, gamina valgį, konservuoja mėsą ir augalus žiemai bei bėgioja daryti visko, ko tik paprašo bet kuris vyras. Bet matydamos mergytės norą mokytis, moterys ne tik padėjo jai mokytis kalbos, bet ir pradėjo mokyti visų tų naudingų įgūdžių.

Aila nebuvo tokia stipri, kaip genties moterys ar vaikai – liesesnis jos kūnas neprilygo galingiems ir raumeningiems stambių kaulų žmonėms, bet ji buvo stulbinančiai naginga ir mitri. Jėgos reikalaujančios užduotys jai buvo sunkios, bet kaip vaikas ji puikiai pynė krepšius ir išpjaudavo vienodo pločio diržus. Greitai ji užmezgė šiltą draugystę su Ika, kurios maloni prigimtis leido nesunkiai tą padaryti. Pamačiusi, kad Aila domisi Borgu, moteris leido Ailai jį nešioti. Ovra elgėsi santūriai, bet ji su Uka buvo taip pat ypač geros mergytei. Pačios patyrusios sielvartą, kai neteko jaunuolio, kuris buvo brolis ir sūnus, užjautė netekusį šeimos vaiką. Tačiau draugių, su kuriomis būtų galėjusi žaisti, Aila neturėjo.

Pirmasis draugystės žybsnis su Oga po ceremonijos atšalo. Oga blaškėsi tarp Braudo ir Ailos. Atklydėlė, nors ir jaunesnė, buvo ta, su kuria būtų galėjusi pasidalyti mergaitiškomis paslaptimis, be to, Oga užjautė mažą našlaitę, nes ir pačiai buvo tekusi tokia dalia, tačiau

Braudo jausmai jai buvo akivaizdūs. Gerbdama vyro, su kuriuo tikėjosi susiporuoti, nuomonę, Oga nenoriai, bet pradėjo vengti Ailos. Jos bendraudavo retai, nebent tik dirbdamos kartu, ir kai Ailos bandymai užmegzti draugystę buvo kelis kartus atmesti, mergaitė pasitraukė ir susidraugauti daugiau nebesistengė.

Ailai nepatiko žaisti su Vornu. Nors jaunesnis už ją vos metais, berniukas sugalvodavo tik tokius žaidimus, kur reikėjo ją nuolat siuntinėti šen ir ten, o jis tyčia vaidindavo suaugusio vyro elgesį su moterimis, kurį Ailai priimti vis dar buvo sunku. Kai tik ji pasipriešindavo, tai sukeldavo ir vyrų ir moterų pasipiktinimą, ypač Agos, Vorno mamos. Ji didžiavosi, kad sūnus mokosi elgtis kaip tikras vyras, bet to, jai kaip ir kitiems buvo aiškus Braudo nusiteikimas prieš Ailą. Vieną dieną Braudas taps vadu, ir jei jos sūnui šis vaikinas liks palankus, jį gali pasirinkti antruoju po vado. Aga naudodavosi kiekviena proga pagerinti sūnaus statusą iki tokio lygio, kad net kabinėjosi prie mergaitės, kai Braudas buvo šalia. Jei netoliese esant vaikinui moteris pastebėdavo Ailą ir Vorną šalia, skubiai pasivadindavo sūnų į šalį.

Ailos gebėjimas bendrauti skubiai taisėsi, ypač dėl to, kad padėjo moterys. Bet tik dėl savo akylumo mergytė išmoko vieną ženklą. Ji vis dar stebėjo žmones – taip ir neišmoko apsiriboti tik šalia esančiais, bet dabar darė tai ne taip akivaizdžiai.

Vieną dieną Aila stebėjo, kaip Ika žaidžia su Borgu. Ika parodė sūnui gestą, pakartojo jį kelis kartus. Kai atrodė, kad atsitiktiniai kūdikio rankelės mostai kartoja judesį, motina pašaukė kitą moterį ir pagyrė savo sūnų. Vėliau Aila matė, kaip Vornas pribėga prie Agos ir sveikinasi su ja tokiu pačiu gestu. Netgi Ovra parodė tą patį gestą prieš pradėdama pokalbį su Uka.

Tą vakarą mergytė droviai prisiartino prie Izos, o kai ši pakėlė akis, Aila parodė ženklą ranka. Iza tik išpūtė akis.

– Krebai, – tarė ji. – Kada išmokei ją vadinti mane mama?

– Nemokiau jos to, Iza, – atsiliepė vyras. – Greičiausiai išmoko pati.

Iza atsisuko į mergytę.

– Ar pati to išmokai? – paklausė ji.

– Taip, mama, – vėl parodė gestą Aila.

Ji nebuvo visiškai tikra, ką reiškia tas rankų ženklas, bet nujautė. Matė, kaip jį naudoja vaikai, kreipdamiesi į moteris, kurios jais rūpinosi. Nors atmintis buvo užblokavusi prisiminimus apie mergytės motiną, širdis jos nepamiršo. Iza pakeitė moterį, kurią Aila mylėjo ir kurios neteko.

Ilgus metus neturėjusi vaikų Iza pajuto emocijų antplūdį.

– Mano dukra, – atsiliepė moteris, netikėtai apkabindama mergytę. – Mano vaike. Iš pat pradžių žinojau, kad ji mano dukra, Krebai. Ar nesakiau tau? Ji man buvo duota. Esu tikra, kad dvasios norėjo, jog ji būtų mano.

Krebas su ja nesiginčijo. Galbūt ji teisi.

Po to vakaro košmarai mergaitę kankino mažiau, nors jie vis dar retkarčiais pasitaikydavo. Dažniausiai kartojosi du sapnai. Viename tekdavo slėptis mažame, ankštame urve, bandant išvengti didžiulių aštrių nagų. Kitas sapnas buvo miglotesnis ir labiau jaudinantis. Buvo justi judanti žemė, garsus, tarsi nusiritantis žeme griaustinio garsas ir be galo skaudus netekties jausmas. Mergytė surikdavo keista kalba, kurią naudojo vis mažiau, ir pabudusi įsikibdavo į Izą. Kai mažoji pirmą kartą pateko pas šiuos žmones, kartais net pati nesuprasdama pradėdavo kalbėti sava kalba, tačiau išmokusi bendrauti taip, kaip genties žmonės, tą kalbą prisimindavo tik sapnuose. Po kurio laiko jos neliko net sapnuose, bet Aila visada pabusdavo po košmariško sapno apie žemės drebėjimą jusdama sielvartą.

Trumpa vasara praėjo, kando nestiprios rudens ryto šalnos ir ryškūs raudoni bei gintariniai potėpiai nudažė žalią mišką. Labai ankstyvas

sniegas, kurį nuplovė stiprios sezoninės liūtys, nusinešusios ir spalvotas medžių šakų skraistes, pranešė apie artėjančius šalčius. Vėliau, kai tik keli virpantys lapai dar kabojo ant nuogų medžių ir krūmų šakų, trumpai kyštelėjusi ryški saulė atgaivino paskutinius prisiminimus apie vasaros karščius, kol atšiaurūs vėjai ir geliantis šaltis dar nenutraukė daugelio veiklų lauke.

Genties žmonės išėję iš urvo mėgavosi saule. Plačioje laukymėje priešais urvą moterys vėtė grūdus, surinktus iš apačioje plytinčių žaliuojančių stepių. Gaivus vėjas kėlė nuo žemės sausus lapus, ir apgaulingai rodėsi, kad tie vasaros pilnatvės likučiai sūkuriuoja tarsi gyvi. Pasinaudodamos gūsingu vėju, moterys žarstė iš plačių negilių krepšių grūdus, leisdamos vėjui nešti pelus, kol šie neprikibo prie sunkesnių grūdų.

Iza buvo palinkusi prie darbo Ailai už nugaros, rankas laikė virš mergaitės rankučių, laikančių krepšį – rodė, kaip reikia sviesti grūdus aukštyn į orą, kad jie nenulėktų kartu su išaižomis ir šiaudgaliais. Aila suvokė, koks kietas ir atsikišęs Izos pilvas remia jai į nugarą, ir pajuto stiprų susitraukimą, privertusį moterį staiga sustoti. Iza tuojau pat paliko moterų grupelę ir dingo urve, o paskui ją nusekė ir Ebra bei Uka. Tikėdamasi, kad nebaigusios darbo ir pasitraukusios moterys bus subartos, mergytė susirūpinusi dirstelėjo į būrelį vyrų, kurie nustoję kalbėtis nusekė žvilgsniais moteris. Tačiau vyrai buvo nepaaiškinamai atlaidūs. Aila nusprendė surizikuoti prisišaukti jų nemalonę ir nusekė paskui moteris.

Urve Iza ilsėjosi ant kailio, o Ebra ir Uka buvo prie abiejų jos šonų. Kodėl Iza vidury dienos atsigulė? Aila susimąstė. Ar ji serga? Iza matė nerimastingą mergaitės žvilgsnį ir gestu parodė, jog viskas gerai, bet Ailos susijaudinimo tai nesumažino. Jaudulys dar padidėjo, kai mergytė pamatė kartu su kitu pilvo susitraukimu persikreipiantį veidą.

Ebra ir Uka kalbėjosi su Iza apie paprastus reikalus, kaip visas maistas sukrautas žiemai, kaip pasikeitė oras. Bet Aila jau buvo pakankamai išmokusi, kad iš moterų išraiškų ir pozų suprastų jų susirūpinimą.

Ji buvo tikra, jog kažkas negerai. Aila nusprendė, jog niekas neprivers jos palikti Izą, kol nesužinos, kas nutiko, tad atsisėdo moteriai prie kojų ir laukė.

Vakarėjant atėjo Ika su Borgu, pasodintu ant klubo, paskui Aga atsivedė dukterį Oną, ir abi moterys prisėdusios guodė bei palaikė Izą. Ovra ir Oga, besispraudžiančios arčiau Izos lovos, buvo susirūpinusios ir smalsios. Nors Ukos dukra dar neturėjo poros, bet jau buvo subrendusi moteris, ir Ovra žinojo, jog gali pati pagimdyti naują gyvybę. Oga greitai turėjo tapti moterimi, tad abi merginos įdėmiai stebėjo, kas vyksta Izai.

Kai Vornas pamatė, kad Aga taip pat priėjusi sėdasi prie dukters, jam parūpo sužinoti, kodėl visos moterys susirinko prie šamano ugniavietės. Pritapnojęs berniukas užsikorė ant Agos kelių šalia sesers pasižiūrėti, kas vyksta, bet Ona vis dar guodė Izą, tad Aga paėmė berniuką ir laikė jį ant kelių. Vaikas nematė nieko įdomaus, tik besiilsinčią gydytoją, tad ir vėl iškulniavo iš urvo.

Neilgai trukus ir moterys pradėjo eiti iš urvo ruošti vakarienės. Uka liko su Iza, nors ir Ebra bei Oga gamindamos maistą nepastebimai žvilgčiojo akies krašteliu. Ebra padavė maisto Krebui kartu su Brunu, o paskui atnešė maisto Ukai, Izai ir Ailai.

Ovra paruošė maisto motinos vyrui, bet ji ir Oga skubiai grįžo atgal, vos tik Grodas nuėjo prie Bruno židinio, kur tas sėdėjo su Krebu. Moterys nenorėjo nieko praleisti ir prisėdo šalia Ailos, kuri nė nekrustelėjo iš savo vietos.

Iza gurkštelėjo tik truputį arbatos, Aila irgi nesijautė labai alkana. Ji kaptelėjo maisto, bet negalėjo valgyti, nes skrandį lyg kas būtų sutraukęs į kumštį. Kas nutiko Izai? Kodėl ji nesikelia gaminti Krebui vakarienės? Kodėl Krebas ne šalia jos, neprašo, kad dvasios vėl leistų Izai jaustis gerai? Kodėl šamanas sėdi kartu su kitais vyrais prie Bruno židinio?

Iza vis stipriau įsitempdavo. Kas kelios akimirkos ji skubiai kelis kartus įtraukdavo oro, o paskui stipriai stumdavo, įsikibusi į dviejų

moterų rankas. Atėjus nakčiai visi genties žmonės būdravo. Akivaizdžiai įsitraukę į kažkokią gilią diskusiją, vyrai būrėsi aplinkui vado ugniavietę. Tačiau retkarčiais slapta mestelimi žvilgsniai išdavė jų tikrą susidomėjimą. Moterys vis prieidavo, stebėjo, kaip Izai sekasi, kartais kurį laiką pasilikdavo ilgėliau. Visi laukė, kupini vilties, visi drąsino Izą, kuri stengėsi pagimdyti naują gyvybę.

Jau buvo gerokai vėliau, kai sutemo. Staiga visi netikėtai sujudo. Ebra ištiesė kailį, o Uka padėjo Izai atsistoti ir pritūpti. Gydytoja sunkiai kvėpavo, buvo įsitempusi ir iš skausmo šaukė. Sėdinti tarp Ovros ir Ogos Aila drebėjo, įsijautusi į Izos skausmus Oga taip pat įsitempusi dejavo. Paskui gimdyvė giliai įtraukė oro ir sukandusi dantis, įtempusi visus raumenis pastūmė – kartu su pliūpsniu vandens pasirodė raudonas kūdikio pakaušiukas. Dar vienas pastangų pareikalavęs stūmimas, ir išlindo visa kūdikio galvutė. Paskui buvo lengviau, ir Iza pagimdė drėgną, susirietusį mažutį kūdikėlį.

Paskutinis stūmimas ir iškrito kruvino audinio masė. Išvargusi po gimdymo Iza vėl atsigulė, o Ebra paėmė kūdikį, pirštu ištraukė iš jo burnytės gumulą gleivių ir paguldė naujagimį Izai ant pilvo. Kai plekštelėjo mažyliui per pėdutes, jo burna prasižiojo ir garsus riksmas paskelbė, kad tai pirmojo Izos vaikelio pirmasis gyvybės gurkšnis. Ebra užrišo raudonai dažytą sausgyslę ant virkštelės, nukando tą dalį, prie kurios vis dar karojo likusi placentos dalis, o paskui pakėlė naujagimį, kad pamatytų Iza. Pakilusi Ebra nuėjo prie savo židinio pranešti vyrui apie sėkmingą gydytojos gimdymą ir kūdikio lytį. Atsisėdusi priešais Bruną ji nulenkė galvą ir pakėlė akis tik sulaukusi patapšnojimo per petį.

– Man labai gaila pranešti, – tarė Ebra, rodydama įprastą liūdesio ženklą, – bet Izos kūdikis yra mergytė.

Tačiau naujiena buvo pasitikta ne su liūdesiu. Brunui palengvėjo, nors jis to niekada nebūtų pripažinęs. Susitarimas, kad magas rūpinasi savo seserimi, ypač dar prie genties prisijungus Ailai, visai pavyko, ir vadas nebuvo nusiteikęs jį keisti. Šamanas puikiai darbavosi mokydamas atvykėlę – daug geriau nei vadas tikėjosi. Aila mokėsi bendrauti ir elgtis pagal genties papročius. Krebas ne tik nusiramino – jis netgi džiūgavo. Sulaukęs senatvės, pirmą kartą gyvenime jis pažino gyvenimo mylinčioje šeimoje malonumus, o pagimdžiusi mergytę Iza užtikrino, kad jie ir toliau liks kartu.

Ir pirmą kartą nuo to laiko, kai persikraustė į naują urvą, Izai pavyko atsikvėpti nejaučiant jokio nerimo. Ji buvo laiminga, kad gimdymas jai, kaip tokio seno amžiaus, praėjo taip gerai. Jai buvo tekę padėti daugeliui moterų, turėjusių gerokai daugiau sunkumų. Kelios buvo netoli mirties, kelios taip ir mirė, kaip mirė toli gražu ne keli naujagimiai. Izai atrodė, jog kūdikių galvos buvo per didelės, kad moterys juos pagimdytų. Tačiau moters rūpestis dėl paties gimdymo nebuvo toks didelis, kaip jos susirūpinimas dėl vaikelio lyties. Nesaugumas dėl ateities genties žmonėms buvo beveik nepakeliamas.

Iza gulėjo ant kailio, ilsėjosi. Uka susupo kūdikį į minkšto triušio kailio vystyklą ir paguldė jį mamai ant rankų. Aila net nepajudėjo. Ji ilgesingai spoksojo į Izą, kuri pamačiusi mergytę pasikvietė.

– Eikš, Aila. Norėtum pamatyti kūdikį?

Aila droviai prisiartino.

– Taip, – linktelėjo ji.

Iza patraukė užklotą, kad mergytė galėtų matyti naujagimį.

Mažutės Izos kopijos galvelė buvo apaugusi švelniais rudais pūkais, o pakaušio gumburas atrodė dar labiau pastebimas, nes nebuvo tankių plaukų kupetos, greitai turėjusios suželti. Kūdikio galva atrodė lyg ir apvalesnė nei suaugusiųjų, bet vis tiek pailga, o kakta, stipriai skliausta, tęsėsi tiesiog nuo gana gerai susiformavusių antakių lankų. Aila ištiesė ranką, palietė švelnų kūdikio skruostą, ir čiulpdama savo liežuvį mažutė instinktyviai pasisuko į ranką.

– Ji gražutė, – parodė Aila, kupinomis nuostabos akimis žvelgdama į stebuklą, kurį buvo išvydusi. – Ar ji bando kalbėti, Iza? – dar paklausė, kai kūdikis ore sumojavo mažais sugniaužtais kumštukais.

– Dar ne, bet greitai kalbės, o tau teks padėti ją mokyti, – atsakė Iza.

– Oi, taip. Išmokysiu ją kalbėti. Visai kaip tu ir Krebas išmokėte mane.

– Žinau, kad išmokysi, Aila, – atsakė moteris vėl užklodama vaikelį.

Kol Iza ilsėjosi, mergytė tarsi saugodama stovėjo šalia. Ebra buvo suvyniojusi placentą į odą, kurią pakišo visai prieš pat gimdymą ir paslėpusi atokiame kampe, kol Iza galės išnešti ją į lauką ir palaidoti vietoje, kurią žinos tik ji pati. Jei kūdikis būtų gimęs negyvas, viskas būtų palaidota kartu, ir niekas niekada neminėtų gimdymo, net pati motina viešai nedemonstruotų sielvarto, bet labai atsargiai būtų rodomas švelnumas ir užuojauta.

Jei kūdikis gimtų gyvas, bet luošas, ar jei genties vadas nuspręstų, kad naujagimis dėl kurių nors kitų priežasčių nepriimtinas, motinos užduotis būtų buvusi dar labiau varginanti. Tuomet jai būtų tekę nunešti kūdikį šalin ir palaidoti jį arba palikti pribaigti gamtos jėgoms bei plėšrūnams. Retai kada luošam naujagimiui leisdavo gyventi, jei tai būdavo mergytė – beveik niekada. Jei gimdavo berniukas, ir dar pirmagimis, ir jei moters vyras pageidaudavo pasilikti vaiką, jis galėdavo su vado pritarimu likti prie mamos dar septynias dienas – tai buvo tarsi kūdikio patikrinimas, ar šis sugebės išlikti. Bet kuris vaikas po septynių dienų išlikęs gyvas, laikantis genties tradicijų, privalomų kaip įstatymas, turėjo gauti vardą ir būti priimtas į gentį.

Pirmosios Krebo gyvenimo dienos kaip tik taip ir praėjo. Jo motinai vos pasisekė pagimdyti. Moters vyras buvo vadas, ir sprendimą, ar naujagimiui berniukui bus leista pasilikti gyventi, teko priimti tik jam vienam. Bet jo sprendimas buvo padarytas labiau moters, o ne kūdikio labui, kurio perkreipta galva ir nejudančios galūnės aiškiai rodė apie pažeidimus, atsiradusius dėl sunkaus gimdymo. Moteris buvo bejėgė, netekusi per daug kraujo – pati balansavo ant gyvybės ir mirties ribos. Vyras negalėjo reikalauti, kad ji atsikratytų kūdikio – moteris buvo per silpna tokiam darbui. Jei motina būtų nepajėgusi išnešti kūdikio ar pati mirtų, ši užduotis tektų gydytojai, bet Krebo motina pati buvo genties gydytoja. Taigi kūdikis liko su mama, nors niekas nesitikėjo, kad jis išgyvens.

Krebo motinai pienas neskubėjo pasirodyti. Kai jis, nepaisydamas visų lūkesčių, įsikibo į gyvenimą, kitai žindyvei pagailo vargšo vaikelio ir ji pasirūpino mažylio gyvybę palaikančiu maitinimu. Štai tokiomis sudėtingomis aplinkybėmis prasidėjo gyvenimas šamano, švenčiausio iš švenčiausių vyrų, paties galingiausio ir labiausiai patyrusio kerėtojo visoje gentyje.

Dabar luošys ir jo brolis prisiartino prie Izos su kūdikiu. Brunui valdingai mostelėjus, Aila skubiai atsistojo ir nukurnėjo šalin, bet iš

tolo, akies kampučiu, vis tiek stebėjo. Iza atsisėdo, išvyniojo kūdikį ir, rūpestingai sukdama akis į šalį, pakėlusi padavė Brunui. Abu vyrai atidžiai apžiūrėjo naujagimį, kuris atitrauktas nuo motinos šono šaltame urve garsiai bliovė. Vyrai lygiai taip pat stengėsi nežiūrėti į Izą.

– Vaikas normalus, – santūriai mostelėjo Brunas. – Gali likti su motina. Jei išgyvens iki vardo suteikimo dienos, bus genties narė.

Iza iš tiesų neturėjo jokios baimės, kad Brunas galėtų atmesti jos vaiką, bet išgirdus oficialų vado pareiškimą jai vis tiek palengvėjo. Liko tik paskutinis nerimo šešėlis. Ji tikėjosi, jog dukros nelydės nesėkmės dėl to, kad jos motina neturėjo poros. Galų gale, juk vyras buvo gyvas tuo metu, kai Iza įsitikino, jog laukiasi kūdikio. Pasvarsčiusi, kad Krebas jai lyg vyras, nes rūpinasi jų išlaikymu, moteris visai išmetė tą mintį iš galvos.

Kitas septynias dienas Iza praleido atskirta, apsiribojo tik Krebo židiniu, išskyrus būtinus pasitraukimus nuošaliau nusilengvinti ir palaidoti placentą. Kol Iza buvo izoliuota, niekas iš genties narių oficialiai nepripažino jos kūdikio egzistavimo, nebent tie, kas dalijosi tuo pačiu židiniu, tačiau maistą atnešdavo kitos moterys, kad gimdyvė galėtų pailsėti. Moterys galėjo trumpai užsukti ir slapta dirstelėti į naujagimį. Tas septynias dienas, kol nustos kraujavusi, Iza praleido panašiai tarsi būtų prakeikta. Bendravimas su kitomis moterimis buvo apribotas, panašiai kaip ir per mėnesines.

Iza leido laiką myluodama kūdikį ir rūpindamasi juo, o kai pasijuto pailsėjusi, ėmėsi pertvarkyti maisto, gaminimo, miegojimo vietas ir gydymo reikmenų sandėlį, esančius tarp akmenų, žyminčių Krebo ugniavietės ribas urve, taip, kad jo teritorija dabar jau dalytųsi trys moterys.

Dėl ypatingos šamano padėties genties hierarchijoje jis buvo apsistojęs labai puikioje vietoje – gana arti urvo išėjimo, kad gautų dienos šviesos ir vasaros saulės, bet ne tiek arti, kad tektų patirti blogiausius žiemos antpuolius. Jo židinys turėjo dar vieną papildomą ypatybę, už

kurią Iza buvo ypač dėkinga Krebui. Iš šoninės sienos atsikišęs akmuo siūlė papildomą apsaugą nuo vėjų. Net ir su uždanga nuo vėjo ir nuolat kūrenama ugnimi šalti vėjai dažnai įsisukdavo į atviresnes vietas. Senojo šamano reumatizmas ir sąnarių uždegimas žiemą visada gerokai pablogėdavo dėl drėgmės ir šalčio urve. Iza buvo pasirūpinusi, kad Krebui miegoti skirti kailiai, suguldyti ant minkšto šiaudų ir žolės sluoksnio negilioje įduboje, būtų apsaugotame kampe.

Viena iš nedaugelio užduočių, tekusių vyrų daliai, be medžioklės, buvo vėjo uždangos konstravimas – skersai urvo angos driekėsi ant stulpų, įsmeigtų į žemę sukabintos gyvulių odos. Dar vienas darbas – išgrįsti įėjimą į urvą lygiais akmenukais, atneštais nuo paupio, kad lietūs ir tirpstantis sniegas nepaverstų įėjimo purvo klampyne. Asmeninių židinių grindys buvo paprasta žemė, ant kurios išdėlioti pinti kilimėliai, skirti sėdėti ir maisto patiekti.

Dar dvi negilios įdubos, pilnos šiaudų ir uždengtos kailiais, buvo netoli Krebo guolio, o ant kiekvieno guolio viršaus driekėsi tas, kuris buvo naudojamas tenai miegančio žmogaus kaip šiltas viršutinis rūbas. Šalia Krebo lokenos buvo patiestas Izos antilopės kailis ir nauji balti kailiniai iš snieginio leopardo. Gyvūnas slapstėsi netoli urvo, gerokai žemiau nei įprasti medžioklės plotai aukštesnėse kalnų vietovėse. Žvėrį nudėti buvo patikėta Guvui, o kailį šis atidavė Krebui.

Daugelis genties žmonių dėvėjo kailius arba pasilaikydavo ragą ar dantį to gyvūno, kuris simbolizavo juos saugantį totemą. Krebas manė, jog snieginio leopardo kailis turėtų tikti Ailai. Nors tai nebuvo jos totemas, gyvūnas atrodė panašiai, be to, šamanas žinojo, jog nėra ko tikėtis, kad medžiotojai patykos urvinį liūtą. Ši didžiulė katė retai kada nuklysdavo toliau nuo stepių, ir urve tarp miškingų šlaitų įsikūrusiems genties žmonėms kėlė nedaug grėsmės. O be rimtos priežasties žmonės nebuvo nusiteikę medžioti didžiulį plėšrūną. Prieš pat gimdymą Iza ką tik buvo baigusi išdirbti kailį ir gaminti naują apavą

mergytei. Ši buvo labai laiminga ir ieškojo menkiausios dingsties išeiti į lauką, kad galėtų juo apsiauti.

Iza ruošėsi balandų arbatą, kad paskatintų pieno gamybą ir sumažintų skausmingus gimdos susitraukimus, dėl kurių ši turėjo sumažėti iki normalios formos. Moteris buvo prisirinkusi ir prisidžiovinusi ilgų siaurų lapelių ir mažų žalsvų žiedų jau anksčiau, kai pradėjo lauktis vaikelio. Ieškodama Ailos, Iza dirstelėjo į urvo angą. Moteris buvo ką tik pasikeitusi po gimdymo dėvimą odinį raištį, kurį nešiodavo ir per mėnesines, tad norėjo nueiti į gretimą mišką ir užkasti permirkusį diržą. Ji ieškojo mergytės, kad ši kelias minutes, kol moteris bus išėjusi, prižvelgtų miegantį kūdikį.

Bet Ailos niekur arti urvo nebuvo. Ji ieškojo nedidelių apvalių akmenėlių prie upės. Iza buvo užsiminusi, kad norėtų daugiau akmenėlių maistui gaminti, kol dar upė neužšalo, ir mergytė galvojo, jog nudžiugins mamą, jei jų parneš. Mažoji parkritusi ant kelių akmenuotoje pakrantėje prie vandens ieškojo tinkamo dydžio akmenukų. Pakėlusi akis pamatė nedidelį balto kailio kamuoliuką po krūmu. Patraukusi belapio krūmo šakas į šoną, Aila rado pusiau užaugusį triušį, gulintį ant šono. Jo koja buvo lūžusi ir apskretusi sudžiūvusiu krauju.

Sužeistas gyvūnėlis, lekuojantis iš troškulio, nebegalėjo judėti. Kai ištiesusi ranką Aila paglostė švelnų šiltą kailiuką, triušis žvelgė į mergytę neramiu žvilgsniu. Jaunas vilkiukas, dar tik besimokantis medžioti, buvo sučiupęs triušį, tačiau šiam pavyko išsilaisvinti. Kol jaunasis plėšrūnas darsyk nešoko ant grobio, viauksėdama jį pašaukė mama. Vilkiukas, kuris buvo nealkanas, pusiau pasiekęs auką apsisuko ir atsiliepė į skubų mamos kvietimą. Triušis, įnėręs į tankumyną sustingo tikėdamasis, kad jo nepamatys. Kai jau pasijuto pakankamai

saugus, kad galėtų šuoliuoti šalin, nebepajėgė, ir gulėjo šalia tekančio vandens, mirdamas iš troškulio. Gyvybė kabojo ant siūlelio.

Aila pakėlė lengvutį pūkuotą padarėlį ir apglėbė jį delniukais. Ji buvo laikiusi Izos naujagimį, susuptą į minkštą triušio kailį, ir dabar triušiukas jai atrodė tarsi vaikelis. Atsisėdo ant žemės sūpuodama gyvūnėlį, o paskui pastebėjo ant keistu kampu persisukusios kojelės kraują. Vargšas mažylis, jo koja sužeista, svarstė sau mergytė. Gal Iza galėtų pagydyti, kaip tada pagydė mane. Pamiršusi, kad ketino pririnkti akmenų virti, Aila pakilo ir nusinešė sužeistą gyvūnėlį į urvą.

Kai Aila parėjo, Iza snaudė, bet nuo žingsnių garsų pabudo. Mergytė iškėlusi parodė gydytojai triušį, jo žaizdas. Iza kartais pagailėdavo smulkių gyvūnėlių ir suteikdavo jiems pirmąją pagalbą, bet niekada nė vieno nesinešdavo į urvą.

– Aila, gyvūnams į urvą negalima, – parodė moteris.

Ailos viltys žlugo, priglaudusi triušiuką ji liūdnai nulenkė galvą ir pradėjo kulniuoti iš urvo, o akis jau temdė ašaros.

Iza pamatė, kaip mergytė nusiminė.

– Na, jei jau atsinešei, tai gal galėčiau pažiūrėti, – tarė ji.

Nušvitusi mergytė padavė sužeistą žvėrelį gydytojai.

– Šis triušis ištroškęs, atnešk jam vandens, – parodė Iza.

Aila skubiai pripylė skaidraus skysčio iš didžiulio vandens krepšio ir atnešė sklidiną puodelį. Iza jau drožė pagaliuką įtvarui. Šviežiai supjaustytos odos juostelės įtvarui aprišti gulėjo ant žemės.

– Paimk vandens krepšį ir atnešk daugiau vandens, Aila, nes jau beveik baigiasi. Tada pasišildysime. Man reikia išvalyti žaizdą, – nurodė moteris, maišydama laužą ir dėdama į jį akmenis.

Aila čiupo krepšį ir nubėgo prie tvenkinuko. Vanduo atgaivino mažą padarėlį, ir kai mergytė grįžo, jis kramsnojo sėklas ir grūdus, kurių jam buvo pabėrusi Iza.

Vėliau parėjęs Krebas pamatęs Izą sūpuojančią kūdikį, o Ailą glaudžiančią triušį, buvo apstulbęs. Vyras pastebėjo ant triušio kojelės įtvarą ir sugavo Izos žvilgsnį, kuris tarsi sakė: „O ką dar galėjau daryti?"

Kol mergytė buvo užsiėmusi su gyva lėlyte, Iza ir Krebas be garso apsikeitė tyliais ženklais.

– Kodėl ji atsinešė triušį į urvą? – paklausė Krebas.

– Jis buvo sužeistas. Atnešė, kad pagydyčiau. Nežinojo, kad į namus nesinešame gyvūnų. Bet jos jausmai, Krebai, nebuvo blogi. Manau, kad ji turi gydytojos instinktą, – tarė Iza ir patylėjo. – Norėjau su tavimi pasikalbėti apie ją. Juk žinai, kad mergytė negraži.

Krebas dirstelėjo į Ailą.

– Ji žavinga, bet tu teisi – mūsiškiams ji negraži, – pripažino vyras. – Bet ką tai turi bendra su triušiu?

– Kiek ji turi šansų kada nors susirasti porą? Joks vyras, kurio totemas bus pakankamai stiprus, kad tiktų, niekada nenorės jos. Jis turės savo moterų pasirinkimą. Kas jai nutiks, kai taps moteris? Jei nesusiporuos, neturės jokio statuso gentyje.

– Galvojau apie tai, bet ką padaryti?

– Jei Aila taptų gydytoja, pati užsitikrintų padėtį, – pasiūlė Iza. – Be to, ji man tarsi duktė.

– Bet juk ji ne tavo giminės tęsėja, Iza. Tu jos nepagimdei. Tavo giminę pratęs tikroji duktė.

– Žinau, dabar turiu dukterį, bet kodėl negalėčiau mokyti ir Ailos? Ar tada, kai laikiau mergytę savo rankose, nesakei, kad ji mano? Ar kartu nepaskelbei jos totemo? Juk po šito ji tampa mano dukra, tiesa? Ji priimta, dabar priklauso genčiai, sakysi, kad ne? – karštai klausinėjo Iza, o paskui paskubėjo pridurti bijodama, kad šamanas neatsakys palankiai. – Manau, kad ji turi talentą šiam darbui, Krebai. Ji domisi, nuolat manęs klausinėja, kai užsiimu gydomąja magija.

– Ji užduoda daugiau klausimų nei kas nors, ką pažįstu, – atrėmė Krebas, – ir apie viską. Turėtų išmokti, kad nemandagu uždavinėti tiek daug klausimų, – dar pridūrė.

– Bet pažvelk į ją, Krebai. Pamačiusi sužeistą gyvūną užsimanė jį išgydyti. Tai pats tikriausias, kokį tik man teko matyti ženklas, kad ji – gydytoja.

Krebas susimąstęs tylėjo.

– Tai, kad priimta į gentį, dar nieko nereiškia, mergytė liko ta, kas esanti, Iza. Ji gimė kitiems žmonėms, tad kaip gali perimti visas tavo žinias? Juk žinai, kad ji neturi jokių prisiminimų.

– Bet greitai mokosi. Pats tą matei. Pažiūrėk, kaip greitai išmoko kalbėti. Nustebtum, kiek daug ji jau moka. Ir dar turi geras rankas bei švelniai liečia. Kol dėjau įtvarą, ji laikė triušį. Jis, rodės, pasitiki mergyte, – Iza palinko pirmyn. – Krebai, nė vienas mūsų nesame jaunas. Kas jai bus, kai mudu pasitrauksime į dvasių pasaulį? Ar nori, kad Ailą stumdytų nuo vieno židinio prie kito kaip kokią naštą, žemiausio rango moterį?

Krebui ir pačiam tai nedavė ramybės, bet negalėjo rasti sprendimo ir išmetė šias mintis iš galvos.

– Ar tikrai manai, kad galėtum ją išmokyti, Iza? – paklausė vis dar abejodamas.

– Galėčiau pradėti nuo to triušio. Galiu leisti jai rūpintis juo, rodyti, ką reikia daryti. Esu tikra, Krebai, kad mergytė gali mokytis, net ir be prisiminimų. Galiu ją išmokyti. Nėra tiek daug skirtingų ligų ir sužeidimų, o ji dar jauna, tad gali jų išmokti. Tam jai nereikia prisiminimų.

– Turėsiu apie tai pagalvoti, Iza, – pažadėjo šamanas.

Mergytė sūpavo ir glostinėjo triušiuką. Ji pamatė, kaip Iza ir Krebas kalbasi, ir prisiminė, kad dažnai tekdavo matyti, kaip Krebas mostais kviečia dvasias padėti Izai gydyti, kad jos gydymo burtai imtų veikti. Ji nusinešė mažą gyvūnėlį prie šamano.

– Krebai, ar paprašysi dvasių, kad mano triušis pasveiktų? – paklausė rodydama ženklus, kai padėjo gyvūnėlį ant žemės jam prie kojų.

Šamanas pažvelgė į nuoširdų veidelį. Jis dar niekada nebuvo prašęs dvasių, kad padėtų gyvūnui, ir jautėsi kiek kvailokai, bet nebuvo toks beširdis, kad atmestų vaiko prašymą. Apsižvalgęs aplinkui skubiai padarė kelis mostus.

– Dabar tikrai pasveiks, – modama ranka ryžtingai nusprendė Aila. Paskui, pamačiusi, kad Iza glosto mažąją dukrelę, paklausė: – Mama, ar galiu palaikyti kūdikį? – Triušis buvo šiltas ir mielas padaras, bet ne tada, kai galėjo paimti tikrą vaikelį.

– Gerai, – leido Iza. – Būk atsargi, kaip rodžiau.

Aila supo ir mylavo mažutę mergytę lygiai kaip prieš tai triušiuką.

– Kaip ją pavadinsi, Krebai? – paklausė ji.

Izai taip pat buvo smalsu, bet ji niekada nebūtų paklaususi. Jos gyveno prie Krebo židinio jo išlaikomos, ir jis turi teisę prie savo ugnies gimusį vaiką pavadinti taip, kaip tik nori.

– Dar nenusprendžiau. O tau, Aila, reikia išmokti neuždavinėti tiek daug klausimų, – subarė Krebas, bet pasijuto patenkintas, kad mergytė pasitiki jo magiškomis galiomis netgi triušiui gydyti. Atsisukęs į Izą pridūrė: – Tikiuosi, nieko bloga, jei gyvūnėlis pasiliks čia, kol koja sugis, juk tai nepavojingas padaras.

Iza parodė sutikimo ženklą ir pajuto, kaip užplūsta maloni šiluma. Ji buvo įsitikinusi, kad Krebas neprieštaraus, jei pradės mokyti Ailą, net jei šamanas neparodytų tiesioginio pritarimo. Jai tiek ir tereikėjo žinoti, kad Krebas nestabdys jos.

– Aš vis mąstau, kaip ji išleidžia tą keistą garsą gerklėje? – norėdama pakeisti temą paklausė Iza, kai Aila ėmė niūniuoti. – Visai malonus, bet neįprastas.

– Tai dar vienas skirtumas tarp genties ir kitų žmonių, – tarė Krebas pamokomai lyg koks žiniuonis, perduodantis žinias besimokančiajam. – Panašiai kaip ir tai, kad jie neturi prisiminimų, arba keisti garsai, kuriuos Aila tardavo anksčiau. Kai išmoko tinkamai kalbėti, ji daugiau jų beveik nevartoja.

Prie Krebo židinio pasirodė Ovra su vakariene. Pamačiusi triušį, ji nustebo kaip ir Krebas. Nuostaba dar labiau padidėjo, kai Iza leido jai palaikyti kūdikį, o Aila tuo metu paėmusi triušį supo, lyg jis taip pat būtų vaikelis. Ovra pašnairavo į Krebą, lyg norėdama patikrinti jo reakciją, bet jis, regis, nepastebėjo. Mergina nebegalėjo sulaukti, kol papasakos viską motinai. Įsivaizduokite tiktai – augina žvėrelį. Gal tai mergaitei galvoje negerai? Ar ji tikrai mano, kad gyvūnas kaip žmogus?

Neilgai trukus priėjęs Brunas parodė Krebui, kad nori pasikalbėti su juo. Šis to jau laukė. Juodu nuėjo prie įėjimo, kur liepsnojo laužas, toliau nuo abiejų šeimų.

– Šamane, – dvejodamas kreipėsi vadas.

– Taip.

– Aš kai ką apsvarsčiau, šamane. Metas poravimosi ceremonijai. Nusprendžiau duoti Ovrą Guvui, o Drugas sutiko paimti Agą ir jos vaikus, kartu su jais leisiu gyventi ir Abai, – išdėstė Brunas, nežinodamas, kaip pradėti kalbą apie triušį prie šamano židinio.

– Aš vis galvojau, kada gi tu nuspręsi juos suporuoti, – atsakė Krebas, net neužsimindamas apie tai, ką, žinojo, nori aptarti Brunas.

– Norėjau palaukti. Negalėjau sau leisti netekti dviejų medžiotojų, kol medžioklėje gerai sekėsi. Kaip manai, kada bus geriausias laikas? – Brunui sunkiai sekėsi bandyti nežiūrėti į Krebo teritoriją, nužymėtą akmenimis, o šamanas beveik mėgavosi tuo, kad vadui buvo nepatogu.

– Greitai duosiu Izos vaikui vardą, tuomet galėtume surengti ir poravimosi ceremoniją, – pasiūlė Krebas.

– Pasakysiu jiems, – atsiliepė Brunas.

Jis mindžikavo nuo vienos kojos ant kitos, žvalgėsi į aukštas skliautuotas lubas, paskui į žemę, į urvo galą ir tada į lauką – visur, tik ne į Ailą, laikančią triušiuką. Mandagumas reikalavo, kad vadas nežiūrėtų į kito vyro židinį, vis dėlto žinodamas apie triušį jis aiškiai turėjo jį matyti. Brunas vis mėgino rasti kokį priimtiną būdą pradėti kalbą apie tai, kas jį domino. Krebas laukė.

– Kodėl prie tavo ugnies triušis? – skubiai sumojavo rankomis Brunas.

Jis buvo tikrai nepavydėtinoje padėtyje. Krebas tyčia nusisuko ir pažvelgė į jo teritorijoje esančius žmones. Iza puikiai suvokė, kas vyksta. Tikėdamasi, kad nebus įtraukta į šį reikalą, visą dėmesį sutelkė į kūdikį. Problemos priežastis Aila visai nesuvokė, apie ką kalbama.

– Tai nepavojingas padaras, Brunai, – bandė išsisukti šamanas.

– Bet kodėl gyvūnas urve? – atrėmė vadas.

– Aila atsinešė. Jo koja sulaužyta, ir mergaitė nori, kad Iza pagydytų, – tarė Krebas lyg niekur nieko.

– Niekada anksčiau niekas nesinešė gyvūnų į urvą, – pasakė Brunas, susinervinęs, kad negali rasti stipresnių argumentų.

– Bet kas čia bloga? Jis nebus ilgai, kol sugis koja, – ramiausiai atrėmė Krebas.

Brunui nepavyko sugalvoti rimtos priežasties, kad galėtų reikalauti, jog Krebas atsikratytų to žvėrelio, nes šis aiškiai buvo nusiteikęs jį pasilaikyti. Tai jo židinio ribos. Nėra papročio, kuris draustų laikyti urve gyvūnus, paprasčiausiai taip dar niekada nebuvo nutikę. Bet iš tiesų vado jaudulio priežastis buvo kita. Jis suprato, kad viskas dėl Ailos. Nuo tada, kai Iza priėmė mergaitę, nutiko daug nedidukų įvykių, susijusių su ja. Viskas, kas tik siejosi su Aila, buvo nauja, o ji dar tik vaikas. Su kokiais iššūkiais teks susidurti, kai ji paaugs? Brunas neturėjo tokios patirties, jokių taisyklių, paaiškinančių, kaip su ja elgtis. Bet kaip paaiškinti Krebui apie savo būgštavimus – taip pat nežinojo. Žiniuonis nujautė, koks susinervinęs brolis, tad pabandė sugalvoti dar vieną priežastį, kodėl triušis turėtų pasilikti prie jo židinio.

– Brunai, mūsų susirinkimuose dalyvaujanti gentis savo urve laiko lokiuką, – priminė šamanas.

– Bet tai kas kita. Jo reikia Lokio šventei. Urviniai lokiai gyveno urvuose dar prieš pasirodant žmonėms, o triušiai urvuose negyvena.

– Lokiuką taip pat atsinešė į urvą.

Brunas neturėjo ką atsakyti, o Krebo paaiškinimai, regis, šiek tiek praskaidrino padėtį, bet kodėl toji mergaitė turėjo atsitempti triušį į urvą? Jei ne ji, jokios bėdos visai nė nebūtų. Brunas juto, kad tvirti jo argumentai slysta iš po kojų tarsi smėlis, ir nutarė palikti šį reikalą ramybėje.

Diena prieš vardo suteikimo ceremoniją išaušo šalta, bet saulėta. Kelis sykius buvo sukilęs vėjas, o Krebui kaulus jau gėlė. Jis buvo tikras, kad audra ne už kalnų. Norėdamas pasidžiaugti paskutinėmis keliomis giedromis dienomis, kol nepradėjo stipriai snigti, šamanas šlubavo takeliu pagal upę. Aila ėjo su juo – magėjo išbandyti naująjį apavą. Iza buvo pagaminusi batelius, išpjovusi iš tauro odos beveik apvalius gabalus, pamuštus minkštu plaukų sluoksniu iš vidaus, o kitoje pusėje įtrintus taukais, kad nepraleistų vandens. Pakraščiuose pradūrusi skyles sutraukė tarsi kapšelį ir suveržė aplink mergytės kulkšnis, kailine puse į vidų, kad būtų šilčiau.

Aila jautėsi laiminga ir išdidžiai pasipūtusi, aukštai keldama kojas žingsniavo šalia šamano. Snieginio leopardo kailinukai gaubė jos apatinį apsiaustą, o minkštas pūkuotas triušio kailis buvo užmestas ant galvos kailiu į vidų, dengė ausis ir buvo surištas pasmakrėje kailio atsikišimais, kurie kažkada dengė triušio kojas. Mergytė pabėgėdavo pirmyn, paskui vėl atgal ir ėjo šalia senojo luošio, sulėtinusi energingus žingsnius, kad tiktų prie Krebo šlubčiojimo. Kurį laiką juodu ramiai tylėjo, abu paskendę savose mintyse.

Krebas svarstė, kaip reikėtų pavadinti Izos kūdikį. Jis mylėjo savo seserį ir norėjo išrinkti tokį vardą, kuris jai patiktų. Tikrai ne iš jos vyro pusės, pamanė jis. Prisiminus vyrą, kuris buvo Izos pora, net burnoje apkarto. Žiaurios bausmės, kurių griebdavosi tas žmogus prieš

Izą, vertė Krebą pykti, bet jo jausmai kilo prisiminus dar senesnius įvykius. Šamanas prisiminė, kaip buvęs Izos vyras erzino jį, kai jis buvo dar mažas berniukas, vadino moterimi, nes niekada negalės medžioti. Krebui atrodė, kad vyras nustojo erzinęsis tik bijodamas šamano magijos. Gerai, kad Iza susilaukė mergytės. Berniukas tokiam vyrui būtų suteikęs per daug garbės.

Kai Izos vyro lyg kokios rakšties pašonėje nebeliko, Krebas mėgavosi židinio malonumais labiau nei manė esant įmanoma. Tapęs mažos šeimos tėvu, atsakingas už jas visas, rūpindamasis jų maistu, Krebas pajuto anksčiau nepatirtą vyriškumo džiaugsmą. Patyrė kitokią vyrų rodomą pagarbą ir suvokė, jog dabar daug labiau domisi medžiokle, nes grobio dalis tekdavo ir jam. Anksčiau šamanui labiau rūpėjo medžioklės ceremonija, o dabar rūpinosi burnomis, kurias reikėjo pamaitinti.

„Neabejoju, kad ir Iza dabar laimingesnė", – svarstė pats sau Krebas, galvodamas apie dėmesį ir rūpestį, kuriuo jį apgaubė sesuo – gamino jam valgį, rūpinosi, nuspėdavo jo norus. Visai atžvilgiais, išskyrus vieną, ji buvo jam kaip tikra pora, artimiausia iš visų žmonių. Aila teikė nuolatinį džiaugsmą. Ryškūs mergytės ir genties žmonių skirtumai, kuriuos šamanas pastebėjo, jį domino, mokyti vaiką jam buvo iššūkis, kokį patiria mokytojas, gavęs mokyti gudrų ir motyvuotą, bet neįprastą mokinį. Naujagimis šamanui taip pat atrodė įdomus. Po kelių kartų vyras įveikė jaudulį, apimantį, kai Iza padėdavo mažutį kūdikėlį jam ant kelių, ir tuomet jis susižavėjęs stebėdavo, kaip mergytė mosuoja rankutėmis ir varto akis, stebėdamasis, kaip iš tokio mažo neišsivysčiusio padarėlio gali išaugti suaugusi moteris.

Mergytė užtikrino, kad gydytojų linija bus tęsiama, svarstė sau šamanas, o ši linija verta pratęsimo. Krebo ir Izos motina buvo viena labiausiai visoje gentyje pagarsėjusių gydytojų. Kartais pas ją ateidavo net kitų genčių žmonės, atgabendavo, jei būdavo įmanoma, ligonius arba pasiimdavo vaistų. Pati Iza buvo užėmusi tokią pat padėtį, ir jos

dukra turėjo visas galimybes gauti tokį pat aukštą statusą. Mergaitė nusipelnė vardo, kuris būtų susijęs su jos sena ypatinga kilme.

Krebas susimąstė apie Izos protėvius ir prisiminė moterį, jų motinos motiną. Ta moteris visą laiką buvo švelni ir gera jam, rūpinosi juo labiau nei tikra motina, kai gimė Brunas. Senolė taip pat buvo žymi dėl gebėjimo gydyti, netgi išgydė tą vyrą iš kitų žmonių genties, visai kaip Iza išgydė Ailą. Kaip gaila, kad Iza nepažinojo šios senolės, svarstė Krebas. Tada stabtelėjo.

Štai kaip! Suteiksiu naujagimei senolės vardą, pagalvojo šamanas, patenkintas jį aplankiusia mintimi. Nusprendęs, koks bus mergytės vardas, susimąstė apie poravimosi ceremonijas. Pirmiausia pagalvojo apie jaunuolį, kuris buvo atsidavęs jo padėjėjas. Guvas ramus, rimtas – Krebui jis patiko. Jo totemas tauras turėtų būti pakankamai stiprus Ovros bebro totemui. Ovra darbšti ir retai kada reikėdavo ją drausminti. Ji bus gera pora vaikinui. Nėra jokios priežasties, kodėl ji negalėtų pagimdyti jam vaikų, o Guvas – geras medžiotojas, puikiai ją aprūpins. Kai vyrukas taps šamanu, jo gaunama grobio dalis puikiai kompensuos tai, kad pareigos nebeleis medžioti.

Ar Guvas kada nors taps galingu šamanu? Krebas suabejojo. Paskui papurtė galvą. Kad ir labai mėgdamas mokinį, suprato, kad vyrukas niekada neįgis tų gebėjimų, kuriuos pats Krebas žinojo turįs. Luošas kūnas, kuris neleido imtis normalios veiklos, tokios kaip medžioklė ir poravimasis, sudarė sąlygas sukaupti dėmesį į nuostabius protinius gebėjimus ir pagarsėjusias galias. Štai kodėl Krebas tapo galinguoju šamanu. Jis buvo tas, kuris valdė visų kitų genties susirinkimuose dalyvaujančių šamanų protus, ir ceremonijoje labiausiai garbinamas. Nors ir buvo pasiekęs protų vienybę su genties vyrais, tai neprilygo tam sielų susiliejimui, kurį pasiekdavo kiti patyrę kerėtojai. Krebas susimąstė apie kitą genties susirinkimą, nors iki jo dar buvo likę daug laiko. Tokie susirinkimai būdavo rengiami kartą per septynerius metus, o paskutinysis įvyko kaip tik vasarą prieš keičiant urvą. Šamanas staiga

suvokė, kad jeigu išgyvens iki kito susiėjimo, tai bus paskutinysis kartas jo gyvenime.

Paskui jis vėl sutelkė dėmesį į būsimą poravimosi ceremoniją, per kurią taip pat susieis Drugas ir Aga. Drugas buvo patyręs medžiotojas, jau seniausiai įrodęs savo įgūdžius. O dar geriau gamino įrankius. Vyrukas buvo tylus ir rimtas, kaip ir jo mirusios moters sūnus, be to, jo ir Guvo totemas tas pats. Juodu buvo panašūs daugeliu atžvilgių, ir Krebas net buvo įsitikinęs, jog tai Drugo totemo dvasia sukūrė Guvą. Gaila, jog Drugo moteris buvo pašaukta į kitą pasaulį. Paskirtieji į porą buvo atsidavę vienas kitam, šitoks jausmas greičiausiai niekada neatsiras tarp Drugo ir Agos. Tačiau abiem reikėjo naujos poros, ir Aga jau buvo įrodžiusi, jog yra vaisingesnė nei pirmoji Drugo moteris. Taigi parinkta protingai.

Krebą ir Ailą pažadino iš minčių triušis, kuris nėrė jiems skersai kelio. Jis priminė mergaitei apie triušiuką, likusį urve, ir tai, apie ką visą laiką mąstydavo – Izos kūdikį.

– Krebai, o kaip kūdikis pateko Izai į pilvą? – paklausė mergytė.

– Moteris nuryja vyro totemo dvasią, – ramiausiai paaiškino šamanas, vis dar paskendęs mintyse. – Tada vyro totemo dvasia kaunasi su moters totemu. Jei vyras nugali moterį, jo dvasia palieka savo dalį, ir ši pradeda naują gyvybę.

Aila apsižvalgė aplinkui stebėdamasi visur esančiomis dvasiomis. Nematė nė vienos, bet jei Krebas sako, jog jos yra, vadinasi, reikia tikėti.

– Ar bet kurio vyro dvasia gali įsigauti į moterį? – susidomėjo mergaitė.

– Taip, bet tik stipresnė dvasia nugali moters totemą. Dažnai vyro dvasia prašo kitos dvasios jai padėti. Tada kitai dvasiai gali būti leista palikti savo dalelę. Dažniausiai atkakliausiai bando vyro dvasia, nes būna arčiausiai, bet dažnai jai prireikia pagalbos. Jei berniukas turi tokį pat totemą, kaip ir jo motinos vyras, tai reiškia, jį lydės sėkmė, – atsargiai aiškino Krebas.

– Ar tik moterys gali pagimdyti vaikelį? – klausinėjo mergytė, sukdama arčiau ją dominančio reikalo.

– Taip, – linktelėjo šamanas.

– Ar moteris turi turėti porą, kad atsirastų vaikelis?

– Ne, kartais ji praryja dvasią dar nespėjusi susiporuoti. Bet jei neranda vyro iki gimstant kūdikiui, tai šis būna nelaimingas.

– Ar aš galėčiau turėti vaikelį? – sekė kitas, kupinas vilties klausimas.

Krebas susimąstė apie galingą mergytės totemą. Jis per stiprus, per daug gyvybingas. Netgi padedant kitai dvasiai, nepanašu, kad jį kada nors kas nugalėtų. Bet greitai ir pati Aila tai sužinos, galvojo šamanas.

– Tu dar per jauna, – tarė jis.

– O kada būsiu tinkamo amžiaus?

– Kai būsi moteris.

– O kada būsiu moteris?

Krebui jau pradėjo atrodyti, kad klausimai niekada nesibaigs.

– Pirmą kartą, kai tavo totemas kausis su kitu totemu, imsi kraujuoti. Tai ženklas, kad totemas buvo sužeistas. Truputis dvasios, kuri kovėsi su juo, lieka, kad kūnas pasiruoštų. Tau ims augti krūtinė, dar kai kas pasikeis. Paskui totemo dvasia kaunasi su kitomis dvasiomis reguliariai. Kai ateina metas pasirodyti kraujui ir jo nėra, vadinasi, dvasia, kurią prarijai, nugalėjo tavąją ir prasidėjo nauja gyvybė.

– Bet kada aš tapsiu moteris?

– Gal tada, kai sulauksi visų metų laikų aštuonis ar devynis kartus. Daugiausia mergaičių tuomet ir tampa moterys, kartais ir anksčiau – septynerių metų, – atsakė Krebas.

– Bet kiek dar reikia laukti? – neatlyžo mergaitė.

Kantrusis senis atsiduso.

– Eikš, pabandysiu tau paaiškinti, – tarė imdamas lazdą ir iš sterblės traukdamas titnaginį peilį.

Abejojo, ar mergytė supras, bet gali nustoti klausinėjusi.

Skaičius genties žmonėms buvo sunku suvokti. Dauguma net negalėjo suskaičiuoti daugiau kaip iki trijų – tu, aš ir dar kitas. Tai nereiškia, kad žmonės buvo neprotingi, pavyzdžiui, Brunas tuoj pat suprasdavo, kad trūksta bent vieno iš dvidešimt dviejų jo genties žmonių. Turėdavo tik mintyse pagalvoti apie visus iš eilės ir darė tai greitai, net nesuvokdamas. Tačiau kiekvieną žmogų paversti skaičiumi „vienas" jau pajėgė ne visi. Kaip gali tas žmogus būti vienas, o kitą kartą jau kitas yra vienas, juk jie skirtingi žmonės – toks klausimas paprastai kildavo pirmiausia.

Genties žmonių nesugebėjimas apibendrinti ir daryti išvadas persiduodavo ir kitoms jų gyvenimo sritims. Viskam jie turėjo pavadinimus. Žinojo ąžuolą, gluosnį, pušį, bet neturėjo bendros sąvokos jiems visiems. Neturėjo žodžio medžiui pavadinti. Visokių rūšių dirvožemis, akmenys, net skirtingos sniego rūšys turėjo pavadinimus. Gentis priklausė nuo atminties ir gebėjimo kaupti prisiminimus – beveik nieko nepamiršdavo. Šių žmonių kalba buvo spalvinga, su daugybe epitetų, bet beveik neturėjo abstrakčių žodžių. Šis dalykas buvo svetimas jų prigimčiai, papročiams, tam, kaip jie vystėsi. Tais retais atvejais, kai prireikdavo skaičiuoti, žmonės priklausė nuo šamano gebėjimų sekti metus nuo vieno genties susirinkimo iki kito, genties narių amžių, kiek laiko turi trukti izoliacija po poravimosi ceremonijos, ir pirmąsias septynias dienas po kūdikio gimimo. Tai, kad šamanas gebėjo skaičiuoti, buvo laikoma vienu stebuklingų jo gebėjimų.

Sėsdamasis Krebas laikė lazdą, tvirtai prispaudęs pėda prie akmens.

– Iza sako, jog tu esi truputį vyresnė už Vorną, – pradėjo aiškinti Krebas. – Vornas jau nugyveno savo gimimo metus, vaikščiojimo metus, globojimo metus ir nujunkymo metus, – dėstė šamanas, brėždamas lazdoje brūkšnį kiekvieniems metams. – Tau pridėsiu dar vieną brūkšnį. Tiek tau dabar metų. Jei apimčiau delnu ir į kiekvieną brėžį dėčiau pirštą, visus uždengčiau viena ranka, matai?

Aila susikaupusi, atkišusi pirštus žiūrėjo į brėžius. Paskui nušvito.

– Štai kiek man metų! – tarė rodydama Krebui ranką su visais išskėstais pirštais. – Bet kiek dar man laukti, kol turėsiu kūdikį? – paklausė daug labiau domėdamasi vaikų atsiradimu nei skaičiavimu.

Krebą lyg žaibu būtų trenkę. Kaip mergaitė sugebėjo taip greitai perprasti mintį? Ji net nepaklausė, kaip įbrėžimai susiję su pirštais arba ką jie turi bendra su metais. Kol Guvas suprato, teko daug sykių kartoti. Krebas įbrėžė dar tris brėžius ir uždėjo ant jų tris pirštus. Kol mokėsi, daryti šitai viena ranka jam buvo labai sudėtinga. Aila pažvelgė į savo kitą ranką, ir staiga iškėlė tris pirštus, užlenkusi nykštį ir smilių.

– Kai man bus tiek metų? – paklausė laikydama iškeltus aštuonis pirštus.

Krebas patvirtindamas linktelėjo. Kitas mergaitės veiksmas užklupo jį visai netikėtai – jam pačiam prireikė daugelio metų, kol šitai suvokė. Padėjusi vieną ranką ir iškėlusi tris pirštus mergytė tarė:

– Būsiu pakankamai suaugusi ir galėsiu turėti kūdikį už tiek metų.

Ji dar užtikrintai pamojavo, patenkinta savo sumanumu. Senasis šamanas buvo visai išmuštas iš vėžių. Neįmanoma, kad vaikas, ir dar mergaitė, galėtų mąstyti taip gerai ir taip lengvai daryti išvadas. Per tą susijaudinimą Krebas vos nepamiršo patvirtinti mergaitės spėjimą.

– Tai pats anksčiausias metas. Gali būti ir ne tiek, o gal šitiek, – aiškino įbrėždamas dar du brūkšnius ant lazdos. – O gal net daugiau. Nėra jokio būdo, kaip tiksliai sužinoti.

Aila truputį susiraukė, iškėlė smilių, o paskui nykštį.

– Kaip man suskaičiuoti daugiau metų?

Krebas ją įtariai nužvelgė. Jie pateko į tokią sritį, kur net pats šamanas nesijautė tvirtai. Jis jau net pradėjo gailėtis, kam iš viso pradėjo aiškinti. Brunui nepatiktų, jei jis sužinotų, jog mergaitė turi tokių stebuklingų gebėjimų, kokie galimi tik šamanams. Tačiau smalsumas nugalėjo. Ar mažoji pajėgs suprasti tokius sudėtingus dalykus?

– Uždenk įbrėžimus abiem rankomis, – paliepė šamanas.

Kai mergaitė rūpestingai uždėjo pirštus ant visų žymių, Krebas įbrėžė dar vieną ir uždengė jį mažuoju piršteliu.

– Po pirmojo suskaičiavimo turi galvoti apie pirmą pirštą ant kito žmogaus rankos, paskui dar kito žmogaus rankos. Supranti? – paklausė modamas ir atidžiai stebėdamas Ailą.

Mergaitė klapsėjo akimis. Pažvelgė į savo rankas, paskui į Krebo ranką, tada parodė grimasą, kuri, šamanas jau žinojo, reiškia, jog ji laiminga. Mažoji energingai pakinkavo galva rodydama, jog suprato. O paskui pademonstravo savo žinias taip, kad net Krebas nebepajėgė suvokti.

– Ir paskui dar vieno žmogaus rankos, ir dar vieno, tiesa?

Tai jau per daug paveikė. Senio galvoje net zvimbė. Krebas, nors ir sunkiai, pajėgė suskaičiuoti iki dvidešimties. Didesni skaičiai išskysdavo į neaiškią begalybę, kurią vadindavo tiesiog „daug". Vos kelis kartus giliai medituodamas vyras buvo tarsi suvokęs kažką panašaus, ką dabar Aila išdėstė taip lengvai. Palingavo galva, bet tik po kurio laiko. Staiga jis suvokė, kokia praraja tarp jo ir mergaitės proto, ir tai jį sukrėtė. Teko pasistengti susivaldyti.

– Pasakyk man, kas čia? – keisdamas temą paklausė iškėlęs lazdą, ant kurios brėžė žymes. Aila, bandydama prisiminti, spoksojo į ją.

– Gluosnis, – tarė ji. – Manau, taip.

– Teisingai, – patvirtino Krebas. Uždėjęs ranką jai ant peties pažvelgė tiesiai į akis. – Aila, bus geriausia, jei niekam nepasakosi apie tai, – tarė rodydamas žymes ant lazdos.

– Taip, Krebai, – atsakė mergaitė, nujausdama, kaip jam tai svarbu.

Ji jau pradėjo suprasti vyro veiksmus ir išraiškas labiau nei ko nors kito, išskyrus Izos.

– Metas grįžti, – pasakė Krebas.

Jis norėjo likti vienas ir pagalvoti.

– Ar tikrai reikia eiti? – ėmė prašyti mergaitė. – Juk dar gražu.

– Taip, reikia eiti, – atsakė senis, stodamasis pasirėmęs į lazdą. – Ir jeigu vyras jau nusprendė, klausinėti yra netinkama, Aila, – švelniai subarė.

– Taip, Krebai, – atsakė mergytė, paklusniai lenkdama galvą, kaip jau buvo išmokusi. Ji tyliai nuėjo greta senio urvo link, tačiau greitai jaunatviška energija paėmė viršų, ir mažoji vėl risnojo priekyje. Parbėgdavo prie Krebo laikydama lazdas ir akmenis, vardijo jų pavadinimus, o jei neprisimindavo, klausinėjo. Šamanas atsakinėjo išsiblaškęs, stipriai susijaudinus jam buvo sunku sukaupti dėmesį.

Pirmieji aušros spinduliai išblaškė urvą apglėbusią tamsą, o gaivus vėsus oras pranašavo apie tai, kad sniegas jau pakeliui. Iza gulėdama ant lovos stebėjo, kaip vis labiau švintant pažįstami urvo kontūrai įgauna vis aiškesnes formas. Tai diena, kai jos dukrai bus suteiktas vardas, kai mažylė bus priimta į gentį kaip visateisė narė, kai bus pripažinta esanti gyvu žmogumi. Iza laukė, kol galės atsipūsti nuo priverstinio atsiskyrimo, nors bendravimas su genties nariais, kol ji kraujuoja, bus apribotas, leistinas tik su moterimis.

Prasidėjus pirmoms mėnesinėms, mergaitės turėdavo praleisti visą jų laiką atskirai nuo genties. Jei taip nutikdavo žiemą, jaunuolės likdavo vienos atskirtoje vietoje urvo gale, tačiau tuomet pavasarį vis tiek turėdavo vienas mėnesines praleisti vienatvėje. Gyventi vienai jaunai, negalinčiai apsiginti merginai, pripratusiai prie genties draugijos ir pagalbos, buvo ir baisu, ir pavojinga. Tai buvo išbandymas, kuris pažymėdavo mergaitės tapimą moterimi, panašiai kaip berniukų laukdavo pirmojo grobio išbandymas, tik jokia ceremonija nepažymėdavo jų grįžimo į šeimą. Ir nors mergina turėdavo ugnies apsiginti nuo

plėšrių laukinių žvėrių, negalima pasakyti, kad nenutikdavo taip, jog kuri nors taip ir negrįždavo – jos palaikus paprastai rasdavo vėliau kas nors išsiruošęs medžioti ar rinkti maisto. Mergaitės motinai būdavo leidžiama kartą per dieną aplankyti ją, nunešti maisto ir paguosti. Jei mergaitė dingdavo ar žūdavo, motinai būdavo draudžiama apie tai net užsiminti, kol nepraeidavo tam tikras dienų skaičius.

Vyrams buvo gili paslaptis, kokios kovos vyksta moterų kūnuose tarp dvasių ir gaivalų, kad atsirastų gyvybė. Kol moteris kraujuodavo, jos totemo dvasia buvo galinga – ji laimėdavo, nugalėdavo vyriškąjį pradą, išvydavo vyriškąją apvaisinančią esybę. Jei moteris pažvelgtų į vyrą per mėnesines, jo dvasia galėtų įsitraukti į kovą, kurią pralaimės. Štai dėl kokios priežasties moters totemas turi būti silpnesnis už vyro totemą, nes net silpnas moters totemas įgaudavo stiprybės dėl gyvybinių galių, slypinčių moteryje. Moterims priklausė gyvybinės jėgos – juk tai jos sukurdavo naują būtybę.

Fiziniame pasaulyje stipresni, didesni, daug galingesni už moteris buvo vyrai, tačiau baimę keliančiame nematomų jėgų pasaulyje moterys buvo apdovanotos kur kas didesne galia. Vyrai tikėjo, jog mažesnė ir silpnesnė moterų fizinė forma, leidusi jiems dominuoti, buvo tarsi kompensacija, ir jokiai moteriai negalima leisti suprasti visų savo galimybių, nes kitaip bus pažeista pusiausvyra. Moterys buvo laikomos nuošaliau nuo dvasinio genties gyvenimo, kad nesužinotų, kokią stiprią gyvybinę galią turinčios.

Jaunuoliai per įšventinimo į vyrus ceremoniją būdavo perspėjami apie skaudžius padarinius, laukiančius, jei moteris bent akies krašteliu dirstelėtų į vyrų ezoterinius ritualus, ir dar buvo pasakojamos legendos apie tai, kad kadaise moterys valdė kerus ir tarpininkavo bendraujant su dvasių pasauliu. Vyrai atėmė iš moterų magiją, bet ne jų galią. Daugelis jaunuolių, supratę moterų gebėjimus, pažvelgdavo į jas naujai. Savo kaip vyrų atsakomybes jie priimdavo visiškai rimtai. Moterį reikia saugoti, ja rūpintis ir visiškai valdyti, nes trapi fizinių bei

dvasinių jėgų pusiausvyra bus pažeista ir ilgalaikis genties gyvavimas sunaikintas.

Moteris izoliuodavo, nes per mėnesines dvasinės jėgos tapdavo daug galingesnės. Serganti moteris turėdavo likti tik su moterimis, jai nebūdavo leidžiama liesti jokio maisto, kurį vartos vyrai, tad praleisdavo daug laiko užsiimdama nesvarbia veikla, tokia kaip malkų rinkimas ar apdirbimas odų, kurias galėdavo dėvėti tik moterys. Vyrai nepripažindavo tokios moters egzistavimo, visiškai nekreipdavo dėmesio į ją, netgi neįsakinėdavo. Jei vyro žvilgsnis netyčia užkliūdavo už sergančios moters, tai šis apsimesdavo, kad žiūri pro šalį, tarsi toji būtų nematoma.

Tai atrodė žiauri bausmė. Būti moterimi panašu į mirtiną prakeikimą, aukščiausių jėgų bausmę, kuri krisdavo ant genties narių, jei šie padarydavo rimtą nusikaltimą. Tik vadas galėjo liepti šamanui pašaukti piktąsias dvasias ir ištarti mirtiną prakeikimą. Šamanas neturėjo teisės atsisakyti, nors tai buvo pavojinga ir jam pačiam, ir visai gentčiai. Su prakeiktuoju nusikaltėliu nė vienas genties narys nesikalbėdavo ir jo nematydavo. Jis būdavo tiesiog atstumiamas, lyg nė neegzistuotų, tarsi būtų miręs. Pora ir šeima sielvartaudavo lyg mirusio, jis nebegaudavo maisto. Keli prakeiktieji paliko gentį, ir niekas niekada daugiau jų nematė. Dauguma paprasčiausiai nustodavo valgę, gėrę ir išpildydavo lemtį, kuria taip pat tikėjo. Retai kada mirtinas prakeikimas tekdavo tam tikram laikui, bet net ir tokiu atveju būdavo mirtinas, nes nusikaltėlis, kol galiodavo prakeiksmas, tarsi nustodavo gyventi. Jei išgyvendavo tą laikotarpį, būdavo priimamas į gentį kaip visateisis narys ir net užimdavo ankstesniąją padėtį. Sumokėdavo skolą visuomenei, ir nusikaltimas būdavo pamirštas. Vis dėlto įstatymai retai kada būdavo pažeidžiami, ir tokios bausmės prireikdavo tik retkarčiais. Nors moteris lydintis prakeiksmas atskirdavo jas tik iš dalies ir laikinai, dauguma moterų visai noriai priimdavo tą reguliariai pasikartojantį pasitraukimą nuo nesiliaujančių vyrų reikalavimų ir akylų jų žvilgsnių.

Iza laukė artimesnio bendravimo, kuris prasidės po vardo davimo ceremonijos. Jai atsibodo tūnoti Krebo židinio teritorijoje, nužymėtoje akmenimis, ir ilgesingai žiūrėti į skaisčią saulėkaitą, kuri per pastarąsias dvi dienas dosniai liejo saulės šviesą prieš pasirodant žiemos sniegui. Moteris neramiai laukė Krebo ženklo, kuris paskelbtų, kad jis pasiruošęs ir visa gentis susirinkusi. Vardas dažniausiai būdavo suteikiamas prieš pusryčius, vos tik saulei patekėjus, kai naktį saugoję gentį totemai dar nenutolę. Kai tik Krebas pamojo, Iza nuskubėjo prie gentainių ir sustojo priešais šamaną, žiūrėdama į žemę, kol išvystė kūdikį. Ji iškėlė mažylę aukštyn, o Krebas žvelgė jai virš galvos ir rodė gestus, kurie šaukė dvasias dalyvauti ceremonijoje. Tada įmantriu mostu pradėjo.

Pakabinęs iš Guvo laikomo indo dažų – raudonos ochros pastos, šamanas nupiešė liniją nuo antakių lankų iki pat nosies galiuko.

– Uba. Mergytės vardas yra Uba, – tarė jis.

Nuogas kūdikis, žnaibomas šalto vėjo, kuris įsiskverbė pro saulės apšviestą urvo prieangį, garsiai ir sveikai riktelėjo – žmonės pritariamai sumurmėjo.

– Uba, – pakartojo Iza, glausdama drebantį kūdikėlį.

Tai puikus vardas, pagalvojo moteris – ji norėjo, jog būtų pažinojusi tą, kurios vardu pavadinta mergytė. Gentainiai ėjo pro šoną kiekvienas pakartodamas vardą, kad susipažintų ir supažindintų totemus su nauja nare. Iza rūpestingai nunarino galvą, kad netyčia nepažvelgtų į kokį vyrą, besiartinantį pripažinti jos dukters. Po ceremonijos moteris suvystė mažylę į šiltus triušio kailiukus ir įsidėjo į sterblę sau prie šono. Mergytės riksmas tuojau pat nurimo, ji ėmė žįsti. Iza žengė atgal į savo vietą tarp moterų, užleisdama vietą poravimosi ritualams.

Šioje ceremonijoje, ir tik šioje, šventam patepimui buvo naudojama geltona ochra. Guvas įteikė indelį geltono tepalo šamanui, šis laikė jį tvirtai prispaudęs rankos strampu prie liemens. Guvas negalėjo savo paties poravimosi ceremonijoje padėti, nors buvo šamano mokinys.

Jis atsistojo priešais šventąjį vyrą ir laukė, kol Grodas išves į priekį savo dukterį. Uka žvelgė sumišusi – ji ir didžiavosi, kad dukteriai pasisekė rasti tokią gerą porą, ir liūdėjo, kad ši palieka šeimos židinį. Ovra, apsirengusi nauju drabužiu, žiūrėdama sau į kojas ėjo neatsilikdama nuo Grodo, bet nuo jos rimtai nuleisto veidelio švieste švietė. Buvo akivaizdu, jog ji nesijaučia nelaiminga dėl jai parinktos poros. Sukryžiavusi kojas mergina atsisėdo priešais Guvą, akis vis dar laikė nuleidusi.

Tyliais oficialiais gestais šamanas darsyk kreipėsi į dvasias, paskui padažė vidurinįjį pirštą į dubenį blausiai gelsvo tepalo ir nupiešė Ovros totemo ženklą virš rando, žyminčio Guvo totemą – tai simbolizavo jų dvasių susivienijimą. Dar kartą padažęs pirštą į tepalą, šamanas nupiešė Guvo totemo simbolį virš Ovros, šįsyk apvedžiodamas randą, kad merginos totemo ženklas liktų neryškus – taip parodė vyro viršenybę.

– Tauro dvasia, Guvo toteme, tavo ženklas įveikė bebro dvasią, Ovros totemą, – parodė šamanas. – Lokio valia – tebūnie taip visados. Guvai, ar priimi šią moterį?

Guvas atsakė patapšnodamas Ovrai per petį ir rodydamas jai sekti paskui jį į urvą, į vietą, kuri buvo naujai nužymėta nedideliais akmenimis – ten dabar buvo Guvo židinys. Ovra pašoko ir nusekė paskui savo naująjį vyrą. Ji neturėjo jokio pasirinkimo, niekas net neklausė, ar ji priima vyrą. Pora keturiolika dienų liks atskirta, tik prie savo židinio, ir šį laiką juodu miegos atskirai. Baigiantis atskyrimo laikui, nedideliame urve vyrai atliks ceremoniją, kuri sutvirtins sąjungą.

Gentyje dviejų žmonių poravimasis buvo dvasinė sąjunga, prasidedanti poros paskelbimu visai genčiai, tačiau galutinis tikslas būdavo pasiekiamas per slaptą ritualą, kuriame dalyvavo tik vyrai. Šioje primityvioje visuomenėje seksas buvo toks pat natūralus ir nevaržomas poreikis, kaip miegas ar valgymas. Vaikai mokėsi jo, kaip ir kitų įgūdžių bei papročių stebėdami suaugusiuosius, mėgdžiodami juos, kaip nuo vaikystės mėgdžiojo kitas veiklas. Dažnai sulaukę pilnametystės

berniukai, dar nenudėję savo pirmojo grobio, būdavo verčiami santykiauti su suaugusiais ar patys santykiaudavo su dar nė mėnesinių nesulaukusia mergaite. Nekaltybę prarasdavo dar visai jaunos mergaitės, nors vyrai truputį baimindavosi, ir jei pasirodydavo nors kiek kraujo, jie skubiai palikdavo mergaitę ramybėje.

Bet kuris vyras galėjo santykiauti su kuria tik nori moterimi, jei jam kildavo toks poreikis, išskyrus tradicijos draudžiamą sanguliavimą su seserimi. Dažniausiai, kai jau susidarydavo pora, jie ir likdavo daugmaž ištikimi dėl pagarbos kito vyro nuosavybei, tačiau blogesniu dalyku buvo laikoma susilaikyti nei paimti artimiausią moterį. Ir moteris nebūdavo smerkiama dėl to, kad pamačiusi patinkantį jai vyrą, pripažindama jo pranašumus, rodydavo atsargius koketiškus gestus, kuriuos buvo galima suprasti kaip pasiūlymą. Genties žmonių supratimu nauja gyvybė atsirasdavo iš visur esančių totemų dvasios, bet koks ryšys tarp sekso ir vaikelio gimimo buvo net nesvarstomas.

Antroji ceremonija buvo atliekama sujungti Drugą ir Agą. Nors pora bus atskirta nuo genties, išskyrus jos šeimos narius, visi kiti, kurie dabar gyveno prie Drugo židinio, galėjo laisvai ateiti ir išeiti, kaip tik panorėję. Kai į urvą įžengė antroji pora, moterys susibūrė aplinkui Izą ir jos kūdikį.

– Iza, ji tiesiog puiki, – entuziastingai gėrėjosi Ebra. – Turiu pripažinti, kad truputį jaudinausi, kai pamačiau, kad laukiesi po tokio ilgo laiko.

– Dvasios mane prižiūrėjo, – atsakė Iza. – Stiprus totemas padeda susilaukti sveiko vaiko, jei tik tas atsiranda.

– Bijojau, kad mergaitės totemas gali blogai paveikti. Ji labai skiriasi nuo mūsų, o jos totemas toks stiprus, kad galėjo gimti nesveikas kūdikis, – dėstė Aba.

– Aila sėkminga, ji suteiks man laimę, – skubiai atrėmė Iza, dairydamasi, ar jų pokalbį pastebėjo Aila. Mergaitė stebėjo, kaip Oga laiko kūdikį, glaustėsi ir išdidžiai švytėjo, lyg Uba būtų jos pačios. Ji

nenutuokė apie Abos komentarą, bet Izai nepatiko, kad tokios mintys laisvai sklando. – Argi ne per ją mums visiems taip pasisekė?

– Bet tau nepasisekė susilaukti berniuko, – laikėsi savo Aba.

– Aš norėjau mergaitės, – atrėžė jai Iza.

– Iza! Kaip gali taip kalbėti? – moterys buvo priblokštos.

Jos retai prisipažindavo, kad mergaitė yra geriau.

– Nekaltinu Izos, – šoko ginti Uka. – Kai turi sūnų, rūpiniesi juo, maitini, augini, o paskui, vos tik užauga – ir jo nėra. Jei jo nenužudo per medžioklę, tai žūsta kitaip. Pusė berniukų žūsta dar visai jauni. Ovra dar bent kelerius metus pagyvens.

Visoms buvo gaila moters, kuri neteko sūnaus sugriuvus urvui. Visi žinojo, kaip ji sielvartauja. Ebra taktiškai pakeitė pokalbio temą.

– Įdomu, kaip seksis žiemoti šiame naujame urve.

– Medžioklė sekėsi, maisto prisirinkome ir prisidėjome tiek daug, kad turime galybę atsargų. Medžiotojai dar šiandien eina į medžioklę, turbūt paskutinį kartą. Tikiuosi, sandėlyje užteks vietos ir galėsime viską sušaldyti, – atsakė Iza. – Beje, rodos, kad vyrai ima nekantrauti. Gal geriau jau parūpinkime jiems ką nors valgyti.

Moterys nenoromis paliko Izą su kūdikėliu ir nuėjo ruošti rytinio maisto. Aila atsisėdo šalia Izos, ir ši, viena ranka laikydama kūdikį, kita apsikabino mergaitę. Iza jautėsi gerai – smagu buvo išeiti į lauką, į gaivų šaltą saulėtą ankstyvą žiemos dieną, džiaugėsi, kad gimė vaikelis, sveikas, ir dar mergytė, buvo patenkinta urvu ir tuo, kad Krebas apsiėmė jomis rūpintis, ir džiaugėsi ta liesute, šviesia, keista mažyle, įsitaisiusia greta. Iza pažvelgė į Ubą, paskui į Ailą. Mano dukros, pagalvojo moteris, jos abi mano dukros. Visi žino, jog Uba bus gydytoja, bet ja taps ir Aila. Pasirūpinsiu tuo. Kas žino, gal vieną dieną ji taps puikia gydytoja.

9

– Lengvojo sausojo sniego dvasia susiporavo su Grūdėtojo sniego dvasia ir po kurio laiko pagimdė Ledo kalną, stūksantį toli šiaurėje. Saulės dvasia nekentė to spindinčio vaiko, užkėtusio plotą žemės, nes jis vis augo, neleido sklisti šilumai, net jokia žolė neaugo. Saulė nusprendė sunaikinti Ledo kalną, bet Audros debesies dvasia, Grūdėtojo sniego giminaitė, sužinojo, jog Saulė nori nužudyti jos vaiką. Vasarą, kai Saulė buvo galingiausia, Audros debesies dvasia kovėsi su ja, kad išgelbėtų Ledo kalnui gyvybę.

Aila sėdėjo su Uba ant kelių ir stebėjo, kaip Dorvas pasakoja jau girdėtą legendą. Klausėsi įdėmiai, nors žinojo šią istoriją mintinai. Tai buvo jos mėgstamiausias pasakojimas, mergytei niekada neatsibosdavo jo klausytis. Tačiau pusantrų metukų nenuorama jos rankose buvo daug labiau susidomėjusi ilgais šviesiais Ailos plaukais ir spaudė juos pilnais putniais kumštukais. Aila išpainiojo plaukus iš sugniaužtų mažylės pirštukų, visą tą laiką nenuleisdama akių nuo senio, kuris stovėjo greta laužo ir genčiai akylai stebint dramatiškais judesiais pasakojo istoriją.

– Būdavo dienų, kai Saulė laimėdavo mūšį ir smogdavo į kietą šaltą ledą, versdama jį vandeniu, naikindama Ledo kalno gyvastį. Tačiau daugumą dienų laimėdavo Audros debesis, uždengdamas Saulei veidą, neleisdamas jos karščiui per daug ištirpinti Ledo kalno. Nors kalnas

per vasarą sunyko ir susitraukė, žiemą jo motina perdavė visą tėvo atneštą maistą ir vėl pamaitino, atgaivino sūnų. Kiekvieną vasarą Saulė kėsindavosi sunaikinti Ledo kalną, bet Audros debesis sulaikydavo ją, kad neištirpintų visko, kiek kalnas priaugdavo per žiemą. Kiekvienos žiemos pradžioje kalnas būdavo truputį vis didesnis nei prieš tai buvusią žiemą, jis vis augo, plėtėsi vis toliau, kasmet uždengdamas daugiau žemės.

O Ledo kalnui augant priešais jį sklido didysis šaltis. Vėjai stūgavo, sniegas sūkuriavo, o kalnas plėtėsi, slinko vis arčiau tos vietos, kur gyveno žmonės. Gentis gūžėsi, spietėsi arčiau laužo, o tuo metu ant jų krito sniegas.

Vėjas švilpavo, įsisukęs į šalia urvo stypsančius medžius nuogomis šakomis, ūžavo kaip fonas pasakojamai istorijai, o nuo jos Ailai per nugarą ėjo pažįstami šiurpuliukai.

Gentis nežinojo, ką daryti. „Kodėl mūsų totemų dvasios mūsų daugiau nebesaugo? Ką padarėme, kad juos supykdėme?" Šamanas nusprendė eiti pats vienas pasikalbėti su dvasiomis. Jo nebuvo ilgai. Daugelis, ypač jaunimas, jau ėmė nerimauti, kad šamanas negrįžta. O Durkas nerimo labiau už visus kitus. „Šamanas niekada negrįš, – kalbėjo jis. – Mūsų totemams nepatinka šaltis, jie pasitraukė. Ir mes turėtume keliauti iš čia." „Negalime palikti namų, – atrėmė vadas. – Gentis gyveno čia visą laiką. Tai mūsų protėvių namai. Tai mūsų totemų dvasių namai. Dvasios nepasitraukė. Jos mumis nusivylusios, bet dar labiau nusiviltų netekusios namų, vietos, kuri joms sava. Negalime išeiti ir versti kartu eiti jas. Kur gi mes eitume?" „Mūsų totemai jau išėjo, – ginčijosi Durkas. – Jei rastume geresnius namus, gal dvasios grįžtų. Galime eiti į pietus, sekti paskui paukščius, skrendančius nuo rudens šalčio, ir į rytus, kur plyti saulės žemė. Galėtume traukti ten, kur Ledo kalnas mūsų nepasieks. Ledo kalnas juda lėtai, o mes galime lėkti lyg vėjas. Jis niekada mūsų nepagaus. Jei liksime čia, sušalsime!" „Ne, turime laukti šamano. Jis grįš ir pasakys mums, ką daryti", – pa-

liepė vadas. Tačiau Durkas nesiklausė griežto patarimo. Jis maldavo bei ginčijosi su gentainiais ir dar keli suabejojo. Jie nusprendė išeiti kartu su Durku. „Likite! – meldė jų kiti. – Likite, kol grįš šamanas." Durkas nekreipė dėmesio. „Šamanas neras dvasių. Jis niekada negrįš. Mes iškeliaujame. Eime kartu ir rasime naują vietą, kur Ledo kalnas negali gyvuoti." „Ne, – atsiliepė kiti. – Mes palauksime."

Motinos ir jų vyrai sielvartavo dėl jaunų vaikinų ir moterų, kurie išėjo, nes buvo tikri, kad yra pasmerkti. Visi laukė šamano, bet praėjo daug dienų, o šis vis nesirodė, ir žmonės jau pradėjo dvejoti. Gentis net ėmė galvoti, kad gal jiems reikėjo eiti su Durku.

Paskui, vieną dieną, žmonės pamatė besiartinantį keistą gyvūną, kuris nebijojo ugnies. Žmonės išsigando, spoksojo apstulbę. Niekada anksčiau nebuvo matę tokio gyvūno. Bet kai šis priėjo arčiau, visi pamatė, kad tai visai ne gyvūnas, o šamanas! Apsirengęs urvinio lokio kailiu. Pagaliau jis grįžo. Šamanas pasakė gentainiams, ką sužinojo iš Lokio, didžiojo Urvinio lokio dvasios.

Lokys išmokė žmones gyventi urvuose, vilkėti gyvūnų kailius, medžioti ir rinkti maistą vasarą, saugoti jį žiemai. Genties žmonės visada prisiminė, ko juos išmokė Lokys, ir nors Ledo kalnas bandė, jam nepasisekė išvyti žmonių iš jų namų. Ir nesvarbu, kiek šalčio ir sniego kalnas siuntė priešais save, žmonės nejudėjo, nesitraukė iš kelio.

Galop Ledo kalnas pasidavė. Jis susiraukė ir daugiau nebesikovė su Saule. Audros debesis įsižeidė, kad tas nebekovoja, ir atsisakė jam padėti. Ledo kalnas paliko šalį ir grįžo atgal į namus šiaurėje, kartu su juo pasitraukė ir didysis šaltis. Saulė džiūgavo dėl pergalės ir persekiojo ledo kalną visą kelią iki pat namų šiaurėje. Nebuvo vietos, kur jam pasislėpti nuo didžiulio karščio, kalnas buvo nugalėtas. Ilgus ilgus metus žiema nebeatėjo, tik ilgos vasaros dienos.

Tačiau Grūdėtasis sniegas gedėjo savo prarasto vaiko ir nuo to sielvarto nusilpo. Lengvasis sausasis sniegas norėjo dar vieno sūnaus, tad paprašė Audros debesies jam padėti. Audros debesiui jo pagailo, tad

atnešė Lengvajam sausajam sniegui daug maisto, kad tas sustiprėtų. Jis vėl uždengė Saulės veidą, o tuo metu Lengvasis sausasis sniegas plevено šalia ir barstė savo dvasią, kad šią prarytų Grūdėtasis sniegas. Šis vėl pagimdė dar vieną Ledo kalną, bet žmonės jau prisiminė, ko juos išmokė Lokys. Ledo kalnas niekada neišvarys genties iš jos namų.

O kas nutiko Durkui ir tiems, kurie išėjo kartu su juo? Kai kas sako, kad juos suėdė vilkai ir liūtai, o kai kas mano, jog jie nuskendo didžiuosiuose vandenyse. Dar kai kas kalba, kad jie pasiekė Saulės žemę, ir ši įsižeidė, kad Durkas ir su juo atėję žmonės gviešiasi jos žemės. Saulė pasiuntė iš dangaus ugnies kamuolį jų sunaikinti. Keliauninkai išnyko, ir niekas niekada daugiau jų nematė.

– Matai, Vornai, – Aila pastebėjo savo sūnui sakant Agą, kaip visada, kai būdavo papasakota istorija apie Durką. – Turi visada būti dėmesingas motinai, Drugui, Brunui ir šamanui. Privalai visą laiką klausyti ir niekada nepalikti genties, nes kitaip ir tu gali dingti.

– Krebai, – Aila kreipėsi į greta sėdintį vyrą. – Ar manai, kad Durkas ir su juo ėję žmonės galėjo rasti naują vietą apsistoti? Jis išnyko, bet niekas niekada nematė jo mirusio, tiesa? Juk galėjo išgyventi, kaip manai?

– Niekas nematė jo mirusio, Aila, bet kai yra tik du ar trys vyrai, labai sunku medžioti. Gal vasarą jie galėjo sumedžioti pakankamai mažų gyvūnėlių, bet didelių gyvūnų, kurių reikia prisikaupti žiemai, kad išgyventų, jau būtų daug sudėtingiau ir pavojingiau. Be to, jiems būtų tekę išgyventi daug žiemų, kol pasiektų Saulės žemę. Totemai nori pastovios vietos. Jie tikriausiai apleido žmones, kurie blaškėsi be namų. Juk nenorėtum, kad tave apleistų totemas, tiesa?

Aila nesąmoningai griebėsi už amuleto.

– Bet mano totemas manęs neapleido, nors buvau viena ir neturėjau namų.

– Tai todėl, kad jis tave išbandė. Juk rado tau namus, tiesa? Urvinis liūtas – stiprus totemas, Aila. Jis pasirinko tave, gal net todėl ir nu-

sprendė saugoti, bet visi totemai yra laimingesni, kai turi namus. Jei būsi jam dėmesinga, jis tau padės. Pasakys tau, kas geriausia.

– Iš kur aš tai sužinosiu, Krebai? – paklausė Aila. – Niekada nesu mačiusi urvinio liūto dvasios. Kaip tu sužinai, kad totemas tau kažką sako?

– Negali matyti totemo dvasios, nes ji yra tavo dalis, tavo viduje. Tačiau vis tiek kalbės su tavimi. Tik privalai išmokti suprasti. Jei tau reikės priimti sprendimą, jis padės. Duos ženklą, jei padarysi tinkamą pasirinkimą.

– Kokį ženklą?

– Sunku pasakyti. Paprastai tai būna kas nors ypatinga, neįprasta. Gali būti akmuo, kurio niekada anksčiau nematei, arba keistos formos šaknis, kuri tau bus į ką nors panaši. Turi išmokti klausytis širdimi ir protu, ne akimis ir ausimis, tada ir sužinosi. Savo totemą gali suprasti tik tu pati, niekas kitas nepaaiškins, kaip tai padaryti. Bet kai ateis laikas ir rasi ženklą, kurį tau paliko totemas, įsidėk jį į amuletą. Jis pelnys tau sėkmę.

– Ar tu, Krebai, turi savo totemo ženklus amulete? – judesiu paklausė mergaitė, spoksodama į gumbuotą odinį krepšelį, kabojusį raganiui ant kaklo.

Ji paleido besiranganti kūdikį keltis ir eiti pas Izą.

– Taip, – linktelėjo šamanas. – Urvinio Lokio dantį, kurį man davė, kai pasirinko šamano mokiniu. Jis nebuvo įsitvirtinęs žandikaulyje, tiesiog gulėjo ant akmenų man po kojomis. Sėsdamasis nepastebėjau to danties. Jis puikiausias, visai nesugedęs, nenukramtytas. Toks buvo Lokio ženklas, kad padariau tinkamą sprendimą.

– Ar mano totemas man taip pat duos ženklus?

– Niekas negali pasakyti. Gal tada, kai turėsi priimti svarbų sprendimą. Sužinosi, kai ateis laikas, nes kol turi amuletą, tavo totemas gali tave rasti. Stenkis niekuomet neprarasti amuleto, Aila. Jis tau buvo duotas, kai supratome, koks tavo totemas. Amulete yra dalis tavo dva-

sios, kurią jis atpažįsta. Be jos totemas pasiklys ir ieškos namų dvasių pasaulyje. Jei neteksi amuleto ir skubiai jo nerasi – mirsi.

Aila sudrebėjo, pajuto ant kaklo, ant tvirto dirželio, pakabintą mažą kapšelį ir nusistebėjo – kažin kada ji sulauksianti ženklo iš savo totemo?

– Ar manai, kad Durko totemas davė ženklą, kai vyras nusprendė išeiti ir ieškoti Saulės žemės?

– Niekas nežino, Aila. Legendoje apie tai nepasakojama.

– Manau, kad Durkas buvo drąsus, jei bandė ieškoti naujų namų.

– Gal ir buvo drąsus, bet kvailys, – atkirto Krebas. – Jis paliko gentį ir protėvių namus, tad labai rizikavo. Nebuvo nusiteikęs pasilikti. Kai kurie jaunuoliai mano, kad Durkas buvo drąsus, bet kai suauga, tampa vyresni ir išmintingesni, supranta.

– Manau, kad man Durkas patinka, nes jis kitoks, – tarė Aila. – Tai mano mėgstamiausia legenda.

Mergaitė pamatė, kaip moterys stojasi ir pradeda ruošti vakarienę, tad pašokusi nuskubėjo paskui jas. Krebas jai pavymui tik papurtė galvą. Kiekvieną kartą, kai jis pagalvodavo, kad Aila tikrai mokosi priimti ir suprasti genties gyvenimo būdą, ji leptelėdavo ką nors tokio, kas priversdavo šamaną stebėtis. Ne tai, kad mergaitė būtų dariusi ką nors blogai ar neteisingai, tik ne taip, kaip priimta. Legenda turėjo parodyti, kaip negalima pakeisti tradicijų, tačiau Aila susižavėjo jaunuolio, užsimaniusio kažko naujo, kvailumu. Ar ji kada nors išmes iš galvos tas kitokias mintis, Krebui buvo įdomu. Tačiau jis pripažino, kad mergaitė mokosi greitai.

Sulaukusios septynerių ar aštuonerių metų, genties mergaitės turėjo puikiai išmanyti suaugusių moterų darbus. Tokio amžiaus jos gana greitai būdavo ir suporuojamos. Beveik per dvejus metus nuo to laiko, kai žmonės rado Ailą – vienišą, išbadėjusią, nesugebančią susirasti maisto, mergaitė išmoko ne tik rasti, bet ir ruošti bei saugoti maisto atsargas. Ji įgavo dar daug kitų svarbių įgūdžių, ir jei dar nebuvo tokia

profesionalė kaip vyresnės, patyrusios moterys, tai bent jau buvo tokia pat žinovė, kaip kitos jaunos merginos.

Aila mokėjo lupti ir apdirbti odą bei gaminti apsiaustus, skraistes ir krepšius, naudojamus įvairiausiems tikslams. Gebėjo iš vieno odos gabalo spirale išpjauti ilgą vienodo pločio diržą. Tos virvės iš ilgų gyvūnų plaukų, sausgyslių ar gyslotos žievės bei šaknų buvo stiprios ir storos arba plonos, priklausė nuo to, kam turėjo būti naudojamos. Ailos pinti krepšiai, kilimėliai ir tinklai, pinti iš kietų žolių, šaknų ir žievės, buvo ypatingi. Mergaitė mokėjo pasigaminti grubų rankinį kirvuką iš titnago gabalo ar nuoskilos su aštriu kraštu, kurį naudojo kaip peilį ar rėžtuką taip įgudusiai, kad stebėdavosi net pats Drugas. Ji mokėjo iš rąstgalio išskaptuoti dubenį ir lygiai jį nusvidinti. Galėjo susikurti laužą, tarp delnų trindama nusmailintą lazdelę, priglaustą prie kito medžio gabalo, kol susidarydavo rūkstantis karštas anglies gabaliukas, kuris uždegdavo sausą pintį – tą padaryti būdavo lengviau, jei šio sunkaus varginančio darbo, nes reikėjo nuolat stipriai spausti aštrią lazdelę, imdavosi dviese. Tačiau dar nuostabiau buvo tai, kad mergaitė perėmė Izos gydymo žinias taip lengvai, jog rodės, kad tai jai įgimta. Iza buvo teisi, galvojo Krebas, mergaitė mokosi ir be jokių prisiminimų.

Aila pjaustė gabaliukais batatus, kuriuos dėjo į virš laužo verdantį odinį puodą. Nupjausčius sugedusias dalis, iš kiekvienos šaknies nedaug kas telikdavo. Urvo gale, kur buvo laikomos daržovės, buvo vėsu ir sausa, tačiau baigiantis žiemai jos vis tiek imdavo minkštėti ir pūti. Mergaitė jau kelios dienos kaip svajojo apie artėjantį pavasarį, kai pastebėjo ledo sukaustytame upokšnyje tekančio vandens srovelę – tai buvo vienas pirmųjų ženklų, kad upė greitai prasiverš. Aila vos begalėjo tverti, kaip buvo pasiilgusi pavasario, pirmosios žalumos, naujų

pumpurų ir saldžios klevų sulos, varvančios pro žievėje padarytus įpjovimus. Sulą surinkdavo ir virdavo didžiuliuose odiniuose puoduose, kol ta sutirštėdavo, virsdavo klampiu sirupu arba kristalizuodavosi į cukrų, kurį laikydavo beržo tošies dėžėse. Beržai taip pat leido sulą, tik ne tokią saldžią kaip klevų.

Ailai ne vienintelei atsibodo, ne ji viena pavargo nuo ilgos žiemos ir lindėjimo urve. Tos dienos rytą vėjas kelioms valandoms pasisuko iš pietų, atnešdamas šiltesnį orą nuo jūros. Tirpstantis vanduo nutįso ilgais varvekliais, kabančiais nuo trikampės urvo angos viršūnės. O kai pasisukęs vėjas vėl atpūtė šaltus gūsius iš rytų, oras atšalo, varvekliai vėl sustingo, pailgėjo ir sustorėjo, virto žvilgančiais smailiais strypais, augusiais visą žiemą. Tačiau įkvėpę šilto oro, visi ėmė galvoti apie žiemos pabaigą.

Moterys dirbdamos kalbėjosi, ruošiant maistą rankos skubiai sumojuodavo kokį pokalbio gestą. Baigiantis žiemai, kai maisto atsargos seko, moterys maistą ruošdavo bendrai dalydamosi tuo, kas liko, nors valgė vis dar atskirai, išskyrus ypatingas progas. Žiemą visada būdavo daugiau švenčių – jos padėjo išsklaidyti uždaro gyvenimo monotoniją, nors baigiantis sezonui tos šventės darėsi vis skurdesnės. Maisto gentis turėjo pakankamai. Šviežia mėsa iš nedidelių sumedžiotų žvėrelių ar kokio nusenusio elnio, kurį medžiotojams pasisekdavo nudobti nutilus pūgoms, buvo pageidaujama, bet nebūtina. Žmonės po ranka turėjo pakankamai džiovinto maisto. Moterys vis dar buvo įsitraukusios į pasakojimą – Aba pasakojo vienos moters istoriją.

– ...bet vaikas buvo nesveikas. Jo motina išnešė jį, kaip liepė vadas, bet nepajėgė palikti jį numirti. Užlipusi aukštai į medį pririšo prie pačių aukščiausių šakų, kad nepasiektų net katės. Paliekamas vaikas verkė, o iki nakties dar ir išalko, tad staugė kaip vilkas. Niekas negalėjo užmigti. Kūdikis rėkė dieną ir naktį, o vadas pyko ant motinos, tačiau kol vaikas šaukė ir staugė, ši bent jau žinojo, jog jis gyvas. Atėjus vardo suteikimo dienai, anksti ryte motina įsilipo į tą patį medį. Jos sūnus

buvo ne tik gyvas, bet dar ir dingęs jo luošumas! Vaikas atrodė normalus ir sveikas. Vadas nenorėjo priimti jo į gentį, bet kadangi kūdikis vis dar gyvas, jam reikėjo suteikti vardą ir priimti. Užaugęs berniukas pats tapo vadu ir visą laiką jautėsi dėkingas motinai, kad paliko jį ten, kur niekas negalėjo jam pakenkti. Net kai susirado porą, visada parnešdavo dalį grobio motinai. Jis niekada nemušė ir nebarė jos, visada elgėsi pagarbiai, – baigė pasakojimą Aba.

– Koks kūdikis nemaitinamas galėjo išgyventi pirmąsias dienas? – paklausė Oga, žiūrėdama į Braką, savo sveiką sūnelį, kuris ką tik užmigo. – Ir kaip jos sūnus galėjo tapti vadu, jei jo motina nebuvo pora su vadu ar vyru, kuris vieną dieną galėjo imti vadovauti genčiai?

Oga didžiavosi naujagimiu sūnumi, o Braudas dar labiau didžiavosi tuo, kad jo moteris pagimdė sūnų taip greitai po susiporavimo. Net Brunas šalia kūdikio prarasdavo savo santūrų orumą, jo žvilgsnis suminkštėdavo, kai paimdavo ant rankų mažylį, kuris užtikrino genties vadovavimo tęstinumą.

– Kas būtų kitas vadas, jei tu, Oga neturėtumei Brako? – paklausė Ovra. – Kas, jei turėtumei tik dukteris ir nė vieno sūnaus? Gal toji motina buvo pora su antruoju po vado vyru, o vadui kas nors nutiko? – kalbėjo ji. Mergina truputį pavydėjo jaunesnei Ogai. Ovra dar neturėjo vaikų, nors tapo moteris ir susiporavo su Guvu anksčiau nei Oga ir Braudas pradėjo gyventi kartu.

– Na vis tiek, kaip galėjo nesveikas kūdikis staiga tapti normalus ir sveikas? – atrėmė Oga.

– Įtariu, jog šią istoriją sukūrė moteris, kuri turėjo luošą sūnų ir norėjo, kad jis būtų normalus, – tarė Iza.

– Bet tai sena legenda. Ją pasakoja kartų kartos. Gal anksčiau įvykdavo tai, kas dabar neįmanoma. Iš kur galime žinoti? – gindama savo pasakojimą tarė Aba.

– Kai kas anksčiau galėjo būti kitaip, Aba, bet manau, kad Oga teisi. Kūdikis, gimęs nesveikas, negali staiga tapti normalus, ir nepanašu,

kad nemaitinamas galėjo išgyventi iki vardo suteikimo dienos. Bet tai sena istorija. Kas žino, gal joje yra tiesos, – pripažino Iza.

Kai maistas buvo paruoštas, Iza parsinešė jį prie Krebo židinio, o Aila paėmusi tvirtą, augalotą mergytę nusekė iš paskos. Iza buvo liesesnė, ne tokia stipri kaip anksčiau, tad didžiąją laiko dalį Ubą nešiodavo Aila. Tarp jų užsimezgė ypatingas ryšys. Uba sekiojo paskui Ailą visur, o šioji, regis, niekada nepavargdavo nuo jaunylės sesers.

Kai šeima pavalgė, Uba nupėdino prisiglausti prie motinos, tačiau greitai ėmė muistytis. Iza užsikosėjo, kūdikis dėl to tapo dar neramesnis. Galop Iza pastūmė nerimstančią, verkšlenančią mergytę prie Ailos.

– Paimk tą vaiką. Gal Oga ar Aga galės ją pamaitinti, – piktai subambėjo moteris ir vėl sausai užsikosėjo.

– Ar tau viskas gerai, Iza? – neramiai žvilgčiodama judesiais paklausė jos Aila.

– Aš tik sena moteris, per sena turėti tokį mažą kūdikį. Man baigiasi pienas, štai ir viskas. Uba alkana – praeitą kartą ją pamaitino Aga, bet ji turbūt jau nujunkė Oną ir gali turėti mažai pieno. Oga sakė, kad turi pieno daugiau nei reikia – nešk kūdikį šią naktį jai, – tarė Iza.

Pamačiusi, kad ją akylai stebi Krebas, nusuko žvilgsnį į šalį, ten, kur Aila nešė mažąją sesutę Ogai.

Ėjo labai rūpestingai, laikydama galvą deramai nuleistą, nes artinosi prie Braudo židinio. Žinojo, kad mažiausias pažeidimas, ir ji užsitrauks jaunojo vyro rūstybę. Mergaitė buvo tikra, kad Braudas tik ir ieško priežasties subarti ar net trenkti jai, o nešti Ubą šalin tik todėl, kad pati padarys ką nors netinkama – nenorėjo. Oga džiaugėsi, galėdama pamaitinti Izos dukterį, bet stebint Braudui joks pokalbis nevyko. Kai Uba pasisotino, Aila parsinešė ją atgal ir atsisėdo supdamasi pirmyn ir atgal, švelniai ir tyliai niūniuodama, nes tai visada ramino kūdikį, kol pagaliau mažutė užmigo. Aila jau seniausiai pamiršo kalbą, kuria kalbėjo, kai atėjo į gentį, bet laikydama kūdikį vis dar niūniavo.

– Aš tik senė, kuri greitai suirzta, Aila, – tarė Iza, kai mergytė paguldė Ubą. Pagimdžiau per sena, mano pienas jau dingsta, o Ubą nujunkyti dar per anksti. Ji dar nė nebaigė vaikščiojimo metų, bet nieko negaliu padaryti. Rytoj tau parodysiu, kaip gaminti specialų maistą kūdikiams. Nenoriu atiduoti Ubos kitai moteriai, jei pati galiu jai padėti.

– Duoti Ubą kitai moteriai! Kaip gali kam nors atiduoti Ubą, juk ji priklauso mums!

– Aila, aš jos taip pat nenoriu atiduoti, bet ji turi gauti pakankamai maisto, o iš manęs jo negauna. Negalime visą laiką nešioti jos nuo vienos moters prie kitos, kai man pritrūksta pieno. Ogos kūdikis dar mažas, štai kodėl ji turi tiek daug pieno. Bet kai Brakas paaugs, jos pieno užteks tik jo poreikiams. Panašiai ir Aga, ji neturėtų daug atliekamo pieno, jei ne nuolat maitinamas koks nors kitas kūdikis, – aiškino Iza.

– Kaip norėčiau maitinti Ubą!

– Aila, gal tu jau ir pasiekei moters ūgį, bet dar nesi moteris. Ir net nerodai jokių ženklų, kad greitai ja taptum. Tik moterys gali būti motinos, ir tik motinos gali gaminti pieną. Pradėsime duoti Ubai tikrą maistą, ir žiūrėsime, kaip jai seksis, bet noriu, kad žinotum, ko tikėtis. Maistas kūdikiams turi būti ruošiamas ypatingu būdu. Viskas turi būti minkšta, jos pieniniai dantukai negali gerai kramtyti. Grūdai turi būti sutrinti labai smulkiai dar prieš verdant juos, džiovinta mėsa – sutrinta ir verdama truputyje vandens, kol virs tyrele, šviežią mėsą reikia nugrandyti nuo kietų skaidulų, daržoves – sutrinti. Ar dar yra gilių?

– Kai paskutinį kartą žiūrėjau, buvo visa krūva, bet pelės ir voverės jas vagia, o daug dar ir supuvo, – tarė Aila.

– Rask, kiek tik gali. Išmirkysime, kad nebūtų karčios, sutrinsime ir pridėsime prie mėsos. Batatai jai taip pat tiks. Ar žinai, kur yra tų mažų moliuskų gelдučių? Turėtų būti kaip tik tokio didumo, kad tiktų Ubos burnytei, teks išmokti valgyti iš jų. Džiaugiuosi, kad žiema beveik baigėsi, pavasaris suteiks daug įvairovės mums visiems.

Iza matė, kaip nuoširdžiame mergaitės veidelyje kaupiasi rūpestis. Daugiau nei sykį, ypač šią žiemą, gydytoja buvo pasijutusi dėkinga Ailai, jog ši nusiteikusi padėti. Moteris net pagalvojo, kad Aila jai buvo atsiųsta tada, kai ji laukėsi kūdikio, kad galėtų būti lyg antroji motina naujagimiui, taip vėlai susilauktam. Moterį išsekino kai kas daugiau nei senyvas amžius. Nors Iza vijo šalin mintis apie silpstančią sveikatą ir niekada neminėjo skausmo krūtinėje nei kartais išspjaunamo kraujo po ypač sunkaus kosulio priepuolio, ji žinojo, jog Krebas nutuokia, jog ji serga labiau nei išsiduoda. Brolis taip pat sensta, galvojo Iza. Ši žiema jam irgi sunki. Krebas per ilgai sėdi tame savo mažame urvelyje su deglu, kad sušiltų.

Garbanoti senojo šamano kirpčiai buvo jau nubalinti sidabru. Sąnarių uždegimas, apėmęs luošąją koją, vaikščiojimą vertė skausmingu išbandymu. Krebo dantys, nusidėvėję, nes ilgai buvo naudojami daiktams laikyti vietoje trūkstamos rankos, buvo pradėję skaudėti. Bet vyras jau seniausiai buvo išmokęs gyventi su kančia ir skausmu. Jo protas buvo toks pat galingas ir pagaulus kaip anksčiau, ir senis nerimavo dėl Izos. Jis stebėjo moterį ir mergaitę, diskutuojančias, kaip gaminti kūdikiui maistą, ir matė, koks sumenkęs buvęs sveikatingas Izos kūnas. Jos veidas sulysęs, akys giliai įkritusios tamsiose akiduobėse, virš kurių dar labiau ryškėjo užkritę antakių lankai. Moters rankos buvo plonos, plaukai pradėję žilti, tačiau daugiausia nerimo kėlė nuolatinis jos kosulys. Šamanas galvojo, jog bus laimingas, kai žiema baigsis. Izai reikia trupučio šilumos ir saulės.

Žiema galop atleido šaltus nagus, kuriais laikė sugniaužusi žemę, ir šiltėjančios pavasario dienos atnešė liūtis. Ledo lytys nuo tolėliau esančio kalno dar ilgai, kai sniegas ir ledas lygumoje prie urvo jau buvo ištirpę, vartaliojosi upės tėkmėje, nešamos nuo tolėliau esančio kalno. Tirpsmo vanduo, susikaupęs priešais urvą, permerkė dirvožemį ir pavertė jį tižia, slidžia purvo klampyne. Tik akmenys, kuriais buvo

grįstas įėjimas, neleido požeminiams vandenims skverbtis į vidų ir urve buvo santykinai sausa.

Tačiau net ir klampus purvynas negalėjo sulaikyti genties urve. Ilgą žiemą praleidę įkalinti, žmonės virto laukan pasveikinti pirmuosius šiltus vasaros spindulius ir švelnesnius jūros vėjus. Kol sniegas dar visai neištirpo, visi šliuksėjo po šaltą marmalą basomis kojomis arba permirkusiais batais, nes netgi dar vienas sluoksnis taukais įtrintos odos negelbėjo, ir kojos vis tiek likdavo šlapios. Iza dar labiau triūsė gydydama peršalusius šiltėjančiomis pavasario dienomis nei šaltą žiemą.

Pavasariui įsibėgėjus ir saulei išdžiovinus drėgmę, genties gyvenimas įsibėgėjo. Lėta ir rami žiema, praleista pasakojant istorijas, gandus, gaminant įrankius ir ginklus bei užsiimant kita ramia veikla, kad tik pratemptų laiką, užleido vietą judriam ir veržliam pavasariui. Moterys išsiruošė rinkti pirmųjų žalių daigų ir pumpurų, o vyrai mankštinosi ir ruošėsi pirmajai didžiajai naujojo sezono medžioklei.

Uba nuo naujos dietos klestėjo ir žįsdavo tik iš įpratimo, norėdama šilumos ir saugumo. Iza kosėjo mažiau, nors buvo silpna ir turėjo mažai energijos keliauti toli į laukus, tad Krebas pradėjo vėl kėblinti pagal upę su Aila. Mergaitė mėgo pavasarį labiau nei kurį kitą metų laiką.

Kadangi Iza turėjo didžiąją dalį laiko likti netoli urvo, Aila įprato vaikštinėti po šlaitus ieškodama augalų, kad galėtų papildyti gydytojos vaistinėlę. Iza buvo susirūpinusi, kad mergaitė vaikštinėja viena, bet kitos moterys buvo užsiėmusios maisto rinkimu, o vaistiniai augalai neaugo ten pat, kur maistui skirti. Iza retkarčiais išsiruošdavo su Aila, dažniausiai tik tam, kad parodytų naujus augalus ir parodytų jau pažįstamus, dar tik leidžiančius daigelius, kad mergaitė žinotų, kur jų ieškoti vėliau. Nors Aila nešiojo Ubą, Izai tos negausios kelionės buvo varginančios. Nenoriai, tačiau leisdavo mergaitei vis dažniau ir dažniau eiti vienai.

Aila suprato, kad džiaugiasi vienatve, galėdama viena pati tyrinėti apylinkes. Galimybė būti toliau nuo viską stebinčių gentainių suteikė

laisvės pojūtį. Mergaitė dažnai eidavo kartu su moterimis rinkti maisto, bet kai tik galėdavo, skubėdavo atlikti jai pavestas užduotis, kad turėtų laiko viena tyrinėti miškus. Ji parsinešdavo ne tik žinomų augalų, bet dar ir visų, kurių nepažinojo, kad Iza apie juos papasakotų.

Brunas atvirai neprieštaravo, suprato, kad reikia, jog kažkas parneštų augalų Izai jos stebuklingiems vaistams. Pro jo akis taip pat neprasprūdo Izos liga. Tačiau Ailos noras vaikštinėti vienai nedavė jam ramybės. Genties moterys nesidžiaugė būdamos vienos. Kai Iza išsiruošdavo ieškoti ypatingų augalų, tai darydavo atsargiai ir truputį prisibijodama, ir jei eidavo viena, visada grįždavo kuo greičiau. Aila niekada nevengė pareigų, visuomet elgėsi tinkamai, ir nebuvo nieko, ką Brunas būtų galėjęs pavadinti blogu elgesiu. Nedavė ramybės tik jausmas, nuojauta, kad mergaitės požiūris, veiksmai bei mintys buvo ne blogi, bet kitokie, ir Brunas dėl jos nuolat nerimavo. Kai mergaitė išeidavo, visada sugrįždavo pilnomis apsiausto klostėmis ir rinkimo krepšiu, tad kol jos išvykos būtinos, Brunas negalėjo prieštarauti.

Kartais Aila parsinešdavo kai ką daugiau nei augalai. Jos kitoniškumas, taip stebinęs gentainius, tapo įpročiu. Nors visi priprato prie jos savitumo, žmonės vis tiek truputį stebėdavosi, kai mergaitė parsinešdavo sužeistą ar nusilpusį gyvūną, kad jį išgydytų. Triušis, kurį rado gimus Ubai, buvo tik pirmas iš daugelio. Mergaitė mokėjo elgtis su gyvūnais, o tie, regis, jautė, jog ji nori padėti. O kai tai tapo įprastu dalyku, Brunas jautėsi negalįs ką nors keisti. Vienintelį kartą Ailai buvo paprieštarauta, kai parsinešė vilkiuką. Riba buvo aiški – plėšrūnai, kurie buvo medžiotojų konkurentai, nepageidautini. Ne sykį gyvūną, kuris buvo sekamas, gal net sužeistas ir galop jau ranka pasiekiamas, paskutinę akimirką iš panosės nušvilpdavo greitesnis plėšrūnas. Brunas negalėjo leisti mergaitei padėti žvėriui, kuris vieną dieną atims iš jo genties grobį.

Kartą, kai Aila atsiklaupusi ant kelių kasė šaknį, iš krūmų liuoktelėjo triušis su truputį kreiva koja ir ėmė uostinėti jai kojas. Mergaitė

kurį laiką sustingo, o paskui, nedarydama staigių judesių, lėtai ištiesė ranką ir paglostė gyvūnėlį. Ar tu mano Uba-triušis, pagalvojo ji. Užaugai didelis, sveikas patinas. Ar gyvendamas taip arti neišmokai atsargumo? Žinai, turėtum būti atsargesnis su žmonėmis. Gali baigti gyvenimą ant laužo, mąstė sau mergaitė glostydama minkštą triušio kailį. Kažkas išgąsdino gyvūną, ir šis šoko šalin, lėkė viena kryptimi, paskui apsisukęs atgal vienu šuoliu stryktelėjo iš kur pašokęs.

– Bėgioji taip greitai, kad nesuprantu, kaip kas nors gali tave pagauti? Kaip taip apsisuki? – nusistebėjo mergaitė, kai triušis vėl grįžo.

Ji nusijuokė, o tada staiga suvokė, kad tai pirmas kartas, kai po ilgo laiko juokiasi garsiai. Retai juokdavosi, kai greta buvo gentainiai – tai visada lydėdavo nepritariantys žvilgsniai. Tą dieną ji rado dar daug juokingų dalykų.

– Aila, ši laukinės vyšnios žievė sena. Ji nebetinkama, – vieną ankstų rytą gestais parodė Iza. – Kai šiandien išsiruoši, gal parneštum šviežios? Netoli tos proskynos vakaruose, kitapus upokšnio, yra vyšnių giraitė. Žinai, apie ką kalbu? Prilupk vidinės žievės, šiuo metų laiku ji geriausia.

– Taip, mama, žinau, kur jos auga, – atsakė mergaitė.

Buvo nuostabus pavasario rytas. Paskutiniai krokai skleidė baltus ir violetinius žiedus šalia grakščių ryškiai geltonų narcizų stiebų. Retas naujos, vos pradėjusios skleisti lapelius iš drėgno dirvožemio žalios žolės kilimas atrodė taip, lyg ant proskynose ir kalvelėse tamsiai ruduojančios žemės būtų akvarele palieta žaluma. Žaliomis dėmelėmis buvo nutaškytos krūmų ir medžių šakos, ant kurių sukrauti pirmieji pumpurai skubėjo vėl pradėti gyvenimą, o ant gluosnių bolavo netikrais kailinėliais pasipuošę kačiukai. Švelniai spindinti saulė drąsino žemėje vėl prabusti gyvybę.

Kai Ailos nebepasiekė gentainių žvilgsniai, jos rūpestingai kontroliuojamas žingsnis ir kukli laikysena dingdavo, mergaitė lėkė laisvai, beveik pastrykčiodama. Nušokavusi nuo nestataus šlaito ji užbėgo kita kalno puse, gavusi laisvę natūraliai judėti, nejučia šypsojosi. Visiškai įprastiniu žvilgsniu mergaitė vertino ir klasifikavo augalus, pro kuriuos praeidavo, tačiau mintys įtemptai veikė, dėliojo informaciją ateičiai.

Praeidama pro užpelkėjusią balą, kur aną rudenį rinko violetines uogas, Aila pagalvojo, jog jau dygsta nauji burnočiai. Reikės išsikasti šaknų grįžtant atgal. Iza sako, kad jos tinka Krebo reumatui gydyti. Tikiuosi, kad šviežia vyšnių žievė padės Izai nuo kosulio. Manau, kad jai geriau, tik dar labai liesa. Uba auga tokia didelė ir sunki, kad Izai visai nebereikėtų jos kelti. Gal kitą kartą, jei galėsiu, nešiuosi Ubą kartu. Kaip džiaugiuosi, kad nereikėjo jos atiduoti Ogai. Uba jau iš tikrųjų pradeda kalbėti. Bus smagu, kai ji truputį paaugs, ir galėsime visur eiti kartu. Tik pažiūrėkite į tuos karklo kačiukus. Juokinga – kol mažyčiai, atrodo kaip su tikru kailiuku, bet užauga žali. Dangus šiandien toks mėlynas. Vėjas atneša jūros kvapą. Kažin, kada galėsime eiti žvejoti. Vanduo gana greitai turėtų būti pakankamai šiltas plaukioti. Įdomu, kodėl niekas daugiau nemėgsta plaukioti? Jūra tokia sūri, visai ne kaip upė, bet joje jaučiuosi tokia lengva. Negaliu sulaukti, kada išsiruošime žvejoti. Turbūt labiausiai mėgstu jūrų žuvį, bet ir kiaušiniai skanu. Man patinka laipioti uolomis, ieškoti kiaušinių. Palypėjus uola aukštyn, taip maloniai glosto vėjas. O – voverė! Žiūrėk, bėga medžiu aukštyn! Kaip norėčiau bėgioti medžiais.

Aila klaidžiojo miškingais šlaitais iki ryto vidurio. Tada staiga suprato, kaip vėlu, ir pasuko tiesiai į proskyną prilupti vyšnių žievės, kurios norėjo Iza. Mergaitei artinantis, ji išgirdo bruzdesį, balsus, o paskui pastebėjo aikštelėje susirinkusius vyrus. Jau beveik buvo beapsisukanti, bet prisiminė vyšnių žievę ir abejodama minutėlę sustojo. Vyrams nepatiks, jei pamatys mane čia, pagalvojo Aila. Brunas gali su-

pykti ir daugiau nebeleisti vaikščioti vienai, bet Izai reikia vyšnių žievės. Gal jie ilgai neužtruks. Įdomu, ką tie vyrai daro? Mergaitė tyliai prisėlino ir pasislėpusi už didžiulio medžio dirsčiojo pro susiraizgiusį, dar nesulapojusį krūmą.

Ruošdamiesi medžioklei vyrai treniravosi naudotis ginklais. Mergaitė prisiminė mačiusi, kaip vyrai gamina naujas ietis. Jie turėjo nusikirtę plonus, lanksčius, tiesius jaunus medelius, nukapoję jiems šakas ir nusmailinę galą degindami ugnyje, o paskui jį nugremžę kietu titnaginiu gremžtuku. Smaigalys sukietėdavo dar ir nuo karščio, tad jie neskildavo ir nenudildavo. Prisiminusi, kokį sujudimą sukėlė prisilietusi prie vienos medinės strėlės, Aila vis dar susigūždavo.

Jai buvo pasakyta, kad moterys neliečia ginklų ir net jokių įrankių, skirtų ginklų gamybai, nors Aila nematė jokio skirtumo tarp peilio, naudojamo odai pjauti, kad pagamintų diržą svaidyklei, ir peilio, kuriuo pjaudavo odą gaminti apsiaustą. Naujai pagaminta ietis, įžeista jos prisilietimo, buvo sudeginta, tai dar labiau suerzino ginklą pagaminusį medžiotoją, o Krebas ir Iza ėmėsi skaityti Ailai ilgas, mostais lydimas paskaitas, taip bandydami priversti mergaitę pasibjaurėti savo elgesiu. Moterys buvo apstulbusios iš siaubo, kaip Ailai galėjo į galvą šauti toks baisus dalykas, o rūstus Bruno žvilgsnis nepaliko jokių abejonių dėl jo nuomonės. Tačiau užvis labiausiai Aila nekentė to piktdžiugiško malonumo Bruno veide, kai ant jos galvos pasipylė kaltinimai. Vadas tada aiškiai mėgavosi.

Įsitempusi mergaitė spoksojo iš už krūmų uždangos į lauke besipraktikuojančius vyrus. Be iečių, jie turėjo ir kitų ginklų. Tolesniajame aikštelės gale Dorvas, Grodas ir Kregas aiškinosi, kas yra geriau – ietis ar lazda, o dauguma kitų vyrų mokėsi naudotis svaidyklėmis ir bolomis. Su jais buvo ir Vornas. Burnas buvo nusprendęs, kad metas pradėti berniuką mokyti naudojimosi svaidykle pagrindų, tad Zougas kaip tik tai ir aiškino jaunuoliui.

Nuo tada, kai Vornui suėjo penkeri, vyrai retkarčiais vesdavosi jį į mokymų lauką, tačiau didžiąją dalį laiko berniukas mokydavosi su mažute ietimi, smaigstydamas ją į minkštą žemę ar supuvusį medžio kamieną tik tam, kad apsiprastų naudoti ginklą. Visada jausdavosi patenkintas, kad paėmė ir jį, bet šįkart vyko pirmasis bandymas išmokyti jaunuolį daug sudėtingesnio meno naudotis svaidykle. Į žemę buvo įbestas stulpas, o netoliese pūpsojo krūva lygių apvalių akmenų, parinktų pakeliui prie upokšnio.

Zougas rodė Vornui, kaip suspaudus laikyti abu odinės juostos galus, ir kaip įdėti akmenuką į nedidelę gerokai nusidėvėjusios svaidyklės įdubą. Šioji svaidyklė buvo sena, ir Zougas jau ketino ją išmesti, tik Brunas paprašė pradėti mokyti berniuką. Senis pagalvojo, kad svaidyklė dar bus visai naudojama, jei ją nupjaus, patrumpins ir pritaikys mažesniam Vornui.

Stebėdama Aila susidomėjo pamoka. Ji susikaupusi, nė kiek ne mažiau nei Vornas, žiūrėjo į Zougo aiškinimus ir tai, ką jis rodė. Po pirmojo berniuko bandymo svaidyklė susipainiojo ir akmuo nukrito. Jam buvo sudėtinga suprasti, kada ginklas tinkamai įsuktas, jog atsirastų išcentrinė jėga, reikalinga sviesti akmeniui. Akmenukas vis krito Vornui nespėjus pasiekti tokio greičio, kad tas išsilaikytų odinio diržo įduboje.

Atokiau stovintis Braudas stebėjo juos. Vornas buvo jo globotinis, todėl Braudas buvo tapęs berniuko susižavėjimo objektu. Tai Braudas padarė jam mažą ietį, kurią Vornas nešiojosi su savimi visur – net į lovą, ir šis jaunasis medžiotojas parodė Vornui, kaip laikyti ietį, kaip lygus su lygiu aptarė, kaip išlaikyti ieties pusiausvyrą ir kaip smeigti. Tačiau dabar Vornas nukreipė susižavėjimą į senąjį medžiotoją ir Braudas pasijuto atstumtas. Jis norėjo būti vienintelis berniuko mokytojas, išmokyti jį visko, tad supyko, kai Brunas liepė Zougui parodyti Vornui, kaip naudotis svaidykle. Po kelių nesėkmingų Vorno bandymų Braudas pamoką nutraukė.

– Žiūrėk, parodysiu, kaip tai daroma, – mostu pakvietė Braudas, stumdamas senį į šalį.

Zougas žengė atbulas ir piktai dėbtelėjo į pasipūtėlį jaunuolį. Visi sustoję stebėjo, rūsčiai žiūrėjo net ir Brunas. Jam nepatiko, kaip nepagarbiai jaunuolis elgėsi su geriausiu genties šauliu. Vadas buvo liepęs Zougui, ne Braudui, mokyti berniuką. Rodyti dėmesį jaunesniam, svarstė Brunas, yra viena, o tai jau peržengė ribas. Vornas turi mokytis iš geriausių, o Braudas puikiai žino, kad svaidyklė jam paklūsta ne itin gerai. Vaikinas turi išmokti, kad geras vadas pasinaudoja kiekvieno geriausiomis savybėmis. Zougas – labiausiai patyręs ir turi laiko mokyti berniuką, kol kiti medžioja. Braudas darosi pernelyg atkaklus ir išdidus. Kaip galėsiu suteikti jam aukštesnį rangą, jei nerodys gebėjimo priimti sprendimus? Vaikinas turi suprasti, kad nėra toks svarbus tik todėl, kad vieną dieną taps vadu.

Braudas paėmė svaidyklę iš berniuko ir pakėlė akmenį. Įdėjęs jį į diržo kišenę, sviedė stulpo link. Akmuo nukrito nepasiekęs žymės. Vyrams reikėjo išmokti kompensuoti ribotą rankų sąnarių judesį, neleidžiantį mesti akmens, kad tas skrietų gražiu puslankiu. Nepataikęs Braudas supyko, pasijuto truputį apsikvailinęs. Pagriebęs dar vieną akmenį skubiai metė jį – norėjo pasirodyti, kad gali pataikyti. Suvokė, kad visi jį stebi. Svaidyklė buvo trumpesnė nei buvo pratęs, tad akmuo nulėkė toli į kairę vis dar nepasiekęs stulpo.

– Ar nori išmokyti Vorną, ar pats pasimokyti, Braudai? – pašaipiai mostelėjo Zougas. – Galiu patraukti stulpą arčiau.

Braudas vos suvaldė įsiūtį – jam nepatiko būti Zougo pašaipų objektu, be to, siuto, kad nepataiko, kai taip išsišoko. Sviedė dar vieną akmenį ir šįkart persistengęs nuskraidino jį toli už stulpo.

– Jei palauksi, kol baigsiu mokyti berniuką, būsiu laimingas galėdamas duoti pamoką ir tau, – mostelėjo Zougas, visa povyza rodydamas pašaipą. – Rodos, tau pavyks išmokti naudotis svaidykle. – Senajam medžiotojui pavyko atgauti išdidumą.

– Kaip Vornas gali mokytis su tokia supuvusia sena svaidykle? – gindamasis karščiavosi Braudas ir pasišlykštėjęs trenkė odinį diržą žemėn. – Niekam nepavyktų numesti akmens su ta seniena. Vornai, padarysiu tau naują svaidyklę. Net nesitikėk ko nors išmokti su senio nutampyta svaidykle. Jis net nebegali medžioti.

Dabar jau supyko ir Zougas. Vyro išdidumas visada nukentėdavo, kai jį atleisdavo nuo medžioklės, tad senis sunkiai dirbo, kol išmoko meistriškai naudotis tokiu sudėtingu ginklu, kad bent kiek atsigriebtų. Zougas kažkada buvo antrasis po vado, kaip vado moters sūnus, tad jo išdidumą buvo lengva užgauti.

– Geriau jau būti senu vyru nei berniuku, kuris manosi esąs vyras, – rėžė jis, imdamas svaidyklę, kuri gulėjo Braudui po kojomis.

Užuomina apie vyriškumą pasirodė didesnė, nei Braudas galėjo pakelti – tai buvo paskutinis šiaudas. Jis nebegalėjo tvardytis ir pastūmė senį. Zougas, užkluptas netikėtai, neišlaikė pusiausvyros ir sunkiai tėškėsi ant žemės. Sėdėjo ant žemės kur nugriuvęs, kojas ištiesęs priešais save ir išpūtęs akis dairėsi nustebusiu žvilgsniu. Šito jis tikėjosi mažiausiai.

Genties medžiotojai niekada vienas kito nepuldavo – tokia bausmė buvo skirta moterims, kurios nepajėgios suprasti sudėtingesnių pamokymų. Jaunų vyrukų energijos perteklius buvo išliejamas imtynėse, kurios vykdavo prižiūrint vyresniems ar bėgimo ir ieties svaidymo varžybose bei mėtant svaidyklę ir bolą – tai pasitarnaudavo dar ir medžioklės įgūdžiams lavinti. Medžiotojo įgūdžiai ir savitvarda tapo vyriškumo įrodymais tarp genties vyrų, bendradarbiavimas buvo būtinas norint išgyventi. Braudą, beveik taip pat kaip ir Zougą, nustebino jo paties išpuolis, ir vos tik suprato, ką padaręs, paraudo iš gėdos.

– Braudai! – tas žodis lyg vos valdomas riaumojimas išsiveržė vadui iš burnos. Pakėlęs akis vaikinas susigūžė. Niekada nebuvo matęs Bruno tokio pikto. Vadas artinosi sulig kiekvienu žingsniu tvirtai statydamas kojas, kapotais judesiais mojuodamas rankomis, tarsi labai

valdytųsi. – Šis vaikiškas būdo nesuvaldymas nedovanotinas! Jei tu dar nebuvai žemiausio rango medžiotojas, tai padarysiu, kad būtum. Pirmiausia, kas tau liepė kištis į berniuko pamokas? Ar Vorną mokyti liepiau tau ar Zougui? – vado akyse blykčiojo pyktis. – Vadini save medžiotoju? Tu net nevertas vadintis vyru! Vornas valdosi geriau nei tu. Moteris, ir ta drausmingesnė. Tu būsimas vadas – tai ar taip ketini vadovauti vyrams? Tikiesi valdyti gentį, negalėdamas net pats susivaldyti? Nebūk toks tikras dėl ateities, Braudai. Zougas teisus. Tu vaikas, kuris galvoja esąs vyras.

Braudas net apmirė. Jis niekada nebuvo taip žiauriai sugėdintas, ir dar priešais visus medžiotojus bei Vorną. Vaikinas norėjo bėgti pasislėpti, manė, kad niekada nebeatsigaus. Geriau jau būtų susidūręs su įsiutusiu urviniu liūtu nei Bruno įsiūčiu – Bruno, kuris retai rodydavo pyktį, nes retai kada ir būdavo priverstas tai daryti. Vienas veriantis žvilgsnis iš vado, kuris vadovavo genčiai taip sumaniai, ramiai ir oriai bei nepriekaištingai valdydamasis, kad to užtekdavo, ir bet kuris genties narys, vyras ar moteris, pašokdavo, kad jam paklustų. Atsiduodamas tėvo valiai Braudas nukabino galvą.

Brunas pažvelgė į saulę, o paskui davė ženklą eiti. Kiti medžiotojai, nejaukiai stebėję, kaip rūsčiai barasi Brunas, apsidžiaugė, kad galės dingti iš ten. Jie nukulniavo paskui vadą, kuris greitu žingsniu patraukė atgal į urvą. Vis dar tirštai nuraudusiu veidu Braudas vilkosi iš paskos.

Aila susigūžusi nė nekrustelėjo, lyg būtų įaugusi į žemę – vos drįso kvėptelėti. Buvo sustingusi iš baimės, kad vyrai ją pamatys. Suprato, jog buvo liudininke to, ko jokiai moteriai niekada nebūtų leista pamatyti. Braudas niekada nebūtų taip iškoneveiktas priešais moterį. Vyrai, kad ir kas nutiktų, prieš moteris visada laikėsi vieningai lyg broliai. Tačiau regėtas vaizdas atvėrė mergaitei akis į tokią vyrų gyvenimo pusę, kurios nė neįtarė esant. Vyrai nebuvo visagaliai, laisvi ir nebaudžiami, kaip ji anksčiau manė. Vyrai turi klausyti įsakymų ir gali būti išbarti.

Regis, tik vienas Brunas buvo visišką valdžią turintis ir virš visų esantis valdovas. Mergaitė nesuvokė, kad vadas paklūsta dar griežtesniems suvaržymams nei visi kiti – jį ribojo genties tradicijos ir papročiai, nesuvokiamos ir nenuspėjamos dvasios, valdančios gamtos jėgas, ir jo paties atsakomybės jausmas.

Aila tūnojo pasislėpusi dar ilgai, kai vyrai paliko mokymų laukymę – bijojo, jog jie sugrįš. Vis dar buvo atsargi, kai galop ryžosi žengti iš už medžio. Nors ir iki galo nesuprato, kaip iš tiesų matyta scena paveiks genties vyrų gyvenimą, vieną dalyką ji suvokė – matė, jog Braudas toks pat paklusnus, kaip ir moteris, ir tai ją džiugino. Mergaitė jau buvo įpratusi nekęsti to jauno pasipūtėlio, kuris negailestingai kabinėjosi prie jos, barėsi dėl menkiausio nieko, nesvarbu, ar būdamas teisus, ar ne, tad dėl karštakošio Aila dažnai vaikščiodavo su mėlynėmis. Atrodė, kad ir kiek stengtųsi, niekaip jam neįtiks.

Galvodama apie matytą kivirčą, mergytė žingsniavo per aikštelę. Prisiartinusi prie stulpo pamatė ant žemės tebegulinčią svaidyklę, kurią pykčio pagautas buvo numetęs Braudas. Skubėdami išeiti vyrai nė neprisiminė apie ją. Bijodama paliesti, Aila spoksojo į svaidyklę. Tai ginklas ir baimė Bruno vertė virpėti vien nuo minties, kad padarys ką nors, kas galėtų jį supykdyti taip pat, kaip jis buvo įsiutęs ant Braudo. Mergaitei prieš akis vėl tarsi šmėstelėjo visi ką tik matytų įvykių prisiminimai, ir ji, žiūrėdama į tysančią odos juostą, prisiminė Zougo pamokymus Vornui ir tai, kaip Vornui nesisekė. Ar tai tikrai taip sunku? Jei Zougas man parodytų, gal sugebėčiau?

Mergaitė net apstulbo, kokia beatodairiška pasirodė jai jos pačios mintis, tad apsidairė, ar tikrai yra viena – baiminosi, kad jei kas nors pamatys, perskaitys net jos mintis. Paskui prisiminė, kad Braudui nepavyko. Ji pagalvojo apie tai, kaip Braudas bandė pataikyti į stulpą, kaip niekinamai mostelėjo Zougas nepasisekus, ir mergaitės veidą nušvietė šypsena.

Būtų šaunu, jei galėčiau padaryti tai, kas Braudui nepavyko. Jai patiko mintis, kad kur nors pralenks vaikiną. Dar sykį apsižvalgiusi atsargiai pašnairavo į svaidyklę, o paskui stabtelėjo ir pakėlė ją nuo žemės. Juto rankose lanksčią nudėvėto ginklo odą ir staiga dingtelėjo mintis apie tai, kokia bausmė laukia, jei kas nors pamatys ją su svaidykle rankoje. Skubiai sužiurusi per laukymę ta kryptimi, kur nuėjo vyrai, vos neišmetė ginklo.

Įdomu, ar man pavyktų? O, kaip supyktų Brunas, net nežinau, ką padarytų. Ir Krebas sakytų, kad pasielgiau blogai. Blogai jau vien tai, kad paliečiau tą svaidyklę. Bet kas gali būti bloga, kad prisiliečiau prie to odos gabalo? Ar tik todėl, kad ji naudojama mėtyti akmenis? Ar Brunas muštų mane? Manau, taip. Jis būtų patenkintas, kad paliečiau tą svaidyklę, nes tai suteiktų progą jam trenkti man. Argi nesupyktų, jei žinotų, ką mačiau. Jie taip užsirūstintų, kad kažin ar supyktų labiau, jei sužinotų, kad pabandžiau naudotis ginklu. Jau kas blogai, tai blogai, tiesa? Įdomu, ar man pavyktų pataikyti į tą stulpą akmeniu?

Mergaitė blaškėsi tarp noro išbandyti svaidyklę ir žinojimo, jog jai uždrausta tai daryti. Tai neteisinga. Ji žinojo, jog neteisinga. Bet norėjo pamėginti. Koks skirtumas, jei bus vienu blogu darbu daugiau? Niekas niekada nesužinos, juk aplinkui nieko nėra, tik aš. Ji kaltai apsidairė aplinkui dar kartelį ir nuėjo prie akmenų.

Pakėlusi akmenį Aila pabandė prisiminti Zougo instrukcijas. Rūpestingai sudėjusi abu svaidyklės galus kartu, tvirtai suspaudė – odos įduba tysojo suglebusi. Mergaitė pasijuto netikusi, nesuprato, kaip į išsidėvėjusią įdubą įdėti akmenį. Kelis kartus akmuo iškrito vos pajudinus svaidyklę. Aila susikaupė, pabandė įsivaizduoti, kaip tai darė Zougas. Pabandė dar kartą ir beveik pavyko, bet svaidyklė pakibo ir akmuo vėl trenkėsi žemėn.

Kitą kartą mergaitei pasisekė įsukti svaidyklę ir nusviesti apvalų akmenuką kelis žingsnius. Nudžiugusi ji pasigriebė dar vieną akmenį. Po dar kelių netikusių bandymų pavyko nusviesti antrą akmenį. Dar pora bandymų vėl buvo nesėkmingi, o paskui vienas akmuo nuskriejo

toli nuo pažymėtos vietos, bet jau arčiau stulpo. Aila beveik perprato, kaip svaidyti.

Kai akmenų krūva dingo, ji vėl juos surinko, o paskui pakartojo dar trečią kartą. Kai svaidė krūvą ketvirtą sykį, Ailai pavykdavo nusviesti daugumą akmenų, ir jie jau taip dažnai nekrisdavo. Pažvelgusi žemyn pamatė likusius tris akmenis. Pakėlė vieną, įdėjo į svaidyklę, įsuko ją virš galvos ir paleido. Atsitrenkęs tiesiai į stulpą akmuo dunkstelėjo ir atšoko, o mergaitė stryktelėjo aukštyn iš džiaugsmo ir oru nuskriejo džiaugsmo šūksnis.

Pavyko! Pataikiau! Tai buvo atsitiktinumas, pataikyta visiškai netyčia, bet tai nė kiek nesumažino jos džiaugsmo. Kitas akmuo nuskriejo plačiu lanku, bet toli už stulpo, o paskutinis bumbtelėjo ant žemės vos už kelių žingsnių. Bet sykį pataikiusi, mergaitė jau buvo tikra, kad gali tai pakartoti.

Aila pradėjo vėl rinkti akmenis ir pastebėjo, kad saulė netoli horizonto vakaruose. Staiga prisiminė, kad ji turėjo pririnkti Izai laukinių vyšnių žievės. Kodėl taip vėlu? – svarstė mergaitė. Argi praleidau čia visą popietę? Iza jaudinsis, Krebas taip pat. Skubiai įkišusi svaidyklę į drabužio klostę, ji nuskubėjo prie vyšnių, nupjovė titnaginiu peiliu išorinę žievę ir nuplėšė ilgas vidinio žievės sluoksnio juostas. Tada kiek įkabindama nuskuodė prie urvo ir sulėtino žingsnį tik prie upės, kad galėtų grįžti moteriai deramu žingsniu. Bijojo, kad taip ilgai negrįžusi jau ir taip prisivirė pakankamai košės, tad nenorėjo duoti niekam dingsties dar dėl ko nors supykti.

– Aila! Kur buvai? Šitaip jaudinausi. Jau buvau tikra, kad tave užpuolė koks žvėris. Norėjau eiti prašyti Krebo, kad siųstų Bruną ieškoti tavęs, – vos pamačiusi mergaitę ėmė bartis Iza.

– Dairiausi aplinkui, kas pradeda augti, tolėliau už laukymės, – jausdamasi kalta aiškinosi Aila. – Nesuvokiau, kaip vėlu, – kalbėjo tiesą, bet visko nepapasakojo. – Štai, vyšnios žievė. Burnočiai jau dygsta ten pat, kur ir pernai. Ar neminėjai, kad jie tinka Krebui nuo reumato?

– Taip, bet reikia išmirkyti šaknį ir tada tuo skysčiu praustis, kad sumažėtų skausmas. Iš uogų gaminama arbata. Spaustų uogų sultys tinka nuo visokių gumbų ir guzų, – nejučia užsivedė pasakoti gydytoja, o paskui nustojo. – Aila, bandai atitraukti mano dėmesį, užkalbinai apie gydymą. Žinai, kad neturėjai taip ilgai vaikštinėti ir versti mane jaudintis, – gestais parodė Iza.

Dabar, kai pamatė, kad mergaitei nieko nenutiko, jos pyktis praėjo, bet norėjo užsitikrinti, jog daugiau ji taip ilgai viena neklaidžios. Iza jaudindavosi, kad ir kada Aila išeidavo.

– Daugiau taip nedarysiu tau nieko nesakiusi, Iza. Tik ėmė temti greičiau, nei supratau.

Kai jos įėjo į urvą, Uba, kuri visą dieną ieškojo Ailos, tuoj pat pastebėjo. Storomis kreivomis kojelėmis pribėgusi prie mergaitės mažoji susvyravo. Tačiau Aila spėjo pagriebti Ubą jai nespėjus pargriūti ir iškėlė ją aukštai į orą.

– Ar galėčiau kada nors kartu vestis Ubą? Nebūsiu taip ilgai. Galėčiau jai pradėti rodyti, kas kur yra.

– Ji dar per jauna, kad suprastų. Dar tik mokosi kalbėti, – tarė Iza, tačiau matydama, kokios laimingos mergaitės būdamos kartu, pridūrė: – Manau, kad kartais gali ją vestis, jei tik neisi toli.

– Oi, kaip gerai! – apsidžiaugė Aila, su kūdikiu rankose apkabindama Izą. Ji laikė mažutę iškėlusi aukštai ir garsiai nusijuokė, o Uba spoksojo į ją susižavėjimo kupinomis, blizgančiomis akutėmis. – Ar ne smagu, Uba? – tarė statydama mergytę ant žemės. – Mama ketina leisti tau eiti su manimi.

Kas nutiko tam vaikui – stebėjosi Iza. Nemačiau jos tokios jau seniai. Šiandien ore tikriausiai sklando keistos dvasios. Pirmiausia vyrai grįžo namo anksti ir neplepėjo susėdę, kaip paprastai, o tik išsiskirstė po savo židinius ir beveik nedirstelėjo į moteris. Nemanau, jog būčiau pastebėjusi, kad kuris nors bartųsi. Net Braudas beveik gražiai elgėsi su manimi. Paskui Aila užsibūna visą dieną ir grįžta namo kupina energijos, visus apkabina. Nesuprantu.

10

– Taip? Ko nori? – nekantriai mostelėjo Zougas.

Tokią ankstyvą vasaros dieną buvo neįprastai karšta. Zougas jautėsi nesmagiai – ištroškęs, prakaitavo karštos saulės atokaitoje ir darbavosi buku grandikliu prie didžiulės elnio odos, o toji džiūvo. Senis nebuvo nusiteikęs nutraukti darbą, ir dar ypač dėl tos plokščiaveidės bjaurios mergiotės, kuri ką tik prisėdo prie jo nuleidusi galvą ir laukė, kol ją pakalbins.

– Ar Zougas norėtų vandens? – mostelėjo Aila, kukliai pakeldama akis, kai senis patapšnojo jai petį. – Mergaitė buvo prie šaltinio ir pamatė medžiotoją dirbant karštoje saulėje. Mergaitė pagalvojo, kad medžiotojas gali būti ištroškęs, tikrai nenorėjo pertraukti, – kreipėsi ji į vyrą tinkamai, pagarbiai, taip, kaip reikia kalbant su medžiotoju.

Ji pasiūlė beržo tošies puodelį ir pakėlė pilną vandens krepšį, pagamintą iš kalnų ožkos skrandžio.

Bandydamas nuslėpti nuostabą, Zougas pritariamai suniurzgė dėl tokio mergaitės rūpestingumo, o ši tuo metu jau pylė jam į puodelį šaltą vandenį. Dirbdamas senis negalėjo patraukti jokios moters dėmesio ir paprašyti vandens, o pats atsistoti nenorėjo. Oda buvo beveik išdžiūvusi. Kad išdirbta oda būtų elastinga ir lanksti, kaip jis norėjo, buvo labai svarbu darbuotis be pertraukų. Senis žvilgsniu nusekė mergaitę, kai toji padėjo vandenmaišį greta esančiame šešėlyje, o paskui

atsinešusi kuokštą kietų žolių ir vandenyje išmirkusių šaknų pasiruošė pinti krepšį.

Nors Uka visada elgėsi pagarbiai ir nedvejodama pildė visus jo prašymus nuo pat tos akimirkos, kai su buvusio vyro sūnumi atsikraustė gyventi pas Zougą, ji retai kada bandydavo nuspėti jo norus, kaip kad elgdavosi su savo vyru prieš jam žūstant. Visas Ukos dėmesys buvo nukreiptas į Grodą, ir Zougui trūko tų ypatingų nedidelių patogumų, kuriuos teikdavo atsidavusi žmona. Zougas retkarčiais dirstelėdavo į mergaitę, įsitaisiusią netoliese. Ji tylėjo, dirbo susikaupusi. Šamanas ją puikiai išmokė, pagalvojo senis. Vyras nepastebėjo, kad mergaitė akies kampučiu stebi, kaip jis traukia, tempia ir grando sudrėkintą odą.

Vėliau tą vakarą senis sėdėjo priešais urvą vienas ir spoksojo į tolį. Medžiotojai buvo išėję. Uka ir dar dvi moterys – kartu su jais, tad Zougas valgė vakarienę prie Guvo židinio su Ovra. Matydamas jauną moterį, dabar visiškai suaugusią ir susiporavusią, kai rodės dar visai neseniai ji buvo kūdikėlis Ukos rankose, Zougas nejučia pagalvojo apie bėgantį laiką, kuris atėmęs iš jo jėgas neleido medžioti kartu su vyrais. Nuo židinio vyras pakilo vos pavalgęs. Buvo jau kaip reikiant susimąstęs, kai pastebėjo ateinančią mergaitę su pintu dubenėliu rankose.

– Mergaitė pririnko uogų daugiau, nei galime suvalgyti, – tarė Aila tuojau, kai tik senis leido jai prabilti. – Ar medžiotojui dar tilptų jas suvalgyti, kad nesugestų?

Negalėdamas nuslėpti malonumo, Zougas priėmė siūlomą dubenėlį. Aila tyliai atsisėdo pagarbiu atstumu, o senis skanavo saldžias, sultingas uogas. Kai baigė, grąžino dubenėlį ir mergaitė skubiai pasišalino. Nežinau, kodėl Braudas sako, kad ji nepagarbi, galvojo Zougas, stebėdamas nueinančią Ailą. Nematau nieko bloga, nebent tai, kad ji ypač bjauri.

Kitą dieną Zougui dirbant Aila vėl atnešė vėsaus šaltinio vandens ir išsidėliojo medžiagas krepšiui pinti. Vėliau, kai Zougas buvo ką tik baigęs trinti taukus į minkštą elnio odą, prie jo prišlubavo šamanas.

– Lauke karšta apdirbinėti odas, – parodė judesiu Krebas.

– Gaminu naujas svaidykles vyrams ir Vornui esu prižadėjęs naują. Svaidyklėms oda turi būti labai lanksti. Kol ji džiūsta, turi būti nuolat minkštinama ir taukai turi visiškai susigerti. Geriausia tai daryti saulėkaitoje.

– Esu tikras, medžiotojai džiaugsis turėdami jas, – pastebėjo šamanas. – Gerai žinoma, kad esi svaidyklių ekspertas. Stebėjau tave su Vornu. Jam pasisekė, kad turi tokį mokytoją kaip tu. Sunku taip išmokti. Turbūt ir gaminti jas yra menas.

Pagirtas šamano senis nušvito.

– Rytoj jas išpjausiu. Vyrų dydžius žinau, bet Vornui teks pamatuoti. Svaidyklė turi tikti rankai, kad būtų kuo tiksliausia ir galingiausia.

– Iza ir Aila gamina žvyrę, kurią anądien atnešei kaip šamano dalį. Iza moko mergaitę paruošti ją taip, kaip mėgstu. Gal šį vakarą norėtum pavakarieniauti prie šamano židinio? Aila norėjo, kad pakviesčiau tave, o ir aš pats būsiu laimingas, jei prisidėsi. Kartais vyrui smagu pakalbėti su kitu vyru, o aš prie savo židinio turiu tik moteris.

– Zougas valgys su šamanu, – atsiliepė senis, akivaizdžiai patenkintas.

Nors bendros šventės buvo dažnos ir dažnai dvi šeimos valgydavo kartu, ypač jei būdavo susijusios, šamanas retai ką kviesdavosi prie savo židinio. Tai, kad turėjo savo židinį, jam buvo gana nauja, ir vyras džiaugėsi galėdamas atsipalaiduoti tarp savo moterų. Bet Krebas pažinojo Zougą nuo vaikystės, visada mėgo ir gerbė jį. Malonumas, sušvitęs senio veide, privertė šamaną susimąstyti, kad turėjo jį pasikviesti anksčiau. Buvo patenkintas, kad Aila paprašė to. Na, Zougas galų gale juk davė jam žvyrę.

Iza nebuvo pratusi prie draugijos. Ji jaudinosi, irzo ir nebežinojo, ko griebtis. Moteris išmanė ne vien apie žoleles, bet ir apie prieskonius bei vaistus. Ji žinojo, kaip subtiliai panaudoti kelis prieskonius, kurie sustiprindavo maisto skonį. Maistas buvo skanutėlis, Aila ypač

paslaugi ir nelendanti į akis, tad šamanas jautėsi patenkintas moterimis. Kai vyrai prisikimšo pilvus, Aila patiekė jiems skanios ramunėlių ir mėtų arbatos, kuri, Iza žinojo, padės virškinti. Šalia turėdami dvi moteris, pasirengusias nuspėti kiekvieną jų norą, ir putlią, patenkintą mažutę mergytę, kuri ropojo seniams ant kelių, tampė juos už barzdų, versdama vėl jaustis jauniems, abu vyrai atsipalaidavo ir ėmė kalbėtis apie senus laikus. Zougas buvo dėkingas ir truputį pavydėjo senajam šamanui židinio, kurį jis galėjo vadinti savu, o šamanas jautė, kad jo gyvenimas toks, jog geresnio norėti ir nebeįmanoma.

Kitą dieną Aila stebėjo, kaip Zougas matuoja odinę juostą Vorno svaidyklei, ir labai įdėmiai klausėsi, kai senis aiškino, kodėl juostos galai turi būti suglausti būtent taip, kodėl neturi būti nei per ilgi, nei per trumpi, o paskui matė, kaip apvalų akmenį, išmirkytą vandenyje, jis deda į kilpos vidurį, kad oda pakankamai įsitemptų ir sudarytų įdubą. Kai mergaitė atnešė seniui atsigerti vandens, jis rinko odos nuopjovas, likusias po kelių svaidyklių gamybos.

– Ar Zougas dar kaip nors panaudoja likusias odos atraižas? Oda atrodo labai minkšta, – judesiais pasiteiravo Aila.

Zougas panoro pasikalbėti su dėmesinga, juo besižavinčia mergaite.

– Atraižų nebenaudoju. Ar norėtum jų?

– Mergaitė būtų dėkinga. Manau, kai kurie gabalai pakankamai dideli, kad būtų panaudoti, – nulenkusi galvą parodė Aila.

Kitą dieną Zougas beveik pasigedo Ailos, kad ji dirbtų greta ir paduotų jam vandens. Tačiau jo darbai buvo baigti, ginklai pagaminti. Senis pastebėjo, kaip mergaitė traukia į mišką su nauju rinkimo krepšiu, pritvirtintu prie nugaros, ir kasimo lazdele rankoje. Tikriausiai eina rinkti augalų Izai, pagalvojo Zougas. Visai nesuprantu Braudo. Seniui nelabai rūpėjo jaunuolio nuomonė, tik nepamiršo, kaip šis pavasarį buvo jį užsipuolęs. Kodėl Braudas nuolat persekioja mergaitę? Ji darbšti, pagarbi – šamano nuopelnas. Jam pasisekė, kad turi ją ir Izą.

Zougas prisiminė tą malonų vakarą, kurį praleido pas didįjį šamaną, ir nors niekada to neminėjo, prisiminė, kad tai Aila paprašė Krebo pasikviesti jį pavakarieniauti kartu. Senis stebėjo, kaip aukšta mergaitė tiesiomis kojomis žingsniuoja tolyn. Kaip gaila, kad ji bjauri, pagalvojo Zougas, nes vieną dieną ji būtų puiki pora.

Kai Aila pasigamino naują svaidyklę iš Zougo duotų atraižų vietoje senosios, kuri visiškai susidėvėjo, nutarė toliau nuo urvo paieškoti vietos mokytis. Mergaitė visą laiką baiminosi, kad kas nors ją nutvers. Pradėjusi eiti pagal upę, tekančią netoli urvo, paskui kilo kalnu greta į upę įtekančio upeliuko, sunkiai skindamasi kelią per tankiai sužėlusius krūmus.

Mergaitę sustabdė aukšta akmeninė siena, virš kurios pakopomis taškydamasis liejosi krioklys. Atsikišę akmenys, kurių aštrios briaunos, apaugusios sodriai žaliomis samanomis, atrodė minkštesnės, skirstė nuo akmens prie akmens tyškantį vandenį į ilgas plonas sroveles, kurios pažerdamos purslų šydą šoko aukštyn ir vėl krito žemėn. Vanduo rinkosi putotame tvenkinyje, užpildydamas negilų akmenuotą baseinėlį krioklio papėdėje, o paskui toliau tekėjo įsiliedamas į didesnius vandenis. Siena buvo tarsi užtvara, einanti lygiagrečiai su upe, bet kai Aila paėjėjo pagal ją urvo link, status šlaitas kilo aukštyn, nors ir staigiu, bet įveikiamu statumu. Viršuje žemė buvo lygi, mergaitė vėl pasiekė upeliuką, tad toliau mynė pakrante.

Drėgnos, pilkai žalios kerpės augo ant pušų ir eglių, kurių daugiausia žaliavo aukščiau ant kalno. Šen ir ten aukštais medžiais bei po įvairiaspalves žemę nuklojusias samanas, lyg kokį nesibaigiantį nuo šviesiai geltonos iki sodriai žalios spalvos kilimą, akmenis ir nukritusius rąstus strykčiojo voverės. Priekyje mergaitė matė pro visžalius

medžius skverbiantis ryškios saulės šviesą. Toliau einant pakrante medžiai retėjo, pramaišiui įsiterpdavo keli lapuočiai, tik sumenkę lyg būtų krūmai, o paskui atsivėrė proskyna. Mergaitė iš miško įžengė į nedidelį lauką, kurio tolimasis galas baigėsi pilkai ruda uoline kalno siena, negausiai apaugusia tvirtai šaknimis įkibusiais augaliukais, kopiančiais vis aukštyn.

Upelis, kuris vinguriavo viena pievos puse, vandenis gavo iš didžiulio šaltinio, trykštančio iš akmeninės sienos netoli lazdynų sąžalyno, raudonuojančio greta akmenų. Kalnai buvo lyg korys išvagoti požeminių įtrūkimų ir plyšių, į kuriuos susigerdavo vėl pasirodę tyro, žėrinčio vandens šaltiniai iš tirpstančių ledynų.

Aila nužingsniavo per aukštai kalnuose žaliuojančią pievą ir godžiai atsigėrusi šalto vandens sustojo apžiūrėti dar neprinokusias po du ir tris sulipusių riešutų, slypinčių žaliuose spygliuotuose kevaluose, kekes. Mergaitė nuraškė vieną kekę, nulupo žievę ir sutraiškė minkštą kevalą dantimis – rado blizgantį, baltą, pusiau užaugusį riešutuką. Ji visada mėgo neprinokusius lazdyno riešutus labiau nei prinokusius, nukritusius ant žemės. Riešutas pasirodė skanus, tad ji užsimanė daugiau ir nuskynusi dar kelias kekes įsidėjo į krepšį. Skindama pastebėjo tarp tankiai sužėlusių lapų tamsuojant angą.

Atsargiai praskleidusi į šalį šakas Aila pamatė lazdynų sąžalyno slepiamą nedidelį urvą. Prasklaidžiusi krūmus mergaitė rūpestingai apžiūrėjo urvą, o paskui žengė vidun paleisdama šakas, kurios vėl užskleidė praėjimą. Nedidukas urvas buvo maždaug dvylikos pėdų gylio ir pusės tiek pločio. Jei būtų pakėlusi rankas, būtų beveik palietusi įėjimo viršų. Viršus nuožulniai leidosi žemyn beveik per pusę gylio, o paskui urvo galo link beveik stačiai smigo į sausą žemę, nuklojusią urvo grindis.

Tai buvo tik nedidelė skylė kalno šlaite, bet pakankamo dydžio, kad mergaitė patogiai judėtų viduje. Ji pastebėjo supuvusių riešutų sankaupą ir prie įėjimo kelių voverių išmatas, tad suprato, kad urvu

nesinaudoja joks didesnis padaras. Džiaugdamasi savo radiniu, Aila strykčiojo aplinkui ratu. Urvas atrodė skirtas tiesiog jai.

Išlindusi iš urvo mergaitė apsižvalgė po laukymę, tada palypėjo truputį aukštyn plika uola ir pasislinko siaura atbraila, kyšojusia virš atodangos. Aukštai virš galvos tarp dviejų uolų žiojinčiame plyšyje buvo matyti tviskantis vidinės jūros vanduo. Žemiau mergaitė matė mažą žmogaus figūrėlę prie plono sidabrinio upės kaspino. Aila stovėjo beveik tiesiai virš genties urvo. Ropšdamasi žemyn ji apėjo vos ne visą proskyną.

Ji beveik tobula, svarstė mergaitė. Galiu mokytis lauke, šalia yra geriamo vandens, o jei lis, pasislėpsiu urve. Galiu čia paslėpti ir svaidyklę. Tada nereikės bijoti, kad Krebas arba Iza suras ją. Yra net lazdyno riešutų, o vėliau galiu pasidėti atsargų ir žiemai. Vyrai beveik niekada nelipa medžioti taip aukštai. Čia bus mano vieta. Mergaitė nubėgo per laukymę iki upelio ir ėmė dairytis apvalių akmenukų, kad galėtų išbandyti naują svaidyklę.

Aila kopdavo į savo nuošalų kampelį kiekviena pasitaikiusia proga. Ji rado tiesesnį, kad ir statesnį kelią iki pievelės kalnuose ir dažnai išgąsdindavo besiganančias laukines avis, kalnų ožkas ar baikščius elnius. Tačiau dažnai užsukantys į aukštai kalnuose esančią ganyklą gyvūnai greitai priprato prie mergaitės ir jai pasirodžius tik pasitraukdavo į kitą žolėmis apaugusios proskynos galą.

Kai pataikyti akmeniu į stulpą jau nebuvo sudėtinga, nes įgudo naudotis svaidykle, ji ėmėsi sudėtingesnių taikinių. Aila stebėjo, kaip Zougas duoda nurodymus Vornui, o paskui taikė patarimus ir metodus mokydamasi viena. Jai tai buvo žaidimas, kažkas smagaus, o dar labiau magėjo palyginti savo pažangą su Vorno. Svaidyklė nebuvo mėgsta-

miausias berniuko ginklas, ir jis trenkdavo senio ginklą žemėn. Vaikas labiau domėjosi ietimi, tikrųjų medžiotojų ginklu, ir jam net buvo pavykę nudėti kelis nedidelius, lėčiau judančius gyvūnėlius – gyvates ir dygliakiaules. Jis nesistengė taip, kaip Aila, tad ir sekėsi jam sunkiau. Pamačiusi, kad jai sekasi geriau, mergaitė dėl to didžiavosi, jautėsi laimėtoja ir dar šiek tiek pasikeitė – tai neliko nepastebėta Braudo.

Moterys turėjo būti romios, paklusnios, neaikštingos ir kuklios. Valdingas jaunuolis laikė asmeniniu įžeidimu, kad Aila nėmaž nesibaimino, kai jis prieidavo. Tai kėlė grėsmę jo vyriškumui. Braudas stebėjo mergaitę bandydamas nustatyti, kas jai ne taip, ir skubėdavo jai suduoti vien tam, kad pamatytų jos akyse šmėstelint baimę ar priverstų susigūžti.

Aila bandė tinkamai elgtis, daryti viską, ką vaikinas paliepdavo, kiek tik pajėgdama greičiau. Ji nežinojo, jog jos žingsniai laisvi, tokiais tapę visai nejučia, vaikštinėjant po miškus ir laukus, laikysena išdidi, nes pavyko išmokti sudėtingo įgūdžio, ir dar geriau nei kas nors kitas, tad Aila vis labiau pasitikėjo savimi. Ji nežinojo, kodėl Braudas kabinėjasi prie jos labiau nei kiti. Jis ir pats nesuprato, kodėl toji mergaitė jį taip erzina. Tai buvo nenusakoma, ir Aila galėjo ką nors pakeisti ne daugiau nei savo akių spalvą.

Dalis pykčio buvo susiję su vyruko prisiminimais apie tai, kaip Aila atėmė jam skirtą dėmesį per vyriškumo ritualą, bet tikroji problema buvo ta, kad mergaitė nepriklauso genčiai. Ji neturėjo nuo praeitų kartų į kraują įaugusio paklusnumo. Mergaitė priklausė kitai, naujai, jaunesnei žmonių rūšiai, gyvybingesnei, judresnei, tai, kurios nevaržė neprotingos tradicijos ir smegenys, kuriose buvo beveik vien tik prisiminimai. Mergaitės smegenys veikė įvairiausiomis kryptimis, jos plati aukšta kakta, kur buvo smegenų kaktinės skiltys, leido suprasti skirtingus požiūrius. Ji galėjo priimti naujoves, keisti jas pagal savo valią ir sugalvoti tai, apie ką ją priėmusi gentis nė nesvajojo, ir gamtos valia jos rūšiai buvo lemta pakeisti senąją, mirštančią žmonių rasę.

Giliai pasąmonėje Braudas nujautė skirtingus dviejų žmonių rasių likimus. Aila buvo daugiau nei grėsmė jo vyriškumui – pavojinga jo egzistencijai. Braudo neapykanta Ailai buvo seno neapykanta naujovėms, tradicijų išradimams, panašiai kaip tai, kas miršta, negali pakęsti gyvuojančių. Braudo rasė buvo per daug nejudri, nesikeičianti. Šie žmonės pasiekė aukščiausią savo išsivystymo laipsnį – daugiau augti nebuvo kur. Aila buvo gamtos eksperimento dalis, ir nors bandė kopijuoti genties moteris, tai buvo tik paviršius, apgaulinga išorė, priemonė, kurios teko griebtis, kad išgyventų. Mergaitė jau buvo berandanti būdus, kaip tą padaryti ir išreikšti giliai glūdintį poreikį. Ir nors visaip bandė įtikti valdingam jaunuoliui, viduje pradėjo maištauti.

Vieną ypač sunkų rytą Aila nuėjo prie tvenkinio atsigerti. Vyrai buvo susirinkę kitoje išėjimo iš urvo pusėje ir planavo kitą medžioklę. Mergaitė jautėsi patenkinta, nes tai reiškė, kad Braudo kurį laiką nebus. Pasinėrusi į savo mintis, Aila sėdėjo su puodeliu rankose šalia ramaus vandens. Kodėl Braudas su manimi visada toks šiurkštus? Kodėl vis priekabiauja? Stengiuosi, kaip ir visi kiti. Darau viską, ko tik tas užsimano. Kas iš to, kad taip neriuosi iš kailio? Nė vienas kitas vyras nepersekioja manęs taip, kaip jis. Tiek ir tenoriu, kad paliktų mane ramybėje.

– Ai! – nejučia sukliko, kai netikėtai jai kliuvo skaudus Braudo smūgis.

Visi stabtelėję pažvelgė į mergaitę, o paskui skubiai nudūrė akis į šalį. Mergaitė, kuri jau beveik moteris, taip nerėkauja tik todėl, kad jai trenkė vyras. Paraudusi iš gėdos Aila atsisuko į kankintoją.

– Tu, tingine, sėdi čia ir spoksai sau į vieną tašką! – mostais rodė Braudas. – Sakiau tau, kad atneštum mums arbatos, bet nekreipei dėmesio. Kodėl turiu prašymą ne sykį kartoti?

Kylantis pyktis nudažė mergaitės skruostus raudoniu dar tirščiau. Ji pasijuto pažeminta surikusi, sugėdinta prieš visą gentį, ir įtūžo, kad dėl to kaltas Braudas. Aila atsistojo, bet ne taip, kaip įprastai pašokdavo, kad paklustų jo įsakymui. Lėtai, įžūliai ji pakilo ir prieš nueidama

paruošti arbatos šaltai, su neapykanta nudelbė žvilgsniu Braudą – puikiai girdėjo, kad stebintys gentainiai net aiktelėjo. Kaip ji drįso taip begėdiškai pasielgti?

Braudas ko nesprogo iš įsiūčio. Šokęs mergaitei iš paskos, apsuko ją ir smogė kumščiu į veidą. Smūgis parbloškė Ailą ant žemės, jam po kojomis, o iš paskos sekė dar vienas stiprus trinktelėjimas. Bandydama gintis mergaitė dangstėsi rankomis, o Braudas vis smogė ir smogė jai. Aila stengėsi neišleisti nė garselio, nors taip žiauriai užpuolus niekas nė nesitikėjo tylos. Braudo įniršis prasiveržus žiaurumui tik augo – jis norėjo išgirsti tą mergiotę rėkiant, ir smūgių kruša pylėsi vienas po kito, jau visai nebevaldomai. Aila sukando dantis ir kentė skausmą, atkakliai atsisakydama suteikti jam pasitenkinimą, kurio siekė. Po kurio laiko jau ir nebūtų galėjusi šaukti.

Blausiai lyg per raudoną miglą mergaitė suvokė, kad smūgiai liovėsi. Ji pajuto, kaip Iza kelia ją ir sunkiai atsirėmusi į gydytoją nušlitinėjo į urvą beveik praradusi sąmonę. Skausmo bangos skaudžiai talžė, mergaitė tai nutirpdavo ir nieko nebejausdavo, tai vėl atsigaudavo. Ji tik miglotai nutuokė, kad Iza deda vėsius, raminančius tvarsčius ir kilsteli jos galvą, kad galėtų pagirdyti kartaus skonio gėrimu, o paskui paniro į vaistų sukeltą miegą.

Kai Aila prabudo, blausioje priešaušrio šviesoje jau buvo matyti pažįstamų urve esančių daiktų kontūrai, dar vos pastebimai nušviesti ir gęstančių žarijų židinyje. Mergaitė pabandė pakilti. Judesiui pasipriešino visi kūno raumenys ir kaulai. Iš lūpų išsprūdo aimana, ir tą pačią akimirką šalia mergaitės išdygo Iza. Moters akys žvelgė labai iškalbingai – jos buvo kupinos skausmo ir susirūpinimo dėl Ailos. Ji niekada dar nebuvo mačiusi ko nors taip žiauriai sumušto. Net jos buvęs vyras pačiomis baisiausiomis dienomis nebuvo taip trankęs Izos. Ji neabejojo, jog Braudas būtų mergaitę užmušęs, jei jo nebūtų jėga sustabdę. Iza niekada nemanė, kad kada nors išvys tokį vaizdą, ir niekada nenorėjo daugiau to matyti.

Kai grįžo prisiminimai apie įvykį, Ailą užplūdo baimė ir neapykanta. Ji žinojo, jog neturėjo elgtis taip įžūliai, bet nebuvo jokios priežasties, dėl kurios būtų galėjusi tikėtis tokio žiauraus išpuolio. Kodėl ji sukeldavo Braudui tokius pykčio protrūkius?

Brunas buvo piktas, vaikščiojo šaltas ir tylus, gentainiai vengė jo vaikščiodami ant pirštų galų. Jis nepateisino Ailos akiplėšiškumo, bet Braudo reakcija Bruną pribloškė. Jis buvo teisus nubausdamas mergaitę, tačiau vaikinas aiškiai persistengė. Net nepakluso vado paliepimui liautis, Brunui teko nutempti jį. Dar blogiau tai, kad nesusivaldė prieš moterį. Leido mergaitei išprovokuoti jį nevaldomo įsiūčio proveržiui.

Po Braudo karštakošiško išsišokimo mokymų lauke Brunas buvo įsitikinęs, kad jaunuolis daugiau niekada sau neleis dar kartą nesusivaldyti, bet dabar tas tiesiog puolė niršiau nei vaikas, ir dar blogiau tai, kad jau suaugusio vyro kūnu. Pirmą kartą Brunas pradėjo rimtai abejoti, ar išmintinga būtų leisti Braudui perimti vadovavimą genčiai, ir tai skaudino vyrą labiau nei pats norėjo pripažinti. Braudas buvo daugiau nei jo moters sūnus, daugiau nei mylimas sūnus. Brunas buvo įsitikinęs, kad šis vaikinas perėmė jo dvasią, kuri sukūrė jį tokį, ir mylėjo sūnų labiau nei gyvenimą. Jaunuolio nesėkmė užgriuvo Bruną kaip skaudi kaltė. Tai Brunas kaltas dėl visko. Kažkur jis suklydo, netinkamai jį išaugino, netinkamai mokė, darė jam per daug nuolaidų.

Prieš kalbėdamasis su Braudu, vadas laukė kelias dienas. Norėjo leisti sau rūpestingai apgalvoti viską. Braudas tą laiką praleido įsitempęs ir nervindamasis, vargiai teišeidamas iš šeimos židinio ribų, ir jam beveik palengvėjo, kai galų gale Brunas pamojo prieiti, nors sekant paskui vadą širdis virpėjo iš baimės. Nieko pasaulyje nebijojo taip, kaip tėvo pykčio, tačiau kalbėtis privertė visai ne pyktis.

Paprastais gestais ir tyliu balsu Brunas papasakojo Braudui, apie ką galvojo. Jis prisiėmė kaltę dėl Braudo nesėkmių, ir jaunuolis susigėdo labiau nei kada nors gyvenime. Jį privertė suprasti, kaip Brunas jį myli,

pajusti jo sielvartą taip, kaip dar nebuvo tekę patirti. Brunas nebuvo tas išdidus vadas, kurį Braudas visą laiką gerbė ir kurio baiminosi, tai buvo vyras, jį mylėjęs ir giliai juo nusivylęs. Braudą beprotiškai graužė sąžinė.

Tada vaikinas pamatė Bruno akyse tvirtą apsisprendimą. Vadui vos neplyšo širdis, bet genties interesai turi būti svarbiausi.

– Dar vienas išsišokimas, Braudai. Vos užuomina apie kokį nors išpuolį, ir tu man daugiau ne sūnus. Tu turėtum po manęs užimti vado vietą, bet prieš patikėdamas gentį vyrui, kuris nesusivaldo, atsisakysiu tavęs ir būsi prakeiktas mirtimi, – kalbėjo Brunas nerodydamas jokių emocijų. – Kol nepamatysiu, jog esi vyras, nėra jokios vilties, kad gali vadovauti. Stebėsiu tave, bet lygiai taip pat ir kitus medžiotojus. Man teks stebėti daugiau nei tik pykčio proveržius, Braudai, turiu įsitikinti, jog esi vyras. Jei man teks pasirinkti vadu ką nors kitą, tavo statusas gentyje liks pats žemiausias, visiems laikams. Ar aš pasakiau aiškiai?

Braudas negalėjo patikėti. Atsisakys? Mirties prakeikimas? Vadovauti parinks kažką kitą? Žemiausio statuso vyras visiems laikams? Negali būti. Bet tvirtai sučiauptas Bruno žandikaulis ir ryžtingas žvilgsnis nepaliko jokių abejonių.

– Taip, Brunai, – linktelėjo vaikinas. Jo veidas buvo mirtinai išblyškęs.

– Kitiems apie mūsų pokalbį nieko nesakysime. Jiems bus sunku priimti tokius pasikeitimus, o aš nenoriu, kad žmonės be reikalo jaudintųsi. Bet net neabejoju, kad pasielgsiu taip, kaip sakiau. Vadui genties interesai visada svarbiau nei jo paties – tai pirmas dalykas, kurį turi išmokti. Štai kodėl vadui taip svarbu kontroliuoti save. Jam tenka atsakomybė dėl genties išlikimo. Vadas turi mažiau laisvės nei moteris, Braudai. Jis turi daryti daug dalykų, kurių nenori. Jei būtina, net atsisakyti savo moters sūnaus. Ar supranti?

– Suprantu, Brunai, – atsakė vaikinas. Jis nebuvo tikras, kad suprato. Kaip gali vadas turėti mažiau laisvės nei moteris? Vadas gali daryti bet ką, visiems vadovauti – moterims ir vyrams.

– Dabar eik, Braudai. Noriu pabūti vienas.

Tai nutiko kelios dienos prieš Ailai pajėgiant atsikelti, o kol mergaitės kūną nusėjusios tamsios mėlynės virto bjauriai geltonomis ir galop išblėso, praslinko dar daug laiko. Iš pradžių Aila buvo tokia atsargi, kad bijojo net prisiartinti prie Braudo, ir pašokdavo vos pamačiusi jį. Bet kai praėjo paskutinieji skausmai, mergaitė pradėjo pastebėti, jog jis pasikeitė. Daugiau nepriekabiaudavo, nesierzino ir pats jos vengė. Kai jau pamiršo skausmą, Aila net pradėjo justi, kad buvo verta iškęsti mušimą. Ji suprato, kad būtent nuo tada Braudas visiškai paliko ją ramybėje.

Be nuolatinių jo priekabių gyvenimas Ailai buvo lengvesnis. Ji nesuvokė, kaip buvo sunku, kol persekiojimas liovėsi. Palyginti su tuo, kas buvo, ji jautėsi laisva, nors gyvenimas liko toks pat ribotas, kaip ir kitų moterų. Mergaitė vaikščiojo entuziastingai, kartais net pabėgėdama ar pasišokinėdama, galvą laikė aukštai iškėlusi, laisvai mojavo rankomis ir net garsiai juokėsi. Jos laisvės pojūtis išsiliejo judesiais. Iza suvokė, kad mergaitė laiminga, bet jos veiksmai buvo neįprasti ir susilaukdavo nepritariančių žvilgsnių. Aila atrodė per daug energinga – tai buvo netinkama.

Genčiai buvo akivaizdu, kad Braudas vengia mergaitės, tad visi tai nuolat aptarinėjo ir stebėjosi. Iš kasdienių pokalbių nuotrupų, kurias Aila pastebėjo, padarė išvadą, jog Brunas pagrasino Braudui siaubingais padariniais, jei tas dar sykį trenks jai, tai tik pasitvirtino, nes jaunuolis nekreipė į ją dėmesio, net kai Aila provokavo jį pulti. Iš pradžių ji elgėsi tiktai kiek atsainiau, leisdama natūraliai, kiek laisviau elgtis, bet paskui mergaitė tyčia pradėjo subtilią akiplėšiškumo kampaniją. Nerodė įžūlios nepagarbos, per kurią buvo primušta, bet griebdavosi apgalvotų nekaltų smulkmenų, turėjusių Braudą suerzinti. Ji nekentė vaikino, norėjo atsikeršyti ir jautėsi Bruno ginama.

Gentis buvo nedidelė, ir nors vaikinas stengėsi vengti Ailos, bėgant laikui nutikdavo taip, kad Braudas vienu ar kitu reikalu turėdavo kreiptis, perduoti Ailai, ką daryti. Ši įprato atsakyti vaikinui lėčiau. Jei manydavo, kad niekas nemato, pakeldavo akis aukštyn ir spoksodavo keistai perkreipusi veidą, kaip mokėjo tik ji viena, o vaikinui tekdavo iš paskutiniųjų valdytis. Kai kas nors dar būdavo šalia, Aila elgėsi atsargiai. Ji neturėjo noro užsitraukti vado rūstybę, bet su panieka žiūrėjo į Braudo pyktį ir vasarai bėgant savo emocijas rodė vis atviriau.

Tik tada, kai netyčia sugavo pagiežingą neapykantos kupiną žvilgsnį, mergaitė susimąstė, ar išmintingai elgiasi. Priešiškas vaikino žvilgsnis buvo toks sklidinas pykčio, rodės, net trenkė kaip smūgis. Kad atsidūrė nepavydėtinoje padėtyje, Braudas kaltino vien tik mergaitę. Jei ji nebūtų tokia įžūli, jis nebūtų taip supykęs. Jei ne ji, tai jam virš galvos nekabotų mirtino prakeikimo grėsmė. Laisvai besiliejanti laimingos mergaitės energija žeidė Braudą, kad ir kaip stengėsi valdytis. Juk visiškai akivaizdu, kad Ailos elgesys stulbinančiai netinkamas. Kodėl kiti vyrai to nemato? Kodėl jie leidžia jai taip? Vaikinas nekentė Ailos dar labiau nei anksčiau, tačiau buvo atsargus ir nerodė to, kai Brunas buvo netoliese.

Kova tarp šių dviejų jaunuolių nebuvo lengvai pastebima, tačiau vyko dar įnirtingiau, o mergaitė nebuvo tokia sumani, kaip jai pačiai atrodė. Visa gentis suvokė, kokia tarp jų tvyro įtampa, ir stebėjosi, kodėl Brunas tai leidžia. Vyrai, imdami pavyzdį iš vado, susilaikydavo nesikišę ir netgi palikdavo mergaitei daugiau laisvės nei šiaip jau būtų leidę, tačiau visa gentis, ir vyrai ir moterys, dėl to jautėsi nepatogiai.

Brunas nepateisino Ailos elgesio, nepraleido nepastebėjęs nė vienos mergaitės gudrybės, ir jam lygiai taip pat nepatiko matyti, kaip Braudas leidžia jai išsisukti. Įžūlumas ir maištas nebuvo priimtini nė iš vieno, ypač iš moterų. Vadą pribloškė tai, kad mergaitė panaudojo jo valią prieš vyrą. Jokia genties moteris net nesvarstytų to. Jos buvo patenkintos savo vieta gyvenime, jų statusas buvo ne tik veikiamas

kultūros, tai natūrali jų būsena. Giliai širdyje buvo įsišaknijęs supratimas, kad genties gyvenime moterys labai svarbios. Vyrai gali išmokti to, ką moka moterys, ne daugiau, nei jos gali išmokti medžioti, nes neturi prisiminimų apie tai. Kodėl turėtų moteris stengtis kovoti, kad pakeistų tai, kas natūralu – ar ji taip pat stengtųsi mesti valgyti, liautis kvėpavusi? Jei Brunas nebūtų buvęs visiškai tikras, kad Aila – mergaitė, iš jo veiksmų būtų spėjęs, kad ji – vyras. Vis dėlto ji išmoko moteriškų darbų ir netgi rodė gabumų Izos gydymo magijai.

Nors tai jį trikdė, Brunas stengėsi nesikišti, nes matė, kaip Braudas stengiasi valdytis. Ailos nepaklusnumas padėjo Braudui valdyti savo būdą, įgauti ateities vadui taip būtinų bruožų. Ir kad ir kaip rimtai vadas svarstė ieškodamas, kam palikti vadovavimą genčiai, vis tiek turėjo pripažinti, jog palankiau žiūri į savo moters sūnų. Braudas buvo bebaimis medžiotojas, ir Brunas didžiavosi jo drąsa. Jei vaikinas galėtų išmokti valdyti vienintelį akivaizdų savo trūkumą, Brunas manė, kad iš vaikino išeitų geras vadas.

Aila ne visai suprato, kokia įtampa tvyro aplinkui ją. Tą vasarą ji buvo laimingesnė nei kada nors atsiminė. Pasinaudojo padidėjusia laisve ir daugiau klaidžiojo viena, rinkdama žoleles ir mokydamasi naudoti svaidyklę. Ji neapleido nė vienos skirtos pareigos – to nebūtų leidę – bet viena iš jos užduočių ir buvo parūpinti Izai augalų, kurių šiai prireikdavo, tad taip galėdavo rasti dingstį leisti laiką toli nuo židinio. Iza taip visiškai ir neatgavo jėgų, nors jos kosulys nuo vasaros šilumos aprimo.

Krebas ir Iza nerimavo dėl Ailos. Moteris buvo tikra, jog viskas galėtų būti kitaip nei dabar, ir nusprendė išsiruošti su mergaite rinkti maisto, kad turėtų progą pakalbėti su ja.

– Uba, eikš, mama pasiruošusi, – pakvietė Aila, keldama mažylę ir saugiai ją įtaisydama ant klubo bei tvirtindama apsiaustu. Abi nuėjo žemyn šlaitu, perbrido per upelį į vakarus ir toliau ėjo per miškus žvėrių taku, kartais praplatėjančiu, nes būdavo retkarčiais naudojamas

ir kaip žmonių takas. Kai jos priėjo prie atviros pievos, Iza sustojo ir apsižvalgė aplinkui, o paskui pasuko prie kupsto aukštų išvaizdžių geltonų gėlių, panašių į astras.

– Tai debesylas, Aila, – tarė Iza. – Jis dažniausiai auga laukuose ir atvirose vietose. Lapai yra didžiuliai ovalai smailais galais, tamsiai žaliu viršumi ir pūkuota apačia, matai? – atsiklaupusi ant kelių ir laikydama lapą aiškino Iza. – Gyslelė viduryje yra stora ir mėsinga, – moteris perlaužė rodydama tai.

– Taip, mama, matau.

– Naudojama šaknis. Augalas kasmet atželia iš tos pačios šaknies, bet geriausia jas rinkti antraisiais metais, vasaros pabaigoje ar rudenį, tada šaknis būna lygi ir kieta. Supjaustyk ją smulkiais gabaliukais ir paimk maždaug tiek, kiek telpa delne, virk nedideliame kauliniame puodelyje, kol liks daugiau nei pusė. Prieš geriant – maždaug du puodelius per dieną, turi atvėsti. Gėrimas skatina gleivių pasišalinimą ir ypač tinka plaučių ligoms, kai spjaudoma krauju. Taip pat padeda sukelti prakaitavimą ir pašalinti vandenį, – Iza kasimo lazdele iškasė šaknį ir atsisėdo ant žemės skubiai mojuodama rankomis, aiškindama. Šaknį galima išdžiovinti ir sutrinti į miltelius, – moteris iškasė dar kelias šaknis ir įsidėjo jas į krepšį.

Aila ir Iza ėjo per nedidelę kalvelę, kai moteris vėl sustojo. Saugiai prisiglaudusi prie kūno, Uba buvo užmigusi.

– Matai tą mažą augaliuką geltonais su violetiniu vidurėliu, piltuvėlio formos žiedais? – gydytoja parodė dar vieną augalą.

Aila palietė gal pėdos aukščio žolę.

– Šitos?

– Taip. Tai drignė. Labai naudinga gydytojai, bet niekada nereikėtų jos valgyti – naudojama kaip maistas gali būti pavojingai nuodinga.

– Kokia jos dalis naudojama? Šaknis?

– Daugelis dalių. Šaknys, lapai, sėklos. Lapai didesni nei žiedai, auga vienas priešais kitą abipus stiebo. Gerai įsižiūrėk, Aila. Lapai blausūs,

šviesiai žali su spygliuotais pakraštėliais, o per vidurį, matai – auga ilgi plaukeliai? – Iza palietė plonus plaukelius, o Aila prisikišusi žiūrėjo. Paskui gydytoja paėmė lapą ir patrynė jį. – Pauostyk, – paliepė.

Aila patraukė nosimi – lapas dvelkė stipriais migdomaisiais.

– Kai sudžiūsta, kvapas pranyksta. Vėliau ant augaliuko būna daug smulkių rudų sėklų, – Iza pakasė ir ištraukė storą, į batatą panašią raukšlėtą šaknį ruda žieve. Baltas vidus rodė vietą, kur ji nulūžo. – Skirtingos dalys naudojamos skirtingiems dalykams, bet visos jos tinka skausmui malšinti. Galima gaminti arbatą ir gerti – arbata labai stipri, daug gerti negalima, arba galima dėti ant odos. Sustabdo raumenų mėšlungį, ramina, atpalaiduoja, sukelia miegą.

Iza parinko kelis augaliukus, paskui priėjo prie greta sužėlusio ryškių piliarožių kuokšto ir nuo aukštų paprastų stiebų nuskynė kelis rožinius, violetinius, baltus ir geltonus žiedus.

– Piliarožės tinka raminti sudirgusią odą, skaudamą gerklę, įdrėskimus, įbrėžimus. Iš žiedų gaminamas gėrimas, malšinantis skausmą, bet nuo jo ima miegas. Šaknys tinka žaizdoms gydyti. Tavo koją, Aila, gydžiau piliarožėmis.

Mergaitė palietė ant šlaunies kitus keturis randus ir staiga pagalvojo – kur ji dabar būtų, jei ne Iza.

Jos dar kurį laiką kulniavo greta džiaugdamosi šilta saule ir miela draugija visai nesikalbėdamos. Bet Iza akimis nuolat žvalgė teritoriją. Iki krūtinės sužėlusi žolė atvirame lauke jau buvo nugeltusi ir nužydėjusi. Moteris dairėsi po javų lauką, kur šilto vėjo siūruojamos varpos sunkiai linko nuo prinokusių grūdų. Tada kažką pastebėjusi nužingsniavo prie aukštų stiebų ir sustojo greta rugių, kurių sėklos buvo violetiniai juodo atspalvio.

– Aila, – tarė rodydama į vieną stiebą, – rugiai normaliai turi atrodyti ne taip, tai sergančios sėklos, bet mums pasisekė, kad radome. Tai skalsės. Pauostyk.

– Dvokia bjauriai, kaip sena žuvis!

– Bet tose sergančiose sėklose slypi galia, kuri ypač padeda besilaukiančioms kūdikio moterims. Jei moteris ilgai negali pagimdyti, jos padeda greičiau išstumti kūdikį. Sukelia susitraukimus. Taip pat gali paskatinti gimdymą. Gali ir priversti moterį anksčiau netekti kūdikio ir tai svarbu, ypač jei kyla problemų dėl ankstyvo gimdymo ar motina dar maitinanti. Moteris neturėtų gimdyti kūdikių vieno po kito, jai tai sunku, ir jei netenka pieno, kas tada maitins jau esamą kūdikį? Per daug naujagimių miršta per gimdymą ar pirmaisiais gyvenimo metais, motina turi rūpintis tuo, kuris jau gimęs ir turi šansą užaugti. Yra ir kitų augalų, kurie padeda prireikus atsikratyti dar mažo vaisiaus, skalsės – tik vienas jų. Po gimdymo jos taip pat tinka. Padeda išstumti seną kraują ir susitraukti vidaus organams iki normalaus dydžio. Skonis irgi bjaurus, gal ne toks kaip kvapas, bet augalas naudingas ir plačiai naudojamas. Per daug suvartojus gali sukelti aštrius traukulius, vėmimą, netgi mirtį.

– Visai kaip drignės – gali pakenkti arba padėti, – pastebėjo mergaitė.

– Taip dažnai ir nutinka. Daugeliu atvejų patys nuodingiausi augalai sudaro geriausius ir stipriausius vaistus, jei žinai, kaip juos panaudoti.

Pakeliui atgal prie upės Aila sustojo ir parodė į maždaug pėdos aukščio žolę melsvai violetiniais žiedais.

– Tai yzopas. Arbata tinka nuo kosulio, peršalus, tiesa?

– Taip, ir dar suteikia bet kuriai arbatai gerą prieskonį. Kodėl mums jų nepasiskynus?

Aila išrovė kelis augaliukus su visomis šaknimis ir eidama nuskainiojo ilgus plonus lapus.

– Aila, – kreipėsi į ją gydytoja, – šios šaknys kiekvienais metais išleidžia naujus ūglius. Jei išrausi augalus, kitą vasarą čia jie nebeišaugs. Jei neketini naudoti šaknų, geriausia paprasčiausiai nuskinti lapus.

– Apie tai nepagalvojau, – apgailestaudama atsiliepė mergaitė. – Daugiau taip nedarysiu.

– Net jai panaudosi šaknis, geriausia neiškasti jų visų iš vienos vietos. Visada palik kelias, kad ataugtų daugiau.

Abi kulniavo atgal prie upės, o kai pasiekė pelkėtą vietą, Iza parodė dar vieną augalą.

– Čia saldusis vikšris. Atrodo panašus į vilkdalgį, bet ne toks pat. Virtos šaknies kompresas ramina nudegimus, o kramtant šaknį kartais praeina danties skausmas, bet turi būti atsargi, jei duodi nėščiai moteriai. Kelios moterys, išgėrusios šio augalo sulčių, prarado kūdikius, nors man taip nepasisekė, kai to siekdama daviau gerti sulčių. Jos gali padėti virškinti, ypač jei užkietėję viduriai. Gali atskirti jį iš tos išaugos, štai čia, – parodė Iza. – Tai šakniagumbis, o ir augalo kvapas stipresnis.

Moteris ir mergaitė sustojo pailsėti prie upės plačialapio klevo pavėsyje.

Paėmusi lapą Aila susuko jį kaip ragą, užlankstė dugną ir prispaudusi nykščiu panardino į vėsų upės vandenį. Prieš išmesdama tą greitosiomis padarytą puodelį, atnešė atsigerti Izai.

– Aila, – baigusi gerti kreipėsi į mergaitę moteris. – Turėtum daryti, ką liepia Braudas, pati žinai. Jis – vyras, jo teisė tau įsakinėti.

– Darau viską, ką jis paliepia, – gindamasi atkirto mergaitė.

– Bet ne taip, kaip turėtum, – papurtė galvą Iza. – Tu jį niekini, provokuoji. Kada nors, Aila, gali to pasigailėti. Vieną dieną Braudas taps vadu. Privalai daryti, ką liepia vyrai, visi iki vieno. Esi moteris, neturi kito pasirinkimo.

– Kodėl vyrai turi teisę įsakinėti moterims? Kodėl jie geresni? Juk net negali gimdyti vaikų! – maištingai liejo nuoskaudas mergaitė.

– Taip jau yra. Gentyje visada taip buvo. Dabar esi genties narė, Aila. Esi mano dukra. Privalai elgtis taip, kaip turėtų genčiai priklausanti mergaitė.

Jausdamasi kalta, Aila nunarino galvą. Iza teisi, ji provokuodavo Braudą. Kas būtų nutikę, jei Iza nebūtų radusi jos? Jei Brunas nebūtų

leidęs jai pasilikti? Jei Krebas nebūtų priėmęs jos į gentį? Mergaitė pažvelgė į moterį, vienintelę motiną, kurią prisiminė. Iza buvo susenusi. Atrodė liesa ir sukrypusi. Kažkada raumeningos rankos buvo suglebusios, oda karojo ant kaulų, o rudi plaukai beveik visai pražilę. Krebas iš pradžių Ailai atrodė labai senas, bet jis vos tepasikeitė. Tai Iza dabar atrodė sena, senesnė nei Krebas. Aila jaudinosi dėl Izos, bet kai tik ji ką nors pasakydavo, moteris ją nutildydavo.

– Tu teisi, Iza, – tarė mergaitė. – Nesielgiau su Braudu taip, kaip turėčiau. Pasistengsiu jam įtikti.

Mažylė, kurią nešėsi Aila, pradėjo muistytis. Pakėlusi į seserį nušvitusias akutes, gestu parodė „aš alkana" ir susikišo putnų kumštuką į burną.

Iza pažvelgė į dangų.

– Jau vėlu ir Uba išalkusi. Geriau jau traukiame atgal, – mostelėjo rankomis.

„Kaip norėčiau, kad Iza būtų pakankamai stipri ir galėtų vaikščioti su manimi dažniau, – pagalvojo Aila, kai abi skubėjo atgal į urvą. – Tada galėtume daugiau laiko praleisti kartu, juk visada išmokstu daug daugiau, kai mama su manimi."

Nors Aila stengėsi įgyvendinti apsisprendimą įtikti Braudui, pasirodė, jog tą padaryti sunku – mergaitė buvo įpratusi nekreipti dėmesio į būsimą vadą, nes žinojo, jog jeigu neskubės, jis kreipsis į ką nors kitą arba padarys pats. Apniukę vaikino žvilgsniai negąsdino mergaitės, ji jautėsi saugi nuo jo keršto. Aila nustojo bandžiusi Braudą tyčia provokuoti, bet jos akiplėšiškumas jau buvo taip pat spėjęs tapti įpročiu. Per daug ilgai ji dėbsodavo į vyruką užuot nuleidusi galvą, nekreipdavo dėmesio į jį užuot skuodusi pildyti pageidavimą – taip jau išeidavo savaime. Nesąmoningai rodoma mergaitės panieka Braudui žeidė jį labiau nei jos pastangos tyčia suerzinti jį. Vaikinas juto, kad Aila jo negerbia. Tačiau mergaitė prarado ne pagarbą, ji tiesiog nebebijojo Braudo.

Vėl artinosi metas, kai šalti vėjai ir pūgos suvys genties žmones į urvą. Ailai nepatiko matyti, kaip pradeda keistis medžių lapai, nors ryškios rudens spalvos visada ją žavėjo, o gausus vaisių ir riešutų derlius neleido moterims atsipūsti. Pastaruoju metu per skubiai ruošiamas rudens derliaus atsargas Aila beveik neturėjo laiko lipti iki savo slaptavietės, bet laikas bėgo taip greitai, kad net nepastebėjo, kaip baigėsi ruduo.

Galop tempas sulėtėjo, ir vieną dieną Aila, pasirišusi rinkimo krepšį, pasiėmė kasimo lazdą ir užkopė į savo slaptąją proskyną dar kartą – planavo prisirinkti lazdyno riešutų. Vos tik atėjusi, nusiėmė nuo nugaros krepšį ir įlindo į urvą pasiimti svaidyklės. Ji buvo palikusi savo būste kelis daiktus, kuriuos pasidarė iš seno kažkada miegoti naudoto kailio. Nuo plokščios lentos, užmestos ant dviejų didelių akmenų, ant kurios buvo dar keli indai, titnaginis peilis bei keli maži akmenukai, naudoti skaldyti riešutams, Aila paėmė beržo tošies puodelį. Paskui iš dengto pinto krepšio pasiėmė svaidyklę. Atsigėrusi iš šaltinio mergaitė nubėgo pagal upelį ieškodama akmenukų.

Pamėgino kelis bandomuosius metimus. Vornas nepataiko į taikinį taip dažnai kaip aš, pagalvojo mergaitė, patenkinta savimi, kai akmenukai nukrito ten, kur ji ir taikėsi. Po kurio laiko mergaitė pavargo treniruotis, padėjo svaidyklę, likusius kelis akmenėlius ir pradėjo rinkti riešutus, išsibarsčiusius ant žemės po tankiais, senais, gumbuotais krūmais. Ji galvojo, koks nuostabus gyvenimas. Uba augo bei klestėjo ir Iza atrodė daug geriau. Krebo skausmai ir sopuliai šiltomis vasaromis visada būdavo ne tokie aštrūs, o mergaitei patiko vaikštinėti su juo pagal upę. Žaidimą su svaidykle ji mėgo ir tapo gana įgudusia akmenų svaidytoja. Beveik per lengva pasidarė pataikyti į akmenis ir šakas, kurias ji numatydavo kaip taikinius, tačiau beveik taip pat jaudino ir žaidimas uždraustu ginklu. Ir svarbiausia, Braudas daugiau jos visai nebetrikdė. Rinkdama į krepšį riešutus, mergaitė neįtarė, kad kas nors gali sudrumsti jos laimę.

Skubraus vėjo pagauti rudi, sausi, nuo medžių krintantys lapai sukosi su nematomu porininku ir švelniai leidosi ant žemės. Jie padengė riešutus, dar besimėtančius po juos subrandinusiais medžiais. Ant belapių šakų kabojo nenuskinti, žiemos atsargoms prisirpę ir sunkūs vaisiai. Rytuose esančios stepės atrodė lyg auksinė javų jūra, ribuliuojanti, pučiant vėjui lyg atkartodama pietuose putotomis bangomis besišiaušiančius pilkus vandenis, o paskutinės saldžios kekės stambių apvalių vynuogių, vos nesprogstančių nuo sulčių, taip ir viliojo būti nuskintos.

Vyrai kaip paprastai susibūrę planavo vieną paskutiniųjų tų metų medžioklės išvykų. Pasiūlytą maršrutą jie svarstė nuo ankstyvo ryto, ir Braudą pasiuntė pasakyti moterims, kad jos atneštų vandens atsigerti. Vaikinas pamatė prie urvo angos sėdinčią Ailą, aplink kurią voliojosi pagaliai ir odiniai diržai. Mergaitė tvėrė rėmus, ant kurių kabos vynuogių kekės, kol sudžius ir virs razinomis.

– Aila! Atnešk vandens! – parodė Braudas ir pasuko atgal.

Mergaitė kaip tik ramstė paskutinį kampą, prilaikydama nebaigtą rėmą savo kūnu. Jei būtų pajudėjusi, rėmas būtų sugriuvęs, ir jai būtų reikėję pradėti iš naujo. Mergaitė padvejojo, apsidairė, ar nėra netoliese kokios moters, o paskui atsidususi nenoromis lėtai atsistojo ir nuėjo ieškoti didelio vandens maišo.

Jaunuolis sunkiai tvardėsi, kad nugalėtų pyktį, sukilusį Ailai taip akivaizdžiai vengiant paklusti, tad tramdydamas įsiūtį jis ėmė dairytis kitos moters, kuri atsakytų į jo prašymą tinkamu skubumu. Staiga Braudas apsigalvojo. Atsisukęs pažvelgė į ką tik pradėjusią stotis Ailą, prisimerkė. Kas davė jai teisę taip įžūliai elgtis? Argi aš ne vyras? Argi ji neturėtų paklusti man? Brunas niekada nesakė man leisti tokios nepagarbos, pagalvojo jis. Jis negali prakeikti manęs mirtimi tik todėl, kad priversiu daryti ją tai, kas jai priklauso. Koks vadas leistų moteriai

neklausyti jo? Braudui tarsi kas viduje būtų lūžę. Jos akiplėšiškumas jau seniai peržengė ribas! Neleisiu taip išsisukti. Ji dar manęs klausys!

Akimirkos dalį truko tokios mintys, ir vaikinas trimis šuoliais įveikė juodu skiriantį atstumą. Vos mergaitei atsistojus, kietas Braudo kumštis netikėtai užklupęs partėškė ją pasliką ant žemės. Nuostabą greitai pakeitė pyktis. Apsidairiusi aplink mergaitė pamatė stebintį Bruną, bet jo bereikšmis veidas tarsi rodė, kad paramos nėra ko tikėtis. Pyktis Braudo akyse privertė Ailą išsigąsti. Jis pastebėjo, jog ji supyko, ir tai sukėlė nuoširdžią neapykantą. Kaip ji drįsta nepaklusti!

Aila skubiai pasitraukė nelaukdama kito smūgio. Ji nubėgo prie urvo susirasti vandens maišą. Braudas spoksojo pavymui suspaudęs kumščius, bandė suvaldyti pyktį, kad tas neprasiveržtų netinkamai. Pažvelgęs į vyrų pusę pastebėjo bejausmį Bruno veidą. Jo išraiška neskatino tokio elgesio, bet ir nesmerkė. Braudas stebėjo, kaip Aila skuba prie tvenkinio, pripila maišą, o paskui tempia sunkų nešulį ant kupros. Jis neliko nepastebėjęs nei skubaus mergaitės atsako, nei baimingo žvilgsnio, kai ši pamatė, kad vaikinas ketina trenkti jai dar sykį. Tai leido kiek lengviau suvaldyti pyktį. Buvau per daug atlaidus jai, pamanė sau vaikinas.

Kai palinkusi po sunkiu vandens pripildytu nešuliu Aila ėjo pro Braudą, šis vėl trinktelėjo taip, kad ji vėl vos nepargriuvo. Mergaitės skruostai iš pykčio paraudo. Ji atsitiesė, metė į Braudą neapykantos kupiną žvilgsnį ir sulėtino žingsnį. Vaikinas dar sykį trenkė jai. Aila susigūžė, smūgis kliuvo į petį. Dabar jau stebėjo visa gentis. Mergaitė sužiuro į vyrus. Aštrus Bruno žvilgsnis paskubino ją labiau nei Braudo kumščiai. Pabėgėjusi mergaitė atsiklaupė ir pradėjo pilti vandenį į puodelį, galvą laikydama nuleistą. Baimindamasis Bruno reakcijos Braudas lėtai kulniavo iš paskos.

– Krugas sakė, kad matė į šiaurę nueinančią bandą, Braudai, – atsainiu mostu parodė Brunas, kai vaikinas prisidėjo prie grupės.

Viskas gerai! Brunas ant jo nepyksta! Žinoma, kodėl turėtų pykti? Pasielgiau teisingai. Kodėl vadas turėtų iš viso kalbėti apie vyrą, nubaudusį to nusipelniusią moterį? Braudas beveik garsiai atsiduso iš palengvėjimo.

Kai vyrai atsigėrė, Aila grįžo į urvą. Dauguma žmonių buvo vėl ėmęsi savo darbų, bet Krebas vis dar stovėjo prie įėjimo ir stebėjo ją.

– Krebai! Braudas vėl vos nesumušė manęs, – bėgdama prie šamano gestais parodė mergaitė. Pažvelgė į senį, kurį mylėjo, bet šypsena jos veide išblėso, kai išvydo jo išraišką, kurios anksčiau nebuvo mačiusi.

– Tu gavai tai, ko nusipelniusi, – liūdnai ir piktai parodė Krebas. Jo akis žvelgė rūsčiai. Atsukęs mergaitei nugarą, šamanas nušlubavo prie židinio.

Kodėl jis pyksta – nesuprato Aila.

Vėliau tą vakarą mergaitė nedrąsiai prisiartino prie senojo šamano ir ištiesė ranką apkabinti jo kaklą – anksčiau taip visada suminkštindavo jo širdį. Senis neatsakė nieko, net nesujudėjo, kad atstumtų ją. Tik spoksojo į tolį, toks šaltas ir abejingas. Mergaitė atšlijo.

– Netrukdyk. Eik, susirask kokio darbo, mergaite. Šamanas medituoja, jis neturi laiko akiplėšoms moterims, – paskui mostelėjo staigiu nekantriu gestu.

Ailos akys pasruvo ašaromis. Ji įsižeidė ir net išsigando senojo šamano. Tai nebuvo tas Krebas, kurį ji pažinojo ir kurį mylėjo. Tai buvo genties šamanas. Pirmą kartą nuo atėjimo į gentį mergaitė suprato, kodėl visi kiti laikėsi atokiau nuo jo, kodėl žavėjosi ir bijojo didžiojo kerėtojo. Jis nuo jos atsiribojo. Žvilgsniu ir keliais gestais parodė, jog nepateisina jos elgesio, ir mergaitę apėmė vienatvės jausmas, stipresnis nei kada nors anksčiau. Jis jos nebemylėjo. Aila norėjo apkabinti senį, pasakyti, jog myli jį, bet bijojo. Aila nukėblino prie Izos.

– Kodėl Krebas taip pyksta ant manęs? – judesiu paklausė ji.

– Jau sakiau tau, Aila, kad turi daryti, kaip sako Braudas. Jis yra vyras, turi teisę tau įsakinėti, – švelniai paaiškino moteris.

– Bet darau viską, ką jis paliepia. Niekada nesu nepaklususi jam.

– Tu jam priešiniesi. Nepasiduodi. Pati žinai, jog esi įžūli. Nesielgi kaip gerai išauklėta mergaitė turėtų elgtis. Tai atsiliepia man ir Krebui. Jis jaučia, jog tinkamai neišauklėjo tavęs, davė tau per daug laisvės, leido tau taip, kaip nori, elgtis su juo, todėl manai, jog gali taip elgtis su visais. Brunas nelaimingas dėl tokio tavo elgesio, ir Krebas tai žino. Tu visą laiką bėgioji. Aila, bėgioja tik vaikai, o ne moters ūgį pasiekusios mergaitės. Tu leidi tuos garsus gerklėje. Neskubi daryti to, kas tau liepta. Niekas tavęs nepateisina, Aila. Tu darai gėdą Krebui.

– Nežinojau, kad esu tokia bloga, – gestais teisinosi mergaitė. – Nenorėjau būti bloga, tik nepagalvojau apie tai.

– Bet turėjai pagalvoti. Tu per didelė, kad elgtumeisi lyg vaikas.

– Bet Braudas visą laiką labai bjauriai elgėsi su manimi ir tada mane labai primušė.

– Nėra jokio skirtumo, Aila, ar Braudas bjaurus, ar ne. Jis gali būti toks bjaurus, kiek tik jam norisi – tai jo teisė, nes yra vyras. Gali mušti tave kada tik panorėjęs, ir taip stipriai, kaip užsimanęs. Vieną dieną jis taps vadu, Aila, ir tu privalai jam paklusti, privalai daryti taip, kaip liepia, kai tik kreipiasi į tave. Neturi kito pasirinkimo, – paaiškino Iza. Ji pažvelgė į sutrikusį mergaitės veidelį. Kodėl jai taip sunku suprasti, – nusistebėjo moteris. Jai buvo liūdna ir gaila tos mažylės, kuriai taip sunku priimti paprasčiausias gyvenimo tiesas. – Jau vėlu, Aila, eik gultis.

Mergaitė nuėjo į guolį, bet dar ilgai negalėjo užmigti. Ji rangėsi ir vartėsi, o kai galop miegas ją įveikė, vis tiek miegojo blogai. Pabudo anksti ir pasiėmusi krepšį bei kasimo lazdą išėjo dar prieš pusryčius. Norėjo pabūti viena, pagalvoti. Užlipusi į savo slaptą pievą pasiėmė svaidyklę, bet mokytis svaidyti kažin kodėl nenorėjo.

Viskas per Braudą, galvojo ji. Kodėl jis visą laiką kabinėjasi? Ką jam kada nors padariau? Jis niekada nemėgo manęs. Na ir kas, kad jis vyras, kodėl vyrai geresni? Man nerūpi, kad jis bus vadas, ne toks jau jis ir šaunus. O svaidykle net nemoka naudotis taip, kaip Zougas. Ir

aš taip galiu, jau dabar pralenkiau Vorną. Jis nepataiko daug dažniau nei aš, turbūt ir Braudas taip pat. Jis nepataikė, kai norėjo pasirodyti prieš Vorną.

Mergaitė ėmė piktai svaidyti akmenis. Vienas atsimušė į krūmų sąžalyną ir išbaidė iš urvo užsimiegojusią dygliakiaulę. Mažus naktinius gyvūnėlius retai kada medžiodavo. Visi labai žavėjosi Vornu, kai nukovė dygliakiaulę, pagalvojo mergaitė. Jei tik norėčiau, ir aš galėčiau. Išskleidęs spyglius, gyvūnėlis neskubėdamas ropštėsi į smėlėtą kalvą prie upelio. Aila įsidėjo į odinės svaidyklės įdubą akmenį, prisitaikė ir sviedė. Lėtai judanti dygliakiaulė buvo lengvas taikinys – ji krito ant žemės.

Patenkinta savimi Aila pribėgo prie grobio. Bet kai palietė gyvūnėlį, suprato, kad jis dar gyvas, tik pridaužtas. Ji juto, kaip plaka širdis, matė iš žaizdos ant galvos bėgant kraują ir tuoj pat pagalvojo, kad reikėtų padarą parsinešti į urvą ir išgydyti, kaip jau buvo pasielgusi su daugeliu sužeistų gyvūnų. Mergaitė jau nebebuvo laiminga, jautėsi bjauriai. Kodėl sužeidžiau? Nenorėjau sužeisti to padaro, galvojo ji. Ir į urvą neštis negaliu. Iza tuojau suprastų, kad dygliakiaulė buvo numušta akmeniu, ji jau mačiusi daugybę svaidykle sumedžiotų gyvūnų.

Mergaitė spoksojo į sužeistą gyvūnėlį. Net negaliu medžioti, pagalvojo ji. Jei nudėčiau žvėrį, niekada negalėčiau parsinešti į urvą. Kokia nauda iš to mokymosi naudotis svaidykle? Jei Krebas jau dabar ant manęs pyksta, kas būtų jei sužinotų? Ką padarytų Braudas? Man net negalima liesti ginklo, o ką jau kalbėti apie jo naudojimą. Ar Brunas išvytų mane? Ailą apėmė kaltė ir baimė. Kur eičiau? Negaliu palikti Izos ir Krebo su Uba. Kas manimi pasirūpintų? Nenoriu išeiti, pagalvojo mergaitė apsipildama ašaromis.

Buvau bloga. Buvau baisiai bloga, ir Krebas ant manęs pyksta. Myliu jį, nenoriu, kad nekęstų manęs. Ak, ir kodėl jis taip pyksta? Ašaros sruvo nelaimingos mergaitės veidu. Atsigulusi ant žemės ji liejo sielvartą. Kai išsiverkė, atsisėdo ir atbula ranka nusišluostė nosį, nors

pečius vis dar supurtydavo pratrūkstanti rauda. Daugiau niekada nebūsiu tokia bloga. Ak, kokia gera būsiu. Darysiu viską, ko tik Braudas panorės, kad ir kas nutiktų. Ir daugiau neliesiu svaidyklės. Tarsi pabrėždama apsisprendimą, ji numetė ginklą po krūmu, nubėgo prie krepšio ir pasuko prie urvo. Jos jau ieškojusi Iza pastebėjo grįžtančią mergaitę.

– Kur buvai? Tavęs nebuvo visą rytą, o krepšys tuščias.

– Aš galvojau, mama, – gestu atsakė Aila, atvirai ir labai rimtai žvelgdama į moterį. – Tu buvai teisi, aš elgiausi blogai. Daugiau taip nebus. Darysiu viską, ko tik Braudas panorės. Ir elgsiuosi taip, kaip turėčiau, nebėgiosiu ir panašiai. Ar manai, kad Krebas mane vėl mylės, jei būsiu labai labai gera?

– Esu tikra, kad taip, Aila, – atsakė Iza, švelniai tapšnodama mergaitę.

Jai ir vėl užėjo toji liga, nuo kurios šlampa akys, kai mergaitei ima atrodyti, kad Krebas jos nemyli, pagalvojo moteris, žiūrėdama į šlapią nuo ašarų Ailos veidelį ir raudonas užtinusias akis. Jai skaudėjo dėl mergaitės širdį. Juk jai sunkiau, ji kitos rūšies. Bet gal dabar viskas bus geriau.

11

Aila neįtikėtinai pasikeitė. Ji tapo kitu žmogumi. Atgailavo, buvo paklusni ir bėgte bėgo pildyti visų Braudo paliepimų. Vyrai buvo įsitikinę, jog tai įvyko dėl griežtos drausmės pamokos. Jie išmintingai lingavo. Mergaitė – gyvas įrodymas to, ką jie visą laiką žinojo: jei vyrai per daug atlaidūs, moterys tampa tingios ir įžūlios. Moterims reikia tvirtos vadovaujančios rankos. Jos yra silpni, užsispyrę padarai, nepajėgūs savęs kontroliuoti, kaip vyrai. Moterys nori, kad vyrai vadovautų joms, padėtų valdytis, kad galėtų būti naudingos genties narės ir prisidėtų prie genties išlikimo.

Nesvarbu, kad Aila buvo tik mergaitė, ar tai, kad nebuvo tikra gentainė. Pasiekusi beveik tokį amžių, kad galėtų būti moteris, ir jau aukštesnė nei daugelis moterų, be to, moteriškos giminės. Moterys pajuto padarinius, nes vyrai ėmėsi savo pareigų rimtai. Genties vyrai nenorėjo būti kalti dėl atlaidumo.

Tačiau Braudas vyrišką filosofiją panaudojo kerštui. Nors stipriau suduodavo ir Ogai, tai buvo niekis, palyginti su tuo, kaip puldavo Ailą. Jei anksčiau elgėsi su ja žiauriai, tai dabar mergaitei tekdavo dvigubai tiek. Jis persekiojo ją nuolat, mynė iš paskos, priekabiavo, nurodinėjo duodamas įvairiausius nereikšmingus darbus, versdamas šokinėti aplink jį, tvodavo dėl menkiausio nepaklusnumo ir tuo mėgavosi. Ji kėsinosi į jo vyriškumą, ir dabar už tai sumokės. Per daug dažnai mer-

gaitė buvo jam spyriojusis, nepakluso, ir per daug dažnai Braudui buvo tekę valdytis, kad nesušertų mergaitei. Dabar atėjo jo eilė. Jis palenkė ją savo valiai ir laikys prispaudęs.

Aila darė viską, ką galėjo, kad tik įtiktų vaikinui. Net bandė nuspėti jo norus, bet iš to susilaukė tik nemalonumų, nes buvo išbarta, kad mano galinti žinoti, ko jis nori. Vos tik Aila peržengdavo Krebo židinio ribas, jos jau laukdavo Braudas, o be priežasties ji negalėjo likti tarp šamano asmenines valdas žyminčių akmenų. Ruduo ėjo į pabaigą, vyko paskutinieji darbai ruošiantis žiemai, buvo tiesiog per daug darbų, kuriuos reikėjo nuveikti, kad genčiai negrasintų greitai besiartinantys šalčiai. Izos vaistų atsargos buvo beveik paruoštos, tad Ailai kildavo nedaug priežasčių išeiti iš urvo. Braudas mirtinai nuvargindavo ją per dieną, todėl naktį mergaitė griūdavo į guolį kaip pakirsta.

Iza buvo tikra, kad Ailos pasikeitimas buvo mažiau susijęs su Braudu, nei šis įsivaizdavo. Mergaitę labiau pakeitė meilė Krebui nei Braudo baimė. Iza pasakojo senajam šamanui, kad Aila vėl buvo susirgusi keistąja akių liga, kai manė, jog Krebas jos nebemyli.

– Žinai, Iza, ji persistengė. Turėjau kažko griebtis. Jei Braudas nebūtų jos vėl pradėjęs tramdyti, to būtų ėmęsis Brunas. O tai galėjo būti dar blogiau. Braudas gali tik padaryti jos gyvenimą nepakenčiamą, o Brunas – priversti palikti gentį, – atsakė senis, bet po to pokalbio susimąstė apie meilės galią, kuri pasirodė stipresnė už baimę, ir ši mintis nuolat kirbėjo jam medituojant dar kelias dienas.

Krebas beveik tuojau pat pradėjo su mergaite elgtis švelniau. Iš pradžių tai buvo viskas, ką jis galėjo padaryti, kad išlaikytų pradžioje parodytą abejingą nusišalinimą.

Pirmuosius nedrąsius sniego kąsnius nuplovė šalti lietūs, kurie orams vakarais vis vėstant virto kruša arba stingdančiai šaltu lietumi. Rytais aptikdavo balas, aptrauktas plonu traškiu leduku, pranašaujančiu apie didesnius šalčius, bet ir vėl ištirpstančiu, kai tik kaprizingas vėjas papūsdavo iš pietų, ir nedrąsi saulė nuspręsdavo pašeimininkau-

ti. Per visą tą nedrąsų perėjimą nuo vėlyvo rudens į ankstyvą žiemą Aila niekada nesuklydo ir demonstravo puikų moterišką paklusnumą. Ji tenkino kiekvieną Braudo užgaidą, pašokdavo dėl kiekvieno paliepimo, paklusniai nuleisdavo galvą, kontroliavo save eidama, niekada nesijuokė, net nesišypsojo ir visiškai neprieštaravo, tačiau tai nebuvo lengva. Ir nors stengėsi su tuo kovoti, bandė įtikinti save, kad ji neteisi, vertė save būti dar romesne, mergaitė pradėjo nervintis dėl tokio jungo.

Aila neteko svorio, prarado apetitą, buvo tyli ir susikaupusi net prie Krebo židinio. Net Uba neprivertė jos šypsotis, nors mergaitė dažnai pakeldavo mažąją vos tik vakare grįžusi prie židinio ir laikydavo, kol abi užmigdavo. Iza jaudinosi dėl mergaitės ir vieną dieną, kai po šalto lietaus kyštelėjo skaisti saulė, nusprendė, kad metas duoti Ailai atsikvėpti, kol dar žiema visai jų neuždarė.

– Aila, – garsiai kreipėsi į mergaitę gydytoja, kai tik jos peržengė Krebo židinio ribas, bet Braudas dar nebuvo spėjęs pareikšti pirmojo reikalavimo. – Apžiūrėjau vaistus, pasirodo, nebeturiu meškyčių stiebų nuo pilvo skausmo. Jas labai lengva rasti. Tai krūmas su baltomis uogomis, kurios nukritus lapams dar ilgai lieka ant šakų.

Iza nepaminėjo, kad ji turi daugybę kitų priemonių nuo pilvo skausmo. Kai Aila įbėgo į urvą pasiimti rinkimo krepšio, Braudas susiraukė. Jis žinojo, kad rinkti Izai magiškų galių turinčius augalus yra svarbiau nei atnešti jam atsigerti vandens ar arbatos, mėsos gabalą ar kailio, nes tyčia pamiršo apsivynioti kojas, ar gobtuvą, ar obuolį, ar du akmenis nuo paupio sutraiškyti riešutams, nes jam nepatinka akmenys prie urvo, ar bet kuris kitas nesibaigiantis darbas, Braudo sugalvotas mergaitei atlikti. Ailai išlindus iš urvo su krepšiu ir kasimo lazda, vaikinas nupėdino šalin.

Dėkinga Izai už galimybę pabūti vienai, mergaitė nubėgo į mišką. Eidama žvalgėsi aplinkui, bet mintys sukosi visai ne apie meškyčių krūmus. Ji nekreipė dėmesio kur eina ir net nepastebėjo, kaip kojos

pačios ėmė vesti pagal nedidelį upeliuką prie rūku apsisiautusių ir apsamanojusių krioklių. Negalvodama mergaitė pasuko stačiu šlaitu ir atsidūrė aukštai kalnuose esančioje pievoje virš urvo. Nebuvo čia grįžusi nuo tada, kai sužeidė dygliakiaulę.

Atsisėdusi ant kranto prie upeliuko, užsimiršusi mėtė akmenis į vandenį. Buvo šalta. Ankstesnių dienų lietūs aukščiau kalnuose buvo iškritę kaip sniegas. Stora balta antklodė dengė atvirą žemę ir plotus tarp sniegu nubertų medžių. Ramus oras buvo skaidrus ir labai tiko prie žiburiuojančio sniego, atspindinčio nesuskaičiuojamą daugybę smulkučių kristaliukų, ryškiai tvieskiančią saulę iš mėlynumo beveik violetiniame danguje. Tačiau Aila nematė nuostabaus žiemos pradžios grožio. Jis jai tik priminė, kad šaltis greitai įvys gentį į urvą, ir jai nepavyks vėl pasprukti nuo Braudo iki pavasario. Saulei kylant aukščiau į dangų, nuo šakų netikėtai pabiręs sniegas krito ant žemės.

Ateityje laukė tik ilga šalta žiema su Braudu, gainiojančiu ją diena po dienos. Negaliu jam įtikti, ir viskas, galvojo mergaitė. Kad ir kaip stengčiausi, kad ir ką daryčiau, niekas nepadeda. Ką dar galiu padaryti? Mergaitė dirstelėjo į plikos žemės lopinį ir pamatė apipuvusį kailį ir kelis dyglius – viskas, kas liko iš dygliakiaulės. Tikriausiai ją rado hiena, svarstė Aila, arba koks ernis. Tą dieną, kai numušė gyvūnėlį, mergaitė prisiminė užplūdus kaltei. Geriau jau niekada nebūčiau mokiusis šaudyti svaidykle, tai buvo blogai. Krebas būtų supykęs, o Braudas... ne jis nepyktų, tik džiaugtųsi, jei kada nors sužinotų. Tada jau tikrai turėtų dėl ko primušti mane. Jam labai patiktų tokia naujiena. Na, bet nežino, ir nesužinos. Mergaitei patiko žinoti, jog padarė tai, ko Braudas nežino, bet už ką ją tikrai prigriebtų. Ailai pasirodė, kad būtų visai neblogai ką nors tokio pakartoti, pavyzdžiui, sviesti akmenį.

Mergaitė prisiminė numetusi svaidyklę po krūmu ir ėmė ieškoti jos. Pastebėjusi odinę juostą po artimiausiu krūmu, pakėlė ją. Svaidyklė buvo drėgna, bet gulėjimas atvirame ore dar nesugadino jos. Mergaitė perbraukė delnais per minkštą lygią elnio odą – jai patiko tas po-

jūtis. Ji prisiminė pirmą kartą, kai pakėlė svaidyklę, ir šypsena nušvietė veidą, kai pagalvojo, kaip Braudas krūpčiojo nuo Bruno pykčio, kai vaikinas smogė Zougui taip, kad tas nugriuvo – ji buvo ne vienintelė, sukėlusi Braudui įniršį.

Bet tik man kliūva, o jam kaip niekur nieko, karčiai galvojo Aila. Tik todėl, kad esu moteris. Brunas tikrai supyko, kai Braudas pargriovė Zougą, bet Braudas gali trankyti mane kada tik nori, Brunui tai nerūpi. Ne, tai ne visai tiesa, pripažino pati sau. Iza pasakojo, kad Brunas nutempė Braudą šalin, kad nebeleistų jam mušti manęs, ir vaikinas mane ne taip kankino, kai Brunas būdavo šalia. Man net nerūpėtų, jei kartais ir trenktų, kad tik paliktų mane ramybėje.

Mergaitė rinko akmenukus ir mėtė juos į upelį, kol pati to nepastebėdama įsidėjo vieną į svaidyklę. Ji nusišypsojo, nusižiūrėjo paskutinį nurudusį lapą, kabantį ant mažos šakelės galo, prisitaikė ir sviedė akmenį. Šiltas pasitenkinimo jausmas užplūdo pamačius, kad akmuo nuplėšė lapą nuo medžio. Ji paėmė dar porą akmenukų, nuėjo į vidurį laukymės ir sviedė juos. Vis dar pataikau kur noriu, pagalvojo ji, o paskui susiraukė. Kas iš to? Niekada net nebandžiau pataikyti į ką nors judantį, dygliakiaulė neįskaitoma, nes beveik stovėjo. Net nežinau, ar galėčiau, o jei ir išmokčiau medžioti, iš tiesų medžioti – kas iš to gero? Nieko negaliu parnešti, nebent palengvinti grobį kokiam vilkui ar hienai, bet jie ir taip iš mūsų pakankamai vagia.

Medžioklė ir medžiojami žvėrys buvo genties žmonėms tokie svarbūs, kad visi turėjo nuolat saugotis varžovų plėšrūnų. Ne tik didelės katės, vilkų gaujos ar hienos kartais nugriebdavo iš medžiotojų kokį gyvūnėlį, bet ir džiovinant mėsą aplink nuolat sukiodavosi vagilės hienos ir pasalūnai erniai, kurie kartais net bandydavo įsisukti į sandėlius. Aila nutarė, kad neverta padėti varžovams.

Brunas netgi neleido man parsinešti į urvą sužeisto vilkiuko, o daugybę kartų medžiotojai pribaigdavo plėšrūnus, net jei mums ir nereikėdavo jų kailių. Mėsėdžiai visada pridaro mums bėdos. Toji mintis

mergaitei nėjo iš galvos. Tada ėmė formuotis kita mintis. Mėsėdžius, galvojo ji, mėsėdžius galima žudyti svaidykle, išskyrus didesnius. Prisimenu, kaip Zougas pasakojo Vornui. Jis sakė, jog kartais geriau naudoti svaidyklę, tada nereikia prieiti per daug arti.

Aila prisiminė tą dieną, kai Zougas liaupsino vardydamas pranašumus ginklo, kuriuo geriausiai mokėjo naudotis. Tiesa, su svaidykle medžiotojui nereikėjo per daug artintis prie nagų ir ilčių, bet senis nepaminėjo, jog medžiotojui nepataikius, neturėdamas kito ginklo apsiginti, jis galėjo būti užpultas vilko ar lūšies, tad Zougas pabrėžė, kad būtų neprotinga bandyti svaidyklę su didesniais žvėrimis.

O kas, jei medžiočiau tik mėsėdžius? Mes jų niekada nevalgome, tad nieko neprarastume, galvojo mergaitė, net jei ir palikčiau juos maitėdoms. Medžiotojai taip daro.

Ką aš svarstau? Aila papurtė galvą, kad atsikratytų gėdingos minties. Esu moteris, man negalima net prisiliesti prie ginklo. Bet juk žinau, kaip naudotis svaidykle! Net jei ir negalima, įžūliai svarstė mergaitė. Tai būtų tik į gera. Jei nudėčiau kokį ernį ar lapę ar dar ką nors, jie nebevogtų mūsų mėsos. O tos bjaurios hienos... Vieną dieną gal net pribaigčiau kokią vieną, tik pagalvokite, kaip padėčiau. Aila įsivaizdavo save persekiojančią klastingus plėšrūnus.

Mergaitė visą vasarą mokėsi naudotis svaidykle, ir nors tai buvo tik žaidimas, suprato ir gerbė bet kurį ginklą pakankamai, kad suvoktų, jog tikroji ginklų paskirtis – grobis, jie naudojami ne numušinėti taikinius, bet medžioti. Mergaitė juto, kad pasitenkinimas pataikius į stulpą ar ženklą ant uolos, ar kokią šakelę greitai išblės, jei nebus didesnių iššūkių. Ir net jei būtų įmanoma rasti kitų taikinių, akmenų svaidymas tik dėl paties svaidymo – varžybų idėja dar toli gražu buvo neatsiradusi ir atsiras tik tada, kai Žemę valdys civilizacijos, kurioms nebereikės medžioti tam, kad išgyventų. Varžytis, kas geriau svaido, su gentainiais buvo tikslinga tik siekiant gerinti išgyventi reikiamus įgūdžius.

Nors mergaitė ir nebūtų to išsakiusi, truputį jautė kartėlį dėl to, kad prarado įgūdį, kurį buvo išsitreniravusi, ir jau norėjo lavintis toliau. Ji mėgavosi plėsdama gebėjimus, lavindama akies ir rankos koordinaciją, bei didžiavosi, kad visko išmoko pati. Jau buvo pasirengusi didesniam iššūkiui, medžioklei, tačiau tam reikėjo priežasties.

Iš pradžių, kol tik žaidė, Aila įsivaizdavo save medžiojančią ir patenkintus bei nustebusius gentainių žvilgsnius, kai parneša namo mėsos, kurią pati sumedžiojo. Dygliakiaulė leido suprasti, kokia tai neįmanoma svajonė. Ji niekada neparneš namo sumedžioto grobio, ir jos meistriškumo niekada nepripažins. Ji moteris, o genties moterys nemedžioja. Mintis imtis varžovų, plėšrūnų, medžiojimo lyg ir leido manyti, kad jei jos įgūdis ir nebus pripažintas, tai bent jau įvertintas teigiamai. Tai tarsi suteikė leidimą medžioti.

Kuo daugiau Aila apie tai mąstė, tuo labiau save įtikino, kad plėšrūnų medžioklė, jei net ir slapta, tinkamas sprendimas, bet kaltės jausmo vis viena nepajėgė nugalėti.

Mergaitė bandė nugalėti savo proto balsą. Krebas ir Iza – abu aiškino, kaip blogai moterims naudoti ginklus. Bet jau ir taip daugiau nei paliečiau ginklą, svarstė mergaitė. Ar gali būti blogiau, jei medžiosiu? Ji pažvelgė į svaidyklę rankoje ir staiga apsisprendė, atsikratė jausmo, jog elgiasi blogai.

– Išmoksiu! Išmoksiu medžioti! Bet medžiosiu tik mėsėdžius, – jausmingai tarė mergaitė, gestais parodydama savo apsisprendimo tikrumą.

Paraudusi iš susijaudinimo, ji nubėgo prie upelio pasirinkti daugiau akmenukų.

Beieškant lygių apvalių tinkamo dydžio akmenėlių, Ailos žvilgsnis užkliuvo už keisto daikto. Atrodė kaip akmuo, bet buvo panašus į moliusko kiautą, kokių būdavo ir jūros pakrantėje. Paėmusi jį atidžiai apžiūrėjo. Tai buvo akmuo – kiauto formos akmuo.

Koks keistas, pagalvojo mergaitė. Niekada anksčiau tokio nemačiau. Tada prisiminė, ką kažkada buvo pasakojęs Krebas, ir suprato – mintis atėjo taip staiga, kad mergaitė pajuto lyg kraujas stingų kraujagyslėse, nugara perbėgo šiurpas. Kojos ėmė linkti per kelius, Aila taip drebėjo, kad turėjo atsisėsti. Laikydama delnuose moliusko fosiliją, ji įdėmiai žvelgė į ją.

Krebas sakė, prisiminė mergaitė, kad priėmus sprendimą totemas padės. Jei tai tinkamas sprendimas, jis duos ženklą. Krebas sakė, kad tai bus kažkas labai neįprasta, ir niekas kita negalėtų pasakyti, jog tai tas ženklas. Turi išmokti klausytis širdies ir proto, o tada tavyje esanti totemo dvasia pasakys tau.

– Didysis urvinis liūte, ar tai tavo duotas ženklas? – nebylia ženklų kalba paklausė mergaitė. – Ar tu sakai man, jog priėmiau tinkamą sprendimą? Ar sakai, kad galiu medžioti, net būdama mergaitė?

Aila tyliai sėdėjo ir spoksojo į kriauklės formos akmenuką delne, bandė medituoti, kaip buvo mačiusi darant Krebą. Ji žinojo, jog pati yra neįprasta, nes ją saugo urvinio liūto totemas, bet niekada anksčiau apie tai nebuvo susimąsčiusi. Pakišusi ranką po apsiaustu palietė randus – keturis lygiagrečius brėžius ant kojos. Kodėl urvinis liūtas pasirinko mane? Tai galingas totemas, vyriškas totemas, tad kodėl pasirinko mergaitę? Turi būti kokia nors priežastis. Mergaitė susimąstė apie svaidyklę ir naudojimąsi ja. Kodėl paėmiau tą ginklą, nors Braudas jį išmetė? Nė viena moteris nebūtų jo palietusi. Kas privertė mane tai padaryti? Ar to norėjo mano totemas? Ar norėjo, kad išmokčiau medžioti? Medžioja tik vyrai, bet mano totemas vyriškas. Žinoma! Taip ir yra! Turiu stiprų totemą ir jis nori, kad medžiočiau!

– O, didysis urvinis liūte, man nesuprantami dvasių norai. Nežinau, kodėl nori, kad medžiočiau, bet esu laiminga, kad davei šį ženklą, – Aila pasukiojo rankose akmenuką, o tada nuo kaklo nuėmusi odinį amuleto maišelį atlaisvino jį laikiusį mazgą ir įdėjo fosiliją greta raudonos ochros gabaliuko. Vėl tvirtai užrišusi užsidėjo atgal ant

kaklo – pastebėjo, kad svoris skiriasi. Atrodė, lyg totemo pritarimas mergaitės apsisprendimui būtų turėjęs svorį.

Kaltė pranyko. Ji galės medžioti, totemas nori to. Ir visai nesvarbu, kad ji moteris. Aš kaip Durkas, pagalvojo mergaitė. Tas vaikinas paliko gentį, nors visi sakė, kad tai neteisinga. Manau, kad jis rado geresnę vietą, kur Ledo kalnas negalėjo pasiekti jo. Gal jis pradėjo naują gentį. Greičiausiai Durko totemas taip pat buvo stiprus. Krebas sako, kad su stipriu totemu sunku gyventi. Sako, jog tada siunčiami išbandymai, kad patikrintų, ar esi vertas gauti tolesnes dovanas. Sako, kad aš vos nenumiriau, prieš Izai randant mane. Įdomu, kaip Durko totemas jį išbandė. Ar urvinis liūtas man vėl duos išmėginimą?

Tačiau išbandymas gali būti sunkus. O kas, jei būsiu neverta? Iš kur žinosiu, kad esu bandoma? Ką sunkaus gali mano totemas mėginti versti mane daryti? Aila pagalvojo, kas sunkaus gali būti jos gyvenime, ir staiga suprato.

– Braudas! Braudas – mano išbandymas! – parodė gestais pati sau.

Kas gali būti sunkiau nei praleisti visą žiemą su Braudu? Bet jei aš verta išbandymo, jei atlaikysiu, totemas leis man medžioti.

Kai Aila grįžo į urvą, jos eisena buvo visai kita, ir Izai tai neprasprūdo pro akis, nors ir nebūtų galėjusi pasakyti, kas būtent pasikeitė. Laikysena nebuvo pasidariusi netinkama, atrodė tik lengvesnė, ne tokia įsitempusi, ir mergaitės veidas atrodė labiau susitaikęs, kai toji pamatė besiartinantį Braudą. Ji atrodė ne pasidavusi, tik priimanti tai, kas skirta. Tačiau išsipūtusį amuleto maišelį pastebėjo tik Krebas.

Žiemai užgriuvus, visi džiaugėsi matydami, jog mergaitė vėl grįžo į vėžes, nors Braudas priekabiavo. Nors Aila dažnai būdavo pavargusi, kai žaisdavo su Uba, jos veidą vėl nušviesdavo šypsena, tik juokas negrįžo. Krebas spėjo, jog mergaitė priėmė kažkokį sprendimą ir rado totemo ženklą, ir tai, kad lengviau priėmė savo vietą gentyje leido šamanui atsikvėpti. Krebas nutuokė apie vidines Ailos kovas, tačiau su-

prato, jog būtina ne tik paklusti Braudo norams – ji turi nustoti priešintis širdyje. Aila taip pat turi išmokti valdytis.

Tą žiemą, kai jai sukako aštuoneri, Aila tapo moteris. Ne fiziškai – kūnas vis dar buvo lygus, tiesus, be jokių išlinkimų, visai kaip mergaitės ir net be jokios užuominos, kad bręsta pokyčiai. Tačiau tuo ilgu šaltu metų laiku Aila atsisakė vaikystės.

Kai kada jos gyvenimas atrodė visai nepakeliamas, ir ji net abejojo, ar iš viso nori gyventi. Buvo rytų, kai atmerkusi akis pamatydavo pažįstamus gruoblėtus akmenis virš galvos ir užsimanydavo vėl užmigti, niekuomet neprabusti. Tačiau kai jau atrodydavo, kad daugiau nebepakels, sugniauždavo amuletą ir pajutusi saujoje tą akmenį vėl įgaudavo kantrybės pratempti dar vieną dieną. Ir kiekviena nugyventa diena priartindavo arčiau to meto, kai gilius pusnynus ir ledinius šuorus pakeis žalia žolė bei jūros vėjai, ir ji vėl laisvai galės klaidžioti laukais bei miškais.

Kaip ir gauruotasis raganosis, kurio totemas saugojo Braudą, vaikinas buvo toks pat užsispyręs ir toks pat nenuspėjamai žiaurus. Kaip būdinga genties žmonėms, kai jau nutardavo ko nors imtis, laikydavosi to iki paskutiniosios, tad Braudas atkakliai ujo Ailą. Kasdien mergaitei tenkanti smūgių ir keiksmų kruša bei nuolatiniai priekabiavimai gentainiams tapo įprastas dalykas. Dauguma manė, jog Aila nusipelnė bausmės ir drausminimo, bet mažai kas pritarė tokiam ilgam persekiojimui, kokio ėmėsi Braudas.

Brunas vis dar buvo susirūpinęs, kad Braudas leido mergaitei per daug provokuoti, bet kai jaunuolis pademonstravo susivaldymą, vadas manė, jog reikalai pasitaisė. Tačiau Brunas tikėjosi sulauksiąs, jog jo moters sūnus pats apsiramins, ir nusprendė leisti įvykiams tekėti sava

vaga. Žiemai įsibėgėjus jis net ėmė lyg ir gerbti keistąją mergaitę, panašiai kaip gerbė savo seserį, kai ji turėjo kęsti savojo vyro pažeminimus.

Kaip ir Iza, Aila buvo rodoma moteriško elgesio pavyzdžiu. Ji nesiskųsdama kentėjo, kaip ir turėtų kęsti moteris. Kai Aila akimirkai sustodavo sugniaužusi kumštyje amuletą, Brunas, kaip ir visi kiti, laikė tai ženklu, jog toji atsiduoda dvasių jėgoms, taip baimingai garbinamoms gentyje. Tai suteikė Ailai reikšmingą statusą tarp moterų.

Amuletas suteikė mergaitei tikėjimo – ji atsidavė dvasių galioms taip, kaip jas suprato. Jos totemas siunčia jai išmėginimą. Jei pasirodytų esanti verta, galėtų medžioti. Kuo daugiau Braudas ją stekeno, tuo ryžtingiau ji apsispręsdavo, kad atėjus pavasariui eis mokytis naudotis ginklu. Pralenks Braudą ir net patį Zougą. Ji bus geriausia genties medžiotoja su svaidykle, nors niekas kitas, tik ji pati žinos tai. Šios minties mergaitė laikėsi įsikibusi. Mintis įsišaknijo taip giliai, kaip netirpstantys ledo luitai prie įėjimo į urvą, kur laužų sušildytas oras kilo aukštyn, ir susitikęs su šalčiu, tvyrančiu lauke, visą žiemą augino ledo varveklius lyg kokias perregimas užuolaidas.

Nors ir nesąmoningai, mergaitė jau treniravosi. Nors tekdavo dažniau susidurti su Braudu, ji domėjosi, ką veikia vyrai, kai susėdę leisdavo ilgas dienas vis perpasakodami buvusias medžiokles ar diskutuodami, kokios imtis strategijos per būsimąsias. Mergaitė vis rasdavo dingstį dirbti netoliese ir ypač mėgo Dorvo arba Zougo pasakojamas istorijas apie medžioklę svaidykle. Ji vėl susidomėjo Zougu, vis rodė jam moterišką dėmesį nuspėdama senio norus, nuoširdžiai žavėdamasi senuoju medžiotoju. Jis buvo kažkuo panašus į Krebą – išdidus ir griežtas, tačiau patenkintas sulaukęs trupučio dėmesio ir šilumos, net jei tik iš keistos bjaurios mergaitės.

Zougas neliko nepastebėjęs jos dėmesio, kai pasakojo apie senus gerus laikus, kai buvo antras po vado, kaip dabar Grodas. Mergaitė buvo tyli, besižavinti klausytoja, ir visą laiką rodė kuklią pagarbą. Zougas pradėjo vis dažniau sodintis Vorną, kad paaiškintų šiam apie žvėries

sekimą pėdsakais arba šiek tiek supažindintų su medžiotojų išmintimi žinodamas, kad ir Aila ras reikalą sėdėti netoliese, jei tik galės, tačiau senis apsimesdavo to nepastebįs. Jei mergaitei patinka klausytis, kas čia bloga?

Zougas galvojo, jei būčiau jaunesnis ir dar galėčiau pasirūpinti, gal net pasiimčiau ją kaip moterį, žinoma, kai ja taps. Vieną dieną Ailai reikės vyro, o tokiai bjauriai bus sunku jį rasti. Bet ji jauna, stipri ir gerbiama. Turiu giminaičių kitose gentyse. Jei būsiu pakankamai stiprus nueiti į kitą genčių susirinkimą, tarsiu už ją žodį. Gal ji nenorės likti čia, kai Braudas taps vadu. Na, nesvarbu, ko ji norės, bet nekaltinčiau jos dėl to. Tikiuosi, būsiu kitame pasaulyje, kai tai nutiks. Zougas niekada nepamiršo Braudo užpuolimo ir visai nemėgo Bruno moters sūnaus. Jis manė, jog ateities vadas su mergaite, kuri seniui ėmė patikti, elgsis nepagrįstai bjauriai. Ji nusipelnė būti sudrausminta, bet viskam yra ribos, o Braudas jas seniai peržengė. Aila niekada neparodė seniui nepagarbos – senesnis, išmintingesnis vyras žino, kaip elgtis su moterimis. Taip, užtarsiu ją. Jei pats negalėsiu eiti, pasiųsiu žinią. O, kad ji nebūtų tokia bjauri, mąstė senis.

Nors Ailai buvo be galo sunku, ne viskas atrodė taip blogai. Darbai vyko lėčiau, liko mažiau pareigų. Net Braudas, anksčiau rasdavęs tiek užduočių, dabar nieko nesugalvodavo. Laikui bėgant jam šiek tiek atsibodo – mergaitė nebesipriešino, ir jo persekiojimai atlėgo. Tai buvo dar viena priežastis, dėl kurios Ailai tapo lengviau žiemoti.

Iš pradžių, bandydama rasti pateisinamų priežasčių, dėl kurių turėtų likti Krebo židinio ribose, Iza nusprendė pradėti mokyti Ailą ruošti ir naudoti žoleles bei kitus augalus, kuriuos mergaitė rinko. Aila buvo sužavėta gydymo menu. Gyvas jos domėjimasis greitai įtraukė Izą, ir juodvi ėmė užsiiminėti reguliariai, gydytoja net pradėjo galvoti, kad reikėjo pradėti anksčiau, kai tik suprato, kaip skirtingai veikia jos priimtosios dukters protas.

Jei Aila būtų buvusi tikras jos vaikas, Izai būtų tekę tik priminti tai, kas jau ir taip buvo saugoma jos smegenyse, pripratinti naudotis ta informacija. Tačiau Ailai teko pasistengti įsiminti tas žinias, su kuriomis Uba gimė. Izai teko ją tiesiog muštruoti, aiškinti tą patį daugybę kartų ir nuolat tikrinti, kad įsitikintų, jog Aila suprato gerai. Gydytoja traukė informaciją ir patirtį iš prisiminimų ir net pati buvo nustebusi, kokios gausios jos žinios. Jai niekada anksčiau nebuvo tekę apie tai susimąstyti, nes kai tik prireikdavo, atsakymas ateidavo pats savaime. Kartais Iza netekdavo vilties, kad pavyks Ailą išmokyti visko, ką žino, ar bent jau pakankamai, kad ta galėtų būti gydytoja. Tačiau Ailos susidomėjimas niekada neblėso, ir Iza buvo nusiteikusi suteikti priimtai dukrai tinkamą padėtį gentyje. Pamokos vykdavo kasdien.

– Kas tinka nuo nudegimų, Aila?

– Tuojau, tik pagalvosiu. Yzopo žiedai sumaišyti su rykštenės žiedynais ir ežiuolės žiedais, džiovinti, imti lygiomis dalimis ir sutrinti į miltelius. Sudrėkinus daryti kompresą, uždengti tvarsčiu. Kai išdžiūsta, vėl sudrėkinti šaltu vandeniu, pilamu ant tvarsčio, – skubiai išpoškino mergaitė, o paskui nutilusi susimąstė. – Dar nusideginus tinka džiovintos miškinės mėtos žiedai ir lapai – juos reikia sudrėkinti rankoje ir dėti ant nudegimo. Virtos vikšrių šaknys tinka vilgyti nudegimus.

– Gerai, kas dar?

Mergaitė rausėsi atmintyje.

– Didysis yzopas. Reikia kramtyti šviežius lapus ir stiebą, padaryti kompresą arba sudrėkinti džiovintus lapus. Ir... štai, dar virti geltonspyglio dagio pumpurus. Kai atvėsta, galima skysčiu vilgyti.

– Jis tinka ir odos žaizdoms, Aila. Ir nepamiršk, kad asiūklio pelenai, sumaišyti su taukais, tampa geru tepalu nuo nudegimų.

Aila taip pat pradėjo prižiūrima Izos dažniau virti valgyti. Greitai ji perėmė pareigas ruošti daugumą maisto Krebui, išskyrus tik tai, kad jai šis darbas neatrodė pareiga. Ji iš paskutiniųjų stengėsi ypač

smulkiai sutrinti grūdus prieš juos virdama, kad seniui būtų lengviau kramtyti nudilusiais dantimis. Riešutus taip pat smulkiai kapojo prieš paduodama senajam šamanui. Iza išmokė ją, kaip paruošti malšinantį skausmą gėrimą ir kompresus, kurie padėdavo nuo reumatizmo, tad Aila tapo puikia žinove vaistų, padedančių nuo senuosius genties narius kankinančio negalavimo, kuris įkalintiems šaltame akmeniniame urve nuolat paūmėdavo. Tą žiemą Aila pirmą kartą padėjo gydytojai ir pirmasis jų pacientas buvo Krebas.

Buvo viduržiemis. Didžiuliai pusnynai užvertė urvo angą per gerą pusmetrį. Sniego antklodės užtvara padėjo sulaikyti didžiuliame urve laužų skleidžiamą šilumą, bet vėjas vis dar ūžavo pro nemažą ertmę virš sniego. Krebas buvo neįprastai blogos nuotaikos, tai tylėdavo, tai niurzgėdavo, paskui apgailestaudamas atsiprašinėdavo ir vėl užtildavo. Jo elgesys Ailai buvo nesuprantamas, bet Iza atspėjo priežastį. Krebui skaudėjo dantį, ir dar ypač bjauriai.

– Krebai, ar leistum man tik pažiūrėti tavo dantį? – meldė Iza.

– Niekis. Tik danties skausmas. Nieko tokio. Nemanai, kad galiu truputį pakentėti? – atšovė Krebas.

– Taip, Krebai, – nuleidusi galvą atsiliepė moteris.

– Iza, žinau, kad tik bandai man padėti, – tuojau ėmė apgailestauti senis.

– Jei leistum man apžiūrėti, gal galėčiau tau duoti kokį vaistą. Kaip galiu žinoti, ką tau duoti, jei neleidi man pamatyti?

– Ką ten matyti? – mostelėjo Krebas. – Visi sugedę dantys atrodo vienodai. Pagamink man gluosnių žievės arbatos, – sumurmėjo jis ir atsisėdęs ant savo guolio įsistebeilijo į tolį.

Papurčiusi galvą Iza nuėjo plikyti arbatos.

– Moterie! – vos po kelių akimirkų šūktelėjo senis. – Kur toji gluosnio žievė? Ko taip užtrukai? Kaip man medituoti? Negaliu susikaupti, – nekantriai mojavo rankomis šamanas.

Iza nuskubėjo su kauliniu puodeliu ir parodė Ailai sekti iš paskos.

– Kaip tik jau nešiau, bet nemanau, kad gluosnio žievė čia ką nors padės, Krebai. Leisk man pažiūrėti.

– Gerai, gerai jau, Iza. Žiūrėk, – senis išsižiojo ir parodė į neduodantį ramybės dantį.

– Matai, kokia gili skylė, Aila? Dantenos tinsta, dantis visai išgedęs. Bijau, kad jį reikės ištraukti, Krebai.

– Traukti! Sakei man, jog nori tik pažiūrėti, kad galėtum duoti man kokį vaistą. Nieko nekalbėjai apie traukimą. Nagi, duokš ką nors, kad neskaudėtų, moterie!

– Taip, Krebai, – atsiliepė Iza. – Štai tavo gluosnių žievės arbata.

Nustebusi Aila stebėjo jų pokalbį.

– Maniau, kad sakei gluosnio arbata nepadės?

– Niekas čia nepadės. Galima pakramtyti vikšrių šaknų, gal kiek pagelbėtų. Bet abejoju.

– Na ir gydytoja! Net danties negali išgydyti, – bambėjo Krebas.

– Galiu pamėginti išdeginti skausmą, – ramiai mostelėjo Iza.

Krebas net krūptelėjo.

– Paimčiau tos šaknies, – atšovė jis.

Kitą rytą vienaakio šamano veidas buvo sutinęs, pabrinkęs ir atrodė dar baisesnis. Nuo nemigos jo akis buvo paraudusi.

– Iza, – dejavo jis. – Nejaugi nieko negali padaryti tam dančiui?

– Jei būtum vakar leidęs man jį ištraukti, skausmas dabar jau būtų praėjęs, – parodė gestais Iza ir toliau sau maišė dubenyje trintus grūdus stebėdama, kaip lėtai kyla burbulai ir tyliai pukši košė – pukšt, pukšt, pukšt.

– Moterie! Ar nebeturi jausmų? Aš visą naktį nemiegojau!

– Žinau. Neleidai ir man užmigti.

– Na, tai daryk ką nors! – pratrūko senis.

– Gerai, Krebai, – atsiliepė Iza. – Bet negaliu traukti danties, kol nepraėjo sutinimas.

– Tik tiek ir tegali sugalvoti – ištraukti?

– Yra dar vienas dalykas, kurį galėčiau pamėginti, Krebai, bet nemanau, kad išsaugosiu dantį, – su užuojauta rodė gestais gydytoja. – Aila, atnešk man tą paketą su nuodėguliais nuo medžio, kurį praeitą vasarą nutrenkė žaibas. Turime prapjauti dantenas, kad atlėgtų sutinimas, nes tą dantį vis tiek reikės rauti. Bet dar galime pažiūrėti, gal išdeginsime skausmą.

Girdėdamas, kokius nurodymus gydytoja duoda mergaitei, senis net virpėjo, bet paskui atsainiai patraukė pečiais. Blogiau nei danties skausmas būti negali, pagalvojo jis.

Iza peržiūrėjo medžio šipulius pakete ir išsirinko porą nuodėguliukų.

– Aila, noriu, kad įkaitintum šito galiuką iki raudonumo. Galas turi būti kaip anglis, bet dar tvirtas, kad nenulūžtų. Išrisk kokią anglį iš laužo ir laikyk priglaudusi pagaliuką prie jos, kol ims rūkti. Bet pirma noriu, kad matytum, kaip prapjausiu dantenas. Palaikyk pakėlusi šią lūpą.

Aila padarė kaip liepiama ir pažvelgė į didžiulę pražiotą Krebo burną ir dvi eiles didelių nudilusių dantų.

– Pradursime dantenas tvirtu aštriu pagaliuku po dantimi, durti reikia, kol ims bėgti kraujas, – mostais paaiškino Iza, o tada parodė.

Krebas sugniaužė ranką į kumštį, bet neišleido nė garselio.

– Dabar, kol viskas valosi, įkaitink kitą nuodėgulį.

Skubiai nubėgusi prie laužo Aila grįžo su rūkstančiu ir žioruojančiu apdegusio šipulio galu. Iza paėmė, priekabiai apžiūrėjo, linktelėjo galvą ir parodė Ailai vėl pakelti senio lūpas. Gydytoja įkišo karštą galiuką į skylę dantyje. Aila pajuto, kai Krebas trūktelėjo, išgirdo šnypščiant ir plona dūmų sruogelė pakilo iš didžiulės skylės senio dantyje.

– Štai, ir viskas. Dabar turime palaukti, matysime, ar skausmas praeis. Jei ne, dantį teks traukti, – tarė Iza piršto galiuku tepdama žaizdą ant Krebo dantenų snapučių ir valerijono šaknų miltelių mišinį.

– Kaip blogai, kad neturiu jokio grybo – jie labai tinka nuo dantų skausmo. Kartais numarina nervą, dažnai net iškelia lauk. Tada gal nereikėtų rauti danties. Geriausia naudoti, kol grybai švieži, bet padeda ir džiovinti, o surinkti juos reikėtų baigiantis vasarai. Jei kitąmet rasiu, parodysiu tau, Aila.

– Ar dar skauda dantį? – rytojaus dieną pasiteiravo Iza Krebo.

– Geriau, – su viltimi atsiliepė senis.

– Bet ar dar skauda? Jei skausmas visai nepraėjo, tai vėl ištins, Krebai, – neatstojo moteris.

– Na... taip, skauda, – pripažino senis. – Bet jau ne taip stipriai. Tikrai nebe taip. Kodėl dar dienelę kitą nepalaukus? Aš uždėjau stiprų užkeikimą. Prašiau Lokio sunaikinti blogą dvasią, kuri sukelia skausmą.

– Argi jau daug kartų neprašei Lokio išvaduoti nuo to skausmo? Manau, Lokys nori, kad paaukotum dantį, kol dar nepašalino skausmo, šamane, – tarė Iza.

– Ką tu, moterie, išmanai apie Didįjį Lokį? – įsižeidęs atšovė Krebas.

– Ši moteris pernelyg įžūliai elgėsi. Ji nieko neišmano apie dvasių reikalus, – nuleidusi galvą atsiliepė gydytoja. Paskui žiūrėdama į brolį pridūrė: – Bet moteris išmano danties skausmus. Skausmas nenurims tol, kol neištrauksime danties, – tvirtai dėstė ji.

Krebas atsuko nugarą ir nušlubavo šalin. Paskui užmerkęs akį atsisėdo ant kailinio guolio.

– Iza, – pašaukė po kurio laiko.

– Taip, Krebai?

– Tu teisi. Lokys nori, kad atiduočiau dantį. Pirmyn. Pradėk jį traukti.

Iza priėjo prie šamano.

– Štai, Krebai, išgerk. Sumažins skausmą. Aila, ten, šalia pagaliukų pakete, yra nedidelis smaigas ir ilga sausgyslė. Atnešk juos čia.

– Kaip galėjai žinoti, kada paruošti gėrimą? – nusistebėjo Krebas.

– Žinau, šamane. Dantį atiduoti sunku, bet jei Lokys to nori, šamanas jį atiduos. Tai ne pati didžiausia auka, kurią paaukojęs Didžiajam Lokiui. Sudėtinga gyventi su galingu totemu, bet Lokys nebūtų pasirinkęs tavęs, jei nebūtumei vertas.

Krebas linktelėjo ir nurijo gėrimą. Iš to paties augalo, kuris padeda vyrams atverti atmintį, pagalvojo. Bet manau, kad mačiau, kaip Iza verda tą gėrimą – ji gamina nuovirą, o ne užpilą. Jis stipresnis nei tada, kai augalas tik pamirkomas. Naudojamas daug kam. Durnaropė tikriausiai Lokio dovana. Senis pradėjo justi narkotinį poveikį.

Iza liepė Ailai laikyti pražiodžius šamano burną, kol pati atsargiai priglaudė medinį smaigą prie skaudamo danties šaknies. Iza stipriai trenkė per smaigą su akmeniu, kurį laikė rankoje, kad dantis atsilaisvintų. Krebas pašoko, bet skaudėjo ne taip, kaip jis manė, kad skaudės. Tada Iza pririšo sausgyslės galą aplink kabantį dantį ir liepė Ailai aprišti kitą galą aplink vieną stulpų, tvirtai įkastų į žemę ir tarnaujančių kaip rėmas, ant kurio kabojo džiūstančios vaistažolės.

– Dabar trauk Krebo galvą atgal, kol sausgyslė įsitemps, Aila, – paliepė mergaitei Iza. Staigiu smūgiu ji trinktelėjo per sausgyslę. – Na, štai, – tarė ir iškėlė gyslą, ant kurios kadaravo sunkus krūminis dantis. Kraujuojančią skylę ji pabarstė džiovintų snapučių šaknų milteliais ir įkišo į ją mažą gabaliuką skystį sugeriančios kiškio odos, mirkytos antiseptiniame skystyje iš kėnio žievės, ir dar kelis džiovintus lapus, o paskui aprišo žandikaulį drėgna oda.

– Pasiimk savo dantį, šamane, – tarė Iza, dėdama sugedusį krūminį dantį ant delno vis dar apsvaigusiam seniui. – Viskas baigta.

Krebas suspaudė dantį, bet paskui guldamasis paleido jį.

– Reikia atiduoti Lokiui, – kimiai dar sumurmėjo.

Gentainiai stebėjo, kaip šamanui seksis atsigauti, kai Aila padėjo gydytojai rauti dantį. Kai senio burna greitai ir be jokių komplikacijų sugijo, žmonės dar labiau įsitikino, kad mergaitės buvimas nepykdo

dvasių. Visi dar ramiau leido Ailai būti greta ir padėti juos gydančiai Izai. Žiemai vis slenkant, Aila išmoko gydyti nudegimus, įpjovimus, sumušimus, nušalimus, skaudančias gerkles, pilvo sopulius, ausų skausmus ir dar daugybę kitų nedidelių sužeidimų ir susirgimų, kurie buvo tapę kasdienybe.

Bėgant laikui, prašydami pagydyti nedidelius negalavimus, gentainiai kreipdavosi į Ailą lygiai taip pat lengvai kaip ir į Izą. Jie žinojo, kad mergaitė rinko vaistažoles Izai ir matė, kaip gydytoja ją mokė. Taip pat visi žinojo, jog Iza sensta ir nekaip jaučiasi, o Uba dar per maža. Gentainiai priprato prie keistosios mergaitės, gyvenančios su jais, ir beveik priėmė tą mintį, kad svetimiems gimusi Aila vieną dieną gali tapti jų genties gydytoja.

Pačiu šalčiausiu metų laiku, po viduržiemio, bet dar neprasidėjus pavasariui, Ovra pradėjo gimdyti.

– Per anksti, – tarė Ailai Iza. – Ji neturėjo gimdyti iki pavasario, o pastaruoju metu nejuto judesių. Bijau, kad gimdymas baigsis blogai. Manau, kūdikis gims negyvas.

– Iza, juk Ovra labai norėjo šio vaikelio. Ji buvo tokia laiminga, kai suprato, kad laukiasi. Ar negali nieko padaryti? – paklausė Aila.

– Padarysime, ką galėsime, bet yra dalykų, kurių niekaip nepakeisi, – atsakė jai gydytoja.

Visa gentis buvo susirūpinusi, kad Guvo moteris gimdo per anksti. Moterys bandė paguosti, o vyrai neramiai mindžikavo netoliese. Per žemės drebėjimą gentis neteko kelių narių, tad visi laukė bet kokio žmonių skaičiaus pagausėjimo. Nauji kūdikiai reiškė daugiau burnų, kurias Bruno medžiotojams ir maistą renkančioms moterims reikės išmaitinti, bet bėgant laikui mažyliai paaugs ir pasirūpins pasenusiais genties nariais. Genties tęstinumas ir gyvavimas buvo ypač svarbus kiekvienam. Žmonės buvo reikalingi vienas kitam, tad juos liūdino tai, kad Ovra greičiausiai nepagimdys gyvo kūdikio.

Guvas labiau jaudinosi dėl savo moters nei vaikelio ir baisiai norėjo kuo nors padėti. Jam buvo sunku žiūrėti, kaip Ovra kankinasi, ypač tuomet, kai liko labai mažai vilties, kad baigtis bus laiminga. Ovra norėjo kūdikio, būdama vienintelė gentyje bevaikė, jautėsi prastai. Gydytoja, ir ta pagimdė, net būdama tokia sena. Kai galop pradėjo lauktis vaikelio, Ovra labai nudžiugo, o dabar Guvas suko galvą, kokiu būdu galėtų palengvinti jos netektį.

Drugas, regis, suprato jaunuolio bėdą geriau nei kas nors kitas. Jam buvo tekę panašius jausmus patirti mirus Guvo motinai, nors toji jau buvo pagimdžiusi Guvą, o dabar dar teko pripažinti, kad kai tik priprato prie naujosios šeimos, moteris jį džiugino. Vyras netgi turėjo vilties, kad paaugęs Vornas susidomės įrankių gamyba, jau net nekalbant apie Oną, kuri buvo tikra palaima, ypač dabar, kai jau buvo nujunkyta ir pradėjo savaip, mergaitiškai mėgdžioti suaugusias moteris. Drugas anksčiau niekada nebuvo turėjęs prie savo židinio mergaitės, o kai jis susiporavo su Aga, mergytė dar buvo tokia maža, kad atrodė, jog Ona gimė prie jo židinio.

Ebra ir Uka sėdėjo prie Ovros ir guodė, o Iza tuo metu ruošė vaistus. Uka taip pat laukė, kol dukra turės vaikelį, ir Ovrai stanginantis laikė ją už rankos. Oga buvo nuėjusi ruošti vakarienės Brunui ir Grodui su Braudu, taip pat pakvietė ir Guvą. Į pagalbą pasisiūlė Ika, bet kai Guvas atsisakė vakarieniauti, Oga pareiškė, kad pagalbos nereikia. Guvui ne valgis buvo galvoje, tad jis nuėjo prie Drugo židinio, kur Aga galop įsiūlė jam kelis kąsnelius.

Oga buvo išsiblaškiusi, jaudinosi dėl Ovros, ir jau buvo pradėjusi gailėtis, kad atmetė Izos pasiūlymą. Nežinia, kaip nutiko, bet patiekdama dubenėlius karštos sriubos ji kluptelėjo. Verdanti sriuba pasiliejo Brunui ant peties ir rankos.

– Arrrr, – kriokė Brunas, aplietas plikinančiu skysčiu.

Vadas šokinėjo aplinkui iš skausmo grieždamas dantimis. Visi sulaikę kvapą atsisukę sužiuro. Tylą pertraukė Braudas.

– Oga! Tu kvaila, netikusi moterie! – ėmė mojuoti rankomis bandydamas slėpti gėdą, kad tai jo moteris taip pasielgė.

– Aila, eik padėk, aš dabar negaliu, – gestu parodė Iza.

Sugniaužęs kumščius Braudas artinosi prie Ogos, jau pasiruošęs ją nubausti.

– Ne, Braudai, – mostelėjo Brunas, stabdydamas jaunuolį. Karšti sriubos taukai dar varvėjo per ranką, bet vyras valdėsi, kad neparodytų, kaip jam skauda. – Ji netyčia. Nėra reikalo mušti.

Tirtėdama iš gėdos ir baimės Oga gulėjo susigūžusi Braudui prie kojų.

Aila buvo išsigandusi. Ji niekada negydė genties vado ir beprotiškai jo bijojo. Nubėgusi prie Krebo židinio, čiupo medinį dubenėlį, paskui nuskubėjo prie urvo angos. Pasėmusi gausiai sniego, nulėkė prie vado židinio ir suklupo ant žemės priešais.

– Mane siuntė Iza, ji dabar negali palikti Ovros. Ar vadas leis mergaitei padėti jam? – paklausė, kai Brunas leido jai kalbėti.

Vadas linktelėjo. Jis dar turėjo abejonių, kad Aila galėtų tapti genties gydytoja, bet tokiomis aplinkybėmis nelabai turėjo kitokį pasirinkimą, kaip tik leisti jai imtis jį gydyti. Mergaitė nervindamasi dėjo sniegą ant ryškiai paraudusio nudegimo ir juto, kaip skausmui ėmus rimti atsipalaiduoja įsitempę Bruno raumenys. Parbėgusi atgal prie savo židinio, ji rado džiovintų miškinių mėtų ir užpylė jų lapus karštu vandeniu. Kai lapai suminkštėjo, pridėjo į dubenėlį sniego, kad skystis greičiau atšaltų, ir grįžo pas pacientą. Delnu tepdama raminančią košelę Aila juto, kaip kuo toliau, tuo labiau atsipalaiduoja kieti kaip akmuo Bruno kūno raumenys. Vadas kvėpavo kiek lengviau. Nudegimą dar peršėjo, bet skausmas jau buvo pakeliamas. Brunas pritariamai linktelėjo, ir mergaitei pasidarė truputį ramiau.

Regis, kad ji mokosi Izos gydymo magijos, pagalvojo Brunas. Ir dar mokosi tinkamai elgtis, kaip ir turėtų moteris, gal viskas, ko reikia, dar

šiek tiek subręsti. Jei Izai kas nors nutiktų Ubai nespėjus užaugti, mes liktume be gydytojos. Gal Iza išmintingai elgiasi mokydama ją.

Neilgai trukus atėjusi Ebra pasakė savo vyrui, kad Ovros sūnus gimė negyvas. Brunas linktelėjo ir pažvelgė į ją purtydamas galvą. Ir dar berniukas, pagalvojo jis. Jai turėtų plyšti iš skausmo širdis, visi žino, kaip Ovra norėjo šio vaikelio. Tikiuosi, ateis lengvesni laikai, ir ji vėl pastos. Kas galėtų pagalvoti, kad bebro totemas taip stipriai kovotų? Nors vadui buvo labai gaila jaunosios moters, nieko nepasakė, ir nė vienas neminėjo tragedijos. Tačiau Ovra suprato, kodėl Brunas po kelių dienų atėjo prie Guvo židinio pareikšti jai, kad gali kiek tik nori ilsėtis, kad tik atsigautų po „ligos“. Nors vyrai dažnai rinkdavosi prie Bruno ugniakuro, vadas retai kada užsukdavo pas kitus ir ypač retai kalbėdavo su moterimis, jei iš viso tą darydavo. Ovra buvo dėkinga dėl susirūpinimo, bet niekas negalėjo numaldyti jos skausmo.

Iza reikalavo, kad Bruną ir toliau gydytų Aila, o kai nuplikymas pagijo, gentis ją priėmė dar mieliau. Aila po šio nutikimo greta vado jautėsi ne tokia įsitempusi. Galų gale juk jis tik žmogus.

12

Kai ilga žiema baigėsi, genties gyvenimo tempas pagreitėjo, kad spėtų su derlingoje žemėje vis spartėjančiu gyvenimo ritmu. Šaltuoju metų laiku žmonės, jei ir neįmigdavo žiemos miegu, tai dėl neveiklumo visas organizmas tarsi sulėtėdavo. Žiemą visi buvo aptingę, daugiau miegojo, daugiau valgė, kaupdami poodinį riebalų sluoksnį, apsaugantį nuo šalčio. Temperatūrai kylant, viskas apsivertė: žmonės nerimo, norėjo būti lauke, judėti.

Visą šį procesą lydėjo Izos pavasarinis tonizuojantis gėrimas, sumaišytas su kviečių šaknimis, iškastomis anksti pavasarį iš šiurkščios žolės, panašios į rugius, džiovintų lipiko lapų ir daug geležies turinčių rūgštynių šaknų miltelių, vienodai dalijamas tiek jauniems, tiek seniems. Žmonės su nauja jėga veržėsi iš urvo, pasiruošę pradėti naują metų ciklą.

Trečioji žiema urve nebuvo sunki. Vienintelė mirtis – negyvas gimęs Ovros kūdikis, bet jis nebuvo skaičiuojamas, nes net neturėjo vardo ir nebuvo priimtas į gentį. Iza, nebekamuojama alkano kūdikio maitinimo, išsilaikė gerai. Krebas nesikankino daugiau nei įprastai. Aga ir Ika vėl laukėsi kūdikių, o kadangi abi moterys prieš tai buvo sėkmingai pagimdžiusios, gentis laukė pagausėjimo. Pirmoji žaluma, besikalantys daigeliai ir pumpurai, jau buvo renkama, o ankstyvoji medžioklė planuojama, kad būtų šviežios mėsos pavasario šventei,

skirtai pagerbti dvasias, kurios pažadino naują gyvenimą, ir padėkoti gentį saugančių totemų dvasioms, kad globojo juos dar vieną žiemą.

Aila juto, kad turi ypatingą priežastį padėkoti savajam totemui. Žiema buvo ir sunki, ir džiugi. Ji nekentė Braudo dar labiau, bet suprato, kad gali jį įveikti. Jis pasirodė visu bjaurumu, o mergaitė išmoko reaguoti į viską ramiai. Buvo ribos, kurių net Braudas negalėjo peržengti. Padėjo ir gydymo meno mokymasis – mergaitei tai patiko. Kuo daugiau ji mokėsi, tuo didesnį žinių alkį jautė. Suprato, jog nori kuo greičiau leistis ieškoti vaistinių žolių dėl to, kad žinojo, kaip jos naudojamos, o ne norėjo naudotis vaistažolių rinkimu kaip priedanga pabėgti. Kol pūtė kandūs vėjai ir siautė ledinės pūgos, ji kantriai laukė. Tačiau vos atsiradus pirmosioms užuominoms apie pasikeitimus, Ailą apėmė nerimastingas ilgesys. Ji laukė šio pavasario labiau nei kurio kito, kokį tik atsiminė. Atėjo metas mokytis medžioti.

Kai tik oras leido, Aila išsiruošė į miškus ir laukus. Ji nustojo slėpusi svaidyklę nedideliame urve šalia pievos, kur mokėsi svaidyti. Nešiojosi ją užkištą drabužių klostėje arba po lapų sluoksniu rinkimo krepšyje. Pačiai išmokti medžioti buvo nelengva. Gyvūnai buvo greiti ir nepagaunami, o į judančius taikinius ėjosi daug sunkiau pataikyti nei į stovinčius. Eidamos rinkti maisto moterys visuomet kėlė triukšmą, kad išgąsdintų pasislėpusius žvėris, ir šį įprotį buvo sunku pakeisti. Daugelį sykių ji pyko pati ant savęs, kad perspėdavo gyvūną apie savo atėjimą, vos pastebėjusi jį ieškantį priedangos. Tačiau mergaitė buvo ryžtinga ir nuolat praktikuodamasi išmoko.

Bandydama ir klysdama, Aila išmoko aptikti pėdsakus ir pradėjo suprasti bei taikyti medžioklės žinių nuotrupas, nugirstas iš vyrų. Jos akis jau buvo įgudusi atskirti smulkias detales, leidžiančias atpažinti augalus, ir tereikėjo labai nedaug, kad suprastų, ką gali papasakoti rastos gyvūnų išmatos, vos įžiūrimas pėdsakas žemėje, nulenkti žolės stiebai ar nulaužta šakelė. Mergaitė išmoko atskirti įvairių žvėrių pėdsakus, susipažino su jų įpročiais ir gyvenamomis vietomis. Tačiau

ji nelabai kreipė dėmesį į žolėdžius – susikaupusi sekė tik plėšrūnus, tokį buvo pasirinkusi grobį.

Mergaitė stebėdavo, kuria kryptimi eis išsiruošę medžioti vyrai. Bet ne Brunas ir jo medžiotojai kėlė didžiausią susirūpinimą. Vyrai buvo pasirinkę medžioklės vieta stepes, o mergaitė nedrįso be jokios priedangos medžioti atvirose lygumose. Labiausiai nerimą jai kėlė du senieji medžiotojai. Jau ir anksčiau išsiruošusi su Iza rinkti maisto ji retkarčiais matydavo Zougą ir Dorvą. Tai juodu buvo tie, ką Aila greičiausiai galėjo sutikti medžiojančius tuose pačiuose plotuose. Ji turėjo nuolat likti budri, kad jų išvengtų. Net ir patraukusi priešinga kryptimi, negalėjo būti tikra, kad seniai negrįš ir neprigaus jos su svaidykle rankose.

Bet išmokusi tyliai judėti, mergaitė kartais sekdavo paskui juos, kad pasimokytų stebėdama. Tada ji būdavo ypač atsargi. Pavojingiau buvo sekti pėdsekius nei jų persekiojamus žvėris. Tačiau treniruotė buvo gera. Mergaitė išmoko be garso judėti sekdama paskui vyrus, lygiai kaip ir persekiodama žvėrį, ir jei kas nors žvilgtelėdavo jos pusėn, galėjo susilieti su šešėliu.

Kai Aila įgudo sekti pėdsakais, išmoko slapta sėlinti, o akis išmoko atskirti formas net ir po slepiančia priedanga, atėjo laikas, kai buvo tikra, jog būtų galėjusi nudaužti smulkų gyvūnėlį. Nors ir viliojo pamėginti, jei tai būdavo ne plėšrūnas, mergaitė praleisdavo padarą nė nemėgindama pataikyti. Ji buvo nusprendusi medžioti tik plėšrūnus, ir jos totemas leido medžioti tik juos. Pavasario pumpurai tapo žiedais, medžiai sulapojo, žiedai krito, vaisiai suposi ant šakų pusiau užaugę, dar žali, bet Aila vis dar nebuvo nužudžiusi pirmojo žvėries.

– Eik iš čia! Štiš! Lauk!

Išėjusi iš urvo Aila suprato, koks čia sujudimas. Kelios moterys mojavo rankomis ir lėkė iš paskos mažam, kresnam, gauruotam padarui.

Ernis pasuko urvo link, bet pamatęs Ailą urgzdamas nulėkė šalin. Pranėręs moterims pro kojas, dingo su mėsos bryzu nasruose.

– Tai rajūnas pasalūnas! Tik pakabinau mėsą džiūti, – pikta ir susierzinusi mojavo rankomis Oga. – Vos spėjau atsukti nugarą. Jis čia makalavosi visą vasarą, ir kasdien vis labiau drąsėja. O, kad Zougas jį pritvotų! Gerai, kad kaip tik išėjai iš urvo, Aila. Jis vos neįlėkė vidun. Tik pagalvok, kaip būtų dvokę, jei būtų kur nors įsispraudęs į kampą!

– Manau, kad tai ne jis, o ji, Oga, ir tikriausiai kur nors netoliese turi olą. Spėju, jos laukia keli alkani mažyliai, kurie dabar jau pakankamai dideli.

– Tik to mums ir reikia. Pulko besočių, – piktai kapojo žodžius palydėdama mostais. – Zougas ir Dorvas išsivedė anksti ryte Vorną. Geriau jau būtų sekę paskui šį ernį, o ne žiurkėnus ir kurapkas. Iš tų rajūnų jokios naudos!

– Ir iš jų yra naudos, Oga. Jų kailis žiemą nuo kvėpavimo neapšarmoja. Iš kailiukų išeina geros kepurės ir gobtuvai.

– Geriau jau iš šito liktų tik kailis!

Aila pasuko atgal prie židinio. Ten nelabai rado ką veikti, o Iza buvo minėjusi, kad jai baigiasi kelios vaistažolės. Aila nusprendė išeiti į lauką ir rasti ernio lizdą. Pati sau šyptelėjusi, paspartino žingsnį ir tuojau su krepšiu išmynė iš urvo, pasuko į mišką netoli tos vietos, kur nuskuodė ernis.

Tyrinėdama žemę mergaitė pastebėjo įspaustą pėdsaką ilgais aštriais nagais, kiek toliau – nulenktą stiebelį. Aila pradėjo sekti žvėrelį. Po kelių minučių ji išgirdo kažką šnarant – stebėtinai arti urvo. Ji tyliai skynėsi kelią pirmyn, nepajudindama nė lapo, ir greitai pastebėjo ernį su keturiais pusaugiais mažyliais, urzgiančiais ir besipešančiais dėl vogtos mėsos bryzo. Mergaitė atsargiai išsitraukė iš drabužio klostės svaidyklę ir į jos įdubą įsidėjo akmenį.

Stebėdama laukė, kol pasitaikys proga taikliam šūviui. Pasisukęs vėjas klastingam rajūnui žvėreliui atnešė keistą kvapą. Ernio patelė ap-

sidairė, nujausdama galimą pavojų, pauostė orą. Šios akimirkos Aila ir laukė. Skubiai, vos tik žvėreliui pajudėjus, mergaitė sviedė akmenį. Ernė sukniubo ant žemės, o keturi jaunikliai, išgąsdinti atšokusio akmens, nuskuodė šalin.

Mergaitė išlindo iš krūmų priedangos, sustojo apžiūrėti mėsą vogusį padarą. Panašus į meškiuką kiauninis žvėrelis nuo nosies galiuko iki pūkuotos uodegos buvo maždaug metro ilgio, su šiurkščiu, ilgu juodai rudu kailiu. Erniai buvo bebaimiai, agresyvūs vagiliautojai ir tokie pikti, kad nuvydavo nuo grobio plėšrūnus, didesnius nei patys, tokie bebaimiai, kad vogdavo džiovinamą mėsą ar bet ką, ką tik galėdavo panešti, ir tokie gudrūs, kad įsilauždavo į maisto sandėlių slaptavietes. Šie žvėreliai turėjo muskusines liaukas, paliekančias bjaurų lyg skunko kvapą, ir buvo lyg prakeikimas genčiai, persekiojantis dar įkyriau nei hienos, kurios buvo ir plėšrūnės, ir vagilės, maitėdos, tad jų gyvenimas nepriklausė vien nuo kitų plėšrūnų grobio.

Ailos sviestas akmuo pataikė tiesiai virš akies, kaip tik ten, kur taikėsi. Štai, šis ernis daugiau iš mūsų nevogs, pagalvojo Aila, švytėdama iš pasitenkinimo ir vos ne džiūgaudama. Tai pirmasis jos grobis. Manau, kad duosiu kailiuką Ogai, svarstė ji siekdama peilio nudirti kailį žvėreliui. Argi ji nesidžiaugs sužinojusi, kad žvėrelis daugiau mums nedrums ramybės. Tada mergaitė sustojo.

Apie ką aš galvoju? Negaliu duoti Ogai kailiuko. Niekam negaliu jo duoti. Net sau pasilaikyti. Man negalima medžioti. Jei kas nors sužinotų, kad šį ernį nudėjau aš, nežinau, ką man padarytų. Aila atsisėdo greta negyvo padaro, perbraukė pirštais per ilgą šiurkštų kailį. Džiaugsmas išgaravo.

Jai pavyko sumedžioti pirmąjį grobį. Gal tai ir ne bizonas, užmuštas sunkia aštria ietimi, bet grobis didesnis nei Vorno dygliakiaulė. Nevyks jokia šventė, jos nepriims į medžiotojų tarpą, jos garbei nekels puotos, nesulauks net pagiriamų žvilgsnių ir sveikinimų, kokių sulaukė Vornas, išdidžiai parodęs savo menką grobį. Jei ji grįžtų į urvą su

erniu, viskas, ko gali tikėtis, tai tik nustebę žvilgsniai ir žiauri bausmė. Ir visai nesvarbu, kad ji norėjo padėti genčiai ar kad moka medžioti ir daro tai vis geriau. Moterys nemedžioja, moterys nežudo gyvūnų. Tą daro vyrai.

Mergaitė atsiduso. „Žinojau šitai, visą laiką taip ir žinojau, – tarė sau. Net prieš pradėdama medžioti, prieš paimdama tą svaidyklę, žinojau, kad man negalima." Drąsiausias iš ernio jauniklių išlindo iš slėptuvės, artinosi atsargiai uostinėdamas nebegyvą žvėrį. Tie jaunikliai mums pridarys tiek pat bėdos, kaip ir motina, pagalvojo Aila. Jie jau beveik suaugę, kad bent keli vis tiek išgyvens. Geriau jau atsikratyti tos maitos. Jei nuvilksiu toli, jaunikliai tikriausiai atseks jos kvapą. Pakilusi Aila pradėjo tempti ernį už uodegos gilyn į mišką. Po kurio laiko mergaitė ėmė dairytis, kokius augalus galėtų rinkti.

Ernis buvo tik pirmasis iš smulkių plėšrūnų ir maitėdų, kritusių nuo jos svaidyklės. Kiaunės, audinės, šeškai, ūdros, žebenkštys, barsukai, šermuonėliai, lapės ir maži, pilkai juodai dryžuoti laukiniai katinai tapo jos greitų akmenų aukomis. Mergaitė pati to nesuprato, bet jos apsisprendimas medžioti plėšrūnus tam tikra prasme buvo labai svarbus. Jis paspartino mokymosi procesą ir leido jai įgyti kur kas geresnių įgūdžių nei būtų gavusi medžiodama ramius žolėdžius gyvūnus. Plėšrūnai buvo greitesni, klastingesni, protingesni ir pavojingesni.

Aila greitai pralenkė Vorną medžiojant jos pasirinktu ginklu. Ir ne tik todėl, kad berniukas buvo linkęs žiūrėti į svaidyklę kaip į senio ginklą ir neturėjo tiek užsispyrimo, kad įgustų ja naudotis – jam tai buvo tiesiog sunkiau. Vornas buvo kitokio fizinio sudėjimo, negalėjo taip kaip Aila laisvai užsimoti, jos judesiai buvo geriau pritaikyti mėtyti. Tinkamas sudėjimas, įgyta akies ir rankos koordinacija suteikė mergaitei greičio, jėgos ir tikslumo. Ji daugiau nebesilygino su Vornu, mintyse buvo Zougas, su kurio gebėjimais ji konkuravo, ir sparčiai siekė senojo medžiotojo lygio. Per greitai. Aila ėmė per daug pasitikėti savimi.

Vasara jau ėjo į pabaigą, tvyrojo karščiai ir griausmingai užgriūdavo audros su žaibais. Diena buvo karšta, nepakeliamai karšta. Nė užuominos apie vėją, kuris bent kiek judintų orą. Praėjusio vakaro audra, per kurią virš kalnų viršūnių švysčiojo nuostabūs žaibai, o iš dangaus pasipylė mažų akmenukų dydžio kruša, suginė visus gentainius į urvą. Drėgnas miškas, paprastai vėsus dėl medžių pavėsio, dabar buvo tvankus ir troškus. Musės ir moskitai be perstojo dūzgė aplink apdumblėjusią ir gličią džiūstančio upelio vagą – dėl sausros tvenkiniai liko panašūs į stovinčio vandens telkinius ir dumbliais aptrauktas balas.

Aila sekė rudosios lapės pėdsakais tyliai skindamasi kelią per mišką visai prie nedidelės laukymės. Ji buvo sukaitusi, suprakaitavusi, net nelabai domėjosi lape ir galvojo tik apie tai, kaip numes ją ir grįžusi į urvą eis pasiplaukioti upelyje. Kulniuodama upelio vaga, kurioje kyšojo išlindę akmenys, mergaitė stabtelėjo atsigerti ten, kur upelio vanduo vis dar sruvo tarp dviejų didelių akmenų ir vinguriuodamas liejosi į balą iki kulkšnių.

Mergaitė atsistojo ir pažvelgusi tiesiai priešais save iš išgąsčio net nepajėgė surikti – taip užkando žadą. Aila baimingai spoksojo į didžiulę galvą ir ausis su kuokšteliais ant galiukų – priešais ją ant akmens buvo susigūžusi lūšis. Žvėris atsargiai nužiūrinėjo mergaitę, trumpa uodega nervingai viksčiojo į šonus.

Mažesnė už didžiąsias kates, ilgakūnė trumpakojė lūšis, panašiai kaip iš jos vėliau atsiradusi šiaurinė lūšis, galėjo iš vietos pašokti daugiau nei keturis metrus. Šios lūšys mito kiškiais, triušiais, didžiulėmis voverėmis ir kitais graužikais, bet galėjo parsigriauti ir nedidelį elnią, jei šis pasirodydavo įveikiamas, tad aštuonerių metų mergaitė buvo tikrai tinkamas grobis. Tačiau tvyrojo karštis, ir lūšys šiaip jau žmonių nemedžiojo. Žvėris tikriausiai būtų leidęs mergaitei eiti savais keliais.

Pirmasis Ailos išgąstis išgaravo, ir ji pašiurpusi iš susižavėjimo spoksojo į nejudančią, ją stebinčią katę. Ar Zougas neminėjo Vornui, kad lūšį galima nudėti svaidykle? Jis liepė nebandyti didesnių žvėrių,

bet juk minėjo, kad svaidyklės akmuo gali pribaigti vilką, hieną ar lūšį. Prisimenu, kaip kalbėjo apie lūšį, galvojo mergaitė. Ji buvo nemedžiojusi vidutinio dydžio plėšrūnų, bet norėjo tapti geriausia genties medžiotoja. Jei Zougas galėjo nudėti lūšį, tai ir aš galiu, o čia, priešais mane, puikiausias taikinys. Pagauta akimirkos impulso mergaitė nutarė, jog atėjo laikas didesniam grobiui.

Nenuleisdama akių nuo katės, ji lėtai įkišo ranką į vasarinio drabužio klostę ir išsirinko didžiausią akmenį. Delnai prakaitavo, tačiau pavyko sugriebti abu svaidyklės galus, suspausti juos tvirčiau ir tuo pat metu įdėti į ją akmenį. Tada skubiai, kol neprarado drąsos, nusitaikė į tašką tarp žvėries akių ir sviedė akmenį. Tačiau jai pakėlus ranką, lūšis pastebėjo judesį. Kai Aila paleido akmenį, plėšrūnė pasuko galvą. Akmuo nuslydo galvos šonu, pradrėskė sukeldamas aštrų skausmą ir suerzindamas lūšį, bet ne daugiau.

Nespėjusi net pagalvoti apie kitą akmenį, ji pamatė, kaip įsitempia katės raumenys. Suveikė tik mergaitės refleksai, kai ji metėsi į šoną, o suirzusi lūšis stryktelėjo ant užpuolikės. Aila nukrito į purvą greta upelio, o ranka pajuto storą į krantą išmestą šaką, po kelionės upe likusią be lapų ir šakelių, įmirkusią vandenyje ir sunkią. Aila sugniaužė ją ir persivertė ant šono kaip tik tuo metu, kai išsiepusi nasrus lūšis šoko dar sykį. Stipriai užsimojusi, sutelkusi iš baimės užplūdusias jėgas, mergaitė stipriai smogė katei per galvą – ši net pasisuko. Apstulbusi lūšis persivertė kūlio, kurį laiką purtydama galvą patupėjo, o paskui tyliai nucimpino į mišką. Jai jau buvo gana skaudžių smūgių per galvą.

Atsisėdusi Aila drebėjo, sunkiai gaudė orą. Kai pakilusi nuėjo pasiimti svaidyklę, keliai linko, tad teko vėl atsisėsti. Zougas niekada net nesvajojo, kad kas nors bandytų medžioti pavojingą plėšrūną tik su svaidykle, be jokio kito medžiotojo ir net kito ginklo apsiginti. Bet Aila beveik niekada neprašaudavo pro šalį, ji per daug pasitikėjo savo įgūdžiais ir nepagalvojo, kas gali nutikti, jei nepataikys. Mergaitė buvo

tokia išsigandusi, kad grįžo į urvą vos nepamiršusi pasiimti rinkimo krepšio iš vietos, kur paslėpė jį prieš nuspręsdama sekti lapę.

– Aila! Kas tau nutiko? Tu visa purvina! – pamačiusi mergaitę ženklais parodė Iza.

Mergaitės veidas buvo išbalęs, matyt, kažkas ją išgąsdino.

Aila neatsakė, tik papurtė galvą ir nuėjo į urvą, tad Iza suprato, kad yra kažkas, ko ji nenori pasakoti. Nutarė paklausinėti paskui, bet vėliau apsigalvojo tikėdamasi, kad Aila pati pasipasakos. Be to, Iza abejojo, ar tikrai nori žinoti.

Moteris jaudindavosi, kai Aila vaikštinėdavo pati viena, bet kažkas turėjo jai rinkti vaistinius augalus, jie būtini. Iza eiti negalėjo, Uba per maža, o nė viena moteris nežinojo ko ieškoti ir neturėjo noro mokytis. Turėjo leisti Ailą, bet jei mergaitė būtų papasakojusi kokį baisų nutikimą, tai Iza jaudintųsi dar labiau. Ji tik norėjo, kad Aila nebūtų miške taip ilgai.

Tą vakarą Aila jautėsi prislėgta ir gulti nuėjo anksti, bet užmigti negalėjo. Gulėjo mąstydama apie nutikimą su lūšimi ir vaizduotėje viskas atrodė dar baisiau. Kai mergaitė galop užsnūdo, buvo jau ankstyvas rytas.

Pabudo klykdama.

– Aila! Aila! – mergaitė išgirdo šaukiant jos vardą, o Iza švelniai purtė ją, kad grįžtų į realybę. – Kas nutiko?

– Sapnavau, kad esu mažoje oloje, o mane persekioja urvinis liūtas. Man viskas gerai, Iza.

– Jau seniai nesapnavai blogų sapnų, Aila. Kodėl jie dabar tau prisisapnavo? Ar kas nors tave išgąsdino?

Aila linktelėjo ir nunarino galvą, bet nepaaiškino. Urve tvyrojo tamsa ir tik blausiai švytinčios raudonos anglys slėpė kaltą jos veido išraišką. Nesijautė kalta dėl medžiojimo nuo tada, kai rado totemo ženklą. Dabar jau stebėjosi, ar tai tikrai buvo ženklas. Gal tai buvo šiaip atklydusi mintis. Gal visai nederėjo medžioti. Ir ypač pavojingų

žvėrių. Ir kaip ji sugalvojo, kad mergaitė turėtų bandyti medžioti lūšis?

– Aila, man niekada nepatiko mintis, kad tu vaikštai viena. Visada užtrunki labai ilgai. Žinau, kad kartais mėgsti pabūti viena, bet mane tai jaudina. Mergaitėms nebūdinga leisti tiek daug laiko vienoms. Miškas gali būti pavojingas.

– Tu teisi, Iza. Miškas gali būti pavojingas, – parodė gestais mergaitė. – Gal kitą kartą vesiuosi Ubą, o gal Ika norėtų eiti.

Izai palengvėjo, kai pamatė, kad Aila, regis, rimtai pažiūrėjo į jos patarimą. Ji vaikštinėjo netoli urvo, o kai išsiruošdavo rinkti vaistinių augalų, grįždavo greitai. Kai niekas negalėdavo eiti kartu, ji nervindavosi. Vis tikėjosi, kad pamatys tykantį, pasiruošusį šokti žvėrį. Ji pradėjo suprasti, kodėl genties moterys nemėgo eiti rinkti maisto po vieną ir kodėl jos noras vaikštinėti pačiai vienai visada jas stebindavo. Kai Aila buvo mažesnė, paprasčiausiai neįsivaizdavo, kokie gali tykoti pavojai. Tačiau užteko vieno užpuolimo, kad imtų į aplinką žiūrėti pagarbiau, o dauguma moterų ir buvo bent vieną sykį užpultos. Net ir žolėdžiai gali būti pavojingi. Šernai su aštriomis iltimis, arkliai kietomis kanopomis, didžiaragiai elniai, kalnų ožiai ir avinai su mirtinai pavojingais ragais – visi jie susierzinę galėjo rimtai sužeisti. Aila stebėjosi, kaip iš viso drįso pagalvoti apie medžioklę. Bijojo vėl išeiti į mišką. Nebuvo nieko, su kuo mergaitė būtų galėjusi pasikalbėti, nieko, kas būtų jai pasakęs, kad nedidelis išgąstis paaštrino jausmus, ypač susidūrus su pavojingu grobiu, nebuvo, kas padrąsintų ją išeiti, kol baimė neįsišaknijo. Vyrai suprato baimę. Jie nekalbėjo apie ją, bet kiekvienam buvo tekę per gyvenimą ne kartą ją patirti, pradedant pirmąja didele medžiokle, po kurios tapdavo vyrai. Smulkūs gyvūnėliai buvo tik mokymuisi, kad

įgustų naudotis ginklais, bet vyriškumas nebūdavo patvirtinamas, kol tapdavo aišku, kad vyras pažino baimę ir ją įveikė.

Moteriai kelios dienos, praleistos vienatvėje be genties apsaugos, buvo ne mažesnis drąsos išbandymas, nors kiek subtilesnis. Kai kuriais atvejais prireikdavo daugiau drąsos likti tas kelias dienas ir naktis vienai žinant, kad kas benutiktų, esi viena. Nuo gimimo mergaitė visada būdavo su žmonėmis, kurie ją supo, saugojo. Bet miške ji neturėdavo ginklų apsiginti ir net ginklą turinčio vyro, kuris išgelbėtų per tą ritualą, vykstantį prieš priimant į moteris. Mergaitės, kaip ir berniukai, netapdavo suaugusios, kol akis į akį susidurdavo su baime ir ją nugalėdavo.

Pirmąsias kelias dienas Aila visai neturėjo noro klaidžioti toli nuo urvo, bet po kurio laiko neteko ramybės. Žiemą mergaitė neturėjo kito pasirinkimo ir priėmė įkalinimą urve, kaip ir kiti, bet buvo pripratusi laisvai klaidžioti esant šiltam orui. Ailą kankino prieštaringi jausmai. Kai klaidžiojo viena miške, toli nuo saugumą užtikrinančios genties, buvo įsitempusi ir atsargi, o kai likdavo su gentainiais prie urvo, ilgėjosi vienumos ir laisvės miške.

Per vieną kelionę, kai išsiruošė rinkti maisto viena, mergaitė nuklydo netoli savo slaptavietės, tad užlipo iki pievelės aukštai kalnuose. Vieta ją veikė raminančiai. Tai buvo jos pasaulis, jos urvas, jos pieva – jautėsi net tos nedidelės stirnų bandos, kuri dažnai ganydavosi pievoje, šeimininkė. Stirnos buvo taip pripratusios, jog mergaitė galėjo prieiti pakankamai arti, kad beveik paliesdavo prieš joms nubėgant. Atvira laukymė suteikė Ailai saugumo pojūtį, taip trūkstamą pavojinguose miškuose, kur slėpėsi tykantys žvėrys. Mergaitė nebuvo užsukusi į šią vietą visą vasarą ir prisiminimai vėl užplūdo. Tai buvo vieta, kur ji pirmą kartą išmoko naudotis svaidykle, kur numušė dygliakiaulę ir kur rado savo totemo ženklą.

Aila turėjo atsinešusi svaidyklę – nedrįso palikti urve, kur galėjo rasti Iza, ir po kurio laiko paėmusi kelis akmenukus porą kartų pa-

bandė sviesti juos. Bet dabar tai buvo per daug nuobodus užsiėmimas, kad ilgam palaikytų susidomėjimą. Mintys vėl grįžo prie nutikimo su lūšimi.

Jei būčiau turėjusi dar vieną akmenį svaidyklėje, svarstė Aila. Jei būčiau iš karto metusi, tuojau, kai nepataikiau pirmą kartą, būčiau pričiupusi lūšį, kol toji nespėjo liuokteleti. Mergaitė laikė delne du akmenukus ir spoksojo į juos. Jei tik būtų koks nors būdas mesti vieną po kito. Ar Zougas ką nors panašaus kada nors pasakojo Vornui? Mergaitė rausėsi atmintyje bandydama prisiminti. Jei ir pasakojo, tai tikriausiai tuomet, kai manęs nebuvo šalia, nutarė. Mergaitė ėmėsi svarstyti tą mintį. Jei galėčiau įdėti į svaidyklės įdubą antrą akmenį, kuris išslystų po pirmojo metimo net nesustabdžius svaidyklės, tai jis išlėktų tuojau pat, kitu sviedimu.

Įdomu, ar pavyktų?

Mažoji pabandė kelis kartus ir jautėsi tokia pat nerangi, kaip ir pirmąjį kartą, kai mėgino naudotis svaidykle. Paskui pradėjo pagauti ritmą – mesti pirmąjį akmenį, prilaikyti besileidžiančią žemyn svaidyklę jau paruošus antrąjį akmenį, spėti įdėti jį, kol svaidyklė dar juda, ir mesti antrą akmenį. Akmenukai dažnai iškrisdavo, ir net tada, kai mergaitei jau pavykdavo juos išsviesti aukštyn, abu metimai buvo ne itin taiklūs. Tačiau Aila jautėsi patenkinta, kad tai įmanoma. Paskui kiekvieną dieną ji grįždavo pasimokyti. Vis dar nerimavo dėl medžioklės, bet naujos technikos įvaldymas buvo iššūkis ir vėl paskatino susidomėjimą ginklu.

Kol miškingus šlaitus nurausvino artėjantis ruduo, Aila svaidė du akmenis taip pat taikliai kaip ir vieną. Stovėdama laukymės viduryje ir svaidydama akmenis į naują stulpą, kurį įkasė į žemę, jusdavo apimančią šilumą, kai abu akmenys cvaktelėdavo į pažymėtą vietą. Niekas jai nesakė, jog neįmanoma vieną po kito sviesti du akmenis tik todėl, kad tai nebuvo išbandyta iki šiolei, o kadangi niekas nesakė, jog ji to negalėtų, mergaitė mokėsi.

Prasidėjus vienai šiltai vėlyvo rudens dienai, Aila nusprendė įkopti į kalnuose esančią pievelę prisirinkti sunokusių lazdyno riešutų, kurių buvo pribirę ant žemės. Kai priartėjo prie kalno viršūnės, išgirdo rėkaujant ir kvatojant hieną, o priėjusi pievelę pamatė vieną tų bjaurių žvėrių vos ne panirusį kruvinuose senos stirnos viduriuose. Mergaitė supyko. Kaip drįso tas triukšmingas padaras įsiveržti į jos pievą, užpulti jos stirną? Mergaitė pasileido bėgti prie hienos, norėjo ją nubaidyti, bet paskui sugalvojo geriau. Hienos juk plėšrūnai, jų žandikauliai pakankamai stiprūs, kad perkąstų stambius žolėdžių kojų kaulus, ir ne taip lengvai palieka savo grobį. Mergaitė skubiai nusimetė krepšį ir iš jo dugno čiupo svaidyklę. Slinkdama prie atodangos uolos pakraštyje ieškojo ant žemės akmenų. Sena stirna buvo pusiau suėsta, tačiau mergaitės judesiai patraukė susivėlusio, dėmėto, beveik tokio pat dydžio kaip lūšis žvėries dėmesį. Hiena apsidairė, pajutusi kvapą atsisuko į Ailą.

Ši buvo pasiruošusi. Žengusi iš priedangos už uolos, ji paleido akmenį, o tuojau paskui jį nuskriejo ir antrasis. Ji nežinojo, jog antras akmuo jau buvo nebūtinas – pirmasis padarė savo darbą, bet tai buvo geras apsidraudimas. Aila išmoko pamoką. Svaidyklėje ji turėjo trečią akmenį, o delne – ketvirtą, paruoštus antrai smūgių serijai, jei tai pasirodytų būtina. Urvinė hiena nejudėdama gulėjo sukniubusi ten, kur stypsojo. Aila apsižvalgė aplinkui norėdama įsitikinti, kad nieko šalia nėra, tada atsargiai pajudėjo prie žvėries, svaidyklę laikė paruoštą. Pakeliui paėmė kojos kaulą – keli bryzai raudonos mėsos dar laikėsi prikibę ir kaulas nebuvo perkąstas. Smūgiu sutraiškiusi kaukolę Aila užtikrino, kad hiena daugiau nepakils.

Ji pažvelgė į negyvą žvėrį po kojomis ir vėzdas iškrito iš rankų.

Supratimas apie žygdarbį atėjo pamažu. „Aš nudėjau hieną, – tarė ji sau, kai galop šitai suvokė. – Svaidykle pribaigiau hieną. Ne mažą gyvūnėlį, o hieną, padarą, kuris galėjo nužudyti mane. Ar tai reiškia, kad dabar esu medžiotoja? Tikra medžiotoja?“ Ji juto ne džiaugsmą, net ne susijaudinimą, koks buvo apėmęs po pirmojo grobio, ir net ne

pasitenkinimą, kad nugalėjo stiprų žvėrį. Tai buvo kažkas gilesnio ir subtilesnio. Supratimas, kad įveikė pati save. Suvokimas atėjo lyg koks dvasinis atsivėrimas, mistinis nušvitimas, ir su tuo jausmu širdyje mergaitė prabilo savo totemo dvasiai senovine oficialia genties kalba.

– Didysis urvini liūte, esu tik mergaitė ir dvasių reikalai man nesuprantami. Bet manau, kad dabar suprantu daugiau. Lūšis man buvo išbandymas, dar didesnis nei Braudas. Krebas visada sakydavo, kad nelengva gyventi su galingais totemais, bet niekada neminėjo man, kad didžiausios jų dovanos – širdyje. Jis niekada nesakė, koks apima jausmas, kai galop supranti. Išbandymas yra ne tik kažkas sudėtingai atliekamo, išbandymas yra žinojimas, kad tu tai gali. Dėkoju, kad pasirinkai mane, didysis urvini liūte. Tikiuosi, visada būsiu verta tavęs.

Kai spindintis spalvomis ruduo neteko savo žvilgesio ir į griaučius panašios šakos numetė suvytusius lapus, Aila grįžo į mišką. Ji sekė ir stebėjo įpročius gyvūnų, kuriuos pasirinko medžioti, bet elgėsi su jais pagarbiau – ir kaip su žvėrimis, ir kaip su pavojingais priešininkais. Daugelį kartų ji prisėlindavo pakankamai arti, kad galėtų sviesti akmenį, tačiau susilaikydavo ir tik stebėdavo. Mergaitė dar stipriau suvokė, kad nėra reikalo žudyti padarą, nekeliantį grėsmės genčiai, kurio kailio ji negalės panaudoti. Tačiau Aila vis dar buvo nusiteikusi tapti geriausia medžiotoja svaidykle visoje gentyje; nesuprato, kad jau tapo. Vienintelis būdas tobulinti įgūdžius buvo medžioklė. Ir ji medžiojo.

Rezultatai netruko būti pastebėti ir tai kėlė nerimą vyrams.

– Radau dar vieną ernį, ar tai, kas liko iš jo, netoli mokymosi lauko, – gestais parodė Krugas.

– O už kalnagūbrio, pasileidus žemyn šlaitu, voliojosi kailio, kuris atrodė lyg vilko, gabalai, – pridūrė Guvas.

– Ir visą laiką mėsėdžiai, stipresni gyvūnai, ne moterų totemai, – pastebėjo Braudas. – Grodas sako, kad turėtume pasitarti su šamanu.

– Mažesni ir vidutinio dydžio, bet ne didelės katės. Elniai ir arkliai, avys ir kalnų ožiai, net šernai – visus juos medžioja didžiosios katės, vilkai ir hienos, bet kas medžioja smulkesnius plėšrūnus? Niekada nesu matęs jų tiek pribaigtų, – dėstė Krugas.

– Štai tą ir norėčiau žinoti – kas juo žudo? Aš neturiu nieko prieš, kad aplinkui bus keliomis hienomis ar vilkais mažiau, bet jei tai ne mes... Ar Grodas ketina pakalbėti su šamanu? Ar manote, kad tai dvasia? – jaunuolis vos tramdė drebulį.

– O jei tai dvasia, tai ar ji gera, padedanti mums, ar bloga, kuri pyksta ant mūsų totemų? – paklausė Guvas.

– Tai gal tu, Guvai, ir atsakytum? Esi šamano mokinys, kaip manai? – atšovė Krugas.

– Manau, kad norint atsakyti į tokį klausimą reikia gilios meditacijos ir pasitarimo su dvasiomis.

– Tu jau ir dabar kalbi kaip šamanas, Guvai. Niekada neduodi tiesioginio atsakymo, – pašmaikštavo Braudas.

– Na, o ką tu pasakysi, Braudai? – atrėmė šamano mokinys. – Gal turi tiesesnį atsakymą? Kas žudo žvėris?

– Aš ne šamanas ir net nesimokau juo būti. Manęs neklausk.

Aila dirbo netoliese ir vos užgniaužė norą šyptelėti. Taigi dabar esu dvasia, bet jie negali suprasti, ar gera, ar bloga.

Šamanas prisiartino nepastebėtas, tačiau stebėjo diskusiją.

– Dar neturiu atsakymo, Braudai, – parodė gestais Krebas. – Teks medituoti. Bet galiu pasakyti, kad dvasioms neįprasta taip elgtis.

Dvasios, galvojo pats sau šamanas, gali padaryti, kad būtų per karšta ar per šalta, dar gali atnešti per daug lietaus ar sniego, nuvyti gyvulių bandas, atnešti ligas arba priversti trankytis griaustinį ar žaibą, versti žemę drebėti, bet paprastai jos nežudo atskirų gyvūnų. Ši paslaptis, regis, priklauso žmogaus rankai. Aila pakilo ir nuėjo į urvą, o šamanas

nulydėjo ją žvilgsniu. Kažkas joje pasikeitė, kažkas ne taip, stebėjosi Krebas. Jis pastebėjo, kad Braudas taip pat nusekė mergaitę akimis, ir jo žvilgsnis buvo kupinas pykčio bei pagiežos. Braudas taip pat pastebėjo pasikeitimą. Gal tai dėl to, kad ji netikra genties narė, tad augdama ir ėmė vaikščioti kitaip. Krebui nedavė ramybės kirbanti kažkokia nuojauta, kad atsakymas slypi ne čia.

Aila pasikeitė. Įgaudama vis daugiau medžiotojos įgūdžių ji rodė vis didesnį pasitikėjimą savimi ir raumeningą grakštumą, nebūdingą genties moterims. Mergaitė vaikščiojo tyliai, kaip patyrusi medžiotoja, jauną kūną tvirtai valdė raumenys, demonstravo pasitikėjimą savo refleksais ir aštriu žvilgsniu, kuris vos pastebimai apsiniaukdavo tik tada, kai Braudas imdavo priekabiauti, nors ji iš tiesų ir nežiūrėdavo į vaikiną. Išgirdusi jo paliepimus, Aila pašokdavo taip pat skubiai, bet elgesyje nebuvo baimės, nesvarbu, kaip vaikinas mergaitę trankytų.

Ailos šaltakraujiškumas, pasitikėjimas buvo dar labiau nesuprantamas, bet Braudui taip pat akivaizdus kaip beveik atviras ankstesnis maištavimas. Atrodė, lyg ji teikiasi paklusti jam ir elgiasi taip, tarsi žinotų kažką, ko jis nežino. Braudas stebėjo mergaitę, bandė įžiūrėti, koks tas pasikeitimas, vis stengėsi rasti, už ką galėtų nubausti Ailą, bet vis nesisekdavo.

Vyras nesuprato, kaip jai tai pasiseka, bet kiekvieną kartą, kai bandydavo įrodyti savo viršenybę, Aila priversdavo jį pasijusti žemesnį, prastesnį. Tai kėlė vaikinui nerimą, siutino, bet kuo daugiau jis ją persekiojo, tuo mažiau jautėsi galįs ją valdyti ir nekentė mergaitės už tai. Bet palaipsniui Braudas ėmė ją persekioti vis rečiau ir net laikėsi atokiai, tik retkarčiais prisimindamas pademonstruoti, kas čia viršesnis. Rudeniui baigiantis, Braudo neapykanta dar sustiprėjo. Jis prisiekė sau, kad vieną dieną palauš mergytę. Vieną dieną privers ją užmokėti už pažeistą jo savimeilę. O, taip, ateis diena, kai Aila gailėsis.

13

Atėjo žiema, kartu su ja ir tingulys, kuris apimdavo visus gyvus padarus, priklausančius nuo metų laikų. Gyvenimas vis dar pulsavo, tik lėtesniu tempu. Pirmą kartą Aila laukė žiemos. Skuba ir darbai šiltuoju metų laiku palikdavo mažai laiko mokymuisi su Iza. Iškritus pirmajam sniegui gydytoja vėl pradėjo pamokas. Genties gyvenimo būdas kartojosi, tik su labai mažais nukrypimais, žiema praėjo kaip atėjusi.

Pavasaris buvo vėlyvas ir šlapias. Tirpsmo vanduo nuo aukštikalnių, dar papildytas gausaus lietaus, patvino, upė išsiliejo, banguodama talžė krantus ir nešėsi pakeliui pasitaikiusius medžius bei krūmus tiesiai į jūrą. Žemupyje susikaupę rąstai pakeitė upės tėkmę, ir ši užliejo dalį genties naudoto tako. Trumpas šilumos atokvėpis – toks, kad pakako nedrąsiai sužydėti vaismedžiams, ir vėl užklupo kruša, nusiaubusi gležnus žiedlapius ir atėmusi viltį apie žadėtą derlių. Paskui, lyg gamta būtų apsigalvojusi ir pasigailėjusi bei norėjusi atsiteisti už sunaikintus būsimus vaisius, gausingai pažėrė ankstyvos vasaros derliaus – daržovių, šaknelių, moliūgų ir ankštinių.

Genties žmonės ilgėjosi ankstyvojo pavasario lašišų žvejybos jūroje ir visi buvo patenkinti, kai Brunas paskelbė, jog jie keliaus žvejoti eršketų ir menkių. Nors gentainiai dažnai keliaudavo ne vieną mylią iki vidinės jūros rinkti moliuskų ir kiaušinių iš gausybės ant uolų perinčių paukščių, žvejyba buvo vienas iš nedaugelio darbų, kurių imdavosi visi kartu – vyrai ir moterys.

Drugas turėjo savų sumetimų ir troško eiti. Ankstyvo pavasario polaidžio vanduo nuvertė naujus titnago gabalus nuo klinčių atodangų aukščiau kalnuose ir paliko juos voliotis ten, kur prasiautė potvynis. Vyras jau anksčiau apžiūrėjo pakrantę ir matė kelias sąnašų vietas. Kelionė žvejoti būtų gera proga atnaujinti jų ginklų atsargą naujais, iš kokybiško akmens. Lengviau atskelti titnagą vietoje nei nešti sunkius akmenis į urvą. Drugas jau kuris laikas negamino genties žmonėms įrankių. Kai mėgstamiausias aštrus įnagis sulūždavo, tekdavo manytis su bukesniais, savo gamybos. Visi mokėjo pasigaminti naudoti tinkamų įrankių, bet tik keli prilygdavo gamintiems Drugo.

Pasiruošimai vyko džiugiai šventiška dvasia. Retai nutikdavo, kad visa gentis vienu sykiu palikdavo urvą, o tokia naujovė kaip stovyklavimas pajūryje džiugino, ypač vaikus. Brunas planavo, kad vienas ar du vyrai kasdien grįš namo įsitikinti, kad jiems išėjus nieko nenutiko. Netgi Krebas laukė pasikeitimų. Jis retai kada nuklysdavo labai toli nuo urvo.

Moterys dirbo prie tinklo, taisydamos išskydusias gijas ir norėdamos pailginti jį, pynė naują dalį iš skaidulingų vijoklių, pluoštinės žievės, tvirtų žolių ir ilgų gyvulių plaukų. Nors ir tvirtos, stangrios, sausgyslės nebuvo naudojamos. Kaip ir oda, jos nuo vandens tapdavo kietos bei sustingusios ir prastai sugerdavo minkštinančius riebalus.

Stambūs eršketai, dažnai daugiau nei dvylikos pėdų ilgio ir sveriantys virš tonos, užplaukdavo iš jūros, kur praleisdavo didžiąją dalį laiko, nes vasaros pradžioje neršdavo gėlo vandens telkiniuose ir upėse. Dėl mėsingų čiuptuvų ant bedantės burnos apačios senovinė, į ryklį panaši žuvis atrodė baisokai, bet maitinosi tik bestuburiais ir mažomis žuvelėmis, kuriuos rinko nuo dugno. Mažesnės menkės, paprastai neviršijančios dvidešimt penkių svarų, bet galinčios užaugti iki dviejų šimtų svarų ir daugiau, kiekvieną vasarą migruodavo į šiaurėje plytinčius seklesnius vandenis. Nors ir jos maitinosi daugiausia nuo dugno, kartais išplaukdavo į paviršių gėlavandeniuose telkiniuose arba persekiodamos maistą.

Keturiolika dienų eršketams neršiant upių ir upelių žiotys knibždėjo nuo žuvies. Nors žuvys, pasirinkusios mažesnius vandens telkinius, nepasiekdavo milžiniško dydžio žuvų, kurios nusiirdavo iki didžiųjų upių, eršketas, pakliuvęs į genties tinklą, būtų pakankamai didelis, kad jį ištrauktų į krantą. Artinantis žuvų migravimo metui, Brunas kasdien siųsdavo ką nors į jūros pakrantę. Vos tik pasirodė pirmasis galingas eršketas, vadas davė ženklą. Gentis iškeliaus kitą rytą.

Aila pakirdo kupina jaudulio. Prieš pusryčius ji jau buvo susukusi į ryšulį miegojimo kailį, į rinkimo krepšį sudėjusi maistą ir jo gaminimo reikmenis, o ant viršaus viską uždengusi didžiuliu kailiu, kuris bus naudojamas kaip palapinė. Iza niekada neišeidavo iš urvo be gydymo reikmenų krepšio, ir vis dar dėjosi daiktus, kai Aila išbėgo iš urvo pažiūrėti, ar visi jau susiruošę keliauti.

– Paskubėk, Iza, – paragino mergaitė bėgdama atgal į urvą. – Mes jau beveik pasiruošę išeiti.

– Apsiramink, vaikeli. Jūra niekur nepabėgs, – atsakė Iza tvirtai užtraukdama krepšį virvele.

Aila užsidėjo rinkimo krepšį ant nugaros ir pakėlė Ubą. Iza nusekė paskui jas, bet dar atsisukusi pažvelgė atgal bandydama prisiminti, ar ko nors nepamiršo. Išeidama iš urvo ji visada jausdavosi lyg būtų ką nors pamiršusi. Na, Aila parlėks atgal, jei pasirodys, kad palikau ką nors svarbaus, pagalvojo ji pati sau. Dauguma gentainių būriavosi lauke ir tuojau, kai Iza užėmė savo vietą, Brunas davė ženklą pradėti. Vos truputį paėjėjus Uba pradėjo rangytis ir veržtis žemėn.

– Uba ne kūdikis! Nori eiti pati, – vaikiškai išdidžiai pareiškė mostais mergytė. Būdama trejų su puse Uba pradėjo mėgdžioti suaugusiuosius ir kitus vaikus bei spyriotis prieš vystyklus, kuriuos dėdavo naujagimiams ir kūdikiams. Ji augo. Per maždaug ketverius metus ji turi tapti beveik moterimi. Per tuos ketverius metus turi daug išmokti, tad vedama vidinio jausmo, kylančio greitai bręstant, mergaitė pradėjo ruoštis papildomoms atsakomybėms, kurios greitai jai teks.

– Gerai, Uba, – parodė Aila paleisdama ją. – Bet eik paskui mane.

Visi ėjo pagal upę žemyn šlaitu, tik pakitusią vagą teko apeiti nauju taku, kuris jau buvo pramintas prie rąstų sangrūdos. Kelionė nebuvo sunki – nors kelias atgal pareikalaus daugiau pastangų – ir iki vidurdienio žmonės pasiekė plačiai nusidriekusią jūros pakrantę. Toliau nuo atsiritančių bangų visi pasistatė laikinas pastoges iš suneštų medžių ir krūmų. Buvo užkurti laužai ir darsyk patikrintas tinklas. Kitą rytą prasidės žvejyba. Kai buvo įrengta stovykla, Aila nupėdino prie jūros.

– Mama, einu į vandenį, – parodė ji.

– Kodėl tave visą laiką traukia tas vanduo? Tai pavojinga, o tu nuplauki labai toli.

– Bet juk tai labai smagu. Aš būsiu atsargi.

Ir taip visą laiką – kaip tik Aila eidavo maudytis, Iza susijaudindavo. Mergaitė buvo vienintelė mėgstanti plaukioti ir vienintelė galinti tą daryti. Didžiuliai sunkūs genties žmonių kaulai labai apsunkino jų plaukimo judesius. Jiems buvo sunku išsilaikyti ant vandens, o gelmės jie labai bijojo. Žmonės brisdavo į upę gaudyti žuvies, bet niekada nemėgo eiti giliau nei iki juosmens. Vandenyje jausdavosi nejaukiai. Ailos pomėgis plaukioti buvo laikomas viena jos keistenybių. Bet ne vienintele.

Sulaukusi devintųjų metų, Aila buvo aukštesnė už bet kurią moterų, beveik vyro ūgio, tačiau vis dar nerodė jokių ženklų, kad taptų moterimi. Iza kartais net stebėdavosi, ar mergaitė nustos augusi. Jos ūgis ir vėluojantis brendimas leido sklisti spėlionėms, kad stiprus vyriškas totemas neleidžia jai tapti moterimi. Žmonės net svarstė, ar neteks jai nugyventi gyvenimą bergždžiai, nei kaip vyrui, nei kaip moteriai.

Izai stebint prie jūros einančią mergaitę, prie jos atšlubavo Krebas. Aila turėjo tvirtą liekną kūną, stiprius raumenis ir ilgas, bet nemitrias kojas, tad atrodė nevikri ir nerangi, tačiau lankstūs jos judesiai slėpė tariamą gremėzdiškumą. Nors mergaitė bandė mėgdžioti genties mo-

terų pataikaujamą tursenimą susirietus, neturėjo jų trumpų lenktų kojų. Nesvarbu, kad ir kaip stengėsi kopijuoti jų eiseną, ilgesnės kojos žengė ilgesniais, beveik vyriškais žingsniais.

Tačiau ne tik ilgos kojos skyrė mergaitę iš visų. Aila spinduliavo pasitikėjimą savimi, kurio nejuto nė viena genties moteris. Ji buvo medžiotoja. Nė vienas genties vyras nebūtų jos pralenkęs medžiojant svaidykle, ir dabar ji jau žinojo tai. Negalėjo apsimestinai rodyti paklusnumo viršenybę turintiems vyrams, nes to nejautė. Jai trūko atsidavimo ir nuoširdaus tikėjimo, o būtent tuo buvo patrauklios genties moterys. Vyrų akyse ši mergaitė aukštu, ilgakoju kūnu, neturinčiu jokių moteriškumo ženklų, ir nesąmoningai rodomu pasitikėjimu, pati atsisakė jos ir taip abejotino grožio – Aila buvo ne tik bjauri, bet dar ir nemoteriška.

– Krebai, – gestu parodė Iza. – Aba ir Aga sako, kad Aila niekada netaps moterimi. Jos mano, kad totemas jai per stiprus.

– Žinoma, kad ji taps moterimi, Iza. Nejaugi manai, kad kiti žmonės neturi jauniklių? Tik tai, kad priėmėme į gentį, nepakeitė jos prigimties. Tikriausiai jos genties moterims normalu bręsti vėliau. Net kai kurios mūsų genties mergaitės netampa moterimis, kol nesueina dešimt metų. Gal žmonės galėtų bent tiek palaukti, prieš pradėdami įsivaizduoti, kad ji nenormali. Tai juokinga! – susierzinęs prunkštelėjo Krebas.

Iza apsiramino, bet vis tiek troško, kad jos įdukra greičiau pradėtų rodyti moteriškumo ženklus. Ji matė, kaip Aila brenda į vandenį iki liemens, paskui atsispiria nuo dugno ir ilgais, švariais grybšniais iriasi tolyn į jūrą, buvo matyti, kada mergaitė praplaukė kita spalva nudažytą gelmę ir šaltesnį vandenį. Persivertusi ant nugaros, kurį laiką tingiai plūduriavo supama bangų. Spjaudydama pilną burną sūraus vandens, užliejusio jai veidą, mergaitė vėl apsisuko ir nuplaukė atgal į pajūrį. Vandens lygis slūgo, ir Aila pateko į sūkurį. Priešpriešiais besiveržiantis vanduo apsunkino plaukimą atgal. Įtempusi visas jėgas mergaitė

greitai pasiyrė ir pasiekė kojomis dugną, o tada nubrido atgal į krantą. Prausdamasi gaiviame upės vandenyje juto, kaip sraunios srovės sukasi aplink kojas ir kaip vanduo plauna iš po kojų smėlį. Pavargusi, bet atsigaivinusi ji klestelėjo prie laužo greta pastogės.

Pavalgiusi Aila svajingai spoksojo į tolumą stebėdamasi, kas yra už to vandens. Klykaujantys ir spygaujantys jūros paukščiai nardė ir suko ratus virš ošiančios bangų mūšos. Balti kažkada gyvavusių medžių kamienai stypsojo perkrypę virš lygių smėlynų, o mėlynai pilko vandens platybė žvilgėjo ilguose besileidžiančios saulės spinduliuose. Viskas aplinkui atrodė nerealu, lyg būtų kitas pasaulis. Vandens suneštos medžių nuolaužos, rodės, įgavo keisčiausius siluetus, o paskui visai pranyko tamsioje, net mėnulio neapšviestoje naktyje.

Iza paguldė Ubą pastogėje, o paskui grįžusi atsisėdo šalia Ailos ir Krebo greta nedidelio laužo, kuris siuntė dūmų sruogas į žvaigždėmis nusagstytą dangų.

– Kas tai, Krebai? – tyliai parodė Aila, rodydama aukštyn.

– Laužai danguje. Kiekvienas jų yra kieno nors dvasios židinys kitame pasaulyje.

– Ar ten tiek daug žmonių?

– Ten dega laužai visų žmonių, išėjusių į dvasių pasaulį, ir visų tų, kurie dar negimė. Dar yra totemų dvasių laužai, bet dauguma totemų turi daugiau nei vieną laužą. Matai, tuos, tenai, – parodė Krebas. – Tai Didžiojo Lokio namai. O šiuos – matai? – parodė kita kryptimi. – Tai tavo, Aila, totemo urvinio liūto laužai.

– Man patinka miegoti lauke, kur galima matyti tuos mažus lauželius danguje, – pareiškė Aila.

– Bet kai pučia vėjas ir krinta sniegas, tai ne taip jau gražu, – atrėmė Iza.

– Ubai taip pat patinka laužai, – gestais pareiškė mergaitė, iš tamsos išnirusi į laužo apšviestą ratą.

– Maniau, kad miegi, Uba, – tarė Krebas.

– Ne. Uba kaip Krebas ir Aila stebėjo mažus laužėlius.

– Metas mums visiems eiti miegoti, – parodė Iza. – Rytoj bus kupina darbų diena.

Anksti kitą rytą gentis ištempė tinklą skersai upės. Pernykščio laimikio, erškėtų plaukiojimo pūslės, buvo rūpestingai išplautos ir išdžiovintos ore, kol tapo kaip kieti perregimi balionai, naudojami kaip plūdės prie tinklo, o apačioje parišti akmenys tarnavo kaip grimzdai. Brunas ir Drugas nutempė vieną tinklo galą į tolimesnį krantą, o tada vadas davė ženklą. Suaugę ir vyresnieji vaikai pradėjo bristi į upę. Uba sekė iš paskos.

– Ne, Uba, – mostelėjo Iza. – Tu lik, dar nepakankamai suaugusi.

– Bet Ona padeda, – maldavo mergaitė.

– Ona vyresnė už tave, Uba. Galėsi padėti vėliau, kai trauksime žuvį į krantą. Dabar tau per daug pavojinga. Netgi Krebas lieka arčiau kranto. Liksi čia.

– Taip, mama, – parodė Uba, akivaizdžiai nusivylusi.

Žmonės judėjo lėtai, stengdamiesi kuo mažiau baidyti žuvis, išsiskleisdami didžiuliu puslankiu, paskui palaukė, kol nusistovės suplaktas smėlis. Aila stovėjo praskėtusi kojas, stengėsi išsilaikyti stiprioje srovėje ir akimis sekdama Bruną laukė jo ženklo. Mergaitė buvo viduryje, vienodai nutolusi nuo abiejų krantų ir arčiausiai jūros. Pastebėjo, kaip didelis tamsus šešėlis praslenka per kelias pėdas nuo jos. Erškėtai pajudėjo.

Brunas pakėlė ranką ir visi sulaikė kvėpavimą. Staiga, vadui nuleidus ranką žemyn, visi pradėjo šaukti ir mušti vandenį keldami putotus purslus. Tai, kas atrodė beprotiška netvarka, triukšmas ir taškymasis, greitai pasirodė esąs tikslingas veiksmas. Gentis varė žuvis prie tinklo ir vis labiau jas supo. Brunas ir Drugas judėjo nuo tolimojo kranto vilkdami tinklą, o genties žmonių sukeltas sąmyšis neleido žuvims grįžti atgal į jūrą. Tinklas užsivėrė spausdamas sidabrinį sprūstančių žuvų tuntą į vis mažesnę erdvę. Keli dideli erškėtai spraudėsi pro su-

mazgytas tinklo gijas, grasindamiesi pasprukti. Daugiau rankų siekė tinklo, stūmė jį prie kranto, o kitos rankos traukė, taip tuntas beviltiškai besiplakančių žuvų artėjo į krantą.

Pakėlusi akis Aila pastebėjo, kad Uba įbridusi iki kelių į žuvų tirštumą bando pasiekti ją kitapus tinklo.

– Uba! Grįžk! – parodė ji.

– Aila! Aila! – riktelėjo mergaitė ir parodė į jūrą. – Ona! – klykė ji.

Aila atsisuko atgal, vos galėjo įžiūrėti tamsią galvą kyštelint iš vandens dar sykį ir vėl pranykstant. Mergaitė, vos metais vyresnė už Ubą, buvo netekusi pusiausvyros ir nunešta į jūrą. Sąmyšyje, kai visi triukšmavo, niekas neapsižiūrėjo, jog ji dingo. Tik Uba, nuo kranto susižavėjusi stebėdama žaidimų draugę, pamatė, į kokią keblią padėtį ši papuolė ir bejėgiškai mėgino patraukti žmonių dėmesį bei pasakyti jiems.

Aila nėrė atgal į purviną kunkuliuojančią srovę ir nuplaukė jūros link. Plaukė greičiau nei kada nors anksčiau. Nuo kranto grįžtančios bangos padėjo jai, bet su tokia pačia jėga srovė nešė tolyn prie uolų ir mažąją mergaitę. Aila pamatė, kaip Onos galva darsyk kyšteli, ir pasiyrė dar smarkiau. Jėgos seko, bet Aila nejuto daug baimės. Jei Ona pasieks uolą prieš pasivejant Ailai, stipri povandeninė srovė nuneš ją į gilius vandenis.

Vanduo pasikeitė į sūrų, Aila juto jo skonį. Maža tamsi galvutė dar kartą kyštelėjo už kelių pėdų, o paskui dingo iš akių. Aila juto, kaip šąla vanduo, ir beviltiškai pasiyrusi pirmyn nėrė po vandeniu, siekdama pranykusios galvos. Paskui užčiuopė garbanas ir sugniaužė delne ilgus, vandenyje besiplaikstančius mergytės plaukus.

Ailai atrodė, kad plaučiai sprogs, nes prieš nerdama neturėjo progos giliai įkvėpti, o kaip tik tada, kai su brangiu nešuliu ji išnėrė į paviršių, ėmė grasinti vis didėjantis svaigulys. Mergaitė iškėlė Onos galvą virš vandens, bet vaikas buvo be sąmonės. Aila niekada nebandė plaukti

tempdama kitą žmogų, bet turėjo parvilkti Oną į krantą kuo greičiau ir dar neleidžiant panirti galvai. Aila yrėsi viena ranka bandydama rasti tinkamą grybšnį, o kita laikė mažąją virš vandens.

Kai kojomis pasiekė dugną, pamatė, kad visi subrido į vandenį jos pasitikti. Aila ištraukė iš vandens suglebusį Onos kūnelį ir perdavė ją Drugui net pati nesuvokdama, kokia išsekusi tuomet jau buvo. Šalia Ailos atsirado Krebas, o pakėlusi akis mergaitė nustebo, nes kitoje pusėje jai bristi į krantą padėjo Brunas. Drugas skubėjo priekyje, o kai Aila sukniubo paplūdimyje, Iza, paguldžiusi mažąją Oną, pumpavo jai iš plaučių vandenį.

Tai nebuvo pirmas kartas, kai genties narys vos nepaskęsta, Iza žinojo, ko reikia griebtis. Keli žmonės jau buvo nuskendę šaltose gelmėse, bet šįsyk pavyko apgauti jūrą ir atimti iš jos auką. Ona užsikosėjo, springdama išspjovė vandenį, o jos akių vokai suvirpėjo.

– Mano kūdikis! Mano kūdikis! – klykė Aga puldama prie mergaitės. Netekusi galvos motina apkabinusi laikė savo dukrą. – Maniau, kad ji mirė. Jau maniau, kad prapuolė. Ak, mano kūdikis, mano vienintelė dukrelė.

Drugas paėmė mergaitę motinai iš glėbio ir priglaudęs parnešė į stovyklą. Prieštaraudama visiems papročiams, Aga ėjo greta, vis glostinėdama ir guosdama dukrą, kurią jau manė praradusi.

Žmonės žvelgė – atvirai spoksojo į Ailą, einančią pro šalį. Anksčiau nė vieno nublokšto į jūrą nebuvo pavykę išgelbėti. Kad Ona išgelbėta, atrodė stebuklas. Niekada daugiau joks Bruno genties narys neleido sau rodyti pašaipių gestų, kai Aila demonstruodavo išskirtinumą. „Tai jos sėkmė“, – sakydavo visi. Jai visą laiką sekėsi. Argi ne ji rado urvą?

Žuvys vis dar bejėgiškai plakėsi ant kranto. Kelioms pavyko rasti kelią atgal į upę, kai žmonės, supratę, kas nutiko, nubėgo pasitikti Ailos su vos nepaskendusia Ona, bet dauguma žuvies vis dar plakėsi įsipainiojusios po tinklu. Sugrįžę žmonės ėmėsi rinkti žuvis, vyrai pridaužđavo, kad nebejudėtų, o moterys ėmėsi valyti vidurius.

– Patelė! – suriko Ebra, kai perpjovė pilvą didžiuliam erškėtui. Visi nuskuodė prie didžiulės žuvies.

– Tik pažvelkite! – rodė gestais Vornas ir pakabino saują mažyčių juodų ikrų.

Švieži ikrai buvo skanėstas, kuriuo visi mėgavosi. Paprastai visi semdavo juos saujomis iš pirmosios erškėto patelės, kol apsirydavo. Vėliau grobis buvo sūdomas ir sandėliuojamas ateičiai, bet jau nebūdavo toks skanus kaip švieži, tik iš jūros paimti ikrai. Ebra sustabdė berniuką ir mostelėjo Ailai.

– Aila, imk pirma, – parodė gestais.

Atsidūrusi dėmesio centre ir susigėdusi mergaitė apsižvalgė.

– Taip, Aila, imk pirma, – ragino ją ir kiti.

Mergaitė pažvelgė į Bruną. Šis linktelėjo. Aila nedrąsiai priėjo ir pasėmė pilną saują spindinčių juodų ikrų, o tada atsistojusi paragavo. Ebrai davus ženklą, pripuolė visi kiti ir ėmė kabinti savo dalį linksmai grūsdamiesi aplinkui žuvį. Pavyko išvengti tragedijos, ir tarsi akmeniui nusiritus nuo krūtinės, visus apėmė šventiška nuotaika.

Aila lėtai nukulniavo į pastogę. Suprato, kad yra pagerbta. Ji mėgavosi šiltu gentainių priėmimu ir mažais kąsneliais ragavo skanius ikrus. Šio jausmo niekada nepamirš.

Kai žuvys buvo ištrauktos į krantą ir pribaigtos, vyrai, kaip visada būryje, pasitraukė atokiau, palikdami žuvies valymą ir konservavimą moterims. Be aštrių titnaginių peilių, naudojamų skrosti ir pjaustyti didesnes žuvis, moterys turėjo ir specialių įrankių žvynams skusti. Tai peilis, kurio nugarinė pusė nubukinta, kad būtų patogu laikyti rankoje, bet gale dar nudaužta įpjova, ties kuria prispaudus smilių galima kontroliuoti spaudimą, kad žvynai būtų nuskusti nepraplėšus žuvies odos.

Į genties tinklą pakliuvo daugiau nei vien eršketai. Laimikį sudarė menkės, gėlavandeniai karpiai, pora didelių upėtakių ir net keli vėžiagyviai. Paukščiai, privilioti žuvies, susirinko prie vidurių, o priskridę gana arti, pavogė kelias išpjovas. Kai žuvys buvo iškabintos džiūti ore ar virš dūmijančių laužų, virš jų užtempė tinklą. Taip džiūvo ir jis, buvo matyti, kurias vietas reikia taisyti, ir neleido paukščiams vogti genties sunkiai pagauto laimikio.

Dar net nebaigę tvarkyti žuvies, visi jautėsi apsunkę nuo jos skonio ir kvapo, bet pirmąją naktį tokios vaišės patiko, tad gentis visada švęsdavo kartu. Puotai skirta žuvis, daugiausia menkė, kurios skani balta mėsa ypač mėgstama šviežia, buvo vyniojama į žolę bei didelius žalius lapus ir laikoma virš karštų anglių. Nors nieko tiesiogiai nebuvo pasakyta, Aila suprato, kad ši puota surengta jos garbei. Iš moterų ji gavo daug rinktinių gabaliukų, o iš Agos – specialiai paruoštą visą menkės išpjovą.

Saulė nusileido vakaruose, ir dauguma žmonių pakrikai skirstėsi į pastoges. Iza ir Aba kalbėjosi vienoje didžiulio laužo, kuris jau geso ir žioravo tik žarijos, pusėje, o Aila ir Aga tyliai sėdėjo stebėdamos, kaip Ona ir Uba žaidžia. Vienerių metų amžiaus Agos sūnelis Grubas, prisigėręs šilto pieno, ramiausiai miegojo jai ant rankų.

– Aila, – kiek nedrąsiai kreipėsi į ją moteris. – Kalbėjau su Drugu. Jis labai myli mano dukrą, nesvarbu, kad ji gimė prie mano pirmojo vyro židinio. Jam niekada neteko turėti prie savo židinio mergaitės. Drugas sako, kad tu visada turėsi dalį Onos dvasios. Ne visai suprantu dvasių reikalus, bet Drugas sako, jog medžiotojui išgelbėjus kitą medžiotoją, jis tampa išgelbėtojo dvasios dalelės saugotoju. Jie tampa artimi lyg broliai. Džiaugiuosi, kad turėsi dalelę Onos dvasios, Aila. Džiaugiuosi, kad mergaitė liko su mumis ir gali dalytis ja su tavimi. Jei man dar kada pasiseks susilaukti vaikelio, ir tai bus mergaitė, Drugas pažadėjo duoti jai Ailos vardą.

Aila apstulbo. Net nesumojo, ką atsakyti.

– Aga, man per didelė garbė. „Aila“ net nėra genties vardas.

– Dabar jau genties vardas, – tarė Aga.

Moteris pakilo, pamojo Onai ir pasuko į pastogę. Akimirkai atsisuko atgal.

– Aš jau eisiu, – parodė gestu.

Tai buvo pats artimiausias genties žmonių naudojamas ženklas vietoje atsisveikinimo. Dažniausiai jį tiesiog praleisdavo, eidavo sau ir nueidavo. Gentis neturėjo ir žodžio „ačiū“. Dėkingumą jie suprato, bet jis buvo kiek kitoks, tarsi įsipareigojimo jausmas, dažniausiai tarp žemesnio statuso žmonių. Jie padėjo vienas kitam, nes tai buvo jų gyvenimo būdas, pareiga, būtina išgyventi, ir padėkos nebuvo nei dalijamos, nei jų tikimasi. Ypatingos dovanėlės ar paslaugos kartu ir įpareigodavo atsakyti kuo nors vertingu – tai buvo suprantama ir jokios padėkos neatrodė būtinos. Kol Ona gyvens, tol bus skolinga Ailai, nebent pasitaikytų proga jai pačiai, arba, kol dar mergaitė nesuaugusi, jos mamai atsidėkojant išsaugoti Ailos dvasios dalelę. Agos pasiūlymas nebuvo privalomas įsipareigojimas – tai buvo daugiau, tarsi savitas būdas padėkoti.

Nuėjus dukrai, tuojau pakilo eiti ir Aba.

– Iza visada sakydavo, jog tu suteiki sėkmę, – gestais parodė senoji moteris eidama pro Ailą. – Dabar tuo tikiu.

Abai nuėjus, Aila prisigretino ir atsisėdo šalia Izos.

– Iza, Aga man sakė, kad visada turėsiu dalelę Onos dvasios, bet kai tik parnešiau ją į krantą, tu vėl privertei Oną kvėpuoti. Tu išgelbėjai jai gyvybę tiek pat, kiek aš. Ar tu neturėsi dalelės jos dvasios? – paklausė mergaitė. – Tu turi daugybės dvasių dalelių, nes išgelbėjai daug gyvybių.

– Kaip, Aila, manai, kodėl gydytoja užima tokią aukštą padėtį gentyje? Tai tik todėl, kad jai priklauso visų genties dvasių – ir vyrų ir moterų – dalis. Taip visa gentis yra tarsi gydytojos nuosavybė. Ji padeda žmonėms ateiti į šį pasaulį, rūpinasi jais visą gyvenimą. Kai

moteris tampa gydytoja, jai atiduodama kiekvieno dvasios dalelė, net ir tų, kurių gyvybės ji dar neišgelbėjo, nes nežinia kada gali tekti tai padaryti. Kai žmogus miršta ir patenka į dvasių pasaulį, – toliau pasakojo Iza, – gydytoja netenka savo dvasios dalies. Kai kas tiki, kad dėl to gydytoja labiau stengiasi išgydyti, bet dauguma mūsų ir taip darytume, ką tik įmanydamos. Ne kiekviena moteris gali būti gydytoja, ir net ne kiekviena gydytojos dukra. Kažkas jos širdyje turi versti ją norėti padėti žmonėms. Tu tai turi, Aila, štai kodėl tave mokau. Pamačiau tai iš pat pradžių, kai gimus Ubai užsimanei išgydyti triušį. Ir tu nė akimirkai nesusimąstei apie tau pačiai gresiantį pavojų, kai meteisi gelbėti Onos – tiesiog norėjai išgelbėti jai gyvybę. Mano linijos gydytojos užima pačią aukščiausią padėtį. Kai tu, Aila, tapsi gydytoja, būsi mano linijos tęsėja.

– Bet, Iza, juk nesu tikra tavo dukra. Tu esi vienintelė mano mama, kurią prisimenu, bet nesu gimusi tau. Kaip galiu būti tavo palikuonė? Neturiu tavo prisiminimų. Net nelabai suprantu, kas tie prisiminimai.

– Mano linija aukščiausio statuso, nes mes visada buvome geriausios gydytojos. Mano mama ir jos mama, ir šios mama, kiek tik prisimenu, visada buvo geriausios. Kiekviena perduodavo kitai tai, ką žinojo ir išmoko. Tu esi genties narė, Aila. Manau, kad pati esi kilusi iš gydytojų dinastijos. Vieną dieną būsi labai gera gydytoja. Taip, vaikeli, tu neturi prisiminimų, bet turi mąstymą, supratimą, ką kitam skauda. Jei žinai, ką skauda, gali padėti, tu taip pat žinai, kaip padėti. Niekada nesakiau, kad dėtum sniegą Brunui ant rankos, kai Oga ją nudegino. Gal ir aš būčiau taip pat pasielgusi, bet tau niekada to nesakiau. Tavo dovana, tavo talentas gali būti toks pat naudingas kaip ir prisiminimai, o gal net geresnis – to nežinau. Tačiau gera gydytoja turi gerai gydyti. Štai kas svarbu. Tu būsi mano dinastijos tęsėja, Aila, nes būsi gera gydytoja. Būsi verta užimamo statuso, būsi viena geriausių.

Gentis gyveno nusistovėjusiu ritmu. Tinklą traukdavo tik sykį per dieną, bet to užteko, kad moterys triūstų iki vėlyvos popietės. Daugiau nelaimių nenutiko, nors Ona nėjo padėti mušti per vandenį ir varyti žuvis. Drugas nusprendė, kad ji vis dėlto per jauna, o kiti metai greitai ateis. Baigiantis eršketų migracijai, laimikį ištraukdavo vis mažesnį, ir moterys turėjo daugiau laiko atsipūsti po pietų. Niekas dėl to nesuko sau galvos. Žuvis džiūdavo kelias dienas, o džiovinimo žaginių eilė sulig kiekviena diena vis ilgėjo.

Drugas ištyrinėjo potvynio užlietą teritoriją paupyje ieškodamas titnago gabalų, nuplautų nuo kalno, ir kelis rastus gabalus parsitempė į stovyklą. Keletą popiečių jį buvo galima matyti tašant naujus įrankius. Vieną popietę, kai jau gentis beveik planavo išvykti, Aila pamatė Drugą tempiant iš pastogės ryšulį prie netoli riogsančio vandens išmesto rąstgalio, kur paprastai gamindavo įrankius. Mergaitei patiko stebėti, kaip vyras dirba su titnagu, tad ji nusekė iš paskos, o paskui nulenkusi galvą atsisėdo priešais.

– Jei įrankių gamintojas neprieštarauja, mergaitė norėtų žiūrėti, – gestais parodė Aila, kai Drugas leido jai kalbėti.

– Aha, – linktelėjo vyras.

Aila įsitaisė ant rąsto ir tyliai sėdėdama stebėjo.

Ji jau buvo mačiusi Drugą dirbant anksčiau. Jis žinojo, jog Aila tikrai domisi ir netrukdys jam susikaupti. Jei tik Vornas rodytų tiek susidomėjimo, pagalvojo jis. Nė vienas genties jaunuolis nerodė polinkio gaminti įrankius, o kaip ir kiekvienas įgudęs meistras, Drugas norėjo dalytis žiniomis, perduoti jas.

Gal Grubas susidomės, mąstė jis. Vyras buvo patenkintas, kad jo naujoji moteris pagimdė berniuką tuojau, kai nujunkė Oną. Drugo širdis dar niekada taip nesidžiaugė, bet dabar jis jautėsi labai patenkintas, kad nusprendė priimti Agą ir du jos vaikus. Netrukdė net tai, kad

kartu gyveno ir senoji Aba – ji rūpinosi Drugu, kai Aga buvo užsiėmusi kūdikiu. Aga nebuvo tokia tyli ir supratinga, kaip Guvo motina, ir Drugui teko iš pradžių pasistengti parodyti jai moters vietą. Tačiau Aga buvo jauna, sveika ir pagimdė sūnų, berniuką, su kuriuo Drugas siejo daug vilčių – tikėjosi padarysiąs jį įrankių gamintoją. Jis pats buvo išmokęs akmens tašymo amato iš savo mamos motinos vyro ir dabar suprato senio džiaugsmą, kai jis, būdamas dar mažas berniukas, susidomėjo šiuo darbu.

Aila dažnai stebėjo Drugą dirbantį, nuo pat jos atsiradimo gentyje, be to, jam buvo tekę matyti mergaitės padirbintus įrankius. Ji turėjo miklias rankas, darbavosi teisingai. Moterys galėjo laisvai gamintis įrankius, jei tik nedarė ko nors, kas galėtų būti panaudotas kaip ginklas ar ginklų gamybai. Nedaug naudos iš mergaitės mokymo, ir toji tikrai niekada nebus tikra žinovė, bet Aila jau buvo įgudusi labai patogių įrankių gamintoja ir mokinė mergaitė galų gale geriau nei nieko. Drugas jau anksčiau buvo jai kai ką aiškinęs apie savo amatą.

Įrankių dirbėjas atmazgė ryšulį ir ištiesė didžiulę odą, kurioje laikė darbui reikalingus įnagius. Pažvelgęs į Ailą nusprendė, kad būtų gerai papasakoti jai šiek tiek apie akmenį. Paėmė gabalą, kurį buvo atskėlęs vakar. Per ilgus metus nuolat bandydami ir klysdami Drugo protėviai nutarė, kad titnagas išsiskiria reikiamomis ypatybėmis geriausiems įrankiams gaminti.

Aila įdėmiai stebėjo vyro aiškinimą. Pirmiausia akmuo turi būti pakankamai kietas, kad pjautų, gremžtų ar skaldytų visokias gyvulines ar augalines medžiagas. Dauguma silicio mineralų iš kvarcinių šeimos yra reikalingo kietumo, bet titnagas pasižymi dar viena ypatybe, nebūdinga daugumai kvarco rūšių ir kitiems minkštesniems akmenims. Titnagas yra trapus, spaudžiant arba daužant lūžta. Aila net pašoko, kai Drugas pademonstravo tai trenkdamas dėmėtą akmenį į kitą ir perskeldamas pusiau taip, kad pasimatė visai kitoks, blizgantis, tamsiai pilkas titnagas.

Drugas net tiksliai nežinojo, kaip apibūdinti trečią ypatybę, nors pats kažkokiu būdu suvokė, nes buvo ilgai darbavęsis su akmenimis. Ta ypatybė, dėl kurios iš viso buvo įmanoma įrankių gamyba, – kaip akmuo skildavo ir jo vienodumas.

Dauguma mineralų skildavo plokščiais paviršiais, pagal kristalinę struktūrą, vadinasi, tik tam tikra kryptimi, ir įrankių meistras negalėjo suteikti akmeniui norimos formos. Kol tai suprato, Drugas kartais naudodavo obsidianą, juodą spindintį vulkaninės kilmės mineralą, nors tas buvo daug minkštesnis nei dauguma kitų akmenų. Obsidianas nepasižymėjo stipriai išreikšta kristaline struktūra, lengvai skilo bet kuria kryptimi ir buvo vientisas.

Nors titnago kristalinė struktūra gerai išreikšta, kristalinė gardelė buvo tokia maža, kad jis taip pat buvo vientisas, ir vienintelis dalykas, ribojantis titnago apdorojimą – meistro įgūdžiai, o tam Drugas turėjo ypatingą talentą. Nors titnagas buvo pakankamai kietas, kad perpjautų odas ar kitus plaušinius augalus, ir gana trapus, kad skiltų su briaunomis, tokiomis aštriomis, kaip stiklo šukė. Norėdamas parodyti Drugas paėmė vieną atskelto akmens gabalą ir bakstelėjo į briauną. Ailai nereikėjo liesti, kad įsitikintų aštrumu – tokio pat aštrumo peilius buvo naudojusi daugelį kartų.

Drugas pagalvojo, kiek daug metų patirties reikėjo, kol įvaldė jam perduotas žinias, o paskui numetęs nuoskilą ant kelių pasitiesė odos gabalą. Gero akmentašio gebėjimai priklauso nuo akmens pasirinkimo. Reikėjo įgudusios akies, kad atskirtum menkiausius spalvos pokyčius kalkingame apvalkale, nes būtent spalva rodė aukštos kokybės smulkiai grūdėtą titnagą. Reikėjo laiko, kad išsiugdytų pojūtis, kurioje vietoje titnago gabalai geresni, šviežesni ir mažiau išvarpyti kitų mineralų. Gal vieną dieną Drugas turės tikrą mokinį, kuriam bus galima atskleisti ir šias smulkmenas.

Aila pagalvojo, kad Drugas jau pamiršo ją, nes išsidėliojęs įrankius atidžiai apžiūrinėjo akmenis, o paskui, laikydamas saujoje amuletą,

užsimerkė ir tyliai sėdėjo. Mergaitė nustebo, kai vyras pradėjo tyliai aiškinti mostais.

– Įrankiai, kuriuos gaminu, yra labai svarbūs. Brunas nusprendė, kad medžiosime mamutą. Rudenį, kai lapai pakeis spalvą, iškeliausime toli į šiaurę, kad rastume mamutą. Kad medžioklė būtų sėkminga, mus turi lydėti sėkmė, dvasios turi ją palaiminti. Peiliai, kuriuos pagaminsiu, bus naudojami kaip ginklai, o kiti įrankiai bus naudojami specialiai tos medžioklės ginklams gaminti. Šamanas užkerės galingais burtais, kad tie ginklai būtų sėkmingi, bet pirma reikia juos pagaminti. Jei gaminti seksis, tai bus geras ženklas.

Aila net abejojo, ar Drugas kalba jai, ar tik dėsto faktus, kad pats juos aiškiai suvoktų prieš pradėdamas. Tai tik leido jai geriau suprasti, jog turėtų labai tyliai sėdėti ir netrukdyti Drugui, kol šis dirbs. Dabar žinodama, kokie svarbūs įrankiai, kuriuos Drugas ketino gaminti, jau beveik tikėjosi, kad lieps jai pasišalinti.

Tik ji nežinojo, jog nuo to laiko, kai Aila parodė Brunui urvą, Drugas manė, jog ji neša sėkmę, ir Onos gyvybės išgelbėjimas tik patvirtino šį įsitikinimą. Jis manė, jog keistoji mergaitė yra lyg koks nepaprastas akmuo ar dantis, gautas iš totemo ir nešiojamas amulete, kad suteiktų laimę. Jis nežinojo, ar pati mergaitė yra sėkminga, ar neša sėkmę kitiems, ir tai, kad ji paprašė leisti stebėti būtent šiuo metu, Drugui atrodė palankus ženklas. Akies krašteliu vyras pastebėjo, kad jam paėmus pirmąjį akmens gabalą mergaitė sugniaužė savo amuletą. Nors pats sau ir nebūtų tiksliai taip išsakęs, vyras pajuto, kad mergaitė suteikia sėkmę jo galingam amuletui, kad šis dar labiau pasistengtų, ir jam tai patiko.

Drugas sėdėjo ant žemės, ant kelių pasitiesęs odos gabalą, kairėje rankoje laikydamas titnago gabalą. Paėmęs ovalo formos akmenį vartė jį tol, kol tas patogiai gulė delne. Ilgai buvo ieškojęs tašyti naudojamo akmens, kurį būtų smagu laikyti, kuris neskiltų, o radęs naudojosi juo ilgus metus. Daugybė žymių ant akmens liudijo, kad ilgai

naudojamas. Tašymo akmeniu Drugas nudaužė kalkingą pilką viršutinį sluoksnį, dengiantį tamsiai pilką titnagą. Paskui atidžiai apžiūrėjo rastą titnagą. Grūdėtumas toks, kaip turi būti, spalva gera, jokių priemaišų. Tada pradėjo tašyti grubią rankinio kirvuko formą. Storos akmens skeveldros buvo aštriabriaunės – dauguma jų bus panaudotos kaip pjaustymo priemonės – visai tokios formos, kaip atskilusios nuo akmens. Kiekvienos nuoskilos galas, kur trenkė tašymo akmuo, buvo sustorėjęs, o paskui plonėjo, ir kiekviena skeveldra palikdavo ant titnago gabalo paviršiaus vis gilesnį gruoblėtą randą.

Drugas padėjo tašymo akmenį ir paėmė kaulo gabalą. Rūpestingai nusitaikęs trenkė per titnagą visai greta aštraus briaunuoto paviršiaus. Minkštesnis, elastingesnis kaulinis plaktukas atskėlė ilgesnes ir plonesnes skeveldras su plokštesniu storuoju paviršiumi ir tiesesniais kraštais, ir po smūgio aštrusis kraštas nesutrupėdavo, kaip nutikdavo dirbant sunkesniu akmeniniu įrankiu.

Po kelių minučių Drugas iškėlė baigtą įnagį. Tai buvo maždaug penkių colių ilgio, viename gale smailas su tiesiais kirtimo ašmenimis įrankis, gana plona dalimi kotui pririšti, lygiais paviršiais ir tik keliais negiliais įbrėžimais, rodančiais, kur buvo kirsta. Kirvuką buvo galima laikyti rankoje ir naudoti kapoti malkoms arba skaptuoti mediniams dubenėliams, ir atsikirsti gabalą mamuto ilties, laužyti nudobto gyvūno kaulus mėsinėjant grobį ar bet kuriam kitam tikslui, kur tik prireikdavo aštraus instrumento.

Tai buvo senovinis įrankis, Drugo protėviai panašius rankinius kirvukus gamino jau ištisą tūkstantmetį. Paprastesnė jo forma buvo vienas pirmųjų sukurtų įrankių – ir vis dar naudojamas. Meistras pasirausė po krūvą nuoskilų, išsirinko kelias plačiais stačiais ašmenimis ir atidėjo į šoną, kad galėtų panaudoti kapoklėms gaminti, kurių reikia mėsinėjant ir pjaustant odas. Rankinis kirvukas buvo tik apšilti gamintas įrankis. Drugas sutelkė dėmesį į kitą titnago gabalą, tą, kurį

išrinko dėl ypač lygios struktūros. Šį apdirbs naudodamas sudėtingesnę ir sunkesnę technologiją.

Meistras dabar buvo atsipalaidavęs, ne taip nervinosi, be to, buvo pasiruošęs naujai užduočiai. Prisitraukęs mamuto kojos kaulą tarp kojų, panaudojo kaip priekalą, tada paėmęs titnago gabalą įtaisė jį ant plokštumos ir tvirtai laikė. Paskui pakėlė akmenį tašyti. Šįkart, kai jis nuskėlė kalkinį viršutinį sluoksnį, rūpestingai suformavo akmenį taip, kad titnagas liko šiek tiek suploto kiaušinio formos. Pavertęs jį ant šono ir pasiėmęs kaulinį plaktuką išlygino skaldydamas mažais gabaliukais nuo viršaus, iš pakraščių vis artėdamas centro link, ir taip aplinkui. Kai baigė, kiaušinio formos akmuo buvo plokščio ovalaus paviršiaus.

Tada Drugas metė dirbęs, sugniaužė rankoje amuletą ir užsimerkė. Sėkmė ir įgūdžiai buvo būtini, kad pavyktų kiti ypač svarbūs žingsniai. Meistras ištiesė rankas, sulenkė pirštus, apėmė kaulinį plaktuką. Aila sulaikė kvėpavimą. Drugas norėjo padaryti paviršių smūgiuoti – nudaužti nedidelį gabaliuką nuo vieno galo ant užapvalinto plokščio viršaus, kad liktų įduba su paviršiumi, statmenu nudaužtai nuoskilai. Tam buvo būtina nuožulni platforma, jog nuoskila švariai atskiltų ir liktų aštrūs kraštai. Apžiūrėjęs abu ovalaus paviršiaus galus, meistras nusprendė, kuris tiktų, atidžiai prisitaikė ir staigiai kirto, atsikvėpė tik tada, kai nedidelis titnago gabaliukas nukrito šalin. Drugas laikė disko formos akmenį tvirtai ant priekalo ir tiksliai apskaičiavęs atstumą bei smūgio tašką smogė per nedidelę padarytą įdubą kauliniu plaktuku. Nuo paruošto pagrindo atskilo puikiausios formos plonas titnago gabalas. Ovalus, aštriais kraštais, grubiai suplotas išorėje, o vidurio link kiek sustorėjęs ir vienas galas kiek storesnis, o kitas – plonėjantis.

Drugas pažvelgė į titnago ruošinį, pasukiojo ir atskėlė dar vieną mažą gabaliuką priešingame akmens gale nei prieš tai, paskui nudaužė antrą smailėjantį gabalą. Per kelias minutes Drugas pagamino šešis tokius titnago dirbinius ir išmetė titnago liekaną. Visos nuoskilos buvo

pailgos, ir vienas galas plonesnis bei siauresnis. Meistras atidžiai apžiūrėjo visas jas ir išdėliojo eile, pasiruošęs paskutiniams pakeitimams, po kurių šie dirbiniai taps norimais įrankiais. Iš akmens, beveik tokio pat dydžio kaip ir naudoto rankinio kirvuko gamybai, Drugas gavo šešis pjaustymo įrankius, iš kurių galėjo padirbinti visokių naudingų įrankių.

Nedideliu, truputį plokščiu akmeniu Drugas švelniai nuskėlė aštrų kraštą vienoje nuoskilos pusėje – taip pažymėjo tašką, bet svarbiausia, kad galas tapo bukesnis, ir rankoje laikomas įnagis buvo saugus tam, kuris naudojasi. Kritiškai nužvelgęs peilį meistras dar nuskėlė kelis mažučius gabaliukus, tada patenkintas padėjo dirbinį ir ėmėsi kitos nuoskilos. Pakartojęs visą procesą, vyras pagamino antrą peilį.

Kita Drugo pasirinkta nuoskila buvo didesnė, atskilusi arčiau kiaušinio formos akmens centro. Viena briauna buvo beveik tiesi. Laikydamas ją virš priekalo, Drugas prispaudė mažu kauliuku ir nuo ašmenų nuskėlė mažą gabaliuką, paskui dar kelis, palikdamas V formos įkarpas. Padaręs kitą dantytų ašmenų pusę buką, dar patikrino ką tik pagamintą pjūklelį smulkiais dantimis, linktelėjo ir padėjo įrankį.

Tuo pačiu kaulo gabalu įrankių meistras perėjo visus ašmenis mažesnio, apvalesnio titnago gabalo, padarydamas jį truputį išgaubtą, ir taip gavo patvarų, šiek tiek buku galu įrankį, kuris lengvai nesulūš nuo spaudimo gremžiant medį ar gyvūnų odas, kartu nesuplėšys odos. Ant kitos nuoskilos pjaustymo briaunos Drugas padarė gilią V formos įkarpą, ypač pasitarnaujančią aštrinant medinių iečių galus, o ant paskutiniosios nuoskilos, kuri plonajame gale buvo aštri, bet briaunos buvo gana banguotos, jis paliko tik galą ir nubukino abu šonus. Įnagį galima naudoti kaip ylą pradurti skyles odoje arba kaip smaigą daryti skyles medyje ar kaule. Visi Drugo įrankiai buvo pagaminti taip, kad būtų galima laikyti rankoje.

Meistras darsyk nužvelgė paties pagamintų įrankių rinkinį, o paskui mostelėjo Ailai, kuri dėmesingai stebėjo vos drįsdama kvėptelėti.

Vyras įteikė mergaitei gremžtuką ir vieną iš plačių aštrių nuoskilų, kurios buvo atskilusios gaminant rankinį kirvuką.

– Gali turėti. Pravers, jei eisi su mumis į mamuto medžioklę, – parodė jis gestu.

Ailos akys sušvito. Ji paėmė įrankius, lyg šie būtų pačios brangiausios dovanos. Jie ir buvo tokie. Argi įmanoma, kad galiu būti išrinkta eiti su medžiotojais į mamuto medžioklę? – stebėjosi mergaitė. Ji dar netapusi moteris, o dažniausiai su medžiotojais eidavo tik moterys ir labai maži vaikai, kuriuos dar reikėjo maitinti. Tačiau mergaitė jau buvo moters ūgio, ir tą vasarą jai jau teko keliauti į pora trumpų medžioklių. Gal mane pasirinks. Tikiuosi, tikrai tikiuosi, galvojo Aila.

– Mergaitė saugos šiuos įrankius iki mamuto medžioklės. Jei ji bus pasirinkta lydėti medžiotojus, tai panaudos juos pirmą kartą pjaustydama mamutą, kurį medžiotojai pribaigs, – tarė mergaitė.

Drugas suniurzgė, tada papurtė odos gabalą, pasitiestą ant kelių, kad nubyrėtų smulkios titnago šukės ir dulkės, padėjo viduryje mamuto kojos priekalą, akmeninį plaktuką, kaulinį plaktuką ir kaulinius bei akmeninius kirstukus, o tada suvyniojo ir rūpestingai perrišo virve. Paskui susirinko naujai pagamintus įrankius ir nukulniavo į pastogę, kuria dalijosi su kitais savo židinio nariais. Dienos darbai baigti, nors dar tik popietė. Labai greitai pagamino kelis labai puikius įrankius, tad nenorėjo daugiau erzinti sėkmės.

– Iza! Iza! Pažiūrėk! Drugas man juos davė. Netgi leido man žiūrėti, kaip gamina, – dėstė Aila vienaranke Krebo kalba, kitoje rankoje rūpestingai gniauždama įrankius ir skubėdama prie gydytojos. – Drugas sako, kad medžiotojai rudenį eis medžioti mamuto, o jis gamino įrankius vyrams, kad tie pasidarytų naujų ginklų. Sakė, kad man pravers šie įnagiai, jei eisiu su jais. Kaip manai, ar galėčiau eiti su medžiotojais?

– Galėtum, Aila. Bet nežinau, kodėl taip džiaugiesi. Laukia sunkus darbas. Reikės nugremžti visus taukus, sudžiovinti didžiąją dalį mėsos,

o tu nepatikėsi, kiek daug mėsos ir riebalų yra ant mamuto kaulų. Reikės keliauti toli ir nešti viską atgal.

– Oi, man nerūpi, kad teks padirbėti. Niekada nemačiau mamuto, tik sykį tolumoje nuo kalno. Noriu eiti. Ak, Iza, tikiuosi, kad galiu eiti.

– Mamutai retai ateina taip toli į pietus. Jiems patinka šaltis, o vasaros čia per karštos. Žiemą jiems per daug sniego, kad rastų ką ėsti. Bet jau senokai nevalgiau mamuto mėsos. Nėra nieko skaniau už gerą minkštą mamutieną, dar tie riebalai, kuriuos galima naudoti daugeliui dalykų.

– Kaip manai, mama, ar jie mane paims? – susijaudinusi vis nerimo Aila.

– Brunas neatskleidžia savo planų, Aila. Aš net nežinojau, kad vyrai eis medžioti, tu apie tai žinai daugiau nei aš, – atsakė Iza. – Bet nemanau, kad Drugas būtų ką nors minėjęs, jei tai būtų neįmanoma. Manau, jis dėkingas, kad išgelbėjai Oną, tad įrankiai bei naujienos buvo jo padėka tau. Drugas – geras žmogus, Aila. Tau pasisekė, kad mano, jog esi verta jo dovanų.

– Laikysiu jas iki mamuto medžioklės. Sakiau Drugui, kad jeigu eisiu, panaudosiu tuos įrankius pirmą kartą tik tuomet.

– Gera mintis, Aila, ir labai tinkamas atsakymas.

14

Ankstyvą rudenį, kai milžiniški gauruoti žvėrys migruoja į pietus, suplanuota mamuto medžioklė buvo mažų mažiausiai rizikingas sumanymas, išjudinęs ir sujaudinęs visą gentį. Kiekvienas gana tvirtas narys turėjo dalyvauti ekspedicijoje į šiaurinį pusiasalio galą, link tos vietos, kur šis jungėsi su didžiąja žeme. Kol vyks kelionė, mėsinėjimas, mėsos atsargų ruošimas, taukų lydimas ir kol žygio dalyviai sugrįš atgal, visa kita veikla bus nutraukta. Vis dėlto nebuvo jokių garantijų, jog nukeliavę į vietą jie aptiks mamutą arba kad medžiotojams pasiseks. Tačiau vien tai, jog vienas milžiniškas žvėris ilgiems mėnesiams aprūpintų gentį mėsa bei be galo reikalingais taukais, skatino ryžtis šiam žingsniui.

Vasaros pradžioje apdairieji medžiotojai irgi anaiptol netinginiavo, stengėsi parūpinti kuo daugiau mėsos atsargų kitai žiemai. Jie negalėjo sau leisti prabangos ir rizikuoti pasikliaudami vien būsimąja mamuto medžiokle, todėl iš anksto galvojo apie būsimą šaltąjį sezoną. Be to, po dvejų metų laukė genčių sambūris, todėl kitą vasarą medžioklės bemaž nevyks, mat gentainiai praleis ją keliaudami į šį reikšmingą renginį organizuojančios genties urvą, dalyvaudami didžiojoje šventėje, o šiai pasibaigus dar lauks kelionė atgalios. Iš ilgos štai tokių sambūrių istorijos Brunas puikiai žinojo, jog gentis būtinai privalo prisiruošti pakankamai maisto bei kitokių atsargų, kad įstengtų išgyventi per

žiemą po susibūrimo. Kaip tik dėl to jis ir nusprendė medžioti mamutą. Išankstiniai pasiruošimai ir sėkminga mamuto medžioklė suteiks jiems nemenką pranašumą. Tinkamai laikoma džiovinta mėsa, daržovės, vaisiai ir grūdai išsilaikys dvejus metus.

Medžioklei artėjant visus ne tik gaubė jaudulio aura, bet kartu cirkuliavo ir bemaž apčiuopiamos povandeninės prietarų srovės. Būsimą sėkmę galėjo nulemti daugybė dalykų. Menkiausiose smulkmenose žmonės įžvelgdavo pranašiškus ženklus. Visi apgalvodavo kiekvieną žingsnį, ypač tada, jei reikalas bent iš tolo būdavo susijęs su dvasiomis. Niekas nenorėjo tapti nesėkmę galinčio užtraukti dvasių pykčio priežastimi. Gamindamos maistą moterys elgėsi atsargiau nei paprastai – prisvilęs valgis irgi prišauktų nelaimę.

Vyrai kiekvieną planavimo tarpsnį palydėdavo ceremonijomis, karštais maldavimais siekdami suminkštinti juos supančias jėgas, o šamanas be paliovos lindėjo mažajame urve dėliodamas kaulus ir kurdamas galingus sėkmės kerus. Visa, kas klostydavosi gerai, buvo laikoma dvasių palankumo požymiu, o menkiausias nepasisekimas tapdavo nerimo priežastimi. Gentis vaikščiojo kaip ant adatų. Brunas nuo pat tos akimirkos, kai apsisprendė medžioti mamutą, ramiai neišmiegojo nė vienos nakties ir kartais pagalvodavo, jog verčiau tokia mintis apskritai nebūtų kilusi.

Vadas sušaukė vyrus į susirinkimą nutarti, kas leisis į žygį, o kas liks namie. Apsaugoti genties urvą – svarbus ir atsakingas uždavinys.

– Svarstau, ar nereikėtų palikti vieno medžiotojo, – pradėjo genties galva. – Mūsų nebus mažiausiai mėnesį, o gal net ir du. Nedera taip ilgai palikti urvo be apsaugos.

Medžiotojai vengė vado žvilgsnio baimindamiesi, jog sutikę jo akis gali būti išrinkti saugoti namų.

– Brunai, tau prireiks visų medžiotojų, – mostelėjo Zougas. – Mano kojos jau nebe tokios greitos, kad pavytų mamutą, tačiau rankos dar pakankamai tvirtos ir puikiai valdo ietį. Aš sugebu naudotis ne tik

svaidykle. Dorvo regėjimas prastėja, tačiau jis neaklas, o ir raumenys dar nenusilpę. Jam vis dar kuo puikiausiai sekasi mosuoti vėzdu arba ietimi, todėl apginti urvą jis tikrai įstengs. Kol kūrensime ugnį, žvėrys pernelyg neprisiartins. Dėl urvo saugumo jaudintis jums nėra jokio reikalo, verčiau galvokite apie mamuto medžioklę. Aišku, sprendimą priimu ne aš, tačiau, mano manymu, tau derėtų vestis visus medžiotojus.

– Aš pritariu, Brunai, – palinkęs į priekį ir šiek tiek prisimerkęs pridūrė Dorvas. – Mudu su Zougu sugebėsime apginti urvą, kol jūsų nebus.

Brunas pažvelgė į Zougą, paskui į Dorvą, tada vėl nukreipė žvilgsnį į pirmąjį. Jam nesinorėjo palikti nė vieno medžiotojo ir rizikuoti sėkme.

– Tu teisus, Zougai, – galiausiai ištarė mostu. – Jei jau judu su Dorvu negalite medžioti mamuto, nereiškia, jog nesate pakankamai stiprūs urvo saugotojai. Genčiai pasisekė, kad jūs abu vis dar kupini jėgų, o aš džiaugiuosi, kad ankstesniojo vado dešinioji ranka vis dar tebėra tarp mūsų ir padeda man savo išmintimi.

Niekada nekenkia užsiminti senam žmogui, koks jis naudingas ir vertinamas gentainių.

Kiti medžiotojai lengviau atsikvėpė. Nė vienas iš jų nebus paliktas. Jie truputį gailėjosi didžiojoje medžioklėje nebeįstengiančių dalyvauti senukų, bet kartu jautėsi dėkingi, kad šie liks saugoti urvo. Šamanas, savaime suprantama, irgi neketino leistis į varginančią kelionę; jis nebuvo medžiotojas. Vis dėlto Brunui ne kartą pasitaikė pastebėti, kaip žvitriai iškilus pavojui senasis luošys mojuoja lazda, todėl mintyse prie gynėjų priskyrė ir jį. Jie trise tikrai atstos vieną medžiotoją.

– O kurias moteris vesimės? – paklausė Brunas. – Ebra eis drauge.

– Uka irgi, – pridūrė Grodas. – Ji stipri, patyrusi ir neturi mažų vaikų.

– Teisingai. Uka geras pasirinkimas, – sutiko Brunas. – Ir dar Ovra, – pasakė žvelgdamas į Guvą.

Patarnautojas pritariamai linktelėjo.

– O kaip Oga? – paklausė Braudas. – Brakas jau vaikšto. Jis jau nebe kūdikis ir netrukus bus atjunkytas nuo krūties, todėl itin daug motinos dėmesio nebereikalauja.

Brunas valandėlę pagalvojo.

– Nematau priežasčių nesutikti. Kitos moterys pagelbės jai prižiūrėti vaiką. Oga puiki darbininkė, todėl turime pasinaudoti jos sugebėjimais.

Braudas pasijuto pamalonintas. Jis džiaugėsi girdėdamas gerus vado atsiliepimus apie savo porininkę ir laikė tai komplimentu sau pačiam, tinkamai ją išlavinusiam.

– Kelios moterys turi likti prižiūrėti vaikų, – sumosavo Brunas. – Ką pasakysite apie Agą ir Iką? Grubas ir Igra dar per jauni tokiai tolimai kelionei.

– Aba su Iza galėtų juos prižiūrėti, – pasiūlė Krugas. – Igra Ikai didelių rūpesčių nekelia.

Daugelis vyrų per ilgą medžioklės žygį norėjo turėti savo moteris po ranka, kad nereikėtų priklausyti nuo kitų vyrų porų.

– Nežinau, kaip Ika, – pakomentavo Drugas, – bet Agai, man atrodo, šį kartą derėtų likti. Ji augina tris vaikus ir net jei Grubą vestųsi kartu, žinau, kad Ona jos labai ilgėtųsi. Beje, Vornas irgi norėtų keliauti kartu.

– Manau, ir Agai, ir Ikai reikia likti, – nusprendė Brunas. – Vornui irgi. Vaikinukui nebūtų ką veikti. Medžioti jis dar per jaunas, o talkinti moterims irgi pernelyg netrokštų, juolab jei jį prižiūrinčios motinos nebūtų šalia. Mamuto medžioklė jo dar laukia ateityje.

Nė žodžio iki šiol neprataręs šamanas nusprendė, jog dabar kaip tik tinkamiausia akimirka.

– Iza keliauti per silpna ir dar jai reikia rūpintis Uba, tačiau niekas netrukdo leistis į žygį Ailai.

– Ji dar netgi ne moteris, – tuojau pat įsiterpė Braudas, – be to, dvasioms gali nepatikti, jei tarp mūsų bus pašalietė...

– Ji aukštesnė už moterį ir pakankamai stipri, – užginčijo Drugas, – darbšti, mitrių rankų darbininkė, dvasios jai palankios. Prisiminkite urvą. Ir Oną. Man atrodo, ji atneš sėkmę.

– Drugas teisus. Ji vikriai darbuojasi, stiprumu nenusileidžia moterims, vaikų, kuriais reikia rūpintis, neturi, nors, jei Iza būtų stipresnė, mieliau vesčiausi ją. Aila eis drauge, – mostu baigė Brunas.

Sužinojusi, kad eis į mamuto medžioklę, iš susijaudinimo Aila neįstengė ramiai nusėdėti. Ji įkyrėjo Izai nesibaigiančiais klausimais apie tai, ką reikia neštis, o likus keletui dienų iki numatyto išvykimo keletą kartų susikrovė ir vėl išsikrovė krepšį.

– Nesistenk prisikrauti per daug, Aila. Jei medžioklė pavyks, einant atgal našta gerokai pasunkės. Bet turiu kai ką, ką tau tikrai derėtų pasiimti. Ką tik baigiau.

Pamačius Izos ištiestą maišą Ailai iš akių ištryško džiaugsmo ašaros. Jis buvo pagamintas iš vientiso ūdros kailio, palikus nepaliestą purų kailiuką, galvą, uodegą bei kojas. Iza paprašė Zougo parūpinti jai gyvūnėlį ir laikė paslėpusi kailį prie Drugo ugniakuro. Jos pačios nuostabai, Aga su Aba irgi prisidėjo ruošiant staigmeną.

– Iza! Čia mano medicinos krepšys! – šūktelėjo Aila ir suspaudė moterį glėbyje.

Ji nieko nelaukdama atsisėdo ir iškraustė visus mažučius ryšulėlius bei kapšelius ir išdėliojo juos eilėmis, kaip daugybę kartų matė darant Izą. Kiekvieną praskleidusi pauostė turinį, paskui vėl užrišo lygiai tokiais pačiais mazgais, kokiais šie buvo užrišti iš pradžių.

Būtų buvę nelengva atpažinti daugybę džiovintų žolelių bei šaknų orientuojantis vien pagal aromatą, nors ypač nuodingi augalai papras-

tai pasižymėjo itin stipriu kvapu. Taigi siekiant išvengti klaidų buvo sugalvota ištisa sudėtinga mazgų bei virvelių sistema. Tam tikros rūšies vaistažolių maišeliai buvo rišami ašutinėmis virvelėmis iš arklio karčių ar uodegos, kiti – raišteliais iš bizono ar kokio kito gyvulio plaukų, pasižyminčių išskirtine spalva ir specifinėmis ypatybėmis, dar kiti būdavo užveržti juostelėmis iš sausgyslių, lanksčios žievės, vijoklių šakelių arba odiniais dirželiais. Derėdavo įsiminti ne tik vieno ar kito augalo gydomąsias ypatybes, bet ir paketėlį užveržusio raištelio tipą bei mazgų sistemą.

Aila susikrovė kapšelius atgal į medicinos krepšį ir virve pritvirtinusi jį sau prie juosmens minutėlę pasigėrėjo. Paskui vėl nusirišo ir padėjo prie renkamoms gėrybėms skirtos pintinės bei didžiulių maišų, į kuriuos ketino sukrauti sumedžioto mamuto mėsą.

Viskas buvo paruošta. Ailai ramybės nedavė vienui viena problema: kur dėti svaidyklę? Žinojo per žygį neturėsianti iš jos jokios naudos, tačiau palikti bijojo, kad netyčia neaptiktų Iza arba Krebas. Svarstė, gal reikėtų paslėpti miške, bet ten ginklą galėjo apgadinti aplinkos poveikis arba atkapstęs apgraužti koks nors gyvūnas. Galiausiai mergina nusprendė svaidyklę neštis saugiai paslėpusi tarp drabužio klosčių.

Išvykimo dieną gentis sukilo dar neprašvitus, o vos dangui pradėjus švieséti, ryškėjant tikrosioms gausios lapijos spalvoms, būrys leidosi į kelią. Jiems traukiant kalnų taku į rytus nuo urvo horizontą nutvieskę akinantys tekančios saulės spinduliai apačioje plytinčią sausos žolės jūrą nudažė ryškia auksine spalva. Saulei dar nespėjus pakilti kiek aukščiau, jie visu būriu nusileido nuo miškingo prieškalnių šlaito ir pasiekė stepę. Brunas vedė sparčiu žingsniu, bemaž tokiu pat, kokiu žygiuodavo vyrai eidami vieni. Nors nešuliai buvo nesunkūs, prie tokio tempo nepratusioms moterims teko gerokai pasistengti, kad neatsiliktų.

Būrys keliavo nuo saulėtekio iki saulės laidos ir per dieną sukardavo kur kas didesnį atstumą negu tuomet, kai visa gentis ieškojo naujo

urvo. Maisto bemaž negamino, tik užsikaitindavo arbatos, todėl moterims daug darbo nebuvo. Vyrai pakeliui nemedžiojo; visi maitinosi kelioniniu maistu, kokį paprastai nešamasi medžioklėn: džiovinta mėsa ir paplotėliais iš lydytų taukų, sumaišytų su džiovintais vaisiais. Šitoks davinys buvo pakankamai maistingas ir puikiai padėdavo atgauti jėgas.

Vėjų gairinamoje stepėje buvo ganėtinai šalta ir traukiant į šiaurę tolydžio darėsi vis vėsiau. Iš ryto vos pajudėję jie imdavo nusimetinėti viršutinius apdarų sluoksnius. Žmones šildė spartus žingsnis. Tiktai sustoję trumpam atsipūsti jie pastebėdavo, koks žvarbus tapo oras. Po pirmųjų kelių dienų, pramankštinus kojas ir įėjus į ritmą, moteris kamavęs raumenų skausmas liovėsi.

Kraštovaizdis šiaurinėje pusiasalio dalyje tapo atšiauresnis. Plačius plokščiakalnius staiga pakeitė stačių uolų apsupti siauri tarpekliai, susidarę tebešėlstančiai tų laikų žemei triukšmingai nusipurčius ją varžiusius kalkakmenio pančius. Dantytų uolynų juosiami ankšti kanjonai kai kur uoloms susijungus baigdavosi aklavietėmis, o kai kur kelią pastodavo nuo aplinkinių sienų atskilusių aštrių akmenų krūvos. Kitur driekėsi pavasarinių upokšnių išgraužti kanalai, susisiekiantys su veržliomis upėmis. Tiktai netoli vandens augdavo viena kita vėjo nulenkta pušis, keli maumedžiai, balteglės, apsupti žemaūgių, krūmus neką tepranokstančių beržų bei gluosnių, kurie paįvairindavo žole užžėlusių stepių monotoniją. Retkarčiais, kai pasitaikydavo drėgnas upės slėnis, apsaugotas nuo nepaliaujamų vėjų, pavykdavo pamatyti daugmaž normalaus dydžio spygliuočių ir smulkialapių lapuočių.

Kelionė vyko be ypatingų nuotykių. Būrys žygiavo sparčiu, tolygiu žingsniu dešimt dienų, o tada Brunas ėmė siuntinėti vyrus į priekį pasižvalgyti po vietovę, taip pat kelioms artimiausioms dienoms sumažindamas tempą. Platus, prie žemyno prisišliejęs pusiasalio kaklelis jau buvo visai netoli. Kaip tik čia jie tikėjosi netrukus pamatyti mamutus.

Grupelė sustojo prie nedidelės upės. Kiek anksčiau Braudą ir Guvą į žvalgybą išsiuntęs Brunas paėjėjo toliau nuo kitų ir žvelgė ta kryptimi, kuria nuėjo žvalgai. Netrukus reikėjo apsispręsti, ar likti apsistojus prie šios upės, ar iki vakaro dar šiek tiek paėjėti. Popietiniai šešėliai ilgėdami linko vakarop, ir jeigu du jauni vyrai artimiausiu metu nesugrįš, sprendimas bus akivaizdus. Vadas prisimerkęs atgręžė veidą žvarbiam rytų vėjui, kuris apvyniojo aplink kojas ilgą kailinį apsiaustą ir priplojo prie veido tankią barzdą.

Staiga tolumoje tarytum pastebėjo judesį. Kiek luktelėjus išties išryškėjo dviejų bėgančių vyrų figūrėlės. Bruną persmelkė netikėtas jaudulys. Galbūt suveikė intuicija, o gal pagelbėjo sugebėjimas perprasti kūno kalbą. Pamatę vienišą siluetą žvalgai modami rankomis dar padidino greitį. Brunas naujieną žinojo daug anksčiau negu išgirdo jų balsus.

– Mamutas! Mamutas! – dusdami šaukė žvalgai bėgdami prie grupelės.

Visi apsupo triumfuojančius vyrus.

– Didžiulė kaimenė rytų pusėje, – susijaudinęs mostelėjo Braudas.

– Kaip toli? – paklausė Brunas.

Guvas parodė stačiai į viršų, paskui apvedė ranka trumpą lanką. „Už keleto valandų kelio“ – reiškė signalas.

– Rodykite kelią, – mostelėjo Brunas ir davė kitiems ženklą sekti įkandin.

Per keletą likusių dienos valandų jie spės sutrumpinti nuotolį, skiriantį nuo bandos.

Saulei jau liečiant horizontą medžiotojai ir moterys tolumoje galiausiai pastebėjo judančią tamsią dėmę. Kaimenė didelė, pagalvojo Brunas liepdamas visiems sustoti. Teko pasitenkinti iš ankstesnės stovyklavietės atsineštomis vandens atsargomis, kadangi ieškoti upelio jau buvo per tamsu. Iš ryto galės paieškoti patogesnės vietos. Svarbiausia, kad aptiko mamutus. Dabar viskas priklausė nuo medžiotojų.

Būreliui persikėlus į naują stovyklą šalia vingiuoto upelio, iš abiejų pusių apsupto kelių eilių retų krūmokšnių, Brunas išsivedė medžiotojus apsidairyti ir apsvarstyti galimybių. Mamuto neužgainiosi iki išsekimo kaip bizono ir nepargriausi supančiojęs bola. Medžiojant šiuos storaodžius gauruotus milžinus reikėjo pasitelkti visiškai kitokią taktiką. Brunas su vyrais apžiūrėjo visas artimiausias daubas ir tarpeklius. Vadas dairėsi siaurėjančio aklino kanjono netoli lėtai judančios kaimenės, kurio pakraščiuose ir uždarame gale riogsotų rieduliai.

Ankstų kitos dienos rytą priešais Bruną nervingai atsisėdo Oga ir nulenkė galvą. Ovra su Aila susirūpinusios lūkuriavo jai už nugaros.

– Ko nori, Oga? – mostelėjo Brunas patapšnojęs jai per petį.

– Moteris turi prašymą, – neryžtingai pradėjo ji.

– Kokį?

– Ši moteris nė sykio nematė mamuto, kaip ir Ovra su Aila. Ar vadas leistų mums prieiti šiek tiek arčiau ir pasižiūrėti į žvėris?

– O kaip Ebra ir Uka? Ar jos irgi nori pamatyti mamutą?

– Jos sako, jog kol baigsime visus darbus, į mamutą prisižiūrėsiančios į valias. Juodvi nepageidauja eiti, – atsakė Oga.

– Jos išmintingos moterys. Kita vertus, joms jau anksčiau teko matyti mamutą. Banda priešvėjinėje pusėje, todėl nieko nepajus, jei neprisiartinsite pernelyg arti ir nemėginsite apeiti aplink.

– Arti neisime, – pažadėjo Oga.

– Manau, kad pamačiusios juos nejusite nė menkiausio noro artintis. Ką gi, galite eiti, – nusprendė vadas.

Nieko nenutiks, jei moterys leisis į nedidelę ekskursiją, pagalvojo jis. Šiuo metu jos bemaž nuobodžiauja, o vėliau darbo turės į valias... jei tik dvasios išliks mums palankios.

Moterų trijulė su jauduliu laukė būsimojo nuotykio. Nors visos be paliovos šnekučiavosi apie neregėtus milžiniškus žvėris, ne kas kitas, o Aila įkalbėjo Ogą paprašyti leidimo. Per kelionę jos labiau suartėjo negu gyvendamos urve ir geriau pažino viena kitą. Iš prigimties tyli ir santūri Ovra visada laikė Ailą viena iš vaikų ir nemėgindavo su ja susibičiuliauti. Oga, žinodama Braudo požiūrį į merginą, irgi stengėsi pernelyg su ja nebendrauti. Be to, abi vyresnės buvo suaugusios, susiporavusios, savųjų vyrų ugniakurų šeimininkės, o Aila – vis dar vaikas, kuriam nepažįstami šeimos rūpesčiai ir atsakomybė. Taigi moterys manė neturinčios su ja itin daug bendro.

Tiktai šią vasarą, kai Aila lyg ir įgijo suaugusios statusą ir pradėjo dalyvauti medžioklės žygiuose, o ypač per pastarąją kelionę, moterys ėmė žiūrėti į ją ne tik kaip į vaiką. Aila buvo aukštesnė už visas kitas moteris, todėl atrodė kaip suaugusi. Daugeliu atveju medžiotojai ją tokia ir laikė. Krugas ir Drugas paprastai kreipdavosi į ją. Abiejų vyrų porininkės liko urve, o Aila poros neturėjo, todėl nereikėdavo prašinėti kito vyro leidimo, kaip reikalavo taisyklės.

Trijų jaunų moteriškosios lyties atstovių susidomėjimas medžiokle jas suartino. Anksčiau Aila artimai bendravo tik su Iza, Krebu ir Uba, todėl dabar džiaugėsi naujai užmegztais šiltais, bičiuliškais santykiais su moterimis.

Iš ryto, netrukus po vyrų išėjimo, Oga paliko Braką Ebrai su Uka, ir trijulė leidosi į kelionę. Pasivaikščiojimas buvo išties malonus. Netrukus jos jau karštai šnekučiavosi įnirtingai mosuodamos rankomis ir kartkartėmis įterpdamos esmę pabrėžiančių žodžių. Priartėjus prie gyvūnų pokalbis nuslopo, o galiausiai ir visai liovėsi. Draugės sustojo ir net išsižiojusios įsispoksojo į milžiniškus padarus.

Tankia vilna apžėlę mamutai buvo puikiai prisitaikę prie nuožmaus ledyninio klimato ir šalčio. Storą žvėrių odą dengė tankus minkštas kailis ir dar susivėlę, maždaug penkiasdešimties centimetrų ilgio raudonai rudi gaurai. Be to, milžinus saugojo maždaug dešimties centimetrų poodinis riebalų sluoksnis. Jų kūno sandarą irgi nulėmė šaltis. Vidutinio dydžio gyvūno ūgis ties guga paprastai siekdavo tris metrus. Palyginti su visu liemeniu, jų galvos buvo itin masyvios, iškilusios aukštai viršum pečių, smailiu viršugalviu. Milžinų ausys buvo mažos, uodegos striukos ir ne itin ilgi straubliai, užsibaigiantys dviem išsikišimais, iš viršaus ir iš apačios. Iš šono, ties sprandu, tarp kupoliškos galvos ir aukštos riebalinės kupros kauburio, buvo matyti įdubimas. Nugaros staigiai leidosi link dubens ir trumpesnių užpakalinių kojų. Tačiau didžiausią įspūdį darė ilgos, lenktos iltys.

– Tik pažiūrėkite į šitą! – mostelėjo Oga rodydama į seną patiną.

Gana arti viena kitos augančios balkšvos iltys smigo stačiai žemyn, paskui krypo į išorę, vėliau į viršų, tada į vidų ir susikryžiavusios priešais žvėrį nusidriekė beveik per penkis metrus į priekį.

Mamutas pešė straubliu žolę, bruko šiurkščius sausus jos gniužulus sau į burną ir smulkino milžiniškas diles primenančiais galingais dantimis. Jaunesnis mamutas trumpesniu, bet tokiu pat naudingu straubliu su šaknimis išrovė maumedį ir ėmė skabyti šakeles bei lupti žievę.

– Kokie jie didžiuliai! – nusipurčiusi mostu pasakė Ovra. – Aš nė nemaniau, kad būna tokių didelių žvėrių. Kaip medžiotojai vieną iš jų nudės? Juk nė neįstengs jo pasiekti ietimi.

– Nežinau, – atsiliepė taip pat išsigandusi Oga.

– Verčiau jau nė nebūtume čionai atėjusios, – pratarė Ovra. – Vyrų laukia pavojinga medžioklė. Gali būti ir sužeistų. Ką aš darysiu, jei kas nors atsitiks Guvui?

– Brunas neabejotinai turi planą, – patikino Aila. – Manau, jis nė nemėgintų medžioti šių žvėrių, jei nemanytų, kad vyrai įstengs. Norėčiau pamatyti, – pridūrė svajingai.

– O aš ne, – pasakė Ovra. – Norėčiau būti kuo toliau nuo tos vietos. Džiaugsiuosi, kai viskas bus baigta.

Oga prisiminė, kaip jos motinos porininkas žuvo per nelaimingą atsitikimą medžioklėje prieš pat žemės drebėjimą, pasiglemžusį ir jos motiną. Moteris žinojo, kad ir menki pavojai, bet rizika visuomet išlieka.

– Manau, mums metas grįžti, – paragino Ovra. – Brunas liepė pernelyg nesiartinti. Mane ir pačią traukia kuo greičiau nuo jų atitolti.

Trijulė patraukė atgalios. Joms sparčiai tolstant Aila keletą kartų grįžtelėjo. Grįždamos bičiulės buvo kur kas tylesnės. Kiekviena skendėjo savose mintyse ir nebuvo nusiteikusi plepėti.

Kartu su vyrais parėjęs Brunas liepė moterims kitą rytą, medžiotojams išėjus, išardyti stovyklą ir judėti į priekį. Jis surado tinkamą vietą ir ketino rytoj pradėti medžioklę, todėl norėjo, kad moterys pasitrauktų iš kelio. Prieš dieną jis aptiko itin patogų tarpeklį, tačiau šis buvo pernelyg toli nuo mamutų. Tad kai pietvakarių kryptimi lėtai slenkanti banda po kelių dienų pakankamai priartėjo prie kanjono, ir plano įgyvendinimas tapo įmanomas, vadas šį posūkį palaikė itin palankiu ženklu.

Kai medžioklės ekspedicijos nariai išsiropštę iš po šiltų kailių iškišo nosis iš žemų palapinių, juos pasitiko žvarbaus rytų vėjo gūsiai, nešiojantys lengvą, smulkų, sausą sniegą. Niūrus pilkas dangus, slepiantis planetą apšvietusią saulę, neįstengė nuslopinti jų įkarščio. Išaušo mamuto medžioklės diena. Moterys nuskubėjo ruošti arbatos. Kaip sportininkai prieš atsakingas varžybas, medžiokliai neketino valgyti nieko daugiau, o tik trypinėjo mankštindami raumenimis ir badydami ietimis orą. Ore tvyrojo įtampa.

Grodas paėmė iš laužo rusenančią žariją ir įsidėjo į tauro ragą, kybantį jam ant juosmens. Guvas irgi paėmė žariją. Jie rūpestingai apsivyniojo kailiais, bet ne įprastais sunkiais ir šiltais, o lengvesniais, nevaržančiais judesių. Šalčio nė vienas nerimo užvaldytas medžiotojas nejuto. Brunas paskutinį kartą trumpai išdėstė planą.

Kiekvienas vyras užmerkė akis ir sugniaužė savo amuletą, paskui pakėlė iš vakaro pasigamintą neuždegtą deglą ir leidosi į kelią. Aila nulydėjo juos akimis, slapčia trokšdama sekti iš paskos. Kiek parymojusi suskubo prisijungti prie moterų, kurios jau tvarkė stovyklą ir rinko sausą žolę, mėšlą bei krūmų šakas būsimam laužui.

Vyrai gana greitai pasiekė kaimenę. Mamutai po naktinio poilsio jau judėjo į priekį. Medžiotojai sutūpė aukštoje žolėje laukdami, kol Brunas įvertins paskiausiai judančius gyvūnus. Šis apžiūrėjo seną patiną masyviomis susisukusiomis iltimis. Tai bent būtų grobis, pastebėjo patylom, tačiau atmetė šį variantą. Juk būrio laukė ilgas kelias namo, o milžiniškos iltys taps nereikalinga našta. Jaunesnio gyvulio iltis nešti kur kas lengviau, o ir mėsa bus švelnesnė. Tai kur kas svarbiau už triumfą, kurį patirtų puikuodamiesi milžiniškomis iltimis.

Vis dėlto jaunesni patinai buvo pavojingesni. Trumpesni jų straubliai tiko ne tik medžiams rauti, bet kartu atstodavo ir itin veiksmingą ginklą. Brunas kantriai laukė. Ilgai ruošėsi ir sukorė šitokį kelią ne tam, kad dabar pultų kaip akis išdegęs ir viską sugadintų. Jis žinojo, ko laukia, ir buvo nusiteikęs verčiau sugrįžti kitą dieną, užuot rizikavęs genties sėkme. Kiti medžiotojai irgi laukė, tik ne visi kantriai.

Tekanti saulė sušildė rūškaną, apniukusį dangų ir prasklaidė debesis. Snigti liovėsi, pro debesų properšas prasiveržė skaistūs spinduliai.

– Kada jis ketina duoti ženklą? – nebyliai mostelėjo Guvui Braudas. – Pažiūrėk, kaip aukštai jau pakilusi saulė. Kurių galų reikėjo išeiti taip anksti ir tupėti čia? Ko jis laukia?

Braudo gestus pastebėjo Grodas.

– Brunas laukia tinkamo meto. Ar verčiau norėtum grįžti tuščiomis, ar kelias akimirkas luktelėti? Būk kantrus, Braudai, ir mokykis. Vieną dieną tau pačiam teks nuspręsti, kada tinkamas metas pradėti. Brunas – geras vadas ir puikus medžiotojas. Tau pasisekė, kad turi progą iš jo pasimokyti. Vien narsos vadui nepakanka, reikia šio to daugiau.

Braudui Grodo pamokslas ne itin patiko. Kai tapsiu vadu, jis nebus mano padėjėju. Šiaip ar taip, Grodas bus jau per senas. Vaikinas pasimuistė, pakeitė padėtį, nusipurtė persmelktas žvarbaus vėjo gūsio ir vėl įsitaisė laukti.

Saulė jau kybojo aukštai danguje, kai Brunas galų gale davė ženklą „pasiruošti". Kiekvienas medžiotojas pajuto aštrų jaudulio dilgtelėjimą. Jauniklio besilaukianti apsunkusi patelė prisiartino prie bandos pakraščio, o paskui šiek tiek nuklydo į šalį. Buvo dar gana jauna, nors pagal ilčių ilgį, nėštumas veikiausiai ne pirmas ir jau artėjantis prie pabaigos, todėl mamutė judėjo nerangiai. Patelė nebus pernelyg greita ir vikri, o vaisiaus mėsa taps sultingu prizu.

Pastebėjusi kitų dar neaptiktą žolės plotelį mamutė pajudėjo jo pusėn. Akimirką ji stovėjo vienui viena, neapsaugota bandos. Kaip tik tokios akimirkos laukė Brunas. Vadas pasignalizavo.

Grodas vienoje rankoje laikė paruoštą žariją, o kitoje – deglą. Vos Brunui mostelėjus priglaudė deglą prie žarijos ir pūtė tol, kol šis užsiliepsnojo. Drugas nuo pirmojo uždegė du kitus deglus ir įteikė Brunui. Trys jaunesnieji medžiotojai pamatę signalą visu greičiu pasileido link tarpeklio. Jų eilė ateis vėliau. Kai deglai jau degė, Brunas su Grodu išbėgo priešais mamutą ir priglaudė liepsnojančius deglus prie sausos stepės žolės.

Suaugę mamutai kitų priešų, išskyrus žmogų, gamtoje neturėjo; tik labai jauni arba visiškai nusenę kartais tapdavo plėšrūnų aukomis. Tačiau milžiniški žvėrys bijojo ugnies. Dėl gamtinių priežasčių kilę stepių gaisrai kartais nevaldomi siautėdavo ištisas dienas naikindami

viską pakeliui. Žmogaus sukeltas gaisras kėlė tokį pat pavojų. Grėsmę pajutusi kaimenė akimoju susitelkė į krūvą. Plintanti ugnis turėjo atkirsti patelę nuo kitų. Brunas su Grodu atsidūrė tarp mamutės ir bandos. Jiems grėsė pavojus ir iš vienos, ir iš kitos pusės, be to, paniškai bėgantys monstrai galėjo vyrus tiesiog sutrypti.

Dūmų kvapas sukėlė taikiai besiganiusioje kaimenėje suirutę, kilo baisus triukšmas. Patelė kryptelėjo į bandos pusę, bet jau buvo per vėlu – ją nuo kitų skyrė ugnies siena. Mamutė sukliko šaukdamasi pagalbos, tačiau smarkaus rytų vėjo įpūstos liepsnos pamažu supo besiblaškančius gyvulius. Gelbėdamasi nuo atskriejančios ugnies kaimenė pasileido į vakarus. Gaisras stepėje įsisiautėjo, tapo nekontroliuojamas, tačiau žmonėms jis mažiausiai rūpėjo. Vėjas nukreips ugnį nuo tos vietos, į kurią jie ketino traukti.

Iš išgąsčio klykianti patelė apimta panikos pasisuko į rytus. Drugas, luktelėjęs, kol ugnis įsiliepsnos, nubėgo į šalį. Pamatęs, jog patelė pasileido šalin, šaukdamas ir mosikuodamas deglu nudūmė link persigandusio žvėries, gindamas jį į pietryčius.

Jauniausieji ir greičiausieji medžiotojai – Krugas, Braudas ir Guvas – kiek įkabindami lėkė priešais mamutę. Vyrukai, nors iš pradžių ir buvo pranašesni, baiminosi, kad paklaikęs monstras jų neaplenktų. Brunas, Grodas ir Drugas stengdamiesi neatsilikti bėgo iš paskos, vildamiesi, kad persekiojama auka nepakeis krypties. Laimė, įsibėgėjusi milžinė aklai kūrė vien tik į priekį.

Trims jauniesiems medžiokliams pasiekus uždarą tarpeklį, Krugas pasuko į jį. Braudas su Guvu sustojo prie pietinės sienos. Susijaudinęs, orą vos gaudantis Guvas kilstelėjo tauro ragą ir nebyliai kreipėsi į savo totemą, kad tik žarija teberusentų. Angliukas vis dar žioravo, tačiau nei vienam, nei kitam nepakako kvapo ugniai įpūsti. Į pagalbą atskubėjęs vėjo šuoras uždegė deglą. Užžiebę du deglus, jaunuoliai pasiėmė po vieną į ranką ir atsitraukė nuo sienos stengdamiesi nuspėti, kurioje vietoje pasirodys mamutė. Ilgai laukti neteko. Vos spėjus trumpa

malda paprašyti totemų pagalbos, persigandęs, baubiantis žvėris jau dundėjo artyn. Narsūs jauni vyrai, mojuodami ugnimi priešais save, pasileido tiesiai į lekiantį monstrą. Jų laukė sunki ir pavojinga užduotis įvaryti siaubo nukamuotą gyvulį į tarpeklį.

Nuo ugnies besigelbėjanti supanikavusi storaodė milžinė, užuodusi dūmus priešakyje, ėmė dairytis į šalis. Ji staigiai metėsi į šoną ir įlapnojo į kanjoną; Braudas ir Guvas lipo patelei ant kulnų. Maurojanti pabaisa kūrė kanjonu į priekį, kol pasiekusi susiaurėjimą suprato nebeturinti kur bėgti. Nebegalėdama nei pajudėti į priekį, nei apsigręžti ankštoje erdvėje mamutė sukliko iš nevilties.

Braudas su Guvu uždusę iš paskutiniųjų paspaudė dar greičiau. Braudas jau laikė rankoje Drugo rūpestingai išgaląstą, šamano užkerėtą peilį. Staigiu nutrūktgalvišku judesiu medžiotojas prišoko prie kairės užpakalinės aukos kojos ir aštriais ašmenimis perrėžė sausgysles. Orą perskrodė šaižus skausmo klyksmas. Žvėris nebegalėjo pajudėti į priekį, neįstengė pasisukti į šoną, o dabar nebepajėgė nė pasitraukti atbulomis. Pasekdamas Braudo pavyzdžiu Guvas perpjovė dešiniosios kojos sausgysles. Milžiniškas gyvulys suklupo.

Priešais krūpčiojantį, agoniškai trimituojantį mamutą iš už riedulio iššoko Krugas ir sviedė ilgą nusmailintą ietį tiesiai į pražiotą burną. Patelė instinktyviai bandė pulti ir išspjovė kraujo čiurkšlę beginkliam vyrui virš galvos. Tačiau beginklis jis stovėjo neilgai – nieko nelaukdamas nuskubėjo pasiimti kitos ieties iš krūvelės, paslėptos už uolos. Krugui jau suėmus antrą ietį, tarpeklį pasiekę Brunas, Drugas ir Grodas užšoko ant akmenų abipus milžiniškos nėščios mamutės. Medžiotojai suvarė ietis į sužeisto padaro šonus beveik vienu metu. Bruno ginklas įsmigo į nedidelę akį, ir ant jo trykštelėjo šiltas raudonas skystis. Žvėris susverdėjo ir iš paskutiniųjų jėgų garsiai, grėsmingai sumaurojęs susmuko ant žemės.

Nusikamavę vyrai pamažu suvokė, kas įvyko. Staiga įsivyravusioje tyloje medžiotojai susižvalgė. Širdys ėmė plakti visai kitokio jaudulio

ritmu. Iš pačių gelmių iškilęs nerišlus, pirmykštis pergalės šūksnis lyg sprogimas išsiveržė iš gerklių. Jiems pavyko! Jie užmušė galingąjį mamutą!

Šeši, palyginti su žvėrimi, apgailėtinai silpni vyrai, pasinaudodami įgūdžiais bei sumanumu, pasitelkę beatodairišką narsą bendromis pastangomis įveikė milžiną, kurio nepajėgdavo nugalėti nė vienas plėšrūnas. Joks, net ir pats stipriausias, pats vikriausias, pats klastingiausias keturkojis medžiotojas nebūtų įstengęs atkartoti jų žygdarbio. Braudas užšoko ant uolos šalia Bruno, o paskui – ant parkritusio žvėries. Po akimirkos šalia jo atsidūręs Brunas paplojo jaunuoliui per petį ir ištraukęs iš mamuto akies savo ietį iškėlė aukštai virš galvos. Kiti keturi nieko nelaukdami prisijungė ir judėdami besidaužančių savo širdžių ritmu ėmė šokinėti ant milžiniško gyvulio nugaros, taip išreikšdami pakilią nuotaiką.

Paskui Brunas nušoko žemyn ir apėjo aplink visą ankštą erdvę bemaž užpildžiusį grobį. Nė vienas vyras nesužeistas, keli patyrė tik menkus įbrėžimus, pagalvojo jis. Medžioklė išties buvo labai sėkminga. Totemai veikiausiai liko mumis patenkinti.

– Turime parodyti dvasioms savo dėkingumą, – pareiškė vadas kitiems. – Kai sugrįšime, šamanas atliks ypatingas apeigas, o dabar išimsime kepenis – kiekvienas gaus po gabalėlį, be to, parnešime po kąsnelį Zougui, Dorvui ir šamanui. Kitą dalį atiduosime mamuto dvasiai – taip pasielgti man liepė šamanas. Užkasime jas čia, patelės žuvimo vietoje. Jos viduje esančio mamučiuko kepenis irgi užkasime čia pat. Be to, šamanas prisakė neliesti smegenų, mat jos turi likti savo vietoje, siekiant išsaugoti jose tebegyvenančią dvasią. Kas sudavė pirmąjį smūgį, Braudas ar Guvas?

– Braudas, – atsakė Guvas.

– Vadinasi, Braudas gaus pirmąjį kepenų gabalą, tačiau sėkminga medžioklė – bendras visų nuopelnas.

Braudas su Guvu buvo pasiųsti atvesti moterų. Vieno galingo energijos proveržio pareikalavęs vyrų darbas buvo baigtas. Dabar atėjo moterų eilė. Jų laukė varginantis mėsinėjimas ir atsargų ruošimas. Pasilikę vyrai išskrodė milžinišką mamutę ir išėmė beveik išsivysčiusį vaisių. Atėjus moterims medžiotojai padėjo joms nudirbti kailį. Žvėris buvo toks didelis, jog prireikė viso būrio pastangų. Išpjaustinėjus geriausias dalis jos buvo sukištos į akmenines slėptuves, kad užšaltų. Aplink kitus gabalus žmonės užkūrė ugnį, siekdami neleisti jai sustingti, o kartu apsaugodami nuo įkyrių maitėdų, kuriuos kaipmat priviliodavo kraujo ir žalios mėsos kvapas.

Pirmą sykį po išvykimo iš urvo šviežios mėsos prisivalgę medžioklės išvykos dalyviai nuvargę, bet laimingi ir apimti dėkingumo sugulė į šiltus kailio guolius. Iš ryto, vyrams susispietus į krūvą dar kartą aptarti jaudinančios medžioklės ir pasigėrėti vienas kito narsa, moterys kibo į darbą. Upokšnis tekėjo kiek atokiau nuo tarpeklio, todėl iš pradžių kilo šiokių tokių nepatogumų, tačiau padaliję skerdieną į didelius gabalus jie persikėlė arčiau vandens. Keturkojams bei sparnuotiems maitėdoms palikdami tik kaulus ir ant jų užsilikusią vieną kitą siaurą mėsos atraižėlę.

Gentis naudodavo bemaž visas mamuto kūno dalis. Iš kietos odos gamindavosi apavą – gerokai tvirtesnį ir atsparesnį už kitų gyvūnų odos gaminius, uždangą nuo vėjo olos angai, virti skirtus katiliukus, diržus apdarams susijuosti, lauko stogines. Minkštąjį apatinį kailio sluoksnį suveldavo ir kimšdavo į pagalves arba maišus, kuriuos pasitiesdavo guolyje, arba netgi į kūdikių vystyklus, kad sugertų drėgmę. Iš ilgųjų plaukų vydavo tvirtas virves; sausgysles susukdavo atskirai. Pūsles, skrandį ir žarnas paversdavo vandens tara, sriubos puodais, maistui saugoti skirtais indais ar netgi neperšlampančiais apsiaustais nuo lietaus. Beveik niekas nenueidavo vėjais.

Naudinga buvo ne tik mėsa bei kitos dalys. Genties žmonės ypač vertino riebalus. Riebalai teikė kalorijų jų energijai palaikyti, žiemą šildydavo iš vidaus, o vasarą, kai virte virdavo darbai, teikdavo jėgų. Juos naudodavo ir apdorodami kitų, neriebių gyvūnų kailius, tokių kaip elniai, arkliai, taurai, bizonai bei triušiai. Taukai virsdavo akmeninių lempų degalais, kurios kartu teikė ir šviesą, ir šiokią tokią šilumą, jais įtrinti paviršiai tapdavo atsparūs drėgmei, iš riebalų pagaminti tepalai malšindavo skausmus, jie padėdavo uždegti drėgnas malkas, buvo naudojami ilgai degantiems deglams, o kartais, kai malkų apskritai nebūdavo, netgi tapdavo kuru ruošiant maistą. Mamuto taukai pagelbėdavo genties žmonėms pačiais įvairiausiais atvejais.

Kiekvieną dieną dirbdamos moterys stebėjo dangų. Esant giedrai bei talkinant be paliovos pučiantiems vėjams, mėsa turėjo išdžiūti maždaug per septynetą dienų. Dūmijančių laužų nė neprireikė, mat tokiu šaltu oru mėsą galinčios sugadinti musės nebeskraidė. Ir visa laimė, nes malkų plynose stepėse rasti buvo kur kas sunkiau negu miškingose prieškalnėse aplink urvą arba pietiniuose plotuose, kur augo šiek tiek daugiau medžių. Dangui kartkartėmis apsitraukiant debesimis bei praplyštant krituliais, plonai supjaustytos mėsos atraižos galėjo džiūti tris kartus ilgiau. Vėjo blaškomas lengvas smulkus sniegas buvo anaiptol ne didžiausia bėda; darbams galėjo sutrukdyti nebent netikėtas atšilimas ir drėgmė. Žmonės laukė sauso, giedro ir šalto oro. Kalnus mėsos pargabenti į urvą buvo įmanoma tik ją sudžiovinus.

Sunki gauruota oda su storu riebalų sluoksniu, kraujagyslėmis, nervais ir plaukų svogūnėliais buvo švariai nugrandyta. Dideli sustingusių taukų gabalai nukeliavo į milžinišką odinį indą, pakabintą viršum ugnies, o išlydžiusios darbininkės supilstė juos į išvalytas žarnas ir surišo it didžiules dešreles. Kailis su visais plaukais buvo supjaustytas į mažesnes atraižas, standžiai susuktas, paliktas sušalti ir taip paruoštas gabenti namo. Vėliau žiemą, sugrįžę į urvą, jie pašalins plaukus ir

išraugins odą. Nulaužtos iltys didingai riogsojo stovyklavietės pakraštyje. Jas žmonės irgi ketino parsinešti.

Moterims ištisas dienas triūsiant vyrai medžiodavo smulkesnius gyvūnus arba priešokiais saugodavo mėsą. Persikėlę prie upės, kad būtų patogiau, jie susidūrė su kita, ne ką mažesne problema. Šviežienos privilioti maitėdos atsekė iš paskos į naująją stovyklą. Ant virvių ir dirželių sukabintus mėsos rėžius reikėjo be paliovos prižiūrėti. Viena didelė dėmėtoji hiena elgėsi itin atkakliai. Vyrai daugybę kartų vijo žvėrį, bet šis ir toliau slankiojo aplink stovyklą, kaskart išvengdamas gan abejingų medžiotojų mėginimų jį nudėti. Nuožmios išvaizdos padaras sugebėdavo kasdien po kelis kartus nugvelbti po geroką kąsnį džiūstančios mamutienos. Visus jau ėmė apmaudas.

Ebra su Oga skubėjo supjaustyti juostelėmis paskutiniąją mėsą ir pakabinti ją džiūti. Uka ir Ovra pylė į žarną taukus, o Aila skalavo upelyje kitą žarną. Nors vagos pakraščius jau aptraukė ledo plutelė, vanduo vis dar sruveno. Vyrai stoviniavo prie ilčių ir svarstė, ar traukti svaidyklėmis medžioti šoklių, ar ne.

Šalia motinos ir Ebros sėdintis Brakas žaidė vandens nugludintais akmenėliais. Galiausiai, kai akmenėliai berniukui įsipyko, jis atsistojo ir patraukė ieškoti įdomesnio užsiėmimo. Į darbą pasinėrusios moterys nė nepastebėjo, kaip vaikas nuklydo į atvirus laukus, tačiau viena pora akių įdėmiai stebėjo mažylį.

Visų iki vieno galvos pasisuko orą perskrodusio šaižaus siaubo apimto vaiko klyksmo pusėn.

– Mano kūdikis! – suriko Oga. – Hiena pačiupo mano kūdikį!

Šlykštusis maita mintantis padaras kartu buvo ir grobuonis, kiekvieną akimirką pasirengęs užpulti neatsargų jauniklį arba nusilpusį senį. Galingais žandikauliais stipriai sučiupęs vaiko ranką žvėris ėmė sparčiai tempti berniuką šalin.

– Brakai! Brakai! – šaukdamas puolė vytis plėšrūną Braudas.

Kiti vyrai pasileido įkandin. Jaunuolis išsitraukė svaidyklę, mat suprato ietimi žvėries nepasieksiąs, ir stabtelėjo susirasti akmens skubėdamas, kad grobikas per daug nenutoltų.

– Ne! O ne! – nevilties apimtas suvaitojo šaulys, kai akmuo nukrito nepasiekęs taikinio, o hiena vis tolo ir tolo. – Brakai! Braaakai!

Staiga vienas paskui kitą pasigirdo du iš kitos pusės atlėkusių akmenų cvaktelėjimai. Abu akmenys trinktelėjo hienai tiesiai į galvą, ir toji išsyk susmuko.

Braudas sustojo išsižiojęs ir sustingęs iš nuostabos, kai pamatė link vaitojančio vaiko kuriančią Ailą, vis dar tebelaikančią rankoje svaidyklę ir du paruoštus akmenis. Hieną sumedžiojo ji. Aila ilgai stebėjo šiuos gyvūnus, žinojo jų įpročius ir silpnąsias vietas, treniravosi tol, kol išmoko medžioti juos beveik intuityviai. Išgirdusi Brako klyksmą mergina negalvojo apie padarinius, tiesiog išsitraukė ginklą, sugriebė du akmenukus ir sviedė. Galvoje liko vienintelė mintis – privalau sustabdyti Braką velkančią hieną.

Tik tuomet, kai pribėgusi išvadavo iš negyvo plėšrūno dantų berniuką, atsisukusi išvydo į ją įsmeigtas gentainių akis, persmelkė suvokimas. Jos paslaptis atskleista. Ji išsidavė. Dabar visi sužinojo, kad ji moka medžioti. Stingdanti baimės banga užplūdo merginą. Ką jie man padarys?

Vengdama apstulbusių žvilgsnių, apglėbusi vaiką ji patraukė į stovyklavietę. Oga pirmoji atsikratė šoko. Pribėgusi moteris ištiesė rankas ir dėkinga perėmė savo mažylį iš gyvybę jam išgelbėjusios merginos. Pasiekusi stovyklą Aila įniko tyrinėti vaiko ranką. Kol vertino sužeidimus, bent jau nereikėjo žiūrėti į nieką daugiau. Brako ranka ir petys buvo kaip reikiant sukandžioti, viršutinis kaulas lūžęs, tačiau, atrodo, nesutrupėjęs.

Jai dar niekada nebuvo tekę gydyti lūžusios rankos, tačiau matė, kaip gydo Iza. Patyrusi gydytoja paaiškino jai, kaip tokiu atveju reikia elgtis. Mokydama Iza turėjo galvoje medžiotojus; jai nė nedingtelėjo,

kad nelaimė gali ištikti vaiką. Aila pakurstė ugnį, užkaitė vandenį ir išsitraukė medicinos krepšį.

Vyrai stovėjo tylūs, vis dar be žado, neįstengdami ir netgi nenorėdami patikėti tuo, ką pamatė. Pirmą kartą gyvenime Braudas jautėsi dėkingas Ailai. Visas vyro mintis nustelbė palengvėjimas, kad jo moters sūnus išgelbėtas nuo pasibaisėtinos mirties. Tačiau Bruno galvoje mintys sukosi sparčiau.

Vadas kaipmat padarė tam tikras išvadas ir suprato, jog netrukus teks priimti ypač sunkų sprendimą. Genties tradicijos arba, kitaip sakant, įstatymai, nedviprasmiškai reikalavo ginklą panaudojusią moterį bausti mirtimi. Papildomų išlygų, susijusių su nenumatytomis aplinkybėmis, niekas nenumatė. Šiuo be galo senu ir aiškiu papročiu rėmėsi nesuskaičiuojamos kartos. Jį apipynusios legendos siejosi su pasakojimais apie tuos laikus, kai bendravimą su dvasių pasauliu dar kontroliavo moterys, prieš vyrams perimant iš jų šias galias.

Toks paprotys įtvirtino griežtą genties vyrų ir moterų diferenciaciją, todėl jokia nemoteriško troškimo medžioti apimta moteriškė negalėjo likti gyva. Per ilgus amžius išgyvendavo tik tos, kurios elgėsi taip, kaip pridera moterims. Jos nebemokėjo apsiginti. Nors dėl to sumažėjo rasės sugebėjimas prisitaikyti ir nepaklusnių moterų beveik nebeliko, senasis genties įstatymas tebegaliojo. Tačiau Aila buvo gimusi ne gentyje.

Brunas mylėjo Braudo moters sūnų. Tik šalia Brako rūstusis vadas suminkštėdavo. Mažyliui jis leisdavo viską: tampyti už barzdos, piršteliais smalsiai rakinėti akis, seiliotis ant jo. Jam nerūpėjo. Brunas dar niekada nejautė tokio švelnumo antplūdžio, kaip tomis akimirkomis, kai berniukas ramiai užmigdavo saugiame ir tvirtame išdidaus vado glėbyje. Jis nė kiek neabejojo, kad Brako nebebūtų gyvo, jei Aila nebūtų nudėjusi hienos. Kaip jis galėjo pasmerkti mirčiai mergaitę, kuri išgelbėjo Brakui gyvybę? Ji išgelbėjo vaiką ginklu, už kurio panaudojimą turėjo mirti.

Kaip jai pavyko, stebėjosi vyras. Medžiotojai neįstengė svaidyklėmis pasiekti žvėries, o ji sviedė akmenį iš dar didesnio nuotolio. Brunas prisiartino prie nukautos hienos, kuri nepaliesta tebetysojo toje pačioje vietoje; iš lemtingų žaizdų išsiveržęs kraujas jau spėjo uždžiūti. Iš žaizdų? Dviejų žaizdų? Pasirodo, akys nemelavo. Jam pasidingojo, jog matė du akmenis. Kokiu būdu mergina išmoko taip meistriškai naudotis svaidykle? Nei Zougas, nei joks kitas medžiotojas, apie kurį teko girdėti, niekada nesugebėjo taip vikriai, profesionaliai, tiksliai ir stipriai paleisti išsyk dviejų akmenų. Smūgio jėgos pakako nugalabyti hienai iš didžiulio atstumo.

Kita vertus, hienų svaidyklėmis niekas nemedžiodavo. Jis nuo pat pradžių buvo tikras, kad Braudo pastangos bus bergždžios. Zougas visuomet tvirtindavo, kad tai įmanoma, bet patsai Brunas tuo abejojo, nors niekada nesiginčijo. Nebuvo jokio reikalo menkinti genčiai vis dar labai naudingo senuko. Pasirodo, Zougas buvo teisus. Tuomet galbūt svaidykle galima nudėti ir vilką arba lūšį, kaip atkakliai įtikinėjo Zougas? Brunas susimąstė. Staiga jo akys išsiplėtė, o paskui susiaurėjo. Vilką arba lūšį? Arba ernį, arba laukinę katę, arba šešką, arba hieną! Mintys sukosi kaip pašėlusios. Kitaip tariant, visus plėšrūnus, kurių kūnus jie aptiko pastaruoju metu?

Na, žinoma! Brunas judesiu pabrėžė savo mintis. Ji užmušė visus tuos žvėris! Aila medžiojo jau ilgai. Kaip kitaip būtų įgijusi tokių puikių įgūdžių? Vis dėlto ji moteris ir lengvai perpasdavo moteriškus darbus, tad kokiu būdu išmoko medžioti? Ir kodėl galabijo plėšrūnus? Ir dar tokius pavojingus? Dėl ko apskritai to ėmėsi?

Jei būtų vyras, jai dabar pavydėtų visi medžiotojai. Bet ji ne vyras. Aila moteris. Ji naudojosi ginklu ir privalo už tai mirti, nes kitaip dvasios ne juokais supyks. Supyks? Mergina medžiojo jau ilgai, kodėl tuomet jos iki šiol nesupyko? O dvasios aiškiai nė trupučio nepyksta. Mes sumedžiojome mamutą taip sėkmingai, jog nė vienas vyras nebuvo sužeistas. Dvasios mums nepaprastai malonios, o ne įtūžusios.

Galutinai susipainiojęs vadas papurtė galvą. Dvasios! Nesuprantu jų. Norėčiau, kad šamanas būtų šalia. Anot Drugo, Aila neša sėkmę, ir aš juo pusiau tikiu. Nuo tada, kai ją radome, reikalai klostosi kaip niekad palankiai. Jeigu jau dvasios mergaitei tokios maloningos, ar jos nenusimins, jei ją nužudysime? Tačiau tokie genties papročiai – kankinosi vadas draskomas abejonių. Kodėl ją rasti buvo lemta mano genčiai? Gal ji ir neša sėkmę, bet kartu man atnešė nė sapnuose nesapnuotą galvos skausmą. Nepasitaręs su šamanu apsispręsti neįstengsiu. Teks palaukti, kol sugrįšime į urvą.

Brunas nužingsniavo atgal į stovyklą. Aila sugirdė berniukui skausmą malšinančių vaistų, nuo kurių šis užmigo, tada išplovė žaizdas antiseptiniu tirpalu, atitaisė ranką ir aptvarstė sudrėkinta beržo žieve. Išdžiūvusi žievė sukietės ir neleis kaului išjudėti iš vietos. Tik reikės stebėti, ar ranka ne pernelyg ištinusi. Pamačiusi po hienos apžiūros besiartinantį Bruną mergina ėmė drebėti. Tačiau kai vadas praėjo pro šalį nė nedirstelėjęs nusikaltėlės pusėn, suprato, jog jos likimas bus nulemtas tik sugrįžus į urvą.

15

Būriui patraukus į pietus, metų laikai ėmė keistis atgaline tvarka, ir žiema vėl virto rudeniu. Bauginantys debesys ir sniego kvapas paspartino išvykimą; jie nejautė nė menkiausio noro būti užklupti pirmosios tikros pūgos, nurodančios šiaurinės pusiasalio dalies žiemos pradžią. Šiltesni orai pietiniame jo gale suteikė apgaulingą artėjančio pavasario pojūtį. Deja, nebuvo matyti nei naujų daigelių, nei žiedų pumpurų, stepėse bangavo aukštos auksinės žolės jūra. Pakeliui vėl pasitaikantys lapuočiai, susimaišę su tarp jų įsiterpusiais visžaliais spygliuočiais, „sužydėjo" raudonais bei gintaro atspalviais. Tačiau iš tolo galėjai ir apsigauti. Daugelis lapuočių numetę lapus jau laukė neišvengiamo žiemos antpuolio.

Kelionė atgal užtruko kur kas ilgiau negu į priekį, beieškant kaimenės. Apsikrovus sunkiais nešuliais sparčiai žengti tapo neįmanoma. Beje, Ailą slėgė už mamutą sunkesnė našta – kaltė, nerimas ir nusiminimas. Nors apie įvykį niekas nė neužsiminė, jis nebuvo užmirštas. Kartais atsitiktinai kilstelėjusi akis pastebėdavo vieną arba kitą gentainį spoksantį į ją, prieš šiam skubiai nusukant žvilgsnį. Per žygį beveik niekas su ja nesikalbėjo, kreipdavosi tik būtinybei prispyrus. Mergina jautėsi atskirta nuo visų, vieniša ir gerokai išsigandusi. Iš kelių menkų pokalbių nuotrupų nesunkiai suprato, kokia bausmė laukia už jos įvykdytą nusikaltimą.

Urve likę žmonės nuolat stebėjo tolumą laukdami sugrįžtančių medžiotojų. Nuo pat tos dienos, kai būrys, jų manymu, turėjo grįžti anksčiausiai, prie kalvos viršūnės, iš kur atsiverdavo platus stepių vaizdas, nuolat kas nors budėdavo, dažniausiai vaikai.

Pagal eilę Vornas užėmė savo postą vos įdienojus ir iš pradžių sąžiningai stebeilijo į horizontą, bet paskui jam nusibodo. Vaikinukui nepatiko stypsoti vienui vienam, kai šalia nebuvo netgi Borgo, su kuriuo galėtų pažaisti. Berniukas ėmė išsigalvoti įsivaizduojamas medžiokles ir badyti nediduke ietimi į žemę, kol ugnyje užgrūdintas galiukas nušiuro. Paskui visai atsitiktinai dirstelėjęs nuo kalvos staiga užmatė grįžtantį medžiotojų pulką.

– Iltys! Iltys! – šaukdamas pasileido atgal prie urvo.

– Iltys? – nesuprato Aga. – Ką nori pasakyti?

– Jie grįžta! – susijaudinęs sumosikavo rankomis Vornas. – Brunas, Drugas bei kiti, ir dar mačiau, jog parsineša iltis!

Visi iki vieno pasileido žemyn į stepę pasveikinti pergalingai grįžtančių medžiotojų. Tačiau prisiartinus tapo aišku, jog nutiko kažkas negero. Medžioklė pavyko, todėl medžiotojai turėjo džiūgauti ir triumfuoti, tačiau žmonės plumpino sunkiu žingsniu, visi atrodė prislėgti. Brunas irgi buvo rūškanas, ir vos dirstelėjusi į Ailą Iza suprato, jog nutiko siaubingas dalykas, su kuriuo kažkaip susijusi jos duktė.

Kai sugrįžusieji nukėlė nešulius ir perdavė jų laukusiems gentainiams, slogios tylos paslaptis iškilo į dienos šviesą. Aila nuvargusi, nunarinusi galvą išsitraukė svaidyklę aiškiai žinodama, jog vogčiomis ją stebi daugybė žvilgsnių. Iza buvo priblokšta. Jei kada anksčiau jaudinosi dėl priimtas ribas peržengiančių savo įdukros poelgių, visa tai atrodė gryniausi niekai, palyginti su ledinės baimės adatomis, kurios ėmė varstyti dabar.

Visiems pasiekus urvą, Oga su Ebra atnešė Izai apžiūrėti sužeistą berniuką. Toji įpjovusi nuėmė beržo žievės tvarstį ir apžiūrėjo ranką.

– Netrukus jo ranka bus sveikutėlė, tokia, kokia ir buvo, – pareiškė gydytoja. – Liks randai, tačiau ranka gyja ir kaulas gerai suaugo. Tačiau kol kas dar uždėsiu naują tvarstį.

Moterys lengviau atsikvėpė. Jos žinojo, kad Aila nepatyrusi, tačiau neturėdamos kito pasirinkimo turėjo leisti Ailai gydyti Braką, nors ir gerokai nerimaudamos. Medžiotojui reikalingos dvi tvirtos rankos. Nevaldydamas vienos Brakas niekada nebūtų galėjęs tapti genties vadu, kaip jam buvo lemta. Neįstengdamas medžioti jis netgi netaptų vyru, bet nuolat gyventų užimdamas neapibrėžtą padėtį, kaip fizinės brandos jau sulaukę, bet pirmojo grobio dar neužmušę berniukai.

Brunas su Braudu irgi pajuto palengvėjimą. Tačiau Brunui naujiena sukėlė prieštaringus jausmus. Dabar apsispręsti jam bus dar sunkiau. Aila ne tik išgelbėjo Brakui gyvybę, bet ir užtikrino jam visavertį gyvenimą. Reikalas jau ir taip buvo pakankamai ilgai atidėliojamas. Vadas mostelėjo šamanui ir juodu drauge paėjėjo į šalį.

Brunui išdėsčius, kas nutiko, Krebas labai susirūpino. Juk jis pats buvo atsakingas už Ailos auginimą bei auklėjimą ir akivaizdžiai susimovė. Bet dar didesnį nerimą jam kėlė kitas dalykas. Pirmąsyk išgirdęs apie vyrų rastus nužudytus gyvūnus jis jautė, kad su dvasiomis visa tai neturi nieko bendro. Jam netgi kilo mintis, galbūt Zougas ar kuris kitas vyras krečia kitiems tokius įmantrius pokštus. Nors atrodė neįtikėtina, tačiau nuojauta jam kuždėjo, kad plėšrūnų mirtys – žmogaus rankų darbas. Be to, šamanas atkreipė dėmesį ir į Ailos pasikeitimus, kuriuos turėjo perprasti, kaip dabar atrodė. Juk moterys niekada nevaikšto sėlinančia medžiotojo eisena, nes joms to nereikia. O Aila ne vieną kartą privertė jį krūpteleti prisiartinusi taip tyliai, jog šis nė neišgirdo merginos žingsnių. Buvo ir daugybė kitų smulkmenų, kurios turėjo sukelti jam įtarimą.

Deja, jis buvo aklas iš meilės. Krebas nė neleido sau pagalvoti, kad ji galėtų medžioti, kadangi pernelyg gerai žinojo, kokie būtų pada-

riniai. Senasis šamanas ėmė abejoti savo paties sąžiningumu, sugebėjimu atlikti pareigas. Užuot atsakingai rūpinęsis dvasiniu genties saugumu, jis leidosi užvaldomas jausmų. Ar vis dar tebėra vertas jų pasitikėjimo? Ar vertas Didžiojo Lokio? Ar jis turi teisę ir toliau būti šamanu?

Kaltę už Ailos veiksmus Krebas prisiėmė sau. Turėjo ją iškvosti, nederėjo leisti merginai netrukdomai bastytis po apylinkes, privalėjo griežčiau ją drausminti. Tačiau sielvartas dėl to, ko nepadarė praeityje, nė kiek nesumažino jo laukiančios užduoties baisumo. Sprendimą turėjo priimti Brunas, tačiau Krebo pareiga bus jį įvykdyti, jo pareiga bus nužudyti savo mylimą vaiką.

– Aš tik spėju, bet, mano galva, visus tuos gyvūnus žudė ji, – pastebėjo Brunas. – Reikia ją apklausti. Mergaitė turėjo svaidyklę ir nudėjo hieną, vadinasi, tikrai treniravosi jau anksčiau, nes kitokiu būdu įgyti tokio meistriškumo tiesiog neįmanoma. Šį ginklą mergina įvaldžiusi geriau už Zougą. Šamane, bet juk ji moteris! Kaip to išmoko? Aš jau anksčiau svarsčiau, ar joje kartais neslypi dalis vyriško prado, ir ne aš vienas. Ji aukšta lyg vyras ir niekaip netampa suaugusia moterimi. Kaip manai, ar galimas daiktas, jog taip niekada ir nesumoteriškės?

– Aila yra mergaitė, Brunai, ir vieną dieną, kaip ir visos kitos mergaitės, taps moteris... bent jau būtų tapusi. Ji – moteris, pasinaudojusi ginklu.

Šamanas stipriai sukando dantis. Jis negalėjo leistis užliūliuojamas iliuzijų.

– Vis dėlto noriu sužinoti, kiek laiko ji medžiojo, tačiau galiu palaukti iki ryto. Kelionė buvo ilga, visi esame pavargę. Perduok Ailai, kad rytoj ją apklausime.

Krebas nušlubčiojo į urvą, tačiau prie savo ugniakuro stabtelėjo tik tam, kad ženklais paprašytų Izos pasakyti merginai apie ryt laukiančią apklausą, o tada patraukė į mažąjį dvasių kambarėlį ir nepasirodė visą naktį.

Moterys patylomis stebeilijosi į vyrus, kurie nužingsniavo į mišką, lydimi įkandin kiūtinančios Ailos. Jos jautėsi sutrikusios, užvaldytos prieštaringų jausmų. Pati Aila irgi buvo suglumusi. Ji visuomet žinojo, jog medžiodama elgiasi blogai, nors ir nesuprato viso savo nusikaltimo sunkumo. „Kažin, ar būtų buvęs skirtumas, jei būčiau suvokusi? – klausė savęs. – Ne. Aš norėjau medžioti. Bet kokiu atveju vis tiek būčiau medžiojusi. Bet aš nenoriu, kad pakeliui į aną pasaulį mane persekiotų piktosios dvasios." Mergina net nusipurtė apie tai pagalvojusi.

Aila nuoširdžiai bijojo blogio esybių, lygiai kaip tikėjo apsaugine totemų galia. Juk dabar jos veikiausiai nebeįstengs apsaugoti netgi urvinio liūto dvasia. „Matyt, aš klydau, – svarstė ji. – Mano totemas negalėjo duoti man ženklo skatindamas medžioti, jei žinojo, kad dėl to man teks mirti. Ko gero, jis apleido mane dar tada, kai pirmąsyk pakėliau nuo žemės svaidyklę." Pastaroji mintis jai nepatiko.

Atėję į proskyną vyrai susėdo ant išvirtusių medžių ir riedulių abipus Bruno, o Aila susmuko ant žemės vadui prie kojų. Brunas paplojo jai per petį suteikdamas leidimą pakelti akis ir be jokių įžangų pradėjo:

– Aila, ar tu užmušei visus tuos medžiotojų pastaruoju metu rastus mėsėdžius?

– Taip, – linktelėjo ji.

Dabar jau nebebuvo prasmės mėginti ką nors nuslėpti. Paslaptis atskleista. Be to, vyrai suprastų, jei imtų išsisukinėti. Meluoti ji mokėjo ne ką geriau už kitus genties narius.

– Kokiu būdu išmokai naudotis svaidykle?

– Išmokau iš Zougo, – atsakė ji.

– Iš Zougo! – kaip aidas atkartojo Brunas.

Visų galvos nukrypo į senuką.

– Niekada nemokiau jos naudotis svaidykle, – mostais išsigynė tasai.

– Zougas nežinojo, kad aš iš jo mokausi, – tučtuojau sumosavo rankomis Aila skubėdama apsaugoti senąjį svaidyklės meistrą. – Stebėjau, kaip jis moko Vorną.

– Kiek laiko medžiojai žvėris? – pateikė kitą klausimą Brunas.

– Jau dvi vasaras. Dar vieną vasarą prieš tai tik treniravausi, bet nemedžiojau.

– Tiek pat laiko mokosi ir Vornas, – pakomentavo Zougas.

– Žinau, – pasakė Aila. – Aš pradėjau tą pačią dieną kaip ir jis.

– Iš kur žinai, kada tiksliai pradėjo mokytis Vornas? – apimtas smalsumo pasiteiravo Brunas.

– Aš buvau ten ir jį stebėjau.

– Kaip suprasti? Kur tu buvai?

– Treniruočių lauke. Iza pasiuntė mane parnešti trešnių žievės, tačiau man atėjus jūs visi jau buvote tenai susirinkę, – paaiškino mergina. – Izai reikėjo žievės, o aš nežinojau, kiek laiko jūs užtruksite, todėl nusprendžiau palaukti, o laukdama stebėjau jus. Zougas tąsyk pirmą kartą mokė Vorną.

– Tu stebėjai pirmąją Vorno pamoką? – įsiterpė Braudas. – Ar esi tikra, kad Zougas mokė jį pirmą kartą?

Vyras pernelyg gerai prisiminė tą dieną. Net ir dabar jo veidas nukaito iš gėdos.

– Taip, Braudai, aš tikra, – atsakė Aila.

– Ką dar matei? – trumpu mostu paklausė vyrukas.

Braudo akys susiaurėjo, ir Brunas staiga irgi prisiminė, kas nutiko treniruočių lauke tą dieną, kai Zougas ėmė mokyti Vorną. Vado nė kiek nenudžiugino naujiena, kad incidento liudininke tapo moteris.

– Mačiau besitreniruojančius kitus vyrus, – padelsusi išsisukinėdama atsakė mergina, tačiau paskui pamačiusi sugriežtėjusį Bruno

žvilgsnį prisipažino. – Ir dar mačiau, kaip Braudas pargriovė Zougą, o tu, Brunai, dėl to labai supykai.

– Tu viską matei? – mostelėjo Braudas kunkuliuodamas iš pykčio ir gėdos.

Kodėl iš visų genties žmonių būtent ji turėjo atslinkti tenai ir išvysti jo pažeminimą? Kuo daugiau apie tai galvojo, tuo labiau tūžo. Mergaitė matė, kaip griežtai jį pasmerkė Brunas. Braudas netgi prisiminė, kaip nevykusiai tuomet prašovė pro šalį, be to, dingtelėjo, kad į hieną, kurią nudėjo Aila, jis irgi nepataikė. Moteris, toji moteris nušluostė jam nosį, pasityčiojo iš jo.

Šilti jausmai ir dėkingumas, kurį dar visai neseniai jautė merginai, akimoju išgaravo. Džiaugsiuosi, kai ji pagaliau mirs, pagalvojo jaunas vyras. Ji nusipelnė mirties. Mintis, jog mergina, kuri žino apie didžiausio jo pažeminimo akimirką lyg niekur nieko galėtų toliau sukiotis aplink, atrodė nepakeliama.

Stebėdamas savo porininkės sūnaus veidą Brunas išsyk perskaitė jo mintis. Apmaudu, pagalvojo vadas. Kaip tik dabar, kai atsirado proga nutraukti tarp jų tvyrantį priešiškumą... Nors apskritai buvo jau nebesvarbu. Jis pratęsė apklausą.

– Sakei, pradėjusi mokytis tą pačią dieną, kaip ir Vornas. Papasakok smulkiau.

– Jums išėjus perėjau per lauką ir pamačiau ant žemės numestą svaidyklę, kurią visi užmiršo, kai supykai ant Braudo. Pati nežinau, kas man užėjo, bet pasidarė įdomu, ar man pavyktų ja naudotis. Prisiminusi Zougo pamoką ėmiau ir pabandžiau. Nebuvo lengva, tačiau mėginau visą pusdienį. Užmiršusi laiką užsibuvau iki vėlumos. Pataikiau į stulpelį vos vieną kartą. Tikriausiai kliudžiau taikinį atsitikinai, tačiau tada man kilo mintis, jog kaip reikiant pasitreniravus galėtų pavykti ir dar kartą, todėl pasilikau svaidyklę.

– Tikriausiai pasigaminti tokį pat ginklą irgi išmokai iš Zougo?

– Taip.

– Ir tą vasarą treniravaisi?

– Taip.

– O paskui nusprendei pamėginti medžioti. Tačiau kodėl medžiojai mėsėdžius? Juk juos įveikti sunkiau, jie pavojingesni. Mes aptikome negyvų vilkų ir netgi lūšių. Zougas visuomet teigė, esą šiuos žvėris įmanoma nugalabyti svaidykle, tu įrodei, kad jis buvo teisus, bet kodėl pasirinkai juos?

– Aš žinojau niekada negalėsianti parnešti grobio genčiai, kadangi neturėjau teisės liesti ginklo, tačiau norėjau medžioti, troškau pamėginti. Mėsėdžiai vagia iš mūsų maistą, todėl pamaniau, kad medžiodama juos būsiu naudinga, o kadangi mes jų nevalgome, nebus ir nuostolio. Todėl apsisprendžiau medžioti plėšrūnus.

Bruno smalsumas buvo patenkintas tik iš dalies. Jis suprato, dėl ko mergina nusprendė žudyti plėšrius žvėris, tačiau nesuvokė, kodėl jai apskritai kilo noras medžioti. Ji buvo moteris, nė viena moteris niekada negeidė traukti į medžioklę.

– Tu suvokei, kad pavojinga iš tokio didelio nuotolio šauti į hieną. Juk galėjai sužeisti Braką, – toliau kamantinėjo Brunas.

Jis pats jau buvo pasirengęs išmėginti bolą, nors ir baiminosi, kad buvo didelė tikimybė vienu iš didelių akmenų užkliudyti vaiką. Kita vertus, mirtis dėl suknežintos kaukolės ne tokia šiurpi nei žūti nuo grobuonies dantų. Be to, tokiu atveju jie bent būtų galėję palaidoti kūną ir palydėti berniuką į dvasių pasaulį atlikdami deramus ritualus. Po hienos puotos iš jo būtų likę tik keli išbarstyti kauleliai.

– Žinojau, kad pataikysiu, – paprastai atsakė Aila.

– Kaip galėjai būti tikra? Hiena buvo nepasiekiama.

– Man ji buvo pasiekiama. Aš ne kartą laidžiau akmenis į žvėris iš tokio atstumo. Retai kada nepataikydavau.

– Man pasirodė, kad mačiau dviejų akmenų žymes, – mostelėjo Brunas.

– Aš ir paleidau du akmenis, – patvirtino Aila. – Išmokau, kai buvau užpulta lūšies.

– Tave užpuolė lūšis? – perklausė Brunas.

– Taip, – linktelėjo mergina ir papasakojo apie savo susidūrimą su didžiąja kate.

– Koks didžiausias tavo šūvio nuotolis? – pasidomėjo vadas. – Ne, nesakyk, verčiau parodyk. Ar turi svaidyklę?

Aila linktelėjo ir atsistojo. Jie visi patraukė į proskynos pakraštį, kur per akmenis čiurleno nedidelis upokšnis. Mergina susirado kelis tinkamo dydžio bei formos akmenėlius. Apvalūs ir glotnūs lėkdavo toliau, tačiau aštrūs, dantyti tikrai nužudydavo auką.

– Šausiu į baltą uolą šalia didžiulio riedulio kitoje pusėje, – mostelėjo ji.

Brunas linktelėjo. Atstumas pusantro karto pranoko tą, kuris atrodė įveikiamas svaidytojams vyrams. Ji įdėmiai pasižiūrėjo į taikinį, per sekundę įtaikė į svaidyklę akmenis, o po akimirkos šie jau švilpė oru. Zougas nurisnojo patikrinti, ar pataikė.

– Ant baltojo akmens matyti dvi šviežios žymės. Pataikyta du kartus, – sugrįžęs pranešė jis, apimtas nuostabos ir kartu šiokio tokio pasididžiavimo.

Genties tradicijos aiškiai liudijo, jog moteris neturi teisės liesti ginklo, tačiau Aila buvo puiki šaulė. Ši mokinė pelnė jam garbę, nors mokė ją pats to nežinodamas. Norėčiau ir aš įvaldyti šitokią dviejų akmenų techniką, pagalvojo senukas. Zougas jautė tikro mokytojo pasididžiavimą stropia, uolia ir dėmesinga mokine, pranokusia jį patį. Be to, mergina įrodė, kad jis buvo teisus.

Brunas akies krašteliu pastebėjo proskynoje judantį padarą.

– Aila! – šūktelėjo jis. – Antai ten triušis. Nudėk jį!

Ji dirstelėjo vado rodoma kryptimi, pamatė per lauką šuoliuojantį padarėlį ir patiesė jį. Tikrinti, ar pataikė, nebuvo jokio reikalo. Brunas pažvelgė į mergaitę su pagarba. Ji vikri, pagalvojo. Mintis apie moterį

medžiotoją kirtosi su jo padorumo supratimu, tačiau vadovaudamas Brunas visuomet pirmiausia galvodavo apie genties naudą, gerovę bei saugumą. Mums ji taptų rimta paspirtimi, šmėstelėjo sąmonės kamputyje. Ne, neįmanoma, paprieštaravo pats sau. Tradicijos aiškiai tam prieštarauja.

Krebui merginos įgūdžiai susižavėjimo nesukėlė. Po akivaizdžios demonstracijos neliko nė menkiausių abejonių. Aila iš tiesų medžiojo.

– Kodėl tu apskritai pakėlei nuo žemės svaidyklę? – mostelėjo šamanas niūriu, atšiauriu žvilgsniu žvelgdamas į augintinę.

– Nežinau, – ji pakraipė galvą ir nuleido akis.

Labiau už viską sielojosi dėl to, kad supykdė mylimą globėją.

– Tu ne tik palietei ginklą. Tu medžiojai, žudei juo, nors žinojai, kad elgiesi neleistinai.

– Totemas man davė ženklą, Krebai. Bent jau aš maniau gavusi ženklą, – ji atnarpliojo amuleto mazgelius. – Apsisprendusi pradėti medžioti radau štai ką.

Mergaitė ištiesė šamanui fosiliją.

Ženklą? Totemas davė jai ženklą? Vyrai nustėro iš siaubo.

Ailos paaiškinimas nušvietė padėtį nauja šviesa. Vis dėlto, kodėl mergina apsisprendė medžioti, liko neaišku.

Raganius įdėmiai apžiūrėjo ženklą. Radinys išties buvo labai neįprastas – jūrų gyvio formos akmuo. Gal čia išties ženklas, tačiau anaiptol ne įrodymas. Ženklai būdavo susiję tik su konkrečiu asmeniu ir jo totemu; nė vienas žmogus negalėjo suprasti kito asmens totemo. Šamanas grąžino akmenį merginai.

– Krebai, – maldaujančiu balsu kreipėsi ji, – aš maniau, kad totemas mane bando. Braudo elgesį su manimi irgi laikiau išbandymu. Pagalvojau, jei išmoksiu su tuo susitaikyti, totemas leis man medžioti, – smalsūs žvilgsniai nukrypo Braudo pusėn stebėdami jo reakciją. Negi ji iš tiesų galvojo, kad totemas pavertė Braudą jos išmėginimu?

Vyrukas atrodė suglumęs. – Ir lūšies užpuolimą palaikiau išmėginimu. Po to įvykio beveik lioviausi medžiojusi, nes labai bijojau. Paskui man dingtelėjo dviejų akmenų idėja, kad apsisaugočiau pirmą kartą prametusi pro šalį. Aš netgi maniau, kad totemas man pakišo šį sumanymą.

– Suprantu, – pratarė dvasininkas. – Brunai, aš turiu pamedituoti.

– Gal tuomet visi apmąstykime, ką sužinoję, ir susitikime dar kartą rytoj iš ryto, – pareiškė jis. – Be merginos.

– Apie ką čia dar mąstyti? – paprieštaravo Braudas. – Visi žinome, kokios bausmės ji nusipelnė.

– Nubausdami ją galime užtraukti pavojų visai genčiai, Braudai. Prieš pasmerkdamas merginą noriu įsitikinti, jog viską apgalvojome ir nieko nepražiopsojome. Rytoj susitiksime vėl.

Sugrįžę į urvą vyrai pratęsė pokalbį.

– Man dar neteko matyti moters, kuri norėtų medžioti, – pastebėjo Drugas. – Gal šis noras susijęs su vyrišku jos totemu.

– Neketinau abejoti šamano sprendimu, – pratarė Zougas, – tačiau jos urvinis liūtas man kėlė nuostabą, nors ir buvo paženklinęs mergaitės koją. Dabar mano abejonės išsisklaidė. Šamanas buvo teisus. Jis niekada neklysta.

– Gal ji tikrai iš dalies vyras? – prakalbo Krugas. – Esu girdėjęs tokių kalbų.

– Galbūt dėl to ir elgiasi nemoteriškai, – paantrino Dorvas.

– Ji paprasčiausia moteris, dėl to nekyla jokių abejonių, – įsiterpė Braudas. – Todėl turi būti nužudyta. Juk visi tai žino.

– Ko gero, tu teisus, Braudai, – pritarė Krugas.

– Net jei ji ir turi vyriškų savybių, mintis apie medžiojančią moterį man nepatinka, – griežtai pakomentavo Dorvas. – Manęs nežavi ir tai, kad ji priklauso genčiai. Mergina pernelyg skiriasi nuo mūsų.

– Žinai ką, Dorvai, man visada taip atrodė, – pritarė Braudas. – Nesuprantu, kodėl Brunas nori dar kartą visa tai aptarinėti. Jei aš būčiau vadas, apsispręsčiau nedvejodamas ir baigčiau šį reikalą.

– Priimti tokį sprendimas nėra lengva, Braudai, – paaiškino Grodas. – Kur tu skubi? Juk viena diena nieko nepakeis.

Braudas nieko neatsakęs nudrožė šalin. Tasai senis nuolat pamokslauja, pagalvojo jis. Visada puola ginti Bruno. Kodėl šis nesugeba nuspręsti? Man jau seniai viskas aišku. Kam reikalingos ilgos šnekos? Gal jis suseno ir jau nebeįstengia tinkamai vadovauti?

Aila parkėblino atgal vyrams iš paskos, patraukė tiesiai į urvą prie Krebo ugniakuro ir atsisėdusi ant savo kailio įsistebeilijo į tuštumą. Iza pamėgino įkalbėti ją užvalgyti, bet mergina tik papurtė galvą. Uba dorai nesuprato, kas dedasi, bet matė, kokia susisielojusi šauni didžioji bičiulė, kurią be galo mylėjo ir, galima sakyti, dievino. Prislinkusi prie Ailos mažylė užsiropštė jai ant kelių. Aila apglėbė mergytę ir ėmė patylom ją sūpuoti. Uba tarytum suvokė veikianti draugę raminamai. Ji nesimuistė, nebandė nulipti, leidosi laikoma ir supama, kol galiausiai užmigo. Iza paėmė dukterį Ailai iš rankų ir paguldė į guolį, o paskui atsigulė pati, bet užmigti negalėjo. Moterį kamavo širdį draskantis sielvartas dėl keistos mergaitės, kurią vadino dukterimi ir kuri sėdėjo spoksodama į pamažu blėstančias žarijas ugniavietėje.

Rytas išaušo giedras ir šaltas. Upelio pakraščius aptraukė ledas. Ramus, po šaltiniu susitelkusio baseinėlio vanduo prie urvo angos irgi pasidengė perregima plėvele, kurią kylanti saulė netruko ištirpdyti. Tapo aišku, jog nespėjus nė apsižiūrėti atslinks žiema ir keliems mėnesiams įkalins genties žmones urve.

Iza nežinojo, ar Aila bent kiek numigo; moteriai nubudus ji tebesėdėjo ant savojo kailio tyli, užsisklendusi, veikiausiai nė pati nebesuvokdama, kas dedasi jos galvoje. Ji tiesiog laukė. Krebas antrą naktį nesugrįžo prie ugniakuro. Iza matė kerėtoją nuklibikščiuojant link

tamsaus plyšio, vedančio į nuošalią jo šventovę. Šamanas vėl nepasirodė iki pat ryto. Vyrams išėjus Iza atnešė mergaitei arbatos, tačiau į švelnius gydytojos klausimus toji neatsakinėjo. Kai moteris sugrįžo, atšalusi, nepaliesta arbata tebestovėjo toje pačioje vietoje. Atrodo, tarsi mergaitė jau būtų mirusi, pagalvojo Iza. Kvapas įstrigo jai gerklėje, o ledinė sielvarto letena sugniaužė širdį. Kančia buvo bemaž nepakeliama.

Brunas nusivedė vyrus į užuovėją už didžiulio akmens ir prieš pradėdamas susirinkimą užkūrė laužą. Nenorėjo, kad sušalę vyrai reikštų nuomonę skubotai ir neapgalvotai, pageidavo nuodugniai išnagrinėti jų apmąstymus ir jausmus. Įsiviešpatavus tylai vadas begarsiais simboliais kreipėsi į dvasias parodydamas, jog vyks ne paprastas sambūris, o oficialus susirinkimas.

– Genčiai priklausanti mergina, vardu Aila, svaidykle užmušė Braką užpuolusią hieną. Ginklu ji naudojosi trejus metus. Aila yra moteriškos lyties; pagal genties tradiciją, ginklu pasinaudojusi moteris privalo mirti. Ar kas nors pageidauja ką nors pasakyti?

– Drugas tars žodį, Brunai.

– Drugas gali kalbėti.

– Mergaitę gydytoja surado mums beieškant naujo urvo. Dvasios buvo ant mūsų supykusios ir pasiuntusios žemės drebėjimą sunaikino mūsų namus. Nors galbūt jos nebuvo supykusios, gal tik sumanė nuvesti mus į geresnę vietą ir galbūt norėjo, kad rastume mergaitę. Ji keista, neįprastai elgiasi, jos totemas siunčia neregėtus ženklus. Tačiau nuo tada, kai ją radome, mums sekasi. Man atrodo, Aila neša sėkmę, sklindančią iš jos totemo.

Ji keista ne tik tuo, kad buvo pasirinkta didžiojo urvinio liūto. Laikėme ją savotiška, nes mėgo lįsti į jūros vandenį, bet juk, jei ne šis jos pomėgis, Ona dabar jau vaikštinėtų po dvasių pasaulį. Ona tėra tik mergaitė, o ir gimusi ji ne prie mano ugniakuro, tačiau aš spėjau mažylę pamilti ir būčiau jos ilgėjęsis; esu dėkingas, kad nepaskendo.

Mes laikome Ailą keistuole, tačiau nedaug težinome apie kitus. Dabar ji priklauso gənčiai, tačiau gimė ne gentyje. Nesuprantu, kodėl panoro medžioti, genties moterims medžioti negalima, tačiau galbūt kitų moterys medžioja. Kita vertus, tai nesvarbu, šiaip ar taip, poelgis labai blogas. Vis dėlto, jei ji nebūtų išmokusi naudotis svaidykle, Brakas dabar irgi būtų nebegyvas. Baisu net pagalvoti apie tai, kokia mirtimi berniukas būtų miręs. Medžiotojui žūti plėšrūno naguose yra viena, tačiau Brakas tėra kūdikis.

Jo žūtis būtų tapusi skaudžia netektimi visai genčiai, Brunui, ne tik Braudui, ir tau. Jei vaikas būtų miręs, nesėdėtume čia svarstydami, kaip nubausti gyvybę jam išgelbėjusią merginą, o gedėtume berniuko, kuris vieną dieną turėjo tapti vadu. Man atrodo, merginą būtina nubausti, tačiau kaip galime pasmerkti ją mirčiai? Aš baigiau.

– Dabar kalbės Zougas, Brunai.

– Zougas gali kalbėti.

– Viskas, ką pasakė Drugas, yra tiesa; kaip galime pasmerkti merginą, jeigu ji išgelbėjo Brakui gyvybę? Ji kitokia, gimė ne gentyje ir, ko gero, mąsto kitaip negu dera moteriai, tačiau išskyrus pastarąjį nusižengimą, visuomet elgiasi kaip dora ir nuolanki genties moteris. Ją galima laikyti pavyzdinga genties nare, ji paklusni, rodo pagarbą...

– Netiesa! Ji įžūli ir maištinga, – pertraukė Braudas.

– Dabar aš kalbu, Braudai, – piktai priminė Zougas.

Brunas nepritariamai dirstelėjo jaunuolio pusėn, ir šis susivaldė.

– Tai tiesa, – tęsė Zougas. – Kai mergaitė buvo jaunesnė, su tavimi ji elgėsi akiplėšiškai, Braudai, bet tu pats ją provokuodavai ir leisdavaisi išmušamas iš vėžių. Nereikia stebėtis, kad mergina nelaiko tavęs vyru, jei elgiesi kaip vaikas. Manęs ji visuomet klausė ir buvo paslaugi. Joks kitas vyras su jos akiplėšiškumu nesusidūrė.

Braudas tūžmingai stebeilijo į senąjį medžiotoją, bet dar kartą nepratrūko.

– Net jei taip ir nebūtų, – kalbėjo Zougas, – dar niekada nemačiau tokio įgudusio svaidytojo. Ji sakosi išmokusi iš manęs. Aš to nežinojau, tačiau atvirai prisipažinsiu: norėčiau turėti tokį gabų mokinį. Be to, dabar jau ir pats galėčiau iš jos pasimokyti. Ji troško medžioti ir būti naudinga genčiai, o kadangi negalėjo to padaryti, pamėgino padėti kitais būdais. Nors mergaitė gimė kitiems, jos širdis priklauso genčiai. Genties interesus ji visuomet iškelia aukščiau nei savo pačios. Puldama paskui Oną ji negalvojo apie gresiantį pavojų. Aila moka neblogai judėti vandenyje, tačiau aš mačiau, kokia ji buvo nusikamavusi, kai išnešė mažylę į krantą. Jūra galėjo pasiglemžti ir ją pačią. Mergina žinojo, jog medžioti nevalia, ir išlaikė paslaptį trejus metus, bet kai iškilo pavojus Brako gyvybei, nedvejojo nė akimirkos.

Man dar neteko matyti žmogaus, kuris taip meistriškai naudotųsi svaidykle. Būtų gaila, jei šis talentas pražūtų. Manyčiau, jog reikėtų leisti jai prisidėti prie genties gerovės, leisti jai medžioti...

– Ne! Ne! Ne! – įtūžęs pašoko Braudas. – Ji – moteris. Moterims negalima leisti medžioti...

– Braudai, – ištarė orus senas medžiotojas. – Aš dar nebaigiau. Galėsi paprašyti žodžio, kai būsiu viską pasakęs.

– Leisk Zougui baigti, Braudai! – perspėjo vadas. – Jei nemoki elgtis per oficialų susirinkimą, gali išeiti!

Iš paskutiniųjų stengdamasis susitvardyti Braudas vėl atsisėdo.

– Svaidyklė – nereikšmingas ginklas. Aš pradėjau lavinti svaidymo įgūdžius tik tuomet, kai tapau per senas medžioti ietimi. Tikru vyrišku ginklu jos nepavadinsi. Mano nuomonė tokia: leiskime jai medžioti, bet tik svaidykle. Lai svaidyklė nuo šiol būna senų vyrų ir moterų ginklas... bent jau šios moters. Dabar aš jau baigiau.

– Zougai, tu ne prasčiau už mane žinai, jog svaidykle naudotis kur kas sudėtingiau negu ietimi. Daugybę kartų tu parūpinai genčiai mėsos, kai vyrai grįžo iš medžioklės nieko nepešę. Nemenkink savo

nuopelnų gindamas merginą. Medžiojant ietimi tereikia tik stiprios rankos, – pasakė Brunas.

– Ir dar tvirtų kojų, širdies, gerų plaučių bei didžiulės narsos, – atsakė Zougas.

– Įdomu, kiek narsos prireikė po vienos lūšies atakos išdrįsti stoti prieš kitą tokį pat plėšrūną, apsiginklavus vien tik svaidykle? – pakomentavo Drugas. – Aš neprieštarauju Zougo pasiūlymui, jei mergina medžios tik svaidykle. Atrodo, dvasios irgi neprieštarauja; ji vis dar neša mums sėkmę. Prisiminkite mamuto medžioklę.

– Nesu tikras, ar galime priimti tokį sprendimą, – atsiliepė Brunas. – Abejoju, ar turime teisę palikti ją gyvą, jau nekalbant apie leidimą medžioti. Tu puikiai žinai tradicijas, Zougai. Niekada anksčiau taip nėra buvę ar dvasios tikrai pritartų? Kodėl tau apskritai kilo tokia mintis? Juk genties moterys nemedžioja.

– Teisybė, kitos genties moterys – ne, tačiau ši medžioja. Tikriausiai nebūčiau apie tai pagalvojęs, jei nežinočiau, kad ji sugeba, jei nebūčiau pats pamatęs savo akimis. Tik manau, jog derėtų jai leisti toliau daryti tai, ką jau darė.

– Šamane, ką tu pasakysi? – paklausė Brunas.

– O ko tu tikiesi iš šamano? Juk ji gyvena prie jo ugniakuro! – karčiai pertarė Braudas.

– Braudai! – užriaumojo Brunas. – Ar kaltini šamaną, esą savo jausmus ir asmeninius interesus laiko svarbesniais už genties? Argi jis ne šamanas? Ar jis ne didysis šamanas? Ar manai, jog nepateiks teisingo ir sąžiningo aiškinimo?

– Nereikia, Brunai. Braudas teisingai pastebėjo. Visi žino, ką aš jaučiu Ailai man nelengva užmiršti, kaip ją myliu. Manau, jums visiems derėtų atkreipti į tai dėmesį; nors labai stengiuosi nustumti jausmus į šalį, nežinau, ar man pavyks. Pasninkavau ir meditavau nuo tada, kai jūs sugrįžote, Brunai. Praėjusią naktį atradau kelią į prisiminimus, apie kuriuos iki šiol nieko nežinojau. Tikriausiai todėl, kad niekada jų neieškojau.

Labai labai seniai, dar prieš susiburiant genčiai, moterys padėdavo vyrams medžioti, – vyrai nepatikliai aiktelėjo. – Patikėkite, tai tiesa. Per apeigas aš perkelsiu jus tenai. Tais laikais, kai žmonės dar tik mokėsi gamintis įrankius ir ginklus, kai gimdami atsinešdavo žinias prisiminimų pavidalu, kitokių prisiminimų negu dabartiniai, žvėris maistui medžiodavo ir moterys, ir vyrai. Vyrai ne visuomet aprūpindavo moteris. Moteris, lyg motina lokė, medžiodavo ir prasimaitindavo pati bei penėdavo savo vaikus.

Tik vėliau vyrai pradėjo nešti grobį moterims bei mažyliams, o dar vėliau moterys atsisakė šio užsiėmimo. Kai vyrai pradėjo rūpintis vaikais ir tiekti jiems maistą, tada ir atsirado gentis, tada ji pradėjo augti. Jei kūdikio motina stengdamasi prasimanyti mėsos žūdavo, mirdavo ir vaikas. Tik tuomet, kai žmonės liovėsi kovoti tarpusavyje ir išmoko bendradarbiauti, drauge medžioti, susikūrė tikroji gentis. Tačiau net ir tuomet vis dar pasitaikydavo ypatingų moterų, kalbančių su dvasiomis, ir jos vis dar medžiodavo.

Brunai, tu sakei, esą nieko panašaus iki šiol nėra buvę. Tu klysti; praeityje genties moterys dalyvaudavo medžioklėje. Dvasios tokiam elgesiui pritarė, tačiau šios tuomet buvo kitos, ne toteminės. Nesu tikras, ar jas galima vadinti genties dvasiomis. Užuot gerbę jas bei garbinę, žmonės jų bijojo, tačiau jos nebuvo blogos, tik labai galingos.

Vyrai sėdėjo apstulbę. Šamanas kalbėjo apie tokius senus, bemaž neatmenamus laikus, jog šie atrodė tarsi nauji. Vis dėlto raganiaus žodžiai sužadino miglotus baimės prisiminimus, ir daugelis klausytojų nusipurtė.

– Abejoju, ar kuri nors gentyje gimusi moteris dabar galėtų užsigeisti medžioti, – tęsė šamanas. – Kažin ar jos sugebėtų. Tačiau Aila yra kitokia, žmonės, iš kurių kilusi, yra kitokie, jie nuo mūsų skiriasi labiau, nei manėme. Net jei leisime merginai medžioti, esu tikras, jog kitoms noras griebti ginklą nekils. Ailos poelgis jas visas nustebino taip pat, kaip ir mus. Daugiau nebeturiu ko pridurti.

– Ar dar yra pageidaujančių ką nors pasakyti? – paklausė Brunas, nors ir abejojo, ar yra pasirengęs išklausyti, mat vienam kartui naujoviškų pasiūlymų jau buvo gerokai per daug.

– Guvas ketina kalbėti, Brunai.

– Guvas gali kalbėti.

– Aš esu tik šamano padėjėjas, nežinau tiek daug, kiek jis, bet, man atrodo, jis kai ką praleido. Galbūt todėl, kad labai stengėsi atsiriboti nuo jausmų Ailai. Raganius susitelkė į prisiminimus, ne į pačią merginą, nes veikiausiai baiminosi, kad jo lūpomis neims kalbėti meilė, o ne protas. Šamanas nepagalvojo apie jos totemą. Ar kam nors dingtelėjo, kodėl galingas vyriškas totemas pasirinko merginą? – retoriškai paklausė jis ir pats atsakė. – Urvinis liūtas po didžiojo lokio yra pats galingiausias. Jis galingesnis už mamutą, kartais netgi medžioja mamutus, jaunus arba nusenusius. Tik mamutus puola ne urvinis liūtas.

– Tavo kalba nenuosekli, Guvai. Tu sakai, esą liūtas medžioja mamutus, o paskui teigi, jog nemedžioja, – mostelėjo Brunas.

– Jis nemedžioja. Medžioja ji. Kai kalbame apie totemus, omenyje turime saugotoją patiną. Bet kas yra medžiotojas? Didžiausia mėsėdė ir stipriausia medžiotoja yra patelė! Liūtė! Argi ne ji atneša grobį savo porininkui? Jis moka žudyti, tačiau patino užduotis – saugoti ir ginti, kol ji medžioja.

Keista ir neįprasta, kad urvinis liūtas pasirinko mergaitę, tiesa? O ar kas nors pagalvojo, jog galbūt jos totemas yra ne urvinis liūtas, o liūtė? Medžiotoja patelė? Ar tuomet netaptų aiškiau, kodėl mergina panoro medžioti? Kodėl gavo ženklą? Galbūt ženklą jai parodė liūtė, galbūt kaip tik todėl ir buvo paženklinta jos koja? Argi jos troškimas tapti medžiotoja bent kiek keistesnis už šitokį totemo pasirinkimą? Nežinau, ar taip yra iš tiesų, bet, pripažinkite, išvada pagrįsta. Kad ir kas būtų jos totemas – urvinis liūtas ar urvinė liūtė – jei jis liepė Ailai medžioti, ar galime nuneigti totemo pageidavimą? Ar galime priešin-

tis šiai galiai? Ar išdrįsime pasmerkti ją už tai, kad pakluso totemui? – apibendrino Guvas. – Aš baigiau.

Brunui jau sukosi galva. Gausybė naujų idėjų užgriuvo pernelyg staiga. Vadui reikėjo daugiau laiko – privalėjo viską nuodugniai apsvarstyti. Suprantama, medžioja liūtė, tačiau ar kas nors kada nors girdėjo apie moteriškos lyties totemą? Juk dvasios globėjos bei saugotojos iš esmės yra vyriškos, argi ne? Tik tas, kuris dvasių draugijoje praleidžia itin daug laiko, gali prieiti prie išvados, jog medžiojančios merginos totemą įkūnijo medžiojantis tam tikros rūšies atstovas. Vis dėlto verčiau jau Guvas nebūtų pakišęs minties apie prieštaravimą galingojo totemo norams.

Pati moters medžiotojos idėja buvo unikali ir žadino apmąstymus. Keli sukrėsti vyrai netgi buvo pasirengę žengti mažą žingsnelį į priekį ir praplėsti patogaus, saugaus, nusistovėjusio pasaulio ribas. Kiekvienas kalbėtojas atskleidė savo požiūrį, rėmėsi savo patirtimi bei interesais ir kiekvienas pastūmėjo ribą tik tam tikra apibrėžta kryptimi. Tačiau Brunas privalėjo apibendrinti jų visų išvadas, tai net ir jam atrodė per sunku. Jis jautė pareigą prieš apsispręsdamas atsižvelgti į visus iki vieno aspektus ir troško turėti daugiau laiko bei galimybę visus nuodugniai išnagrinėti. Deja, ilgiau atidėlioti sprendimo nebegalėjo.

– Ar daugiau nuomonių bus?

– Braudas nori pasisakyti, Brunai.

– Braudas gali kalbėti.

– Visos pateiktos mintys labai įdomios ir suteiks peno apmąstymams ilgais žiemos vakarais, tačiau genties tradicijos abejonių nekelia. Nors gimusi kitiems, šiuo metu mergina priklauso genčiai. Genties moterys nemedžioja. Joms uždrausta net paliesti ginklą arba kitą įnagį, naudojamą kaip ginklą. Mes visi žinome, kokia bausmė laukia prasižengėlės. Ji turi mirti. Visai nesvarbu, kad kadaise, prieš ilgus amžius, moterys medžiodavo. Jei medžioja lokė arba liūtė, dar nereiškia, kad tą patį galima daryti ir moteriai. Mes nesame nei liūtai, nei lokiai. Ga-

lingas jos totemas ir genčiai nešama sėkmė nieko nekeičia. Nesvarbu, kad svaidykle ji naudojasi meistriškai ir kad išgelbėjo gyvybę mano moters sūnui. Už tai esu dėkingas ir, kaip tikriausiai visi pastebėjote, pakeliui į urvą daugybę sykių jai tai pasakiau. Tik visa tai nieko nereiškia. Genties tradicijos nuolaidų nenumato. Ginklą panaudojusi moteris privalo mirti. Mes negalime pakeisti įstatymo. Toks genties paprotys.

Visas šis susirinkimas tėra laiko švaistymas. Jokio kito sprendimo tu priimti negali, Brunai. Aš viską pasakiau.

– Braudas teisus, – prabilo Dorvas. – Ne mūsų nosiai keisti nuo seno veikiančius genties įstatymus. Viena išimtis skatina kitą. Netrukus nebeliks nieko, kuo galima pasikliauti. Bausmė aiški ir vienintelė – mirtis; mergaitė turi mirti.

Keli vyrai pritariamai linktelėjo. Brunas atsiliepė ne iškart. Braudas teisus, pagalvojo jis. Kokį kitą sprendimą galėčiau priimti? Ji išgelbėjo Brakui gyvybę, tačiau šiam tikslui panaudojo ginklą. Abejonės vis dar kamavo vadą ne ką mažiau negu tą dieną, kai Aila išsitraukusi svaidyklę nudėjo hieną.

– Prieš priimdamas sprendimą aš apgalvosiu visų jūsų mintis, tačiau dabar iš kiekvieno noriu išgirsti konkretų atsakymą, – galų gale pareiškė vadas.

Ratu aplink laužą sėdintys vyrai kiekvienas atkišo priešais krūtinę sugniaužtą kumštį. Judesys aukštyn ir žemyn turėjo reikšti pritarimą, o kryptelėjimas į šonus – neigiamą atsakymą.

– Grodai, – pirmiausia Brunas kreipėsi į savo padėjėją, – ar, tavo manymu, mergina, vardu Aila, turi mirti?

Grodas delsė. Jis užjautė vadą, suprato, kaip jam sunku apsispręsti. Grodas ilgus metus buvo Bruno dešinioji ranka, bemaž skaitydavo jo mintis ir laikui bėgant jautė jam vis didesnę pagarbą. Vis dėlto vyras neįžvelgė jokių alternatyvų; jis kilstelėjo nykštį aukštyn, o paskui žemyn.

– Argi turime pasirinkimą, Brunai? – pridūrė.

– Grodas ištarė „taip". Drugai? – paklausė Brunas atsisukdamas į įrankių gamintoją.

Drugas nedvejojo. Jis iškart pajudino kumštį į šalis priešais krūtinę.

– Drugas sako „ne". Ką pasakysi tu, Krugai?

Krugas pažvelgė į Bruną, į šamaną ir galiausiai į Braudą. Jis kilstelėjo kumštį aukštyn.

– Krugas taria „taip", mergina turi mirti, – patvirtino Brunas. – Guvai?

Jaunasis patarnautojas atsakė akimoju, pajudindamas kumštį skersai krūtinės.

– Guvo nuomonė – ne. Braudai?

Braudas pajudino kumštį vadui dar nespėjus ištarti jo vardo, ir Brunas išsyk pasisuko toliau. Braudo atsakymą jis žinojo.

– Taip. Zougai?

Senasis svaidyklių meistras oriai pasitempė ir pabrėžtinai pajudino kumštį į šalis priešais krūtinę nepalikdamas jokių abejonių.

– Zougo manymu, mergina neturi mirti. Kaip galvoji tu, Dorvai?

Senuko ranka pakilo aukštyn, ir jam dar nespėjus nuleisti kumščio visų akys nukrypo į šamaną.

– Dorvas taria „taip". Šamane, kokia tavoji nuomonė? – paklausė Brunas.

Visų kitų atsakymus jis nuspėjo, tačiau nenumanė, ką pasakys senasis šamanas.

Krebą draskė abejonės. Genties tradicijas jis žinojo. Dėl Ailos nusikaltimo kaltino save, kadangi suteikė globotinei per daug laisvės. Jautėsi kaltas dėl to, kad mylėjo mergaitę, baiminosi, kad jausmai nustelbs sveiką protą, kuriuo vadovaudamasis nusprendė, jog ji turi mirti. Tačiau dar prieš jam pajudinant ranką, kažkas tarytum sugriebė ir timptelėjo kumštį už jį. Senolis neįstengė prisiversti pasmerkti mergi-

nos myriop. Kita vertus, žinojo, kad nuskambėjus nuosprendžiui privalės atlikti savo pareigą. Galutinai apsispręsti teks Brunui, ir niekam kitam.

– Nuomonės pasiskirstė po lygiai, – paskelbė vadas. – Taigi niekas nepasikeitė, viskas priklauso nuo manęs. Šiaip ar taip, norėjau sužinoti, kaip atrodo jums. Turiu šiek tiek laiko pagalvoti apie visa tai, kas šiandien buvo pasakyta. Anot šamano, šį vakarą įvyks apeigos. Džiaugiuosi dėl to, nes man prireiks dvasių pagalbos, o jų apsaugos reikia mums visiems. Mano sprendimą išgirsite iš ryto. Ji sužinos kartu su visais. Dabar eikite ir ruoškitės ceremonijai.

Vyrams išėjus Brunas liko prie laužo vienas. Ūžaujantis vėjas gynė dangumi debesis, kurie praslinkdami kartkartėmis pratrūkdavo lediniu lietumi, tačiau Brunas nejautė šaltų čiurkšlių, nematė nė nuo lašų šnypščiančių ir baigiančių išblėsti žarijų. Tik atslinkus sutemoms jis galų gale prisivertė atsistoti ir sunkiai nudūlino į urvą. Ailą pamatė toje pačioje vietoje, kur ši sėdėjo vyrams išeinant ryte. Mergaitė tikisi blogiausio, pagalvojo. O ko gi daugiau jai tikėtis?

16

Vos išaušus gentis susirinko lauke prie urvo angos. Šaltas rytų vėjas ūžavo vis stiprėjančiais gūsiais, tačiau dangus buvo giedras, o viršum kalvagūbrio pakilusi saulė švietė skaisčiai, tarsi sudarydama kontrastą niūriai nuotaikai. Žmonės vengė žiūrėti vienas kitam į akis; rankos karojo prie šonų, kadangi niekas su niekuo nebendravo. Vilkdami kojas jie sustojo į savo vietas išgirsti, kokia lemtis laukia keistos svetimos mergaitės, kuri jiems jau spėjo tapti artima.

Uba jautė, kaip tirta motina, skaudžiai spaudžianti jai rankutę. Mažylė suprato, jog moteris tirta ne nuo šalčio. Krebas atsistojo ties urvo kiauryme. Dar niekada didysis raganius neatrodė toks rūstus. Sustingęs randuotas veidas tapo lyg nukaltas iš granito, patamsėjusi vienintelė akis panėšėjo į akmenį. Brunui davus ženklą nepakeliamos naštos prislėgtas kerėtojas lėtai, sunkiai nušlubčiojo į urvą ir sutelkęs visus turimus valios išteklius prisiartino prie merginos.

– Aila, Aila, – švelniai kreipėsi. Toji pakėlė akis. – Jau metas. Reikia eiti. – Nieko nesuvokiančios jos akys žvelgė abejingai. – Privalai eiti, Aila. Brunas pasiruošęs, – pakartojo Krebas.

Aila linktelėjo ir vargais negalais pakilo. Kojos nuo ilgo sėdėjimo sustingo, bet ji to beveik nepastebėjo. Mergina be žodžių nusekė paskui senuką stebeilydama į sutryptas dulkes, kuriose dar buvo matyti įsispaudę anksčiau praėjusių žmonių pėdsakai – basų nykščių įspau-

dai, neryškūs laisvo odinio apavo kontūrai, apskrita Krebo lazdos žymė bei velkamos raišosios jo kojos palikta šliūžė. Pamačiusi priešais save dulkėta oda apvyniotas Bruno kojas mergina sustojo ir suklupo ant žemės. Pajutusi nestiprų prisilietimą prie peties prisivertė pakelti galvą ir pažvelgti vadui į veidą.

Sutikusi vyro žvilgsnį tarytum susivokė, atgavo sąmonę, ir vėl nubudo neapsakoma baimė. Ji regėjo pažįstamą veidą – žemą, nuožulnią kaktą, vešlius antakius, didelę kumpą nosį, žilstelėjusią barzdą – tačiau išdidų griežtumą vado akyse pakeitė nuoširdi užuojauta, supratimas ir didžiulis liūdesys.

– Aila, – garsiai kreipėsi jis, o paskui atliko tik tam tikromis retomis progomis naudojamus gestus, – tu priklausai genčiai, kurios tradicijos be galo senos. Jų laikosi ištisos kartos bemaž nuo tada, kai susikūrė pati urvinio lokio gentis. Tu gimei ne tarp mūsų, tačiau dabar esi mūsiškė, todėl ir gyventi bei mirti turi pagal mūsų papročius. Mums medžiojant mamutą šiaurės kraštuose žmonės matė tave besinaudojančią svaidykle; be to, medžiojai ja ir anksčiau. Genties moterims draudžiama naudotis ginklu. Tokia yra nekintama genties tradicija, – Brunas palinko į priekį ir pažvelgė į baimės sklidinas mėlynas merginos akis. – Aš žinau, kodėl panaudojai svaidyklę, Aila, nors vis dar nesuprantu, kodėl apskritai pradėjai ja šaudyti. Brakas būtų žuvęs, jei nebūtum jo išgelbėjusi, – jis atsitiesė ir visų akivaizdoje atlikdamas itin oficialius mostus pridūrė: – Šios genties vadas dėkingas šiai merginai už išgelbėtą mano porininkės sūnaus moters vaikelio gyvybę.

Žmonės susižvalgė. Labai retais atvejais vyras, o juolab vadas, suteikdavo paprastai moteriai garbę pripažindamas savo dėkingumą.

– Tačiau dėlto tradicijos neleidžia daryti išimčių, – pratęsė jis ir davė ženklą šamanui, kuris įėjo į urvą. – Aš neturiu pasirinkimo, Aila. Šiuo metu šamanas jau dėlioja kaulus ir taria vien tik šamanams žinomus vardus. Jam baigus, tu mirsi. Genties mergaite Aila, tu esi prakeikiama mirtinu prakeiksmu.

Ailos veidas tapo bekraujis. Iza sukliko šaižiu, veriamu balsu apraudodama prarastą savo vaiką. Brunui vėl kilstelėjus ranką rauda staigiai nutilo.

– Aš dar nebaigiau, – mostelėjo jis.

Žmonių akyse sužibo smalsus laukimas. Ką dar ketina pasakyti Brunas?

– Genties tradicijos aiškios ir nekelia abejonių. Aš, būdamas vadas, privalau jų laikytis. Ginklu pasinaudojusi moteris turi būti nubausta mirties prakeiksmu, tačiau papročiai neapibrėžia, kiek laiko prakeiksmas turi trukti. Aila, tu esi prakeikiama myriop vienam mėnesiui. Jei dvasioms suteikus malonę tu įstengsi parkeliauti iš ano pasaulio, kai mėnulis po vieno ciklo sugrįš į dabartinę fazę, tu vėl galėsi gyventi su mumis.

Susibūrusi gentis subruzdo; to niekas nesitikėjo.

– Iš tiesų, – mostelėjo Zougas. – Juk pagal įstatymą prakeiksmas neprivalo būti amžinas.

– Betgi koks skirtumas? Kaip žmogus gali taip ilgai išbūti miręs, o paskui vėl gyventi? Galbūt įmanoma sugrįžti po keleto dienų, tačiau tik ne po mėnesio! – klausiamai sumosikavo Drugas.

– Kažin, ar keleto dienų prakeiksmas taptų derama bausme, – įsiterpė Guvas. – Kai kurie šamanai įsitikinę, jog prakeiksmui esant trumpalaikiam dvasia į kitą pasaulį nepersikelia, o plevena aplink laukdama, kol laikas praeis ir ji vėl galės sugrįžti. Jei dvasia lieka netoliese, čia pat sukiojasi ir piktosios esybės. Šis ribotas prakeiksmas pakankamai ilgas, kad išpildytų tradicijų reikalavimus. Jį beveik galima laikyti amžinu.

– Tai kodėl Brunas jos paprasčiausiai neprakeikė, ir tiek? – piktu mostu paklausė Braudas. – Man dar neteko girdėti apie laikino mirties prakeiksmo už tokį nusikaltimą tradiciją. Ji nusipelnė mirti, ir prakeiksmas turėjo padaryti jai galą visiems laikams.

– Ar tau atrodo, kad bus kitaip, Braudai? Negi iš tikrųjų manai, kad ji gali sugrįžti? – pasiteiravo Guvas.

– Aš nieko nemanau, tik noriu žinoti, kodėl Brunas neprakeikė jos įprastu prakeiksmu. Nejaugi jis nebesugeba priimti paprasčiausio sprendimo?

Susierzinęs Braudas savo klausimu išreiškė tylias daugelio gentainių abejones. Ar Brunas paskirtų laikiną mirties prakeiksmą, jei nemanytų, jog egzistuoja nors ir visai menkutė galimybė prisikelti iš mirusiųjų?

Brunas kankinosi ištisą naktį. Aila išgelbėjo vaiko gyvybę; būtų neteisinga, jeigu už tai jai tektų mirti. Vadas be galo mylėjo berniuką ir jautėsi merginai už tai nuoširdžiai dėkingas, tačiau juk negalėjo remtis asmeninėmis emocijomis. Tradicijos reikalavo mirties, tačiau jis prisiminė dar vieną paprotį, susijusį su įsipareigojimu ir skola, teigiantį: gyvybė už gyvybę. Nuo šiol Aila nešiojosi savyje dalelę Brako sielos; ji nusipelnė atitinkamo atlygio – nusipelnė gyventi.

Tik sušvitus pirmiesiems aušros spinduliams jis pagaliau rado išeitį. Kartais po laikino mirties prakeiksmo ištvermingai sielai pavykdavo sugrįžti atgalios. Galimybė buvo miglota, o gal netgi nulinė, tačiau tolumoje švietė šiokia tokia viltis. Mainais už išgelbėtą vaiko gyvybę jis suteikė jai nežymią progą. Galbūt to nepakako, tačiau daugiau pasiūlyti Brunas negalėjo. Be to, menka galimybė – geriau negu nieko.

Staiga įsiviešpatavo absoliuti tyla. Urvo angoje stovėjo šamanas. Jis pats atrodė tarsi negyvėlis, susenęs ir persikreipęs. Nebuvo jokio reikalo duoti ženklą. Visi suprato, kad šamanas atliko savo pareigą. Aila mirė.

Izos aimana perskrodė orą. Po akimirkos raudoti pratrūko ir Oga su Ebra, o tada jau prisijungė ir visos kitos moterys, taip išreikšdamos užuojautą Izai. Išvydusi, kokia nepakeliama širdgėla drasko mylimą globėją, Aila nuskubėjo jos paguosti, tačiau kai prisiartinusi jau ketino apglėbti vienintelę motiną, kurią prisiminė, Iza nusisuko ir nuėjo šalin išvengdama merginos glėbio. Tarytum jos nė nematytų. Sutrikusi mergina klausiamai pažvelgė į Ebrą. Ebra žiūrėjo kiaurai. Ji priėjo prie

Agos, paskui prie Ovros. Nė viena jos nematė. Prakeiktajai prisiartinus moterys nusisukdavo arba paėjėdavo į šalį. Ji pribėgo prie Ogos.

– Čia aš. Čia Aila. Aš stoviu priešais tave. Argi tu manęs nematai? – sumosavo rankomis.

Stiklinės Ogos akys kelias akimirkas stebeilijo jai virš galvos, paskui buvusi draugė nusisuko ir nereaguodama patylom nukiūtino tolyn, lyg Aila būtų virtusi nematoma.

Pamačiusi link Izos žingsniuojantį Krebą mergaitė pribėgo prie jo.

– Krebai! Čia Aila. Aš čia, – ėmė aiškinti įnirtingais mostais. Senasis kerėtojas klibikščiavo toliau nežymiai pasukdamas į šalį ir apeidamas jam prie kojų susmukusią merginą, tarytum toji tebūtų pakeliui pasipainiojęs negyvas akmuo. – Krebai, kodėl tu manęs nematai? – suvaitojo ji ir pakilusi vėl nudūmė prie Izos.

– Mama! Mamaaa! Pažvelk į mane! PAŽVELK Į MANE! – rodė ženklus moteriai prieš akis.

Iza vėl pratrūko raudoti veriamu balsu, laužydama rankas ir mušdamasi į krūtinę.

– Mano vaikas. Mano Aila. Mano duktė mirė. Jos nebėra. Vargšelė mano Aila. Ji nebegyva.

Staiga Aila pastebėjo motinos koją apsikabinusią sutrikusią, persigandusią Ubą. Ji atsiklaupė priešais mažąją mergytę.

– Uba, juk tu mane matai, tiesa? Aš čia.

Aila pamatė iš akių, jog mažylė ją atpažino, tačiau jau kitą akimirką Ebra pripuolusi pačiupo vaiką ir nusinešė šalin.

– Noriu pas Ailą, – muistydamasi ir stengdamasi ištrūkti suniurzgė Uba.

– Aila mirusi, Uba. Jos nebėra. Čia ne Aila, čia tik jos siela, kuriai reikia susirasti kelią į kitą pasaulį. Jeigu pamėginsi su ja šnekėtis, jei pažiūrėsi į ją, dvasia nusives tave drauge. Pamačiusi ją užsitrauksi nelaimę. Nežiūrėk į sielą. Juk nenori užsitraukti nelaimės, Uba?

Aila susmuko ant žemės. Iki šiol ji aiškiai nežinojo, ką reiškia mirties prakeiksmas, ir įsivaizdavo įvairiausias baisybes, tačiau tikrovė jas pranoko.

Genties žmonėms Aila liovėsi egzistavusi. Jie nevaidino, neapsimetinėjo, nemėgino savo elgesiu pagąsdinti nusikaltėlės, jos tiesiog nebebuvo. Ji tapo dvasia, atsitiktinai vis dar matoma ir iš pažiūros tarytum tebeturinti gyvą kūną, bet iš tikrųjų Aila jau buvo mirusi. Mirtį genties žmonės laikė būvio pasikeitimu, kelione į kitą egzistencijos plotmę. Gyvybinė jėga – tai nematoma siela; dėl to niekam nekilo abejonių. Vieną akimirką žmogus galėjo būti gyvas, o kitą jau miręs. Jokių ypatingų ryškių pokyčių neįvykdavo, tiesiog išnykdavo gyvybingumo, kvėpavimo bei judėjimo priežastis. Tikroji Ailos esybė jau nebepriklausė jų pasauliui, nes buvo priversta persikelti į kitą būtį. Nebuvo jokio skirtumo, ar fizinė jos dalis šalta, nejudanti, ar vis dar šilta ir tebevaikšto aplink.

Taigi teliko patikėti, kad gyvybinę galią galima išvaryti. Jeigu fizinis merginos kūnas to dar nesuvokė, netrukus supras. Nė vienas iš tiesų netikėjo, kad ji sugrįš, net ir Brunas. Jos kūnas, tuščias kiaukutas, neturėjo jokių šansų išsilaikyti gyvybingas iki to meto, kai sielai bus leista grįžti atgal. Kūnas be gyvybinės galios negalėjo nei valgyti, nei gerti, todėl netrukus išsekdavo ir sunykdavo.

Tačiau kol siela sukiodavosi šalia urvo, ji, net ir nebūdama kūno dalimi, teikdavo jam jėgų, o ją išsigabenti turinčios dvasios irgi plevendavo aplinkui. Nelemtosios esybės kėlė grėsmę gyviesiems ir galėjo nusitempti kartu dar vieną gyvybę. Būta atvejų, kai netrukus po mirties prakeiksmo įvykdymo įkandin paskui pasmerktąjį iškeliaudavo ir jo porininkas arba kitas itin artimas žmogus. Gentainiams nerūpėjo, ar dvasia kartu išsigabens ir kūną, ar paliks gulėti nejudantį kiautą, tačiau jie norėjo, kad Ailos dvasia kuo greičiau dingtų iš jų aplinkos.

Mergaitė stebėjo pažįstamus žmones. Jie išsiskirstė kas sau ir ėmėsi kasdienių darbų, tačiau aplinkui tvyrojo įtampa. Krebas su Iza patrau-

kė į urvą. Aila pakilusi nusekė įkandin. Niekas nemėgino jos sulaikyti, tik Ubai vis dar neleido prisiartinti. Buvo manoma, esą dėl ypatingos apsaugos vaikams pavojus mažesnis, vis dėlto tėvai nenorėjo rizikuoti. Iza surinko visus Ailos daiktus, netgi kailinį apklotą bei sausą žolę iš guolį jai atstojusios duobelės žemėje ir išnešė į lauką. Kartu išėjęs Krebas stabtelėjęs prie laužo ištraukė degančią šaką. Moteris suvertė viską į paruoštą, bet dar neuždegtą ugniavietę, kurios Aila anksčiau nebuvo pastebėjusi, ir nuskubėjo atgal į urvą. Krebas tuo metu užkūrė ugnį. Šamanas be žodžių atliko viršum daiktų ir ugnies merginai iki šiol nematytus gestus.

Apimta vis didėjančio nerimo Aila stebėjo, kaip Krebas ėmė vieną po kito mesti jos daiktus į įsiliepsnojusį laužą. Jos laidojimo ceremonija neįvyks; čia buvo dalis prakeiksmo, dalis paskirtos bausmės. Visi jos egzistavimo pėdsakai turėjo būti sunaikinti, negalėjo likti nė vieno daikto, kuris ją sulaikytų. Mergaitė stebėjo, kaip liepsnos pasiglemžė kasimo lazdelę, rinkti skirtą pintinę, sausų žolių paklotą, apdarus ir visa kita. Ji pamatė, kaip sudrebėjo Krebo ranka jam pakėlus kailinį globotinės apsiaustą. Šamanas akimirksniui prispaudė kailį prie krūtinės, o paskui įmetė į ugnį. Ailai iš akių pasruvo ašaros.

– Krebai, aš tave myliu, – mostu parodė ji.

Raganius tarytum nieko nepastebėjo. Užlieta siaubo bangos ji pamatė, kaip senukas nuleido į rūkstančią ugnį medicinos krepšį, kurį Iza jai pasiuvo prieš pat nelemtąją mamuto medžioklę.

– Ne, Krebai, ne! Tik ne medicinos krepšį! – maldaujamai šūktelėjo ji, bet buvo per vėlu.

Krepšys jau liepsnojo. Daugiau Aila nebeįstengė ištverti. Ji kūkčiodama iš begalinio sielvarto ir širdgėlos, nematydama kelio pasileido į mišką. Pati nesuvokė, kur eina, ir jai nerūpėjo. Brovėsi pro kelią pastojusias šakas nekreipdama dėmesio į giliai subraižytas rankas bei kojas, brido per ledinį vandenį nejusdama sustingusių pėdų, kol galiausiai užkliuvo už rąsto ir pargriuvusi išsitiesė visu ūgiu. Gulėjo nejudėda-

ma ant drėgnos žemės ir troško, kad atskubėjusi mirtis išvaduotų iš kančių. Mergina nieko nebeturėjo. Nei šeimos, nei genties, nei dėl ko gyventi. Ji jau buvo mirusi. Juk visi tvirtino, jog mirė.

Nedaug tetrūko, kad jos troškimas išsipildytų. Užsisklendusi skausmo ir baimės persmelktame pasaulėlyje jau ištisas dvi dienas, nuo pat sugrįžimo iš kelionės, nieko nevalgė ir negėrė, nebuvo pasiėmusi šiltų drabužių, sustirusias pėdas gėlė nuo šalčio. Nusilpusiai, troškulio nukamuotai Ailai grėsė staigi mirtis nuo šalčio. Vis dėlto viduje slypėjo jėga, stipresnė už mirties troškimą, toji pati jėga, kuri neleido jai sustoti dar tada, kai tebuvo penkiametė mergytė, pragaištingo žemės drebėjimo palikta be tėvų meilės ir globos. Kol vis dar kvėpavo, kol gyslomis tekėjo kraujas, nenugalimas noras gyventi, atkaklus išlikimo instinktas neleido jai pasiduoti.

Pagulėjusi ant žemės ji šiek tiek pailsėjo ir galiausiai pamažu atsisėdo. Iš daugybės įdrėskimų sunkėsi kraujas. Staiga pajutusi troškulį Aila apsilaižė nuo šlapių lapų sudrėkusias lūpas. Ko gero, dar niekad gyvenime jos nekamavo toks troškulys. Išgirdusi netoliese čiurlenantį vandenį prisivertė atsistoti. Į valias atsigėrusi šalto upelio vandens patraukė toliau. Nuo nevaldomo drebulio barškėjo dantys, pėdas gėlė nuo šalčio. Ji bemaž kliedėjo ir prarado orientaciją. Judėdama mažumėlę sušilo, tačiau nukritusi kūno temperatūra darė savo.

Mergina nebesusivokė kur esanti, klaidžiojo be jokio tikslo, tačiau kojos pačios patraukė daugybę kartų mindžiotu, atmintin įsirėžusiu taku. Laikas nebeteko prasmės, Aila nežinojo, kiek užtruko klaidžiodama po mišką. Praėjusi pro miglos gaubiamą kriokl į, palei stačią uolinę sieną, ji staiga pasijuto atsidūrusi pažįstamoje vietoje. Išnirusi iš reto mažaūgių beržų bei gluosnių miškelio pamatė nuošaliąją savo pievelę.

Stabtelėjusi susimąstė, kiek laiko čia nesilankė. Baigusi treniruotes, išmokusi šaudyti išsyk dviem akmenimis ir pradėjusi medžioti, į laukymę nebeužsukdavo. Čia ji tik mokydavosi, bet nemedžiodavo. Ar

per vasarą bent kartą buvo čionai atėjusi? Neįstengė prisiminti. Nustūmusi į šalį tankias, susipynusias šakas, kurios dengė angą net ir be lapų, Aila įžengė į nedidelę olą.

Urvas atrodė mažesnis negu buvo išlikęs atmintyje. Pamačiusi senąją kailinę antklodę prisiminė, kaip kadaise, labai seniai, atsinešė kailį čionai. Aptiko jame burundukų lizdą, tačiau išnešusi į lauką ir išpurčiusi pamatė, jog apklotas dar visai neblogas – mažumėlę sukietėjęs, tačiau kuo puikiausiai išsilaikęs sausame urve. Mergina apsivyniojo juo ir džiaugdamasi šiluma sugrįžo į vidų.

Apsidairiusi aptiko ir kažkada atsineštą odos atraižą bei seną žolės prikimštą maišinį čiužinį. Kažin ar kur nors dar tebėra peilis, pagalvojo. Lentyna aptrupėjusi, bet įrankis turėtų kažkur būti. Štai jis! Aila pakėlė iš dulkių titnaginį įnagį, nušveitė ir pradėjo pjaustyti odos skiautę. Nusirišusi permirkusį apavą įvėrė dirželius į skylutes, kurias pradūrė savo išpjautuose apskritimuose, ir apsivyniojo kojas sausa oda prikimšusi į ją sudžiūvusių viksvų iš čiužinio, kad būtų šilčiau. Patiesusi šlapiuosius kojų apdangalus džiūti ėmė apžiūrinėti turimas atsargas.

Reikia užsikurti ugnį, dingtelėjo mintis. Sausa žolė lengvai užsidegs. Surinkusi šieną Aila sustūmė jį į krūvą prie sienos. Galėčiau atskelti gabalėlį sausos uolos ir įžiebti ugnį. Tik reikia susirasti pagaliuką. Antai manasis beržinis puodelis. Puikiai tiktų. Ne, jo prireiks vandeniui nešioti. Sena pintinė visa sugraužta. O kas čia? Senoji mano svaidyklė. Nė nežinojau, kad ją palikau. Pasigaminusi naują, senąją buvau užmiršusi. Ji pakėlė ginklą. Svaidyklė per maža, be to, apgadinta pelių. Man prireiks naujos. Mergina sustojusi įsižiūrėjo į odinę juostelę savo rankose.

Dėl jos aš buvau prakeikta ir pasmerkta mirčiai. Aš nebegyva. Kaip tuomet galiu galvoti apie ugnį ir svaidykles? Aš mirusi, bet nesijaučiu tokia esanti... Man šalta, kamuoja alkis. Ar miręs žmogus gali justi šaltį ir alkį? Kaip jaučiasi mirusieji? Ar mano siela jau kitame pasaulyje?

Aš nė nenumanau, kas yra toji siela, kokia ji. Niekada jos nemačiau. Krebas sakė, esą dvasių niekas nemato, tačiau juk pats jis kalbasi su dvasiomis. Kodėl tuomet raganius nematė manęs? Kodėl manęs nematė visi kiti? Veikiausiai aš išties numiriau. Kodėl tada mano mintys sukasi apie ugnį ir svaidykles? Ogi todėl, kad esu alkana!

Ar galėčiau pasinaudodama svaidykle prasimanyti maisto? Kodėl gi ne? Juk aš jau prakeikta, ką dar jie man galėtų padaryti? Deja, ši nebetinkama. Iš ko pasigaminti naują? Iš apsiausto? Ne, oda nuo ilgo gulėjimo pernelyg sudiržusi, o man reikia minkštos ir tamprios, ji apsižvalgė aplink. Neturėdama svaidyklės negaliu sumedžioti jokio gyvūno ir apsirūpinti minkšta oda. Iš kur man jos gauti? Kiek pasukusi galvą nevilties apimta mergina atsisėdo ant žemės.

Pažvelgusi į ant kelių gulinčias rankas ji staiga pastebėjo kai ką po jomis. Mano apdaras! Mano apsiaustas minkštas ir tamprus. Galiu nusirėžti juostelę! Pralinksmėjusi Aila vėl entuziastingai apsidairė. Štai senoji mano kasimo lazdelė. Nė nemaniau, kad ją palikau šiame urve. O čia keli indai. Teisybė, kadaise atsinešiau čionai kriauklių. Baisiai noriu valgyti, būtų neblogai ko nors užkąsti. Pala! Maisto yra! Juk šiemet nenuskyniau riešutų, turėčiau rasti jų lauke ant žemės.

Nors pati dar to nesuvokė, bet Aila vėl pradėjo gyventi. Ji prisirinko riešutų, atsinešė urvan ir suvalgė tiek, kiek tilpo į nuo bado susitraukusį skrandį. Tuomet nusivyniojusi senąjį kailį ir apsiaustą nupjovė juostelę svaidyklei. Nors timpa ir be specialaus iškilumo akmenims, bet turėtų pavykti.

Iki šiol jai nebuvo tekę medžioti maistui. Triušis skuodė kiek įkabindamas, tačiau medžiotoja buvo vikresnė. Aila prisiminė praėjusi pro bebrų užtvanką. Nuskubėjusi ten pataikė į gyvūną kaip tik tą akimirką, kai šis nėrė į vandenį. Grįždama atgal, prie upelio pastebėjo nedidelį pilkšvą akmenį. Juk čia titnagas! Tikrai titnagas! Pakėlusi luitą irgi nuvilko jį į savo buveinę. Pasidėjusi triušį ir bebrą mergina išėjo prisirinkti malkų ir paieškoti įrankių gamybai tinkamo akmens.

Man dar reikia sauso pagaliuko ugniai įkurti; iš miško atsinešta mediena pernelyg drėgna. Akys užkliuvo už kasimo lazdelės. „Ši turėtų tikti“, – tarė sau. Įkurti ugnį vienai pačiai pasirodė besą nelengva – šį darbą paprastai atlikdavo dvi moterys sukiodamos titnagą ir pagaliuką į skirtingas puses. Gerokai pasistengusi ir paplušėjusi Aila pagaliau pamatė iš šieno rūkstantį siaurą dūmelį. Ji ėmė atsargiai pūsti ir galiausiai buvo apdovanota mažais šokčiojančiais liepsnos liežuvėliais. Pamažu pridėdama daugiau sausų prakurų įkūrė ugnį ir įmetė kelias atsineštas didesnes malkas. Linksmai spragsintis laužas kaipmat sušildė mažutį urvą.

Vėliau pasigaminsiu puodą maistui virti, pagalvojo pakabindama išdarinėtą triušį virš ugnies ir pagardindama liesą mėsą riebios bebro uodegos taukais. Be to, man reikės naujos kasimo lazdelės ir pintinės. Krebas manąją pintinę sudegino. Jis viską sumetė į ugnį. Netgi medicinos krepšį. Kodėl jam būtinai reikėjo sudeginti medicinos krepšį? Akyse vėl ėmė tvenktis ašaros, kurios netrukus jau ritosi skruostais. Iza tvirtino, esą aš mirusi. Maldavau pažvelgti į mane, bet ji tepasakė, girdi, aš numiriau. Kodėl ji manęs nematė? Stovėjau jai prieš akis. Kurį laiką paašarojusi mergina atsitiesė ir nusišluostė užverktas akis. „Eisiu ir pasigaminsiu naują kasimo lazdelę, tik prieš tai reikia susirasti tinkamą kirvuką“, – ryžtingai tarė sau.

Kol triušis kepė, ji prisiminė neakivaizdines Drugo pamokas ir atskėlusi akmenį pasigamino įnagį. Tuomet juo nusikirto žalią šaką, nusmailino ir jau turėjo puikų kastuvėlį. Pasirinkusi dar šiek tiek malkų parsinešė ir suvertė jas į krūvą urve. Nuo kepamos mėsos aromato burnoje ėmė kauptis seilės, pilvas gailiai suurzgė. Galų gale sulaukusi atsikando pirmąjį kąsnį ir pagalvojo, jog dar niekada nieko gardesnio nebuvo valgiusi.

Kai pasistiprino, buvo jau tamsu, todėl džiaugėsi viduje spragsinčia ugnele. Atitvėrusi laužą ir prikrovusi šakų, kad ugnis neišblėstų iki ryto, ji atsigulė ir susisuko į senąjį kailį. Buvo neišpasakytai pavargusi,

bet užmigti nesisekė. Akys žvelgė į ugnį, o galvoje išsirikiavo slogių praėjusios dienos įvykių virtinė. Nė pati nepajuto, kaip vėl pasipylė ašaros. Buvo baisu, bet labiausiai slėgė vienatvė. Nuo tada, kai Iza ją rado, nė vienos nakties nebuvo praleidusi be kitų žmonių aplinkui. Galų gale nuovargis ją įveikė ir užmerkė akis, tačiau ir užmigus ramybės nedavė baisūs sapnai. Ji šaukė Izą, šaukė kitą moterį seniai užmiršta kalba. Deja, nei viena, nei kita nepasirodė ir nenuramino nevilties ir skaudžios vienatvės nukamuotos mergaitės.

Ėmė slinkti veiklos kupinos dienos. Norint išgyventi Ailai teko plušėti išsijuosus. Ji jau nebebuvo nepatyrusi, nieko nemokanti penkiametė mažylė. Per gentyje praleistus metus ji daug dirbo ir išmoko pačių įvairiausių dalykų. Mergina nusipynė kelis standžius krepšius vandeniui bei maistui ruošti ir pasigamino rinkti skirtą pintinę. Apdorojusi sumedžiotų gyvūnų kailius pamušė triušena savo apavą, aprišusi virvele kailiuku apvyniotas kojas pasigamino šiltas blauzdines ir dar į kojų apavą panašius apdangalus rankoms – išpjovusi odinius apskritimus susirišo juos ant riešų ir prarėžė skylutes nykščiams. Iš titnago pasidirbo dar kelis įnagius ir prisirinko žolės guoliui, kad miegoti būtų minkščiau.

Pievoje augo ir daugybė valgomų žolelių, svarinančių sunokusias sėklas bei grūdus. Pavaikštinėjusi po apylinkes netruko aptikti riešutų, spanguolių, meškauogių, mažų kietų obuoliukų, bulves primenančių krakmolingų šaknų ir valgomų paparčių. Ji nepaprastai nudžiugo radusi nenuodingos rūšies pelėžirnių, kurių žaliose ankštyse augo maži žali žirniukai, ir netgi prisirinko smulkių kietų sudžiūvusių burnočio sėklų – sugrūdusi jas su kitais grūdais išsivirdavo puikiausios košės. Aplinkinė gamta patenkino visus jos poreikius.

Po kurio laiko mergina nusprendė, jog jai reikia naujo kailinio apdaro. Nors žiema vis dar delsė ir nerodė nagų, oras buvo gana šaltas, o netrukus galėjo ir pasnigti. Pirmiausia ji pagalvojo apie lūšies kailį, nes šis gyvūnas jai turėjo ypatingą reikšmę. Tačiau lūšies mėsa buvo nevalgoma, bent jau neskani, o maisto tremtinei reikėjo kaip ir šilto apdaro. Dėl medžiotojos įgūdžių Aila prasimaitindavo be jokio vargo, bet reikėjo apsirūpinti pakankamomis atsargomis, kad turėtų ko valgyti, kai sniegas įkalins ją urve. Taigi, priešingai negu anksčiau, dabar medžiojo dėl maisto.

Žudyti vieno iš drovių švelnių gyvūnų, kurie ilgai buvo mielais jos kaimynais nuošalioje slėptuvėje, Aila labai nenorėjo. Be to, abejojo, ar įmanoma svaidykle užmušti elnią. Ji nustebo pamačiusi bandą, vis dar besiganančią kalnų ganykloje, ir nusprendė vis dėlto privalanti pasinaudoti palankia proga, kol gyvuliai nepersikėlė į žemesnes pievas. Iš arti stipriai paleistas akmuo pargriovė patelę, o smūgis akmeniniu vėzdu baigė darbą.

Kailis buvo tankus ir švelnus – gamta paruošė žvėrį šaltai žiemai, o elnienos troškinys virto puikia vakariene. Kai šviežios mėsos aromatas atviliojo įžūlų ernį, mergina kaipmat paklojo įkyruolį akmeniu ir prisiminė, jog pirmuoju jos sumedžiotu gyvūnu tapo genties maistą vogęs ernis. Tuomet Ogai pasakė, esą iš ernių irgi galima turėti naudos. Nuo kvėpavimo neapledėjantis jų kailis puikiai tiko gobtuvams. „Šįkart aš pasigaminsiu iš jo gobtuvą“, – tarė sau medžiotoja vilkdama nukautą maitėdą į urvą.

Ji užkūrė ugnies ratą aplink džiovinamą mėsą taip pagreitindama džiūvimo procesą ir apsaugodama maistą nuo plėšrūnų; be to, dūmų aromato persmelkta mėsa Ailai buvo dar gardesnė. Urvo gilumoje iškasusi negilią duobę, mat žemių sluoksnis nedidelėje uolų įtrūkoje buvo plonas, mergina išklojo jos dugną iš upelio atsineštais akmenimis, sudėjo išdžiovintą mėsą ir užvertė savo maisto sandėliuką sunkiais uolos luitais.

Naujasis kailis, kurį išdirbo bedžiovindama mėsą, irgi prisigėrė dūmų kvapo, tačiau buvo šiltas, o patiesus kartu su senuoju lova tapo nuostabiai patogi. Švariai išplautas vandens nepraleidžiantis elnio skrandis virto maišu vandeniui, sausgyslės – virvėmis. Palei uodegą elnio žiemai sukauptas riebalų sluoksnis aprūpino ją taukais. Kol džiovino mėsą, mergina kasdien nerimavo, kad nepradėtų snigti, ir miegojo lauke, ugnies rato viduryje, protarpiais ją pakurstydama, kad per naktį neužgestų. Sukrovus atsargas į saugyklą ją apėmė gerokas palengvėjimas ir saugumo jausmas.

Kai sunkūs debesys paslėpė mėnulį, Aila susirūpino, kaipgi reikės skaičiuoti laiką. Mirčiai pasmerkta mergina aiškiai prisiminė Bruno žodžius: „Jei dvasioms suteikus malonę tu įstengsi parkeliauti iš ano pasaulio, kai mėnulis po vieno ciklo sugrįš į dabartinę fazę, tu vėl galėsi gyventi su mumis." Ji nežinojo, ar iš tiesų atsidūrė „aname pasaulyje", tačiau labiau už viską troško sugrįžti atgal. Aila nebuvo įsitikinusi, ar jai pavyks, ar jie vėl įstengs ją matyti, jei parkeliaus atgal, tačiau Bruno teigimu, turėjo pavykti, todėl ji viltingai įsikibo į vado žodžius. Tik iš kur žinos, kada gali sugrįžti, jei mėnulį paslėpė debesys?

Netikėtai mergaitė prisiminė, kaip Krebas kadaise ją mokė skaičiuoti dienas pasitelkus įrantas ant medinės lazdelės. Ji spėjo, jog nuošaliame jų ugniavietės kamputyje šamano slepiamos rantuotos lazdelės padėdavo jam apskaičiuoti laiką tarp reikšmingų įvykių. Sykį Aila vien iš smalsumo pamėgino pati atlikti eksperimentą stebėdama mėnulio fazes. Jai pasidarė įdomu, kiek įpjovų susidarys per vieną mėnulio ciklą. Tąkart aptikęs sužymėtą pagaliuką Krebas griežtai ją nubaudė. Bausmė įsirėžė giliai į atmintį kartu su perspėjimu niekada daugiau taip nesielgti. Ji susirūpinusi visą dieną suko galvą, kaip sužinos, kada laikas sugrįžti genties urvan, kol prisiminusi pastarąjį nutikimą nusprendė kas vakarą paženklinti lazdelę. Kad ir kaip tvardydavosi, kaskart, kai įrėždavo įrantą, iš akių pasipildavo ašaros.

Ašarodavo nelaimingoji tremtinė itin dažnai. Įvairiausi mažmožiai sužadindavo prisiminimus apie patirtą meilę ir šilumą. Skersai tako liuokteléjęs išgąsdintas triušis primindavo ilgus pasivaikščiojimus su šlubčiojančiu Krebu. Mergina mylėjo grubų, randuotą, vienaakį jo veidą. Vos pagalvojusi apie senąjį šamaną paplūsdavo ašarų upeliais. Pamačiusi Izai rinktus augalus tuojau pat apsiverkdavo pasikūkčiodama prisiminusi gydytojos paaiškinimus, kada ir kaip naudoti žoleles. Ašaros užliedavo ją tarsi potvynis kaskart, kai atmintyje iškildavo medicinos krepšį deginantis Krebas. Tačiau sunkiausia būdavo naktį.

Prie dieninės vienatvės Aila spėjo įprasti vaikštinėdama po laukus bei rankiodama augalus ir medžiodama, tačiau naktimis ją anksčiau visuomet supdavo žmonės. Sėdėdama prie laužo mažajame savo urve ir stebeilydama į šokčiojančius liepsnų atšvaitus ant sienos ji braukdavo ašaras ilgėdamasi mylimų artimųjų draugijos. Mergina bemaž labiausiai pasiilgo Ubos. Apimta liūdesio ji prisiglausdavo prie krūtinės kailį ir imdavo siūbuoti pirmyn bei atgal švelniai niūniuodama panosėje, tarsi laikytų glėbyje mažylę. Gamta patenkino fizinius Ailos poreikius, tačiau ne žmogiškas, dvasines reikmes.

Vieną naktį iš dangaus patylom pabiro pirmasis sniegas. Iš ryto išlindusi iš olos Aila aiktelėjo iš susižavėjimo. Žemę apgaubusi baltutėlė marška sušvelnino pažįstamo gamtovaizdžio kontūrus paversdama jį įstabia stebuklų šalimi, pilna keisčiausių formų augalų. Krūmai pasipuošė aukštomis minkštutėmis sniego kepurėmis, spygliuočiai apsisiautė prabangiais akinamo baltumo apsiaustais, o spindinčiais apdarais aptaisytos plikos lapuočių šakos švytėte švytėjo skaisčiai mėlyno dangaus fone. Aila pažvelgė į balto sniego patalo glotnumą suardžiusius savo pėdsakus ir pasileido per apsnigtą pievą vingiais, keletą kartų kirsdama pramintą taką bei sukurdama sudėtingą piešinį ir tuojau pat jį sutrypdama. Pabėgiojusi ėmė sekti mažo gyvūnėlio pėdomis, bet ūmai apsigalvojo ir užkopė ant siauro uolinės atodangos iškyšulio, nuo kurio vėjas švariai nužarstė sniegą.

Prieš akis nusidriekė didingo kalnagūbrio smailės, padengtos dangišku atspalviu nusidažiusiu baltumu ir žaižaruojančios prieš saulę it milžiniškas tviskantis brangakmenis. Apsidairiusi ji aprėpė akimis visą užsnigtą plotą. Tolumoje tarp snieguotų uolynų tyvuliavo baltomis bangų keteromis putota melsvai žalia jūra, tačiau rytinės stepės tebebuvo plikos. Apačioje Aila pastebėjo per baltą plotą skuodžiančias mažas figūrėles. Prie genties urvo irgi pasnigo. Viena figūrėlė, rodos, judėjo lėčiau ir krypuodama. Staiga visa snieguotoji magija išgaravo. Ji paniurusi nusileido žemyn.

Antroji sniego banga jokio džiaugsmo nebeatnešė. Temperatūra gerokai nukrito. Vos išlindus iš urvo į nepridengtą veido odą susmigdavo skaudžios negailestingo vėjo adatos. Ketvertą dienų užsitęsusi pūga sunešė palei sieną neregėto aukštumo pusnį, kuri beveik užtvėrė urvo angą. Rankomis bei sumedžioto elnio klubikauliu išsikasusi tunelį ji visą dieną rinko malkas. Nulūžusias artimiausių medžių šakas sunaudojo džiovindama mėsą, tad dabar teko klampoti toliau. Kelionės per pusnis ją nukamavo. Maistu Aila buvo apsirūpinusi, tačiau iš anksto nepagalvojo apie malkų atsargas. Jei kuras baigsis, o snigti vis nesiliaus, ji nebeįstengs išsikapstyti laukan.

Pirmą kartą nuo tada, kai atsidūrė mažojoje slėptuvėje, ėmė baimintis dėl savo gyvybės. Įkalinta pievoje aukštai kalnuose žiemos nieku gyvu nepratemptų. Jai nebuvo kada sukaupti pakankamai atsargų, kad užtektų visam šaltajam sezonui. Po pietų sugrįžusi į urvą Aila pasižadėjo kitą dieną vėl eiti malkauti.

Iš ryto įsisiautėjusi dar įnirtingesnė pūga galutinai užtvėrė urvo angą. Spąstuose atsidūrusią merginą persmelkė baimė. Ji ėmė svarstyti, kokio storio sniego sluoksnis pastojo jai kelią. Susiradusi ilgą pagalį belaisvė įbruko jį tarp susiraizgiusių lazdyno šakų priberdama sniego į urvo vidų. Pajutusi oro dvelksmą pažvelgė pro susidariusį plyšelį ir pamatė vėjo draikomas snaiges. Palikusi ilgąją šaką sniege Aila sugrįžo prie ugnies.

Tikra laimė, kad jai dingtelėjo mintis pamatuoti sniego sluoksnio storį. Pro pagalio prilaikomą skylutę į urvą ėmė smelktis grynas oras, o juk ir ugniai, ir pačiai Ailai reikėjo deguonies. Be šios siaurutės orlaidės ji veikiausiai būtų užmigusi ir jau niekada nebeprabudusi. Pasirodo, merginos gyvybei grėsė dar didesnis pavojus, negu pati suvokė.

Netrukus mergina suprato, kad šilumai viduje palaikyti nė nereikia daug ugnies. Sniegas kartu su oro tarpeliais tarp mažų ledinių kristalėlių apšiltino urvą iš visų pusių. Nedidelėje ertmėje būdavo šilta bemaž vien nuo jos kūno kaitros. Tačiau jai reikėjo vandens. Ugnį teko kūrenti veikiau ne dėl šilumos, o sniegui tirpdyti.

Vienui viena lindėdama mažučio lauželio apšviestame urve skirtumą tarp dienos ir nakties Aila įžvelgdavo tik stebėdama pro siaurutį plyšelį trykštančią šviesą dieną. Mergaitė rūpestingai kas vakarą, šviesos ruoželiui blėstant, įrėždavo ant lazdelės įrantą.

Kadangi neturėjo kuo užsiimti, likdavo tik stebeilyti į ugnį ir mąstyti. Šilta, judri liepsna kapą primenančiame uždarame pasaulėlyje tarytum pradėjo gyventi atskirą gyvenimą. Sniego belaisvė stebėjo, kaip ugnis praryja kiekvieną pliauską palikdama tik žiupsnelį pelenų. Ar ugnis irgi turi sielą, dingtelėjo mintis. Kur pasideda ugnies siela jai numirus? Anot Krebo, po žmogaus mirties siela keliauja į kitą pasaulį. Ar aš dabar esu kitame pasaulyje? Nesijaučiu kitaip, esu tik be galo vieniša, ir tiek. Gal mano siela kažkur kitur? Iš kur man žinoti? Tačiau man taip neatrodo. Manau, mano siela yra šalia Krebo, Izos ir Ubos. Bet juk esu prakeikta, vadinasi, turėčiau būti mirusi.

Kodėl totemas davė man ženklą žinodamas, kad būsiu prakeikta? Kodėl man atrodė, jog jis davė ženklą, jeigu iš tiesų nedavė? Galvojau, kad jis mane bando. Galbūt čia dar vienas išmėginimas? O gal totemas mane apleido? Tik kodėl jis turėtų mane pasirinkti, o paskui apleisti? Tai gal neapleido? Gal jis dėl manęs nukeliavo į dvasių pasaulį ir kaunasi su blogiu – juk yra kur kas geresnis kovotojas už mane. Gal totemas pasiuntė mane čionai palaukti? Ar gali būti, kad šis vis dar

mane saugo? Bet jeigu aš nesu mirusi, tuomet kas man yra? Aš esu neapsakomai vieniša – štai kas man yra. Norėčiau būti ne viena.

Ugnis vėl išalko, jai reikia maisto. Man atrodo, ir man reikėtų pavalgyti.

Aila paėmė dar vieną malką iš mažėjančios krūvos ir įmetė į laužą, o paskui nuėjo patikrinti oro skylutės. Pastebėjusi tirštėjančias sutemas nuskubėjo paženklinti lazdelės. Nejaugi pūga be atvangos siautės ištisą žiemą, ėmė svarstyti. Pakėlusi dienų skaičiavimo pagaliuką įrėžė brūkšnelį ir priglaudė prie įrantų pirštus – iš pradžių vienos rankos, paskui kitos, tuomet vėl pirmosios ir taip toliau, kol uždengė visas įrantas. Vakar buvo paskutinioji diena, vadinasi, jau turiu teisę grįžti namo, tačiau kaip man pareiti per tokią pūgą? Mergina dar kartą pažvelgė pro oro angą. Ji vos ne vos įžiūrėjo tamsoje įkypai tebekrintantį sniegą. Papurčiusi galvą Aila sugrįžo prie laužo.

Kitą dieną pakirdusi ji išsyk nubėgo žvilgtelėti pro skylutę, bet sniego audra tebešėlo. Nejaugi ji tikrai niekada nenurims? Juk negali snigti ir snigti be paliovos. Ar gali? Aš noriu grįžti namo. O gal Brunas pakeitė prakeiksmą, ir šis tapo amžinas? Kas bus, jei niekada negalėsiu grįžti, net ir pasitaisius orui? Jeigu dabar dar nesu mirusi, tokiu atveju tikrai gaučiau galą. Aš neturėjau pakankamai laiko. Vos spėjau apsirūpinti atsargomis vienam mėnesiui; visos žiemos niekaip neištverčiau. Keista, kad Brunas paskyrė laikiną mirties prakeiksmą. Aš to nesitikėjau. Kažin, ar man būtų pavykę sugrįžti, jei į dvasių pasaulį būčiau nukeliavusi pati vietoje savo totemo? Iš kur man žinoti, kad mano siela neišėjo? Gal totemas kaip tik saugojo kūną, kol sielos nebuvo? Aš nežinau. Nieko nežinau. Težinau tik tiek, kad Brunui paskyrus ne laikinąjį prakeiksmą nebūčiau turėjusi jokios galimybės.

Galimybė? Ar Brunas kaip tik ir norėjo suteikti man galimybę? Ilgų apmąstymų vienatvėje subrandintą Ailos sąmonę staiga aplankė nušvitimas, ir įvykiai ūmai įgavo gilią naują prasmę. Man atrodo, už išgelbėtą Brako gyvybę vadas dėkojo iš visos širdies. Jis privalėjo mane

prakeikti net ir to nenorėdamas, nes taip pasielgti reikalauja genties papročiai, tačiau Brunas nusprendė suteikti man galimybę. Aš pati nežinau, ar esu mirusi. Ar mirusieji valgo, miega ir kvėpuoja? Ji nusipurtė, bet ne dėl šalčio. Manau, daugelis prakeiktųjų tiesiog nebenori. Ir aš suprantu kodėl...

Tuomet kas paskatino mane pasiryžti gyventi toliau? Juk būtų buvę be galo lengva nebesikelti, kai pargriuvau bėgdama iš urvo, ir sulaukti mirties. Ar būčiau tuomet pakilusi, jei Brunas nebūtų pasakęs, jog galėsiu grįžti? Ar neturėdama galimybės vis tiek būčiau mėginusi? Vadas pasakė „dvasioms suteikus malonę". Kokioms dvasioms? Mano totemo? Bet argi tai svarbu? Kažkas privertė mane gyventi toliau. Galbūt mane apsaugojo totemas, gal žinojimas, kad turiu galimybę, o gal ir viena, ir kita. Taip, ko gero, ir viena, ir kita.

Aila ne iškart susivokė esanti nubudusi, o paskui jai teko pasičiupinėti akis norint įsitikinti, jog šios atmerktos. Ji užgniaužė klyksmą gniuždančioje aklinoje tamsoje. Aš nebegyva! Brunas mane prakeikė, ir štai aš mirusi! Niekada iš čia neištrūksiu, niekada nebegrįšiu į urvą, jau per vėlu. Piktosios dvasios iš manęs pasišaipė. Jos supyko, kad nepanorau keliauti kartu, ir nubaudė mane privertusios manyti, neva esu gyva ir saugi šioje buveinėje, bet iš tiesų aš numiriau. Dvasios mane suklaidino.

Mergina tirtėdama iš baimės įsisupo į kailį bijodama pajudėti. Miegojo ji prastai. Be paliovos nubusdavo ir prisimindavo sapnuotus košmarus apie siaubingas piktąsias dvasias, žemės drebėjimus, ją puldinėjančias lūšis, kurios staiga pavirsdavo urviniais liūtais, ir sniegą, nesibaigiantį sniegą.

Vis dėlto galų gale urve tvyrantis specifinis drėgmės kvapas pakišo Ailai mintį, jog visi kiti jos pojūčiai, išskyrus regėjimą, vis dar funk-

cionuoja. Pastarąjį faktą patvirtino ir galvą persmelkęs skausmas, kai staiga atsisėdusi ji trinktelėjo pakaušį į akmeninę sieną.

Kur mano lazdelė, mostelėjo ji tamsoje. Jau naktis, turiu įrėžti įrantą. Ji ėmė repečkoti ir grabinėti tamsoje, tarytum svarbiausia užduotis gyvenime būtų kuo greičiau surasti pagaliuką. Privalau kas vakarą palikti ženklą, tačiau kaip paženklinsiu lazdelę, jei neįstengiu jos rasti? O gal aš ją jau paženklinau? Kaip sužinosiu, ar jau galiu pareiti namo, jeigu nerandu pagaliuko? Ne, aš susipainiojau, ji papurtė galvą stengdamasi surikiuoti mintis. Aš jau galiu grįžti, terminas baigėsi, bet esu mirusi, be to, pūga niekaip nesiliauja. Lauke vis sninga ir sninga. Reikia patikrinti kitą pagalį. Turiu pamatyti sniegą. Kaip pamatysiu sniegą tamsoje?

Atsimušinėdama į įvairius daiktus ji aklai nuropojo palei sieną, o pasiekusi angą virš galvos pastebėjo silpną švytėjimą. Ten, viršuje, turėtų styroti pagalys. Mergina į vidų nusvirusiomis krūmo šakomis užsiropštė aukštyn, užčiuopė ilgąją lazdą ir stumtelėjo. Sniegas pabiro jai ant galvos, pro atsivėrusį plyšį dvelktelėjo gaivus oras ir sušvito mėlyno dangaus lopinėlis. Pūga pagaliau išsikvėpė, o vėjui nurimus paskutiniosios snaigės uždengė skylę.

Gaivus tyras oras praskaidrino galvą. Audra praėjo! Jau nebesninga! Aš galiu grįžti namo. Tiktai kaip iš čia ištrūksiu? Ji ėmė trūkčioti ir makaluoti pagaliu stengdamasi praplatinti angą. Plyšiui praplatėjus atsiskyręs storokas drėgno sniego sluoksnis užvirto tiesiai ant Ailos. Jei nepasisaugosiu, pasilaidosiu pati po sniegu. Verčiau reikia pagalvoti. Ji nulipo žemyn ir šypsodamasi pažvelgė į šviesą, trykštančią pro praplatintą spragą. Susijaudinusi mergina troško kuo greičiau išeiti, tačiau prisivertė nurimti ir įvertinti padėtį.

Būtų gerai, jei ugnis dar rusentų – mielai išgerčiau arbatos. Atrodo, maišelyje dar liko vandens. Taigi, puiku, pagalvojo ji ir atsigėrė gurkšnelį. Maisto pasiruošti irgi nepavyks, bet nieko baisaus neatsitiks, jei praleisiu vieną valgymą. Kita vertus, galiu užkąsti džiovintos elnio

mėsos, kurios nebūtina virti. Ji vėl pribėgo prie urvo angos įsitikinti, ar dangus tikrai tebėra giedras. O ką man pasiimti? Maisto tikrai neprireiks. Atsargų prisiruošėme pakankamai, juolab po mamuto medžioklės.

Staiga užgriuvo prisiminimų lavina – mamuto medžioklė, hienos nugalabijimas, mirties prakeiksmas. Ar jie iš tiesų priims mane atgal? Ar vėl mane matys? O jeigu ne? Kur tuomet eisiu? Bet juk Brunas sakė, esą galėsiu sugrįžti, taigi taip ir padarysiu. Aila tvirtai tuo tikėjo.

Svaidyklės tikrai nesinešiu. O pintinę? Juk manąją Krebas sudegino. Ne, iki kitos vasaros jos neprireiks, o per tą laiką nusipinsiu naują. Drabužiai man bus reikalingi – apsitaisysiu jais; be to, įsidėsiu kelis įrankius. Sudėjusi į krūvelę visus daiktus, kuriuos ketino neštis, Aila ėmė rengtis. Apsivyniojusi pėdas triušio kailiu pamuštu apavu ant viršaus užmaukšlino dar vieną porą, apsuko kojas triušenos blauzdinėmis, susikaišiojo į apsiausto klostes įrankius ir rūpestingai juo apsisiautė. Užsimaukšlinusi ernio kailio gobtuvą ir apsimuturiavusi kailiniais maišeliais rankas patraukė link angos. Paėjėjusi stabtelėjo, atsigręžė į pastarąjį mėnesį namus jai atstojusį urvą, tada nusimovė rankų apdangalus ir žengtelėjo atgal.

Pati nesuprato kodėl, tačiau jai buvo svarbu palikti mažąją buveinę tvarkingą. Apsitvarkydama tarytum padėjo tašką, baigė išgyventą etapą. Įgimtą tvarkos poreikį dar stipriau įtvirtino Iza, kuri privalėjo nuolat rūpestingai tvarkyti gausias gydymo priemonių atsargas. Vikriai sudėliojusi daiktus į vietas mergina vėl užsimovė ant rankų kailinius apdangalus ir ryžtingai patraukė prie sniegu užversto išėjimo. Nors dar nežinojo, kokiu būdu, bet buvo nusiteikusi žūtbūt ištrūkti į lauką ir sugrįžti į genties urvą.

Verčiau kepurnėsiuosi viršuje, nes išrausti tunelio storoje sniego dangoje apačioje tikrai nepavyks. Ji vėl įsiropštė į lazdyną ir ilgąja lazda ėmė dar labiau platinti orlaidę. Atsistojusi ant aukščiausių šakų, kurios giliame sniege tik truputį palinko nuo jos svorio, mergina iškišo galvą

ir nustėro. Kalnų pievelė tapo neatpažįstama. Aplinkui driekėsi neišbrendamas sniego patalas, bemaž siekiantis lazdyno viršūnę. Nebuvo matyti nė vieno orientyro – visus juos dengė pusnys. Kaip aš išbrisiu? Sniegas pernelyg gilus. Merginą apėmė begalinis nusiminimas.

Vis dėlto apsižvalgiusi Aila pamažu pradėjo orientuotis. Antai tas beržynėlis šalia aukštos balteglės neką aukštesnis už mane. Taigi ten sniegas nebus itin gilus. Tik kaip nusigauti iki beržyno? Aila vargais negalais išsikepurnėjo pro angą kartu sutrypdama sniegą po savimi. Išsiropštusi išsitiesė ant sniego paklotės. Kadangi svoris pasiskirstė didesniame plote, mergina nenugrimzdo gilyn.

Kiek pagulėjusi atsargiai atsiklaupė ir atsistojo, tik per pėdos ilgį įsmigdama į pusnį. Mergina žengė keletą mažų žingsnelių suplodama sniegą po kojomis. Ties kulkšnimis surištas laisvas, išsipūtęs, gremėzdiškas dvisluoksnis odinis apavas beveik atstojo sniegbačius, kurie neleido einant pernelyg giliai įklimpti į purų sniegą.

Vis dėlto klampoti buvo sunku. Ji ėjo nedideliais žingsniais, stengdamasi suslėgti sniegą, bet kartais vis tiek įsmukdavo iki šlaunų. Palengva nusigavo iki tos vietos, kur turėjo tekėti upelis. Dangos sluoksnis viršum užšalusio vandens nebuvo pernelyg storas. Prie urvo sienos vėjas sunešė itin gilias pusnis, tačiau kai kuriose vietose bemaž persišvietė plika žemė. Aila stabtelėjo mėgindama apsispręsti, ar eiti palei upelio vagą iki žiočių, o paskui lanku nusigauti iki genties urvo, ar patraukti stačiu tiesesniu keliu. Ji nekantravo kuo greičiau pasiekti namus, todėl pasirinko trumpesnį kelią nežinodama, jog šis bus šimtąkart pavojingesnis.

Aila pamažu pajudėjo į priekį, tačiau kaskart tekdavo ilgai ieškoti, kur statyti koją, todėl keliavo nepaprastai lėtai. Kai saulė švietė jau aukštai danguje, ji nebuvo nuėjusi nė pusės viso to kelio, kurį vasarą įveikdavo nuo pirmosios prieblandos iki tamsos. Oras buvo šaltas, tačiau skaistūs vidurdienio saulės spinduliai maloniai šildė sniegą; nusikamavusi Aila pernelyg atsipalaidavo ir tapo nepakankamai apdairi.

Ji perlipo per vėjo nušluotą pliką uolos atbrailą, už kurios prasidėjo statokas sniegu padengtas šlaitas, ir paslydo pastačiusi koją ant nuobiryno. Žemyn nusiritę palaidi akmenėliai pastūmėjo kelis didesnius akmenis, o šie – dar kelis. Akmenys drėbtelėjo į pusnį išjudindami ją iš vietos tuo pat metu, kai Aila prarado pusiausvyrą. Po akimirkos mergaitė jau ritosi šlaitu žemyn irdamasi per kartu besiritančias sniego kaskadas, lydima įkandin grėsmingai dundančios lavinos.

Krebas gulėjo atmerktomis akimis, kai nešina karštos arbatos puodeliu prisiartino Iza.

– Žinojau, kad nemiegi, Krebai. Pamaniau, jog prieš atsikeldamas norėsi karšto gėrimo. Pūga šiąnakt baigėsi.

– Žinau, matau pro angą mėlyną dangų.

Susėdę vienas šalia kito juodu ėmė gurkšnoti arbatą. Pastaruoju metu dažnai sėdėdavo drauge tylėdami. Be Ailos prie ugniavietės tapo tuščia. Sunku net patikėti, kokia didžiulė tuštuma atsivėrė netekus merginos. Krebas ir Iza mėgino ją užpildyti tarpusavio artumu, siekdami taip paguosti ir nuraminti vienas kitą, tačiau ramybės neatrado. Uba be paliovos raukėsi ir verkšleno. Niekam nepavyko įtikinti mažylės, kad Aila mirė; mergytė nuolatos klausinėjo apie ją. Valgydama Uba žaisdavo su maistu, pusę išbarstydavo arba išspjaudydavo, paskui imdavo aikštytis, prašyti dar, trukdydama Izai darbuotis, kol ši netekusi kantrybės dukterį išbardavo ir tuojau pat imdavo dėl to gailėtis. Atsinaujinęs Izos kosulys pusę nakties neleisdavo jai užmigti.

Krebas per šį trumpą laiką paseno labiau, nei atrodė įmanoma. Prie mažojo dvasių kambarėlio šamanas nesiartino nuo pat tos dienos, kai išdėliojo baltus urvinio lokio kaulus dviem lygiagrečiomis eilėmis, vieną iš kairės nukreipė į kaukolę ir perkišo per kairiąją akiduobę,

tardamas šiurkščius kapotus piktųjų dvasių vardų skiemenis bei taip suteikdamas joms pripažinimą ir galią. Senukas neįstengė prisiversti vėl pažvelgti į kaulus ir nejautė jokio noro kartoti grakščių, sklandžių judesių, padedančių užmegzti ryšį su palankiomis, naudingomis dvasiomis. Jis jau kurį laiką rimtai svarstė apie pasitraukimą ir ketino perduoti šamano pareigas Guvui. Kai senasis dvasininkas atskleidė savo planus Brunui, šis pamėgino jį perkalbėti.

– O ką tu veiktum, šamane?

– O ką veikia kiti senukai? Aš jau per senas ištisas dienas sėdėti šaltame urve. Reumatas vis labiau mane kamuoja.

– Nesiskubink, Krebai, – švelniai mostelėjo vadas. – Dar kurį laiką pasvarstyk.

Krebas dar pasvarstė ir jau bemaž apsisprendė įdienojus pranešti naujieną visiems gentainiams.

– Manau, leisiu Guvui tapti šamanu, Iza, – mostelėjo senukas šalimais sėdinčiai moteriai.

– Nuspręsti gali tik tu pats, Krebai, – atsakė nemėgindama brolio atkalbėti.

Gydytoja žinojo, jog po Ailos mirties prakeiksmo jo nebetraukia šamano pareigos, kurias ėjo visą gyvenimą.

– Terminas jau praėjo, ar ne, Krebai? – paklausė Iza.

– Taip, Iza, jau praėjo.

– Kaip ji supras jau galinti sugrįžti, jei per pūgą nebuvo matyti mėnulio?

Krebo atmintyje iškilo diena, kada išmokė mažą mergaitę suskaičiuoti metus iki to laiko, kai ji jau galės turėti kūdikį, o paskui prisiminė, kaip ši paūgėjusi pamėgino pati skaičiuoti mėnulio ciklo dienas.

– Jeigu ji gyva, supras, Iza.

– Ilgai šėlo smarki pūga. Kas per tokią išdrįstų iškišti nosį į lauką?

– Negalvok apie tai. Aila mirusi.

– Žinau, Krebai, – nevilties kupinu mostu atsiliepė Iza.

Krebas pažvelgė į seserį, pagalvojo apie jos sielvartą ir panoro parodyti, jog supranta ją, panoro paguosti.

– Man nederėtų to sakyti, bet laikas jau praėjo, jos siela paliko šį pasaulį, o kartu iškeliavo ir piktosios dvasios, vadinasi, pavojaus nebėra. Ailos dvasia kalbėjo su manimi prieš išeidama, Iza. Sakė mane mylinti. Ji atrodė tokia tikra, jog aš vos susivaldžiau. Tačiau prakeikto žmogaus siela ypač pavojinga, kadangi visuomet stengiasi apgauti, priversti patikėti savo realumu ir išsivesti kartu. Tą akimirką aš bemaž troškau iškeliauti drauge su ja.

– Žinau, Krebai. Kai siela pavadino mane mama, aš, aš... – Iza mostelėjo rankomis nebegalėdama tęsti.

– Ailos siela meldė manęs nedeginti medicinos krepšio. Jos akyse pasirodė vanduo, lygiai kaip tuomet, kai būdavo gyva. Toji akimirka man buvo sunkiausia. Ko gero, jei krepšys jau nebūtų pleškėjęs ugnyje, aš būčiau jį jai atidavęs. Šis mėginimas buvo paskutinis, ir ji galiausiai pasišalino.

Krebas pakilo, apsivyniojo kailiu ir pasiėmė lazdą. Iza stebėjo brolį. Pastaruoju metu jis retai peržengdavo savo ugniakuro teritorijos ribas. Nušlubčiojęs iki urvo angos šamanas ilgokai ten stovėjo stebeilydamas į žvilgantį sniegą. Nesugrįžo tol, kol Iza nepasiuntė Ubos pakviesti jo valgyti. Užkandęs senukas vėl sugrįžo į tą pačią vietą. Po kurio laiko Iza prisiartinusi atsistojo šalia.

– Lauke šalta, Krebai. Tau nederėtų taip ilgai stovėti vėjo pagairėje, – mostu kreipėsi ji.

– Po daugelio dienų pirmą kartą išsigiedrijo. Gera pamatyti kai ką daugiau, ne vien siautėjančią pūgą.

– Taigi, tačiau bent kartkartėmis sugrįžk prie ugnies pasišildyti.

Krebas keletą kartų paršlubčiojo prie ugniakuro, o paskui vėl sugrįždavo prie angos ir spoksodavo į žiemos peizažą. Dienai baigiantis į lauką šamanas ėjo vis rečiau, o per vakarienę, kai nusileidusios sutemos virto tamsa, jis mostelėjo Izai:

– Pavalgęs nueisiu prie Bruno ugniavietės ir pranešiu, jog nuo šiol šamanu bus Guvas.

– Gerai, Krebai, – nuleidusi galvą atsiliepė ji.

Viltis išblėso. Iza buvo tikra, jog nebeliko nė menkiausios tikimybės. Krebas atsistojo atidėdamas į šalį maistą.

Staiga iš Bruno ugniakuro pusės pasigirdo išgąstingas klyksmas. Iza pakėlė akis. Prie įėjimo į urvą stovėjo neregėtas apsnigtas pavidalas ir trypčiojo kojomis.

– Krebai, – šūktelėjo Iza. – Kas ten?

Krebas kelias akimirkas įdėmiai žiūrėjo pamėkliškos būtybės pusėn norėdamas įsitikinti, ar ten tik ne kuri nors piktoji dvasia, o paskui jo akis išsiplėtė iš nuostabos.

– Ten Aila! – suriko senukas ir nuklibikščiavo link merginos pamiršęs lazdą, orumą bei paprotį nerodyti jausmų peržengus savo ugniavietės teritoriją.

Šamanas apkabino abiem rankomis savo augintinę ir stipriai prispaudė prie krūtinės.

17

– Čia Aila? Ar čia tikrai Aila, Krebai? O gal jos siela? – mostu paklausė Iza, kai senolis atsivedė snieguotą merginą prie ugnies.

Gydytoja bijojo patikėti stebuklu, baiminosi, kad tikroviškai atrodanti mergina ūmai pasirodys esanti tik miražas.

– Čia Aila, – sumosavo rankomis Krebas. – Laikas praėjo. Ji nugalėjo piktąsias dvasias ir sugrįžo pas mus.

– Aila!

Iza pripuolusi ištiesė rankas ir nepaisydama šlapio sniego čiupo dukterį į mylintį glėbį. Šlapia buvo ne tik nuo sniego – Ailos skruostais besiritančių džiaugsmo ašarų būtų užtekę jiems visiems. Izos rankose laikoma Uba pasimuisčiusi prigludo prie merginos.

– Aila sugrįžo. Uba visada žinojo, kad Aila nemirusi! – pareiškė mažylė teisuolės tonu.

Aila pakėlė sesutę ir taip stipriai suspaudė, jog toji išsivadavusi ėmė gaudyti kvapą.

– Tu šlapia! – mostelėjo Uba šiaip ne taip išlaisvinusi rankas.

– Aila, nusivilk šlapius drabužius! – paliepė Iza subruzdusi ir, įmetusi į laužą daugiau malkų, nuskubėjo paieškoti merginai ką apsirengti taip nuslėpdama kunkuliuojančias emocijas ir išreikšdama motinišką rūpestį.

– Persirenk greičiau, kitaip mirtinai sušalsi.

Staiga Iza suvokė ką pasakiusi ir sumišusi pažvelgė į merginą. Aila nusišypsojo.

– Tu teisi, mama. Tikrai galiu peršalti, – mostelėjo sugrįžusioji ir nusirišo apsiaustą bei gobtuvą.

Paskui atsisėdusi ėmė narplioti permirkusius, išbrinkusius apavo raištelius.

– Aš išbadėjusi. Ar yra ko nors užkrimsti? Visą dieną kąsnio burnoje neturėjau, – pratarė apsivyniojusi Izos ištiestu kailiu. Apsiaustas buvo šiek tiek mažas ir trumpokas, bet bent jau sausas. – Būčiau sugrįžusi anksčiau, tačiau besileidžiant nuo kalno mane užklupo griūtis. Man pasisekė, kad milžiniška sniego lavina neužvertė manęs, tačiau gerokai užtrukau, kol iš ten išsikepurnėjau.

Izos nuostaba tetruko akimirką. Dabar ji būtų patikėjusi net ir tuo, kad Aila parėjo namo per pačią ugnį. Pats jos sugrįžimas įrodė, jog mergina nenugalima. Argi maža kalnų griūtis galėtų ją sulaikyti? Moteris jau ketino padžiauti peršlapusį Ailos apdarą, bet staigiai atitraukė ranką ir įsistebeilijo į nematytą elnio kailį.

– Iš kur gavai šį drabužį, Aila? – paklausė.

– Pasigaminau.

– Ar jis... ar jis iš šio pasaulio? – paklausė su nerimu.

Aila vėl šyptelėjo.

– Dar ir kaip iš šio. Nejaugi užmiršai? Aš moku medžioti.

– Nekalbėk taip, Aila! – susinervinusi Iza atgręžė neabejotinai jas stebinčiai genčiai nugarą. – Tikiuosi, neparsinešei svaidyklės?

– Ne. Aš ją palikau, bet juk dėl to niekas nesikeičia. Ši paslaptis visiems žinoma. Aš turėjau ko nors imtis, kai Krebas viską sudegino. Drabužių įmanoma prasimanyti tik medžiojant. Kailiai neauga nei ant gluosnių, nei ant balteglių.

Krebas patylom stebėjo merginą vis dar neįstengdamas iki galo patikėti, kad ji sugrįžo. Šamanui buvo tekę girdėti pasakojimų apie žmones, sugrįžusius po mirties prakeiksmo, tačiau jis pats sugrįžimą

laikė neįmanomu. Mergina atrodė kitokia, buvo pasikeitusi. Įgijo daugiau pasitikėjimo savimi, tapo labiau subrendusi. Nieko stebėtino, juk jai tiek daug teko iškentėti. Ji irgi prisimena. Žino, kad sudeginau jos daiktus. Kažin, ką dar ji prisimena? Koks tasai dvasių pasaulis?

– Dvasios! – staiga prisiminęs sumosavo jis.

Kaulai vis dar išdėlioti! Privalau kuo greičiau suardyti prakeiksmą!

Krebas nuskubėjo surinkti urvinio lokio kaulų, kurie tebegulėjo išrikiuoti mirtino prakeiksmo tvarka. Pačiupęs šalia plyšio sienoje liepsnojantį deglą šamanas perėjo trumpą koridorių, įžengė į mažąją olą ir išsižiojo iš nuostabos. Urvinio lokio kaukolė buvo pasislinkusi, ilgasis kaulas nebekyšojo iš akiduobės, taigi ornamentas jau buvo suardytas.

Urve, greta žmonių, gyveno daugybė smulkių graužikų, kuriuos priviliodavo maisto atsargos bei šiluma. Matyt, vienas iš jų prašmireno pro šalį arba užšoko ant kaukolės ir nurideno ją tolėliau. Krebas nusipurtė, atliko apsauginį gestą ir sustūmė kaulus į krūvą tolimajame patalpos kampe. Išėjęs pamatė belaukiantį Bruną.

– Brunai, – šamanas mostelėjo vadui. – Neįtikėtina. Supranti, po prakeiksmo įvykdymo aš nesilankiau oloje. Niekas ten nebuvo nuėjęs. Dabar norėjau jį suardyti, tačiau kaulų tvarka jau buvo pakeista.

Senuko veide atsispindėjo nuostaba ir pagarbi baimė.

– Kas, tavo manymu, nutiko?

– Matyt, jos totemas tuo pasirūpino. Laikas jau praėjo, todėl, ko gero, totemas suardė prakeiksmą, kad mergina galėtų grįžti, – atsakė kerėtojas.

– Tikriausiai tu teisus, – vadas jau ketino atlikti dar vieną mostą, bet sudvejojo.

– Ar nori man kažką pasakyti, Brunai?

– Noriu pasikalbėti su tavimi akis į akį, – jis vėl padelsė. – Atleisk už kišimąsi. Aš žiūrėjau į tavo ugniavietę. Merginos sugrįžimas mus visus gerokai nustebino.

Visi genties nariai tą vakarą sulaužė paprotį, reikalaujantį nusukti akis ir nežiūrėti į svetimo židinio teritoriją. Jie neįstengė susiturėti, kadangi dar niekad nebuvo matę žmogaus, sugrįžusio iš mirusiųjų pasaulio.

– Esamomis aplinkybėmis toks elgesys suprantamas. Tau nėra reikalo krimstis, – atsakė šamanas ir patraukė toliau.

– Aš ne dėl to norėjau su tavimi susitikti, – Brunas ranka sulaikė senąjį raganių. – Noriu pasiteirauti tavęs apie ceremoniją, – šamanas laukiamai žvelgė į tinkamų žodžių ieškantį vadą. – Apie ceremoniją, kurią dera atlikti jai sugrįžus.

– Ceremonijos nebūtinos, pavojus praėjo. Piktosios dvasios atsitraukė, apsauga nebereikalinga.

– Turiu omenyje ne tokio pobūdžio ceremoniją.

– O kokio?

Brunas vėl kurį laiką patylėjo, paskui pradėjo iš kitos pusės:

– Stebėjau ją kalbančią su tavimi ir Iza. Ar atkreipei dėmesį, šamane, jog mergina pasikeitė.

– Apie kokį pasikeitimą kalbi? – atsargiai mostelėjo rankomis Bruno ketinimų dar neperpratęs šamanas.

– Ji turi stiprų totemą; Drugas visuomet kartoja, esą ją lydi sėkmė. Jo manymu, Ailos totemas neša sėkmę ir mums. Galbūt jis teisus. Be sėkmės ir stiprios apsaugos ji nieku gyvu nebūtų sugrįžusi atgal. Man atrodo, ji pati tai žino. Štai apie kokį pasikeitimą kalbu.

– Taip, šį skirtumą pastebėjau ir aš. Vis dėlto dar nesuprantu, kaip jis susijęs su apeigomis.

– Ar prisimeni susirinkimą, įvykusį po mamuto medžioklės?

– Susirinkimą, per kurį apklausėme Ailą?

– Ne, vėlesnįjį, be jos. Mąsčiau apie tą susirinkimą nuo tada, kai mergina išėjo. Netikėjau, kad ji sugrįš, bet supratau, jog jos sugrįžimas reikštų, kad turi be galo stiprų totemą, dar galingesnį, negu numanėme. Svarsčiau, ką reikėtų daryti, jeigu Aila sugrįžtų.

– Ką reikėtų daryti? Mums nieko nereikia daryti. Piktosios dvasios pasišalino, Brunai. Ji sugrįžo, bet tebėra tokia pat, kokia buvo visada. Ji – paprasčiausia mergina, niekas nepasikeitė.

– O jeigu aš noriu kai ką pakeisti? Ar egzistuoja tokios apeigos?

Šamanas suglumo.

– Kokiu tikslu turėtų būti surengtos apeigos? Jei nori pakeisti savo elgesį su mergina, apeigų nereikia. Kokius pakeitimus ketini įvykdyti? Negaliu nieko pasakyti apie apeigas nežinodamas, kam jų reikia.

– Jos totemas priklauso genčiai, ar ne? Argi nedera stengtis, kad visi totemai būtų laimingi? Noriu atlikti ceremoniją, šamane, bet turėsi man pasakyti, ar tokia ceremonija apskritai yra.

– Brunai, man netapo aiškiau.

Brunas pasiduodamas ir nebetekęs vilties susišnekėti iškėlė rankas į viršų. Kol Ailos nebuvo, jis turėjo laiko suvirškinti daugelį vyrų pateiktų naujų idėjų, tačiau trikdantys apmąstymų rezultatai sujaukė genties vado mintis.

– Visas šis reikalas be galo neaiškus, tad kaip aš tau išaiškinsiu? Kas galėjo pagalvoti, kad ji apskritai sugrįš? Nesuprantu dvasių ir niekada nesupratau. Nenumanau, ko jos nori. Dėl to ir esi reikalingas tu, tačiau tu ne per labiausiai padedi! Šiaip ar taip, visas šis sumanymas kvailas. Verčiau dar kartą viską apgalvosiu.

Brunas apsisuko ant kulnų ir nudrožė šalin palikdamas už nugaros sumišusį šamaną. Paėjėjęs kelis žingsnius atsisuko.

– Pasakyk merginai, kad noriu su ja pasikalbėti, – mostelėjo ir nužygiavo prie savo židinio.

Kraipydamas galvą Krebas sugrįžo prie savojo.

– Brunas nori pasišnekėti su Aila, – pranešė prisiartinęs.

– Ar jis pageidauja kalbėtis dabar pat? – paklausė Iza pastūmėdama dukteriai dar maisto. – Tikiuosi, vadas leis jai baigti valgyti?

– Aš jau soti, mama. Neprarynčiau daugiau nė kąsnelio. Einu.

Aila nužingsniavo prie kito laužo ir nuleidusi galvą atsisėdo genties vadui prie kojų. Jis avėjo tą patį apavą – nudėvėtą ir susiraukšlėjusį lygiai tose pačiose vietose. Kai pastarąjį kartą žvelgė į batus, ją kaustė siaubas. Dabar siaubas išnyko. Savo pačios nuostabai, nė trupučio nebebijojo Bruno, tačiau jautė jam didesnę pagarbą. Mergina laukė. Tik ilgokai luktelėjęs jis suteikė jai teisę kalbėti. Galiausiai pajutusi prisilietimą prie peties Aila pakėlė akis.

– Kaip matau, sugrįžai, Aila, – dvejodamas pradėjo vadas nežinodamas, ką pasakyti.

– Taip, Brunai.

– Aš nustebau tave pamatęs. Nesitikėjau, kad sugrįši.

– Mergina irgi nesitikėjo sugrįžti.

Brunas galutinai suglumo. Jis norėjo pasikalbėti su mergaite, bet nerado tinkamų žodžių ir nenumanė, kaip baigti audienciją, kurios pats pareikalavo. Šiek tiek luktelėjusi Aila atliko prašymo gestą.

– Ši mergina ketina kalbėti, Brunai.

– Gali kalbėti.

Ji truputį padelsė svarstydama, kaip tiksliau išreikšti tai, ką norėjo pasakyti.

– Mergina džiaugiasi sugrįžusi, Brunai. Ne kartą buvau be galo išsigandusi, ne kartą buvau tikra, kad nesugrįšiu.

Brunas neaiškiai suniurzgė. Aš tuo neabejoju, pagalvojo.

– Buvo sunku, bet, manau, totemas mane apsaugojo. Iš pradžių turėjau labai daug darbų, todėl apmąstymams nelikdavo laiko. Tačiau kol sėdėjau įkalinta, daugiau nebuvo kuo užsiimti.

Daug darbų? Įkalinta? Kaip atrodo tasai dvasių pasaulis? Brunas jau ketino paklausti, bet paskui apsigalvojo, pamanė iš tiesų nenorįs sužinoti.

– Man rodos, tuomet pradėjau šį bei tą suprasti.

Aila susimąsčiusi nutilo. Ji norėjo perteikti jausmą, panašų į dėkingumą, tačiau ne įprastą padėką iš pareigos, ne tą, kokią moteris papras-

tai reiškia vyrui. Mergina norėjo kreiptis į vadą tiesiog kaip į žmogų, troško paaiškinti, jog suprato jį, ir padėkoti už suteiktą galimybę... tik gerai nežinojo kaip.

– Brunai, ši mergina... tau dėkinga. Tu man sakei tokius pat žodžius. Tu dėkojai man už Brako gyvybę. Aš dėkoju tau už savąją.

Vadas atsilošė ir įsižiūrėjo į merginą – aukšta, plokščiaveidė, mėlynakė. Jos dėkingumo vyras tikėjosi mažiausiai. Juk jis ją prakeikė. Kita vertus, ji dėkojo ne už mirties prakeiksmą, Aila pasakė esanti dėkinga už gyvybę. Ar mergaitė suprato, kad jis neturėjo pasirinkimo? Ar suvokė, jog jis suteikė jai vienintelę įmanomą galimybę? Nejaugi ši keista mergaitė suprato daugiau už jo medžiotojus ir netgi daugiau už patį šamaną? Taip, nusprendė genties vadas, ji suprato. Staiga Bruną apėmė jausmas, kokio dar niekada nejautė moteriai. Tą akimirką jis troško, kad Aila būtų vyras. Dabar jam nebereikėjo sukti galvos, kaip paaiškinti šamanui, ko nori. Brunas jau žinojo.

– Neįsivaizduoju, ką juodu rezga. Abejoju, ar kiti medžiotojai nutuokia, – pastebėjo Ebra. – Žinau tik tiek, kad dar niekada nemačiau Bruno tokio nervingo.

Moterys susėdusios krūvon gamino maistą šventei. Jos nežinojo būsimos puotos priežasties – Brunas tiesiog liepė paruošti vaišes. Taigi moteriškės apibėrė klausimais Izą ir Ebrą mėgindamos aptikti bent menkiausią užuominą.

– Šamanas visą dieną ir pusę nakties praleido dvasių buveinėje. Matyt, įvyks apeigos. Kol Ailos nebuvo, jis nesiartino prie mažojo kambarėlio, o dabar beveik neišeina iš ten, – pakomentavo Iza. – Tapo toks išsiblaškęs, jog užmiršta pasistiprinti. Kartais maisto nepastebi net atsisėdęs valgyti.

– Bet jeigu jie ruošiasi apeigoms, kodėl tuomet Brunas pusę dienos pluša kuopdamas plotą urvo gilumoje? – mostelėjo Ebra. – Kai aš pasisiūliau išvalyti, jis mane nuvijo. Juk gentis jau turi ceremonijoms skirtą vietą, kodėl tuomet jis triūsia lyg moteris tvarkydamas urvą?

– Kam daugiau jie galėtų ruoštis? – paklausė Iza. – Kaskart, kai pažiūriu į jų pusę, Brunas su šamanu kuždasi suglaudę galvas, o pamatę mane liaujasi kalbėti ir žvelgia kaltais žvilgsniais. Ką dar jie galėtų planuoti? Ir dėl ko šį vakarą įvyks šventė? Šamanas vis traukia ir traukia į Bruno per dieną sutvarkytą plotą. Kartais užsuka į dvasių olą, tačiau paskui vėl sugrįžta ten. Atrodo, tarytum kažką tenai neša, bet urvo gilumoje labai tamsu, todėl man nepavyko įžiūrėti.

Aila tiesiog mėgavosi draugija. Praėjus penketui dienų jai vis dar atrodė sunku patikėti, jog vėl gyvena urve kartu su visais, sėdi su moterimis ir ruošia maistą, lyg niekada nebūtų buvusi ištremta. Kita vertus, šiokių tokių pokyčių įvyko. Moterys šalia jos jautėsi truputį nejaukiai. Jos laikė merginą mirusia, o mirusiosios sugrįžimas į gyvenimą prilygo stebuklui. Gentainės nežinojo, ką pasakyti žmogui, sugrįžusiam iš dvasių pasaulio. Aila dėl to nesikrimto, ji džiaugėsi savo sugrįžimu, ir tiek. Mergina įsižiūrėjo į motinos krūties besiprašantį Braką.

– Oga, kaip sugijo Brako rankutė? – pasiteiravo šalimais sėdinčios jaunos motinos.

– Pažiūrėk pati, Aila, – moteris praskleidė vaiko drabužį parodydama Ailai ranką ir petį. – Iza nurišo tvarstį dieną prieš tau sugrįžtant. Ranka puikiausiai sugijo, tik tapo mažumėlę plonesnė už kitą. Iza sako, jog berniukui pradėjus ja naudotis ji greitai sutvirtės.

Aila apžiūrėjo sugijusias žaizdas ir švelniai apčiupinėjo kaulą stebima išplėstų, rimtų berniuko akių. Moterys bendraudamos vengė temų, bent kiek susijusių su Ailos prakeiksmu. Dažnai kuri nors pradėdavo kalbą, bet paskui, staiga suvokusi, kur krypsta pašnekesys, nuleisdavo rankas viduryje sakinio. Nuolatinis tvardymasis varžė paprastą šiltą, bičiulišką drauge besidarbuojančių moterų bendravimą.

– Randai vis dar raudoni, bet laikui bėgant išbluks, – pastebėjo Aila ir pažvelgė į vaiką. – Ar tu stiprus, Brakai? – tasai linktelėjo. – Parodyk, ar labai stiprus. Ar pajėgsi nulenkti man ranką? – mergina sulenkė alkūnę. – Ne, ne šia ranka, kita, – patikslino berniukui ištiesus sveikąją.

Berniukas pakeitė rankas ir ėmė spausti. Aila priešinosi tol, kol įsitikino mažylio pajėgumu, o tuomet pasidavė. – Tu tikras stipruolis, Brakai. Vieną dieną tapsi narsiu medžiotoju, tokiu kaip Braudas.

Ištiesusi rankas Aila pakvietė vaiką į glėbį. Tasai iš pradžių nusisuko, bet paskui apsigalvojo ir leidosi merginos paimamas. Ji iškėlė jį aukštai virš galvos, o paskui suspaudė glėbyje.

– Brakas jau didelis, sunkus ir tvirtas.

Berniukas kurį laiką patogiai sėdėjo jai ant kelių, bet pamatęs, jog ši neturi kuo jo papenėti, ištrūko ir nubėgęs pas motiną įsikniaubė į krūtį stebėdamas Ailą didelėmis apskritomis akimis.

– Esi laiminga motina, Oga. Brakas – nuostabus mažylis.

– Aš dabar nebūčiau tokia laiminga, jeigu ne tu, Aila, – Oga galų gale pralaužė ledus paliesdama temą, kurios visos uoliai vengė. – Iki šiol dar nepasakiau, kokia esu tau dėkinga. Iš pradžių labai nerimavau dėl jo, todėl nežinojau, ką pasakyti. Tu irgi, rodos, nenorėjai apie tai kalbėti, o paskui tavęs jau nebebuvo. Aš ir dabar nežinau tinkamų žodžių. Nemaniau, jog dar kada nors tave išvysiu; sunku patikėti, kad sugrįžai. Tu negerai pasielgei paliesdama ginklą ir aš iki šiol nesuprantu, kodėl norėjai medžioti, bet džiaugiuosi, kad taip padarei. Nemoku nė apsakyti, kaip džiaugiuosi. Jaučiausi siaubingai, kai tu... kai turėjai išeiti, tačiau esu laiminga, kad sugrįžai.

– Aš irgi, – pridūrė Ebra.

Kitos moterys pritariamai sulinksėjo.

Moterų palaikymas apstulbino Ailą. Ji iš paskutiniųjų tramdė susitvenkusias ašaras, mat baiminosi išgąsdinsianti gentaines, jei akys ims šlapiuoti.

– Ir aš džiaugiuosi sugrįžusi, – mostelėjo mergaitė, ir ašaros nevaldomai išsiliejo upeliu.

Iza jau žinojo, kad globotinės akys sudrėksta užplūdus stipriems jausmams, o ne dėl ligos. Kitos moterys irgi įprato prie šios merginos keistenybės ir jau žinojo ašarų reikšmę. Jos tik supratingai linktelėjo.

– Kaip tu ten jauteisi? – paklausė Oga žvelgdama susirūpinimo ir užuojautos kupinomis akimis.

Aila minutėlę pasvarstė.

– Buvau vieniša, – atsakė. – Neapsakomai vieniša. Labai pasiilgau visų jūsų, – pamačiusi bičiulės žvilgsnyje begalinį gailestį Aila suprato turinti pasakyti ką nors, kas pataisytų jai nuotaiką. – Pasiilgau net Braudo, – pridūrė.

– Hmmm, – numykė Aga. – Tada tikrai buvai be galo vieniša.

Taip pasakiusi moteris truputį susigėdusi dirstelėjo į Ogą.

– Aš žinau, kartais su juo sunku bendrauti, – pripažino Oga. – Tačiau Braudas mano porininkas, man jis nėra blogas.

– Neatsiprašinėk už jį, Oga, – švelniai pratarė Aila. – Visi žino, kad Braudas tavimi rūpinasi. Turėtum didžiuotis būdama jo moterimi. Ateityje jis taps vadu, be to, jis puikus medžiotojas – juk Braudas pirmasis sužeidė mamutą. Tu nekalta dėl to, kad aš jam nepatinku. Iš dalies kalta esu aš pati, nes ne visuomet su juo elgiausi deramai. Nė nežinau, kada visa tai prasidėjo, ir nenumanau, kaip baigti šiuos nesutarimus. Jei tik įstengčiau, taip ir padaryčiau, bet tau nėra reikalo dėl to nerimauti.

– Jis visuomet buvo ūmaus būdo, – pakomentavo Ebra. – Jis kitoks nei Brunas. Šamanas nesuklydo paskelbdamas, kad Braudo totemas – gauruotasis raganosis. Man atrodo, iš dalies tu, Aila, išmokei jį kontroliuoti susierzinimą. Mokėdamas tvardytis jis bus geresnis vadas.

– Nežinau, – pakraipė galvą Aila. – Galbūt, jei nesisukiočiau aplink, jis taip dažnai nepratrūktų. Manau, sužadinu blogąsias jo savybes.

Kuriam laikui įsivyravo nesmagi tyla. Paprastai moterys atvirai neaptarinėdavo vyrų trūkumų, tačiau pašnekesys sumažino mergaitę gaubusią įtampą. Iza išmintingai nusprendė, jog metas keisti temą.

– Ar kas nors žino, kur yra saldžiosios šaknys? – mostelėjo ji.

– Manau, jos buvo padėtos Bruno sutvarkytoje urvo dalyje, – atsakė Ebra. – Galimas daiktas, kad nerasime jų iki kitos vasaros.

Braudas pastebėjo, kaip prie kitų moterų sėdinti Aila apžiūrinėja Brako ranką, o paskui suspaudžia jį glėbyje, ir prisiminė, jog ji išgelbėjo berniukui gyvybę bei tapo jo paties pažeminimo liudininke. Merginos sugrįžimas Braudą apstulbino kaip ir kitus. Pirmą dieną vyras žvelgė į ją pagarbiai ir netgi baimingai, tačiau pokytis, kurį Krebas palaikė branda, o Brunas – savos sėkmės įsisąmoninimu, Braudui asocijavosi su neregėtu įžūlumu. Sniego išbandymų užgrūdinta Aila įgijo ne tik pasitikėjimo savimi bei savo sugebėjimu išgyventi, bet ir išmoko ramiai reaguoti į bjaurias kasdienybės smulkmenas. Po visų patirtų kančių ir nuolatinės kovos už būvį jos nebeišmušdavo iš vėžių niekingos priekabės, kurių efektyvumas nuo pernelyg dažno vartojimo seniausiai išsikvėpė.

Aila iš tikrųjų pasiilgo Braudo. Kai slėgė nepakeliama vienatvė, net ir jo priekabiavimas atrodė malonesnis už tuštumą ir mylimų žmonių ilgesį. Pirmosiomis dienomis mergina išties mėgavosi nuolatiniu ir netgi įžūloku jauno vyro dėmesiu. Jis stebėjo kiekvieną sugrįžusiosios žingsnį bei judesį.

Trečiąją dieną po grįžimo jų santykiai vėl sugrįžo į senąsias vėžes, bet kartu įgavo naują atspalvį. Ailai nebereikėjo prisiversti paklusti, neliko nė menkiausio užslėpto nepasitenkinimo. Jos ramybė tapo nesutrikdoma. Kad ir kiek jis burnojo ar net kunkuliavo vos tramdomu pykčiu, išmušti Ailos iš pusiausvyros jam nepavyko. Ji klusniai vykdė net ir kvailiausius jo reikalavimus. Aila visai to nenorėdama ir nesuvokdama privertė Braudą pasijusti ignoruojamą bei paragauti trupi-

nėlį atstumtojo dalios, kurios tikrąjį kartumą buvo patyrusi pati. Ji nepaisė jo išpuolių ir į patį nuožmiausią įniršį reaguodavo tarsi į blusos įkandimą arba dar mažiau, kadangi įkandus blusai žmogus bent jau imdavo kasytis. Abejingumas pasirodė besantis pati blogiausia reakcija iš visų galimų. Vyrukas nesitvėrė apmaudu.

Braudas visuomet troško dėmesio ir mėgaudavosi juo. Pripažinimo jam reikėjo tarsi oro. Labiausiai jis įsiusdavo tada, kai kiti juo visiškai nesidomėdavo. Jam netgi pernelyg nerūpėjo, ar reakcija teigiama, ar neigiama, tačiau reaguoti reikėjo būtinai. Vyras įsikalė į galvą, jog merginos abejingumą ir nepagarbą nulėmė jo pažeminimas, patirtas jos akivaizdoje. Iš dalies jis buvo teisus. Aila žinojo, kad jo galia nėra beribė, ir patyrė, jog Braudui neretai pristinga vidinės stiprybės, todėl veikiausiai todėl ir nejuto tokios pagarbos, kokios jis troško. Bet negana to, kad ji jį nepakankamai gerbė ir nereagavo į jį, toji mergina nuolat pasiglemždavo kitų dėmesį.

Jau vien jos išvaizda traukė akį. Dėmesio centre ji atsidurdavo nuolatos: dėl galingo savo totemo, dėl to, jog ją globojo ir mylėjo grėsmingasis šamanas, kad mokėsi gydymo paslapčių, ištraukė iš vandens Oną, mokėjo meistriškai šaudyti svaidykle, išgelbėjo Brako gyvybę, o galiausiai dar ir sugrįžo iš dvasių pasaulio. Kaskart, kai Braudas pademonstruodavo didžiulę drąsą ir laukdavo pelnyto gentainių susižavėjimo bei pagarbos, ji jį užgoždavo.

Braudas iš tolo piktai dėbsojo į merginą. Kurių galų ji grįžo? Dabar visi tik apie ją ir kalba; apie ją visuomet visi kalba. Kai aš sumedžiojau stumbrą ir tapau vyras, visi kalbėjo apie nelemtą jos totemą. Argi ji stovėjo priešais atidundantį mamutą? Ar jos milžiniškas žvėris vos nesutrypė, kai reikėjo perrėžti sausgysles? Ne! Ji tik paleido kelis akmenėlius svaidykle, o jie apie nieką daugiau negalvoja, vien tiktai apie ją. Brunas dėl jos šaukia susirinkimus, o paskui nesugeba kaip reikiant atlikti savo pareigos, todėl ji sugrįžta, ir visi iki vieno vėl kalba apie ją. Kodėl jai būtina visuomet viską sugadinti?

– Krebai, ko tu nerimsti? Nė nepamenu, ar kada mačiau tave tokį susijaudinusį. Elgiesi kaip jaunuolis prieš pirmąją poros ceremoniją. Gal paruošti raminamosios arbatos? – paklausė Iza, kai kerėtojas trečią kartą pašoko, patraukė šalin nuo ugniavietės, bet paskui staiga apsigalvojęs sugrįžo ir vėl atsisėdo į savo vietą.

– Kodėl manai, kad esu susijaudinęs? Aš tik stengiuosi viską prisiminti ir mažumėlę pamedituoti, – suglumęs atsakė raganius.

– Ką tau reikia prisiminti? Tu ilgus metus esi šamanas, Krebai. Nėra nė vienos ceremonijos, kurios nesugebėtum atlikti užmerktomis akimis. Be to, niekada nemačiau, kad medituotum šokinėdamas. Kodėl nenori išgerti arbatos?

– Ne, ne. Nereikia man jokios arbatos. Kur Aila?

– Tenai, už paskutiniojo ugniakuro, ieško saldžiųjų šaknų. O kodėl klausi?

– Tik norėjau sužinoti, – vėl atsisėsdamas atsakė Krebas.

Netrukus pasirodęs Brunas mostu pakvietė šamaną. Senasis kerėtojas pakilo ir vyrai abu drauge nužingsniavo į urvo gilumą. Kas jiems abiem užėjo, nustebusi pakraipė galvą Iza.

– Ar dar ne metas? – paklausė vadas jiems priėjus sutvarkytąją vietą. – Ar viskas paruošta?

– Pasiruošimai baigti, tačiau, manau, reikėtų lukteléti, kol saulė nusileis dar šiek tiek žemiau.

– Manai! Argi tu nežinai? Maniau, kad tiksliai žinai, ką reikia daryti. Sakeisi meditavęs ir atradęs atmintyje reikiamas apeigas. Privalome viską atlikti tiksliai ir teisingai. Kaip gali sakyti „manau“? – pratrūko Brunas.

– Aš ir meditavau, – ėmė gintis šamanas. – Vis dėlto įvykiai labai seni, apeigos vyko kitokioje aplinkoje. Ten nebuvo sniego. Man atro-

do, net ir žiemą ten nesnigdavo. Nėra lengva tiksliai pasirinkti laiką. Žinau tik tiek, kad saulė turi būti žemai.

– Tu man to nesakei! Kaip gali būti tikras, kad ritualas pavyks? Gal verčiau meskime jį iš galvos? Šiaip ar taip, sumanymas niekam tikęs.

– Aš jau kalbėjausi su dvasiomis; akmenys savo vietose. Dvasios mūsų laukia.

– Sumanymas judinti akmenis man irgi nepatinka. Gal reikėjo atlikti apeigas dvasių kambarėlyje? Šamane, ar jos tikrai nesupyks dėl to, kad išgabenome akmenis iš mažosios olos?

– Mes visa tai jau aptarėme, Brunai, ir nusprendėme, jog geriau išnešti akmenis negu kviesti senąsias dvasias į toteminių dvasių buveinę. Patekusios ten senosios gali įsigeisti pasilikti.

– O iš kur žinai, kad mums jas prižadinus paskui jos vėl sugrįš atgalios? Ko gero, užmačia pernelyg pavojinga. Verčiau nutraukime visa tai.

– Galbūt jos truputį ir pasisvečiuos, – pripažino šamanas. – Bet kai viską nunešime atgal, dvasios pamatys, jog joms čia nebėra vietos, ir iškeliaus. Totemai lieps joms pasišalinti. Bet tavo valia. Jei persigalvojai, pasistengsiu nuraminti dvasias. Mes neprivalome atlikti apeigų vien dėl to, kad jos to nori.

– Ne. Tu teisus. Geriau baikime viską dabar. Dvasios laukia apeigų. Beje, vyrai dėl to neapsidžiaugs.

– Vadas esi tu, Brunai. Be to, jie pamažu pripras ir suvoks, kad pasielgei teisingai.

– Ar tikrai, šamane? Iš tiesų? Juk praėjo daugybė laiko. Vis dėlto ne vyrai kelia man didžiausią nerimą. Ar mūsų totemai pripažins šį sprendimą? Mus lydėjo sėkmė, galbūt net per didelė sėkmė. Manęs neapleidžia mintis, kad gali įvykti kas nors baisaus. Nenoriu nuliūdinti totemų. Trokštu jiems įtikti. Geidžiu, kad jie būtų laimingi.

– Mes taip ir elgiamės, Brunai, – švelniai pratarė šamanas, – stengiamės jiems įtikti. Visiems.

– Ar tu įsitikinęs, jog kitos dvasios supras? Jei įsiteiksime vienoms, ar kitos nepasijus paniekintos?

– Ne, Brunai, aš nesu įsitikinęs, – šamanas jautė vado nerimą ir įtampą. Suprato, kokia atsakomybė slegia jo pečius. – Niekas negali būti visiškai tikras. Mes esame tik žmonės. Net ir šamanas tėra tik žmogus. Tegalime pamėginti. Bet, kaip pats pasakei, mus lydėjo sėkmė. Taigi, matyt, visų totemų dvasios laimingos. Argi joms besigrumiant tarpusavyje mums galėtų taip sektis? Ar dažnai genties medžiotojams pavyksta nudobti mamutą nepatiriant sužalojimų? Juk daug kas galėjo nepavykti. Galėjote nukeliauti ilgiausią kelią, neaptikti kaimenės ir veltui sugaišti medžioklei palankiausią laiką. Jūs pamėginote, ir jums pasisekė. Net Brakas liko gyvas, Brunai.

Vadas pažvelgė į rimtą raganiaus veidą, pasitempė, ir neryžtingumą jo akyse pakeitė tvirtas apsisprendimas.

– Pakviesiu vyrus, – mostelėjo Brunas.

Moterims buvo liepta nesiartinti prie tolimojo urvo užkaborio ir netgi nežvilgčioti į tą pusę. Iza pastebėjo, jog Brunas kviečia vyrus, tačiau tuojau pat nusisuko. Kad ir ką jie sumanė, čia buvo tik jų reikalas. Nežinia kokio impulso paskatinta moteris kilstelėjo akis kaip tik tada, kai du vyrai raudona ochra išdažytais veidais skubiai patraukė prie Ailos. Iza ėmė drebėti. Ko jiems prisireikė iš Ailos?

Aila Bruno telkiamų vyrų nė nepastebėjo. Ji ramiausiai rausė už atokiausio ugniakuro į krūvą suverstas pintines bei kietus žaliaminės odos krepšius ieškodama saldžiųjų šaknų. Išvydusi raudonai išdažytą vado veidą, staiga išdygusį priešais ją, mergina aiktelėjo iš nuostabos.

– Nesipriešink. Nesakyk nė žodžio, – parodė ženklą Brunas.

Baimės ji nejuto tol, kol akis uždengė raištis, o kai vyrai bemaž atplėšę ją nuo žemės nuvilko į šalį, visa suakmenėjo.

Pamatę Bruną su Guvu atgabenant merginą kiti medžiotojai ėmė nuogąstauti. Apie vado ir šamano planuojamas apeigas vyrai žinojo ne daugiau už moteris, tačiau suprato, kad, priešingai negu pastarųjų, jų smalsumas netrukus bus patenkintas. Visiems susėdus ratu už akmenų, atneštų iš mažosios olos, šamanas perspėjo, kad nemosuotų rankomis ir nepratartų nė žodelio, tačiau perspėjimas įgavo kur kas didesnę galią, kai kerėtojas kiekvienam įdavė po du ilgus urvinio lokio kaulus ir liepė laikyti sukryžiuotus priešais save. Matyt, pavojus išties didelis, jeigu prireikė tokios ypatingos apsaugos. Pamatę Ailą medžiotojai pradėjo nutuokti grėsmės pobūdį.

Brunas pasodino merginą rato viduryje priešais šamaną, o pats įsitaisė jai už nugaros. Raganiui davus ženklą vadas nurišo ceremonijos kaltininkei nuo akių raištį. Aila sumirkčiojo leisdama akims apsiprasti. Deglų šviesoje ji įžiūrėjo už urvinio lokio kaukolės sėdintį šamaną, sukryžiuotus kaulus laikančius vyrus ir susigūžė iš baimės trokšdama prasmegti skradžiai į žemę.

Ką aš padariau? Juk svaidyklės neliečiau, pagalvojo ji stengdamasi prisiminti, kokį siaubingą nusikaltimą galėjo įvykdyti ir už ką atsidūrė čia, tačiau taip ir nesuprato, ką padarė ne taip.

– Nejudėk. Nekalbėk, – vėl perspėjo šamanas.

Ko gero, net ir norėdama nebūtų įstengusi. Mergina išplėstomis akimis stebėjo, kaip šamanas pakilo, padėjo ant žemės lazdą ir pradėjo atlikinėti formalius judesius melsdamas Didįjį Lokį ir totemo dvasias juos saugoti. Daugelis mostų jai pasirodė nematyti, tačiau Aila spoksojo neatitraukdama akių, gėrėdamasi ne reikšmingais simboliniais mostais, o pačiu senuoju kerėtoju.

Ji gerai pažinojo Krebą – nerangiai šlubčiojantį luošą senuką, sunkiai besiremiantį lazda. Jis buvo tarytum kreivašonė vyro karikatūra: viena kūno pusė sunykusi, nenaudojami raumenys atrofavęsi, kita, dir-

banti už abi, pernelyg išsivysčiusi. Ji ne kartą matė Krebą, kalbantį oficialiąja kalba per viešas apeigas ir viena ranka atliekantį sutrumpintus judesius, kurie dėl to įgaudavo tik dar daugiau sudėtingumo ir subtilios prasmės. Tačiau dabar, žvelgdama į didingus už kaukolės stovinčio vyro gestus, ji išvydo iki šiol neregėtą kerėtojo asmenybės pusę.

Nerangumo neliko nė ženklo. Jo vietą užėmė hipnotizuojančiai ritmiški, galingi ir kartu neįtikėtinai grakštūs dėmesį prikaustantys mostai. Nors rankų gestai ir subtilūs kūno krustelėjimai panėšėjo į paslaptingą šokį, šamanas nešoko; jis demonstravo oratorinį meną, kalbėdamas taip įtikinamai ir su tokiu įkarščiu, kokio Aila iki šiol dar nebuvo mačiusi. Bendraudamas su nematomais klausytojais, kurie kartais jam būdavo tikresni už priešais sėdinčius žmones, raganius tapdavo neįtikėtinai išraiškingas. Urvinio lokio genties šamanas sutelkė visą savo talentą bei galią ir ėmė kviesti į šias išskirtines, neregėtas apeigas garbiąsias senovės dvasias.

– Vėjo dvasia. Oooha!

Šamanui balsu ištarus šį vardą Ailos nugara perbėgo šiurpuliai.

– Lietaus dvasia. Zheena! Ūkanų dvasia. Eesha! Aplankykite mus! Suteikite mums malonę. Šalia mūsų yra viena jūsiškė, kuri vaikščiojo kartu su jūsų šešėliais ir, didžiajam urviniam liūtui panorėjus, sugrįžo atgal.

Jis kalba apie mane, staiga dingtelėjo Ailai. Vyksta apeigos. Ką aš veikiu apeigose? Į kokias dvasias jis kreipiasi? Niekada anksčiau tokių negirdėjau. Vardai moteriški; maniau, kad visos saugančios dvasios yra vyriškos. Iš baimės vis dar tirtanti Aila pajuto susidomėjimą. Vyrai, sėdintys priešais it akmeninės statulos, irgi išgirdo šiuos vardus pirmą kartą, tačiau jiems šie nebuvo nepažįstami. Senovinių dvasių vardų skambesys sužadino tokius pat senus prisiminimus, glūdinčius giliausiuose atminties užkaboriuose.

– Garbieji senoliai, dvasių keliai ir norai mums nesuprantami, mes esame tiktai žmonės ir nežinome, kodėl šią moterį pasirinko itin galingas globėjas, nesuvokiame, dėl ko atvedė ją senaisiais takais pas

jus, tačiau negalime to nepaisyti. Jis kovėsi už ją šešėlių krašte, įveikė blogį ir sugrąžino ją mums siekdamas atskleisti savo pageidavimus ir perduoti žinią, jog neturime teisės jo atstumti. O galingosios praeities dvasios, genties papročiai dabar kiti, tačiau sėdinčioji tarp mūsų laikosi jūsiškių įstatymų. Meldžiame jus, senovės dvasios, kad priimtumėte ją, pripažintumėte sava, gintumėte ir kartu saugotumėte visą jos gentį, – šamanas atsisuko į Ailą. – Priartinkite moterį.

Stiprios Bruno rankos pakėlė Ailą nuo žemės ir ėmė stumti į priekį, kol ji atsidūrė prie pat senojo šamano. Mergina aiktelėjo, kai Brunas suėmęs į saują ilgus, šviesius jos plaukus trūktelėjęs atlošė galvą. Nuleidusi akis ji pastebėjo šamaną išsitraukiant iš maišelio aštrų peilį ir iškeliant virš galvos. Apimta siaubo mergina pamatė staigiai priartėjančią kerėtojo akį bei iškeltą peilį ir vos nenualpo, kai užaštrintas smaigalys nusileidęs palietė nepridengtą jos kaklą.

Aila pajuto stiprų skausmo dilgtelėjimą, bet iš išgąsčio neįstengė net rikteleti. Tačiau šamanas tik truputį įpjovė kaklo duobutėje. Šilto kraujo srovelę tuojau pat sugėrė maža kvadratinė minkšto triušio kailio skiautelė. Raganius luktelėjo, kol skiautė permirks merginos krauju, o tada suvilgė žaizdelę griaužiančiu skysčiu iš Guvo laikomo dubens. Galiausiai Brunas ją paleido.

Ji lyg pakerėta stebėjo, kaip šamanas įmetė krauju permirkusį kailio gabalėlį į alyvą negiliame akmeniniame dubenyje. Paskui patarnautojas įteikė raganiui nedidelį deglą, šis padegė juo alyvą dubenyje ir tylomis stebėjo, kaip oda pamažu suanglėja paskleisdama stiprų, aitrų kvapą. Ugniai išblėsus Brunas praskleidė Ailos apsiaustą ir apnuogino kairę šlaunį. Šamanas pamerkė pirštus į akmeniniame dubenyje likusias nuosėdas ir nubrėžė po juodą brūkšnį ant kiekvienos iš keturių koją vagojančio rando linijų. Mergina stebeilijo apimta nuostabos. Ši žymė panėšėjo į totemo ženklą, kuris įpjaunamas ir uždažomas juodai per ceremoniją, pažyminčią berniuko tapsmą vyru. Vadui nutempus ją atgal šamanas vėl kreipėsi į dvasias.

– Priimkite šią kraujo auką, garbiosios senovės dvasios, ir žinokite, kad jos totemas – urvinio liūto dvasia – nusprendė ją pastūmėti jūsų pramintais takais. Žinokite ir neužmirškite, kad mes jus deramai pagerbėme, suteikite mums malonę ir sugrįžkite ilsėtis patenkintos, jog jūsų papročiai neužmiršti.

Ceremonija pasibaigė, Aila lengviau atsikvėpė matydama, kad šamanas vėl atsisėda. Mergina vis dar nesuprato, kodėl vyrai privertė ją dalyvauti neįprastose apeigose. Be to, jie, ko gero, dar ne viską atliko. Brunas, apėjęs aplink, atsistojo priešais ją ir mostu liepė pakilti. Ši skubiai pakluso. Kyštelėjęs ranką tarp drabužio klosčių vadas ištraukė raudonai nudažytą kaulinį ovalą, išpjautą iš mamuto ilties galiuko.

– Aila, šį vienintelį kartą, kol mus globoja seniausiosios dvasios, tu stovi kaip lygi greta vyrų, – mergina suabejojo, ar teisingai suprato vado žodžius. – Išėjusi iš čia daugiau niekada negalėsi laikyti savęs lygia vyrui. Tu esi moteris ir visuomet liksi moterimi.

Ji pritariamai sulinkčiojo. Juk ir taip žinojo, kad yra moteris. Jautėsi sumišusi.

– Šis ovalas išpjautas iš mūsų sumedžioto mamuto ilties. Medžioklė buvo itin sėkminga, nenukentėjo nė vienas vyras, mes parsinešėme didžiulį žvėrį. Šį gabalėlį pašventino Didysis Lokys, o šamanas nudažė šventąja raudona spalva; čia yra galingas medžioklės talismanas. Kiekvienas genties medžiotojas panašų nešiojasi savo amulete, kiekvienas privalo tokį turėti.

Aila, nė vienas berniukas netampa suaugusiuoju, kol nenužudo pirmojo savo grobio, tačiau nužudęs nebegali likti vaikas. Labai seniai, aplinkui vis dar plevenančių dvasių laikais, genties moterys irgi medžiodavo. Mes nežinome, kodėl tavo totemas nuvedė tave šiuo senuoju keliu, tačiau negalime nekreipti dėmesio į urvinio liūto dvasios norus, privalome suteikti leidimą. Aila, tu nužudei pirmąjį grobį ir privalai prisiimti suaugusiojo atsakomybę. Vis dėlto tu esi moteris, o ne vyras, ir visais atžvilgiais, išskyrus vieną, visuomet liksi moteris. Tu

gali naudotis vien tik svaidykle, tačiau nuo šiol, Aila, tu esi medžiojanti moteris.

Kraujas siūbtelėjo Ailai į veidą. Ar gali būti? Ar ji išties teisingai suprato Bruno žodžius? Už naudojimąsi svaidyklę patyrė išmėginimą, po kurio nebesitikėjo likti gyva, o dabar jai leidžiama naudotis ginklu? Leidžiama medžioti? Atvirai? Neįtikėtina!

– Šis talismanas priklauso tau. Įsidėk į amuletą.

Aila išsitraukė iš po drabužio ant kaklo kybantį maišelį, apgraibomis atnarpliojo mazgelius ir paėmusi iš Bruno kaulinį ovalą įsidėjo šalia raudonos ochros bei fosilijos ir užrišusi vėl paslėpė odinį kapšelį.

– Kol kas niekam nieko nesakyk, aš paskelbsiu naujieną prieš šio vakaro šventę. Vaišės surengtos tavo garbei, Aila, pažymint tavo pirmąjį grobį, – pasakė Brunas. – Tikiuosi, antrasis bus skanesnis už hieną, – pridūrė jis, ir akyse sužybčiojo linksmi žiburiukai. – Dabar apsisuk aplink.

Ji padarė, kaip liepiama, ir pajuto akis vėl uždengusį raištį, o du vyrai parvedė ją atgal ir galiausiai raištį nurišo. Aila stebėjo, kaip Brunas su Guvu sugrįžo į vyrų ratą. Gal ji sapnuoja? Palietusi kaklą užčiuopė šamano peilio paliktą žaizdelę, nuleidusi ranką žemiau apčiupinėjo tris iškilumus amulete, paskui praskleidė drabužį ir įsižiūrėjo į dar lipnius juodus brūkšnius, dengiančius keturis randus. Medžiotoja! Aš esu medžiotoja! Genties medžiotoja. Jie sakė, esą mano totemas to norėjo, todėl negalį jo nepaisyti. Mergina sugniaužė amuletą, užmerkė akis ir pradėjo atlikinėti oficialius gestus.

– Didysis urvini liūte, kodėl aš tavimi abejojau? Mirties prakeiksmas tapo man sunkiu išmėginimu, pačiu baisiausiu iš visų, bet gavau už jį nepaprastą dovaną. Tu nusprendei, kad esu jos verta, ir aš be galo dėkinga už tai. Žinau, Krebas buvo teisus – mano gyvenimas niekada nebus lengvas, nes tu esi mano totemas, bet aš visuomet būsiu tavęs verta.

Efektinga ceremonija išties įtikino vyrus, jog Ailai turi būti leista medžioti... įtikino visus, išskyrus vieną. Braudas nesitvėrė įniršiu. Jei

nebūtų įbaugintas šamano perspėjimo, būtų pasitraukęs iš apeigų. Jis nenorėjo dalyvauti rituale, suteikiančiame moteriai ypatingas privilegijas. Piktai dėbsojo į šamaną, tačiau didžiausias jauno vyro apmaudas buvo nukreiptas į Bruną – tulžis tiesiog veržėsi per kraštus.

Čia jo darbas, galvojo Braudas. Jis nuolatos ją gina, visada rodo jai palankumą. Kai nubaudžiau ją už įžūlumą, grasino man mirties prakeiksmu. Man, savosios moters sūnui! O juk mergiotė tuomet nusipelnė bausmės. Brunui derėjo prakeikti ją taip, kaip reikia, derėjo prakeikti visiems laikams. O jis štai leidžia jai medžioti lyg vyrui. Kaip jis drįsta? Matyt, Brunas sensta. Jis nevadovaus genčiai amžinai. Vieną dieną vadu tapsiu aš, štai tada ir parodysiu jiems. Tuomet jis nebegalės jos saugoti, privilegijų neliks nė ženklo; štai tada lai pamėgina išsisukti nenubausta už akiplėšiškumą!

18

Tą pačią žiemą, kai pelnė savo titulą, medžiojančiai moteriai sukako dešimtieji metai. Iza patylom džiaugėsi apimta palengvėjimo, kai pastebėjo kūno pokyčius, pranašaujančius artėjančias pirmąsias mėnesines. Platėjantys klubai bei ant krūtinės kylantys du apvalumai pamažu ėmė keisti mergaitės figūrą įtikindami moterį, kad jos duktė nėra pasmerkta amžinai vaikystei. Gaktą ir pažastis padengus švelniems plaukeliams netrukus pirmąkart pasirodė kraujas; pirmą sykį jos totemas susikovė su kita dvasia.

Aila dabar jau suprato bemaž neturinti galimybės pagimdyti kūdikį, kadangi jos totemas buvo pernelyg stiprus. Ji neapsakomai troško mažylio. Nuo tada, kai gimė Uba, mergaitė svajojo apie savo vaiką, kurį apipiltų meile bei rūpesčiu... bet ji susitaikė su galingojo urvinio liūto siunčiamais išbandymais ir apribojimais. Jai visuomet patikdavo globoti genties kūdikius ir augesnius vaikus, kol jų motinos triūsdavo, ir kaskart pajusdavo skaudų dilgtelėjimą, kai šie, palikę ją, nubėgdavo žįsti pas kitą moterį. Tačiau dabar ji bent jau žinojo esanti suaugusi, o ne ištįsėlis vaikas.

Aila itin gerai suprato ir užjautė Ovrą, kuri dar keletą kartų patyrė persileidimą, nors iš pradžių bebro totemas ne itin priešindavosi, ir moteris nesunkiai pastodavo, paskui, tarytum susizgribęs, šis ūmai pašėldavo. Ko gero, Ovrai buvo lemta likti bevaikei. Po mamuto medžiok-

lės žygio ir ypač Ailai sulaukus fizinės brandos dvi jaunos moterys itin suartėjo ir dažnai bendraudavo. Iš prigimties santūri ir tyli Ovra kalbėdavo nedaug, buvo tikra priešingybė draugiškai ir atvirai Ikai, tačiau juodvi su Aila siejantis tarpusavio supratimas pamažu peraugo į artimą bičiulystę, kuri įtraukė netgi Guvą. Akivaizdžius, šiltus abipusius jaunojo šamano padėjėjo ir jo moters jausmus vienas kitam matė visi. Ovra dėl to tik dar labiau sielojosi. Jausdama savo porininko supratingumą bei švelnią meilę ji dar stipriau troško padovanoti jam kūdikį.

Dideliam Braudo džiaugsmui Oga vėl laukėsi. Moteris pastojo vos nujunkiusi trejų metukų sulaukusį Braką. Ko gero, buvo tokia pat vaisinga kaip Aga ir Ika. Drugas, sykį pastebėjęs dvimetį Agos sūnų daužantį vieną į kitą du akmenis, buvo įsitikinęs, jog berniukas išmoks gaminti įrankius ir taps lauktąja jo pamaina. Įrankių dirbėjas parinko putliai mažai Grubo rankutei tinkamą akmeninį plaktukėlį ir darbuodamasis leisdavo vaikui žaisti šalia bei mėgdžioti jį trupinant nereikalingas titnago atskalas. Dvejų metų sulaukusi Ikos dukrelė Igra, rodos, paveldėjo draugišką motinos būdą – linksma apskritaveidė mažylė užkariavo visų širdis. Bruno gentis pamažėle gausėjo.

Anksti pavasarį Aila vėl praleido keletą dienų atskirai nuo genties mažajame urve kalnų slėptuvėje – atėjo privalomos moteriškosios tremties metas. Po šiurpiojo mirties prakeiksmo šis trumpas laikotarpis jai prilygo atostogoms. Mergina negaišo laiko veltui – tobulino per žiemą primirštus svaidymo įgūdžius kaskart su nuostaba sau primindama, jog jai nebėra reikalo slapstytis. Nors Aila be vargo apsirūpindavo maistu, vis tiek nekantriai laukdavo kasdienių susitikimų su Iza iš anksto sutartoje vietoje netoli genties urvo. Labiausiai merginą džiugino ne gausybė atnešto maisto, kurio nė neįstengdavo įveikti, o pati Izos draugija. Nors naktimis vienatvė vis dar slėgdavo, guodė žinojimas, kad tremtis tėra laikina ir greitai baigsis.

Juodvi dažnai šnekučiuodavosi iki vėlumos, ir Ailai tekdavo grįžti pasišviečiant deglu. Iza taip ir nesiliovė būgštauti matydama elnio

kailio apsiaustą, kuriuo Aila apsirūpino būdama „mirusi", todėl jaunoji moteris nusprendė palikti kailį mažajame urve. Ailą, kaip ir kitas merginas, viso to, ką turi žinoti moteris, išmokė motina. Iza įdavė jai pluoštą minkštų, drėgmę gerai sugeriančių odinių juostelių, kurias reikėjo ryšėti pritvirtintas prie juosmens diržo, ir parodė kokius simbolius būtina išvedžioti prieš užkasant krauju išmirkusią odą giliai į žemę. Ji paaiškino, kokia poza ir kokie judesiai reikalingi tuo atveju, kai vyras sumano patenkinti savąjį poreikį, ir kaip apsivalyti po to. Nuo šiol Aila buvo moteris, todėl privalėjo mokėti atlikti visas suaugusios genties narės pareigas. Jos aptarė daugybę moteriškų paslapčių, nors kai kurias mergina jau žinojo iš medicinos pamokų. Kalbėjo apie gimdymą, žindymą, spazmus palengvinančius vaistus. Iza atskleidė, kokie veiksmai bei judesiai genties vyrams atrodo gundantys ir padeda įžiebti geismą. Jos kalbėjosi apie susiporavusios moters įsipareigojimus. Iza nuoširdžiai papasakojo dukteriai viską, ką kadaise pati sužinojo iš savo motinos, nors širdies gilumoje abejojo, ar atgrasios išvaizdos merginai visų tų žinių kada nors prireiks.

Tik vienos temos Iza nelietė. Daugelis merginų jau prieš tapdamos moterys paprastai būdavo nusižiūrėjusios kurį nors jaunuolį. Nors nei mergaitė, nei jos gimdytoja neturėjo teisės tiesiogiai reikšti pageidavimų šiuo klausimu, su savo porininku gerai sutarianti motina dažnai atskleisdavo vyrui dukters pageidavimus. Vyras panorėjęs galėdavo perduoti tuos sprendimus priimančiam vadui. Jei vadas neturėdavo numatęs kito kandidato ir jeigu nusižiūrėtasis jaunuolis irgi parodydavo susidomėjimą, jaunos moters svajonė kartais virsdavo tikrove.

Deja, norai išsipildydavo ne visada. Pačiai Izai šiuo atžvilgiu nepasisekė. Taigi, nors jaunos subrendusios moterys su savo motinomis itin dažnai ir su dideliu susidomėjimu šnekučiuodavosi apie galimus porininkus, Iza su Aila to neaptarinėjo. Jaunų nesusiporavusių vyrų gentyje nebuvo, bet net jei ir būtų, Izos įsitikinimu, šie nebūtų norėję imti į poras jos dukters, kaip nė vienas vyras nenorėjo paversti jos antrąja savo

moterimi. Beje, pačios Ailos jaunuoliai, rodos, irgi nedomino. Merginai nė nekilo mintis apie porininką, kol Iza nepradėjo kalbėti apie susiporavusios moters priedermes. Tačiau vėliau ji apie tai susimąstė.

Netrukus po savojo sugrįžimo iš moteriškosios tremties, vieną saulėtą pavasario rytą, Aila patraukė prie šalia urvo trykštančio šaltinio prisemti į odinį maišą vandens. Lauke daugiau nieko nebuvo. Mergina atsiklaupė ir pasilenkė ketindama panardinti maišą, bet staiga sustingo žvelgdama į įkypų rytinių saulės spindulių nutviekstą lygų veidrodinį baseinėlio paviršių. Didžiuma vandens telkinių aplink urvą buvo tekantys upeliai, o į tvenkinuką ji paprastai nespoksodavo iki pat tos akimirkos, kai sujudino ramų paviršių panardindama indą.

Jauna moteris įdėmiai įsižiūrėjo į keistai plokščią savo veidą, ryškų žandikaulį, apskritus jaunatviškus skruostus, aukštus skruostikaulius, ilgą, glotnų kaklą. Smakrą dalijo negili duobutė, lūpos buvo putlios, nosis nedidelė ir tiesi, skaisčias, pilkšvai mėlynas akis supo tankios blakstienos, šiek tiek tamsesnės už saulės spinduliuose žvilgančius auksinius plaukus, švelniomis bangomis krintančius ant pečių. Akis įrėmino irgi kiek tamsesni antakiai, išlinkę ant lygios, tiesios, aukštos kaktos, be jokio nuožulnumo ir be išsišovusios antakių linkio. Aila staigiai atšlijo nuo tvenkinio ir bėgte pasileido atgal į urvą.

– Aila, kas nutiko? – mostelėjo Iza matydama, jog duktė aiškiai dėl kažko sunerimusi.

– Mama! Aš pamačiau savo atspindį vandenyje. Aš atgrasi! Ak, mama, kodėl aš tokia atgrasi? – karštai sumosikavo rankomis ji ir puolusi globėjai į glėbį apsipylė ašaromis.

Kiek siekė jos atmintis, Aila niekada nematė jokių kitų žmonių, išskyrus genties narius. Kito etalono ji neturėjo. Aplinkiniai pamažu

prie jos priprato, tačiau ji pati ūmai suvokė nesanti panaši nė į vieną iš jų, ji atrodė kitokia, nenormali.

– Liaukis, Aila, – spausdama prie krūtinės jauną moterį ėmė raminti Iza.

– Aš nežinojau, kad esu tokia negraži, mama. Aš nežinojau. Koks vyras panorės su manimi poruotis? Niekada neturėsiu poros. Niekada neturėsiu kūdikio. Niekada nieko neturėsiu. Kodėl aš tokia bjauri?

– Aš nepavadinčiau tavęs bjauria, Aila. Tu kitokia.

– Aš bjauri! Bjauri! – Aila tik purtė galvą ir nesileido guodžiama. – Pažiūrėk į mane! Aš per didelė, esu aukštesnė už Braudą ir Guvą. Aš beveik lygi su Brunu! Aš baidyklė. Esu didelė, baisi ir niekada neturėsiu poros, – sumosavo vėl sukūkčiodama.

– Aila! Liaukis! – krestelėjo ją už pečių Iza. – Išvaizdos nepakeisi. Tu gimei ne gentyje, Aila, gimei kitiems, todėl esi panaši į juos, ir nieko čia nepadarysi. Privalai susitaikyti. Teisybė, galbūt tu niekada neturėsi poros; su tuo irgi turi susitaikyti. Bet šito niekas tiksliai nežino, todėl nereikia prarasti vilties. Netrukus tu tapsi gydytoja, paveldėjusia mano giminės žinias. Net ir neturėdama vyro, užimsi garbingą padėtį.

Kitą vasarą vyks genčių sambūris. Susirinks daugybė mūsiškių. Juk žinai, mūsų gentis ne vienintelė. Galbūt susirasi vyrą iš kurios nors kitos. Gal nelabai jauną, neužimantį aukštos padėties, bet turėsi porininką. Zougas apie tave labai geros nuomonės, todėl tau labai pasisekė. Jis jau išdėstė Krebui žinią, kurią šis turės kai kam perduoti. Zougas turi giminių kitoje gentyje ir liepė Krebui pasakyti, jog jis labai tave vertina. Jo manymu, tu galėtum tapti puikia porininke kuriam nors vyrui, ir jis nori, kad jie apie tai pasvarstytų. Jis netgi sakė, girdi, pats paimtų tave į porą, jei tik būtų jaunesnis. Neužmiršk, mūsų gentis ne vienintelė, pasaulyje yra ir daugiau vyrų.

– Zougas iš tiesų taip pasakė? Nepaisydamas mano bjaurumo? – mostu paklausė Aila, o jos akyse sušvito viltis.

– Taigi, pasakė. Turėdama jo rekomendaciją ir tapusi mano įpėdine neabejotinai surasi vyrą, kuris tavęs panorės, net jei ir atrodai kitaip.

Virpanti Ailos šypsena išblėso.

– Bet tokiu atveju aš turėsiu iškeliauti. Turėsiu gyventi kitur. Aš nenoriu palikti tavęs, Krebo ir Ubos.

– Aila, aš jau sena. Krebas irgi nebe jaunas, o Uba po kelerių metu taps moterimi ir sukurs porą. Ką tu tuomet darysi? – mostelėjo Iza. – Vieną dieną Brunas perduos vadovavimą Braudui. Abejoju, ar saldus bus tavo gyvenimas gentyje Braudui tapus vadu. Manau, bus geriausia, jei tu išsikraustysi, o genčių sambūris – puiki proga.

– Ko gero, mama, tu teisi. Kažin, ar norėčiau čia gyventi vadovaujant Braudui, tačiau mintis, kad turėčiau palikti jus, man nepakeliama, – suraukusi antakius pratarė ji, bet po akimirkos pralinksmėjo. – Tačiau iki kitos vasaros dar ištisi metai, todėl iki tol man nėra ko nerimauti.

Ištisi metai, pagalvojo Iza. Ak, vaikeli, tikriausiai turėsi sulaukti mano amžiaus, kad suprastum, kaip sparčiai pralekia vieneri metai. Tu nenori palikti manęs? Vis dėlto tu nė nenumanai, kaip aš tavęs ilgėsiuosi. O kad gentyje atsirastų vyras, kuris tave paimtų... o kad Braudas neturėtų tapti vadu...

Tačiau moteris nė menkiausiu judesiu neatskleidė dukteriai savo liūdnų minčių, kai toji nusišluosčiusi akis patraukė parnešti vandens. Šįkart į tvenkinio paviršių ji nebežiūrėjo.

Tą pačią dieną po pietų sustojusi pamiškėje Aila pro tankius medžių lapus žvelgė į urvą. Keli žmonės šnekučiuodamiesi darbavosi lauke. Ji pasitaisė per petį permestus du triušius, dirstelėjo į svaidyklę, užkištą už diržo, ir paslėpė ją po drabužio klostėmis, bet paskui vėl ištraukė ir atvirai pasikabino ant juosmens. Nervingai mindžiukuodama dar kartą pasižiūrėjo į urvo pusę.

Brunas suteikė man leidimą, pagalvojo. Įvyko apeigos, vadinasi aš tikrai galiu. Aš esu medžiotoja. Medžiojanti moteris. Aila kilstelėjo smakrą ir ryžtingai išniro iš už lapų uždangos.

Kelioms akimirkoms visi buvusieji lauke sustingo ir nustėrę įsistebeilijo į jauną moterį, kuri žygiavo link jų nešina dviem per petį permestais triušiais. Atsitokėję ir suvokę, kaip nemandagiai elgiasi, gentainiai suskubo nuleisti akis. Ailos veidas liepsnojo, tačiau ji drožė nosies tiesumu, nekreipdama dėmesio į dėbčiojimus vogčiomis. Pasiekusi vėsų urvą ir dingusi nustėrusiems stebėtojams iš akių lengviau atsikvėpė. Viduje tvyrančioje prieblandoje nepaisyti aplinkinių žvilgsnių buvo lengviau.

Ailai prisiartinus prie Krebo ugniavietės Izos akys irgi išsiplėtė, tačiau moteris kaipmat susigriebė ir nusisuko į šalį nė neužsimindama apie triušius. Ji nežinojo, ką pasakyti. Ant lokio kailio sėdintis Krebas veikiausiai meditavo ir, rodos, jos nė nepastebėjo. Iš tiesų šamanas pastebėjo ją įeinančią į urvą ir, kol medžiotoja pasiekė židinį, spėjo užmaskuoti nuostabą. Niekas nepratarė nė vieno žodžio, kai mergina numetė laimikį prie ugnies. Po kelių akimirkų į vidų įpuolė Uba. Mergaitė nė trupučio nesutriko ir sureagavo nuoširdžiai.

– Ar tu tikrai pati juos sumedžiojai? – paklausė vyresniosios bičiulės.

– Tikrai, – linktelėjo Aila.

– Kokie riebūs! Gardžiai atrodo! Mama, ar šiandien valgysime juos pietums?

– Na taip, tikriausiai, – dvejodama atsakė vis dar suglumusi Iza.

– Nudirsiu jiems kailius, – nusprendė Aila skubiai išsitraukdama peilį.

– Ne, Aila. Tu juos sumedžiojai, todėl nudirsiu aš.

Aila atsitraukusi stebėjo, kaip Iza darinėja triušius, skubiai pamauna ant iešmo ir pakabina virš ugnies. Mergina jautėsi taip pat nesmagiai, kaip ir Iza.

– Buvo skanu, Iza, – vėliau pagyrė maistą Krebas tebevengdamas tiesioginių komentarų apie Ailos medžioklę, tačiau Uba jokio nesmagumo nepatyrė.

– Triušiai buvo puikūs, Aila, bet kitą kartą galėtum parnešti teterviną.

Uba, kaip ir Krebas, labiausiai mėgo paukščius plunksnuotomis kojomis.

Kitą sykį Ailai parnešus į urvą laimikį aplinkiniai tokio didelio šoko nepatyrė, o ilgainiui jos medžioklė tapo bemaž kasdienybe. Kai prie Krebo ugniakuro atsirado sava medžiotoja, šamanas sumažino iš kitų gaunamą dalį, neatsisakė tik išimtinai vyrų medžiojamų didelių žvėrių mėsos.

Pavasarį Ailą užgriuvo daugybė darbų. Dėl medžioklės moteriškosios ruošos dalis jai nebuvo sumažinta, be to, reikėdavo pririnkti Izai žolelių, tačiau Aila visu kuo džiaugėsi, kunkuliavo energija ir jautėsi kaip niekad laiminga. Džiaugėsi, kad gali medžioti nesislapstydama, kad sugrįžo į gentį, kad galiausiai tapo moterimi ir mėgavosi su kitomis gentainėmis užsimezgusia artimesne bičiulyste.

Nors Ebra su Uka neįstengė užmiršti Ailos kitoniškumo, abi vyresnio amžiaus moterys merginą pripažino; Ika visuomet buvo draugiška; kai išgelbėjo skęstančią Oną, Agos ir jos motinos nuostatos visiškai pasikeitė. Ovra tapo artima drauge, o Oga irgi nebeslėpė simpatijos, nors Braudas elgėsi priešiškai. Paaugliška Ogos aistra išblėso, atvėsinta laiko bei neprognozuojamų vyro protrūkių, ir virto paprasčiausiu įpročiu. Na, o Braudo neapykanta ir keršto troškimas po Ailos pripažinimo medžiotoja tik dar labiau sustiprėjo. Jis ir toliau ieškojo būdų ją kankinti, stengėsi priversti jauną moterį reaguoti. Mergina įprato prie nuolatinio jo priekabiavimo ir išmoko prisitaikyti neprarasdama pusiausvyros. Ji jau ėmė manyti, kad Braudui niekada nebepavyks jos sutrikdyti.

Pavasariui įsisiūbavus, vieną saulėtą dieną, Aila nusprendė sumedžioti teterviną ir pamaloninti Krebą mėgstamiausiu patiekalu. Taip

pat ketino paieškoti jaunų žolelių bei papildyti Izos vaistažolių atsargas. Visą rytą praleido vaikštinėdama po artimas apylinkes, paskui patraukė į didžiulę pievą netoli stepės. Vikriai vieną paskui kitą paleidusi du akmenis numušė porą pažeme skridusių baltųjų tetervinų, o tada ėmė naršyti aukštą žolę vildamasi aptikti kiaušinių. Krebas itin mėgo paukščius, įdarytus jų pačių kiaušiniais ir pagardintus žaliomis valgomosiomis žolelėmis. Suradusi lizdą mergina net šūktelėjo iš džiaugsmo, rūpestingai susuko kiaušinius į minkštas samanas ir susidėjo į gilią drabužio klostę. Ji buvo be galo patenkinta savimi. Nebesitverdama savame kailyje ir nenustygdama vietoje, jaunoji medžiotoja visu greičiu pasileido per pievą ir gaudydama kvapą sustojo tik ant gležna žole apžėlusios kalvelės.

Žnektelėjusi ant žemės patikrino, ar nesudužo kiaušiniai, ir sukrimto priešpiečiams gabalėlį džiovintos mėsos. Valgydama stebėjo vieversį skaisčiai geltona krūtinėle, nuostabiai virvantį ant uolos atbrailos, paskui pakylantį ir tęsiantį savo trelę jau ore. Rusvagalvių žvirblių porelė įnirtingai čirškavo tarp gervuogių pievos pakraštyje. Dvi zylės juodomis galvutėmis pakaitomis nardė į lizdelį, susuktą balteglės drevėje prie upelio, vinguriuojančio per tankią žalumą kalvelės papėdėje. Nedidukės rudos karietaitės koneveikdamos viena kitą nešiojo vyteles bei samanas ir įsirenginėjo gūžtą senoje gumbuotoje obelyje, apsipylusioje rausvais žiedais, liudijančiais gausų būsimą derlių.

Aila džiaugėsi tokiomis vienatvės akimirkomis. Atsipalaidavusi mėgavosi malonia saulės šiluma, apie nieką daugiau negalvodama, tik apie nuostabią dieną ir apie tai, kokia ji laiminga. Mergina nė neįtarė, jog netoliese yra dar kai kas, kol priešais ją čiūžtelėjo tamsus šešėlis. Išgąstingai krūptelėjusi ji pakėlė akis į rūstų Braudo veidą.

Medžioklės tą dieną vyrai nerengė, todėl Braudas nusprendė pamedžioti vienas. Ne per labiausiai stengėsi, nes iš tiesų, prisidengęs rimtu pretekstu, veikiau norėjo pasivaikščioti šiltą pavasario dieną, o ne prasimanyti mėsos, kurios kol kas nestigo. Vyras iš tolo pamatė ant

kalvelės besiilsinčią Ailą ir negalėjo praleisti progos išplūsti ją už tingėjimą bei sėdėjimą be darbo.

Pamačiusi Braudą Aila pašoko, bet tik suerzino jį, nes buvo aukštesnė, ir vyrui teko žiūrėti iš apačios į viršų. Jis mostu liepė jai atsisėsti ir pasiruošė kaip reikiant išplūsti. Merginai vėl pritūpus jos akyse išryškėjęs abejingas nuolaidus žvilgsnis įsiutino jį dar labiau. Jis troško rasti būdą, kaip priversti ją sureaguoti. Prie urvo bent jau rasdavo įvairių užduočių ir galėdavo stebėti, kaip Aila skubiai pašoka jo paliepta.

Jis apsidairė, paskui pažvelgė į moterį, sėdinčią prie kojų ir ramiausiai laukiančią, kol jis baigs priekaištauti ir nueis savais keliais. Nuo tada, kai tapo moteris, ji pasidarė dar labiau nepakenčiama, dingtelėjo jam. Medžiojanti moteris. Kaip Brunas galėjo taip pasielgti? Jis pastebėjo Ailos sumedžiotą teterviną ir prisiminė, jog paties rankos tuščios. Pati jos mina užgauli; toji mergiotė džiūgauja sumedžiojusi kelis paukščius, kai aš likau nieko nepešęs. Ko galėčiau iš jos pareikalauti? Aplinkui nėra nieko, ką reikėtų atnešti. Pala, juk ji moteris, ar ne? Yra vienas dalykas, kurio turiu teisę iš jos reikalauti.

Braudas davė ženklą, ir Ailos akys staiga išsiplėtė. To ji nesitikėjo. Iza sakė, esą vyrai nori to iš moterų, kurias laiko patraukliomis. Mergina puikiai žinojo, kad Braudas ja nesižavi. Ailos nuostaba ir sumišimas neliko nepastebėti Braudo, reakcija jį tik padrąsino. Vyras dar kartą valdingai mostelėjo liepdamas užimti padėtį, leidžiančią jam patenkinti poreikį, kitaip tariant, pasirengti lytiniam aktui.

Aila suprato, ko iš jos tikimasi. Dar prieš Izai viską paaiškinant ji dažnai matydavo tuo užsiiminėjančius suaugusius genties narius. Nuo vaikų niekas to neslėpė ir nė kiek nesivaržydavo. Vaikai išmokdavo suaugusiųjų elgesio mėgdžiodami tėvus, ir seksualiniai žaidimai nebuvo išimtis. Aila niekada nesuvokė, kam to reikia, tačiau nė kiek nesistebėdavo, kai dar nesuaugęs berniukas užgriuvęs ant bendraamžės žaisdamas sąmoningai imituodavo suaugusiųjų veiksmus.

Kartais imitacija virsdavo tikru aktu. Daugeliui jaunų genties mergaičių nekaltybę atimdavo lytiškai subrendę vyrukai, dar nespėję sudalyvauti pirmojoje medžioklėje ir oficialiai netapę vyrais; pasitaikydavo atvejų, kai jaunos koketės suvilioti suaugę vyrai pasimėgaudavo ne visai sunokusiu vaisiumi. Vis dėlto daugelis jaunų vyrų siekdami išlikti orūs neprasidėdavo su buvusiomis žaidimų draugėmis.

Tačiau Aila neturėjo panašaus amžiaus draugų, išskyrus Vorną, o kadangi Aga kadaise aktyviai trukdė jų draugystei, ši taip ir neužsimezgė. Tiesą sakant, Aila ir pati nejautė simpatijos Vornui, uoliai kopijuojančiam Braudo požiūrį į ją. Nors ir įvyko incidentas treniruočių lauke, berniukas tebegarbino Braudą ir nė neketino žaisti „poros“ su Aila. Daugiau kandidatų nebuvo, todėl merginai nė sykio neteko dalyvauti akto imitacijoje. Gyvendama bendruomenėje, seksą laikančioje tokiu pat natūraliu dalyku kaip ir kvėpavimas, Aila vis dar buvo nekalta.

Jauna moteris pasijuto nesmagiai. Žinojo privalanti paklusti, tačiau gerokai sutriko, ir Braudas tuo mėgavosi. Jis džiaugėsi savo sumanymu, nes galų gale pralaužė jos abejingumo sieną. Matydamas merginą tokią sumišusią, išmuštą iš vėžių, jis susijaudino ir įsiaudrino. Jai pakilus ir pradėjus klauptis jis palinko artyn. Aila nebuvo pratusi prie genties vyrų artumo. Tankus Braudo alsavimas ją išgąsdino. Mergina delsė.

Braudas netekęs kantrybės stumtelėjo ją ir nusismaukęs raištį atidengė sustandėjusią varpą. Ko ji delsia? Juk tokia baidyklė turėtų džiaugtis suteikta garbe, kadangi joks kitas vyras niekada jos nepanorės, piktai pagalvojo jis ir apimtas vis stiprėjančio geismo sugriebęs trūktelėjo Ailos apdarą.

Braudui ją beveik užgulus Ailos viduje kažkas tarytum nutrūko. Ji negalėjo to padaryti! Negalėjo ir tiek. Sveika nuovoka ją apleido. Jai neberūpėjo, kad privalo jam paklusti. Staiga ištrūkusi ji pašoko ir puolė bėgti. Tik Braudas buvo greitesnis. Vyras pasivijęs sugriebė ją, pargriovė ir smogė kietu kumščiu į veidą prakirsdamas lūpą. Jam vis labiau patiko ši užmačia. Daugybę kartų teko susivaldyti, kai norėda-

vo ją prilupti, tačiau dabar aplinkui nebuvo nė vieno, kuris galėtų jį sulaikyti. Be to, turėjo pateisinamą priežastį – ji jam neapkluso, atvirai nepakluso.

Aila paklaiko iš siaubo. Ji mėgino pakilti, bet Braudas vėl jai trenkė. Jis sulaukė reakcijos, kurios jau nė nebesitikėjo, ir geismas dar labiau sustiprėjo. Pagaliau jam pavyko įbauginti šią akiplėšą. Vaikinas ją vis talžė kaskart patirdamas didžiulį pasitenkinimą, kai mergina susigūždavo jam iškėlus kumštį.

Ailos galva ūžė, iš nosies ir per lūpos kamputį sruveno kraujas. Ji bandė atsistoti, bet kankintojas laikė ją prispaudęs. Ji grūmėsi, daužė kumščiais jam į krūtinę, tačiau tvirtas, raumeningas vyro kūnas jos smūgių nė nejautė, o pasipriešinimas tik stipriau jį kurstė. Dar niekad iki šiol jaunuolis nepatyrė tokio įkarščio – smurtas kaitino Braudo aistrą, o įsiaudrinęs jis mušė moterį dar stipriau, mėgaudamasis tos pasipriešinimu.

Mergina buvo bemaž praradusi sąmonę, kai jis apvertė ją kniūbsčią, karštligiškai nuplėšė apsiaustą, praskėtė kojas ir vienu stipriu stūmiu įsiskverbė gilyn. Aila sukliko iš skausmo suteikdama jam dar daugiau malonumo. Jis stumtelėjo dar kartą sulaukdamas dar vieno skausmingo riktelėjimo, paskui vėl. Sparčiai augantis susijaudinimas užkėlė jį į pačią aistros viršūnę ir sulig galingu paskutiniuoju stūmiu bei agonišku aukos klyktelėjimu susikaupęs įkarštis išsiliejo.

Išsekęs Braudas akimirksniui sudribo ant jos, paskui, vis dar sunkiai šniokštuodamas, išsilaisvino. Aila nepaliaujamai kūkčiojo. Nuo sūrių ašarų ėmė gelti sužalotą kruviną veidą. Viena, beveik nebeprasimerkianti akis ištino ir ėmė juoduoti. Šlaunimis sruvo kraujas, sopėjo giliai viduje. Braunas pakilo ir nužvelgė ją gulinčią. Jis jautėsi nepaprastai gerai, dar niekada santykiaudamas su moterimi nebuvo patyręs tokio begalinio malonumo. Susirinko ginklus ir patraukė į urvą.

Pamažu Aila liovėsi raudoti, bet dar ilgai gulėjo įsikniaubusi veidu į purvą. Galų gale vargais negalais pakilo. Pasičiupinėjo ištinusias lū-

pas ir pažvelgė į kruvinus pirštus. Skaudėjo visą kūną – iš išorės ir iš vidaus. Pamačiusi krauju suteptas šlaunis ir dėmes ant žolės ji nusistebėjo: ar mano totemas vėl kovoja? Ne, vargu, dar ne laikas. Tikriausiai Braudas mane sužeidė. Nė nežinojau, kad jis gali sumušti mane ir iš vidaus. Bet kitoms moterims juk neskauda, kodėl tuomet Braudo varpa mane sužeidė? Gal man kas nors negerai?

Ji po truputį atsistojo ir nusvirduliavo prie upelio. Skausmas varstė sulig kiekvienu žingsniu. Ji nusiprausė, tačiau neatslūgo nei tvinkčiojanti gėla, nei sąmyšis viduje. Kodėl Braudas to užsigeidė? Iza sakė, girdi, vyrai nori tenkinti poreikį tik su patraukliomis moterimis. Aš esu bjauri. Kaip gali vyras užsimanyti taip sukelti moteriai skausmą? Bet, atrodo, moterims paprastai tai irgi patinka; kitaip kodėl jos atliktų vyrus skatinančius judesius? Kaip joms gali patikti? Oga niekada neprieštarauja, kai Braudas taip daro, o juk jis tenkina su ja savo poreikį kasdien, kartais net ne po vieną kartą.

Staiga Ailą apėmė siaubas. O ne! O jeigu Braudas privers mane dar kartą visa tai patirti? Aš negrįšiu. Negaliu grįžti. Kur man eiti? Į mažąjį urvą? Ne, jis per arti, be to, žiemą jis netinkamas gyventi. Viena neišgyvenčiau, tad teks pareiti. Kur daugiau man dėtis? Be to, negaliu palikti Izos, Krebo ir Ubos. Ką man daryti? Jei Braudas vėl užsimanys to paties, negalėsiu jam atsakyti. Nė viena kita moteris nė nemėgintų. Kas man yra? Jis niekad to nenorėjo, kai buvau mergaitė. Kodėl aš turėjau tapti moteris? O juk taip džiaugiausi... dabar manau, jog verčiau jau būčiau visą gyvenimą likusi vaikas. Juk šiaip ar taip niekada neturėsiu kūdikio. Kas iš to, jei esi moteris, bet negali turėti mažylio? Juolab, jei vyras gali išdarinėti tokius baisius dalykus? Koks čia gėris? Kam to reikia?

Saulė jau buvo žemai, kai ji sunkiai užsiropštė ant kalvos pasiimti tetervinų. Kiaušiniai, kuriuos taip saugojo, buvo sutraiškyti ir nuvarvėję per jos drabužio priekį. Ji grįžtelėjo į upelį prisimindama, kokia jautėsi laiminga stebėdama paukštelius. Atrodė, jog visa tai buvo be

galo seniai, kitame laike, kitoje vietoje. Kamuojama skausmo ir augančios baimės, mergina vilkdama kojas nudūlino urvo link.

Pamačiusi saulę išnykstant už medžių vakaruose Iza pradėjo nerimauti. Ji paėjėjo vienu, paskui kitu taku, vedančiu į artimiausią mišką, užsilipusi ant uolos nužvelgė stepėn besileidžiantį šlaitą. Moteriai nedera vaikštinėti vienai, niekada nerandu ramybės, kai ji medžioja, pagalvojo Iza. O jeigu ją užpuolė koks nors žvėris? Gal ji sužeista? Krebas irgi susirūpino, nors to ir neparodė. Kai pradėjo temti, net ir Brunas sunerimo. Iza pirmoji pamatė iš už uolų išnyrančią merginą. Įmotė jau ketino pradėti ją barti, tačiau vos kilstelėjusi rankas išsyk jas nuleido.

– Aila! Tu sužeista! Kas nutiko?

– Braudas mane primušė, – vangiai mostelėjo ji.

– Kodėl?

– Aš nepaklusau, – gestu paaiškino jauna moteris ir nukiūtino tiesiai prie ugniakuro.

Kas galėjo nutikti, susikrimtusi svarstė Iza. Aila jau ištisus metus nuolankiai klauso Braudo. Dėl ko pasipriešino dabar? Ir kodėl jis man nepasakė ją matęs? Juk žinojo, kad nerimauju. Braudas grįžo po vidurdienio. Kodėl Aila parėjo taip vėlai? Iza skubiai dirstelėjo į Braudo ugniavietės pusę ir pamatė, jog šis, nepaisydamas gerų manierų, iš už akmenų pertvaros įžūliai spokso į Ailą pasitenkinimo šypsenėlės nutviekstu veidu.

Krebas irgi viską matė: sudaužytą, sutinusį Ailos veidą, sugniuždytą jos žvilgsnį. Pastebėjo ir kaip arogantiškai, pašaipiai nuo pat grįžimo akimirkos ją stebi Braudas. Senukas žinojo, kad bėgant metams Braudo neapykanta dar labiau išaugo – ramus paklusnumas Braudą siutino labiau negu mergaitiškas maištavimas... tačiau nutiko kažkas, kas suteikė Braudui pranašumo jausmą. Nors buvo įžvalgus, Krebas niekaip neįstengė nuspėti priežasties.

Kitą dieną Aila neapsakomai bijojo peržengti Krebo ugniavietės ribas ir kaip galėdama ilgiau knebinėjo pusryčius. Braudas jos jau lau-

kė. Susijaudindavo vos pagalvojęs apie vakarykštę aistrą, todėl buvo pasiruošęs. Jam davus ženklą jaunoji moteris vos nepuolė bėgti, bet prisivertė ir užėmė reikiamą padėtį. Bandė užgniaužti riksmus, tačiau skausmas ją įveikė. Išgirdę aimanas aplinkiniai ėmė smalsiai žvilgčioti jų pusėn. Gentainiai nesuprato nei kodėl ji rėkia iš skausmo, nei to, kas paskatino Braudą ja susidomėti.

Braudas mėgavosi naujai atrasta galimybe pasijusti viršesniu už Ailą ir naudodavosi ja dažnai, nors kitiems liko neaišku, kurių galų jis renkasi nekenčiamą baidyklę, o ne dailutę savo moterį. Po kurio laiko skaudėti liovėsi, tačiau pasišlykštėjimas liko. Jos neapykanta džiugino Braudą. Vaikinas parodė merginai jos vietą, tapo jos valdovu ir galiausiai rado būdą priversti ją atkreipti į jį dėmesį. Neigiama reakcija jam itin patiko. Troško matyti, kaip Aila susigūžia, kaip tirta iš baimės, kaip prisiverčia paklusti. Vien mintis apie tai sužadindavo jo geismą. Pajėgumo Braudui niekad nestigo, tačiau dabar jo seksualinis aktyvumas dar labiau išaugo. Kiekvieną rytą, kai neišsiruošdavo į medžioklę, jau laukdavo jos, vakare paprastai vėl ją pasikviesdavo, o kartais dar ir vidury dienos. Jis buvo jaunas ir sveikas, vyras pačiame žydėjime, ir kuo stipresne neapykanta ji tryško, tuo didesnį malonumą patirdavo šis.

Anksčiau linksmai žėrėjusios Ailos akys apsiblausė, ji tapo liūdna, užsisklendusi, viskam abejinga. Visus jausmus užgožė neaprėpiama neapykanta Braudui ir pasišlykštėjimas kasdieniais santykiais su juo. Kaip kad milžiniškas ledynas sutraukia į save visą drėgmę iš aplinkinių žemių, taip karti neviltis išsunkė iš jos gyvenimo džiaugsmą.

Paprastai Aila mėgo švarą, nuolat prausdavosi upelyje, trinkdavosi plaukus, kad šiuose nesiveistų utėlių, netgi žiemą dideliais dubenimis

prisinešdavo sniego ir ištirpinusi prie nuolat degančios ugnies apsirūpindavo vandeniu prausimuisi. Dabar netrinkti plaukai karojo susivėlusiomis riebaluotomis sruogomis, ji ištisas dienas dėvėjo tą patį drabužį nesukdama galvos dėl dėmių ir nė neišvėdindama jo. Ruošos darbus irgi dirbdavo vangiai, kol sulaukė priekaištų iš iki šiol niekada jos nepeikusių vyrų. Ji liovėsi domėjusis Izos gydymu, visai nebekalbėjo, išskyrus tuos atvejus, kai tekdavo atsakyti į tiesioginį klausimą, retai kada bemedžiodavo, o išsiruošusi dažniausiai grįždavo tuščiomis. Merginos liūdesys prislėgė visus artimuosius prie Krebo židinio.

Iza nerado sau vietos iš susirūpinimo. Moteris niekaip neįstengė suprasti, kodėl taip stipriai pasikeitė Aila. Žinojo, kad permaina susijusi su nepaaiškinamu Braudo susidomėjimu ja, tik nesuvokė, kaip moteriai gali taip pakenkti vyro dėmesys. Ji nuolat sukiojosi netoliese ir stebėjo Ailą, ir kai jauna moteris ėmė bloguoti rytais, globėja ėmė nuogąstauti, ar tik nebus į ją įsiskverbusi piktoji dvasia, sumaniusi galutinai mergaitę nukamuoti.

Vis dėlto Iza buvo patyrusi gydytoja. Ji pirmoji atkreipė dėmesį, jog Aila jau senokai bebuvo pasišalinusi vienumon, kaip dera moteriai, kai kaunasi jos totemas, ir ėmė žvelgti į savo įdukrą dar akyliau. Jai pačiai buvo sunku patikėti savo įtarimais. Vis dėlto mėnuliui apsukus dar vieną ratą ir įsivyravus vidurvasario karščiams, Iza galutinai įsitikino neklystanti. Vieną ankstų vakarą, kai Krebo prie ugnies nebuvo, gydytoja mostu pakvietė globotinę.

– Noriu su tavimi pasikalbėti.

– Taip, Iza, – atsiliepė Aila prisiversdama pakilti nuo savojo kailio ir susmukdama ant dulkėtos žemės šalia moters.

– Kada pastarąjį kartą grūmėsi tavo totemas, Aila?

– Nežinau.

– Noriu, kad gerai pagalvotum. Ar dvasios tavo viduje kovojo bent kartą po medžių žydėjimo?

Jaunoji moteris sutelkė mintis.

– Gerai nepamenu. Galbūt vieną kartą.

– Taip ir maniau, – tarstelėjo Iza. – Rytais tave pykina, ar ne?

– Taip, – linktelėjo toji.

Pati Aila manė bloguojanti dėl to, kad kiekvieną rytą, kada tik nemedžiodavo, jos laukdavo Braudas, kurio ji nekentė taip stipriai, jog laukan išsiverždavo pusryčiai, o kartais net ir vakarienė.

– Ar tau maudžia krūtis?

– Truputį.

– Pastaruoju metu jos šiek tiek padidėjo, tiesa?

– Ko gero. O kodėl klausi? Ką reiškia šie klausimai?

Moteris rimtai pažvelgė į savo augintinę.

– Aila, nežinau, kaip tai nutiko, man pačiai sunku patikėti, bet dabar esu tuo tikra.

– Kuo tikra?

– Tavo totemas nugalėtas, tu turėsi kūdikį.

– Kūdikį? Aš? Aš negaliu turėti kūdikio, – užginčijo Aila. – Mano totemas pernelyg stiprus.

– Žinau, Aila. Aš nesuprantu to, bet tu tikrai laukiesi vaiko, – pakartojo Iza.

Abejingose Ailos akyse sušvito nuostaba.

– Neįtikėtina! Ar tikrai? Ar aš tikrai turėsiu mažylį? Ak, mama, kaip nuostabu!

– Aila, tu neturi poros. Abejoju, ar gentyje atsiras vyras, kuris paimtų tave bent kaip antrąją moterį. Tau nevalia turėti kūdikio nesusiporavus. Vaikas būtų nelaimingas, – atvirai paaiškino Iza. – Bus geriau, jei ko nors išgersi ir neteksi jo. Manau, geriausiai tiks amalas. Juk pažįsti mažomis baltomis uogelėmis aplipusį augalą, augantį aukštai ant ąžuolo šakų. Jis labai veiksmingas, o tinkamai vartojamas pavojaus nesukelia. Paruošiu tau jo lapų arbatos ir dar įmesiu kelias uogeles. Gėrimas padės tavo totemui išstumti užsimezgusią gyvybę. Truputį pasirguliuosi, bet...

– Ne! Ne! – Aila energingai papurtė galvą. – Ne, Iza, aš nenoriu gerti amalo arbatos. Neketinu gerti nieko, kas padėtų jo atsikratyti. Aš noriu savo kūdikio, mama. Troškau jo nuo tada, kai gimė Uba. Niekada nesitikėjau sulaukti tokios laimės.

– Bet, Aila, pagalvok, o jeigu vaikas bus nelaimingas, pasmerktas nesėkmėms? Arba gal net gims luošas?

– Jis nebus nelaimingas! Aš to neleisiu. Pažadu. Aš labai saugosiuosi, todėl jis gims sveikas. Argi pati nesakei, jog sykį pasidavęs stiprus totemas padeda išnešioti sveiką kūdikį? O kai gims, aš juo irgi uoliai rūpinsiuosi ir neleisiu, kad jam nutiktų kas nors blogo. Iza, būtinai turiu sulaukti šio vaiko. Nejaugi nesupranti? Galbūt mano totemas niekada daugiau nepasiduos. Veikiausiai daugiau progų negausiu.

Iza pažvelgė į maldaujančias jaunos moters akis. Kai Braudas sumušė ją per medžioklę, Ailos akyse pirmą kartą vėl sužibo gyvybės kibirkštis. Gydytoja žinojo galinti priversti dukterį išgerti vaistų, nes nesusiporavusiai moteriai derėjo išvengti nėštumo, jei tik buvo įmanoma, tačiau Aila taip karštai troško kūdikio, jog netekusi jo veikiausiai vėl pasinertų į neviltį. Be to, ji, ko gero, teisi – ši proga jai turbūt bus vienintelė.

– Ką gi, Aila, – nusileido gydytoja. – Jeigu tu jo taip nori, tebūnie. Bet kol kas niekam nieko nesakyk, neilgai trukus ir taip visi sužinos.

– Ak, Iza, – nudžiugo ji ir stipriai apkabino moterį.

Įsisąmoninusi neįtikėtino savo nėštumo stebuklą ji nesiliovė šypsojusis. Laiminga nėščioji pašoko kunkuliuodama energija. Ji nenustygo vietoje, būtinai turėjo kuo nors užsiimti.

– Mama, ką gaminsi vakarienei? Ar galiu padėti?

– Tauro troškinį, – atsakė moteris, apstulbinta tokio staigaus atsimainymo į gerąją pusę. – Jei nori, gali susmulkinti mėsą.

Joms abiem besidarbuojant Iza suvokė, jog buvo bemaž užmiršusi, kokia linksmuolė sugeba būti Aila. Triūsiančių ir tuo pat metu šne-

kučiuojančių moterų rankos be atvangos judėjo. Netikėtai sugrįžo ir Ailos susidomėjimas medicina.

– Mama, aš nieko nežinojau apie amalą, – pastebėjo ji. – Girdėjau iš tavęs apie paprastąją skalsę, apie balinį ajerą, bet niekad nesakei, kad išgėrusi amalo arbatos moteris gali netekti kūdikio.

– Visko papasakoti neįmanoma, Aila, tačiau tu įgysi žinių. Be to, mokėdama išmėginti augalus, be paliovos tobulėsi. Bitkrėslė šiuo atveju irgi padėtų, bet ji pavojingesnė už amalą. Reikia panaudoti visą augalą – su žiedais, lapais bei šaknimis – ir pavirti jį. Jei pripilsi vandens iki čia, – Iza parodė žymę ant vieno jos vaistų dubens šono, – ir virsi, kol liks tiek, – gydytoja kilstelėjo kaulinį puodelį, – vaistai turėtų suveikti. Paprastai vieno puodelio pakanka. Kartais tinka ir chrizantemų žiedai. Jie kenkia mažiau už amalą bei bitkrėslę, bet ne visada efektyvūs.

– Vadinasi, jų reikėtų duoti moteriai, kuri linkusi lengvai prarasti kūdikį. Visuomet dera pirmiausia išmėginti švelnesnius ir ne tokius pavojingus vaistus.

– Teisingai. Beje, Aila, tu turėtum žinoti dar kai ką, – Iza apsidairė įsitikindama, ar Krebas nesisukioja netoliese. – Nė vienam vyrui niekada nevalia to išgirsti; šią paslaptį žino tik gydytojos, ir tai ne visos. Nepatartina sakyti netgi kitoms moterims, nes vyro paliepta ji turėtų jam papasakoti, o gydytojos klausinėti negalima. Jei vyrai kada nors apie tai sužinotų, jie uždraustų šį vaistą, supranti?

– Taip, mama, – linktelėjo Aila, nustebinta Izos paslaptingumo ir apimta smalsumo.

– Nemanau, kad to kada nors prireiks tau pačiai, tačiau būdama gydytoja turi žinoti. Kartais, jei moteris patiria itin sunkų gimdymą, jai geriausia daugiau vaikų neturėti. Gydytoja gali duoti jai vaistų net ir nesakydama, ką duoda ir dėl ko. Kartais moterys nenori kūdikio dėl kitokių priežasčių. Kai kurie augalai, Aila, pasižymi ypatingomis magiškomis ypatybėmis. Jie labai sustiprina moters totemą, ir šis pajėgia užkirsti kelią naujos gyvybės prasidėjimui.

– Iza, tu žinai magišką būdą, apsaugantį nuo nėštumo? Nejaugi silpnas moters totemas gali taip sustiprėti? Bet kuris totemas? Netgi tuomet, jei šamanas kerais sustiprina vyro totemą?

– Taip, Aila. Kaip tik todėl vyrams niekada nevalia to sužinoti. Susiporavusi aš pati vartojau tokius vaistus. Man nepatiko mano porininkas; norėjau, kad jis perduotų mane kitam vyrui. Maniau, jog man neturint vaikų, jis manęs nebenorės, – prisipažino Iza.

– Bet juk tu susilaukei vaiko. Turi Ubą.

– Ko gero, po ilgo laiko magijos galia susilpnėja. Gal mano totemas nebenorėjo kovoti, gal panoro turėti kūdikį. Nežinau. Visados veikiančių priemonių nėra. Egzistuoja už bet kokią magiją galingesnės jėgos, tačiau vaistai veikė ilgus metus. Niekas, net ir šamanas, iki galo nesupranta dvasių. Kas galėjo pamanyti, kad tavo totemas bus įveiktas, Aila? – gydytoja skubiai apsižvalgė aplink. – Taigi, kol neatėjo Krebas... ar atsimeni mažą geltonai žydintį vijoklinį augalą smulkiais lapeliais?

– Auksuotąjį koptį?

– Taip, tą patį. Kartais jis dar vadinamas smaugiku, nes nužudo augalą, ant kurio auga. Taigi išdžiovink jį, sugrūsk apytikriai štai tokį kiekį delne, pavirk pilname vandens kauliniame puodelyje, kol nuoviras įgauna sudžiūvusio šieno spalvą. Ir išgerk po du gurkšnius kiekvieną dieną, kai tavo totemo dvasia nekovoja.

– Ar šis nuoviras netinka dar ir vabzdžių įgėlimams gydyti?

– Tinka, todėl prisidengdama šiuo pretekstu gali nuolat turėti jo po ranka, tačiau gydant įgėlimus reikia tepti odą, tai yra vartoti išoriškai. Norėdama sustiprinti totemą turi vaisto išgerti. O totemui kaunantis reikia vartoti kitą vaistą – džiovintą arba šviežią šalavijo šaknį. Pavirk ją ir išgerk po dubenėlį nuoviro kiekvieną moteriškosios atskirties dieną.

– Ar čia tas augalas dantytais lapais, kuris padeda Krebui nuo artrito?

– Tas pats. Žinau dar vieną vaistą, bet niekada jo nenaudojau. Jo magiją man atskleidė kita gydytoja; mes kartais dalijamės žiniomis. Esama tam tikros rūšies saldžiųjų šaknų, kurios čia neauga, tačiau parodysiu tau, kuo skiriasi nuo čionykščių. Reikia supjaustyti šaknį į gabalėlius, išvirti ir sugrūsti tirštą košelę, tada masę išdžiovinti ir sutrupinti, kad būtų milteliai. Paskui, pripylus visą pusdubenį, miltelius vėl sumaišyti su vandeniu ir gerti kasdien, kai nesi atskirta ir dvasios nesigrumia.

Į urvą įėjęs Krebas pamatė abi moteris, pasinėrusias į pašnekesį, ir išsyk pastebėjo Ailos pasikeitimą. Jauna moteris vėl šypsojosi, buvo guvi, dėmesinga, atidi. „Matyt, pagaliau atsigavo“, – pagalvojo šamanas šlubčiodamas prie ugniakuro.

– Iza! – garsiai šūktelėjo norėdamas patraukti jų dėmesį. – Ar vyrui prie šio židinio teks badauti?

Moteris pašoko, tarytum mažumėlę prasikaltusi, tačiau Krebas to nepastebėjo. Jis džiaugėsi matydamas Ailą, vėl besidarbuojančią ir besišnekučiuojančią, todėl į Izą nė nežiūrėjo.

– Valgis tuoj bus paruoštas, Krebai, – mostelėjo Aila ir šypsodamasi pribėgusi jį apkabino. Krebas po ilgos pertraukos pasijuto neapsakomai gerai. Senukui atsisėdus ant savo pakloto, į urvą įbėgo Uba.

– Aš alkana! – mostelėjo mažylė.

– Tu nuolat esi alkana, Uba, – nusijuokė Aila ir pakėlusi mergytę apsuko aplink.

Uba džiaugsmingai sukrykštė. Aila pirmą sykį per visą vasarą panoro su ja pažaisti.

Vėliau, kai visi pavalgė, Uba susirangė Krebui ant kelių. Aila niūniuodama panosėje padėjo Izai tvarkytis. Krebas patenkintas atsidūsėjo, pagaliau vėl įsivyravo jaukumas. Berniukai be galo reikalingi ir svarbūs, pagalvojo jis, tačiau man labiau patinka mergaitės. Jos neprivalo visą laiką būti didelės ir narsios, todėl mielai susirango ant kelių ir užmiega. Beveik norėčiau, kad Aila vis dar būtų maža mergytė.

Kitą rytą nubudusią Ailą gaubė šilta laukimo šiluma. Aš turėsiu vaikelį, šmėstelėjo mintis. Ji apglėbė pati save po kailiniu apklotu. Staiga apėmė noras keltis. Manau, šįryt nueisiu prie upelio. Reikia išsitrinkti plaukus. Ji pašoko iš patalo, tačiau išsyk plūstelėjo pykinimo banga. Geriau pirma ko nors užkąsiu, ir galbūt blogumas praeis. Privalau valgyti, jei noriu susilaukti sveiko mažylio. Vis dėlto pusryčių sulaikyti nepavyko, tačiau po kurio laiko ji vėl užvalgė ir pasijuto geriau. Vis dar tebegalvodama apie nėštumo stebuklą moteris išėjo iš urvo ir patraukė prie upelio.

– Aila! – pasipūtėliškai išsišiepęs mostelėjo Braudas.

Aila krūptelėjo. Braudas jai buvo visai išgaravęs iš atminties, kadangi dabar galvoje sukosi kur kas reikšmingesnės mintys apie putlius, mielus kūdikėlius, tiksliau, apie būsimąjį jos pačios meilutį kūdikėlį. Niekur nedingsi, teks atlikti pareigą, pagalvojo ji ir kantriai užėmė reikiamą padėtį, kad Braudas galėtų patenkinti savo poreikį. Tikiuosi, jis pasiskubins, nes noriu kuo greičiau nueiti prie upelio nusiprausti.

Braudas neteko pusės pasitikėjimo savimi. Kažko trūko. Nebeliko jokios reakcijos. Jam stigo pasitenkinimo, kurį patirdavo priversdamas Ailą paklusti prieš jos pačios valią. Kunkuliuojanti neapykanta ir karti neviltis, kurios jai niekad nepavykdavo kaip reikiant paslėpti, išgaravo. Ji nebesipriešino. Elgėsi taip, lyg jo čia nė nebūtų, tarsi nieko nejustų. Iš tiesų nejautė. Jos protas sklandė kitoje plotmėje, ji bemaž nė nepastebėjo įsiskverbimo, kaip nepaisydavo priekaištavimų ir smūgių. Jo prievarta tapo tik dar viena nemalonia smulkmena, su kuria teko susitaikyti, ir moteris susitaikė. Ankstesnysis Ailos šaltakraujiškumas, ramybė ir giedra nuotaika sugrįžo.

Braudui pasitenkinimą teikė viršenybės jausmas, o ne pats seksualinis ryšys. Jis nebepatyrė susijaudinimo ir vos beišlaikė erekciją. Kai praėjus kelioms minutėms nepasiekė kulminacijos, jis sulėtino tempą, o paskui apskritai liovėsi. Braudas patyrė pažeminimą. Ji šalta kaip

akmuo, pagalvojo vyras. Aš jau ir taip sugaišau per daug laiko su šia baidykle, o ji nė neįvertino būsimojo vado suteiktos garbės.

Oga mielai vėl priėmė vyrą į savo glėbį lengviau atsikvėpusi, kad jo nesuvokiamas potraukis Ailai praėjo. Moteris nepavydėjo, mat tokių dalykų niekas nepavydėdavo. Braudas buvo jos porininkas ir atsisakyti jos akivaizdžiai neketino. Kiekvienas vyras turėjo teisę patenkinti poreikį su bet kuria pasirinkta moterimi, toks elgesys buvo įprastas ir niekam nekėlė nuostabos. Tiesiog Oga negalėjo suprasti, kodėl jis skiria tiek dėmesio Ailai, kuriai dėl kažkokių keistų priežasčių Braudo artumas visai nepatiko.

Nepaisant sveika nuovoka pagrįstų samprotavimų, Ailos abejingumas Braudą erzino. Jis manė galų gale radęs būdą ją pažeminti, visiems laikams išmokęs pralaužti jos apsauginę sieną ir atradęs neišsenkantį pasitenkinimo šaltinį, staiga visa tai baigėsi. Jauną vyrą užvaldė dar stipresnis keršto troškimas bei noras sugniuždyti Ailą.

19

Ailos nėštumas pribloškė visą gentį. Niekas negalėjo patikėti, kad tokio galingo totemo globojama moteris įstengė pastoti. Visi įniko spėlioti, kurio gi vyro totemui pavyko nugalėti urvinį liūtą – kiekvienas troško kilstelėti savo prestižą ir prisiimti šią garbę. Kai kas manė, jog galėjo susivienyti keli totemai, o gal net ir visų genties vyrų globėjai. Vis dėlto didžiuma nuomonių pasidalijo į dvi stovyklas – vienai priklausė vyresnioji karta, kitai – jaunesnioji.

Lemiamą vaidmenį šiuo atveju vaidindavo buvimas šalia. Kaip tik todėl daugelis vyrų tvirtai tikėjo, jog jų porininkių vaikus pradėjo jų toteminės dvasios. Moteris neišvengiamai daugiausia laiko praleisdavo su tuo vyru, kurio ugniavietėje gyveno, todėl turėdavo daugiausia progų praryti jo sielą. Nors vyro totemas per grumtynes prireikus galėdavo pasikviesti į pagalbą kito vyro globėją arba bet kurią netoliese esančią dvasią, pirmojo totemo gyvybinė galia vaidindavo lemiamą vaidmenį. Dvasia pagalbininkė pelnydavo garbę už dalyvavimą pradedant naują gyvybę, tačiau nugalėtoju buvo laikomas pagalbos prašęs totemas. Nuo tada, kai Aila tapo moteris, artimai bendravo su dviem vyrais: šamanu ir Braudu.

– Mano manymu, kūdikį pradėjo šamanas, – pareiškė Zougas. – Jo vienintelio totemas galingesnis už urvinį liūtą. Be to, prie kieno židinio ji gyvena?

– Didžiojo Lokio siela niekada nesileistų praryjama moters, – atkirto Krugas. – Urvinis lokys pasirenka tik tuos, kuriems reikia globos, kaip reikėjo šamanui. Nejaugi manai, kad urvinį liūtą įveikė stirna?

– Padedama urvinio lokio. Šamanas turi du totemus. Be pagalbos stirna būtų nieko nepešusi. Niekas ir netvirtina, jog urvinis lokys leido praryti savo sielą, aš tik sakau, kad jis padėjo, – karštai ginčijosi Zougas.

– Kodėl tuomet ji nepastojo žiemą? Juk visą laiką gyveno prie jo ugnies. Lauktis moteris ėmė tik tuomet, kai ja susidomėjo Braudas... tik neklauskite manęs, ką jis joje įžvelgė. Šiaip ar taip, nauja gyvybė užsimezgė tik tada, kai jis šalia Ailos praleido daug laiko. Gauruotasis raganosis irgi yra ganėtinai galingas. Kieno nors padedamas jis įstengtų įveikti urvinį liūtą, – nenusileido Krugas.

– Man atrodo, pastangas suvienijo visi totemai, – įsiterpė Dorvas. – Dabar svarbu, kas panorės imti ją į porą. Visi trokšta prisiimti garbę, tačiau kas nori moters? Brunas teiravosi, ar kuris nors vyras jos pageidauja. Jeigu ji liks be porininko, vaikas bus nelaimingas. Aš esu jau per senas, bet, turiu prisipažinti, jog ne itin dėl to gailiuosi.

– Aš ją paimčiau, jei tebeturėčiau savo židinį, – mostelėjo Zougas. – Moteris bjauri, bet darbšti ir maloni. Ji moka deramai pasirūpinti vyru. Laikui bėgant šios savybės tampa kur kas svarbesnės už grožį.

– Aš jos nepageidauju, – papurtė galvą Krugas. – Nenoriu prie savo ugniakuro turėti medžiojančios moters. Šamanui ji netrukdo, kadangi jis pats negali medžioti, todėl jam nė motais, tačiau kaip jaustis medžiotojui, kuris grįžęs iš medžioklės tuščiomis turi valgyti porininkės parneštą laimikį. Be to, prie manosios ugnies jau ir taip gyvena Ika, Borgas bei mažoji Igra, pas mus nebėra vietos. Džiaugiuosi, kad Dorvas vis dar apsirūpina pats. Be to, Ika tebėra jauna, ką gali žinoti, galbūt susilauks ir daugiau vaikų...

– Aš apie tai pagalvojau, – prabilo Drugas, – tačiau prie mano židinio irgi jau pernelyg daug burnų. Reikia maitinti Agą ir Abą, Vorną,

Oną ir Grubą. Ką aš daryčiau, gavęs dar vieną moterį su vaiku? Ką pasakysi tu, Grodai?

– Tikrai ne. Nebent Brunas lieptų, – trumpai atsiliepė Grodas.

Vado padėjėją ne gentyje gimusi moteris visuomet mažumėlę trikdė. Šalia Ailos jis jausdavosi nesmagiai.

– O kaip patsai Brunas? – iškėlė klausimą Krugas. – Juk jis nusprendė priimti mergaitę į gentį.

– Kartais prieš apsisprendžiant paimti antrąją moterį svarbu pagalvoti apie pirmąją, – pakomentavo Guvas. – Juk žinote, kaip Ebra pavydi gydytojai jos užimamos padėties. Iza moko Ailą. Kaip manote, ar Ebra pageidaus gyventi prie vieno židinio su jaunesne moterimi, kuri, tapusi Izos įpėdine, užims už ją aukštesnę padėtį? Aš paimčiau Ailą. Tapęs šamanu, mažiau medžiosiu, todėl nenusiminčiau, jei ji kartkartėmis atneštų kokį triušį ar žiurkėną – juk medžioja ji tik smulkius gyvūnus. Ovra irgi neprieštarautų, kad prie to paties ugniakuro gyvena antra moteris, užimanti aukštesnę padėtį, nes jos abi puikiai sutaria. Tačiau Ovra trokšta turėti savo vaiką. Jai bus labai skaudu gyventi kartu su naujagimio susilaukusia moterimi. Juolab kad niekas netikėjo, jog Aila kada nors turės vaikų. Mano galva, kūdikį pradėjo Braudo totemo dvasia; apmaudu, kad jis nusiteikęs priešiškai, kadangi jam derėtų paimti šią moterį.

– Aš neįsitikinęs, kad vaiką pradėjo Braudas, – pareiškė Drugas. – O ką manai tu, šamane? Juk ir tu galėtum tapti jos porininku.

Senasis raganius kaip visad patylom stebėjo vyrų diskusiją.

– Aš svarsčiau apie tai. Nemanau, jog Ailos kūdikį pradėjo Didysis Lokys arba stirna. Nesu tikras, ar jį pradėjo Braudo globėjas. Ailos totemas man visuomet buvo mįslė, niekas nežino, kas nutiko. Vis dėlto moteriai reikia poros. Ne vien todėl, kad kūdikis gali būti nelaimingas, bet tam, kad globotų ją ir mažylį, kad aprūpintų juos maistu. Aš esu per senas. Be to, jei gims berniukas, negalėsiu mokyti jo medžioti. Motina jo irgi neišmokys, kadangi medžioja vien tik svaidykle. Šiaip

ar taip, aš jai netinkamas porininkas. Būtų tas pats, jei Grodas susiporuotų su Ovra, juolab Ukai esant jo pirmąja moterimi. Man ji yra tarsi savos porininkės duktė, nuosavo židinio vaikas, o ne poravimuisi tinkama moteris.

– Kartais taip nutinka, – pastebėjo Dorvas. – Poruotis negalima tik su savo seserimi.

– Poruotis su dukra nėra uždrausta, bet dvasios į tokias poras žvelgia ne itin palankiai. Dauguma vyrų to nenori. Be to, aš niekada neturėjau moters ir esu per senas pradėti gyventi poroje dabar. Iza manimi pasirūpina, ir man to pakanka. Aš esu ja patenkintas. Paprastai vyrai kartkartėmis patenkina savo poreikį su savo moterimi, bet aš šių poreikių jau seniai nebeturiu. Kadaise išmokau juos suvaldyti. Būčiau prastas porininkas jaunai moteriai. Nors galbūt jai irgi to nereikia. Anot Izos, jos nėštumas gali būti sunkus, ji jau dabar negaluoja, todėl galbūt netgi neišnešios vaiko. Aš žinau, kad Aila nori kūdikio, bet visiems būtų geriau, jeigu jį prarastų.

Kaip ir sakė šamanas, Ailos nėštumas buvo sunkus. Gydytoja baiminosi, jog vaikelis gali būti neišsivystęs. Daugelis persileidimų įvykdavo blogai susiformavus vaisiui. Izos manymu, tokiais atvejais geriau prarasti negimusį kūdikį negu gimdyti nesveiką, o tada jo atsisakyti. Praėjus trims mėnesiams rytinis pykinimas tebesitęsė. Net ir sulaukus vėlyvo rudens, kai suapvalėjęs juosmuo virto pūpsančiu pilvuku, priepuoliai vis dar kartojosi. Moteriai pradėjus kraujuoti ir netgi pasirodžius krešuliams, Iza paprašė Bruno atleisti Ailą nuo darbų ir paguldė ją į patalą.

Matydama sudėtingą nėštumo eigą Iza vis labiau baiminosi dėl kūdikio ir vis tvirčiau įsitikino, jog protingiausia būtų jo atsisakyti. Gydytoja buvo tikra, kad pasitelkus vaistus atsikratyti vaisiaus pavyktų nesunkiai, nors didėjantis pilvas rodė, jog vaikas sėkmingai auga. Moteris baiminosi dėl pačios Ailos. Kūdikis ją sunkte išsunkė. Kojos ir rankos, priešingai nei be paliovos pampstantis juosmuo, suplonėjo. Jai

dingo apetitas ir tekdavo prisiversti suvalgyti Izos paruoštą specialų maistą. Aplink akis juodavo tamsūs ratilai, tankūs, žvilgantys šviesūs plaukai nusilpo ir praretėjo. Tarytum išsekus kūno šilumos rezervams nėščioji nuolat tirtėjo nuo šalčio, todėl bemaž visą laiką praleisdavo prie ugnies, įsisupusi į kailius. Vis dėlto Izai pasiūlius išgerti vaistų ir nutraukti nėštumą, jauna moteris griežtai atsisakė.

– Iza, aš noriu šio kūdikio. Padėk man, – meldė duktė. – Tu gali man pagelbėti, žinau, kad gali. Padarysiu viską, ką liepsi, tik padėk man jo susilaukti.

Iza nepajėgė atsisakyti. Gydytoja jau seniai neidavo pati rinkti vaistažolių, kadangi šiomis ją aprūpindavo Aila. Vos sunkiau padirbus moterį imdavo kamuoti kosulio priepuoliai. Įsisenėjusi plaučių liga kiekvieną žiemą vargino vis labiau, ir tik didelės vaistų dozės padėdavo ją šiek tiek numaldyti. Vis dėlto dėl Ailos moteris pasiryžo eiti ieškoti tam tikro augalo šaknies, padedančios išvengti persileidimo.

Vieną ankstų rytą gydytoja patraukė į kalvotus drėgnus miškus ieškoti reikiamos šaknies. Prieš išeinant giedrame danguje spindėjo saulė, todėl Iza pamaniusi, jog laukia viena iš paskutiniųjų šiltų vėlyvo rudens dienų, nusprendė neapsikrauti bereikalingais drabužiais. Be to, grįžti ketino dar gerokai prieš sutemstant. Moteris patraukė nuo urvo į mišką vedančiu takeliu, paskui pasuko palei upelį ir ėmė kopti į statų šlaitą. Paaiškėjo, kad buvo labiau nusilpusi negu manė, darėsi sunku kvėpuoti, tekdavo dažnai sustoti pailsėti arba luktelėti, kol praeis kankinantis kosulio priepuolis. Rytui baigiantis oras pasikeitė. Pakilęs žvarbus vėjas atpūtė iš rytų tamsius debesis, ir šie, pasiekę prieškalnes, ėmė įnirtingai drėbti šlapią sniegą. Izos drabužiai akimoju peršlapo kiaurai.

Kol pasiekė pušyną, kuriame augo ieškomi augalai, šlapdriba baigėsi. Dulkiant smulkiam lietui sušalusi moteris drebėdama išsikasė šaknis iš purvynu virtusios žemės. Beeinant atgal kosulys dar labiau sustiprėjo, kūnas be paliovos konvulsiškai trūkčiojo, ant lūpų pasirodė

kruvinos putos. Šio urvo apylinkes Iza pažinojo kur kas prasčiau negu ankstesniojo, todėl pasiklydo ir patraukė žemyn palei kitą upelį. Teko grįžti ir ieškoti tikrojo kelio. Jau buvo pradėję temti, kai permirkusi ir į ragą sušalusi gydytoja pagaliau sugrįžo namo.

– Mama, kur buvai? – mostu paklausė Aila. – Tu šlapia ir visa drebi. Eikš prie ugnies. Tuoj atnešiu tau sausą apdarą.

– Parnešiau tau barškuolės šaknų, Aila. Nusiplauk ir sukramtyk žalią... – Izos žodžius pertraukė dar vienas kosulio priepuolis. Jos skruostai užkaito, akys karštligiškai blizgėjo. – Šaknis padės tau išsaugoti kūdikį.

– Nejaugi per lietų klaidžiojai po mišką ieškodama man šaknies? Argi nežinai, kad aš verčiau prarasiu kūdikį negu tave? Juk tu sergi, tau nederėjo tokiu oru eiti į lauką! Puikiai žinai, kad nederėjo!

Aila matė, jog Izą jau ne vienerius metus kamuoja liga, tačiau iki šiol nesuprato, kaip sunkiai serga jos globėja. Būsimoji motina užmiršo nėštumą, nekreipė dėmesio į retkarčiais pasitaikantį kraujavimą, neretai užmiršdavo ir pavalgyti, bet nė per žingsnį nebesitraukė nuo Izos. Ir miegojo ji pasiklojusi patalą šalia Izos lovos. Uba irgi nenuleido nuo motinos akių.

Mergytė pirmą kartą susidūrė su pavojinga mylimo žmogaus liga ir patyrė tikrą sukrėtimą, kuris padėjo suvokti savo pačios lemtį ir atvėrė kelią į paveldėtus atminties klodus. Ne viena Uba stebėjo Ailą. Dėl gydytojos sunerimę gentainiai abejojo, ar jaunajai moteriai pakaks įgūdžių ir žinių, tačiau toji nekreipė dėmesio į jų nuogąstavimus, visą dėmesį sutelkusi į moterį, kurią vadino motina.

Aila stengėsi prisiminti kiekvieną vaistą, apie kurį jai buvo pasakojusi Iza. Žinodama apie Ubos atmintyje slypinčią informaciją uo-

liai išklausinėjo mergaitę, o kartais tiesiog pasitelkdavo logiką. Izos pastebėtas talentas, sugebėjimas įžvelgti ligos priežastį ir atrasti tinkamą vaistą buvo stiprioji Ailos pusė. Ji iš smulkių dalelių it dėlionę sudėliodavo visą paveikslą ir pasitelkusi sveiką nuovoką bei intuiciją užpildydavo žinių spragas. Šiuo sugebėjimu iš visų urvo gyventojų pasižymėjo tik ji vienintelė. Paūmėjusi Izos liga jai tapo stimulu atskleisti savo talentą.

Išbandžiusi iš gydytojos išmoktus receptus Aila pradėjo mėginti naujus gydymo būdus, taikomus sergant kitomis, kartais nė iš tolo nepanašiomis ligomis. Nežinia, kas padėjo labiausiai – vaistai, meilė, rūpestis, pačios ligonės troškimas gyventi ar visa tai kartu sudėjus – tačiau žiemai supylus gilias pusnis palei uždangą, saugančią urvo angą nuo vėjo, Iza sustiprėjo ir jau galėjo vėl rūpintis Ailos nėštumu. Gydytoja pasveiko pačiu laiku.

Kasdienis triūsas slaugant sergančią globėją nepraėjo be padarinių. Visą žiemą Aila po truputį kraujavo ir kentė nuolatinius nugaros skausmu. Ji nubusdavo vidury nakties pažadinta kojas sutraukusio mėšlungio ir vis dar dažnai vemdavo. Iza nebesitikėjo, kad įdukra išnešios vaiką. Gydytoja nenumanė, iš kur sėmėsi jėgų nėščioji ir kokiu būdu visiškai nusilpusios motinos viduje vystėsi vaisius, tačiau mažylis be paliovos augo. Jaunos moters pilvas neįtikėtinai išsipūtė, o kūdikis pradėjo taip įnirtingai spardytis, kad net neleisdavo jai užmigti. Izai dar nebuvo tekę matyti sunkesnio nėštumo.

Aila nesiskundė. Ji bijojo, kad Iza nepamanytų, jog ši pasirengusi atsisakyti vaiko, nors, tiesą sakant, toji galimybė jau buvo praleista ir gydytoja apie tai nebesvarstė. Nesvarstė ir pati Aila. Kančios tik dar labiau sustiprino įsitikinimą, jog praradusi šį kūdikį kito nebeturėtų.

Iš savojo patalo Aila matė, kaip pavasario lietūs sutirpdė sniegą, o pirmuosius krokus jai parodė puokštelę priskynusi Uba. Iza nieku gyvu neleido globotinės į lauką. Ir štai vieną darganotą pavasario dieną, kai peržydėję karklų kačiukai jau buvo pažaliavę, o pirmieji pum-

purai susprogę ir virtę gležnais lapeliais, vos įkopusi į vienuoliktuosius savo gyvenimo metus Aila pradėjo gimdyti.

Pirmieji sąrėmiai buvo nestiprūs. Susijaudinusi ir laiminga, kad pagaliau sulaukė lemtingosios dienos, moteris gurkšnojo gluosnio žievės arbatą ir šnekučiavosi su Iza bei Uba. Buvo įsitikinusi, jog kitą dieną jau laikys rankose savo kūdikį. Iza šiek tiek abejojo, tačiau stengėsi neparodyti. Kaip paprastai nutikdavo Izai bendraujant su dviem savo dukterimis, pokalbis pakrypo apie gydymą bei vaistus.

– Mama, kokios šaknies man davei prieš pat sunkiąją savo ligą? – mostelėjo Aila.

– Ji vadinama barškuolės šaknimi. Naudojama labai retai, nes šaknį reikia kramtyti šviežią, o iškasti vėlyvą rudenį. Barškuolės šaknis – labai veiksminga priemonė nuo persileidimo, tik tokiu metu vaisto prisireikia gana retai, o sudžiovinta šaknis, deja, nebepadeda.

– Kaip toji šaknis atrodo? – paklausė Uba.

Motinos liga sustiprino būsimosios gydytojos susidomėjimą vaistažolėmis, todėl Iza su Aila ėmė ją mokyti. Tačiau Ubos mokymo procesas buvo visai kitoks negu Ailos. Ubai tereikėjo išmokti naudotis savo atminties saugykla, mergaitei pakako priminti, ką jau žinojo, ir pamatyti, kaip reikia taikyti žinias praktiškai.

– Iš tiesų augalai yra du: vyriškasis ir moteriškasis. Iš žemo lapų kuokšto auga ilgas stiebas, kurį nuo pusės iki viršaus dengia smulkūs žiedeliai. Vyriškojo augalo žiedai balti, o moteriškojo mažesni ir žali. Vaistams naudojama moteriškojo augalo šaknis.

– Sakei, jis auga pušynuose? – mostu pasiteiravo Aila.

– Tik drėgnuose pušynuose. Augalui patinka drėgmė – pelkės, drėgnos pievos, kalvoti miškai.

– Tau nieku gyvu tądien nederėjo eiti į lauką, Iza. Aš neapsakomai nerimavau... Ak, luktelėk, prasideda dar vienas sąrėmis!

Gydytoja tiriamai pažvelgė į Ailą. Ji mėgino įvertinti skausmo stiprumą bei trukmę. Pagimdys ji dar negreit, nusprendė moteris.

– Kai išėjau, dar nelijo, – ėmė aiškinti Iza. – Maniau, diena bus šilta ir graži, bet suklydau. Rudens orą sunku nuspėti. Jau anksčiau norėjau tavęs kai ko paklausti, Aila. Sirgdama didžiąją laiko dalį karščiavau ir klejojau, bet man pasidingojo, tarytum tu ruošei kompresus, kuriais aš Krebui palengvindavau sąnarių skausmus.

– Ruošiau.

– Aš tavęs to nemokiau.

– Nemokei. Tu nežmoniškai kosėjai, spjaudeisi krauju, norėjau kaip nors nuraminti spazmus, padėti atsikosėti. Krebo reumatą gydantys vaistai giliai įsiskverbia, pasižymi šildančiu poveikiu, stimuliuoja kraują, todėl pamaniau, galbūt jie atpalaiduos gleives, ir tau pavyks lengviau atsikosėti. Paskui girdžiau tave spazmus mažinančiomis arbatomis. Atrodo, vaistai padėjo.

– Ir man taip atrodo.

Ailai išdėsčius savo samprotavimus Izai jie pasirodė logiški, tačiau ši abejojo, ar pati būtų ką nors panašaus sugalvojusi. Aš neklydau, patylom pagalvojo moteris, Aila puiki gydytoja ir laikui bėgant taps dar geresnė. Ji verta tapti mano įpėdine. Reikės pasikalbėti su Krebu. Galimas daiktas, jog gana greitai aš paliksiu šį pasaulį. Aila jau moteris, ji privalo tapti gydytoja... jei tik nenumirs gimdydama.

Po pusryčių vedina jaunėliu sūnumi Grevu atžingsniavo Oga ir atsisėdusi šalia Ailos ėmė jį žindyti. Netrukus prisijungė ir Ovra. Trys jaunos moterys bičiuliškai šnekučiavosi tarp Ailos sąrėmių, nė žodžiu neužsimindamos apie artėjantį gimdymą. Visą rytą, per pirmąjį etapą, genties moterys lankė Krebo ugniavietę. Kai kurios tiesiog stabtelėdavo kelioms akimirkoms morališkai paremdamos savo buvimu, kitos sėdėjo beveik nuolatos. Prie lovos visuomet budėjo po kelias moteris, tačiau Krebas artyn nėjo. Senukas nervingai vaikštinėjo į urvą ir iš jo stabtelėdamas persimesti keliais gestais su vyrais, susirinkusiais prie Bruno židinio, bet neįstengdamas ilgiau išbūti vienoje vietoje. Tądien planuota medžioklė buvo atidėta. Brunas pa-

siteisino, esą vis dar pernelyg drėgna, tačiau tikroji priežastis niekam nekėlė abejonių.

Po vidurdienio sąrėmiai sustiprėjo. Iza pagirdė ją tam tikro augalo šaknies nuoviru, palengvinančiu gimdymo skausmus. Dienai persiritus į vakarą sąrėmiai padažnėjo ir sustiprėjo. Aila gulėjo lovoje permirkusi prakaitu ir spaudė Izos ranką. Moteris stengėsi užgniaužti riksmą, tačiau saulei pasislėpus už horizonto Aila raitėsi iš skausmo klykdama sulig kiekvienu kūną draskančiu spazmu. Daugelis moterų nebeištvėrė šalia jos. Visos, išskyrus Ebrą, išsiskirstė prie savo ugniakurų ir susiradusios kokio nors darbo stengėsi nuolat būti užsiėmusios. Nuskambėjus desperatiškam Ailos klyksmui gentainės nerimastingai dirstelėdavo gimdyvės pusėn. Pašnekesiai prie Bruno ugniakuro irgi liovėsi. Vyrai sėdėjo apimti apatijos ir stebeilijo į žemę. Kiekvieną mėginimą užmegzti pokalbį pertraukdavo skausmingas Ailos riksmas.

– Jos klubai per siauri, Ebra, – mostelėjo Iza. – Jie neleidžia pakankamai atsidaryti gimdymo kanalams.

– Gal padėtume pradūrusios vandens maišelį? Kartais eiga palengvėja, – pasiūlė Ebra.

– Galvojau apie tai. Nenorėjau pernelyg skubėti, mat sauso gimdymo ji neištvertų. Vyliausi, kad perplyš pats, bet ji silpsta, o reikalai nejuda į priekį. Ko gero, reikia pradurti dabar. Paduok man štai tą glotnų guobos virbą. Prasideda dar vienas sąrėmis. Pradursiu jam pasibaigus.

Aila išrietė nugarą ir suspaudė abiejų moterų rankas, kai pasiekus skausmingą kulminaciją jai iš lūpų išsiveržė garsėjantis klyksmas.

– Aila, aš pamėginsiu tau padėti, – mostelėjo Iza spazmui nurimus. – Ar supranti mane?

Aila nebyliai linktelėjo.

– Ketinu nuleisti vandenis, o paskui būtų gerai, kad atsitūptum, nes tuomet lengviau slenka kūdikis. Ar pajėgsi?

– Pasistengsiu, – silpnai mostelėjo gimdyvė.

Iza įterpė guobos virbą, ir vandenys plūstelėjo lauk sukeldami dar vieną sąrėmį.

– Kelkis, Aila, – mostelėjo gydytoja.

Jos abi su Ebra pakėlė nusilpusią jauną moterį ir padėjo atsitūpti ant odinio pakloto, patiesiamo per kiekvieną gimdymą.

– Dabar stumk, Aila. Stipriai stumk.

Gimdyvė įsitempė vėl perverta skausmo.

– Ji per silpna, – mostelėjo Ebra. – Neįstengia stipriai stangintis.

– Aila, turi stumti stipriau, – paliepė Iza.

– Aš negaliu, – mostelėjo Aila.

– Privalai, nes kitaip tavo kūdikis mirs, – perspėjo Iza, bet nepasakė, kad Aila mirtų kartu.

Iza matė, kaip artėjant dar vienam sąrėmiui įsitempė jos raumenys.

– Dabar, Aila! Dabar! Stumk! Stumk iš visų jėgų, – paragino Iza.

Negaliu leisti mirti savo kūdikiui, pagalvojo Aila. Negaliu. Kito vaikelio niekada neturėsiu. Nežinia iš kokių atsargų Aila sukaupė paskutiniuosius jėgų likučius. Skausmui sustiprėjus giliai atsikvėpė ir sugriebė Izos ranką ieškodama paramos. Nuo nepakeliamų pastangų kakta pasidengė prakaito karoliukais. Jai svaigo galva. Rodės, kad visi kaulai lūžinėja, kad visi viduriai išsiverš lauk.

– Puiku, Aila, puiku, – drąsino Iza. – Jau matyti galvutė, dar kartą taip pastumk.

Aila karštligiškai kvėptelėjo oro ir vėl sutelkė visas pastangas. Jautė, kaip plyšta oda bei raumenys, bet vis tiek nesiliovė stumti. Kartu su raudono kraujo pliūpsniu pro siaurą gimdymo kanalą pasirodė kūdikio galva. Iza suėmė ją ir atsargiai patraukė, baisiausioji dalis liko praeityje.

– Dar truputėlį, Aila, dar šiek tiek, kad pasišalintų placenta.

Aila dar kartą pastūmė, jai sumirguliavo akyse, o paskui užslinko tamsa, ir moteris prarado sąmonę.

Iza perrišo naujagimio bambagyslę raudonai nudažyta gysla, o kitą dalį nukando; paskui ėmė tapšnoti per pėdutes, kol gailus inkštimas virto garsiu riksmu. Kūdikis gyvas, lengviau atsikvėpė gydytoja ir pradėjo mažylį valyti. Po kelių akimirkų jai replėmis sugniaužė širdį. Kodėl? Kodėl po viso to, ką jauna moteris iškentėjo, turėjo nutikti būtent taip? Juk ji be galo troško kūdikio... Iza suvyniojo kūdikį į Ailos iš anksto parūpintą minkštą triušio kailį, o paskui paruošė karštą susmulkintų šaknų kompresą Ailai ir priglaudė kartu su kraują sugeriančia odos juostele. Aila suvaitojusi atsimerkė.

– Kur mano kūdikis, Iza? Gimė berniukas ar mergaitė? – paklausė jauna motina.

– Berniukas, Aila, – atsakė moteris ir skubiai pratęsė, kad ji veltui nepuoselėtų vilčių, – bet vaikas nesveikas.

Jau besiskleidžianti Ailos šypsenėlė virto siaubo grimasa.

– Ne! Negali būti! Leisk man jį apžiūrėti!

Iza atnešė kūdikį.

– Aš to ir bijojau. Esant sunkiam nėštumui dažnai taip nutinka. Užjaučiu tave, Aila.

Gimdyvė praskleidė kailį ir pažvelgė į mažutį sūnelį. Berniuko kojytės ir rankytės buvo plonesnės už ką tik gimusios Ubos ir šiek tiek ilgesnės, bet jis turėjo visus pirštukus, ir visa kita buvo savo vietose. Mažutė varpa ir sėklidės aiškiai liudijo vaikelio lytį. Tačiau galva atrodė išties keistokai – buvo pernelyg didelė (tai ir nulėmė itin sunkų gimdymą) ir šiek tiek deformuota per kankinančią kelionę į pasaulį, tačiau dėl pastarosios aplinkybės panikuoti nebuvo reikalo. Iza žinojo, jog taip nutinka dėl spaudimo, ir vaikui augant deformacija išnyksta. Didžiausią nerimą kėlė pati galvos forma, kuri niekada nepasikeis, bei liesas plonytis kakliukas, nenulaikantis didžiulės galvytės.

Ailos kūdikis, kaip ir kiti genties žmonės, turėjo ryškius antakių linkius, tačiau kakta nebuvo nuožulni, o kilo tiesiai ir tik viršugalvyje

galų gale suapvalėjo sudarydama ovalą. Pakaušis irgi atrodė ne taip, kaip turėtų. Susidarė įspūdis, kad kūdikio kaukolė buvo sustumta, dėl to išsišovė kakta ir viršugalvis, o pakaušis sumažėjo ir suapvalėjo; vaikas turėjo tik nežymų pakaušio gumburą. Veido bruožai irgi kėlė nuostabą. Akys buvo didelės, apskritos, o noselė neregėtai mažutė, burna pakankamai plati, tačiau žandikauliai mažesni už kitų genties naujagimių. Na, o po burna styrojo visą veidą darkantis atsikišęs, nors ir šiek tiek nusklembtas smakras, kurio genties žmonės apskritai neturėjo. Izai pirmą kartą pakėlus mažylį, jo galvutė nusviro atgal, ir moteris ranka ją prilaikė, nerimastingai kraipydama savąją, pūpsančią ant drūto trumpo kaklo. Gydytoja abejojo, ar berniukas apskritai kada nors sugebės nulaikyti galvutę.

Ailos glėbyje gulintis kūdikis pasuko nosytę į motinos šilumos pusę jau ieškodamas krūties, tarsi dar būtų nepakankamai ją iščiulpęs prieš gimdamas. Moteris nukreipė galvutę prie spenelio.

– Verčiau nedaryk to, Aila, – švelniai patarė Iza. – Nereikėtų palaikyti jo gyvybės, kurią netrukus teks nutraukti. Tau tik taps dar sunkiau jo atsisakyti.

– Atsisakyti? – nustėro jaunoji motina. – Kodėl turėčiau atsisakyti savo kūdikėlio, savo sūnaus?

– Tu neturi pasirinkimo Aila. Visos taip daro. Moteris privalo atsisakyti į pasaulį paleisto išsigimusio kūdikio. Geriausiai viską atlikti kuo greičiau, nelaukiant Bruno įsakymo.

– Bet juk ir Krebas gimė nesveikas, o jam buvo leista gyventi, – užginčijo gimdyvė.

– Jo motinos porininkas buvo genties vadas, jis suteikė leidimą. Tu poros neturi, Aila, nė vienas vyras neužtars tavo sūnaus. Aš tave iš pat pradžių perspėjau, kad vaikas gali būti nelaimingas, jei gimdysi neturėdama poros. Argi išsigimimas to neįrodo, Aila? Kam leisti kūdikiui gyventi, jei jį visą gyvenimą lydės negandos? Geriau viską baigti dabar pat, – argumentavo Iza.

Aila plūsdama ašaromis nenoromis atitraukė berniuką nuo krūties.

– Ak, Iza, – raudojo ji, – aš taip troškau turėti savo vaiką, kaip kitos moterys. Nesitikėjau jo susilaukti. Jaučiausi laiminga. Man nerūpėjo pykinimas, aš troškau kūdikio. Paskui buvo nežmoniškai sunku, jau maniau, niekada nepagimdysiu, bet tau pasakius, kad mažylis mirs, sukaupiau visas likusias jėgas ir stūmiau. Kam tuomet kentėjau, jeigu jis turi mirti? Mama, aš noriu šio vaiko, neversk manęs jo atsikratyti.

– Žinau, kaip tau nelengva, Aila, bet privalai taip pasielgti.

Izai pačiai skaudėjo širdį. Staiga nuo spenelio atplėštas naujagimis ėmė vėl ieškoti krūties, suteikiančios saugumo ir padedančios patenkinti čiulpimo poreikį. Motina dar neturėjo pieno, kuris turėjo atsirasti maždaug po dienos, varvėjo tiktai tirštas balzganas skystis, perduodantis atžalai jos imunitetą ir pirmaisiais gyvenimo mėnesiais saugantis nuo ligų. Vaikas pradėjo verkšlenti, o paskui subliuvo iš visos gerklės mataruodamas rankytėmis ir nusimesdamas apklotą. Reiklus supykusio, raudonveidžio naujagimio verksmas užpildė urvą. Nebeištvėrusi Aila vėl priglaudė mažylį prie krūties.

– Aš negaliu, – mostelėjo ji. – Aš to nedarysiu! Mano sūnus gyvas. Jis kvėpuoja. Gal jis ir išsigimęs, bet jis stiprus. Girdi, kaip rėkia? Ar tau kada nors teko girdėti taip galingai bliaunantį naujagimį? Matei, kaip jis spardosi? Ir kaip įnirtingai žinda! Aš jo noriu, Iza, noriu ir ketinu pasilikti. Verčiau jau pati išeisiu, bet vaiko nenužudysiu. Aš moku medžioti, sugebu prasimanyti maisto. Aš pati pasirūpinsiu savo berniuku!

Iza išblyško.

– Tikiuosi, kalbi nerimtai. Kur tu eisi? Esi per silpna, praradai labai daug kraujo.

– Nežinau, mama. Kur nors. Bet kur. Sūnaus aš neatiduosiu.

Ryžtingai nusiteikusi Aila tapo neperkalbama. Iza nė neabejojo, kad jaunoji motina ištesės savo žodį. Bet ji buvo pernelyg nusilpusi,

jei mėgins kur nors pasislėpti gelbėdama kūdikį, žus pati. Izą baugino vien mintis apie genties papročių nepaisymą, bet ji neabejojo, kad Aila gali juos paminti.

– Aila, nešnekėk taip, – ėmė melsti globėja. – Atiduok jį man. Jeigu tu negali, aš viską padarysiu už tave. Pasakysiu Brunui, jog esi per silpna, šios priežasties pakaks, – moteris ištiesė rankas į naujagimį. – Leisk man jį paimti. Kai vaiko nebematysi, bus lengviau jį užmiršti.

– Ne! Ne, Iza, – Aila energingai papurtė galvą stipriau suspausdama glėbyje laikomą ryšulėlį, palinkdama viršum jo bei pridengdama savo kūnu ir toliau kalbėdama viena ranka, pasitelkusi sutrumpintus Krebo simbolius. – Aš jį pasiliksiu. Nesvarbu kaip, kokiu būdu... net jei man teks išeiti, vaiką aš išsaugosiu.

Abiejų moterų užmiršta Uba patylom stebėjo pokalbį. Mergaitė matė neįtikėtinai sunkų Ailos gimdymą, kaip matydavo gimdančias ir kitas moteris. Nei gimimo, nei mirties paslaptys vaikams nebuvo užgintos, mažieji dalyvavo genties gyvenime lygiai kaip ir suaugusieji. Uba be galo mylėjo auksaplaukę merginą, kuri buvo ir jos žaidimų draugė, ir bičiulė, ir motina, ir sesuo. Sunkus, skausmingas gimdymas mergaitę išgąsdino, tačiau Ailos kalbos apie išėjimą pašiurpino dar labiau. Mažoji prisiminė laiką, kai ji sykį jau buvo išėjusi ir visi kalbėjo, esą geltonplaukė jos sesuo niekada nebesugrįš atgal. Uba suprato, jog Ailai išėjus dabar išties daugiau jos nebepamatytų.

– Neišeik, Aila, – įnirtingai mosuodama rankomis mergaitė pribėgo artyn. – Mama, neleisk Ailai išeiti. Neišeik dar kartą.

– Aš nenoriu išeiti, Uba, bet negaliu leisti savo kūdikiui mirti, – paaiškino Aila.

– O ar negalėtum įkelti jo aukštai į medį, kaip padarė motina iš Abos pasakojimo? Jeigu vaikas išgyventų septynetą dienų, Brunui tektų leisti tau jį pasilikti, – ėmė melsti Uba.

– Abos pasakojimas tėra legenda, Uba, – paaiškino Iza. – Joks kūdikis neišgyventų tiek laiko šaltyje be maisto.

Aila nebesiklausė Izos aiškinimo, vaikiškas mergaitės pasiūlymas pakišo jai mintį.

– Mama, tam tikru atžvilgiu legenda nemeluoja.

– Ką turi omenyje?

– Juk Brunui išties tektų pripažinti mano vaiką, jei šis išgyventų septynias dienas, ar ne? – rimtai paklausė Aila.

– Ką tu sumanei? Negali palikti berniuko lauke vildamasi, jog po septynių dienų jis tebebus gyvas. Pati žinai, kad tai neįmanoma.

– Aš jo nepaliksiu, išsinešiu. Žinau vieną puikią slėptuvę, Iza. Galėčiau nueiti ten pasiėmusi vaiką ir sugrįžti jo vardo paskelbimo dieną. Tada Brunas turės leisti man jį pasilikti. Prisiglausčiau nedideliame urve...

– Ne! Nepasakok man tokių dalykų, Aila. Taip elgtis nedera ir neteisinga. Aš negaliu pateisinti tokio nepaklusnumo, prieštaraujančio genties papročiams. Brunas labai supyktų. Jis tavęs ieškotų, rastų ir parsivestų atgal. Nevalia to daryti, Aila, – perspėjo Iza ir atsistojusi patraukė prie ugnies, tačiau už kelių žingsnių atsisuko. – Be to, jei išeitum, jis paklaustų manęs, kur tu slapstaisi.

Per visą savo gyvenimą Iza niekada nedarė nieko, kas prieštarauja genties papročiams arba Bruno nurodymams. Ši mintis jai kėlė siaubą. Net ir senieji vaistai, apsaugantys nuo nėštumo, buvo aprobuoti ankstesniųjų gydytojų kartų ir sudarė dalį jos palikimo. Šios paslapties ji nelaikė neklusnumu, kadangi nebuvo juos vartoti draudžiančios tradicijos, moteris tiesiog nutylėdavo ir niekam apie tai neužsimindavo. Ailos planas buvo tikrų tikriausias maištas, kokio Iza niekada nė nesapnavo, ji negalėjo tam pritarti.

Vis dėlto globėja žinojo, kaip labai jos įdukra troško kūdikio. Jai suskausdavo širdį pagalvojus, kiek moteris iškentė per sudėtingą nėštumą ir kaip vien mintis apie kūdikio mirtį suteikė jai jėgų, kurios išgelbėjo gyvybę jai pačiai. Aila teisi, pagalvojo Iza žvelgdama į naujagimį. Berniukas išsigimęs, bet jis stiprus ir visais kitais atžvilgiais sveikas. Krebas

irgi išsigimęs, tačiau tapo šamanu. Juk čia jos pirmagimis sūnus. Jeigu ji turėtų porininką, galbūt vyras leistų kūdikiui gyventi. Nors ne, neleistų, geriau pagalvojusi pripažino Iza. Ji nemokėjo meluoti nei kitiems, nei sau pačiai. Vis dėlto moteris sugebėjo šį bei tą nutylėti.

Gydytoja žinojo, jog derėtų pranešti naujieną Krebui arba Brunui, tačiau neįstengė prisiversti to padaryti. Iza nepritarė Ailos sumanymui, tačiau galėjo tiesiog niekam nieko nesakyti. Per visą gyvenimą ji dar nebuvo padariusi didesnio nusižengimo.

Globėja įdėjo į dubenį vandens kelis įkaitusius akmenis ir ėmė ruošti Ailai skalsės užpilą. Izai atnešus vaistus jauna mama miegojo apglėbusi kūdikį. Moteris švelniai papurtė ją už peties.

– Išgerk, Aila, – pasakė. – Suvyniotą placentą aš padėjau kampe. Šiąnakt gali pailsėti, bet rytoj privalai ją užkasti. Brunas jau viską žino, Ebra jam papasakojo. Nereikėtų jam leisti apžiūrėti kūdikio ir oficialiai liepti jo atsikratyti. Jis tikisi, kad pati tuo pasirūpinsi, kai nueisi slėpti gimdymo įkalčio.

Taip Iza paaiškino dukteriai, kiek laiko ši turi savo planui įgyvendinti.

Izai nuėjus Aila gulėjo atmerktomis akimis ir svarstė, ką derėtų pasiimti. Man reikės kailinio apkloto, triušių kailių mažyliui, paukščių pūkų ir poros papildomų apklotų pamainai. Odos atraižų sau, svaidyklės, keleto peilių. Ak, ir dar maisto... įsidėsiu truputį maisto ir vandens pūslę. Jei išeisiu ne itin anksti, spėsiu susikrauti daiktus iš ryto.

Kitą rytą Iza prigamino gausybę maisto, kurio ketvertui žmonių buvo akivaizdžiai per daug. Krebas sugrįžo atsigulti vėlai, jis vengė susitikti Ailą, mat nežinojo, ką jai pasakyti. Vis dėlto jos totemas pernelyg stiprus, pagalvojo šamanas. Jis taip ir nebuvo iki galo nugalėtas, štai kodėl ji tiek daug kraujavo per nėštumą. Dėl to ir kūdikis gimė nesveikas. Kaip apmaudu, juk ji be galo norėjo vaikelio.

– Iza, tokio valgio kalno užtektų visai genčiai, – pastebėjo Krebas. – Kaip viską suvalgysime?

– Paruošiau Ailai, – atsakė toji ir skubiai nuleido galvą.

Izai derėjo turėti kur kas daugiau vaikų, pagalvojo senukas, ji beprotiškai myli ir rūpinasi savo dukromis. Kita vertus, Ailai reikia atgauti jėgas. Praeis daug laiko, kol vargšelė atsities. Kažin, ar ji kada nors turės normalų kūdikį?

Aš jo nepraràsiu, tvirtai apsisprendė jauna motina, nuvydama šalin paniką. Žūtbūt nusigausiu iki kalnų pievelės, net jei teks visą kelią šliaužte šliaužti.

Einant iš urvo Ailai svaigo galva. Ji susikrovė į rinkimo pintinę kelis daiktus ir uždėjo ant viršaus dvokiantį placentos bei išskyrų ryšulį. Dar šį bei tą suslėpė viršutinio apsiausto klostėse. Specialia skraiste parištas vaikas saugiai kybojo jai prie krūtinės. Pasiekus mišką pirmoji svaigulio banga atslūgo, bet pykinimas išliko. Ji pasuko iš tako ir sustojo miško gilumoje. Be galo nusilpusi moteris vos ne vos iškapstė duobę savo lazdele. Kaip buvo mokiusi Iza, Aila giliai paslėpė ryšulį ir išvedžiojo reikiamus simbolius, paskui pasižiūrėjo į šiltai, patogiai ir saugiai miegantį sūnelį. Niekas tavęs neįkiš į šitokią duobę, pratarė mintyse ir pradėjo kopti į statų šlaitą nė nenujausdama, jog kai kas ją stebi.

Netrukus, kai Aila išėjo iš urvo, jai įkandin išsmuko Uba. Žieminiai mokymai po motinos ligos padėjo mergaitei suvokti, koks didelis pavojus gresia netikrai seseriai. Ji žinojo, kokia toji nusilpusi, ir baiminosi, kad apalpusi jauna moteris netaptų lengvu grobiu aplink besišlaistantiems plėšrūnams, priviliotiems jos kraujo kvapo. Vieną akimirką Uba vos nepasileido atgal pakviesti Izos, bet nenorėjo Ailos palikti vienos, todėl ėmė sekti jai iš paskos. Moteriai pasukus iš kelio mergaitė pametė ją iš akių, bet paskui vėl pamatė kopiančią atviru šlaitu.

Aila kopė sunkiai remdamasi kasimo lazda, dažnai stabtelėdavo, sunkiai nurydavo seiles malšindama šleikštulį ir grumdamasi su svaiguliu, kad šis nevirstų tamsa. Ji jautė kojomis srūvantį kraują, bet nesustojo pasikeisti odinio įkloto. Moteris prisiminė laikus, kai užlėkdavo į

kalną bėgte ir nė nepritrūkdavo kvapo. Dabar kalnų pievelė atrodė neįtikėtinai toli, o pažįstamas kelias neapsakomai ilgas. Aila žingsniavo iš paskutiniųjų jėgų, kol šios išsekdavo, tuomet, stabtelėjusi atsipūsti, kaip įmanydama stengėsi neprarasti sąmonės ir pailsėjusi kiūtindavo toliau.

Vėlyvą popietę, kai mažylis pravirko, ji išgirdo verksmą tarytum per miglą, bet nesustojo, prisivertė kopti toliau. Sąmonėje sukosi vienui viena mintis, jog privalo pasiekti pievą ir patekti į urvą, nors jau nė pati nebesuvokė dėl ko.

Uba ėjo gerokai atsilikusi, kad bėglė jos nepastebėtų. Mergaitė nežinojo, kad sesuo bemaž nebemato, kur stato koją. Kai galų gale pasiekė kalnų ganyklą, jaunosios motinos galvoje tvyrojo raudona migla. Dar truputį, ragino ji pati save. Dar truputėlį. Moteris sunkiai nudūlino per lauką ir vos ne vos praskyrusi į šalis lazdyno šakas klupdama įvirto į mažąjį urvą, kuris jau ne vieną kartą buvo tapęs jai prieglobsčiu. Nusilpusi gimdyvė susmuko ant elnio kailio pakloto nepaisydama permirkusio savo apsiausto ir užmiršusi priglausti prie krūties verkiantį sūnų galų gale pasidavė nuovargiui.

Laimė, kad Uba užkopė į pievą kaip tik tą akimirką, kai Aila dingo urve, nes kitaip būtų pamaniusi, jog sesuo išgaravo. Net ir belapės, susiraizgiusios, tankios seno lazdyno šakos aklinai dengė angą, žiojinčią stačioje kalno sienoje. Uba pasileido atgal. Ji užtruko ilgiau nei tikėjosi, Aila iki slėptuvės ėjo labai pamažu. Mergaitė baiminosi, kad nerimauti pradėjusi Iza ją išbars. Bet Iza nekreipė jokio dėmesio į vėlai sugrįžusią dukterį. Ji pastebėjo, kaip jaunėlė išsmuko paskui Ailą ir nuspėjo jos ketinimus, tačiau nenorėjo nieko žinoti.

20

– Ar jai dar ne laikas grįžti, Iza? – paklausė Krebas, kuris visą dieną susirūpinęs vaikštinėjo į urvą ir iš urvo.

Iza nervingai linktelėjo nepakeldama galvos ir toliau pjaustydama atšalusią keptą stirnos šlaunį.

– Ai! – staiga riktelėjo ji aštriu peiliu giliai persirėžusi pirštą.

Krebas atsisuko apstulbintas ir paties fakto, jog ji įsipjovė, ir netikėtai garsaus aiktelėjimo. Paprastai įgudusi šeimininkė akmeniniu peiliu darbuodavosi itin vikriai. Šamanas nė neįstengė prisiminti, kada pastarąjį kartą ji buvo įsipjovusi. Vargšelė Iza, pagalvojo Krebas. Aš taip pasinėriau į savo nerimą, jog užmiršau, kaip jaučiasi ji, mintyse sugėdino save senolis. Nieko stebėtino, kad susinervinusi, graužiama rūpesčio neapsižiūrėjo ir susižeidė.

– Prieš kurį laiką šnekėjausi su Brunu, Iza, – mostelėjo jis. – Vadas kol kas dar nelinkęs leistis jos ieškoti. Niekam nedera pamatyti, kur moteris atsikrato... kur ji yra tokiu metu. Juk žinai, kokios didelės nesėkmės apniktų visa tai išvydusį vyrą. Bet ji labai nusilpusi, galbūt kur nors pargriuvusi guli ir nebepaeina. Gal geriau tu nueik jos paieškoti, juk esi gydytoja. Ji negalėjo labai toli nueiti. Dėl maisto nesuk galvos. Aš palauksiu. Todėl verčiau eik tuojau pat, nes netrukus ims temti.

– Negaliu, – mostelėjo Iza ir įsibruko į burną perrėžtą pirštą.

– Kaip suprasti, negali? – suglumo Krebas.

– Man nepavyks jos rasti.

– Iš kur žinai, kad nepavyks, jeigu nė nepradėjai ieškoti? – dar labiau sumišo senasis kerėtojas.

Kodėl Iza nenori pamėginti paieškoti dukters? Juk, gerai pagalvojus, ji jau turėjo būti seniausiai išnaršiusi visas pakrūmes, apėjusi aplink kiekvieną akmenį ir iki šio meto jau suradusi Ailą. Ji nepaprastai nervinga. Kažkas čia ne taip.

– Iza, kodėl tu nenori eiti jos ieškoti? – pasidomėjo šamanas.

– Neverta, vis tiek nerasčiau.

– Kodėl? – prisispyręs kamantinėjo jis.

Moters akyse susitvenkė baimė ir nerimas.

– Ji pasislėpė, – išklojo tiesą Iza.

– Pasislėpė? Nuo ko?

– Nuo visų. Nuo Bruno, nuo tavęs, nuo manęs, nuo visos genties, – atsakė gydytoja.

Krebas galutinai sutriko, mįslingas Izos atsakymas išmušė jį iš vėžių.

– Paaiškink man išsamiau. Kodėl Aila slepiasi nuo visos genties, nuo manęs ir nuo tavęs? Ypač nuo tavęs. Juk jai dabar tavęs labai reikia.

– Ji nori pasilikti kūdikį, Krebai, – skubiai mostelėjo Iza akimis maldaudama supratimo. – Aš pasakiau jai, kad motina privalo atsikratyti nesveiko vaiko, bet ji atsisakė. Juk žinai, kaip karštai trokšo kūdikio. Aila pasakė ketinanti pasislėpti ir sulaukti vardo suteikimo dienos, kad Brunui tektų berniuką pripažinti.

Staiga suvokęs jaunos moters užsispyrimo bei apgalvoto pabėgimo niuansus ir galimus padarinius Krebas įsmeigė į seserį rūstų žvilgsnį.

– Teisingai, Brunas bus priverstas pripažinti jos sūnų, Iza, o paskui prakeiks ją už įžūlų nepaklusnumą, šįkart visam laikui. Nejaugi nežinai, jog moteriai privertus vyrą priimti sprendimą prieš jo paties valią, vyras praranda reputaciją? Brunas negali to leisti, medžiotojai jo nebegerbtų. Net ir prakeikęs ją vadas neteks gero vardo, o juk šią vasarą

įvyks genčių sambūris. Kaip, tavo manymu, dabar jis pažvelgs į akis kitiems vadams? Dėl Ailos kaltės sužlugs visos genties reputacija, – piktai mostelėjo raganius. – Kas ją paskatino tokiam pragaištingam žingsniui?

– Vienas Abos pasakojimas apie motiną, įkėlusią išsigimusį savo kūdikį į medį, – atsakė Iza.

Moteris neišpasakytai krimtosi ir nerado sau vietos dėl to, kad geriau visko neapgalvojo.

– Senų bobų pasakos! – bjaurėdamasis mostelėjo Krebas. – Aba tik ir temoka kimšti jaunoms moterims į galvas visokias paikystes.

– Kalta ne tik Aba, Krebai, bet ir tu pats.

– Aš! Kada aš jai sekiau panašias nesąmones?

– Pasakų sekti tau nė nereikėjo. Tu gimei nesveikas, tačiau gavai leidimą gyventi. Dabar esi šamanas.

Izos žodžiai vienarankiui persikreipusiam kerėtojui sukėlė šoką. Jis žinojo, kad pripažintas buvo tik dėl atsitiktinės įvykių sekos. Didįjį genties dvasininką išgelbėjo sėkmė. Jo motinos motina kartą Krebui papasakojo, kad jo gyvybę išsaugojo tikras stebuklas. Ar Aila remdamasi jo pavyzdžiu siekė stebuklo dėl savo sūnaus? Nieko iš to nebus. Ji nieku gyvu neprivers Bruno pripažinti vaikelį ir leisti jam gyventi. Apsispręsti vadas privalo laisvai, niekieno neverčiamas.

– Iza, nejaugi tu nepaaiškinai Ailai, kad elgiasi neteisingai?

– Maldavau jos neišeiti. Pasakiau, jog atsikratysiu už ją kūdikio, jei pati neįstengia, tačiau po tokių žodžių ji manęs prie mažylio nė artyn neprileido. Ak, Krebai, vargšelė tiek prisikentėjo, kad jo susilauktų.

– Taigi leidai jai išeiti vildamasi, kad sumanymas pavyks. Kodėl nepasakei man arba Brunui?

Iza tik papurtė galvą. Krebas teisus. Derėjo jam pasakyti. Dabar mirs ne tik kūdikis, bet ir pati Aila, pagalvojo ji.

– Kur ji išėjo, Iza? – žvelgdamas lediniu žvilgsniu paklausė Krebas.

– Nežinau. Ji paminėjo nedidelį urvą, – dar labiau susikrimtusi atsakė moteris.

Kerėtojas staigiai apsisuko ir nušlubčiojo prie vado ugniakuro.

Kūdikio verksmas galų gale pažadino išsekusią Ailą. Be ugnies aplinkui tvyrojo tamsa, drėgmė ir šaltis. Ji nuėjo į tolimąjį urvo kampą nusilengvinti ir net susigūžė, kai šiltas, aitrus skystis nudegino sudraskytą kūną. Apgraibomis susiradusi pintinę sugraibė švarią odos atraižą sau bei šlapiam kūdikiui, atsigėrė truputį vandens ir kartu su mažyliu įsisupusi į kailį, atsigulusi ėmė žindyti sūnelį. Kai kitą sykį pabudo, ant urvo sienos mirguliavo pro susiraizgiusias, angą užgožusias lazdyno šakas prasiskverbusi saulės šviesa. Kol kūdikis stiprinosi, jaunoji motina užkando šalto maisto.

Maistas ir poilsis ją atgaivino, moteris spausdama glėbyje kūdikį atsisėdo ir susimąstė. Reikia susirasti malkų, pagalvojo. Maistas irgi netrukus baigsis, todėl turiu prasimanyti daugiau. Liucernos jau veikiausiai dygsta. Žolelės sustiprintų mano kraują. Ko gero, pasirodė ir pirmieji dobilai, vikiai ir svogūnėliai. Galėčiau prisileisti medžių sulos ir dar prisilupti saldžiosios klevų žievės. Nors ne, klevai tokiame aukštyje neauga, tačiau yra beržų bei balteglių. Jau atsirado mažučių varnalėšų, šalpusnių ir kiaulpienių lapių. Be to, turiu svaidyklę, o juk čia aplinkui daugybė starų, bebrų, triušių.

Atmerktomis akimis užsisvajojusi apie šiltojo sezono teikiamus malonumus Aila pamėgino atsistoti ir staigus kraujo pliūpsnis bei svaigulio banga sugrąžino ją į slogią realybę. Pridžiūvusio kraujo dėmės juodavo ant apavo ir kailinio apsiausto.

Blogumui atslūgus pabėgėlė nusprendė nusiprausti ir susirasti malkų, tačiau neišmanė, kur dėti kūdikį: ar pasiimti kartu, ar palikti

miegoti urve. Genties moterys niekada nepalikdavo mažylių be priežiūros, juos nuolat stebėdavo viena ar kita gentainė, todėl mintis palikti sūnų vieną Ailai baisiai nepatiko. Vis dėlto jai reikėjo nusiprausti, atsigabenti vandens ir malkų, o be vaiko paneštų kur kas daugiau.

Jaunoji motina dirstelėjo pro plikas krūmo šakas, o įsitikinusi, kad aplinkui nieko nėra, praskyrė jas į šalis ir išlindo laukan. Pažliugusi žemė prie upelio virto slidžiu purvynu. Ūksminguose užkaboriuose vis dar baltavo sniego lopiniai. Virpėdama nuo stiproko vėjo, genančio iš rytų lietaus debesis, Aila nusirengė, įsibrido į vandenį, apsiprausė, apvalė apsiaustą. Kai vėl apsisiautė sudrėkusia oda, ši neką tešildė.

Patraukusi į kalnų ganyklą supantį mišką moteris prisirinko sudžiūvusių apatinių balteglių šakų ir ėmė tempti jas urvan. Svaigstanti galva ūžte ūžė, linko keliai, ir ji nebeišlaikiusi atsišliejo į medį. Sunkiai nurijusi seiles pamėgino numalšinti pykinimą. Mintys apie medžioklę bei maisto rinkimą išgaravo. Komplikuotas nėštumas, kankinantis gimdymas ir varginantis kopimas į kalną išsekino ją, atėmė bemaž visas jėgas.

Kai sugrįžo į urvą, kūdikis klykė. Aplinkui buvo tamsu, drėgna, mažylis pasiilgo raminančios motinos šilumos. Pakėlusi ir prisiglaudusi sūnų ji prisiminė, jog paliko prie upelio vandens pūslę. Vandens jai būtinai reikėjo turėti, todėl paguldė vaikelį ir prisivertė vėl išlįsti iš urvo. Pradėjo lyti. Sugrįžusi bejėgiškai susmuko ir apglėbusi berniuką apsiklojo sunkiu sudrėkusiu kailiu. Akimoju ją įveikęs miegas neleido pastebėti į sąmonės pakraštėlius įsikirtusių ledinių baimės gniaužtų.

– Argi nesakiau tau, kad ji įžūli neklaužada? – teisuoliškai mostelėjo Braudas. – O ar bent vienas manimi patikėjo? Ne. Visi palaikė ją, teisino, leido jai daryti, ką nori, netgi suteikė galimybę medžioti. Man nerūpi, koks galingas jos totemas! Moterims medžioti nedera. Urvi-

nis liūtas nesuteikia jai tokios teisės, ji paniekinamai pamynė papročius. Matai, kas nutinka, kai moteris gauna per daug laisvės? Matai, kas nutinka, kai esi pernelyg atlaidus? Dabar ji įsivaizduoja galinti per prievartą primesti genčiai savo išsigimusį vaiką. Šįkart niekas nebegali jos pateisinti. Ji sąmoningai sulaužė genties tradicijas ir padarė nedovanotiną nusikaltimą.

Galų gale Braudas gavo progą įrodyti savo tiesą ir mėgavosi galimybe ištarti: „Argi aš tau nesakiau?“ Pabrėžtini porininkės sūnaus priekaištai vertė vadą susigūžti ir nė kiek nepalengvino jo padėties. Brunas ir pats anaiptol netroško prarasti autoriteto.

– Tu jau išdėstei savo nuomonę, Braudai, – mostu ištarė jis. – Nėra jokio reikalo be paliovos kartoti tą patį. Pasirūpinsiu Aila, kai ji sugrįš. Dar nė vienai moteriai nepavyko priversti manęs priimti sprendimo prieš savo paties valią bei likti nenubaustai, ir nė vienai nepavyks. Rytoj paiešką pratęsime, – vadas prakalbo apie tai, dėl ko sušaukė susirinkimą. – Manau, reikėtų apžiūrėti vietas, kuriose dažnai lankomės. Izos teigimu, Aila žino kažkur esant nedidelį urvą. Ar kam nors teko netoliese matyti ką nors panašaus? Slėptuvė neturėtų būti toli, ji pernelyg silpna, nepajėgtų įveikti ilgo nuotolio. Užmirškime stepę bei miškus ir paieškokime ten, kur dažniausiai pasitaiko olų. Pasipylęs lietus nuplaus bėglės pėdsakus, tačiau vienas kitas pėdos įspaudas gali likti. Aš žūtbūt noriu ją rasti.

Iza su nerimu laukė susirinkimo pabaigos. Ji jau kuris laikas kaupė drąsą ketindama pasikalbėti su vadu ir nusprendė kreiptis dabar. Pamačiusi besiskirstančius vyrus gydytoja prisiartino prie jo laužavietės nulenkusi galvą ir atsisėdo Brunui prie kojų.

– Ko norėjai, Iza? – patapšnojęs jai per petį paklausė tasai.

– Ši menka moteris nori kreiptis į vadą, – pradėjo Iza.

– Gali kalbėti.

– Ši moteris pasielgė neteisingai, kad neatėjo pas vadą vos patyrusi, ką sumanė jauna motina, – pradėjo ji, tačiau užplūdus emocijoms

pamiršo oficialų toną: – Bet, Brunai, ji labai stipriai troško kūdikio. Niekas netikėjo, kad ji kada nors galėtų pastoti, o ji pati – mažiausiai iš visų. Argi įmanoma įveikti urvinio liūto dvasią? Ji buvo be galo laiminga. Net ir kentėdama skausmus nė sykio nesiskundė. Gimdydama ji vos nemirė, Brunai. Pačioje pabaigoje jėgų gimdyvei suteikė tik mintis, kad jos kūdikis gali numirti. Motina neįstengė atiduoti nesveiko sūnelio. Ji buvo įsitikinusi, jog kito vaiko daugiau niekada nesusilauks. Po patirto šoko ir nukamuota skausmų ji nepajėgė blaiviai mąstyti. Žinau, kad neturiu teisės prašyti, Brunai, bet maldauju palikti ją gyvą.

– Iza, kodėl neatėjai anksčiau? Jei manai, kad dabartiniai tavo maldavimai padės, kodėl neatėjai tada? Argi buvau jai negailestingas? Aš ne aklas, mačiau jos kančias. Vyrui nedera spoksoti į svetimą ugniakurą, tačiau ausų juk neužsikimši. Mūsų gentyje nėra nė vieno, kuris nežinotų, kokias kančias patyrė Aila gimdydama sūnų. Nejaugi laikai mane kietaširdžiu, Iza? Nejaugi manai, kad tau atėjus ir papasakojus apie tai, kaip ji jaučiasi ir ką planuoja daryti, aš nebūčiau apsvarstęs galimybės palikti kūdikį gyvą? Tuomet būčiau galėjęs jos ketinimą pabėgti bei pasislėpti palaikyti paklaikusios moters kliedesiais, būčiau atidžiai apžiūrėjęs kūdikį. Nors ji ir neturi vyro, aš būčiau galėjęs leisti jam gyventi, jei išsigimimas ne itin didelis. Tačiau tu nesuteikei man progos. Nusprendei žinanti, kaip aš pasielgsiu. Nebeatpažįstu tavęs, Iza. Niekada nelaikiau tavęs nepareiginga, visuomet buvai puikus pavyzdys kitoms moterims. Galbūt dėl to kalta tavo liga. Žinau, kaip sunkiai sirgai, nors ir stengeisi nuslėpti savo negalią. Gerbdamas tavo norą neužsimindavau apie tai, bet buvau tikras, jog praėjusį rudenį tu jau buvai pasirengusi žengti į dvasių pasaulį. Puikiai suvokiau, jog Aila šią savo galimybę susilaukti kūdikio laikė vienintele. Ko gero, ji buvo teisi. Vis dėlto mačiau, jog tau susirgus ji liovėsi galvoti apie save ir tave išslaugė. Neįsivaizduoju, kokiu būdu ji tave išgydė. Galbūt šamanas palenkė dvasias į savo pusę ir įtikino jas leisti tau pasilikti, tačiau Aila gerokai prie to prisidėjo.

Ketinau patenkinti jos prašymą ir leisti jai tapti gydytoja. Pradėjau ją gerbti ne ką mažiau nei kadaise gerbiau tave. Ji visuomet buvo puiki moteris, pareiginga ir paklusni, nors mano moters sūnus prie jos kabinėjosi. Taip, Iza, žinau, kaip negailestingai ją engė Braudas. Praėjusios vasaros pradžioje ją apnikusią apatiją irgi išprovokavo jis, nors iki galo taip ir nesupratau, kokiu būdu. Jis nederamai elgiasi ją persekiodamas, Braudas yra narsus ir stiprus medžiotojas, todėl jam nėra reikalo baimintis, jog kuri nors moteris gali sukelti grėsmę vyriškam jo orumui. Kita vertus, galbūt jis įžvelgė ką nors, ko aš nepastebėjau. Gal jis buvo teisus. Matyt, aš buvau aklas. Iza, jeigu būtum kreipusis į mane anksčiau, būčiau galėjęs apsvarstyti tavo prašymą ir leisti jos sūnui gyventi. Dabar jau per vėlu. Kai ji sugrįš vardo suteikimo dieną, mirs ir ji pati, ir jos sūnus.

Kitą dieną Aila pamėgino įkurti ugnį. Po ankstesnės viešnagės buvo likusios kelios sausos pliauskos. Ji ėmė sukti tarp delnų prie malkos prispaustą pagaliuką, tačiau nusilpusiai moteriai nepakako ištvermės pakankamai ilgai išlaikyti judesio tempą, kol ims rūkti dūmai, ir laimė, kad šie neparūko. Juodviem su vaikeliu bemiegant takeliu į kalnų pievą užkopė Drugas su Krugu. Vyrai būtų užuodę dūmus arba pamatę rusenančią ugnį ir ją aptikę. Tačiau tankios išsikerojusio lazdyno šakos taip patikimai slėpė olos angą, kad ieškotojai nieko nepastebėjo.

Negana to, sėkmė nusišypsojo jai dar labiau. Iš apsunkusio švininio dangaus krintantys įkyrūs, slogiai nuteikiantys lietaus lašai, nuo kurių pažliugo visa upelio pakrantė ir kalnų ganykla, nuplovė visus iki vieno pėdsakus, todėl net įgudę pėdsekiai, sugebantys atpažinti kiekvieno genties nario pėdas ir pastebintys išrautus svogūnėlius bei šaknis, nieko neįžvelgė. Taigi Ailos silpnumas ją apsaugojo.

Kai vėliau išėjusi pamatė vyrų pėdas prie upelį maitinančio šaltinio, kur šie buvo stabtelėję atsigerti, jaunai motinai bemaž sustojo širdis. Ji ėmė bijoti rodytis lauke. Moteris krūptelėdavo vos sušnarėjus olą dengiančioms šakoms ir įsitempusi klausėsi menkiausio garso.

Atsineštas maistas jau baigėsi. Ji ėmė naršyti krepšius, kuriuose laikė maistą kęsdama slogią, ilgą vienatvę per laikinąjį mirties prakeiksmą. Tesurado tik kelis supuvusius bei perdžiūvusius riešutus ir smulkių graužikų išmatų, liudijančių, jog sandėliukas jau seniai aptiktas ir ištuštintas. Dar rado maistui nebetinkamų Izos atneštų gardumynų likučių, kurių neįstengė sudoroti glausdamasi urve per mėnesines.

Paskui prisiminė džiovintą mėsą, paslėptą akmeninėje įduboje urvo gilumoje, kurios prisidžiovino dėl kailio nudobusi elnią. Aila susirado nedidelį akmenų kauburį ir nustūmė juos. Slėptuvėje sukrauta mėsa gulėjo nepaliesta, tačiau apėmęs palengvėjimas tęsėsi labai trumpai. Angą dengiančios šakos prasiskyrė, ir moters širdis akimoju nusirito į kulnus.

– Uba! – apstulbusi mostelėjo ji mergaitei įėjus į urvą. – Kaip mane radai?

– Pasekiau tave tą dieną, kai išėjai. Baisiai bijojau, kad tau nenutiktų nelaimė. Atnešiau tau maisto ir arbatos, kad gamintųsi pienas. Mama jos išvirė.

– Ar Iza žino, kur aš esu?

– Nežino, bet numano, jog aš žinau. Manau, ji nenori sužinoti, mat tuomet turėtų pasakyti Brunui. Ak, Aila, Brunas labai ant tavęs supyko. Vyrai kasdien tavęs ieško.

– Mačiau jų pėdsakus prie šaltinio, tačiau urvo jie neaptiko.

– Braudas be atvangos giriasi jau seniausiai žinojęs, kokia tu bloga. Krebo tau išėjus beveik nemačiau. Jis ištisas dienas kiūto dvasių buveinėje. Mama ne juokais susisielojusi. Ji nori, kad perspėčiau tave nieku gyvu negrįžti, – ištarė Uba žvelgdama iš baimės bei nerimo išsiplėtusiomis akimis.

– Jeigu judvi apie mane nesikalbėjote, kokiu būdu Iza perdavė žinią? – paklausė Aila.

– Vakar vakare ir šįryt ji paruošė daugiau maisto. Ne itin daug – baiminosi, kad Krebas nesusiprastų, jog valgis skirtas tau... taigi tiesiog nesuvalgė savo dalies. Vėliau išvirė arbatos ir ėmė vaitoti šnekėdamasi pati su savimi, tarytum sielvartautų dėl tavęs, tačiau žiūrėjo tiesiai į mane be paliovos kartodama: „Jei tik kas nors galėtų patarti Ailai nesugrįžti atgalios. Vargšas mano vaikas, mano dukrelė, ji neturi ko pavalgyti, ji visai nusilpusi, o juk turi gaminti pieną kūdikiui..." Taip tarusi pakilo ir pasišalino iš ugniavietės palikusi prie pat arbatos tuščią pūslę bei suvyniotą maistą. Tikriausiai matė, kaip nusekiau tau iš paskos. Tuomet dar nusistebėjau, kodėl neišbarė, kai vėlai sugrįžau į urvą. Brunas ir Krebas niršta dėl to, jog Iza nepasakė apie tavo ketinimą pasislėpti. Jeigu jie sužinotų, jog ši numano, kaip tave rasti ir jiems nepasako, neįsivaizduoju, ką jai padarytų. Na, o manęs niekas neklausia, kadangi į vaikus, o juolab į mergaites, beveik nekreipia dėmesio. Aila, aš, aišku, turėčiau pasakyti Krebui, kur tu esi, bet nenoriu, kad Brunas tave prakeiktų, nenoriu, kad tu mirtum.

Aila pajuto ausyse sutvinkčiojant širdies dūžius. Ką aš padariau? Sumaniusi pabėgti ji nesuvokė, kokia nusilpusi tapo ir kaip bus sunku išgyventi vienai su kūdikiu ant rankų. Vylėsi sugrįžti vardo suteikimo dieną. Ką aš dabar darysiu? Moteris paėmė kūdikį ir suspaudė glėbyje. Bet argi galiu leisti tau numirti?

Uba užjaučiamai žvelgė į jauną motiną, rodos, užmiršusią apie jos buvimą.

– Aila, – nedrąsiai pratarė mergaitė. – Ar galiu jį pamatyti? Nė sykio neturėjau progos pasižiūrėti į tavo kūdikį.

– Aišku, gali, Uba, – mostelėjo ji susigėdusi, kad nė nežiūri į bičiulę, sukorusią ilgiausią kelią ir atnešusią iš Izos lauktuvių bei žinutę.

Juk Uba irgi galėjo užsitraukti bėdą. Jei tik kas nors išsiaiškintų, jog mergaičiukė žinojo, kur rasti Ailą, ir niekam nepasakė, jos lauktų itin griežta bausmė, kuri, ko gero, sugriautų vargšelei gyvenimą.

– Gal nori jį palaikyti?

– Ar galiu?

Aila įdavė įseserei kūdikį. Uba kilstelėjo vystyklą, bet paskui žvilgtelėjo į Ailą akimis prašydama leidimo. Motina linktelėjo.

– Ne taip jau ir blogai jis atrodo. Mažylis nėra luošas kaip Krebas. Gal tik kiek liesokas. Keistai atrodo nebent galva. Nors taviškė nuo kitų gentainių galvų skiriasi dar labiau. Tu nepanaši į kitus genties narius.

– Mat aš gimiau ne gentyje. Iza mane rado, kai buvau dar maža. Aš gimiau kitiems, bet dabar priklausau genčiai, – išdidžiai ištarė Aila, tačiau po akimirkos jos veidas vėl apniuko. – Deja, priklausysiu nebeilgai.

– Ar niekada nesiilgi motinos? Turiu omenyje tikrąją mamą, ne Izą, – pasiteiravo mergaitė.

– Neatsimenu kitos motinos, tiktai Izą. Neatsimenu nieko iš tų laikų, kai gyvenau ne su gentimi, – staiga ji išblyško. – Uba, kur aš eisiu, jei negalėsiu sugrįžti? Su kuo gyvensiu? Aš niekada daugiau nebematysiu nei Izos, nei Krebo. Ir tave, ko gero, regiu paskutinį kartą. Neišmanau, ką man daryti. Negaliu leisti kūdikiui numirti.

– Nežinau, Aila. Anot mamos, pripažindamas tavo sūnų Brunas prarastų autoritetą, štai kodėl jis taip pyksta. Net jei ir prakeiks tave, kiti liausis jį gerbę, kadangi tu būsi privertusi vadą priimti sprendimą prieš jo paties valią. Nenoriu, kad iškeliautum, Aila, tačiau sugrįžusi tu žūtum.

Jauna moteris pažvelgė į liūdesio kupiną mergaitės veidą nė nesuvokdama, kad ir užverktame jos pačios veide atsispindi panašūs jausmai. Jos abi tuo pat metu palinko viena prie kitos.

– Verčiau jau eik, Uba, kol neprisivirei košės, – patarė Aila.

Įseserė grąžino mažylį motinai ir atsistojo.

– Uba, – pašaukė moteris viešniai jau praskyrus į šalis lazdyno šakas. – Džiaugiuosi, kad atėjai manęs aplankyti ir gavome progą dar

kartą pasikalbėti. Pasakyk Izai... pasakyk mamai, kad aš ją myliu, – jai iš akių vėl pasipylė ašaros. – Ir Krebui pasakyk tą patį.

– Pasakysiu, Aila, – mergaitė dar sekundėlę padelsė. – Dabar jau turiu eiti, – galiausiai pratarė ir skubiai žengė pro angą.

Ubai išėjus Aila išvyniojo jos atneštą maistą. Šių negausių atsargų kartu su džiovinta elniena turėjo pakakti kelioms dienoms. O kas paskui? Ji neįstengė nieko sugalvoti. Sutrikusioje sąmonėje įsisukęs verpetas traukė ją į juodą visiškos nevilties bedugnę. Jos planas atsigręžė prieš ją pačią. Iškilo pavojus ne tik kūdikio, bet ir jos pačios gyvybei. Moteris užvalgė nejusdama maisto skonio ir atsigėrusi arbatos atsigulė prisispaudusi kūdikį. Netrukus paniro į kietą miegą. Kūnas turėjo savų poreikių – jam buvo būtinas poilsis.

Prabudusi naktį ji išgėrė likusią šaltą arbatą ir nusprendė atsinešti vandens, kadangi patamsyje nebuvo pavojaus susidurti su ieškotojais. Aila ėmė apgraibomis ieškoti pūslės. Akimirksniui apimta panikos tamsoje prarado krypties nuojautą, bet netrukus įžiūrėjo įėjimą dengiančias šakas ir išrėpliojo laukan.

Su sparčiai plaukiančiais debesimis lenktyniaujantis mėnulis teikė labai mažai šviesos, tačiau išlindus iš dar tamsesnio urvo jos akys įžvelgė pamėkliškus medžių siluetus. Per akmenis čiurlenančio ir šokčiojančio upeliuko vandenyje atsispindėjo silpnai mirguliuojantis sidabro ruoželis. Aila tebebuvo silpna. Tačiau atsistojusi nebejautė svaigulio, o ir eiti sekėsi lengviau.

Nė vienas genties vyras nepastebėjo, kai slepiama tamsos ji palinko prie šaltinio, tačiau jauną moterį stebėjo prie mėnesienos kur kas labiau įpratusios akys. Naktiniai grobuonys ir jų aukos irgi gerdavo iš to paties šaltinio. Nuo pat tų dienų, kai būdama penkiametė klajojo vieniša ir sušalusi, Aila nebuvo tokia pažeidžiama kaip dabar. Dėl to kaltinti derėjo ne jos silpnumą, o užmirštą savisaugos instinktą. Moteris prarado budrumą, kadangi visos mintys nukrypo į vidinius išgyvenimus, nereaguodamos į išorinį pasaulį. Ji nesunkiai galėjo tapti

sodraus kvapo privilioto plėšrūno auka. Vis dėlto su Aila žvėrims jau buvo tekę susidurti anksčiau. Žaibiškai lekiantys akmenys pakirsdavo ne visada, bet palikdavo skaudų įspaudą atmintyje, todėl mėsėdžiai, kurių teritorijai priklausė urvas, ėmė lenktis tos vietos. Taip ji užsitikrino saugumą, kuris dabar išties pravertė.

– Juk turi būti kokių nors jos buvimo pėdsakų, – piktai mostelėjo Brunas. – Jeigu ji ir pasiėmė maisto, kada nors šis turi baigtis ir priversti ją išlįsti iš slėptuvės. Noriu, kad kiekvienas apieškotas plotelis būtų išnaršytas dar kartą. Jeigu ji mirusi, privalau sužinoti. Juk tokiu atveju ją aptiktų maitėdos ir paliktų žymių. Reikia ją suieškoti dar prieš vardo suteikimo dieną. Jei jos nerasime, aš į genčių susibūrimą neisiu.

– Dabar ji dar ir sutrukdys mums sudalyvauti genčių sambūryje, – nusišaipė Braudas. – Kurių galų apskritai reikėjo priimti ją į gentį? Juk ji ne mūsiškė. Jeigu būčiau vadovavęs aš, nieku gyvu nebūčiau jos priėmęs. Būčiau ne tik neleidęs Izai mergiūkštės pasilikti, bet ir uždraudęs ją net pakelti nuo žemės. Kodėl iki šiol niekas kitas jos neperprato? Juk nepaklusnumą toji moteris demonstravo anaiptol nebe pirmą kartą. Ji nuolat pamindavo genties įpročius. Ar kas nors jai uždraudė nešti į urvą žvėrelius? Ar kas nors ją sulaikė, kad nesibastytų viena, kas nė vienai padoriai genties moteriai nė į galvą nešaudavo? Nieko stebėtino, kad ji mus šnipinėjo besitreniruojančius. O kas nutiko, kai užklupome ją, besinaudojančią svaidykle? Laikinas mirties prakeiksmas, po kurio sugrįžusi ji gavo leidimą medžioti! Pamėginkite įsivaizduoti medžiojančią bet kurią kitą genties moterį. Ar įsivaizduojate, ką apie tai pagalvos kitos gentys? Nieko nuostabaus, kad mes nebenorime eiti į genčių susibūrimą, ir nėra ko stebėtis, jog ji pamanė galinti per prievartą primesti mums savo sūnų.

– Braudai, mes jau ne kartą visa tai girdėjome, – nuvargęs mostelėjo Brunas. – Aš tau pažadu – Aila bus nubausta už nepaklusnumą.

Įkyrus Braudo niurzgėjimas ne tik tampė Brunui nervus, bet ir darė šiokią tokią įtaką. Vadas ėmė abejoti savo paties sprendimu, kuris turėjo būti paremtas griežtai nusistovėjusiomis tradicijomis, bemaž nepaliekančiomis laisvės ir neleidžiančioms nė trupučio nukrypti į šalį. Vis dėlto vis didesnius prasižengimus daranti Aila kaskart išsisukdavo ir galiausiai visa tai baigėsi tyčiniu nedovanotinu nepaklusnumu. Kaip tik apie tai neužsičiaupdamas ir kalbėjo Braudas. Galbūt jis išties pernelyg kilniaširdiškai elgėsi su svetima mergaite, neturinčia įgimto teisingų genties tradicijų pajautimo, buvo jai per daug atlaidus, ir ji tuo pasinaudojo. Veikiausiai Braudas teisus, reikėjo elgtis griežčiau, priversti ją paklusti arba apskritai neleisti gydytojai pasiimti mergaitės. Bet ar būtina jo moters sūnui nuolatos kartoti tą patį?

Nenutylantis Braudo bambėjimas paveikė ir kitus medžiotojus. Daugelis įtikėjo buvę Ailos apmulkinti ir tarytum apakinti, ir tik vienas Braudas permatęs ją kiaurai. Vadui nematant ir negirdint jaunieji medžiotojai pradėjo vadą juodinti ir liežuvauti, esą šis jau per senas ir nebesugebąs vadovauti. Gresiantis autoriteto praradimas kaip reikiant pakirto pasitikėjimą Brunu, vadas jautė be paliovos slopstančią vyrų pagarbą ir suvokė, jog tokiomis aplinkybėmis neišdrįs rodytis genčių sambūryje.

Aila nuolat tūnojo urve išeidama tik vandens parsinešti. Įsisupus į kailius net ir be ugnies pakakdavo šilumos. Ubos atgabentas maistas ir atrastasis elnienos sandėliukas padėjo išgyventi be medžioklės bei rinkimo. Kietai perdžiūvusiai, bet itin maistingai mėsai gardumo teikė alkis. Taip ji gavo laiko poilsiui, kurio išsekusiai motinai be galo reikėjo. Atkritus poreikiui auginti ne visai įprastą vaisių, sveikas, jau-

nas, sunkaus fizinio darbo metų užgrūdintas kūnas palengva atsigavo. Didelis miego poreikis pamažu buvo patenkintas, tačiau tam tikru atžvilgiu jai tai pakenkė. Dabar galvoje be paliovos sukosi nerimastingos mintys. Kai miegodavo, bent jau rūpesčiai Ailą palikdavo ramybėje.

Sykį, laikydama rankose miegantį sūnelį, ji įsitaisė netoli urvo angos. Mažyliui pro lūpos kamputį ir iš žindymo sužadintos kitos motinos krūties sunkėsi balzganas skystis, liudijantis, kad pienas jau pradėjo tekėti. Sparčiai judančių debesų kartkartėmis vis užgožiama saulė protarpiais sušvisdama sušildė lopinėlį žemės šalia įėjimo. Aila žvelgė į sūnų stebėdama reguliarų mažylio kvėpavimą, pertraukiamą akyčių virpčiojimo ir čiulpimą imituojančių trūkčiojančių burnytės judesių, kurie paskui vėl pamažu nurimdavo. Įdėmiau įsižiūrėjusi į berniuką moteris pakreipė jo galvutę norėdama pamatyti profilį.

Anot Ubos, atrodai ne taip jau blogai, pagalvojo Aila. Aš irgi taip manau. Tu tik truputį kitoks. Lygiai tą patį pasakė ir Uba. Tu kitoks, bet mažiau skiriesi nuo gentainių negu aš. Ūmai Aila prisiminė ramiame vandenyje matytą savo atvaizdą. Aš tikrai skiriuosi nuo kitų kur kas labiau!

Moteris dar kartą apžiūrėjo vaikelį stengdamasi prisiminti savo bruožus. Mano kakta štai čia kyla į viršų, ji pasičiupinėjo veidą. Po mano burna irgi styro toks pat kaulas. Tačiau vaikas turi antakių linkius, o aš – ne. Visų genties žmonių antakiai atsikišę. Jeigu aš esu kitokia, kodėl mano kūdikis neturėtų būti kitoks? Juk vaikai dažnai atsigimsta į motinas, argi ne? Jis šiek tiek panašus į mane ir šiek tiek į kitus genties mažylius. Jis turi ir vienų, ir kitų bruožų. Aš gimiau ne gentyje, tačiau kūdikį pagimdžiau čia, todėl jis primena mane ir kartu juos, jame sumišusios dvejopos savybės.

Aš tikrai nelaikau tavęs išsigimusiu, sūneli. Jeigu jau aš pagimdžiau tave gentyje, tu ir turi taip atrodyti. Jeigu dvasios susimaišė, tu irgi turi atrodyti maišytas. Esi toks, kokiam tau ir dera būti. Ir vis dėlto kieno totemas tave pradėjo? Nesvarbu kuris, šiaip ar taip jam neabejotinai

kažkas padėjo. Nė vienas vyras, išskyrus Krebą, neturi stipresnio totemo už manąjį. Ar tave pradėjo urvinis lokys? Aš gyvenu prie Krebo ugniakuro. Ne, negali būti. Krebas sako, esą Meška niekada neleidžia moteriai praryti savo sielos, Didysis Lokys renkasi pats. O jeigu ne Krebas, kuris gi dar vyras buvo man artimas?

Ūmai Ailos sąmonėje iškilo prie jos palinkusio Braudo vaizdas. Ne, papurtė galvą ji. Tik jau ne Braudas. Ne jis pradėjo mano kūdikį. Ji pasibjaurėjusi nusipurtė galvodama apie būsimąjį vadą ir apie tai, kaip šis versdavo tenkinti jo reikmes. Nekenčiu jo! Kiekvieną kartą vos jam priėjus šlykštėdavausi jo artumu. Džiaugiuosi, kad daugiau nebekimba prie manęs. Tikiuosi, kad daugiau jis niekada, niekada nebenorės tenkinti su manimi savo poreikio. Kaip Oga visa tai ištveria? Kaip iškenčia visos kitos moterys? Kodėl vyrams apskritai iškyla tasai nelemtas poreikis? Kuriems galams jiems prireikia brukti savąjį organą į tą vietą, iš kurios pasirodo vaikai? Toji vieta turėtų būti skirta tiktai vaikams, o ne sukietėjusiai vyro varpai, kuri neturi nieko bendro su kūdikiais, pasipiktino ji.

Besvarstant apie lytinio akto beprasmiškumą jai netikėtai dingtelėjo keista mintis. O gal vis dėlto turi? Ar vyro lytinis organas turi ką nors bendro su kūdikiais, susimąstė ji. Vaikų – ir berniukų, ir mergaičių – susilaukia tiktai moterys. Ar gali būti, kad įterpdamas savo organą į vaikų atsiradimo vietą vyras taip pradeda kūdikį? Gal vaiką pradeda ne vyro dvasia, o jo varpa? Ar tokiu atveju mažylis priklauso ir vyrui? Galbūt poreikis vyrams iškyla kaip tik todėl, kad jie nori pradėti gyvybę? Gal todėl tai patinka ir moterims? Aš niekada nemačiau, kaip moteris praryja dvasią, tačiau ne kartą stebėjau, kaip vyrai santykiauja su moterimis. Niekas netikėjo, kad aš galiu susilaukti kūdikio, kadangi manasis totemas pernelyg stiprus, bet aš jo susilaukiau, o pastojau netrukus, kai Braudas pradėjo tenkinti savo poreikį su manimi.

Ne! Nesąmonė! Tuomet išeitų, kad mano berniukas kartu yra ir Braudo sūnus, pasibaisėjo Aila. Krebas teisus. Juk jis visuomet teisus.

Aš prarijau dvasią, kuri susigrūmė su mano totemu ir jį nugalėjo. Galbūt susigrūmė ne viena dvasia, gal į kovą stojo visos kartu, ji stipriai suspaudė kūdikį glėbyje, tarsi kas mėgintų jį atimti. Tu esi mano vaikas, ne Braudo! Netgi Braudo dvasia čia niekuo dėta. Staigaus judesio pažadintas mažylis pravirko. Motina ėmė švelniai berniuką sūpuoti, kol šis nurimo.

O gal manasis totemas, matydamas, kaip stipriai troškau kūdikio, leidosi įveikiamas? Bet kodėl jis padovanojo man vaikelį, jei žinojo, kad šis mirs? Man ir kartu genčiai priklausantis kūdikis negali atrodyti taip, kaip visi. Net jei ir turėčiau porininką bei susilaukčiau kitų vaikų, jie vis tiek būtų kitokie ir gentainiai jų nepripažintų. Aš niekada negalėsiu pasilikti vaiko, visi jie turės mirti. Nors apskritai nėra jokio skirtumo, manęs ir pačios laukia mirtis. Mudu abu žūsime, mielas sūneli.

Aila tyliai niūniuodama supo kūdikį, o skruostais nejučia ritosi ašaros. Ką man daryti, mažyli? Ką man daryti? Jei sugrįšiu tavo vardo suteikimo dieną, Brunas mane prakeiks. Iza liepė negrįžti, tačiau kur man eiti? Medžioti aš dar nepajėgiu, o net jei ir pakaktų jėgų, kur dėčiau tave? Juk neštis kartu ir medžioti laikydama rankose kūdikį negalėčiau... tu verksmu išbaidytum žvėris. Vieno tavęs palikti irgi nevalia. O gal medžioti nė nereikia? Maisto galiu prisirinkti. Vis dėlto mums reikia dar ir apklotų, drabužių, apavo...

Be to, kur rasti gyvenimui tinkamą urvą? Šiame likti negalime, žiemą čia itin daug prisninga, ola pernelyg arti genties buveinės, todėl jie anksčiau ar vėliau mudu aptiktų. Iškeliauti galiu, tačiau ar pavyktų rasti patogų urvą? Kita vertus, pasekę pėdsakais vyrai mane rastų ir parvestų atgal. Net jei ir pavyktų nukeliauti ganėtinai toli, susirasti urvą, prikaupti užtektinai maisto atsargų bei kartkartėmis pamedžioti, mums tektų gyventi vieniems, o tau reikia matyti daugiau žmonių, ne tik mane vieną. Su kuo tu žaistum? Kas išmokytų tave medžioti? O jeigu man kas nors nutiktų? Kas tuomet tavimi pasirūpintų? Tu liktum visiškai vienas, kaip ir aš tada, kai mane aptiko Iza.

Aš nenoriu, kad tu liktum viena, pati irgi nenoriu būti vieniša. Noriu namo, sukūkčiojo Aila įsikniaubdama į kūdikio vystyklus. Noriu vėl pamatyti Ubą ir Krebą. Noriu apkabinti savo mamą. Bet pareiti nevalia. Brunas ant manęs pyksta. Aš sugrioviau jo reputaciją, todėl dabar vadas ketina mane prakeikti. Nenorėjau griauti jo autoriteto, tetroškau apsaugoti tave. Brunas neblogas, jis leido man medžioti. O jeigu nebūčiau mėginusi jo priversti tave pripažinti? Jeigu būčiau tiesiog meldusi jo, kad leistų tau gyventi? Jeigu sugrįžčiau dabar, vadas neprarastų reputacijos... juk dar yra laiko, iki tavo vardo suteikimo dienos liko du pirštai. Gal mums sugrįžus jo pyktis atslūgtų?

O jeigu ne? Jeigu jis paprieštaraus? Jeigu atims tave iš manęs? Netekusi tavęs nebenorėčiau toliau gyventi. Jeigu tau teks mirti, aš noriu mirti kartu. Jeigu sugrįžus Brunas paskelbs tau mirties nuosprendį, maldausiu, kad mane prakeiktų. Aš irgi mirsiu. Neleisiu grįžti tau į dvasių pasaulį vienam, mano sūneli. Pažadu, jei išeisi tu, aš keliausiu drauge. Grįžtu į urvą dabar pat ir maldausiu Bruno leisti man tave pasilikti. Argi turiu kitą išeitį?

Aila įniko mėtyti daiktus į savo pintinę, paskui pasirišo skraiste vaikelį, apgaubė jį savo apsiaustu ir praskyrė mažąjį urvą slepiančias šakas. Jau ropodama laukan ji pastebėjo prieš saulę kažin ką žvilgant. Po kojomis gulėjo blizgantis pilkas akmenėlis – ne šiaip akmenėlis, o trys susilydę auksaspalvio pirito gabalėliai. Pakėlusi pasukiojo radinį gėrėdamasi „kvailių aukso“ tviskesiu. Nors jau daugybę kartų anksčiau landžiojo į urvą ir atgal, iki tol nė sykio nepastebėjo šio nepaprasto akmenuko.

Aila suspaudė mineralą rankoje ir užsimerkė. Ar čia išties ženklas? Manojo totemo pasiųstas ženklas?

– Didysis urvini liūte? – mostelėjo ji. – Ar aš nusprendžiau teisingai? Ar tu nori man pasakyti, jog dabar pat privalau sugrįžti? Ak, urvini liūte, lai čia būna tavo ženklas, liudijantis, jog laikai mane verta

savo paramos, kadangi išlaikiau dar vieną tavo išmėginimą. Tegul čia būna ženklas, kad mano kūdikis gyvens.

Jauna motina drebančiais pirštais atmazgė ant kaklo kybančio odinio maišelio raištelius ir pridėjo keistos formos blizgų akmenėlį prie raudonai nudažyto mamuto ilties ovalo, moliusko fosilijos bei raudonos ochros gumulėlio. Iš baimės ir kartu viltingai besidaužančia širdimi Aila pradėjo leistis nuo kalno genties urvo link.

21

Į urvą įbėgusi Uba puolė kaip pašėlusi gestikuliuoti.

– Mama! Mama! Aila sugrįžo.

Iza perbalo.

– Ne! Negali būti. Ar kūdikis su ja? Uba, ar tu ją aplankei? Ar perspėjai?

– Taip, mama, mačiau ją, papasakojau, kaip pyksta Brunas, patariau negrįžti, – mostelėjo mergaitė.

Iza pribėgusi prie angos pamatė link Bruno lėtai dūlinančią Ailą, kuri susmuko ant žemės vadui prie kojų ir palinkusi visu kūnu it gindama pridengė kūdikį.

– Ji ankstyva, matyt, suklydo skaičiuodama laiką, – mostelėjo Brunas iš urvo skubiai atšlubčiojančiam kerėtojui.

– Ji nesuklydo, Brunai. Ji žino, kad dar per anksti, bet sugrįžo sąmoningai, – mostu atsakė šamanas.

Vadas įsižiūrėjo į senuką stebėdamasis, iš kur šis toks tikras. Paskui dirstelėjo į jauną moterį ir šiek tiek sunerimęs vėl nukreipė žvilgsnį į dvasininką.

– Ar esi įsitikinęs, kad tavo sukurti apsauginiai kerai suveiks? Jai vis dar derėtų būti izoliuotai, moteriškosios atskirties laikas dar nesibaigęs, juk po gimdymo jis visuomet trunka ilgiau.

– Iš Didžiojo Lokio kaulų sukurti kerai stiprūs, Brunai. Tu saugus. Gali į ją žiūrėti, – atsakė senolis.

Brunas vėl pažvelgė į baimingai tirtančią motiną, susigūžusią viršum savo vaiko. Jeigu šamanas teisus, kodėl ji sugrįžo per anksti? Ir kodėl parsinešė kūdikį? Matyt, vaikas tebėra gyvas, kitaip jo nesinešiotų. Jos nepaklusnumas nedovanotinas, tik dėl ko ji sugrįžo nesulaukusi vardo suteikimo dienos? Galiausiai įveiktas smalsumo Brunas patapšnojo klūpančiajai per petį.

– Ši netikusi moteris buvo nepaklusni, – nebyliais oficialiais mostais kreipėsi Aila nežiūrėdama tiesiai į jį ir vis dar dvejodama, ar jis atsilieps. Ji žinojo, jog jai nedera kreiptis į vyrą, kadangi vis dar turėtų būti atsiskyrusi, bet Brunas palietė jos petį. – Jeigu bus leista, ši moteris kalbėsis su vadu.

– Tu nenusipelnei kalbėti, moterie, bet šamanas paprašė specialios apsaugos. Jei norėsiu, kad kalbėtum, dvasios neprieštaraus. Tu teisi, buvai labai nepaklusni, kokiais žodžiais ketini apsiginti?

– Ši moteris dėkinga. Moteris žino genties papročius, jai derėjo atsisakyti kūdikio, kaip ir patarė gydytoja, bet moteris pabėgo. Ji ketino grįžti vardo suteikimo dieną, kad vadui tektų priimti kūdikį į gentį.

– Sugrįžai per greitai, – triumfuodamas mostelėjo Brunas. – Vardo suteikimo diena dar neišaušo. Aš galiu įsakyti gydytojai dabar atimti iš tavęs vaiką.

Atlikus pastaruosius gestus, po Ailos dingimo Bruno nugarą nuolatos kausčiusi įtampa atslūgo, ir jis iki galo suvokė, kas įvyko. Tik kūdikiui išgyvenus septynetą dienų tradicija verstų jį vaiką pripažinti. Terminas nepraėjo, todėl jis neprivalo priimti naujagimio, todėl neprarado autoriteto ir tebėra genties vadas.

Ailos rankos nevalingai suspaudė prie krūtinės parištą kūdikį. Ji vėl prakalbo:

– Ši moteris žino, kad vardo suteikimo diena dar neatėjo. Moteris suprato, kad neteisinga mėginti priversti vadą pripažinti jos sūnų. Ne moterų reikalas spręsti, ar kūdikis mirs, ar gyvens. Tik vadas turi teisę priimti sprendimą. Štai kodėl moteris sugrįžo.

Brunas pažvelgė į atvirą Ailos veidą. Bent jau laiku atgavo protą, pagalvojo jis.

– Jei jau žinai genties papročius, kodėl grįžai nešina išsigimusiu vaiku? Iza sakė, jog neįstengei atlikti motinos pareigos. Ar dabar esi pasirengusi atsikratyti kūdikio? O gal nori, kad už tave tai atliktų gydytoja?

Viršum sūnaus palinkusi Aila kiek padelsusi prisivertė ir ėmė lėtai rodyti ženklus, keliančius skausmą tarytum širdin suvarytas ir pamažu sukiojamas peilis.

– Ši moteris pažadėjo savo sūnui, jog neleis jam vienam keliauti į dvasių pasaulį. Jeigu vadas nuspręs neleisti kūdikiui gyventi, ji prašysis prakeikiama, – pamiršusi oficialią kalbą ji ėmė melsti: – Maldauju, Brunai, maldauju palikti mano sūnelį gyvą. Jeigu jis numirs, aš irgi nenoriu gyventi.

Karštas Ailos maldavimas vadą nustebino. Šiaip jau kartkartėmis pasitaikydavo moterų, kurios norėdavo pasilikti kūdikius nepaisydamos išsigimimų bei defektų, tačiau dauguma stengdavosi kuo greičiau ir kuo tyliau tokių atsikratyti, o atsikračiusios pajusdavo palengvėjimą. Neišsivystęs vaikas darė gėdą motinai, atskleisdamas jos nevisavertiškumą, nesugebėjimą pagimdyti sveiko, tobulo palikuonio. Tokia moteris tarytum tapdavo mažiau geidžiama. Net ir ne itin reikšmingas nukrypimas galėjo turėti įtakos motinos padėčiai ir nulemti partnerių požiūrį. Motinos, kurios vaikai arba vaikų porininkai negali pasirūpinti ja senatvėje, laukia išties sunki dalia. Nors badauti tokioms netenka, jų gyvenimas tampa apgailėtinas. Aila prašė negirdėto dalyko. Motinos meilė paprastai būna stipri, bet iki šiol dar nė viena nepareiškė pageidavimo sekti paskui vaiką į anapus...

– Nori numirti kartu su išsigimusiu kūdikiu? Kodėl? – paklausė Brunas.

– Mano sūnus neišsigimęs, – Ailos moste šmėstelėjo nežymus iššūkio šešėlis. – Jis tiesiog truputį kitoks. Aš pati kitokia. Esu nepanaši

į genties žmones, todėl mano sūnus irgi skiriasi. Jei tik mano totemas dar kada nors būtų įveiktas ir susilaukčiau daugiau vaikų, jie visi atrodytų taip pat. Aš niekada neturėsiu kūdikio, kuriam bus leista gyventi. Jeigu visiems mano mažyliams lemta mirti, aš irgi nenoriu gyventi.

Brunas pažvelgė į šamaną.

– Ar moteriai prarijus vyro totemo dvasią kūdikis neturėtų panėšėti į vyrą?

– Taip, turėtų, bet neužmiršk, kad jos totemas irgi vyriškas. Ko gero, todėl ir kovėsi taip įnirtingai. Matyt, urvinis liūtas norėjo tapti naujos gyvybės dalimi. Jos žodžiuose gali slypėti dalelė tiesos. Aš pamedituosiu apie tai.

– Bet vis dėlto kūdikis yra išsigimęs?

– Kai moters totemas nesutinka galutinai pasiduoti, dažnai taip nutinka. Sunkus nėštumas deformuoja kūdikį, – atsakė šamanas. – Mane labiau nustebino vyriška vaiko lytis. Po itin atkaklios moters totemo kovos dažniausiai gimsta mergaitės. Beje, Brunai, juk mes jo dar nematėme. Ko gero, reikėtų berniuką apžiūrėti.

Ar verta vargintis? Brunas sudvejojo. Kodėl tiesiog jos neprakeikus dabar pat ir neatsikračius kūdikio? Ankstyvas Ailos sugrįžimas ir nuolanki atgaila sušildė įžeistą Bruno savigarbą, tačiau iki galo jis anaiptol neatlyžo. Dėl jos kaltės jis vos neprarado reputacijos ir patyrė daugybę kitokių sunkumų. Ką ji dar sumanys iškrėsti ateityje? Be to, artinosi genčių sambūris, apie kurį ne kartą priminė Braudas.

Leisti Izai priglausti svetimą vaiką ir priimti jį į gentį buvo viena, tačiau pastaruoju metu Brunas vis dažniau susimąstydavo apie tai, kokį įspūdį padarys kitoms gentims atsivesdamas į sambūrį kitiems gimusią moterį. Svarstydamas apie praeitį jis nė pats nebesuprato, kodėl priėmė tiek daug netradicinių sprendimų. Tam tikru metu kiekvienas iš jų atrodė ganėtinai pagrįstas. Net ir leidimas moteriai medžioti tuomet pasirodė logiškas. Tačiau žvelgiant iš perspektyvos pašaliečio akimis visa tai kartu priminė stulbinantį tradicijų laužymą. Už nepaklusnu-

mą Aila nusipelnė bausmės. Prakeikdamas ją kartu atsikratytų ir visų rūpesčių.

Vis dėlto mirties prakeiksmas kėlė rimtą grėsmę visai genčiai, o kartą per ją Brunas jau buvo atvėręs kelią piktosioms dvasioms ir įstūmęs į pavojų žmones. Savanoriškai sugrįždama ji užkirto kelią vado laukusiai gėdai... Veikiausiai Iza buvo teisi, motina iš skausmo ir nuo patirto šoko buvo laikinai netekusi proto. Jis teigė Izai, esą paprašytas būtų apsvarstęs galimybę palikti vaiką gyvą. Ką gi, dabar ji paprašė. Sugrįžo žinodama visus nusikaltimo padarinius ir jų neišsigando, o ėmė maldauti pasigailėti sūnaus. Bent jau apžiūrėti kūdikį jis tikrai gali. Brunas nemėgo skubotų sprendimų. Parodęs Ailai staigų signalą jis mostelėjo į Krebo ugniavietės pusę ir nudrožė šalin.

Aila puolė į išskėstas Izos rankas. Net jei ir nieko daugiau nelaimės, bent jau paskutinį kartą pamatys moterį, kuri, kiek siekė atmintis, buvo vienintelė jos motina.

– Visi turėjote galimybę jį apžiūrėti, – ištarė Brunas. – Įprastomis aplinkybėmis nė nebūčiau jūsų varginęs, kadangi sprendimas nekeltų abejonių. Šiuo atveju noriu sužinoti jūsų nuomonę. Mirties prakeiksmas – rimtas žingsnis, ir aš nenoriu dar kartą atverti kelio piktosioms dvasioms. Jei manote, jog berniuką dera pripažinti, motinos prakeikti nevalia, kadangi tuo atveju vaiku tektų rūpintis kitai moteriai ir apgyvendinti jį su vienu iš jūsų, kurio porininkė turi žindomą kūdikį. Jeigu mažyliui bus leista gyventi, Ailos bausmė turės būti ne itin griežta. Rytoj – vardo suteikimo diena, todėl sprendimą reikia priimti kuo greičiau, mat šamanui dar reikės šiek tiek laiko pasiruošti, jei bus nuspręsta ją prakeikti. Ritualą baigti privalu prieš patekant saulei.

– Keista ne tik pati jo galva, Brunai, – prabilo Krugas. Ika vis dar žindė jauniausią atžalą, ir skubiai padėtį įvertinusio vyro anaiptol

nežavėjo galima perspektyva priimti į savo ugniavietę Ailos kūdikį. – Negana to, kad ji nenormali, bet vaikas jos dar ir nenulaiko. Galvutę tenka paremti. Koks vyras iš jo užaugs? Kaip jis medžios? Jis nesugebės savimi pasirūpinti, taps našta visai genčiai.

– Kaip manote, gal jo kaklas vėliau sustiprės? – paklausė Drugas. – Mirdama Aila kartu nusineštų dalį Onos sielos. Aga jaučiasi jai skolinga, taigi, manau, paimtų jos sūnų... nors nežinau, ar norėtų išsigimusio vaiko. Jei sutiktų ji, sutikčiau ir aš, bet tik ne tuo atveju, jei jis taptų našta visai genčiai.

– Plonytis jo kaklas per ilgas, o galva per didelė, abejoju, ar kada nors jis ganėtinai sustiprės, – pareiškė savo nuomonę Krugas.

– Aš jokiomis aplinkybėmis neketinu priimti jo prie savo ugniakuro ir nė nesiruošiu klausti Ogos nuomonės. Tokio nevykusio brolio jos sūnums nereikia, neleisiu jam tokiam tapti. Net jei ji ir išsineš mažą dalelę Brako sielos, berniukas išgyvens. Nesuprantu, kurių galų tu apskritai iškėlei šį klausimą, Brunai. Juk buvai pasirengęs ją prakeikti. Vien todėl, kad toji moteris parbėgo mažumėlę per anksti, tu jau ketini ją priimti atgal ir svarstai galimybę kartu pripažinti išsigimusį jos sūnų, – apmaudžiai mostelėjo Braudas. – Pabėgdama ji nepakluso tau, sugrįžimas nesušvelnina jos nusikaltimo. Nebėra čia ko aptarinėti. Vaikas nenormalus, todėl ją reikia prakeikti, ir baigta. Kodėl nuolat švaistai mūsų laiką dėl jos rengdamas susirinkimus? Jei vadovaučiau aš, ji jau būtų buvusi prakeikta. Ji neklusni, įžūli ir daro blogą įtaką kitoms moterims. Kaip kitaip paaiškinti netinkamą Izos elgesį? – kalbėdamas Braudas vis labiau niršo, jo mostai darėsi vis įnirtingesni. – Ji nusipelnė prakeiksmo, Brunai, nieko kito čia nesugalvosi. Kodėl tu to nematai? Gal tu aklas? Ji niekada nepasižymėjo geromis savybėmis. Jeigu aš būčiau vadovavęs, visų pirma apskritai nebūčiau priėmęs jos į gentį. Jei būčiau vadas...

– Bet tu dar nesi vadas, Braudai, – šaltai atkirto Brunas, – ir galimas daiktas, jog juo netapsi, jei neišmoksi tvardytis. Ji tėra tik moteris,

Braudai, kodėl ji tave baugina? Kaip ji gali tau pakenkti? Ji privalo tau paklusti, kadangi neturi pasirinkimo. „Jei aš būčiau vadas, jei aš būčiau vadas..." Ar tu tik tiek tesugebi pasakyti? Koks iš tavęs vadas, jei iš didelio noro nužudyti moterį esi pasiryžęs užtraukti pavojų visai genčiai?

Brunas pats vos tvardėsi. Jis jau ir taip pakankamai ilgai taikstėsi su savo moters sūnaus išsišokimais.

Susirinkę vyrai sunerimo ir sutriko. Atviras dabartinio ir būsimojo vado susidūrimas visus pribloškė. Braudas neabejotinai peržengė leistiną ribą, tačiau prie karštakošiškų vaikino išpuolių jie jau spėjo prirasti. Medžiotojus labiau išgąsdino Bruno elgesys. Jie dar niekada nematė jo tokio įtūžusio ir bemaž praradusio savikontrolę. Be to, jis dar niekada iki tol viešai nesuabejojo savo moters sūnaus teise ateityje užimti vado vietą.

Kelias įtemptas akimirkas du vyrai surėmę žvilgsnius mėgino vienas kito valios jėgą. Braudas pirmasis nuleido akis. Kai neliko pavojaus prarasti reputaciją, Brunas vėl pasijuto tvirtai bestovįs ant kojų, jis vėl buvo vadas ir neketino nusileisti. Supratęs, jog neturi tokio tvirto pagrindo, kokį manė turįs, jaunasis vyras nusprendė verčiau pasisaugoti. Braudas sutramdė viduje kunkuliuojantį bejėgiškumą ir kartų nusivylimą. Jis vis dar teberodo jai palankumą, pagalvojo jaunas medžiotojas. Kas jam darosi? Aš esu jo porininkės sūnus, o ji – tik atgrasi moterėlė. Braudas iš paskutiniųjų susitvardė ir nurijęs širdį griaužiantį kartėlį pasistengė nusiraminti.

– Šis vyras apgailestauja, kad nepakankamai aiškiai kalbėdamas suklaidino vadą, – formaliai mostelėjo. – Šis vyras rūpinasi medžiotojais, kuriuos vieną dieną turės vesti į medžioklę, jei dabartinis vadas leis jam tapti savo įpėdiniu ir vadovauti medžiotojams. Kaip žmogus gali medžioti nenulaikydamas galvos ant pečių?

Brunas įsmeigė rūstų žvilgsnį į jaunuolį. Oficialūs rankų mostai nė iš tolo nesiderino su nesąmoningais veido išraiškos bei laikysenos

signalais. Perdėtai mandagus Braudo atsakymas dvelkė sarkazmu ir įsiutino vadą dar labiau negu atviras priešiškumas. Brunas aiškiai matė Braudo pastangas nuslėpti tikruosius jausmus. Vis dėlto vadas gėdijosi savojo proveržio. Jis suvokė buvęs išprovokuotas tolydžio aštrėjančių užgaulių Braudo pastabų, skatinančių abejones vado sprendimais ir skaudžiai žeidžiančių jo savigarbą. Vis dėlto jauniklio išsišokimai nepateisino jo savitvardos praradimo ir atviros nepagarbos savo įpėdiniui.

– Tu išdėstei savo nuomonę, Braudai, – ryžtingai mostelėjo Brunas. – Aš suvokiu, jog užaugęs kūdikis taps našta po manęs atėjusiam ir galbūt netgi dar kitam vadui, tačiau spręsti vis tiek teks man. Sprendimą priimsiu tokį, kuris man atrodys teisingiausias. Aš nesakiau, nei kad kūdikis bus pripažintas, nei kad motina nebus prakeikta, Braudai. Man rūpi genties gerovė, o ne ji ir ne jos vaikas. Mirties prakeiksmas gali sukelti pavojų visiems. Aplink besisukiojančios piktosios dvasios, juolab išlaisvintos antrą kartą, gali užtraukti nelaimę. Mano manymu, vaikas pernelyg išsigimęs, todėl neišgyvens, o Aila neįstengia įžvelgti savo sūnaus trūkumų. Matyt, stiprus troškimas susilaukti kūdikio paveikė jos protą ir apakino motiną. Sugrįžusi ji maldavo mane ją prakeikti, jei vaikas nebus pripažintas. Aš pasiteiravau jūsų nuomonės, kadangi norėjau sužinoti, galbūt kuris nors kitas įžvelgė kažką, ko aš nepastebėjau. Nedera jos bausti arba išpildyti jos prašymą ir pasmerkti myriop lengvabūdiškai, deramai neįvertinus padėties.

Braudo apmaudas mažumėlę atslūgo. O gal Brunas visai jai nenuolaidžiauja, pagalvojo vyras.

– Tu teisus, Brunai, – tarsi atgailaudamas pripažino jis, – vadas privalo pagalvoti apie genčiai gresiančius pavojus. Šis jaunuolis dėkingas už naudingas išmintingo vado pamokas.

Brunas pajuto, kaip įtampa išsisklaidė. Tiesą sakant, jis niekada rimtai neketino pakeisti Braudo kuo nors kitu. Šiaip ar taip vaikinas buvo jo moters sūnus, mylimas jo vaikas. Susivaldyti ne visada lengva,

pagalvojo vadas prisimindamas savo paties susierzinimą. Braudui tiesiog sekasi šiek tiek sunkiau negu daugeliui, bet jis tobulėja.

– Džiaugiuosi, kad supratai, Braudai. Kai tapsi vadu, būsi atsakingas už visos genties saugumą bei gerovę.

Bruno komentaras ne tik leido Braudui suprasti, jog jis vis dar tebėra vado įpėdinis, bet ir nuramino kitus medžiotojus. Jie jautėsi kur kas saugiau žinodami, jog teisinga tradicinė genties hierarchija, o kartu ir jų pačių vieta joje, išliks tokia, kokia buvusi. Didžiausią nerimą visiems jiems keldavo nežinomybė ir netikrumas dėl ateities.

– Kaip tik apie genties gerovę aš ir galvojau, – mostelėjo Braudas. – Nenoriu turėti gentyje medžioti nesugebančio vyro. Kokia nauda ateityje būtų iš Ailos sūnaus? Nepaklusnumu ji nusipelnė griežtos bausmės, o jeigu jau nori būti prakeikta, tuomet ir pati liks patenkinta tokiu sprendimu. Be jų mums bus kur kas geriau. Aila tyčia sulaužė genties tradicijas, todėl nenusipelnė gyventi. Jos sūnus išsigimęs, todėl taip pat nevertas gyvenimo.

Aplink susibūrę medžiotojai pritariamai subruzdo. Racionaliuose Braudo argumentuose Brunas įžvelgė nenuoširdumo šešėlį, tačiau užmerkė akis. Jųdviejų priešiškumui išsisklaidžius vadas nebenorėjo kurstyti jo iš naujo. Atvira nesantaika ir kivirčai su porininkės sūnumi Bruną liūdino ir trikdė ne ką mažiau negu visus kitus.

Vadas suvokė, jog atėjo pats tinkamiausias metas pareikšti pritarimą, tačiau kažkodėl vis dar delsė. Taip ir reikia pasielgti, mąstė jis. Aila nuo pat pradžių buvo gyva bėda. Aišku, Iza labai nusimins, tačiau aš jai nepažadėjau pasigailėti nė vieno iš jų, tik pasakiau apsvarstysiąs visas galimybes. Aš nė neteigiau, jog jai sugrįžus apžiūrėčiau kūdikį, kas galėjo tikėtis, kad ji ims ir sugrįš? Čia ir slypi problema: aš niekada nežinau, ko iš jos tikėtis. Jei širdgėla Izą palaužtų, mes dar turime Ubą. Šiaip ar taip, ji priklauso Izos kraujo linijai, be to, galėtų daug ko išmokti iš kitų gydytojų genčių sambūryje.

Ar Brakas išties labai jau nukentės, jei Ailos nešiojama berniuko sielos dalelė numirs kartu su Aila? Braudas nesuka dėl to galvos, kodėl aš turėčiau nerimauti? Jis teisus, moteris nusipelnė griežčiausios bausmės, argi ne? Tokia stipri meilė kūdikiui netgi nėra normali. Senų moteriškių pasakos nieko nereiškia. Ji netgi neįžvelgia savo sūnaus išsigimimo. Ko gero, taip ir neatgavo proto. Argi gimdymas gali būti toks jau skausmingas? Vyrai juk veikiausiai patiria kur kas daugiau kančių. Ne vienam yra tekę sunkiai sužeistam per medžioklę įveikti ilgą kelią namo. Aišku, Aila tėra tik moteris, todėl iš jos nedera nė tikėtis pernelyg didelės ištvermės. Kažin, ar toli buvo nuėjusi? Juk urvas, apie kurį užsiminė, negalėtų būti itin toli nuo čia. Gimdydama ji vos nenumirė, buvo pernelyg nusilpusi ir nebūtų įstengusi toli nueiti... tik kodėl tuomet mums nepavyko jos rasti?

Be to, jeigu jai bus leista gyventi, man teks vestis ją į genčių susibūrimą. Ką pamanys kitų genčių žmonės? Jei leisiu gyventi išsigimusiam vaikui, bus tik dar blogiau. Mirties nuosprendis būtų teisingiausia išeitis. Visi taip mano. Galbūt jai dingus iš akiračio ir Braudas nebekeltų tiek rūpesčių, išmoktų tvardytis. Jis – bebaimis medžiotojas ir taptų neprilygstamu vadu, jei tik pasidarytų šiek tiek atsakingesnis ir truputėlį geriau valdytųsi. Gal man derėtų priimti šį sprendimą Braudo labui? Be jos mano moters sūnui veikiausiai imtų geriau sektis. Pasmerkdamas ją pasielgsiu teisingai ir deramai, argi ne?

– Aš apsisprendžiau, – davė ženklą Brunas. – Rytoj – vardo suteikimo diena. Vos prašvitus, saulei dar nepatekėjus...

– Brunai! – pertraukė šamanas.

Iki šiol raganius į pokalbį nesikišo, po Ailos kūdikio gimimo jo apskritai beveik niekas nematė. Didžiąją laiko dalį senukas praleisdavo mažojoje dvasių buveinėje perkratinėdamas savo sielą ir ieškodamas Ailos veiksmų paaiškinimo. Jis žinojo, kaip stipriai mergina stengėsi prisitaikyti prie genties gyvenimo būdo, ir manė, jog jai pavyko.

Senasis dvasininkas buvo tikras, kad griebtis pastarojo kraštutinumo moterį pastūmėjo kažkas, ko jis iki galo nesuvokė.

– Prieš tau prisiimant įsipareigojimus kalbės šamanas.

Vadas įsistebeilijo į kerėtoją ir kaip visada į paslaptingą jo miną. Brunui niekada nepavykdavo peržvelgti šamano veido. Ar jis pasakys ką nors, į ką neatsižvelgiau? Aš apsisprendžiau ją prakeikti, ir Krebas tai žino.

– Šamanas gali kalbėti, – mostelėjo vadas.

– Aila neturi porininko, ją visuomet aprūpindavau aš, vadinasi, esu už ją atsakingas. Jei leisi, kalbėsiu jos porininko vardu.

– Kalbėk, jei pageidauji, šamane, tačiau ką gali pridurti? Aš jau pagalvojau ir apie karštą jos meilę kūdikiui, ir apie kančias, kurias patyrė, kad jo susilauktų. Suprantu, kaip bus sunku Izai, žinau, jog sielvartas gali pakirsti jos jėgas ir sveikatą. Apsvarsčiau kiekvieną įmanomą jos veiksmų pateisinimą, tačiau faktai lieka faktais. Ji pamynė genties papročius. Jos kūdikį vyrai laiko nepriimtinu. Braudas pakankamai aiškiai išdėstė, jog nei vienas, nei kitas nenusipelnė gyventi.

Šamanas atsistojo ir nušveitė į šalį lazdą. Į sunkų lokio kailį įsisupęs raganius atrodė įspūdingai. Tik keli vyresnieji vyrai ir Brunas pažinojo jį dar tuomet, kai nebuvo šamanas, o visi kiti regėjo tik galingiausią iš visų dvasininkų, dvasių ir žmonių pasaulio tarpininką, kurio iškalba ir charizma per apeigas keldavo baimingą pagarbą. Jis gynė gentį nuo nematomų, už atakuojantį žvėrį kur kas pavojingesnių ir nuožmesnių jėgų, galinčių narsiausią medžiotoją paversti tirtančiu bailiu. Visi iki vieno jautėsi gerokai saugesni žinodami, jog ne kas kitas, o jis yra jų genties šamanas, kiekvienam iš jų bent kartą gyvenime teko patirti stingdančią baimę regint jo magiją bei galią, ir tik vienintelis Guvas drįso pagalvoti apie galimybę apsikeisti su juo vietomis.

Šamanas vienui vienas stovėjo tarp genties žmonių ir baisios nežinomybės ir taip tarytum pats tapo tos nežinomybės dalimi. Subtili šventumo aura gaubė jį ir kasdieniame gyvenime. Net ir sėdinčio prie savo

ugniakuro savų moterų apsuptyje gentainiai nelaikė jo eiliniu žmogumi. Jis buvo didesnis už kitus, buvo kitoks, jis buvo didysis šamanas.

Kai šiurpą keliantis dvasininkas grėsmingu žvilgsniu nužvelgė visus paeiliui, neliko nė vieno, neišskiriant nė paties Bruno, kuris nesusigūžė viduje staiga suvokęs, jog moteris, kurią jie pasmerkė mirčiai, gyveno jo ugniavietėje. Paprastai savo įtaigos galiomis šamanas naudodavosi tik per apeigas, tačiau šįkart nusprendė jas pasitelkti. Galiausiai jis atsisuko į Bruną.

– Moters porininkas turi teisę užtarti išsigimusį vaiką. Aš prašau tavęs pasigailėti Ailos sūnaus ir palikti jį gyvą, o vaiko labui prašau leisti gyventi ir motinai.

Visos iki tol apsvarstytos racionalios priežastys, skatinančios pasigailėti Ailos, dabar įgavo kur kas daugiau svorio, o mirtį jai lėmę argumentai kaipmat nublanko. Jis vos nepareiškė pritarimo paveiktas vien paties šamano prašymo, tik tvirtas Bruno būdas padėjo jam susilaikyti. Juk jis šiaip ar taip buvo vadas ir negalėjo taip lengvai kapituliuoti visų vyrų akivaizdoje, nors stipriai troško pasiduoti galingai burtininko įtakai.

Pastebėjęs, kaip dvejonę Bruno veide pakeitė nepajudinamas ryžtas, šamanas ūmai persimainė. Nežemiška aureolė išblėso, jis virto į lokio kailį įsisupusiu luošu senuku, besistengiančiu stovėti kuo tiesiau ant vienos sveikos kojos be savosios lazdos. Prabilo jis įprastiniais gestais, pabrėždamas juos šiurkštokais kasdienės kalbos žodžiais. Veidas atrodė ryžtingas, bet kartu keistai pažeidžiamas.

– Brunai, nuo tada, kai radome Ailą, ji gyvena prie mano židinio. Manau, kiekvienas sutiks, jog genties vyro etaloną moterys ir vaikai susikuria žvelgdami į savosios ugniavietės šeimininką. Jis jiems tampa tobulo vyro pavyzdžiu. Ailai pavyzdžiu tapau aš, etaloną ji susikūrė stebėdama mane.

Aš esu išsigimęs, Brunai, tad ar reikia stebėtis, jog šalia nesveiko vyro užaugusiai moteriai sunku įžvelgti ir pripažinti savo kūdikio iš-

sigimimą? Man trūksta akies ir rankos, viena mano kūno pusė susisukusi ir silpna. Aš nuo pat gimimo esu tarytum pusiau žmogus. Ailai žvelgė į mane kaip į normalų. Jos sūnelio kūnas yra sveikas. Vaikas turi dvi akis, dvi puikias rankas, dvi kojas. Kaip galime tikėtis, kad ji įžvelgs kūdikio išsigimimą?

Aš buvau atsakingas už jos auklėjimą, todėl turiu prisiimti kaltę už jos nusižengimus. Ne kas kitas, o aš pražiopsojau nežymius jos nukrypimus nuo genties normų. Aš netgi įkalbėjau tave, Brunai, juos pateisinti. Aš esu šamanas. Tu pasikliovei manimi ir patikėjai manuoju dvasių norų išaiškinimu. Nemanau, kad elgėmės labai neteisingai. Kartais jai buvo išties sunku, bet, mano supratimu, ji tapo dora genties moterimi. Dabar man atrodo, kad būdavau jai pernelyg atlaidus, kad deramai neišaiškinau, kokias pareigas ji privalo prisiimti. Retai ją peikdavau ir niekada nesušerdavau per ausį. Dažniausiai leisdavau jai elgtis savo pačios nuožiūra. Dabar moteriai tenka mokėti už mano aplaidumą. Tačiau negalėjau elgtis griežčiau.

Aš niekada neturėjau porininkės. Galėjau išsirinkti moterį, ir ji būtų privalėjusi gyventi su manimi, tačiau to nepadariau. Ar žinai kodėl? Brunai, ar numanai, kaip moterys į mane žiūri? Ar pastebėjai, kaip jos manęs vengia? Jaunystėje aš, kaip ir kiti vyrai, dažnai patirdavau vyrišką poreikį ir troškau jį patenkinti, tačiau moterims kaskart atsukant nugarą, idant nepamatytų mano signalo, pamažu išmokau kontroliuoti savo reikmes. Niekada jėga neverčiau moters suartėti, nes visos jos krūptelėdavo vos pamačiusios susisukusį, išsigimusį mano kūną ir pasibodėjusios nusigręždavo.

O Aila niekada nenusisuko nuo manęs. Man pirmą kartą prisiartinus ji ištiesusi rankutę panoro mane paliesti. Ji nebijojo manęs, nesibjaurėjo. Ji neverčiama apgaubė mane švelnumu ir apkabino. Kaip galėjau ją mušti, Brunai?

Gentyje gyvenu nuo pat gimimo, tačiau medžioti neišmokau. Argi vienarankis luošys įstengtų medžioti? Aš buvau našta, kiti iš manęs

šaipėsi, pravardžiuodavo moterimi. Dabar esu šamanas, pašaipos liovėsi, tačiau vyriškumo ceremonijos taip ir nepatyriau. Brunai, aš nesu netgi pusiau vyras, apskritai nesu vyras. Vienintelė Aila mane gerbia ir myli... ne kaip kerėtoją, o kaip vyrą, kaip normalų, sveiką žmogų. Aš irgi ją myliu lyg niekada neturėtos savos porininkės vaiką.

Krebas staigiai nusimetė persikreipusį, neišsivysčiusį, nugeibusį kūną dengusį apsiaustą ir iškėlė aukštyn visada slepiamą rankos bigę.

– Brunai, štai kokį vyrą Aila visuomet laikė normaliu, štai koks vyras tapo jai etalonu. Tokį tad žmogų ji myli ir lygina su savo sūnumi. Pažvelk į mane, broli! Ar aš nusipelniau gyventi? Nejaugi Ailos sūnus vertas mažiau?

Miglotoje priešaušrio šviesoje genties žmonės ėmė rinktis lauke priešais urvą. Smulki dulksna nublizgino uolas bei medžius ir nusėdo mažyčiais lašeliais žmonių plaukuose ir barzdose. Kalnus gaubiantis rūkas plonytėmis garbanų gijomis leidosi žemyn, telkėsi įdubose ir užmaskavo visus tolesnių objektų kontūrus. Vos įžiūrima virtusi aukšta uolos ketera rytuose neryškiai kyšojo iš pamažu blėstančios tamsos ir miglos jūros.

Aila atmerktomis akimis tebegulėjo savo guolyje ant kailių urvo prietemoje ir stebėjo patylomis aplink ugniakurą triūsiančias Izą su Uba, kurios kurstė žarijas ir kaitė vandenį ryto arbatai. Šalia gulintis kūdikis per miegus čepsėjo lūpytėmis. Motina nemiegojo visą naktį. Pasimatymo su Iza sukeltas džiugesys netruko išgaruoti užleisdamas vietą nevilties kupinam nerimui. Mėginimai užmegzti pokalbį išsyk sužlugdavo, todėl trys Krebo ugniavietės moterys visą ilgą dieną po Ailos sugrįžimo praleido neperžengdamos akmenų ribos ir bendraudamos bei dalydamosi širdgėla vien tik akimis.

Krebas į savojo židinio teritoriją nekėlė kojos, tačiau Aila kartą sutiko jo žvilgsnį, kai šamanas išėjo iš mažojo kambarėlio ir patraukė į Bruno sušauktą susirinkimą. Jis skubiai nusisuko neatsiliepdamas į nebylų jos prašymą, tačiau moteris spėjo švelnioje, vaiskioje senuko akyje įžvelgti meilę bei gailestį. Kai atokiame urvo kampelyje atsargiais mostais pasikalbėjęs su Brunu šamanas nuskubėjo į dvasių buveinę, jos su Iza sunerimusios supratingai susižvalgė. Vadas priėmė sprendimą, ir Krebas nuėjo ruoštis apeigoms. Daugiau raganiaus moterys nebeišvydo.

Iza atnešė jaunai motinai arbatos pažįstamame kauliniame puodelyje, iš kurio ši gerdavo jau kelerius metus, o jai ėmus siurbčioti atsisėdo šalia. Uba irgi prisiartino, nors paguosti tegalėjo tiktai savo buvimu.

– Beveik visi jau išėjo laukan, verčiau eikime ir mes, – mostelėjo Iza paimdama iš įdukros rankų puodelį.

Aila linktelėjo. Ji atsistojo, įvyniojo į kailį sūnų ir pakėlusi nuo lovos užsimetė ant pečių savo apsiaustą. Prasiveržti besikėsinančių ašarų sudrėkintomis akimis moteris pažvelgė į Izą, paskui į Ubą ir vos tramdydama raudą palinko jų pusėn. Visos trys stipriai apsikabino, o paskui nepakeliamo sunkumo prislėgta širdimi, vilkdama kojas Aila išėjo iš urvo.

Kai nuleidusi akis į žemę pamatė daugybę kulnų, kojų pirštų įspaudų bei laisvo apavo paliktų žymių, Ailą apėmė keistas jausmas prisiminus, jog lygiai taip pat prieš dvejus metus ji sekė Krebui įkandin pasitikti savosios lemties. Reikėjo jam tada prakeikti mane visam laikui, pagalvojo. Matyt, aš jau gimiau būti prakeikta, kitaip argi tektų kęsti visa tai dar kartą? Šįsyk iškeliausiu į dvasių pasaulį. Žinau augalą, nuo kurio mudu užmigsime ir nebeprabusime, bent jau ne šiame pasaulyje. Aš greitai viską baigsiu, ir mes nukeliausime į anapus drauge.

Prisiartinusi prie Bruno ji susmuko ant žemės ir įsistebeilijo į pažįstamas, purvinu kailiu apmuturiuotas kojas. Pamažėle švito, netrukus turėjo patekėti saulė. Brunui teks paskubėti, pagalvojo ji ir pajuto

plekštelėjimą per petį. Lėtai pakėlusi akis Aila pažvelgė į barzdotą veidą. Vadas prabilo be jokių įžangų:

– Moterie, tu sąmoningai nusižengei genties papročiams ir turi būti nubausta, – griežtai mostelėjo jis. Aila linktelėjo. Jis kalbėjo tiesą. – Genties moterie Aila, tu prakeikiama. Niekas tavęs nematys ir niekas negirdės. Tu pasmerkiama moteriškajai atskirčiai ir negalėsi peržengti savojo rūpintojo ugniavietės ribų tol, kol mėnulis vėl pasieks tą pačią fazę, kuri yra dabar.

Aila žvelgė į rūsčiaveidį vadą apstulbusi, netikėdama savo akimis. Moteriškoji atskirtis! Ne visiškas, besąlygiškas atstūmimas, o tik laikina izoliacija Krebo ugniavietės teritorijoje. Na ir kas, kad visiems kitiems genties nariams ištisą mėnesį ji tarytum neegzistuos, jeigu tebeturės Izą, Ubą ir Krebą?! O paskui vėl taps pilnaverte bendruomenės nare kaip ir bet kuri kita moteris. Vis dėlto Brunas dar nebaigė.

– Be to, už bausmę tau uždraudžiama medžioti ir net kalbėti apie medžioklę, kol gentis sugrįš iš genčių sambūrio. Iki medžiams numetant lapus tu negalėsi laisvai vaikščioti kur nori neturėdama svarbaus reikalo. Kai eisi ieškoti gydymo magijai reikalingų augalų privalėsi kaskart man pasakyti kur eini ir sugrįžti tiksliai sutartu laiku. Prieš palikdama urvo teritoriją turėsi prašyti mano leidimo. Ir dar parodysi man urvą, kuriame slėpeisi.

– Taip, taip, žinoma, padarysiu viską, – pritariamai linkčiojo Aila plevendama euforijos debesyje, tačiau netrukus nuskambėję vado žodžiai pervėrė ją it ledinė žaibo strėlė ir akimoju ištirpusi pakili nuotaika virto beribiu nevilties srautu.

– Dar reikia išspręsti tavo išsigimusio sūnaus problemą, kuri ir paskatino tave nusikalsti. Niekada daugiau nedrįsk versti vyro apsispręsti prieš jo paties valią, jau nekalbant apie vadą. Nė vienai moteriai jokiomis aplinkybėmis nedera prievarta ko nors reikalauti iš vyro, – ištarė Brunas ir davė ženklą.

Desperatiškai spausdama kūdikį Aila pažvelgė ta pačia kryptimi, kuria žiūrėjo vadas. Ji negalėjo atiduoti jiems vaikelio, negalėjo, ir viskas. Motina pamatė iš urvo iššlubčiojantį šamaną. Kai šiam nusimetus lokio kailį pasirodė rankos bige prie juosmens tvirtai prispaustas pintas, raudonai nudažytas dubuo, jai į veidą plūstelėjo neišpasakyto džiaugsmo banga. Ji vėl atsigrįžo į Bruną, vis dar dvejodama, ar akys jos neapgauna.

– Tačiau moteriai leidžiama prašyti, – baigė Brunas. – Šamanas laukia, Aila. Jei jau tavo sūnus taps genties nariu, jam reikia turėti vardą.

Pašokusi ant kojų Aila nuskuodė prie dvasininko, ištraukusi iš po apsiausto kūdikį iškėlė jį nuogą aukštyn ir suklupo Krebui prie kojų. Nuo šiltos motinos krūtinės atitraukto ir drėgnos vėsos nutvilkyto kūdikio klyksmą verždamiesi pro miglą pasveikino iš už kalvagūbrio ką tik išnirusios saulės spinduliai.

Vardas! Apie vardą ji nė nepagalvojo, nė nespėjo pradėti svarstyti, kokį vardą Krebas išrinks jos sūnui. Šamanas formaliais mostais pakvietė genties totemų dvasias, paskui įkišo ranką į dubenį ir pasėmė žiupsnelį raudonos masės.

– Durkas – ištarė garsiai, nustelbdamas energingą sušalusio, pikto kūdikio verksmą. – Berniuko vardas yra Durkas.

Taip taręs dvasininkas nubrėžė raudoną brūkšnį nuo vaiko antakių linkių iki mažutės nosytės galiuko.

– Durkas, – pakartojo Aila ir priglaudusi ėmė šildyti sūnų.

Durkas, pagalvojo patylom. Visai kaip Durkas iš legendos. Krebas žinojo, kad šis vardas man patinka labiausiai. Daugelį genties narių toks neįprastas pasirinkimas nustebino. Kita vertus, ko gero, iš žilos senovės glūdumos sugrąžintas, paslaptingumu dvelkiantis vardas tiko berniukui, kurio likimas gyvenimo pradžioje kybojo ant plauko.

– Durkas, – patvirtino pirmasis nusidriekusioje eilėje stovintis Brunas.

Ailai pasirodė, tarytum pastebėjo švelnumo žiburėlius griežto, išdidaus vado akyse, kai dėkinga pažvelgė į jį. Daugelis veidų pro ašaras susiliejo į vientisą masę. Kad ir kaip stengėsi, raudos nepavyko numalšinti, tad tiesiog nuleido galvą slėpdama šlapiuojančias akis.

Negaliu patikėti, sukosi galvoje, tiesiog negaliu patikėti. Ar visa tai iš tiesų vyksta? Tu turi vardą, mano kūdiki? Brunas tave pripažino, mano sūnau? Ar tik aš nesapnuoju? Ji prisiminė žvilgantį radinį – blizgaus pirito gabalėlį, kurį įsidėjo į amuletą. Tai buvo ženklas. Didysis urvini liūte, tai išties buvo ženklas. Pastarąją amuleto dalelę nuo šiol ji brangino labiausiai.

– Durkas, – išgirdo ji Izos balsą ir pakėlė akis. Moters veidas spindėjo ne ką mažesniu džiaugsmu nei jos pačios, tik vyresniosios akys išliko sausos.

– Durkas, – ištarė Uba ir skubiu mostu pridūrė: – Aš be galo džiaugiuosi.

– Durkas, – nuskambėjo pašaipiai.

Dirstelėjusi Aila spėjo pamatyti nusisukantį Braudą. Staiga ji prisiminė keistą mintį apie tai, kokiu būdu vyrai pradeda kūdikius, dingtelėjusią besislapstant mažajame urve, ir nusipurtė pagalvojusi, jog Braudas gali turėti ką nors bendro su jos vaikeliu. Užsiėmusi motina nė nepastebėjo nebylios Bruno ir Braudo kovos. Jaunasis medžiotojas ketino atsisakyti pripažinti jauniausią genties narį, ir tik griežtas vienareikšmis vado mostas privertė jį paklusti. Aila nulydėjo akimis vyrą, kuris nukiūtino šalin piktai sugniaužęs kumščius.

Kaip jis galėjo? Braudas patraukė į mišką trokšdamas būti kuo toliau nuo atgrasios scenos. Kaip jis galėjo? Bergždžiai stengdamasis išlieti susikaupusį įniršį vyras paspyrė pasipainiojusį rąstą ir šis triukšmingai nusirito šlaitu žemyn. Kaip galėjo? Pakėlęs storą šaką iš visų jėgų tėškė ją į medžio kamieną. Kaip jis galėjo? Kaip? Braudas vis kartojo ir kartojo šį klausimą mintyse, talžydamas kumščiu samanų patalą. Kaip jis galėjo leisti jai gyventi ir dar pripažinti kūdikį? Kaip jis galėjo šitaip pasielgti?

22

– Iza! Iza! Eikš greičiau! Pažvelk į Durką!

Sugriebusi už rankos Aila nusitempė gydytoją prie urvo angos.

– Kas nutiko? – skubėdama mostu paklausė moteris. – Ar jis vėl paspringo? Gal užsigavo?

– Ne, neužsigavo. Žiūrėk! – išdidžiai mostelėjo Aila joms prisiartinus prie Krebo ugniakuro. – Jis pats laiko galvutę!

Ant pilvuko gulintis kūdikis žvelgė į moteris didelėmis rimtomis akimis, kurios baigė prarasti naujagimiams būdingą neapibrėžtą spalvą ir darėsi rudos kaip genties žmonių. Iš paskutiniųjų laikoma galvutė siūbavo į šalis, o galiausiai švelniai bumbtelėjo atgal ant kailinio pakloto. Vaikiukas įsibruko burnon kumštelį ir įniko garsiai čiulpti nekreipdamas nė menkiausio dėmesio į sąmyšį, kurį sukėlė jo pastangos.

– Jeigu jau jam pavyko nulaikyti galvutę tokiame ankstyvame amžiuje, paūgėjęs jis tikrai ją laikys, ar ne? – džiugiai paklausė Aila.

– Kol kas nepuoselėk itin didelių vilčių, – atsiliepė Iza, – bet tai išties geras ženklas.

Žvelgdamas į tolį jam būdingu mąsliu žvilgsniu į urvą įkrypavo šamanas.

– Krebai! – bėgdama artyn šūktelėjo Aila staigiai pažadindama jį iš apmąstymų. – Durkas pakėlė galvutę, juk taip, Iza?

Gydytoja pritariamai linktelėjo.

– Hmmm, – numykė dvasininkas. – Jeigu berniukas jau tiek sustiprėjo, manau, atėjo metas.

– Koks metas?

– Aš kaip tik svarsčiau, jog reikėtų atlikti totemo apeigas. Vaikas dar truputį mažokas, bet mane aplankė keli ryškūs potyriai. Berniuko totemas man apsireiškė kuo aiškiausiai, todėl nebėra ko laukti. Vėliau visus užgrius pasiruošimo darbai, taigi reikia surengti ceremoniją dar prieš genčių sambūrį. Kelionė vaikui gali tapti nesėkminga, jei jo totemas neturės namų, – žvilgtelėjęs į gydytoją šamanas dar kai ką prisiminė: – Iza, ar turi pakankamai šaknų sambūrio apeigoms? Aš nežinau, kiek genčių susirinks. Po pastarojo karto viena gentis persikėlė toliau į rytus ir svarstė apie galimybę aplenkti kalnus iš pietų. Kelionė būtų tolimesnė, tačiau šiek tiek lengvesnė. Jų šamanas prieštaravo, o jo padėjėjas norėjo keliauti. Būtinai pasiimk užtektinai šaknų.

– Aš neisiu į genčių sambūrį, Krebai, – akivaizdžiai nusiminusi pasakė ji. – Nepajėgsiu nukeliauti tokio ilgo kelio. Aš liksiu urve.

Iš tikrųjų, koks aš nenuovokus, pagalvojo raganius žvelgdamas į sulysusią, pražilusią gydytoją. Iza negali eiti. Kodėl anksčiau apie tai nepagalvojau? Ji pernelyg ligota. Jau maniau, kad paliks mus pernai rudenį, neįsivaizduoju, kaip Aila prikėlė ją iš ligos patalo. O kaip apeigos? Tiktai Izos giminės moterys žino ypatingojo gėrimo paslaptį. Uba per jauna, gydytoja gali būti tik moteris. Aila! O kaipgi Aila? Iza gali ją išmokyti prieš mums išvykstant. Juk ji vis tiek netrukus taps gydytoja?

Krebas vertinamai įsižiūrėjo į jauną moterį, pasilenkusią pakelti vaikelio, ir staiga išvydo ją visai kitaip negu regėjo daugelį metų. Ar jie ją pripažins? Jis pasistengė pamatyti ją kitų genčių žmonių akimis. Plokščią veidą gaubė už ausų užkišti ir per vidurį nelygiai perskirti šviesūs plaukai, kuriuos nuo antakių skyrė plati kakta. Kūnas buvo aiškiai moteriškas, bet pernelyg laibas, išskyrus šiek tiek nudribusį pilvą. Ištiesusi ilgas, tiesias kojas ūgiu jaunoji motina gerokai lenkė jį.

Ji nepanaši į genties moteris, pagalvojo dvasininkas. Ji susilauks didžiulio dėmesio, ir daugelis, deja, veikiausiai žvelgs nepalankiai. Ko gero, teks užmiršti ceremoniją. Kiti šamanai gali nepanorėti priimti gėrimo iš Ailos rankų. Bet juk pamėginti niekas nedraudžia. Jei tik Uba būtų bent kiek vyresnė. Gal Iza galėtų mokyti jas abi, nors abejoju, ar nesuaugusi mergaičiukė jiems pasirodys priimtinesnė už moterį, gimusią kitiems. Manau, reikia pasikalbėti su Brunu. Jei jau ketinu sukviesti dvasias į Durko totemo apeigas, kartu galime atlikti ir Ailos tapsmo gydytoja ritualą.

– Turiu susitikti su Brunu, – staigiai mostelėjo šamanas ir nudrožė prie vado ugnies. Pakeliui stabtelėjo ir atsigręžė į Izą: – Manau, tau derėtų išmokyti gaminti gėrimą ir Ailą, ir Ubą, nors nesu tikras, ar iš to bus naudos.

– Iza, aš niekur nerandu dubenėlio, kurį prašei perduoti šeimininkų genties gydytojai, – susinervinusi mostelėjo Aila išraususi šalia guolio sukrautas maisto, kailio bei įvairių reikmenų krūvas. – Viską apieškojau.

– Tu jį jau įsidėjai, Aila. Nurimk, vaikeli. Laiko dar yra užtektinai. Brunas nesileis į kelionę, kol nebaigs valgyti. Verčiau atsisėsk ir pasistiprink pati, košė jau baigia ataušti. Uba, tu irgi užkąsk, – Iza pakraipė galvą. – Nėra jokio reikalo blaškytis. Juk vakar vakare peržiūrėjome nešulius, viskas sukrauta.

Ant demblio įsitaisęs Krebas laikė pasisodinęs ant kelių Durką ir linksmai stebėjo paskutiniųjų minučių sambrūzdį.

– Tu elgiesi ne ką geriau už jas, Iza. Gal pati prisėsk ir pavalgyk?

– Jums išėjus aš turėsiu marias laiko, – atsakė toji.

Krebas atrėmė mažylį į savo petį. Durkas smalsiai apsidairė iš naujo patogaus stebėjimo punkto.

– Žiūrėk, kaip sustiprėjo kūdikio kaklas, – pastebėjo Iza. – Dabar jis be vargo nulaiko galvutę. Net sunku patikėti. Po totemo apeigų vaikas sparčiai stiprėja. Leisk man jį paimti, visą vasarą neturėsiu progos džiaugtis mažyliu.

– Matyt, todėl pilkasis vilkas ragino mane kuo greičiau atlikti ceremoniją, – mostelėjo Krebas. – Jis norėjo padėti kūdikiui.

Krebas vėl atsisėdo ir nužvelgė nedidelę šeimyną, kurios patriarchas buvo. Nors niekada to neparodė, bet jis visuomet troško sukurti šeimą, kaip ir kiti vyrai. Ir štai, sulaukęs senyvo amžiaus, šamanas turėjo dvi mylinčias moteris, nuoširdžiai besirūpinančias jo gerove, mergaitę, sekančią jų pėdomis, ir sveiką mažutį berniuką, kurį galėjo myluoti, kaip kadaise myluodavo abi mergaites. Žynys jau kalbėjosi su Brunu apie vaiko mokymą. Vadas negalėjo leisti vyriškos lyties genties nariui užaugti be reikiamų įgūdžių. Pripažindamas berniuką Brunas žinojo, kad šis gyvens prie Krebo židinio, ir jautėsi už jį atsakingas. Aila tryško begaliniu dėkingumu, kai per Durko totemo ceremoniją Brunas paskelbė, girdi, pats asmeniškai pasirūpinsiąs kūdikio treniravimu, jei šis sustiprės ir galės medžioti. Apie geresnį mokytoją savo sūnui ji nė svajoti negalėjo.

Pilkasis vilkas – berniukui puikiai tinkamas totemas, mąstė Krebas, tačiau man iškyla vienas klausimas. Kai kurie vilkai gyvena gaujomis, o kai kurie yra vienišiai, atsiskyrėliai. Kuriems iš jų priklauso Durko totemas?

Kai viskas buvo sukrauta, saugiai surišta į ryšulius ir užkelta jaunai moteriai bei mergaitei ant pečių, visi būreliu išėjo iš urvo. Iza paskutinį kartą apkabino nosyte jai į kaklą tuojau pat įsikniaubusį kūdikį, padėjo Ailai jį pasirišti nešiojimo skraiste, o paskui kai ką išsitraukė iš apsiausto klosčių.

– Čia tau, Aila, nešiok jį, nes nuo šiol esi genties gydytoja, – ištarė moteris įteikdama jai raudonai nudažytą krepšį, pilną ypatingųjų šaknelių. – Ar prisimeni kiekvieną žingsnį? Nieko nevalia praleisti. Labai

norėčiau tau parodyti, tačiau burtų negalima naudoti praktikuojantis, gėrimas pernelyg šventas, todėl nevalia išpilti, ir naudojamas jis ne per paprastas, o tik per itin reikšmingas apeigas. Neužmiršk, magiją sukuria ne vien šaknys, rūpestingai ruošti turėsi ne vien gėrimą, bet ir pati save.

Uba ir Aila linktelėjo pastarajai perėmus vertingąjį reliktą ir įsidėjus į medicinos krepšį. Ūdros kailio maišą Iza padovanojo moteriai tą dieną, kai toji tapo gydytoja. Žvelgdama į jį kaskart prisimindavo tą, kurį Krebas kadaise sudegino. Aila suspaudė delne amuletą ir užčiuopė jau penktąją sudėtinę dalį – juodo piroliuzito gabaliuką, kurį nuo šiol nešiojosi maišelyje šalia trijų sulipusių pirito gumulėlių, raudonai nudažyto mamuto ilties ovalo, pilvakojo moliusko fosilijos ir raudonos ochros luistelio.

Per ceremoniją Aila tapo kiekvieno genties nario, o Didžiajam Lokiui leidus, ir visų urvinio lokio genčių bendrai, sielos patikėtine bei globėja. Jos kūnas buvo paženklintas juodu tepalu, pagamintu iš juodo akmens miltelių kaitinant sumaišytų su taukais. Tik rengiantis reikšmingiausiems ir patiems švenčiausiems ritualams gydytojos kūnas būdavo išdažomas juodai ir tik gydytojoms buvo leidžiama amulete nešiotis juodąjį akmenį.

Aila troško, kad Iza keliautų kartu, ir nerimavo palikdama ją urve. Trapų moters kūną purtantys kosulio priepuoliai tolydžio dažnėjo.

– Iza, ar esi tikra, kad tau viskas bus gerai? – skubiai spustelėjusi glėbyje motiną mostu paklausė Aila. – Tu vis stipriau kosi.

– Žiemą kosulys visuomet sustiprėja, o vasarą atslūgsta, juk žinai. Be to, judvi su Uba prikasėte visą krūvą debesylo šaknų. Manau, artimiausiose apylinkėse nepalikote nė vieno augalėlio. Gervuogės šiemet irgi veikiausiai neužderės, kadangi iškapstėte visas šaknis, kurias aš sumaišysiu su žiedais ir virsiuosi arbatą. Dėl manęs nesijaudinkite, aš pasveiksiu, – patikino Iza.

Tačiau Aila pastebėjo, kad vaistai teikė tik menką laikiną palengvėjimą. Senutė gydytoja augalais gydėsi jau ne vienerius metus, tačiau įsisenėjusios džiovos šie bemaž nebeveikė.

– Saulėtomis dienomis būtinai išeik į lauką pakvėpuoti ir daug ilsėkis, – primygtinai patarinėjo Aila. – Daug darbų neturėsi, maisto ir malkų palikta pakankamai. Nuo žvėrių bei piktųjų dvasių saugančią ugnį gali pakurstyti ir Zougas su Dorvu, o maisto pagamins Aba.

– Taigi, taigi, – linkčiojo Iza. – O dabar paskubėk, Brunas jau pasirengęs iškeliauti.

Aila nuskubėjo į savo įprastą vietą virtinės gale, ir visi atsigręžę sužiuro nepajudėdami iš vietos.

– Aila, – mostelėjo Iza. – Žmonės negali pradėti kelionės, kol tu neužėmei reikiamos vietos.

Susidrovėjusi jaunoji gydytoja nubidzeno į moterų grupelės priešakį. Buvo visai užmiršusi naująjį savo statusą. Rausdama iš gėdos atsistojo priešais Ebrą. Jautėsi nesmagiai, manė nesanti nusipelniusi eiti pirmoji. Ji atsiprašydama mostelėjo vado porininkei, tačiau Ebra seniausiai įprato stovėti antra. Kita vertus, buvo keista priešais save matyti Ailą Izos vietoje, moteris susimąstė, ar pati bepajėgs nukeliauti į kitą genčių sambūrį.

Iza ir kiti trys senukai, jau per silpni leistis į ilgą kelią, paėjėjo drauge iki pat kalnagūbrio ir sustoję lydėjo gentainius akimis, kol šie virto mažyčiais taškeliais apačioje nusidriekusioje lygumoje. Paskui sugrįžo į ištuštėjusį urvą. Aba su Dorvu nebedalyvavo nė ankstesniajame genčių sambūryje ir patys stebėjosi sulaukę dar vieno, tačiau Zougas ir Iza susibūrimą praleido pirmą kartą. Nors Zougas vis dar kartais išeidavo pamedžioti svaidykle, vis dažniau grįždavo tuščiomis rankomis, o Dorvas suprastėjus regėjimui apskritai nebemedžiojo.

Senolių ketveriukė susispietė aplink ugnį prie urvo angos, nors diena buvo pakankamai šilta. Nė vienas nepratarė nė žodžio. Staigaus priepuolio ištikta Iza iškosėjo didelį gniužulą kruvinų gleivių. Ligonė

patraukė prie savojo ugniakuro pailsėti, kiti neilgai trukus irgi nukiūtino vidun ir tingiai įsitaisė kiekvienas prie savo židinio. Jie nedegė būsimosios ilgos kelionės entuziazmu, jų nelaukė susitikimas su seniai matytais draugais bei giminaičiais iš kitų genčių. Senoliai žinojo, kad prasidėjusią vasarą užpildys nepakeliama vienatvė.

Traukiant į rytus ankstyvos vasaros gaivą, viešpatavusią nuosaikaus klimato zonoje šalia urvo, pakeitė stepių kaitra. Aplink neliko sodria žaluma pasidengusių medžių bei krūmų, nė spygliuočių, pasipuošusių šviesiais dygliukais šakų galuose ir viršūnėse. Juos pakeitė iki horizonto nusidriekusios sparčiai augančios, krūtinę siekiančios žolės, jau spėjusios prarasti tyrą pavasarinį žalumą ir įgavusios gelsvą atspalvį. Per beribę stepę traukiančių žmonių kojos minkštai grimzdo į sudžiūvusios pernykštės žolės kilimą, o įkandin kurį laiką vilnijantis ribuliavimas žymėjo nueitą kelią. Giedrą dangų tik retkarčiais užtemdydavo vienas kitas debesėlis, o griaustinis kartkartėmis nudundėdavo nebent tolumoje. Vandens pasitaikydavo retai, todėl keliautojai sustodavo prisipildyti indų prie kiekvieno upelio nežinodami, ar pavyks jo rasti netoli būsimos nakvynės vietos.

Brunas žygiavo sparčiu žingsniu, kartu šiek tiek taikydamasis prie lėčiau einančių žygio dalyvių. Vis dėlto iki šeimininkų genties buveinės rytinės žemyno dalies kalnuose laukė dar ilgas kelias. Krebui iš pradžių sekėsi sunkiai, tačiau laukiantis didysis sambūris ir ypatingos apeigos, kurioms jis turėjo vadovauti, teikė senukui dvasinių jėgų. Nors jo kūnas buvo luošas, nugeibęs, dar labiau nusilpnintas artrito, galingas didžiojo raganiaus protas veikė nepriekaištingai. Saulės šiluma ir skausmą malšinantys Ailos augalai palengvino sąnarių skausmą,

o nuo mankštos po kurio laiko sustiprėjo net ir paprastai menkai naudojamos nesveikos kojos raumenys.

Pamažu kelionė virto varginančia rutina, viena sekinanti diena keitė kitą. Metų laikai pasikeitė taip palaipsniui, jog jie nė nepastebėjo, kada maloniai kaitri saulė virto svilinančiu liepsnos kamuoliu, o išdegusioje bekraštėje lygumoje po gelsvai pilku apdulkėjusiu dangumi teliko nesvetingi pilkšvai rudos žemės, sudžiūvusios žolės plotai bei plikos uolos. Ištisas tris dienas akis jiems griaužė dūmai bei pelenai, nepaliaujamų vėjų nešami iš įsismarkavusių stepių gaisrų pusės. Kartais pasitaikydavo apeiti didžiules stumbrų, milžiniškų šakotaragių elnių, arklių bei laukinių asilų bandas, kiek rečiau sutikdavo antilopių saigų, kurioms ragai lenktais galiukais augo iš paties viršugalvio, bekraštės ganyklos išmaitindavo tūkstančius žolėdžių.

Dar gerokai prieš pasiekiant pelkėtą sąsmauką, jungiančią pusiasalį su žemynu, per kurią pamažu iš šiaurės skverbėsi sekli sūri jūra, tolumoje iškilo milžiniška antrųjų pagal dydį žemėje kalnų grandinė. Net ir žemiausias viršukalnes iki pusės dengė ledas, kurio svilinanti lygumų kaitra neįstengė pasiekti.

Kai stepės monotoniją paįvairino žemos apskritos kalvos, kur ne kur apaugusios varpinėmis žolėmis – eraičinu bei ašuote – Brunas žinojo, kad sūriosios pelkės jau nebetoli. Nuo geležies rūdos gausos raudonai nusidažiusi čionykštė žemė buvo laikoma šventa. Jie traukė siauresniąja sąsmaukos dalimi. Pagrindinė pusiasalio ir žemyno jungtis driekėsi šiek tiek šiauriau ir ribojosi su mažesne vidine jūra.

Dvi dienas jie klampojo per dvokiančius sūrstelėjusius liūnus, apsupti uodų spiečių, kartkartėmis perbrisdami kelią užkertančius griovius, kol galų gale pasiekė didžiąją žemę. Netrukus žemaūgiai pelkynų ąžuoliukai bei skroblai užleido vietą malonią paunksnę teikiančioms ąžuolų giraitėms. Keliautojai perėjo keletą bukų miškelių, tarp kurių augo keli kaštainiai, o paskui pasiekė mišrų mišką, sudarytą daugiausia iš ąžuolų, bukų bei kukmedžių, aplink kuriuos raizgėsi gebenės bei

raganės. Pasiekus su klevais bei skroblais sumišusių kėnių ir balteglių zoną vijoklinių augalų gerokai sumažėjo. Vakarinė žemyno dalis buvo pati drėgniausia, čia augo tankiausi miškai, o amžinojo sniego danga buvo pati ploniausia.

Žmonių žvilgsniai neretai užkliūdavo už besiganančių girios stumbrų, tauriųjų elnių, stirnų, briedžių. Ne kartą teko pamatyti šerną, lapę, barsuką, vilką, lūšį, leopardą, laukinę katę ir įvairių kitokių smulkesnių gyvūnų, tačiau nepastebėjo nė vienos voverės. Aila jautė, jog šiuose kalnuose tarytum kažko trūksta, kol suvokė pasigedusi pažįstamų gyvūnėlių. Kita vertus, pastarųjų stygių su kaupu kompensavo pirmoji pažintis su urviniu lokiu.

Brunas kilstelėjo rankas sustabdydamas būrį, o paskui parodė į medžio kamieną nugarą besikasantį milžinišką gauruotą meškiną. Net vaikai pajuto pagarbią baimę, kai visa gentis sužiuro į milžinišką vegetarą. Vien jo išvaizda darė nemenką įspūdį. Aplink urvą dunksančiuose kalnuose gyvenantys rudieji lokiai vidutiniškai siekdavo iki šimto šešiasdešimties kilogramų, o štai vasarą dar ganėtinai liesas urvinio lokio patinas svėrė bemaž penkis šimtus. Vėlyvą rudenį kaupdamas atsargas žiemai žvėris sustorėdavo, kartu gerokai padidėdavo ir svoris. Genties vyrus ūgiu padaras pranoko maždaug tris kartus, o dėl milžiniškos galvos ir gauruoto kailio atrodė dar didesnis. Tingiai trindamas nugarą į šiurkščią senos kerplėšos žievę milžinas, rodos, nė nepastebėjo visai čia pat sustingusių žmonių. Gamtoje jis beveik neturėjo priešų, todėl paprasčiausiai ignoruodavo aplinkinius. Genties žmonėms geriau pažįstami rudieji lokiai sulaužydavo elniui sprandą vienu galingu priešakinės letenos smūgiu... ko tuomet laukti iš šio galiūno? Jam pasipriešinti galėjo nebent kitas toks pat patinas per rują arba jauniklius ginanti patelė, kuriai paprastai pavykdavo įveikti užpuoliką.

Vis dėlto keliautojus pakerėjo ne vien įspūdinga žvėries išvaizda bei dydis. Jiems prieš akis stovėjo Didžioji meška – gyvas genties dvasios simbolis. Šį padarą jie laikė savo gimine, pačios jų esybės įsikūnijimu.

Vien jo kaulai buvo tokie šventi, jog įstengė apsaugoti nuo negandų ir blogio. Jų jaučiamas artumas buvo dvasinis ir turėjo kur kas didesnę reikšmę už fizinę giminystę. Urvinio lokio dvasia vienijo visas gentis į vieną visumą ir įprasmino sambūrius, į kuriuos traukdami jie įveikdavo ilgiausią kelią. Jo esybė pavertė šiuos žmones Urvinio lokio gentimi.

Galų gale milžinui nusibodo kasytis, arba gal niežulys nurimo, todėl žvėris išsitiesė visu ūgiu, paėjėjo kelis žingsnius, nusileido ant keturių ir prikišęs snukį prie žemės dramblotais šuoliais nukūrė šalin. Nors bauginančio dydžio, urvinis lokys buvo taikus padaras ir užpulti galėjo nebent gerokai supykdytas.

– Ar čia buvo didžioji meška? – nesitverdama nuostaba mostelėjo Uba.

– Taigi, ji pati, – patvirtino Krebas. – O kai nuvyksime į vietą, pamatysi dar vieną urvinį lokį.

– Ar šeimininkų gentis iš tiesų laiko narve gyvą urvinį lokį? – paklausė Aila. – Jis toks milžiniškas.

Jaunoji moteris žinojo, jog genčių sambūrio šeimininkai tradiciškai sugaudavo urvinio lokio jauniklį ir užaugindavo jį narve.

– Dabar jis tikriausiai laikomas lauke, tačiau kai buvo mažas, gyveno urve ir buvo auginamas kaip vaikas. Kiekvienos ugniavietės šeimininkai penėdavo jį tada, kada tik žvėris užsimanydavo. Kai kurios gentys tikina, jog urviniai lokiai netgi truputį pramoksta kalbėti, tačiau mums rengiant genčių susibūrimą aš buvau dar mažas ir menkai atsimenu, todėl negaliu pasakyti, ar tai tiesa. Lokiui paūgėjus jis patupdomas į narvą, kad nieko nesužeistų, tačiau žmonės ir toliau peni jį gardžiais kąsneliais ir kaskart paglosto eidami pro šalį, leisdami suprasti, jog meškinas yra mylimas. Per Lokio apeigas jis bus pagerbtas ir nuneš mūsų žinią į dvasių pasaulį, – paaiškino Krebas.

Ne kartą girdėtas pasakojimas po tiesioginio susidūrimo su urviniu lokiu įgavo naują prasmę visiems jauniesiems genties nariams, kurie nebuvo arba neprisiminė ankstesniojo genčių sambūrio.

– Kada mes tapsime sambūrio šeimininkais ir galėsime auginti urvinį lokį? – paklausė Uba.

– Tada, kai ateis mūsų eilė arba jei eilės sulaukusi gentis negalės surengti susirinkimo. Tačiau gentys retai praleidžia progą šeimininkauti, nors medžiotojams tenka sukarti ilgą kelią, surasti jauniklį ir atimti jį iš mirtinai pavojingos motinos lokės. Šių metų sambūrio šeimininkams ypač pasisekė. Urviniai lokiai vis dar tebegyvena jų apylinkėse. Anksčiau jie padėdavo kitoms gentims susirasti lokį, o dabar atėjo jų eilė. Aplink mūsų urvą šių žvėrių nebėra, nors kadaise jie, matyt, ten gyveno, jei jau aptikome urve didžiosios meškos kaulus, – atsakė šamanas.

– O jeigu numatytiems šeimininkams iškiltų kliūčių ir susibūrimą rengtų mūsų gentis, kaip kiti mus surastų? – pasidomėjo Aila. – Juk mes gyvename naujame urve.

– Mes pasiųstume bėgūnus į artimiausią gentį, kad paskleistų naujieną bei praneštų, kur yra naujasis urvas, arba suteiktume galimybę kitai genčiai.

Brunui davus ženklą žmonės vėl patraukė į priekį. Eidamas pro medį, į kurį kasėsi nugarą urvinis lokys, Krebas įdėmiai jį apžiūrėjo ir aptiko prie šiurkščios žievės prikibusius kelis gaurų kuokštelius. Prilaikydamas dantimis jis rūpestingai suvyniojo plaukelius į lapą ir paslėpė tarp apsiausto klosčių. Gyvo laukinio gaurai padėdavo sukurti ypač galingus kerus.

Po kurio laiko milžiniškus žemutinių prieškalnių spygliuočius išstūmė žemesni, kresni kalnų medžiai, o kopiant vis aukščiau atsivėrė kvapą gniaužiantis dar iš lygumos matytų viršukalnių vaizdas. Prasidėjo tankūs beržynai, pažeme driekėsi kadagiai, žydėjo gausiai pumpurais apkibusios rožinės azalijos, skaisčia savo spalva puošiančios ryškią gamtos žalumą kartu su gausybe įvairių kitų žiedų: dėmėtų oranžinių tigrinių lelijų, šviesiai violetinių ir rausvų sinavadų, mėlynų ir purpurinių vikių, alyvinių vilkdalgių, mėlynų gencijonų, geltonų našlaičių

bei raktažolių ir įvairiausių formų baltų gėlių. Pietiniai kalnai, kaip ir tuo pačiu metu susiformavęs žemutiniame pusiasalio gale dunksantis kalnų masyvas, ledynmečio periodu tapo saugiu prieglobsčiu florai bei faunai.

Už neaukštomis viksvomis apžėlusių pievų prasidėjo krūmokšniai ir žemaūgių medelių miškai, kuriuose ganėsi kalnų ožkos bei didžiaragiai muflonai. Galiausiai keliautojai pasiekė gerai pramintą stačiu šlaitu žemyn besileidžiantį taką. Šeimininkų genties vyrams tekdavo sukarti netrumpą kelią, kol pasiekdavo medžioklei tinkamas atviras šiaurines lygumas, tačiau džiaugdamiesi sėkmę nešančiu urvinių lokių artumu žmonės nekreipė dėmesio į nepatogumus. Su vikriais miško gyvūnais susiduriančius medžiotojus sunkumai skatino tapti labiau įgudusiais.

Pastebėję iš už kelio posūkio išnirusius Bruną ir Grodą žmonės bėgte pasileido pasitikti atvykėlių, o išvydę Ailą sustojo kaip įbesti. Užmiršę visą gyvenimą ugdomą įprotį nespoksoti, visi iki vieno nemandagiai įsistebeilijo į jauną moterį. Genčiai patylomis suėjus į atvirą plotą šalia urvo, pasitinkančiuosius dar labiau apstulbino nepažįstamosios vieta moterų priešakyje. Nors Krebas ją iš anksto perspėjo, vis dėlto Aila nebuvo pasirengusi nei savo sukeltai sensacijai, nei pribloškiančiam minios vaizdui. Aplink keistą nematytą moterį susispietė per du šimtus nustėrusių žiūrovų. Aila per visą savo gyvenimą nebuvo mačiusi tokios daugybės žmonių, juolab susibūrusių vienoje vietoje.

Jie sustojo priešais žemėn giliai suvarytų ir tarpusavyje tvirtai surištų storų baslių aptvarą. Viduje tupėjo kelionėje sutikto urvinio lokio giminaitis, tik šis buvo dar didesnis. Trejus metus iš rankos gausiai penėtas milžinas tapo ramių, prijaukintu padaru ir per dienų dienas tingiai drybsodavo narve dėl nutukimo bemaž nė neįstengdamas pakilti. Nedidukei genčiai tekdavo triūsti išsijuosus, norint išmaitinti milžinišką lokį taip ilgai. Gausiai lankytojų dovanojamas maistas, įrankiai bei kailiai nekompensuodavo didžiulio pasišventimo reikalaujančių

pastangų, tačiau nebuvo nė vieno, kuris nepavydėtų šeimininkų genčiai ir su nekantrumu nelauktų savo eilės atlikti didžiai garbingą pareigą bei pelnyti už tai dvasinę palaimą.

Urvinis lokys persisuko pasižiūrėti, kas sukėlė sąmyšį, vildamasis sulaukti dar daugiau skanėstų. Spūsties ir kartu milžiniškos meškos išgąsdinta Uba skubiai prisišliejo prie Ailos. Prisiartinę šeimininkų genties vadas bei šamanas atlikę pasisveikino mostus tuojau pat piktai pasiteiravo:

– Brunai, kodėl atsivedei į genčių sambūrį svetimą žmogų?

– Ši moteris priklauso genčiai, Norgai, ji yra gydytoja, Izos įpėdinė, – slėpdamas susijaudinimą apsimestinai ramiai atsakė Brunas.

Kilo visuotinis šurmulys, įnirtingai sukruto susirinkusiųjų rankos.

– Negalimas daiktas! – sumosavo šamanas. – Kaip ji gali priklausyti genčiai, jei gimė kitiems?

– Ji iš tiesų priklauso genčiai, – lygiai taip pat tvirtai kaip ir Brunas atsakė didysis šamanas ir įrėmė į šeimininkų vadą grėsmingą žvilgsnį. – Ar tu manimi abejoji, Norgai?

Nesmagiai pasijutęs Norgas dirstelėjo į savo šamaną, tačiau pamatęs tokį pat sutrikusį veidą suprato paramos nesulauksiąs.

– Norgai, mes atkeliavome iš labai toli ir esame pavargę, – pareiškė Brunas. – Manau, dabar ne pats tinkamiausias metas aptarinėti tokius dalykus. Ar tavo urve neatsiras vietos svečiams?

Stojo įtampos kupina akimirka. Norgui atsisakius juos priimti, genčiai neliktų kitos išeities, tik apsigręžti ir sukarti tą patį ilgą kelią atgalios. Šitaip pasielgęs vadas sulaužytų bet kokias svetingumo normas, tačiau leidęs įžengti Ailai į urvą pripažintų ją esant genties moterimi ir suteiktų Brunui pranašumo. Norgas vėl pažvelgė į savo kerėtoją, o paskui į galingą vienaakį didįjį šamaną ir į labiausiai gerbiamos genties vadą. Jeigu jau didysis šamanas taip pasakė, ką jis gali padaryti?

Norgas davė ženklą savo porininkei parodyti Bruno genčiai jiems paruoštą vietą ir įžengė vidun kartu su Brunu bei didžiuoju šamanu.

Šeimininkų urvo anga buvo siauresnė už įėjimą į jų namus, o ir pats urvas vos įėjus pasirodė ankštesnis. Tačiau kitaip nei Bruno genties urve, kurį sudarė viena didelė bendra patalpa ir apeigoms skirtas mažas kambarėlis, čia į kalno gilumą driekėsi daugybė tuneliais sujungtų salių, iš kurių dauguma buvo nenaudojamos ir nė neapžiūrėtos. Vietos visiems svečiams čia užteko į valias, nors didžiosios dalies patalpų nepasiekė pro angą sklindanti šviesa. Bruno gentis gavo antrą iš priekio kambarį ir įsikūrė vienoje jo pusėje. Ši patogi patalpa atitiko aukštą jų statusą. Kelios kitos gentys jau spėjo įsikurti tolėliau, o garbinga vieta turėjo būti laikoma jiems iki pat Lokio šventės pradžios. Tik tada, kai taptų galutinai aišku, jog Bruno žmonės nepasirodys, patalpa būtų buvusi užleista antrai pagal rangą genčiai.

Bendro lyderio visos gentys neturėjo, tačiau egzistavo tam tikra hierarchija, panašiai kaip ir genčių viduje, todėl aukščiausią padėtį užimančios genties vadas iš tiesų buvo ir visų vadas vien todėl, kad buvo aukščiausią rangą turintis sambūrio narys. Tačiau absoliučios valdžios ši padėtis jam nieku gyvu nesuteikė. Gentys buvo pernelyg atskiros. Visoms joms vadovavo nepriklausomi, valdingi vyrai, įpratę būti įstatymu patys sau ir susitinkantys su kitais vadais tik kartą per septynerius metus. Jie neskubėdavo nusileisti didesniam autoritetui, besąlygiškai paklusdavo tik tradicijoms bei dvasių pasauliui. Kiekvienos genties vieta hierarchijos grandinėje, kartu ir viršiausiasis vadas paaiškėdavo per genčių sambūrį.

Genties statusą lemdavo daugelis veiksnių, įvairios varžybos šiuo atveju turėjo daugiau įtakos už apeigas. Norėdami išlikti žmonės privalėjo bendradarbiauti, išmokti klusnumo ir griežtos savitvardos, visas šias savybes padėdavo ugdyti genčių tarpusavio varžymasis, kuris dar turėjo ir kitą pranašumą. Rungtyniaudami pagal taisykles jie išliedavo susikaupusį įkarštį ir taip išvengdavo rimtų tarpusavio konfliktų. Gentims susitikus varžybomis virsdavo beveik visos veiklos sritys. Vyrai eidavo imtynių, svaidyklėmis svaidydavo akmenis, suko bolas,

apsiginklavę kuokomis bandė rankos stiprumą, lenktyniaudavo, bėgdavo lenktynių kartu dar ir mėtydami ietis, gamino įrankius, šoko, sekė pasakas bei pasitelkę abu pastaruosius sugebėjimus vaidindavo dramatiškus spektaklius, atkuriančius medžioklės scenas.

Nors moterų varžyboms nebuvo teikiama tiek reikšmės kaip vyrų, jos irgi rungtyniaudavo tarpusavyje. Didžioji šventė suteikdavo galimybę pademonstruoti kulinarinius sugebėjimus. Šeimininkų genčiai atgabentos dovanos pirmiausia būdavo išdėliojamos atvirame lauke, kad kitos galėtų jas kritiškai apžiūrėti, ištyrinėti ir bendru sutarimu įvertinti. Dėmesio sulaukdavo patys įvairiausi dirbiniai: minkštos, lanksčios odos, purūs kailiai, vandens nepraleidžiantys krepšiai, pintinės, subtiliai ir dailiai nupinti dembliai, žaliaminės odos arba žievės indai, virvės iš sausgyslių, pluoštinių augalų arba gyvūnų plaukų, ilgi, tolygaus platumo ir itin tvirti diržai, ypač glotnūs mediniai dubenėliai, lėkštės iš kaulo arba plonai nupjauto rąsto, puodeliai, samčiai, gobtuvai, kepurės, apavas, rankų įmovos ir kitokie apdarai; lyginami buvo netgi kūdikiai. Moterų apdovanojimai nebuvo skelbiami garsiai ir akivaizdžiai, įvertinimą atspindėdavo subtilios veido išraiškos, mostai arba tam tikra poza, tačiau pelnyta garbė dėl to nė kiek nesumenkdavo, vidutiniai darbai buvo aiškiai atskiriami nuo gerų, o patys puikiausi sulaukdavo ypatingų pagyrimų.

Gydytojos bei šamano padėtis irgi darė įtaką bendrajam statusui. Iza ir Krebas gerokai prisidėjo prie pirmaujančios Bruno genties pozicijos, kurią išlaikė jau kelios pasikeitusios kartos, todėl tapęs vadu Brunas jau iškart turėjo šiokio tokio pranašumo. Nors buvo ir kitų veiksnių, lemiamą vaidmenį šiuo atveju vaidino paties vado sugebėjimai. Ir jei jau moterų varžybos vyko subtilia forma, vadovų meistriškumo vertinimas pasižymėjo kur kas didesniu rafinuotumu ir vyko neatvirai, tačiau visi apie tai žinojo.

Nugalėtoją iš dalies lemdavo tai, kaip kiekviena gentis pasirodydavo varžybose, per kurias paaiškėdavo vadovo sugebėjimas mokyti bei

motyvuoti savo medžiotojus toks pat svarbus buvo ir moterų darbštumas bei prideramas elgesys, liudijantis apie griežtą vadovo ranką. Tam tikros įtakos turėjo ir ištikimybė tradicijoms, tačiau lemtingą vaidmenį suvaidindavo paties vado būdo tvirtumas, kuris ir apibrėždavo jo bei visos genties viršenybę. Brunas suvokė, jog šįkart jo laukė rimtas išbandymas, nes atsivesdamas Ailą išmušė sau iš po kojų iki tol turėtą rimtą pagrindą.

Genčių sambūris kartu tapdavo proga pasimatyti su senais pažįstamais, giminaičiais iš kitų genčių, išpasakoti vieni kitiems paskalas bei naujienas, kurios vėliau kelerius metus linksmindavo juos ilgais šaltais žiemos vakarais. Savoje gentyje porininko nerandantis jaunimas irgi varžydavosi dėl dėmesio, nors susiporuoti galima buvo tik tuo atveju, jei moteris pasirodydavo esanti priimtina jaunuolio genties vadui. Kai kita gentis, juolab viršesnė, pasirinkdavo jauną moterį, jai tai būdavo didžiulė garbė, nors išsiskyrimas su artimaisiais ir suteikdavo abiem pusėms nemažai skausmo. Nepaisant Zougo rekomendacijų ir Izos įpėdinės padėties, pati senoji gydytoja abejojo, ar Ailai pavyks susirasti porininką. Kūdikis šiuo atžvilgiu galėjo netgi padėti, tačiau išsigimęs vaikas dar labiau sumenkino jos viltis.

Pati Aila apie porininko paieškas nė negalvojo. Visos moters mintys sukosi apie tai, kaip sukaupti drąsą prieš susitikimą su smalsia įtaria minia. Jos abi su Uba išpakavo daiktus ir užkūrė ugnį, kuri per viešnagę turėjo atstoti jiems namų židinį. Norgo porininkė pasirūpino, kad svečių ugniakurui bei ribai pažymėti skirti akmenys būtų patogiai sukrauti netoliese ir kad odinės vandens talpos gulėtų šalia. Aila be galo rūpestingai išdėliojo šeimininkams skirtas dovanas taip, kaip mokė Iza, ir darbų kokybė jau sulaukė dėmesio. Ji nusiplovė kelionės dulkes, apsisiautė švariu apsiaustu ir pamaitino kūdikį. Uba tuo metu nekantriai laukė. Mergaitei knietėjo apsižvalgyti ir įdėmiau įsižiūrėti į visus nematytus žmones, tačiau nedrįso susidurti su jais viena.

– Aila, pasiskubink, – mostelėjo ji. – Visi kiti jau lauke. Ar galėtum Durką papenėti vėliau? Gal verčiau pasišildykime saulės atokaitoje, užuot kiurksojusios tamsiame urve?

– Nenoriu, kad jis paleistų gerklę vos išėjus laukan. Juk žinai, kaip garsiai jis verkia. Žmonės pamanys, kad esu netikusi motina, – paaiškino Aila. – Nė kiek netrokštu leisti susidaryti jiems dar prastesnę nuomonę apie mane. Krebas perspėjo, kad susirinkusieji nustebs mane išvydę, tačiau man nė į galvą nešovė, kad jie gali suabejoti, ar leisti mums pasilikti. Ir nesitikėjau, kad visi į mane spoksos neatitraukdami akių.

– Šiaip ar taip, jie mus įsileido, o po Krebo ir Bruno paaiškinimo jau žino, kad esi genties moteris. Eime, Aila, juk negalėsi amžinai lindėti viduje, anksčiau ar vėliau teks su jais susitikti. Po kurio laiko jie prie tavęs pripras, kaip pripratome mes. Aš nė nepastebiu, kad tu atrodai kitaip. Tiesą sakant, net užmirštu mūsų skirtumus.

– Aš jau buvau šalia, kai tu gimei, Uba, o jie mane regi pirmą kartą. Ak, ką gi, vis tiek turėsiu visa tai ištverti. Eime. Neužmiršk paimti skanėsto urviniam lokiui.

Aila pakilo, priglaudė prie peties Durką ir tapšnodama berniukui per nugarytę nužingsniavo į priekį. Eidamos pro šalį jos pagarbiai mostelėjo Norgo porininkei. Moteris atsakė į pasveikinimą, o paskui skubiai nuleidusi akis grįžo prie darbo suvokusi, jog ėmė nemandagiai stebeilyti. Prisiartinusi prie angos Aila giliai atsikvėpė ir aukščiau iškėlė galvą, pasiryžusi nepaisyti smalsių žvilgsnių. Ji buvo visateisė pirmaujančios genties narė.

Išėjus į skaisčią saulės šviesą jaunosios moters ryžtas patyrė itin rimtą išbandymą. Visi iki vieno visų genčių žmonės rado pretekstą pasisukioti netoliese ir laukė pasirodančiosios keistuolės. Daugelis stengėsi nuslėpti susidomėjimą, tačiau didžioji dalis užmiršo elgesio normas arba tiesiog numojo į jas rankas ir vėpsojo pražioję burnas iš nuostabos. Aila jautė, kaip kaista skruostai. Ji perėmė Durką į kitą ranką, kad gautų progą nukreipti žvilgsnį į sūnų, o ne į jos pusėn atgręžtų veidų jūrą.

Laimė, kad motina žiūrėjo į berniuką. Šis jos veiksmas paskatino ir kitus atkreipti dėmesį į Durką, kurio anksčiau nepastebėjo šokiruoti pačios moters išvaizdos. Veido mimika ir diskretiškumu nepasižymintys gestai aiškiai parodė, ką sambūrio dalyviai mano apie jos vaiką, kuris gerokai skyrėsi nuo jų pačių kūdikių. Jei mažylis būtų atrodęs lygiai taip pat, kaip motina, dar būtų buvę pusę bėdos. Kad ir ką teigė Brunas ir didysis šamanas, Aila priklausė kitiems, todėl ir jos atžalai derėjo tokiai būti. Vis dėlto Durkas turėjo ir genties žmonių bruožų, kurie tik išryškino jo kitoniškumą. Tokiam aiškiai išsigimusiam kūdikiui nereikėjo leisti likti gyvam. Naujai atskleistas faktas sumenkino ne tik Ailos vertę, bet dar labiau pakenkė Bruno pozicijai.

Aila atgręžė nugarą nepritariamiems žvilgsniams bei žiopčiojančioms burnoms ir kartu su Uba patraukė apžiūrėti narve kiurksančio urvinio lokio. Pamačiusi besiartinančias viešnias milžiniška meška sunkiai pakilo ir iškišo letenas pro grotų plyšius laukdama vaišių. Lankytojos atsitraukė atatupstos, pamačiusios didžiulius storus ir gana bukus nagus, labiau pritaikytus rausti šaknis bei gumbavaisius, sudarančius storulės racioną, nei karstytis po medžius. Priešingai nei rudosios meškos, urviniai lokiai po medžius nelaipiojo, aukštai užsikabaroti pavykdavo nebent dar gana lengviems ir vikriems jaunikliams. Aila su Uba padėjo po obuolį ant žemės už storų virbų, kuriuos sudarė brandaus amžiaus medžių kamienai.

Be paliovos paikinamas padaras, užaugintas lyg mylimas vaikas ir niekada nejaučiantis alkio, buvo visiškai jaukus ir puikiai jautėsi žmonių draugijoje. Sumanus žvėris netruko suprati, jog tam tikrais veiksmais galima išsireikalauti ne vieną papildomą gardų kąsnelį. Jis atsisėdo ir sudėjęs letenas ėmė prašyti dar. Ailai šis komiškas judesys sukėlė juoką, bet ji laiku užgniaužė šypseną nenorėdama dar labiau šokiruoti aplinkinių.

– Dabar suprantu, kodėl gentys teigia, esą jų urviniai lokiai moka kalbėti, – mostelėjo Ubai. – Jis prašo dar, ar turi dar vieną obuolį?

Uba padavė jai dar vieną mažą, kietą apskritą vaisių. Šįkart Aila priėjo prie narvo ir padavė obuolį meškinui. Šis įsibruko skanumyną į burną, prisiartino prie grotų ir patrynė didžiulę gauruotą galvą į šakotą kamieną.

– Nori, kad tave pakasyčiau, senas smaližiau, – mostelėjo Aila.

Ji buvo perspėta, jog niekada nevalia jo akivaizdoje mostu ištarti „lokys", „urvinis lokys" arba „didžioji meška". Pašaukus žvėrį vienu iš tikrųjų vardu, šis suvoktų, jog nėra eilinis jį užauginusios genties narys ir prisimintų, kas esąs. Padaras vėl pavirstų laukiniu meškinu, sužlugtų Lokio apeigos, o kartu ir visa šventė. Moteris pakrapštė gauruočiui paausį.

– Tau malonu, ar ne, žiemos snaudaliau? – mostelėjo Aila ir pasiekė jos pusėn atgręžtą kitą ausį. – Norėdamas ir pats galėtum pasikasyti ausis, bet tingi... o gal nori dėmesio? Esi lyg didelis gauruotas kūdikis.

Aila dar kurį laiką krapštinėjo ir kasė didžiulę galvą, tačiau Durkui ištiesus rankutes į susitaršiusius gaurus kaipmat atsitraukė.

Ji buvo įpratusi glostyti urvan atsineštus mažus, sužeistus gyvūnėlius ir išsyk pastebėjo, jog šis gyvūnas labai į juos panašus, tik gerokai didesnis ir prijaukintas. Stovėdama už storų virbų moteris greitai liovėsi bijoti lokio, tačiau kūdikis buvo visai kas kita. Kai berniukas ištiesė mažas rankutes, norėdamas įsikibti į minkštą kailį, milžiniški nasrai ir naguotos letenos staiga ėmė atrodyti pavojingos.

– Kaip tu gali stovėti taip arti? – baimingai ir kartu pagarbiai mostelėjo Uba. – Man nedrąsu artintis prie narvo.

– Iš tiesų jis primena milžinišką geraširdį vaiką, bet aš užmiršau Durką. Žvėris gali sužeisti mažiuką draugišku krepštelėjimu. Kai prašo maisto arba dėmesio, jis tampa panašus į kūdikį, tačiau nenoriu nė pagalvoti, koks nuožmus gali tapti, kai supyksta, – pratarė Aila joms tolstant nuo narvo.

Ailos drąsa nustebino ne tik Ubą. Visos gentys stebėjo moterį. Daugelis lankytojų, ypač iš pradžių, nedrįso nė artintis prie gauruo-

tojo milžino. Paūgėję berniukai net susigalvojo žaidimą: jie žaibiškai pribėgdavo prie narvo ir paliesdavo lokį, taip pademonstruodami savo narsą. Vyrams rodyti baimės neleido išdidumas, nesvarbu, ar jautė ją, ar ne. Na, o šeimininkų genčiai nepriklausančios moterys apskritai retai artindavosi prie žvėries, jau nekalbant apie paausių kasymą prakišus ranką pro grotas. Nors šis poelgis nuomonės apie nepažįstamąją bemaž nepakeitė, bet privertė susirinkusiuosius susimąstyti.

Į valias prisižiūrėję į Ailą žmonės pradėjo pamažu skirstytis, bet ji vis dar pastebėdavo dėbčiojimus vogčiomis. Atviras vaikų žiopsojimas jos bemaž nejaudino. Mažieji visuomet pasižymėjo smalsumu ir domėdavosi nematytomis naujovėmis be jokių išankstinių nuostatų, įtarumo bei priešiškumo.

Aila su Uba patraukė į paunksnę po uolos iškyšuliu, priešais urvą aptvarkytos nuožulnios aikštelės pakraštyje. Iš tokio nuotolio jos galėjo stebėti kitų veiklą nepažeisdamos elgesio reikalavimų.

Ailą ir Ubą visuomet siejo ypatingas artumas. Aila nuo pat pradžių mergaitei buvo sesuo, motina ir kartu žaidimų draugė, tačiau jaunėlei pradėjus rimtai mokytis, o ypač, kai pasekė Ailą į mažąjį urvą, jų draugystė įgavo naują atspalvį, tapo lygiavertė. Jos buvo artimos bičiulės. Šešerių jau sulaukusi Uba pradėjo rodyti šiokį tokį susidomėjimą priešinga lytimi.

Jos sėdėjo įsitaisiusios vėsiame šešėlyje, per vidurį ant skepetos kniūbsčias gulėjo Durkas, judino rankutes ir kartkartėmis pakėlęs galvą apsidairydavo aplink. Per kelionę berniukas pradėjo burbuliuoti ir leisti garsus, kurių kiti genties kūdikiai niekada netardavo. Aila dėl to nerimavo, bet kartu jautė nepaaiškinamą džiaugsmą. Uba laidė komentarus apie vyresnius berniukus ir jaunus vyrus, o Aila draugiškai iš jos šaipėsi. Nebyliu bendru sutarimu nė viena neužsiminė apie galimus partnerius Ailai, nors pagal amžių porininko reikėjo kaip tik jai. Juodvi džiaugėsi, kad ilga kelionė baigėsi, ir spėliojo, kokios bus Lokio apeigos, mat ir viena, ir kita genčių sambūryje dalyvavo pirmą kartą.

Bičiulėms besišnekučiuojant prisiartino jauna moteris ir tyliais oficialiais universalios kalbos gestais paprašė leidimo prisijungti.

Draugės maloniai ją priėmė, iki tol niekas dar nebandė užmegzti su jomis draugiško kontakto, šis mėginimas buvo pirmasis. Jos pastebėjo moteriai prie krūtinės parištą kūdikį, tačiau vaikas miegojo ir motina stengėsi jo nepažadinti.

– Moters vardas yra Oda, – atsisėdusi formaliai mostelėjo ji ir rankos judesiu parodė norinti išgirsti jų vardus.

– Mergaitė vardu Uba, moteris vardu Aila, – abi pristatė jaunėlė.

– Ai... Aija? Man šis vardas nežinomas, – Odos dialektas ir ženklų kalba šiek tiek skyrėsi, tačiau esmę jos suprato.

– Tai ne genties vardas, – paaiškino šviesiaplaukė.

Ji suprato, jog daugeliui sunku ištarti jos vardą, net kai kurie jų genties nariai nesugebėdavo pasakyti teisingai.

Oda linktelėjo, iškėlė rankas, lyg ketintų kažką pasakyti, bet paskui apsigalvojo. Ji atrodė sumišusi ir nervinga. Galų gale mostelėjo Durko pusėn.

– Moteris mato, jog turi kūdikį, – prabilo kiek padelsusi. – Ar vaikas vyriškos, ar moteriškos lyties?

– Vyriškos. Vaikas vardu Durkas. Kaip Durkas iš legendos. Ar ši moteris girdėjo legendą apie Durką?

Odos akyse sužibo keistas palengvėjimas.

– Legendą moteris girdėjo, bet vardas jos gentyje retas.

– Mūsų gentyje jis irgi retas, bet vaikas nepaprastas, Durkas ypatingas, todėl vardas jam tinka, – išdidžiai ir šiek tiek iššaukiamai paaiškino Aila.

– Ši moteris turi kūdikį. Kūdikis moteriškos lyties. Jos vardas Ura, – tarytum kažko susierzinusi dvejodama sumosavo Oda.

Kurį laiką tvyrojo nejauki tyla.

– Ar kūdikis miega? Ši moteris norėtų pamatyti Urą, jei motina leistų, – galų gale kreipėsi Aila nežinodama, ką daugiau pasakyti nau-

jai pažįstamai, taip neryžtingai ir keistai demonstruojančiai draugiškumą.

Oda kelias akimirkas pasvarstė, paskui nusprendusi patenkinti prašymą iškėlė vaiką iš parištos skepetos ir padavė Ailai. Toji apstulbusi išplėtė akis. Ura buvo dar visai mažutė – matyt, gimė vos prieš mėnesį, tačiau aukštaūgę šviesiaplaukę nustebino ne mergytės amžius. Ura atrodė lygiai taip pat kaip Durkas, tarytum būtų jo sesutė! Odos kūdikį laisvai galėjai palaikyti Ailos vaiku!

Nuo sukrėtimo Ailai net galva apsvaigo. Kokiu būdu genties moteris susilaukė į jos mažylį panašios atžalos? Ji manė, jog Durkas yra kitoks, kadangi kartu priklauso ir genčiai, ir jai, tačiau, matyt, Brunas ir Krebas buvo teisūs. Durkas nėra kitoks, jis išsigimęs, kaip išsigimęs ir Odos kūdikis. Aila jautėsi sutrikusi, nusiminusi ir iš nevilties neįstengė nieko pasakyti. Tylą galiausiai pertraukė Uba.

– Tavo kūdikis labai panašus į Durką, Oda.

Uba užsimišusi liovėsi vartojusi oficialiąją kalbą, tačiau Oda ją suprato.

– Taip, – linktelėjo ji. – Pamačiusi Ailos kūdikį ši moteris labai nustebo. Štai kodėl aš... ši moteris panoro su tavimi pasikalbėti. Nesupratau, ar tu turi berniuką, ar mergaitę, bet vyliausi, kad vaikas vyriškos lyties.

– Kodėl? – mostelėjo Aila.

Oda dirstelėjo į mažylę šviesiaplaukės glėbyje.

– Mano duktė išsigimusi, – nežiūrėdama į Ailą mostu ištarė ji. – Baiminausi, kad užaugusi ji nesusiras poros. Koks vyras norės nenormalios moters? – Oda įsmeigė į Ailą maldaujantį žvilgsnį. – Kai aš... kai ši moteris pamatė tavo kūdikį, vyliausi, kad jis bus berniukas, kadangi tavo sūnui juk irgi bus nelengva susirasti porininkę.

Iki šiol Aila nebuvo pagalvojusi apie tai, kokia moteris ateityje tiktų Durkui. Oda teisi, veikiausiai jam bus sunku susirasti porą. Dabar ji suprato, kas paskatino Odą prie jų prisiartinti.

– Ar tavo duktė sveika? – paklausė ji. – Ar stipri?

Prieš atsakydama Oda nudelbė žvilgsnį į savo rankas.

– Kūdikis liesas, bet geros sveikatos. Tik kaklas silpnokas, – mostelėjo motina, – bet irgi pamažu stiprėja, – skubiai pridūrė.

Aila įdėmiau įsižiūrėjo į kūdikį ir akimis paprašiusi Odos leidimo kilstelėjo vystyklą. Kūdikis buvo kresnesnis už Durką ir šiuo atžvilgiu labiau panėšėjo į genties vaikus, tačiau smulkesnių kaulų. Kakta irgi buvo aukšta, galvos forma tokia pati, tačiau antakių linkiai kur kas siauresni. Noselė mažutė, o žandikaulis aiškiai žadėjo būti atsikišęs ir be smakro kaip genties žmonių. Mergaitės kakliukas buvo trumpesnis už Durko, bet ilgesnis už kitų kūdikių. Aila kilstelėjo mažylę nejučia prilaikydama galvutę ir pamatė pažįstamas ankstyvas pastangas laikyti galvą.

– Jos kaklas sustiprės, Oda. Durkas vos gimęs buvo dar silpnesnis, o pažvelk į jį dabar.

– Tikrai taip manai? – nudžiugo Oda. – Ši moteris prašo pirmosios genties gydytojos apsvarstyti, ar ši mergaitė ateityje bus gera porininke jos sūnui, – oficialiai kreipėsi motina.

– Aš manau, Ura taps puikia porininke Durkui, Oda.

– Tuomet paklausk savojo vyro, ar jis neprieštaraus.

– Aš neturiu vyro, – atsakė Aila.

– Vaje. Vadinasi, tavo sūnus nelaimingas, – nusivylusi mostelėjo Oda. – Kas jį mokys, jei nesi susiporavusi?

– Durkas nėra nelaimingas, – tvirtai pareiškė Aila. – Ne visi poros neturinčių moterų kūdikiai nelaimingi. Aš gyvenu prie didžiojo šamano ugniakuro. Jjis nemedžioja, tačiau pats Brunas pažadėjo mokyti mano sūnų. Jis taps puikiu medžiotoju ir geru aprūpintoju. Jis turi medžiotojui derantį totemą. Šamanas paskelbė, jog Durko totemas – pilkasis vilkas.

– Nesvarbu, geriau turėti nelaimingą porininką negu jokio, – nuolankiai pajudino rankas Oda. – Tikiuosi, tu teisi. Mūsų šamanas Uros

totemo dar neatskleidė, tačiau pilkasis vilkas pakankamai stiprus ir įveiks bet kurį moterišką totemą.

– Bet kurį, išskyrus Ailos, – įsiterpė Uba. – Ją pasirinko urvinis liūtas.

– Kaip tu apskritai susilaukei kūdikio? – apstulbo Oda. Mane globoja žiurkėnas, bet ir jis šį kartą įnirtingai grūmėsi. Laukdamasi pirmosios dukros tokių didelių sunkumų nepatyriau.

– Manasis nėštumas irgi buvo sudėtingas. O tu turi dar vieną dukterį? Ar ji normali?

– Buvo normali. Dabar ji vaikštinėja po aną pasaulį, – liūdnai sugestikuliavo Oda.

– Ar todėl Urai buvo leista gyventi? Stebiuosi, kad tau leido ją pasilikti, – prisipažino Aila.

– Nenorėjau jos pasilikti, bet porininkas mane privertė. Už bausmę, – prisipažino Oda.

– Už bausmę?

– Taip, – linktelėjo moteris. – Aš troškau mergaitės, nors mano vyras norėjo berniuko. Be galo karštai mylėjau savo pirmąją mažylę. Kai ji buvo nužudyta, svajojau susilaukti tokios pat mergytės. Anot mano porininko, Ura išsigimusi, nes per nėštumą mano galvoje sukosi nederamos mintys. Jis sako, girdi, jei būčiau norėjusi berniuko, būčiau pagimdžiusi normalų kūdikį. Vyras privertė mane ją pasilikti, kad visi matytų, jog esu netikusi moteris. Tačiau manęs jis neatsisakė, nes niekas kitas nebūtų norėjęs paimti manęs į porą.

– Aš nemanau, kad tu bloga, Oda, – užjaučiamai žvelgdama patikino Aila. – Iza laukdamasi Ubos irgi troško mergaitės. Ji man sakė, jog kasdien melsdavusi savo totemo mergaitės. Kaip mirė tavo pirmoji duktė?

– Ją nužudė vyras, – sumišusi nuraudo Oda. – Tas vyras atrodė panašus į tave, Aija, jis iš kitų.

Vyras iš kitų? Aila susimąstė. Vyras panašus į mane? Ji pajuto nugara perbėgantį šiurpą ir plaukus pasišiaušiant iš pašaknų. Moteris pastebėjo Odos sumišimą.

– Iza sako, jog aš gimusi kitiems, Oda, tačiau aš pati jų neprisimenu. Dabar aš priklausau genčiai, – padrąsino ji. – Kas tuomet nutiko?

– Aš kartu su kitom dviem moterim lydėjau vyrus į medžioklę. Mūsų gentis gyvena į šiaurę nuo čia, bet tąkart nukeliavome toliau į šiaurę nei paprastai. Vyrai anksti išvyko iš stovyklos, mes likome pririnkti malkų ir sausos žolės. Aplinkui sukosi daugybė musių, todėl džiovinant mėsą reikėjo nuolat kurstyti ugnį. Staiga į stovyklą įsiveržė nepažįstami vyrai. Jie norėjo patenkinti poreikį, bet nedavė mums ženklo. Jeigu būtų pasignalizavę, aš būčiau užėmusi reikiamą padėtį, bet įsibrovėliai nė nesuteikė man progos. Vyrai tiesiog sugriebė ir pargriovė mus. Jie elgėsi labai šiurkščiai ir nė neleido man paguldyti į šalį kūdikio. Tasai, kuris pastvėrė mane, nuplėšė mano apsiaustą ir parištą skepetą. Kūdikis nukrito, bet jis nepastebėjo.

Kai jis baigė, jo vietą ketino užimti kitas, bet šis pamatė mano mažylę. Pakėlė mergaitę ir įdavė man, bet dukrelė jau buvo negyva. Krisdama trinktelėjo galvą į akmenį. Paskui ją suradęs vyras garsiai ištarė daug žodžių, ir jie nuėjo. Sulaukusios sugrįžusių medžiotojų mes jiems viską papasakojome, ir jie iškart parvedė mus atgal į urvą. Mano vyras po šio įvykio buvo man geras, jis irgi gedėjo mano dukters. Labai džiaugiausi supratusi, kad mano totemas po netekties taip greitai vėl buvo nukautas. Manęs nė karto neaplankė moteriškos negandos. Maniau, jog totemas pasigailėjęs, kad praradau kūdikį, pasidavė ir leido susilaukti kito. Todėl ir norėjau dukters, bet man nederėjo trokšti mergaitės.

– Užjaučiu tave, – pratarė Aila. – Nežinau, ką daryčiau, jei netekčiau Durko, kartą vos jo nepraradau. Aš pasikalbėsiu su didžiuoju šamanu apie Urą, esu tikra, jog jis šnektelės su Brunu, nes šamanas labai myli mano sūnų. Tikiuosi, Brunas irgi pritars. Suporuoti juos bus lengviau negu ieškoti porininkės išsigimusiam vyrui savo gentyje.

– Ši moteris dėkoja gydytojai. Pažadu ją tinkamai išauklėti, Aija. Ji bus gera moteris, ne tokia kaip jos motina. Bruno gentis užima pirmaujančią padėtį, todėl, manau, mano vyras sutiks. Galbūt žinodamas, kad Uros laukia vieta Bruno gentyje, jis taip stipriai ant manęs nebepyks. Jis nuolat kartoja, girdi, mano duktė būsianti vien tik našta kitiems ir niekada neįgysianti padoraus statuso. Urai paūgėjus galėsiu jai pasakyti, jog jai neteks nerimauti dėl būsimos poros. Moteriai nėra lengva, kai nė vienas vyras jos nenori, – baigė Oda.

– Žinau, – atsakė šviesiaplaukė. – Ištaikiusi progą išsyk pasišnekėsiu su šamanu.

Odai išėjus Aila paskendo mintyse. Pajutusi, jog bičiulei reikia ramybės, Uba jos nebetrukdė.

Vargšelė Oda, ji buvo laiminga, turėjo gerą porininką ir normalų kūdikį. Paskui pasirodė svetimi vyrai ir viską sugadino. Kodėl jie negalėjo parodyti ženklo? Nejaugi nematė, kad Oda turi kūdikį? Vyrai iš kitų tokie pat bjaurybės kaip ir Braudas. Ne, dar blogesni. Braudas bent jau būtų leidęs saugiai paguldyti vaikelį. Nelemtas poreikis! Ir genties vyrai, ir tie kiti – visi jie vienodi!

Ailos mintys ėmė suktis apie kitus. Kitų vyrai, išvaizda panašūs į mane... kas yra kiti? Iza sakė, esą aš gimusi jiems, kodėl tuomet nieko neprisimenu apie kitus? Nė neįstengiu prisiminti, kaip jie atrodo. Kur gyvena? Kažin koks yra kitų vyras? Aila prisiminė savo atvaizdą ramiame tvenkinuko paviršiuje šalia urvo ir pamėgino įsivaizduoti vyrą savo pačios veidu. Vos pagalvojus apie vyrą galvoje išryškėjo Braudo paveikslas ir staigaus nušvitimo akimirką ratu skriejantys pakriki apmąstymai akimirksniu sustojo į vietas.

Vyrai iš kitų! Žinoma! Oda papasakojo, jog vienas atėjūnas patenkino savo poreikį su ja, o po šio įvykio ji nė karto nesulaukė moteriškos atskirties. Vėliau pagimdė Urą, lygiai kaip Durkas gimė po to, kai Braudas patenkino poreikį su manimi. Tasai vyras priklausė kitiems, aš irgi gimusi jiems, tačiau Oda ir Braudas priklauso genčiai. Ura išsi-

gimusi panašiai kaip ir Durkas. Mano sūnus iš dalies priklauso man, iš dalies genčiai, tokia pati yra ir Ura. Kitaip tariant, ji – tai dalelė Uros ir dalelė to, kuris nužudė jos pirmagimę. Braudas pradėjo Durką... savo varpa, o ne totemo dvasia.

Tačiau su Oda kartu buvusios kitos moterys išsigimusių atžalų nesusilaukė. Juk jeigu po kiekvienų vyro ir moters santykių atsirastų kūdikis, aplinkui būtų vien vaikai. Galbūt Krebas irgi teisus. Moters totemą reikia įveikti, tik ji nepraryja totemo esybės, vyras įbruka jį į vidų savo varpa, o paskui šis susimaišo su moters totemu. Vaiko prasidėjimas priklauso ne vien nuo vyrų, bet ir nuo moterų.

Kodėl manąjį būtinai turėjo pradėti Braudas? Aš troškau vaikelio, urvinis liūtas žinojo, kaip karštai jo troškau, tačiau juk Braudas manęs nekenčia. Durko jis irgi nekenčia. O kas kitas būtų galėjęs? Nė vienas vyras manimi nesidomi, nes esu bjauri. Braudas taip padarė tik todėl, kad suprato, kokie atgrasūs man santykiai su juo. Ar urvinis liūtas žinojo, kad Braudo totemas galų gale laimės? Matyt, jame slypi didelė galia, Oga jau turi du sūnus. Veikiausiai ir Braką su Grevu, kaip ir Durką, pradėjo Braudo varpa.

Ar jie tokiu atveju yra giminės? Broliai? Kaip Brunas ir Krebas? Turbūt Braudą pradėjo Brunas Ebros viduje. Arba kuris nors kitas vyras, juk galėjo pradėti bet kuris. Nors tikriausiai ne. Paprastai vado porininkei kiti vyrai neduoda ženklo, nes būtų nemandagu. Braudui irgi nepatinka Oga dalytis su kitais. Per mamuto medžioklę Krugas visuomet naudojosi Ovra. Jo poreikis būdavo akivaizdus, ir Guvas elgdavosi taktiškiau negu Braudas. Net ir Drugas kartą ar du parodė signalą Ovrai.

Jeigu Brunas pradėjo Braudą, o Braudas – Durką, tuomet išeitų, kad Durkas turi savyje dalelę Bruno, kartu ir Brako bei Grevo? Brunas ir Krebas yra broliai, juodu pagimdė ta pati motina, o pradėjo, ko gero, tas pats vyras. Jis irgi vadovavo genčiai. Ar tai reiškia, jog Durke

slypi ir dalelytė Krebo? O kaip Iza? Juk ji – jų sesuo. Aila papurtė galvą. Šis reikalas pernelyg painus, pagalvojo ji.

Šiaip ar taip, Braudas pradėjo Durką. Kažin ar tą pirmąjį kartą mano totemas paskatino Braudą duoti man ženklą? Patyriau tikrą siaubą, tačiau galbūt kitos išeities nebuvo? Matyt, mano totemas viską žinojo ir suplanavo. Jis žinojo, kaip troškau kūdikio, ir davė man ženklą, kad Durkas gyvens. Braudas neįtikėtinai įnirštų išgirdęs tokią naujieną. Jis manęs baisiausiai nekentė ir suteikė man tai, ko labiausiai troškau.

– Aila, – pertraukė įsibėgėjusių minčių virtinę Uba. – Ką tik mačiau, kaip Krebas su Brunu įėjo į urvą. Jau vėloka, reikėtų pagaminti ko nors užkąsti, Krebas tikriausiai išalko.

Durkas miegojo ant pakloto. Ailai jį pakėlus mažylis nubudo, bet netrukus vėl užsnūdo patogiai įsitaisęs motinai prie krūtinės. Esu tikra, jog Brunas leis Urai atsikraustyti ir tapti Durko porininke, pagalvojo moteris žingsniuodama į sambūrio šeimininkų urvą. Juodu vienas kitam tinka dar labiau, negu Oda suvokia. O kaip aš pati? Ar kada nors rasiu sau tinkamą vyrą?

23

Atvykus paskutinėms dviem gentims Aila vėl patyrė tą patį išbandymą, kaip ką tik atvykus, tik mažesnį. Aukšta šviesiaplaukė moteris susirinkusiems beveik dviem šimtams žmonių atrodė be galo keista. Dėmesio susilaukdavo kiekvienas jos žingsnis, o kiekvienas veiksmas – atidžios analizės. Nors jos išvaizda buvo išties nenormali, elgėsi keistuolė nepriekaištingai. Aila nepaprastai stengėsi niekam nesuteikti progos prie jos prikibti.

Ji neparodė nė vieno iš specifinių savo bruožų, kurie nejučia atsiskleisdavo namuose, kur jautėsi gerokai laisviau. Ji nesijuokė ir netgi nesišypsodavo. Ašaros nė sykio nesudrėkino akių. Moteris nevaikščiojo dideliais žingsniais, neatliko vikrių, plačių judesių rankomis, kurie išduotų nemoteriškus polinkius. Aila buvo tikras dorybės įsikūnijimas, pavyzdinga jauna motina, kurios elgesys niekam neužkliuvo, niekas, išskyrus jos pačios genties narius, nenumanė, jog ji galėtų iškrėsti ką nors nederamo. Pamažu keistuolė liovėsi jiems kliuvusi. Kaip ir numatė Uba, žmonės prie jos priprato. Gentims susitikus veiklos išties nestigo, todėl neregėtoji keistuolė neįstengė ilgai išlaikyti susirinkusiųjų dėmesio.

Prižiūrėti urve bei aplink urvą susitelkusią masę žmonių nebuvo paprasta. Tapo būtina derinti veiksmus, bendradarbiauti ir ypač paisyti mandagaus elgesio normų. Genčių vadams rūpesčių atsirado kur

kas daugiau negu tvarkantis vien su saviškiais atskirai; visiems suėjus į krūvą problemų gerokai padaugėjo.

Norint pamaitinti tokį būrį sambūrio dalyvių teko organizuoti medžioklės ekspedicijas. Jei dėl nusistovėjusios tvarkos bei rangų vadovauti vienos genties medžiotojams sekdavosi lengvai, susitelkus dviem ar trims gentims, iškildavo šiokių tokių bėdų. Genties užimamas statusas nulemdavo, kas vadovaus grupei, tačiau kaip nuspręsti, kuris trečiaeilę padėtį užimantis vyras labiau kompetentingas? Iš pradžių jie mėgino susitarti ir apdairiai keisdavo pozicijas, kad nė vienas neliktų nuskriaustas. Prasidėjus varžyboms turėjo tapti lengviau, tačiau iki tol prieš kiekvieną medžioklę tekdavo rūpestingai paskirstyti vaidmenis.

Augalų rinkti išsiruošusioms moterims irgi iškildavo problemų. Jos būriais apipuldavo populiariausius žolynus ir netruko ištuštinti artimiausias apylinkes. Iš namų atsineštos maisto atsargos gelbėjo, tačiau visi mieliau valgydavo šviežią maistą. Šeimininkų genties moteriškės žoliauti traukdavo į tolimas vietoves, tačiau net ir toks geranoriškumas nepadėjo patenkinti visų poreikių. Nors sambūrį rengiančiai genčiai neteko leistis į ilgą kelionę ir jie turėjo laiko prisiruošti maisto žiemai, jiems teko apsirūpinti dar ir papildomomis atsargomis. Susirinkimui pasibaigus valgomos augmenijos aplink urvą bus nelikę nė kvapo.

Vandenį susirinkusieji sėmėsi iš netoliese tekančios tirpstančio ledyno maitinamos upės, tačiau malkų rasti sekėsi sunkiau. Kai nelijo, maistas būdavo ruošiamas bendrai lauke, o ne prie atskirų ugniakurų. Vis dėlto susirinkusieji sunaudojo visus sausuolius ir iškirto netoliese žaliavusius medžius, kurie ataugs tik per kelerius metus. Taigi svečiams išsiskirsčius šeimininkų urvo apylinkės dar ilgai bus kitokios negu iki tol.

Problemų kėlė ne vien tiekimas, toks pat svarbus buvo ir atliekų šalinimas, jas irgi reikėjo kažkur padėti. Be to, teko pasirūpinti ne tik gyvenamuoju plotu, bet ir vieta maistui virti, susirinkimams, varžy-

boms, šokiams, puotai bei pasivaikščiojimams. Veiklos organizavimas pareikalavo ne ką mažesnės išmonės, sukeldavo ilgas diskusijas, skatino kompromisus, kuriems šiek tiek trukdė varžybų atmosfera. Daugelio priešiškų susidūrimų išvengti padėdavo papročiai bei tradicijos, o Brunui itin pravertė puiki vadovo nuovoka ir administraciniai gebėjimai.

Ne vienas Krebas džiaugėsi galimybe genčių susibūrime pabendrauti su sau lygiais kitais šamanais. Brunas irgi mėgavosi proga išmėginti jėgas varžydamasis su žmonėmis, kurių autoritetas prilygo jo paties. Jo išmėginimu tapo dominavimo siekis rungtyniaujant su kitais vadais. Kartais interpretuojant senuosius papročius tekdavo ne juokais pasukti galvą, sprendimai pareikalaudavo nemenkų protinių gebėjimų, o nenukrypti nuo jų padėdavo valios tvirtumas; vis dėlto derėjo susiprasti, kada parankiau nusileisti kitiems. Brunas ne be priežasties užėmė pirmojo vado vietą. Jis žinodavo, kada dera demonstruoti valdingumą, kada prisitaikyti, kada ieškoti kompromiso, o kada laikytis savo nuomonės. Kaskart gentims susirinkus tarp vienvaldžių lyderių visuomet atsirasdavo vienas, kuris sugebėdavo juos sutelkti ir priversti dirbti sutartinai bent jau tol, kol tęsdavosi susibūrimas. Toks žmogus ir buvo Brunas. Šią padėtį jis užėmė nuo tada, kai pradėjo vadovauti savo genčiai.

Jei dėl Ailos kaltės būtų praradęs autoritetą, būtų netekęs savojo pranašumo. Abejonės savimi susilpnintų ryžtą priimant sprendimus, kurie nebepasižymėtų ankstesniuoju tvirtumu. Tokiomis aplinkybėmis jis nebūtų drįsęs keliauti į sambūrį ir susitikti su kitais vadais. Na, o dabar, kai grėsmės nebeliko, Brunas suprato, jog padarydamas nuolaidą Ailai jis nesulaužė tradicijų, o pritaikė jas apgalvotai, užuot paklusęs aklai. Į Ailą vadas ėmė žvelgti kitomis akimis.

Jaunoji motina pasielgė negerai bandydama priversti jį priimti sprendimą, tačiau tyčia nepamynė papročių, o tik savaip juos interpretavo. Žinoma, ji – moteris, todėl turi žinoti savo vietą, tačiau dabar

ši pagaliau suprato savo klaidas ir atgavo protą. Ailai parodžius mažąjį urvą, kuriame slapstėsi, Brunas gerokai nustebo, jog nusilpusi gimdyvė įstengė taip toli nusigauti. Jis abejojo, ar vyrui būtų pavykę atlikti tokį žygį. Ištvermė buvo laikoma vyriškumo matu. Bruną žavėjo drąsa, ryžtas bei ištvermė, liudijantys apie tvirtą būdą. Nors Aila buvo moteris, vadas ją gerbė ir žavėjosi jos tvirtybe.

– Jei Zougas būtų čia, neabejotinai laimėtume svaidyklės varžybas, – mostelėjo Krugas. – Jo niekas neįveiktų.

– Išskyrus Ailą, – atsargiu gestu pastebėjo Guvas. – Gaila, kad ji negali varžytis.

– Laimėsime ir be moters pagalbos, – sumosikavo Braudas. – Šiaip ar taip, svaidyklės varžybos nėra ypač svarbios. Brunas, kaip visada, laimės bolos svaidymo rungtį. O paskui dar dalyvausime bėgimo bei ieties svaidymo rungtynėse.

– Bet Vurdas jau laimėjo lenktynes, jis turi nemažą šansą geriausiai pasirodyti ir bėgdamas bei svaidydamas ietį, – pastebėjo Drugas. – O Gornas puikiai švaistosi vėzdu.

– Luktelėkite, kol pademonstruosime jiems savo mamuto medžioklę. Mūsų gentis tikrai laimės, – patikino Braudas.

Medžioklės scenas atkuriantys vaidinimai tapdavo daugelio ceremonijų dalimi, jie vykdavo spontaniškai po kiekvienos itin jaudinančios medžioklės. Vaidinti ir būti dėmesio centre Braudui be galo patikdavo. Jis žinojo sugebąs puikiai atkurti dramatiškus įvykius, sujaudinti žiūrovus ir sukelti jiems susižavėjimą.

Kurdami šiuos spektaklius medžiotojai ne tik puikuodavosi vieni prieš kitus. Taip vyrai dalydavosi patirtimi; pasitelkę pantomimą ir kelias kitas priemones jie atskleisdavo jaunimui bei kitų genčių nariams

įvairias technines ir taktines gudrybes. Vaidinimai padėdavo tobulėti. Geriausiai visose varžybose pasirodžiusi gentis pelnydavo patį geidžiamiausią apdovanojimą – pirmosios genties statusą, tačiau naudos iš to turėjo visi, nors ir ne tokios akivaizdžios. Įvairiausios tarpusavio rungtynės skatino juos tobulinti įgūdžius, padedančius išgyventi laukinėje gamtoje.

– Mes laimėsime, jei tu vadovausi medžioklės šokiui, Braudai, – pratarė Vornas.

Sparčiai vyriškėjantis dešimtmetis vis dar idealizavo ir dievino būsimąjį vadą. Braudas, savo ruožtu, skatino berniuko žavėjimąsi kiekviena pasitaikiusia proga priimdamas jį į suaugusių vyrų pašnekesį.

– Gaila, kad tu dar negali lenktyniauti, Vornai. Stebėjau tave, kai bėgai. Gerokai atsiplėšei nuo varžovų. Šios lenktynės tau taps puikia treniruote prieš kitą sambūrį, – pastebėjo Braudas.

Pagirtas berniukas nušvito nesitverdamas džiaugsmu.

– Šansų mes vis dar turime, – mostelėjo Drugas, – bet sėkmė gali ir nusigręžti. Gornas labai stiprus. Per imtynes jis privertė tave kaip reikiant paprakaituoti, Braudai. Aš jau abejojau, ar įveiksi jį. Norgo padėjėjas gali didžiuotis savo moters sūnumi, po pastarojo sambūrio vyrukas gerokai paaugo. Man atrodo, jis aukščiausias iš visų susirinkusiųjų.

– Jėgos jis turi, tas tiesa, – linktelėjo Guvas. – Pademonstravo ją kaudamasis vėzdu, tačiau Braudas vikresnis ir bemaž toks pat stiprus. Gornas liks antras, Braudo jis neįveiks.

– Nouzas puikiai švaistosi svaidykle. Manau, pastarąjį kartą jis stebėjo Zougą ir nusprendė kaip reikiant pasitreniruoti, mat nenorėjo antrą kartą leistis nugalimas vyresnio vyro, – pridūrė Krugas. – Jeigu jis taip pat uoliai pasimokė mėtyti bolą, Bruno laukia rimtas išbandymas. Vurdas – geras bėgikas, bet, manau, tu jį pasivysi, Braudai. Pastarąjį kartą nedaug trūko, atsilikai vos vienu žingsniu.

– Drugas gamina geriausius įrankius, – mostelėjo Grodas.

Vado padėjėjas nemėgo daug kalbėti ir į pašnekesį įsiterpdavo retai.

– Išrinkus geriausiuosius dirbinius atsigabenti juos čia yra viena, Grodai, tačiau norint pagaminti gerą įnagį stebint visiems susirinkusiems, prireikia nemenkos sėkmės. Tasai jaunuolis iš Norgo genties išties nagingas, – atsakė Drugas.

– Kaip tik todėl tu turėsi tam tikro pranašumo, Drugai, kadangi jaunuolis labiau jaudinsis. Tu jau anksčiau dalyvavai varžybose ir turi patirties, taigi sugebėsi geriau susikaupti, – padrąsino Guvas.

– Vis dėlto be sėkmės neapsieisi.

– Visose varžybose reikalinga sėkmė, – linktelėjo Krugas. – Vis dėlto aš manau, kad geresnio pasakotojo už senį Dorvą niekur nerasi.

– Tu tiesiog prie jo pripratęs, Krugai, – mostelėjo Guvas. – Pasakotojus vertinti labai sunku. Net kai kurios moterys moka porinti puikias pasakas.

– Vis dėlto medžioklės šokiams niekas neprilygsta. Man rodos, mačiau Norgo gentį kalbantis apie raganosio medžioklę, tačiau mane pamatę jie išsyk liovėsi, – pastebėjo Krugas. – Tikriausiai ketina ją pavaizduoti.

Prie vyrų nedrąsiai prisiartinusi Oga ženklu parodė, jog vakarienė jau paruošta. Šie mostu liepė jai eiti sau. Moteris vylėsi, kad jie pernelyg ilgai neužtruks ir ateis valgyti. Kuo ilgiau vyrai dels, tuo vėliau jos gaus progą prisijungti prie kitų moterų, susirinkusių pasakoti istorijų, kurių nė vienos ji nenorėjo praleisti. Paprastai genties legendas sekdavo vyriausioji moteris, pasitelkusi vaidybinius elementus bei pantomimą. Neretai pasakojimai būdavo skirti jaunimui šviesti, tačiau kartu teikdavo ypatingo malonumo: liūdnieji suvirpindavo širdį, laimingai pasibaigiantys džiugindavo ir įkvėpdavo, o humoristinės istorijos sumažindavo gėdos jausmą dėl per žioplumą patirtų savų nesėkmių.

Oga sugrįžo prie ugniavietės šalia urvo.

– Manau, jie dar neišalkę, – mostelėjo moteris.

– Atrodo, vis dėlto ateina, – pastebėjo Ovra. – Tikiuosi, pernelyg ilgai neužtruks valgydami.

– Brunas irgi ateina. Vadų susirinkimas tikriausiai pasibaigė, tik nežinau, kur dingo šamanas, – pridūrė Ebra.

– Jis jau prieš kurį laiką nuėjo į urvą su kitais šamanais. Matyt, visi kerėtojai susirinko šios genties dvasių buveinėje. Niekas nežino, kada jie baigs. Ar mes turėsime jo laukti? – paklausė Uka.

– Aš jam paliksiu maisto, – nusprendė Aila. – Ruošdamasis apeigoms jis visuomet pamiršta pavalgyti ir jau priprato stiprintis šaltais valgiais. Kartais man atrodo, kad atšalę patiekalai jam dar skanesni. Manau, jis nepyks, kad nepalaukėme.

– Žiūrėkit, jau prasideda. Pirmųjų istorijų nebepamatysime, – nusivylusi sumosavo rankomis Ona.

– Nieko nepadarysi, Ona, – atsiliepė Aga. – Negalime eiti, kol vyrai nebaigė valgyti.

– Nedaug ką tepražiopsosime, Ona, – paguodė Ika. – Pasakos bus sekamos ištisą naktį. Be to, rytoj vyrai demonstruos geriausias medžiokles, o mums bus leista stebėti. Pagalvok, kaip bus nuostabu!

– Man labiau patinka klausytis moterų pasakojimų, – prisipažino Ona.

– Anot Braudo, mūsiškiai ketina rodyti mamuto medžioklę. Jis įsitikinęs mūsų pergale, Brunas ketina leisti jam vadovauti, – išdidumu švytinčiomis akimis mostelėjo Oga.

– Reginys bus išties jaudinantis, Ona. Pamenu, kai tapęs vyras Braudas vadovavo medžioklės šokiui. Tada aš nė nemokėjau kalbėti ir beveik nieko nesupratau, bet žiūrėjau susižavėjusi, – mostu ištarė Aila.

Suspaudusios glėbyje kūdikius ir vedinos vyresniais vaikais moterys patraukė link grupės, susispietusios aplink naują pasakojimą ką tik pradėjusią senolę.

– ...ir Didžiojo Ledkalnio motina...

– Paskubėkime, – mosuodama rankomis paragino Aila. – Nenoriu praleisti nė truputėlio, ji pasakoja Durko legendą – mano mėgstamiausią.

– Visi tai žino, Aila, – pastebėjo Ebra.

Bruno genties moterys, susiradusios laisvos vietos, patogiai įsitaisė ir netrukus pasinėrė į pasakojimą.

– Ji pasakoja truputį kitaip, – po kurio laiko sugestikuliavo Aila.

– Kiekvienos genties versija yra šiek tiek kitokia ir kiekvienas pasakotojas seka savaip, tačiau legenda ta pati. Tu įpratusi prie Dorvo varianto. Jis – vyras, todėl geriau supranta vyriškąją dalį. Moteris pasakoja ne tik apie Didžiojo Ledkalnio, bet ir apie kitas motinas, apie tai, kaip jos liūdėjo palikdamos gentį, – atsakė Uka.

Aila prisiminė, kad Uka per žemės drebėjimą neteko sūnaus. Jaunoji moteris suprato motinos sielvartą. Kiek pakeista versija suteikė legendai naujos reikšmės. Aila susimąsčiusi suraukė antakius. Mano sūnus vardu Durkas, tikiuosi, tai nereiškia, kad vieną dieną jo neteksiu. Aila stipriau apkabino mažylį. Ne, negali būti. Kartą jau vos jo nepraradau, tikiuosi, pavojus praėjo visiems laikams.

Atsitikintai užklydęs vėjelio gūsis sutaršė Bruno plaukus ir akimirksniui atvėsino prakaito karoliukų padengtą kaklą, kai atidžiu žingsniu matavo nuotolį iki kelmo, riogsančio aikštelės priešais urvą pakraštyje. Čia augusio medžio kamienas nugenėjus šakas virto dalimi aptvaro, kuriame tupėjo urvinis lokys. Padvelkusi gaiva pasirodė buvusi tik apgaulė, neišgelbėjusi nuo vidurdienio kaitros. Tvankus oras daugiau nebejudėjo, kaip ir dulkėtą lauką apsupusi minia.

Brunas irgi stovėjo nė nekrustelėdamas, plačiai prasižergęs, nuleista dešine ranka suėmęs bolos rankeną. Trys apvalaini oda apsukti

akmenys, pririšti prie skirtingo ilgio odinių dirželių, gulėjo paskleisti ant žemės. Brunas troško laimėti varžybas ne tik dėl azarto, kuris, beje, irgi jį užvaldė, tačiau kartu norėdamas parodyti kitiems lyderiams, jog dar nepaseno ir neprarado įgūdžių.

Už tai, kad atsivedė į genčių sambūrį Ailą, jam teko sumokėti nemažą kainą. Dabar vadas suprato, jog jis pats ir genties žmonės buvo pernelyg įpratę prie keistos merginos, o kitiems pasirodė sunku ją pripažinti per tokį trumpą laiką ir liautis laikius nenormalia. Net šamanui teko kovoti siekiant išlaikyti turėtą poziciją. Jam niekaip nesisekė įtikinti kitų dvasininkų, kad jaunoji gydytoja esanti Izos įpėdinė. Jie buvo linkę verčiau atsisakyti iš šaknelių pagaminto ypatingojo gėrimo negu leisti jai jį ruošti. Izos statuso praradimas dar labiau išklibino nebetvirtą Bruno poziciją.

Jeigu po visų varžybų gentis praras pirmaujančiosios vardą, Brunas žinojo neabejotinai kartu neteksiąs ir savojo. Nors šansų jie vis dar turėjo, pergalės anaiptol dar nebuvo užsitikrinę. Net ir laimėjus varžybas aukščiausioji vieta jiems dar nebūtų garantuota, jie tik įgytų vienodas galimybes, mat egzistavo daugybė permainingų niuansų. Sambūrį organizuojanti gentis visuomet turėdavo pranašumo, ir kaip tik Norgo žmonės lipo jiems ant kulnų. Jeigu jie nedaug atsiliks, turėdami pakankamą palaikymą gali iškopti į hierarchijos viršūnę. Puikiai visa tai žinantis Norgas tapo itin atkakliu priešininku. Brunas laikėsi vien dėl neįveikiamos valios jėgos.

Jis prisimerkė įsmeigęs akis į kelmą. Vos pastebimas judesys privertė pusę stebėtojų sulaikyti kvapą, o kitą akimirką sustingusi figūra jau sukosi žaibišku greičiu; aplinkui apsukti trys akmeniniai rutuliai nuskriejo kelmo link. Vos paleidęs bolos rankeną Brunas žinojo, kad metimas buvo nesėkmingas. Akmenys atsitrenkė į taikinį ir atšoko neapsivynioję aplink. Priėjęs metikas pakėlė bolą, o jo vietą tuo metu užėmė Nouzas. Jeigu pastarasis nepataikytų, nugalėtoju taptų Brunas,

jei kliudytų kelmą, abiem tektų mėginti antrą kartą, tačiau jei Nouzui pavyktų apvynioti bolą aplink, varžybas laimėtų jis.

Nutaisęs abejingą veidą Brunas atsistojo nuošaliau ir užgniaužęs norą suspausti amuletą pasiuntė nebylų prašymą mintimis. Na, o Nouzas nė kiek nesigėdydamas suėmė ant kaklo kybantį mažą odinį kapšelį, trumpam užsimerkė, o paskui nusitaikė ir staigiu judesiu paleido bolą. Tik dėl ilgus metus ugdytos savitvardos Brunas sugebėjo neparodyti savojo nusivylimo, kai bola apsivijusi aplink pakibo ant kelmo. Po Nouzo pergalės Bruno pozicija dar labiau susilpnėjo.

Jam tebestovint toje pačioje vietoje į lauką buvo atnešti trys kailiai. Vieną vyrai pritvirtino prie dantyto apipuvusio už žmogų kiek aukštesnio nulūžusio medžio, kitu apklojo apsamanojusį įspūdingo dydžio rąstą miško pakraštyje ir prispaudė akmenimis, o trečią patiesė tiesiog ant žemės ir taip pat apdėjo akmenimis. Trys kailiai sudarė trikampį apytikriai lygiomis kraštinėmis. Kiekviena gentis išsirinko po vyrą, kuris turėjo dalyvauti šiose varžybose. Dalyviai iš eilės pagal hierarchiją išsirikiavo prie kailio, patiesto ant žemės. Prie kitų taikinių patraukė vyrai nešini kukmedžio ietimis, kurių gamybai būdavo naudojama ir beržo, epušės arba gluosnio mediena.

Jaunuoliai iš žemesnio rango genčių poromis sustojo pirmieji ir ėmė įsitempę laukti, įsmeigę akis į Norgą. Pastarajam davus ženklą jie paleido ietis į stačią kerplėšą taikydamiesi ten, kur turėtų būti širdis, jei kailis vis dar dengtų žvėries kūną, paskui čiupo po antrą ietį iš šalia taikinio stovinčio gentainio rankų ir pribėgę prie gulinčio rąsto smogė į jį. Kai atėjo trečiosios ieties eilė, vienas vyrukas aiškiai pirmavo. Jis atidūmė atgal prie kailio, paskleisto ant žemės, giliai suvarė ginklą taikydamas kuo arčiau vidurio ir pergalingai iškėlė rankas į viršų.

Po atrankinio turo liko penki dalyviai. Dabar išsirikiavo trys aukščiausiojo rango genčių atstovai. Tas, kuris atbėgo paskutinis, gavo antrą galimybę rungdamasis su kitais dviem. Paskui tarpusavyje varžėsi antrąsias vietas užėmę dalyviai, o galiausiai susitiko trys trijų pastarųjų

etapų nugalėtojai. Taigi į finalinį etapą pateko Braudas, Vurdas ir vyrukas, vardu Gornas, iš Norgo genties.

Iš šios trijulės Gornas prieš patekdamas į finalą buvo bėgęs jau keturis kartus, o kiti du po dviejų bėgimų jautėsi ganėtinai žvalūs. Gornas laimėjo pirmąjį etapą, tačiau atbėgo trečias, kai susirungė aukščiausiojo rango gentys. Vaikinas bėgo dar kartą su kitais dviem varžovais ir užėmė antrą vietą, tada dar kartą išmėgino jėgas varžydamasis su vyruku, kuris atbėgo antras tąsyk, kai jis liko paskutinis, ir įveikė jį. Dėl didžiulės ištvermės bei atkaklumo Gornas pateko į finalą pelnydamas visų žiūrovų pagarbą.

Trims finalistams išsirikiavus į aikštelę įžengė Brunas.

– Norgai, – kreipėsi jis. – Man atrodo, paskutinės varžybos bus teisingesės, jei jas šiek tiek atidėsime ir leisime Gornui atsipūsti. Manau, tavo padėjėjo porininkės sūnus to nusipelnė.

Susirinkusieji pritariamai sulinkčiojo, ir Bruno autoritetas vėl trupučiuką pakilo. Tik Braudas piktai dėbtelėjo į vadą. Pasiūlymas buvo nepalankus jo paties genčiai, nes panaikino Braudo pranašumą, kurį šis turėtų varžydamasis su pailsusiu bėgiku, tačiau Brunui pademonstravus sąžiningumą Norgas negalėjo atsisakyti. Brunas kaipmat pasvėrė alternatyvas. Jeigu Braudas pralaimės, gentis neteks turėtos padėties, bet jeigu jis laimės, akivaizdus Bruno nešališkumas išsyk suteiks kur kas daugiau svorio jo prestižui ir sudarys įspūdį, jog šis nė neabejojo savo moters sūnaus pergale, nors iš tiesų vadas tvirto įsitikinimo nejautė. Pergalė tokiu atveju nesukeltų jokių abejonių nė spėliojimų, kaip viskas būtų susiklostę, jeigu Gornas būtų turėjęs progą atsipūsti. Varžybos, jo supratimu, turėjo vykti sąžiningai.

Į aikštelę visi sugrįžo tik vėlai vakare. Laukimas dar labiau padidino įtampą. Trys gerai pailsėję dalyviai išdidžiai vaikštinėjo mankštindami raumenis ir kilnodami ietis ieškojo patogiausios padėties. Guvas su dviem kitų genčių vyrais nužingsniavo prie kerplėšos, Krugas ir dar du patraukė prie gulinčio rąsto. Braudas, Gornas ir Vurdas išsirikia-

vo vienas greta kito ir įsmeigę akis į Norgą laukė signalo. Šeimininkų genties vadas, iškėlęs ranką, staigiai ją nuleido, ir trys jaunuoliai pasileido bėgti. Vurdas kūrė pirmas, Braudas lipo jam ant kulnų, o Gornas plumpino gerokai atsilikęs. Vurdui jau siekiant antrosios ieties Braudas suvarė savąją į sutręšusią medieną. Kai Gornas atkarpoje link tysančio rąsto sukaupęs jėgas paspartino tempą, Braudas kaip įmanydamas stengėsi nenusileisti, tačiau Vurdas tebepirmavo. Jis dūrė į kailiu apdengtą rąstą tuo metu, kai Braudas dar tik sugriebė savąją ietį, tačiau pataikė į paslėptą gumbą, ir ginklas slystelėjęs nukrito ant žemės. Kol pirmaujantysis vėl sugriebė ietį ir smogė dar kartą, Braudas su Gornu jį aplenkė. Tuojau pat sugriebęs trečiąją ietį Vurdas pasileido iš paskos, bet varžybas jau aiškiai buvo pralaimėjęs.

Braudas ir Gornas pasileido link paskutiniojo taikinio. Vaikinų kojos įnirtingai judėjo, širdys daužėsi kaip pašėlusios. Gornas ėmė vytis Braudą, o galiausiai truputį aplenkė, tačiau plačiapečio milžino vaizdas priešakyje ir į nosį lendančios jo kojų sukeltos dulkės įsiutino Braudą. Plaučiai, rodės, tuoj užsiliepsnos, kai įtempęs kiekvieną raumenį ir sausgyslę jis išsiveržė į priekį. Prie patiesto kailio Gornas prisiartino akimirksniu anksčiau, tačiau jam ištiesus ranką varžovas nėrė žemyn, perdūręs kietą odą suvarė ietį į žemę ir perbėgo per kailį. Gorno ginklas susmigo sulig kitu širdies dūžiu. Vaikinas vienu širdies dūžiu pavėlavo.

Braudas sulėtino žingsnį ir sustojo. Bruno medžiotojai apspito nugalėtoją. Brunas stebėjo vyrus išdidumu spinduliuojančiomis akimis. Vado širdis daužėsi ne lėčiau už Braudo. Jis kartu su savo moters sūnumi iškentėjo kiekvieną žingsnį. Nedaug trūko, kelias įtemptas akimirkas Brunas jau manė, jog vaikinas pralaimės, tačiau sukaupęs visas jėgas šis įveikė varžovą. Lenktynės buvo nuožmios, tačiau pergalė suteikė nemenką šansą. Matyt, jau senstu, pagalvojo Brunas, pralaimėjau bolos metimo varžybas, o štai Braudas puikios formos. Braudas – nugalėtojas. Galbūt metas perduoti valdžią jam? Galėčiau čia ir

dabar paskelbti jį vadu. Iškovosiu genčiai aukščiausiąją vietą ir leisiu jam sugrįžti namo apgaubtam šlovės. Po šių lenktynių vaikinas jos nusipelnė. Taip ir padarysiu! Pranešiu jam dabar pat.

Brunas luktelėjo, kol vyrai pasveikins nugalėtoją, o tada prisiartino prie jaunuolio iš anksto džiaugdamasis Braudo laime, kurią turėjo suteikti žinia apie jo laukiančią garbę. Bus puikus atpildas už daugybės jėgų pareikalavusį bėgimą. Tai bus didžiausia dovana, kokią tik gali įteikti savo moters sūnui.

– Brunai! – pamatęs vadą Braudas prabilo pirmas. – Kurių galų atidėjai varžybas? Aš vos nepralaimėjau. Būčiau laisvai jį įveikęs, jei nebūtum jam suteikęs progos pailsėti. Nejaugi tau nerūpi, kokį statusą iškovos gentis? – irzliai mostelėjo jis. – Gal tau nesvarbu, nes per kitą sambūrį būsi per senas ir genčiai nebevadovausi? Vadu tapsiu aš, todėl mažų mažiausiai galėtum bent jau leisti man pradėti valdyti pirmaujančią gentį, kaip pradėjai tu pats.

Pikto išpuolio priblokštas Brunas žengtelėjo atatupstas ir sukaupęs valią suvaldė beprasiveržiančias prieštaringas emocijas. Tu nesupranti, pagalvojo Brunas, ir vargu ar apskritai kada nors suprasi. Mūsų gentis pirmauja, aš visomis išgalėmis stengiuosi, kad ji ir liktų pirma. Tačiau kas nutiks, kai vadu tapsi tu, Braudai? Ar ilgai gentis išsilaikys priekyje? Jo akyse švytėjęs išdidumas išblėso, nustelbtas gilaus sielvarto, tačiau ir šiuos jausmus Brunas nuslėpė. Galbūt vaikinas tiesiog dar per jaunas, stengėsi paguosti pats save, gal jam reikia tik trupučio daugiau laiko, daugiau patirties? Gal tereikia jam paaiškinti? Brunas stengėsi pamiršti, kad jam pačiam irgi niekas nieko neaiškino.

– Braudai, jei Gornas būtų varžęsis pavargęs, argi tavoji pergalė būtų buvusi tokia vertinga? O jeigu kitos gentys imtų abejoti, ar tu įstengtum įveikti pailsėjusį varžovą? Štai dabar visi aiškiai žino, kad esi nugalėtojas, žinai ir tu pats. Tu puikiai pasirodei, mano moters sūnau, – švelniai mostelėjo Brunas. – Laimėjai nuožmią kovą.

Nors juto kartėlį, Braudas šiam vyrui jautė ir ypatingą pagarbą ir negalėjo nepripažinti, jog jis teisus. Dabar, kaip ir per pirmąją vyrišką medžioklę, vado pagyrimas jam tapo neįkainojamu atlygiu.

– Tavo tiesa, Brunai. Aš nepagalvojau apie tai. Dabar išties visi tvirtai žino, kad laimėjau aš ir kad esu stipresnis už Gorną.

– Jei po šios sėkmės Drugas laimės įrankių gamintojų varžytuves ir jei šįvakar geriausiai suvaidinsime mamuto medžioklę, tikrai būsime pirmi, – entuziastingai pastebėjo Krugas. – O tu, Braudai, tapsi vienu iš išrinktųjų ir dalyvausi Lokio apeigose.

Braudui žingsniuojant link urvo aplink jį susispietė dar daugiau vyrų ir sveikino su pergale. Lydėdamas jį akimis Brunas pastebėjo Norgo genties apsuptą Gorną. Vyresnio amžiaus vyras padrąsinamai tapšnojo vaikinui per petį.

Norgo padėjėjas turi teisę didžiuotis savo porininkės sūnumi, pagalvojo Brunas. Lenktynes Braudas gal ir laimėjo, bet vargu ar jis geresnis žmogus. Brunas niekam neparodė savo liūdesio, tačiau atsikratyti jo neįstengė ir giliai nugramzdintas skausmas neišnyko. Šiaip ar taip Braudas vis tiek buvo jo moters sūnus, jo mylimas vaikas.

– Norgo vyrai – puikūs medžiotojai, – pripažino Drugas. – Labai sumanu buvo iškasti duobę link girdyklos vedančiame raganosio kelyje ir pridengti ją krūmų šakomis. Galbūt ir mes galėtume kada nors išmėginti tokią gudrybę. Net ir įkliuvusį žvėrį pribaigti nebuvo lengva, prireikė nemažai drąsos; įsiutę raganosiai dar pavojingesni ir kur kas labiau nenuspėjami už mamutus. O ir perteikė vaizdus Norgo medžiotojai itin gerai.

– Vis dėlto mūsiškė mamuto medžioklė pranoko jų pasirodymą. Niekas tuo nesuabejojo, – įsiterpė Krugas. – Beje, Gornas irgi nusi-

pelnė tapti išrinktuoju. Beveik visose rungtyse galiausiai varžydavosi Braudas ir Gornas. Kurį laiką aš net baiminausi, kad šiais metais galime nebetapti laimėtojais. Norgo gentis labai nedaug nuo mūsų atsiliko. Ką manai apie trečiąją vietą, Grodai?

– Vurdas pasirodė gerai, bet aš būčiau išrinkęs Nouzą, – atsakė Grodas. – Manau, Brunas irgi teikė pirmenybę Nouzui.

– Pasirinkti buvo sunku, bet, mano galva, Vurdas nusipelnė trečios vietos, – pakomentavo Drugas.

– Iki šventės pabaigos beveik nebematysime Guvo, – pastebėjo Krugas. – Varžyboms pasibaigus patarnautojai visą laiką praleis kartu su šamanais. Tikiuosi, moterys nesumanys pagaminti mažiau maisto tik dėl to, kad Braudas ir Guvas šįvakar nevalgys kartu su mumis. Aš ketinu kaip reikiant užkirsti, nes iki pat rytdienos puotos daugiau nieko negausime.

– Braudu dėtas aš, ko gero, nė kąsnio nepraryčiau, – prisipažino Drugas. – Tapti išrinktuoju Lokio apeigų dalyviu – didžiulė garbė, tačiau rytoj iš ryto Braudui prireiks kur kas daugiau drąsos negu prireikė iki šiol.

Vidun įspindusi pirmoji ryto šviesa rado urvą tuščią. Moterys sukilusios triūsė prie ugnies, o kitų miegas irgi nebeėmė. Išankstiniai pasiruošimai šventei truko dienų dienas, tačiau, palyginti su laukiančia užduotimi, visa tai tebuvo niekis. Jau gerokai įdienojus saulės diskas galų gale pasirodė iš už kalnų viršūnių ir užtvindė urvą kaitriais vidurdienio spinduliais.

Ore tvyrojo bemaž apčiuopiamas jaudulys, įtampa tapo sunkiai pakeliama. Varžyboms pasibaigus neturintys kuo užsiimti vyrai nenustygo vietoje. Savo nervingumu suaugusieji užkrėtė ir vyresnius berniu-

kus, kurie, savo ruožtu, išjudino kitus vaikus; vietos sau nerandantys vyrai ir bruzdantis jaunimas painiodamiesi po kojomis triūsiančioms moterims neišpasakytai jas nervino.

Sambrūzdis trumpam aprimo, kai moterys patiekė ant karštų akmenų iškeptų pyragėlių iš sutrupintų sorų bei vandens. Pusryčiautojai iškilmingai pritilę pasistiprino prėskais sausainiais. Toks maistas būdavo patiekiamas tik kartą per septynerius metus, ir, išskyrus žindomus kūdikius, iki pat puotos niekas negaudavo daugiau nė kąsnio. Simbolinis sorų užkandis tik dar labiau sužadino apetitą. Rytui persiritus į antrą pusę, nuo ugniaviečių sklindantiems gardiems kvapams dar labiau pakursčius alkį bei artinantis Lokio apeigoms, bruzdesys pasiekė kulminaciją.

Krebas neprisiartino nei prie Ailos, nei prie Ubos ir nedavė nurodymo pasiruošti vėliau vyksiančiam ritualui, todėl abi suprato, jog šamanai jų nepripažino. Ne jos vienos apgailestavo, kad Iza dėl ligos nebeįstengė leistis į kelionę. Krebas pasitelkė visus turimus įtikinėjimo sugebėjimus stengdamasis įkalbėti kitus raganius leisti vienai iš jų gaminti gėrimą, tačiau kad ir kaip visi jie norėjo dalyvauti rituale bei patirti iš šaknelių paruošto gėralo poveikį, Aila jiems atrodė pernelyg svetima, o Uba – per jauna. Šamanai atsisakė pripažinti Ailą genties moterimi, juolab Izos giminės žinių klodų paveldėtoja. Lokio šventė turėjo įtakos ne tik susirinkusiųjų genčių gyvenimui; geros arba blogos per sambūrį atliekamos apeigų pasekmės pasiekdavo visus urvinio lokio dvasios globojamus žmones. Šamanai nieku gyvu negalėjo palikti nė menkiausios spragos, pro kurią įsiskverbusi nesėkmė užtrauktų nelaimes visoms gentims. Rizika buvo pernelyg didelė.

Dėl to, kad teko atsisakyti svarbią ceremonijos dalį sudarančio ritualo, Bruno ir jo genties vertė vėl smuktelėjo žemyn. Nepaisant vyrų pastangų bei pergalių, Ailos pripažinimas pernelyg sumenkino jų galimybes išsaugoti pirmaujančiųjų poziciją. Šis Bruno žingsnis visiems atrodė per daug neįprastas. Vien tik tvirtas jo paties požiūris nebijant

vis stiprėjančios opozicijos neleido priimti galutinio sprendimo; vadas gerokai abejojo, ar galiausiai jam vis dėlto pavyks laimėti.

Netrukus po menkų pusryčių lyderiai susirinko prie urvo angos ir tylėdami laukė aplink šurmuliuojančių žmonių dėmesio. Šiems pastebėjus stovinčius vadus, tyla pasklido aplink, kaip nuo įmesto akmenėlio pasklinda ratilai tvenkinio paviršiuje. Vyrai skubiai užėmė savo vietas, kurias lėmė genties bei jų asmeninis statusas. Moterys, metusios darbus, davė ženklą staiga nurimusiems vaikams ir patylom nusekė iš paskos. Po kelių akimirkų turėjo prasidėti Lokio apeigos.

Pirmasis glotnios tvirtos lazdos smūgis į išskobtą dubens pavidalo būgną įsivyravusioje tyloje driokstelėjo it griaustinis. Lėtą, iškilmingą ritmą tuojau pat pasigavę vyrai dusliai bumbsėdami į žemę medinėmis ietimis suteikė jam dar daugiau gelmės. Po kelių akimirkų tolygų ritmišką garsą apsivijo su juo nesutampantis, iš pirmo žvilgsnio atsitiktinis barbenimas pagaliais į ilgą tuščiavidurį rąstą. Skirtingais tempais mušami ritmai tarytum netyčia sutapdavo su kas penktu pagrindinio ritmo bilstelėjimu. Visi drauge jie sukūrė tolydžio stiprėjantį laukimo, nerimo pojūtį, kol galiausiai susiliejo į vieną visumą, o paskui vėl išsiskyrė. Hipnotizuojančios garso bangos vis labiau didino įtampą ir žadino aštrių pojūčių nuojautą.

Staiga būgnai vienu ypu nutilo. Tarytum atsiradę tiesiog iš niekur priešais urvinio lokio narvą išsirikiavo devyni meškų kailiais apsisiautę šamanai, o priešais juos atsistojo didysis šamanas. Įsiviešpatavus netikėtai tylai žmonių ausyse kurį laiką vis dar skambėjo galingas būgnų aidas. Didysis šamanas iškėlė pailgą plokščią medinį ovalą, nuo kurio vieno galo driekėsi virvė, ir ėmė jį sukti sukeldamas iš pradžių vos girdimą dūzgesį, kuris stiprėdamas virto tylą užpildžiusiu riaumojimu. Nuo skardaus gausmo ir kartu nuo jo reikšmės klausytojams ėmė šiurpti oda. Tai buvo urvinio lokio dvasios balsas, liepiantis atsitolinti visoms kitoms dvasioms, kadangi apeigos buvo skirtos vien tik Meš-

kai. Nė viena totemo dvasia neturėjo teisės atskubėti žmonėms į pagalbą, jie visiškai atsidavė didžiojo genties globėjo malonei.

Gilų bosą persmelkė ir nustelbė skvarbi trelė, nuo kurios nugaromis pagaugai nuėjo net patiems drąsiausiems. Ryto orą skrodžiantis šiurpus virpėjimas iš tiesų asocijavosi su bekūnės dvasios balsu. Priešakinėje eilėje stovinti Aila pastebėjo, jog garsą skleidžia vieno šamano burnoje laikomas keistas instrumentas.

Žiniuonis grojo iš tuščiavidurio didelio paukščio kojos kaulo pagaminta fleita. Skylučių pirštams instrumentas neturėjo, todėl grojant reikėjo nuolat atidengti bei uždengti atvirąjį galą. Talentingas muzikantas šiuo primityviu instrumentu sugebėdavo išringuoti įmantrią melodiją. Jaunai moteriai, kaip ir visiems kitiems, negirdėta, nežemiška muzika skambėjo tarsi magija, dvasininko iškviesta iš kito pasaulio specialiai šioms ypatingoms apeigoms. Jeigu ankstesnysis gausmas simbolizavo ir imitavo gyvo urvinio lokio riaumojimą, paslaptingoji trelė išreiškė dvasinę meškos kalbą.

Net patsai grojantysis jautė iš paprastutės dūdelės besiliejančio, savo sukurto garso sakralumą. Stebuklingųjų fleitų gamyba bei grojimas jomis buvo šventa jo genties šamanų paslaptis, kuri paprastai užtikrindavo jiems aukščiausiąjį rangą. Tik unikaliais sugebėjimais apdovanotas Krebas išstūmė šį dvasininką iš pirmosios pozicijos, nors įtakingumu pastarasis bemaž nenusileido didžiajam šamanui. Ne kas kitas, o jis labiausiai priešinosi ir nepritarė Ailos pripažinimui.

Milžiniškas urvinis lokys suko ratus narve. Visą gyvenimą gardžiais kąsneliais kasdien lepintas, alkti anaiptol nepratęs žvėris buvo nešertas. Vandens jis irgi negavo, todėl dar kentė ir troškulį. Ir susirinkusi minia, ir įtampos tvaikas ore, ir neįprasti medinių būgnų, sukamojo instrumento bei fleitos garsai dar labiau didino padaro susierzinimą.

Pamatęs link narvo atšlubčiojantį didįjį šamaną nupenėtas meškinas perkėlė svorį ant užpakalinių kojų ir skųsdamasis užriaumojo. Krebas nejučia išgąstingai pašoko, bet tuojau pat atitokęs užmaskavo

krūptelėjimą įprastu nelygiu savo žingsniu. Kai pakėlęs galvą pažvelgė į nelaimingą milžiną, jo veidas, kaip ir kitų šamanų išteptas juoda piroliuzito miltelių mase, nė menkiausiu krustelėjimu neišdavė, kaip sparčiai daužosi širdis. Raganius laikė rankose vandens dubenį, kurio forma bei balkšvai pilka spalva aiškiai liudijo, jog indas pagamintas iš žmogaus kaukolės. Dvasininkas įkėlė klaikiąją vandens taurę į narvą ir žengtelėjo atgal, o gauruotas meškinas pasilenkė ir puolė lakti.

Kol žvėris malšino troškulį, narvą apsupo dvidešimt vienas jaunas medžiotojas, visi buvo ginkluoti naujutėlėmis ietimis. Septynios ne itin sėkmingai pasirodžiusios gentys, kurių atstovai nedalyvavo ypač garbingose apeigose, išrinko šiai ceremonijai po tris geriausius medžiotojus. Tada iš urvo išbėgo Braudas, Gornas bei Vurdas ir išsirikiavo prie saugiai užrištų narvo vartų. Vyrų klubus dengė siauros strėnų juostos, o kūnai buvo išmarginti raudonais ir juodais ženklais.

Keli vandens gurkšniai nenumalšino milžiniško žvėries troškulio, tačiau matydamas netoliese stovinčius vyrus jis vylėsi gauti daugiau. Lokys atsisėdo ir sudėjęs letenas ėmė prašyti, iki šiol ši gauruotojo milžino gudrybė beveik kaskart suveikdavo. Nesulaukęs atlygio už pastangas meškinas pasislinko prie artimiausio žmogaus ir iškišo nosį pro storus virbus.

Fleitos melodija nutrūko nejaukia nebaigta gaida sustiprindama ir išryškindama tylaus laukimo sklidiną tylą. Ištraukęs ištuštintą kaukolę Krebas nukrypavo į savo vietą šalia urvo angos išsirikiavusių šamanų priešakyje. Po nepastebimo signalo kerėtojai vienbalsiai pradėjo atlikti oficialiosios kalbos judesius.

– O, galingasis globėjau, priimk šį vandenį kaip padėkos ženklą. Tavoji gentis neužmiršo iš tavęs išmoktų pamokų. Urvas tapo mums nuo sniego bei žvarbių vėjų saugančiais namais. Jame mes ilsimės, penimi vasaros išaugintu maistu ir šildomi tankių kailių. Tu buvai vienas iš mūsų, gyvenai su mumis, todėl žinai, jog išsaugojome tavo įskiepytus papročius.

Juodaveidžiai, vienodais gauruotais lokio kailio apsiaustais apsigaubę raganiai visi kaip vienas atlikinėjo tobulai surepetuotus sklandžius iškilmingos kalbos judesius. Išraiškingi, priderinti vienarankio didžiojo šamano gestai tik pabrėžė elegantiškus kitų mostus, sudėliodami reikiamus akcentus.

– Iš visų dvasių tave mes gerbiame labiausiai. Prašome tave užtarti mus dvasių pasaulyje, papasakoti apie mūsų vyrų narsą bei moterų nuolankumą ir parengti mums vietą, kai tenai sugrįšime. Meldžiame saugoti mus nuo blogio, nes esame tavo žmonės, Meška, mes esame urvinio lokio gentis. Keliauk lydima šlovės, garbioji dvasia.

Kai šamanai pirmą kartą žvėries akivaizdoje atliko jo vardus simbolizuojančius mostus, dvidešimt vienas jaunuolis, įbrukę ietis tarp storų kamienų, persmeigė milžinišką garbinamos būtybės kūną. Ne iš visų žaizdų ištryško kraujas, nes narvas buvo per didelis, ir ne visos ietys susmigo pakankamai giliai, tačiau skausmas įsiutino milžinišką augintinį. Tylą sudrebino tūžmingas riaumojimas. Žmonės išgąstingai atšlijo.

Tuo pat metu Braudas, Gornas ir Vurdas perpjovę vartus laikiusias virves ėmė ropštis medžių kamienais iki aptvaro viršaus. Braudas užsikabarojo pirmas, tačiau Gornas pirmas sugriebė paruoštą storą trumpą rąstgalį. Iš skausmo paklaikęs urvinis lokys piktai riaumodamas atsistojo ant užpakalinių kojų ir nušleivojo link trijų vyrukų. Masyvi galva beveik siekė aukščiausius aptvaro kamienus. Prisiartinęs prie angos žvėris stumtelėjo vartus ir šie subyrėję į šipulius tėškėsi ant žemės. Narvas liko atviras! Šiurpus pašėlęs lokys ištrūko į laisvę!

Ietimis ginkluoti medžiotojai skubiai išsirikiavo sudarydami apsauginį sparną tarp išerzinto gyvulio ir sunerimusių žiūrovų. Norą bėgti šalin vos įveikusios moterys stipriau suspaudė glėbiuose kūdikius, o didesnieji vaikai iš siaubo išplėtę akis prisispaudė prie motinų. Vyrai gniaužė ietis pasirengę šokti ginti bejėgių moteriškių ir persigandusių vaikų. Vis dėlto nė vienas sambūrio dalyvis nepajudėjo iš vietos.

Kai sužeistas urvinis lokys išlapatavo pro atsivėrusią skylę baslių tvoroje, viršuje balansavę Braudas, Gornas ir Vurdas staigiai užšoko ant nieko panašaus nelaukusio meškino. Braudas atsistojo ant pečių, pasilenkė, įsikibo į snukio kailį ir stipriai trūktelėjo. Ant nugaros pataikęs Vurdas suėmęs susitaršiusius gaurus pakibo visu svoriu įtempdamas apdribusią kaklo odą. Bendromis pastangomis abu vyrai privertė besipriešinantį padarą pražioti milžiniškus nasrus, o tada ant vieno peties raitas Gornas vikriai šonu įstūmė rąstą jam į dantis. Braudui atleidus gniaužtus lokys suspaudė žandikaulius sukąsdamas kvėpuoti trukdantį medgalį ir prarasdamas vieną ginklą iš savojo arsenalo.

Vis dėlto vyrų taktika galutinai nenuginklavo įniršusio lokio. Žvėris persisukęs mostu pamėgino nubraukti šalin į kailį įsikibusius užpuolikus. Aštrūs nagai susmigo ant peties įsitaisiusiam vyrui į šlaunį, ir klykiantis jaunas medžiotojas atsidūrė monstro glėbyje. Po akimirkos galingos letenos perlaužė stuburą ir priešmirtinis Gorno klyksmas staigiai nutrūko. Trūkčiojantis žuvusio jauno narsuolio kūnas šleptelėjo ant žemės, ir tą pat akimirką viena moteris žiūrovų gretose pratisai suaimanavo.

Lokys metėsi prie ietimis ginkluotų vyrų, kurie būriu pajudėjo jo link. Vienu galingos priešakinės kojos kryptelėjimu įsišėlęs gyvulys praretino jų gretas tris medžiotojus parblokšdamas, o ketvirtajam į koją suvarydamas nagus bei praplėšdamas raumenis iki pat kaulo. Iš skausmo susirietęs, šoko ištiktas vyras nepajėgė net rėkti. Kiti stumdydamiesi apstojo aplink ir nutaikė ietis į paklaikusį žvėrį.

Iš siaubo suakmenėjus Aila spaudė glėbyje Durką baimindamasi, kad lokys neprasibrautų iki žiūrovų, tačiau kai sužeistajam iš žaizdos pulsuodamas trykštelėjo kraujas, ji ėmė veikti negalvodama. Skubiai įbrukusi kūdikį Ubai moteris puolė į grumtynių sūkurį. Prasibrovusi pro susispietusius vyrus ji pusiau nešte, pusiau vilkte ištempė apdraskytą kovotoją iš trypčiojančios minios, palinkusi stipriai užspaudė arteriją, dantimis sukando savo apsiausto dirželio galą ir kita ranka jį perplėšė.

Kai užveržusi koją ji ėmė šluostyti kraują kūdikio skepeta, pasekusios Ailos pavyzdžiu pribėgo dar dvi gydytojos. Baimingai aplenkusios grumtynių vietą moterys puolė jai padėti. Trise jos nunešė sužeistąjį į urvą ir karštligiškai besistengdamos išgelbėti žmogaus gyvybę nė nepamatė, kaip milžiniška meška galų gale krito, užbadyta genties medžiotojų iečių.

Vos tik nukautam urviniam lokiui sukniubus Gorno porininkė ištrūko iš ją nuraminti mėginančių gentainių glėbio ir pripuolė prie ant žemės tysančio nenatūraliai persikreipusio kūno. Parkritusi moteris įsikniaubė į plaukuotą vyro krūtinę, paskui klūpodama atsilošė ir paklaikusiais mostais ėmė melsti žuvusiojo pakilti. Jos motinai ir Norgo moteriai mėginant nutempti vargšelę šalin prisiartino šamanai. Garbiausias dvasininkas pasilenkė ir pakreipė gedinčiosios galvą į save.

– Nesielvartauk dėl netekties, – užjaučiamai žvelgdamas gilia ruda akimi mostelėjo didysis šamanas. – Gornas sulaukė didžiausios įmanomos garbės. Pati meška pasirinko jį palydovu į dvasių pasaulį. Jis bus didžiojo mūsų užtarėjo pagalbininkas. Urvinio lokio dvasia išsirenka tik pačius geriausiuosius ir narsiausiuosius. Lokio šventė kartu taps ir Gorno švente. Jo drąsa bei troškimas laimėti virs legenda, kuri bus pasakojama per kiekvieną genčių sambūrį. Kaskart su meška sugrįš ir Gorno dvasia. Jis lauks tavęs atkeliaujančios, idant galėtumėte vėl tapti pora, tačiau tu privalai būti tokia pat narsi, koks buvo jis. Atsikratyk sielvarto ir pasidžiauk kartu su anapilin keliaujančiu savo vyru. Šįvakar didysis šamanas jį ypač pagerbs, kad jo narsą patirtų kiekvienas ir kad ji persiduotų genčiai.

Jauna moteris akivaizdžiai stengėsi sutramdyti liūdesį ir pasistengti būti narsi, kaip reikalavo garbus dvasininkas. Ji nieku gyvu nenorėjo įžeisti porininko dvasios. Kažkodėl ir persikreipęs, neproporcingas vienaakis raganius nebeatrodė toks jau baisus. Su dėkingumu pažvelgusi į jį moteris pakilo ir tvirtu žingsniu sugrįžo į vietą. Ji privalo išlikti stipri, juk didysis šamanas pasakė, jog Gornas jos lauks ir vieną dieną

susitikę juodu vėl bus drauge. Jos sąmonė įsikibo į šį pažadą stengdamasi atsiriboti nuo neišmatuojamos tuštumos, kuri laukė šiame gyvenime be mylimo žmogaus.

Gorno porininkei sugrįžus vadų bei jų padėjėjų moterys įniko vikriai dirti lokiui kailį. Kraujas buvo surinktas į dubenis ir šamanams atlikus viršum jų simbolinius gestus padėjėjai pasiuntė indus į minią. Vyrai, moterys ir vaikai visi paeiliui priglausdavo lūpas ir ragavo dar šilto kraujo – gyvybinių meškos syvų. Motinos net kūdikiams pravėrė burneles ir pirštu užvarvino šviežio kraujo mažyliams ant liežuvių. Iš urvo pakviesta Aila ir kitos dvi gydytojos irgi gavo savo dalį, o stipriai nukraujavęs sužeistasis gurkštelėjo geroką gurkšnį, kuris turėjo atstatyti jo jėgas. Gerdami kraują visi susivienijo su Didžiuoju Lokiu, susiejusiu juos į vieningą bendruomenę.

Genties stebimos moterys sparčiai darbavosi. Jos rūpestingai nugrandė storą specialiai nupenėto gyvulio poodinių riebalų sluoksnį. Magiškomis ypatybėmis pasižymintys išlydyti lokio taukai vėliau turėjo būti išdalyti šamanams. Galva liko neatskirta nuo kailio, o kai visa mėsa atsidūrė nuo ryto kaitinamose akmenimis išklotose duobėse, šamanų padėjėjai pakabino milžinišką kailį ant stulpų priešais urvą, iš kur negyvos jo akys stebės iškilmes. Urvinis lokys tapo garbės svečiu savo paties šventėje. Kailiui atsidūrus reikiamoje vietoje šamanai pakėlė Gorno kūną ir oriai bei iškilmingai nunešė į tolimą urvo užkaborį. Jiems išėjus Brunas davė ženklą, ir minia pasklido į šalis. Atlikus visas reikiamas apeigas meškos dvasia buvo išlydėta kelionėn į anapilį.

24

– Kaip jai pavyko nugalėti baimę? Niekas daugiau nedrįso prisiartinti, tačiau ji nepabūgo, – kalbėjo genties, kuriai priklausė sužeistasis, šamanas. – Tarytum iš anksto žinotų, kad meška jos nepalies, visai kaip pirmąją dieną. Manau, didysis šamanas teisus, lokys ją pripažino. Ji yra genties moteris. Mūsų gydytojos teigimu, ji išgelbėjo medžiotojui gyvybę. Toji moteris ne tik gerai išmokyta, ji turi įgimtą talentą, tarytum būtų jį paveldėjusi. Tikiu, kad ji yra Izos giminės žinių paveldėtoja.

Šamanai šnekučiavosi mažame urve kalno gilumoje. Juos gaubiančią visišką tamsą sklaidė šviesos ratilai, skleidžiami degančių išdžiovintų samanų dagčių, panardintų į lokio taukus negiliose lėkštelėse. Silpnų liepsnelių atšvaituose žybčiojo uolinėse sienose įsipynusių kristalų briaunos bei nuo lubų nukarę žvilgantys drėgni stalaktitai, primenantys niekada neištirpstančius varveklius, siekiančius susitikti su atvirkštiniais savo draugužiais, augančiais nuo grindų. Vienam kitam jau buvo pavykę susisiekti. Ištisus amžius besikaupiantys kalkingi lašai pamažu virto įspūdingomis, per vidurį susiaurėjusiomis kolonomis, kylančiomis nuo grindų iki pat skliautuotų lubų. Vienas žemyn nutįsęs stalaktitas tik per plauką nelietė ilgesingai stypsančio bičiulio stalagmito, tačiau susijungimo jiems teks laukti dar kelis amžius.

– Ji visus nustebino jau pirmą dieną, kai be jokios baimės prisiartino prie lokio, – pastebėjo kitas kerėtojas. – Bet ar ji dar turės laiko pasiruošti, jei priimsime jai palankų sprendimą?

– Jeigu paskubėsime, laiko pakaks, – atsakė didysis šamanas.

– Juk toji moteris gimė kitiems, kaip ji gali priklausyti genčiai? – nenusileido fleita grojęs dvasininkas. – Kiti nėra genties nariai ir niekada nebus. Tu sakei, esą ji atėjo pas jus jau paženklinta toteminiais randais, tačiau žymės nemoteriškos. Kodėl tu toks tikras, jog tai genties žymės? Nė viena mūsų moteris neturi urvinio liūto totemo.

– Aš nesakiau, kad ji jau gimė paženklinta, – argumentavo didysis šamanas. – Nejaugi tvirtinsi, jog urvinis liūtas negali pasirinkti moters? Urvinis liūtas gali pasirinkti ką tinkamas. Mergaitę mes radome leisgyvę, Iza sugrąžino ją į gyvenimą. Ar, tavo manymu, maža mergaitė gali išsigelbėti nuo urvinio liūto, jei jos nesaugo pastarojo dvasia? Liūtas paženklino, todėl nėra jokių abejonių. Ant jos kojos – toteminės genties žymės, niekas to nepaneigs. Dėl ko daugiau ji būtų pažymėta taip, jeigu jai nebūtų lemta tapti genties moterimi? Kodėl taip nutiko, nežinau, aš netvirtinu suprantąs dvasių elgesį ir jų tikslus. Lokio padedamas kartais bandau juos suprasti ir paaiškinti. Ar kuris nors iš jūsų sugeba daugiau? Gali pasakyti tik tiek: ritualas jai pažįstamas, Iza perdavė jai raudonajame maišelyje laikomų šaknų paslaptį. Iza nebūtų pasakojusi, jeigu Aila nebūtų jos duktė. Mums nereikia atsisakyti ritualo. Visus šiuos argumentus aš jau buvau pateikęs jums anksčiau. Dabar telieka nuspręsti, bet sprendimą privalote priimti greitai.

– Tvirtinai, girdi, tavo gentis mano, jog ją lydi sėkmė, – mostelėjo Norgo šamanas.

– Veikiau sėkmė lydi ne ją pačią, ji neša sėkmę. Nuo tada, kai ją radome, mums nepaprastai sekėsi. Drugas laiko ją ypatingu mus globojančių dvasių ženklu. Ko gero, pačią moterį irgi lydi savotiška laimė.

– Išties gerokai keista iš kitų kilusią moterį vadinti gentaine, – pakomentavo vienas iš susirinkusiųjų.

– Ji šiandien atnešė mums sėkmę, jaunasis medžiotojas liko gyvas, – pasakė sužeistojo genties šamanas. – Aš sutinku, būtų gaila neparagauti Izos gėrimo, jei neprivalome jo atsisakyti.

Keli kiti pritariamai linktelėjo.

– O ką pasakysi tu? – kreipėsi didysis šamanas į antrąjį pagal rangą dvasiškį. – Ar, tavo manymu, meška supyks, jei Aila ruoš ritualinį gėrimą?

Visų galvos pasisuko jo pusėn. Svarus galingojo šamano prieštaravimas galėjo nusverti kitų kerėtojų nuomonę. Jam griežtai atsisakius dalyvauti visų kitų pritarimo nepakaktų. Sprendimas turėjo būti vienbalsis, negalėjo likti nė vieno priešiškai nusiteikusio nario. Jis susimąstęs nuleido akis žemyn, paskui pažvelgė į kiekvieną vyrą iš eilės.

– Meška gali dėl to supykti, gali ir nesupykti. Aš nesu tikras. Kažkodėl ji man kelia šiokį tokį nerimą. Visi kiti akivaizdžiai nelinkę atsisakyti ritualo, todėl, atrodo, derėtų leisti jai ruošti gėrimą. Vis dėlto mieliau rinkčiausi tikrąją Izos dukterį, nors toji ir jauna. Jeigu visi kiti sutinka, aš nepareikšiu prieštaravimo. Netrukdysiu priimti sprendimo, nors man jis ir nepatinka.

Didysis šamanas nužvelgė visus paeiliui ir sulaukė pritariamo linktelėjimo. Pastangomis atsistoti užmaskavęs palengvėjimo atodūsį luošys skubiai iššlubčiojo iš kambarėlio. Jis nuklibikščiavo koridoriais, kurie praplatėję virto salėmis, o paskui – vėl siaurais, akmeninių lempų apšviestais tuneliais. Artėjant prie genties gyvenamųjų patalpų lempas pakeitė trumpesniais intervalais susmaigstyti deglai.

Aila sėdėjo priešakiniame urve šalia sužeistojo. Jos glėbyje snaudė Durkas, o šalimais rymojo Uba. Vyro porininkė irgi budėjo čia pat stebėdama miegantį medžiotoją ir kartkartėmis dėkingomis akimis dirstelėdama į Ailą.

– Aila, paskubėk, privalai pasiruošti. Liko labai mažai laiko, – mostelėjo šamanas. – Turėsi darbuotis sparčiai, bet nepraleisti nė menkiausios smulkmenos. Kai būsi pasirengusi, ateik pas mane. Uba, nunešk Durką Ogai, kad pamaitintų, Aila neturės kada.

Apstulbintos staiga pasikeitusių planų abi įsistebeilijo į raganių. Tik po kelių akimirkų suvokusi, ką šis pasakė, Aila linktelėjo ir nubė-

go prie ugniavietės į antrąjį urvą pasiimti švaraus apsiausto. Šamanas atsisuko į jauną moterį, susirūpinusiu žvilgsniu stebinčią miegantį porininką.

– Didysis šamanas norėtų sužinoti, kaip laikosi jaunas medžiotojas.

– Anot Aijos, jis gyvens ir tikriausiai netgi vaikščios. Bet jo koja niekada neatgaus ankstesnio tvirtumo.

Aila ir Uba bemaž nesuprato kitokiu dialektu kalbančios moters kasdienių gestų, tad susišnekėti joms pavykdavo tik oficialiąja kalba, tačiau šamanas turėjo kur kas daugiau patirties ir geriau suprato kitų genčių šnekamuosius ženklus, tačiau norėdamas pabrėžti savo žodžių svarbą prabilo formaliai:

– Šamanas pageidautų sužinoti, koks yra šio vyro totemas.

– Kalnų ožys, – ženklu atsakė ji.

– Ar šis vyras ant kojų stovėjo taip pat tvirtai, kaip ir jo globėjas? – paklausė senolis.

– Kaip tik taip apie jį kalbėdavo gentainiai. Tačiau šiandien šiam vyrui vikrumo pritrūko, ir aš nebežinau, kaip jam reikės gyventi. O jeigu jis niekada nebegalės vaikščioti? Kaip jis medžios? Kaip aprūpins mane? Kuo galėtų užsiimti medžioti nepajėgiantis vyras? – įtampos nukamuota jauna moteris, bemaž apimta isterijos, užsimiršusi vėl prabilo savo genties šneka.

– Jaunuolis gyvas ir tai yra svarbiausia, – raminamai ištarė didysis šamanas.

– Bet jis išdidus. Jei negalės medžioti, jis ims gailėtis, kad nemirė. Jis buvo geras medžiotojas ir galbūt vieną dieną būtų tapęs vado padėjėju. Dabar veikiausiai niekada nebeužims šios padėties, o tik praras turėtą poziciją. Ką jis tuomet darys? – ėmė rypuoti nelaimingoji.

– Moterie! – apsimestinai griežtai mostelėjo šamanas. – Meškos išrinktieji statuso nepraranda. Jis jau įrodė savo vyriškumą ir vos neiškeliavo kartu su lokiu į kitą pasaulį. Didžiojo Lokio dvasia nesirenka

bet kurio. Urvinis lokys nusprendė leisti jam pasilikti, tačiau tavo porininkas liko paženklintas. Šiam vyrui teko garbė nuo šiol laikyti mešką savo totemu, jo randai taps naujojo totemo ženklais, kuriais jis galės pelnytai didžiuotis. Jis pasirūpins tavimi. Didysis šamanas kreipsis į tavo vadą, tavasis vyras turi teisę gauti kiekvieno laimikio dalį. O jei pasveikęs įstengs vaikščioti, tuomet vėl pajėgs medžioti pats. Galbūt nebebus toks vikrus kaip kalnų ožys, o vaikščios sunkia meškos eisena, tačiau medžioti ši jam nekliudys. Didžiuokis juo, moterie, didžiuokis Lokio išrinktuoju.

– Jis yra Lokio išrinktasis? – pagarbos sklidinomis akimis pakartojo moteris? – Urvinis lokys – jo totemas?

– Kalnų ožys irgi. Jį globos abu, – paaiškino dvasininkas ir tada pastebėjo po moters apsiaustu pūpsantį pilvuką. Nieko stebėtino, kad ji tokia susikrimtusi, suprato kerėtojas. – Ar moteris turi vaikų?

– Ne, bet gyvybė jau pradėta. Tikiuosi susilaukti sūnaus.

– Esi gera moteris ir gera porininkė. Pabūk šalia jo. Kai pabus, perduok jam didžiojo šamano žodžius.

Moteriškė linktelėjo ir pažvelgė į pro šalį nuskubėjusią Ailą.

Šalia šeimininkų genties urvo tekanti upė pavasarį virsdavo nuožmiu pašėlusiu srautu, su šaknimis raunančius medžius, atplėšiančiu didžiulius uolienų luitus ir ridenančiu juos nuo kalno žemyn. Rudenį ji irgi nestokojo jėgos ir netgi ramiuoju laikotarpiu plačiu akmenuotu žemaslėniu plūstantis bei kunkuliuojantis ledyno polaidžio vanduo išlikdavo žalsvai drumzlinas. Vos atvykusios Aila su Uba ištyrinėjo urvo apylinkes ieškodamos dezinfekuojančių augalų, kuriais galėtų pasinaudoti prausdamosi, jei kartais kuri nors viena būtų pakviesta dalyvauti apeigose.

Virpėdama iš susijaudinimo Aila skubiai prisikasė putoklių šaknų, asiūklių bei raudonšaknių burnočių. Belaukiant, kol iš augalų išvirs prausimuisi naudojamas parazitus naikinantis nuoviras, skrandis susimezgė į kietą mazgą. Žinia, jog jai leista dalyvauti rituale, pasklido žaibo greitumu. Šamanų palankumas visus paskatino nauju žvilgsniu pažvelgti į kitiems gimusią genties moterį. Pagarba jai gerokai išaugo. Žmonės tarytum gavo patvirtinimą, kad ji išties yra Izos duktė, aukščiausią padėtį užimanti gydytoja. Genties, kuriai priklausė keli Zougo giminaičiai, vadas iš naujo apsvarstė kategoriškai atmestą galimybę ją priimti. Galbūt Zougo rekomendacijos vis dėlto šio to vertos, svarstė jis. Gal kuris nors vyras sutiktų paimti ją į antrosios porininkės vietą? Turėti talentingą gydytoją visuomet pravartu.

Tačiau susirūpinusi, į darbą pasinėrusi Aila aplink sklandančių komentarų nepastebėjo. Ją ne šiaip griaužė rūpestis, ją ėmė siaubas. Aš negaliu to daryti, klykė mintyse, bėgdama prie upelio. Liko per mažai laiko, nespėsiu pasiruošti. Kas bus, jei ką nors užmiršiu? Jei padarysiu klaidą? Užtrauksiu gėdą Krebui, Brunui ir visai genčiai.

Šaltutėlis nuo ledyno atitekančios upės vanduo išėjo jai į naudą nuramindamas įtemptus nervus. Atsisėdusi ant akmens ir tvarkydamasi lengvo vėjelio džiovinamus plaukus jaunoji gydytoja dar labiau atsipalaidavo žvelgdama į pamažėle vis tamsėjančiu besileidžiančios saulės purpuru nudažytą kalno viršūnę. Plaukams dar galutinai neišdžiūvus ji vėl pasikabino ant kaklo amuletą ir apsisiautė švariu apsiaustu. Susikaišiojusi į klostes įrankius pasiėmė senąjį drabužį ir nudūmė atgal prie urvo. Prasilenkdama su Durką nešiojančia Uba skubiai linktelėjo mergaitei.

Neklaužadų, kruvinojo urvinio lokio ritualo įaudrintų vaikų be paliovos trukdomos moterys darbavosi kaip pašėlusios. Mažieji nebuvo pratę vaikščioti alkani, gardžių kvapų be atvangos kurstomas alkis dar labiau juos suerzino, o kadangi motinos buvo užsiėmusios, jų atžalos įsiautėjusios ėmė krėsti išdaigas, nors griežtai auklėjami genties vaikai

retai kada elgdavosi nederamai. Keli berniukai pastvėrę iš narvo nupjautas virves apsirišo jomis rankas vaidindami, neva dėvi garbės ženklus. Kiti, ne tokie greiti, pamėgino juos atimti, ir galiausiai visi ėmė susikibę raičiotis aplink laužus. Kai šis žaidimas įsipyko, berniūkščiai įniko erzinti mergaites, kurioms derėjo prižiūrėti verkšlenančius mažuosius broliukus bei sesutes, kol šios pradėjo juos gainiotis arba nuskubėjo skųstis motinoms. Aplink viešpatavo triukšmas ir visiška sumaištis. Net kartkartėmis nuskambantis rūstus kurios nors moters porininko perspėjimas bemaž nė kiek neapmaldydavo įsidūkusių paauglių.

Alkis kamavo ne tik vaikus. Didžiuliais kiekiais ruošiamas maistas dirgino ir suaugusiųjų skonio receptorius, džiugų jaudulį didino artėjantis didžiosios puotos bei apeigų vakaras. Viršum ugnies pakabintuose odos katiluose kunkuliavo kalnai laukinių batatų, baltų, krakmolingų duoninių šaknų bei žemės riešutų. Garavo su įvairiausiais prieskoniais ruošiami smidrų, lelijų šaknų, laukinių svogūnų, pupų bei nedidukų moliūgų pagardai. Į šūsnis suverstus švariai nuplautus laukinių salotų, varnalėšų, balandų bei kiaulpienių lapus derėjo patiekti žalius su paskutinę akimirką pasūdytu karštu lokio taukų ir prieskonių padažu.

Kiekviena gentis turėjo ypatingąjį patiekalą. Viena itin gardžiai gamindavo svogūnų, grybų ir apskritų žalių saldžialapių pupų troškinį, pagardintą slaptu prieskonių mišiniu bei uždarytą džiovintomis elninėmis šiurėmis. Kita atsigabendavo tik jų urvo apylinkėse augančių pušų kankorėžių, kuriuos pakaitinus išbyrėdavo neregėto gardumo riešutėliai.

Norgo gentis skrudino žemutiniuose šlaituose rinktus kaštainius ir gamino neprilygstamą, ilgai ir lėtai verdamą tirštą padažą iš susmulkintų buko riešutų, kepintų grūdų bei mažų kietų saldžiarūgščių obuolių gabalėlių. Plačiu spinduliu aplink urvą neliko, ko gero, nei vienos šilauogės, nei putino uogos, o iš žemesniųjų laukymių buvo išrinktos visos avietės ir gervuogės.

Bruno genties moterys keletą dienų gliaudė ir smulkino atsigabentas džiovintas giles. Gautus miltus kulinarės supylė į smėlyje prie upės išraustas negilias duobutes ir gausiai perpildamos juos vandeniu pamažu pašalino kartumą. Vėliau išmirkusi tešla virto plokščiais paplotėliais, kurie buvo kaip reikiant išmirkyti klevų sirupe ir išdžiovinti saulės atokaitoje. Šeimininkų gentis ankstyvą pavasarį irgi prisileisdavo klevų sulos, kurią vėliau ištisas dienas kaitindavo, tad pastebėję pažįstamus beržo žievės indus, kuriuose paprastai buvo laikomas klevų cukrus bei sirupas, rimtai susidomėjo. Paragavusios lipnių, saldžių gilių pyragėlių Norgo genties moterys nusprendė vėliau pamėginti pasigaminti šio gardumyno pačios.

Durką viena akimi stebinti Uba talkino plušančioms moterims ir žvelgdama į gausybę įvairiausio maisto patylom stebėjosi, kas ir kada įstengs visa tai suvalgyti.

Į tamsą kylantys tiršti laužų dūmai susitvenkę it miglos šydas dengė žvaigždėmis nusagstytą dangaus skliautą. Nuo planetos nusigręžęs jaunas mėnuo savo šviesą siuntė į kosmoso platybes, tad aplinkinius miškus gaubiančią tamsumą šalia urvo prasklaidė tik šokčiojančių liepsnų atšvaitai. Nuo ugnies nukeltas maistas stovėjo šalia, kad neatauštų, dauguma moterų nuėjo į urvą pasikeisti apdarų bei atsipūsti prieš didžiąją puotą.

Tačiau jaudulys įveikė nuovargį, neleisdamas joms ilgai užsibūti viduje. Aikštelę priešais urvą pamažu užpildė šurmuliuojanti minia, nekantriai laukianti šventės bei apeigų pradžios. Angoje pasirodžius šamanams ir jų padėjėjams susirinkusieji nuščiuvo ir stumdydamiesi stengėsi užimti kuo geresnes vietas. Iš pažiūros atrodė, jog žiūrovai įsitaisė kaip pakliuvo, tačiau, nors rangai čia ir nebuvo svarbūs, susėdant

reikėjo atsižvelgti į tarpusavio ryšius, deramai pasirinkti kaimynus iš priekio, už nugaros ir iš šonų. Taigi paskutinėmis minutėmis, kai žmonės stengėsi rasti kuo patogesnę vietelę nepažeisdami savitarpio santykių, kildavo šioks toks sąmyšis.

Priešais juodą kiaurymę kalne suliepsnojo iškilmingai užkurtas didžiulis laužas. Nuritinus viršutinius akmenis po šamanų duoto ženklo šeimininkų bei kelių kitų labiausiai gerbiamų genčių vadų moterys iškėlė iš duobių minkštutėles milžiniškas šlaunis. Brunas išdidžiai išpūtė krūtinę matydamas priešakyje žengiančią Ebrą.

Kai šamanai galiausiai leido Ailai dalyvauti rituale, svarstyklių lėkštė pakrypo Bruno naudai. Jis kartu su visa gentimi šiemet pirmavo dar ryškiau nei ankstesniais kartais. Nors daugelis iš pradžių nenorėjo tuo tikėti, aukšta šviesiaplaukė moteris pasirodė besanti tikra genties narė, autoritetingos gydytojų giminės atstovė bei Izos įpėdinė. Paaiškėjo, jog užsispyrėliškai ir atkakliai savo nuomonės laikęsis Brunas buvo teisus ir vykdė tikrąją meškos valią. Net ir trumputė dvejonės akimirka būtų neleidusi jo prestižui pakilti iki tokių aukštumų ir patirti dabartinį sėkmės saldumą.

Dvišakiais pagaliais traukiant mėsą pakilo debesys kvapių garų, ir visų skrandžiai ėmė urgzti. Nieko nelaukdamos kitos moterys įnešė rietuves medinių bei kaulinių lėkščių ir ėmė krauti į didelius dubenis tiek ilgai ruoštą maistą. Braudas ir Vurdas, laikydami plačius padėklus, žengė į priekį ir atsistojo priešais didįjį šamaną.

– Ši Lokio šventė kartu rengiama ir Gorno garbei, kurį urvinis lokys pasirinko savo palydovu. Gyvendamas Norgo gentyje Didysis Lokys matė, jog jo globojami žmonės neužmiršo gautų pamokų. Puikiai pažinęs Gorną globėjas nusprendė, jog šis vyras vertas tapti jo padėjėju. Braudai ir Vurdai, jūs už savo drąsą, jėgą bei ištvermę buvote išrinkti parodyti didžiajai dvasiai, kokie narsuoliai sudaro Urvinio lokio gentį. Jis išmėgino jus savo galybe ir liko patenkintas. Jūs šauniai pasirodėte ir nusipelnėte garbės patiekti jam paskutinįjį valgį, kuriuo

jis dalysis su gentimi, kol sugrįš iš dvasių pasaulio. Tegul meškos dvasia visur ir visad lydi mus.

Du jaunuoliai praeidami pro kiekvieną moterį, stovinčią šalia maisto pilnų dubenų, iš kiekvieno išsirinko po gardžiausią kąsnelį, neimdami tik mėsos. Narve laikomo urvinio lokio žmonės niekada nešerdavo mėsa, nors gyvendami laisvėje šie gyvūnai progai pasitaikius susigundydavo ja pasmaguriauti. Padėklai buvo padėti priešais ant stulpų ištemptą lokio kailį.

Jiems atsitraukus šamanas pratęsė:

– Jūs gėrėte jo kraujo, dabar suvalgykite jo kūno ir susivienykite su Lokio dvasia.

Pastarasis palaiminimas reiškė puotos pradžią. Braudas su Vurdu gavo po pirmąją lokio mėsos porciją, o tada ėmė krautis kitą maistą į savo lėkštes. Jų pavyzdžiu pasekė visi šventės dalyviai. Visiems susėdus pasimėgauti valgiu aplink girdėjosi tik pasitenkinimo atodūsiai ir čepsėjimas. Vegetarišku maistu nupenėto lokio mėsa buvo minkšta ir riebi. Žmonės pasigardžiuodami kirto kruopščiai paruoštas daržoves, vaisius bei grūdus, kuriuos dar labiau pagardino alkis. Šventė pateisino visus lūkesčius.

– Aila, kodėl nevalgai? Juk žinai, kad visą mėsą būtina suvalgyti šįvakar.

– Žinau, Ebra, bet aš nesu alkana.

– Aila nervinasi, – čiaumodama pilna burna mostelėjo Uba. – Džiaugiuosi, kad jie pasirinko ne mane. Maistas be galo skanus, būtų gaila, jei susijaudinusi negalėčiau nė kąsnio praryti.

– Vis tiek suvalgyk bent truputį mėsos. Privalai užkąsti. Ar pasėmei Durkui sultinio? Jam irgi reikėtų jo paragauti, kad susivienytų su gentimi.

– Daviau truputėlį, bet suvalgė nedaug. Oga ką tik jį papenėjo. Oga, ar Grevas vis dar alkanas? Mano krūtys tokios pilnos, kad net skauda.

– Būčiau palaukusi, bet juodu abu norėjo valgyti. Galėsi pamaitinti juos rytoj.

– Rytoj mano pieno, ko gero, užteks ir jiems, ir dar bent dviem mažyliams. Šį vakarą jie jau nieko nebenorės, tik saldžiai miegos. Raminamasis durnaropių nuoviras jau paruoštas. Kai vėl praalks, pirmiausia pagirdyk šia arbata, kad greičiau užmigtų. Uba pasakys, kiek gėrimo galima duoti, o aš visiems pavalgius turėsiu susitikti su Krebu ir sugrįšiu tik ritualui pasibaigus.

– Per ilgai neužsibūk. Kai vyrai sueis į vidų, prasidės mūsų šokis. Kai kurios gydytojos ritmą muša neprilygstamai. Moterų šokiai per genčių sambūrio šventę būna išties įspūdingi, – mostelėjo Ebra.

– Aš dar nemoku gerai groti. Iza mane šiek tiek pamokė ir dar Norgo genties gydytoja parodė, kaip reikia mušti ritmą, tačiau nesu visai įgudusi, – prisipažino Aila.

– Tu gydytoja tapai visai neseniai, mokydama tave Iza kur kas daugiau dėmesio skyrė gydymo magijai, o ne ritmams, tačiau muzika irgi yra magija, – sugestikuliavo Ovra. – Gydytojos privalo labai daug žinoti bei mokėti.

– Norėčiau, kad Iza būtų čia, – mostu pratarė Ebra. – Džiaugiuosi, kad šamanai galų gale tave pripažino, Aila, bet aš ilgiuosi Izos. Keista ir gaila, kad jos nėra šalia.

– Aš irgi norėčiau, kad ji čia būtų, – palingavo Aila. – Baisiai nenorėjau jos palikti. Ji serga kur kas sunkiau negu parodo. Tikiuosi, dažnai šildosi saulės atokaitoje ir ilsisi.

– Kai ateis metas iškeliauti į anapus, ji išeis. Dvasioms pašaukus, niekas jos nebesulaikys, – pastebėjo Ebra.

Nors naktis buvo šilta, Aila nusipurtė, persmelkta staigios nelaimės nuojautos, apimta slogaus jausmo, panašaus į šiltos vasaros pabaigą pranašaujantį vėsaus vėjo gūsį. Šamanui davus ženklą jaunoji gydytoja vikriai pakilo, tačiau žingsniuodama urvo link vis dar negalėjo atsikratyti ją apėmusio sunkumo.

Nuo ilgo naudojimo baltomis apnašomis pasidengęs, iš kartos į kartą perduodamas Izos dubenėlis gulėjo ant kailio Ailos guolyje, kur ir buvo jį padėjusi. Ji išsiėmė iš medicinos krepšio raudonai nudažytą kapšelį, išbėrė jo turinį ir ėmė apžiūrinėti šaknis deglų šviesoje. Nors Iza daugybę kartų aiškino, kaip atrinkti reikiamą kiekį, Aila vis dar dvejojo, kiek tiksliai šaknų panaudoti ruošiant gėrimą dešimčiai šamanų. Gėrimo stiprumas priklausė ne tik nuo šaknelių kiekio, bet ir nuo dydžio bei augalo brandos.

Jaunoji moteris niekada nematė, kaip jį ruošia Iza. Gydytoja ne sykį kartojo, esą gėrimas pernelyg vertingas ir šventas, todėl nevalia jo gaminti norint tik pasipraktikuoti. Dukterys paprastai išmokdavo gamybos meno stebėdamos motinas, klausydamos dažnų paaiškinimų ir kartu pasiremdamos įgimtomis žiniomis. Tačiau Aila gimė ne gentyje. Ji išsirinko keletą šaknelių, paskui pasvarsčiusi pridėjo dar vieną norėdama užsitikrinti, kad magija bus išties veiksminga. Paskui patraukė prie šalia urvo angos stovinčių šviežio vandens indų, kur Krebas buvo liepęs laukti, ir ėmė stebėti prasidėjusį ritualą.

Sutratėjo mediniai būgnai, prie kurių prisijungė iečių drūtgalių dunksėjimas ir į ilgą tuščiavidurį rąstą mušamas staccato. Patarnautojai vaikščiojo tarp vyrų, nešini durnaropių arbatos indais, ir atsigėrę šie ėmė judėti muzikos ritmu. Moterys liko stovėti antrame plane, jų laikas dar nebuvo atėjęs. Nerimo kamuojama susirūpinusi Aila, apsisiautusi laisvai nukarusiu drabužiu, laukė nejudėdama iš vietos. Vyrams šokant vis siautulingiau ji svarstė, kiek dar laiko turės lūkuriuoti.

Pajutusi ant peties uždėtą ranką Aila pašoko – ji nė neišgirdo, kaip šamanai atžingsniavo iš urvo gilumos. Tačiau atpažinusi Krebą lengviau atsiduso. Kerėtojai tylutėliai išėjo laukan ir apsupo lokio kailį. Didysis šamanas atsistojo priešakyje, ir žvelgiant iš patogios stebėjimo vietos jai trumpam susidarė įspūdis, tarytum burną pražiojęs urvinis lokys ketina užpulti luošą senuką. Tačiau visa tai tebuvo tik iliuzija – viršum dvasininko sustingęs milžiniškas žvėris pavojaus nebekėlė.

Ji pastebėjo, kaip didysis raganius davė ženklą mediniais instrumentais grojantiems padėjėjams. Sulig dar vienu ryškesniu trinktelėjimu muzika nutilo ir vyrai pakėlę galvas šiek tiek apstulbo, pamatę išsirikiavusius šamanus ten, kur vos prieš akimirką dar nebuvo nė gyvos dvasios, arba bent jau atrodė, kad nebuvo. Netikėtas kerėtojų pasirodymas irgi tebuvo tik iliuzija, ir dabar jaunoji gydytoja jau žinojo, kokiu būdu dvasininkai ją sukūrė.

Šamanas palaukė, kol visų dėmesys laukiamai nukryps į apeiginės ugnies nušviestą, dvasininkų apsuptą milžinišką urvinio lokio figūrą. Žvelgdamas į kitą pusę jis davė nepastebimą ženklą, kurio laukė Aila. Ji nusimetė drabužį, pripylė į dubenį vandens ir gniaužddama saujoje šaknis, giliai atsikvėpusi, žengė link vienaakio vyro.

Ailai įžengus į šviesos ratą visi išgąstingai aiktelėjo. Apsigaubusi ilga virve sujuostu, laisvu apsiaustu su daugybe klosčių bei kišenių, elgdamasi kaip visos kitos moterys ji pamažu pradėjo atrodyti kaip viena iš jų. Tačiau be maskuojančio plataus apdaro atsiskleidė tikrasis jos pavidalas, sudarantis ryškų kontrastą genties moterims. Kresni, apskriti visų jų – vyrų ir moterų – kūnai panėšėjo į statinaites, o Aila buvo liekna. Žvelgiant į liauną figūrą iš šono pūpsojo tik pienu pritvinkusios krūtys. Net ant nuogo kūno išvedžioti raudoni bei juodi ratilai ir linijos nepaslėpė liemens susiaurėjimo, apskritų šlaunų, ilgų, tiesių rankų bei kojų.

Atsikišusio žandikaulio neturintis veidas aukšta kakta kartu su maža nosele dabar visiems atrodė dar labiau plokščias negu anksčiau. Iki pusės nugaros siekiantys tankūs šviesūs plaukai nuo ugnies atšvaitų mirguliavo auksu ir bangomis gaubė negražios, svetimos jaunos moters galvą it savotiškai nuostabi karūna.

Tačiau labiausiai stulbino jos ūgis. Kai ji susikūprinusi vaikščiodavo skubiu, krypuojančiu žingsniu arba sėdėdavo kuriam nors vyrui prie kojų, aplinkiniams pastarasis skirtumas pernelyg nekrisdavo į akis, tačiau moteriai atsistojus priešais raganių jis tapo akivaizdus.

Palenkusi galvą ji žvelgė tiesiai į šamano pakaušį iš viršaus. Aila buvo gerokai aukštesnė už patį aukščiausią genties vyrą.

Šamanas atliko ištisą seriją formalių mostų prašydamas šalia vis dar plevenančios dvasios apsaugos. Jam baigus Aila susibruko į burną kietas sudžiūvusias šaknis. Kramtyti jai sekėsi sunkiai, kadangi neturėjo genties žmonėms būdingo žandikaulio ir didelių tvirtų dantų. Nors Iza buvo perspėjusi nieku gyvu nepraryti nė lašelio burnoje susiformavusių sulčių, jai nepavyko to išvengti. Jaunoji gydytoja nežinojo, kiek tiksliai laiko reikia minkštinti šaknis, tačiau jai ėmė atrodyti, tarytum kramtė jau ištisą amžinybę. Kai pagaliau išspjovė susmulkintą masę, mažumėlę sukosi galva. Paskui maišė vandenyje pasklidusią tyrę sename šventame dubenyje, kol skystis įgavo balzganą spalvą, o tada įteikė indą Guvui.

Šamanų padėjėjai laukė, kol ji baigs doroti šaknis, laikydami rankose stiprios durnaropių arbatos dubenis. Guvas perdavė iš Ailos gautą balto gėrimo pilną indą šamanui, paskui pakėlęs savąjį dubenį įteikė Ailai, o kiti kerėtojų mokiniai įteikė savo genčių gydytojoms. Įvyko ritualinis apsikeitimas. Didysis šamanas gurkštelėjo jos gėrimo.

– Stiprus, – dvasininkas perspėjamai mostelėjo Guvui. – Duok po mažą gurkšnelį.

Guvas linktelėjo ir perėmęs dubenį prisiartino prie antrojo pagal rangą šamano.

Aila su kitomis gydytojomis nunešė arbatos indus laukiančioms moterims ir kiekvienai iš jų bei vyresnėms mergaitėms leido atsigerti po tam tikrą skysčio kiekį. Aila ištuštino ant dugno likusias nuosėdas, tačiau jau ir iki tol jautėsi keistai atitolusi, tarytum dalelė jos atsiskyrusi stebėtų įvykius iš kitos vietos. Kelios vyresnės gydytojos pasiėmusios medinius būgnus ėmė mušti moterų šokio ritmą. Aila vis labiau žavėdamasi stebėjo, kaip juda lazdelės, kurių kiekviena skleidė tikslų ryškų garsą. Norgo genties gydytoja pasiūlė apskritą būgną jai. Iš pradžių ji įsiklausiusi ėmė atsargiai pritariamai barbenti, bet netrukus įsijautė ir įsiliejo į ritmą.

Laikas prarado prasmę. Kai pakėlė akis, vyrų nebebuvo, o moterys erotiškai sukosi siautulingu ratu. Ją apėmė noras prisijungti. Numetusi būgną palydėjo akimis keliskart apsisukusį instrumentą, kol šis sustojo. Dėmesį patraukė dubenį primenanti jo forma. Ji pagalvojo apie Izos jai patikėtą vertingą relikviją, prisiminė, kaip stebeilydama į balzganą skystį maišydama vis suko ir suko jį pirštu. Kur Izos dubuo? Kas jam nutiko? Šis klausimas ėmė suktis galvoje, Ailą apniko nerimas.

Prieš akis iškilo Izos veidas, susitvenkė ašaros. Izos dubuo. Aš pamečiau nuostabųjį senovinį Izos dubenį, kurį ši gavo iš motinos ir kuris keliavo iš kartos į kartą ištisus amžius. Vaizduotėje ji išvydo Izą, už jos stovinčią dar vieną Izą ir dar vieną, ir dar... išsirikiavusių gydytojų eilė driekėsi į paslaptingą tolimą praeitį, ir kiekviena laikė baltomis nuosėdomis pasidengusį nuostabųjį dubenį. Moterys pamažu išnyko, ir jos vaizduotės akys susitelkė į indą. Staiga dubuo perskilo per vidurį ir pasidalijo į dvi dalis. Ne! Ne! It paklaikusi suklykė ji viduje. Privalau tučtuojau rasti Izos šventenybę.

Ji klupdama prasibrovė pro moteris ir nusvirduliavo link urvo. Ištisą amžinybę naršė tarp kaulinių lėkščių ir medinių dubenėlių su sustingusiais vaišių likučiais ieškodama to vienintelio neįkainojamo indo, kol galiausiai pasidavė viliojančiai miglotų šviesų iš vidaus išryškintos urvo angos traukai. Staiga kažkas pastojo kelią, ir ji įkliuvo į šiurkštų plaukuotą glėbį. Moteris kilstelėjo akis ir aiktelėjo. Iš viršaus žvelgė šiurpus milžiniškas prasižiojęs snukis. Atsitraukusi atatupsta Aila pasileido link kviečiamai žiojinčio įėjimo į urvą.

Vos įžengus į vidų žvilgsnis užkliuvo už balto daikto, gulinčio šalia tos vietos, kur laukė šamano signalo. Jaunoji gydytoja atsiklaupė ir suėmusi abiem rankom atsargiai pakėlė Izos dubenį. Ant dugno kartu su susmulkinta šaknų mase teliūskavosi keli balzgano skysčio lašai. Jie išgėrė ne visą, dingtelėjo mintis. Matyt, paruošiau per daug. Kur man dabar jį dėti? Juk nevalia išpilti, Iza sakė, jog negalima. Todėl ir neturėjo teisės parodyti, kaip jis gaminamas, todėl ir paruošiau per daug,

nes ji man nepademonstravo. Aš suklydau. Kas bus, jei kas nors sužinos? Dar pamanys, kad aš netikusi gydytoja, nes nepriklausau genčiai, o tada lieps mums išeiti. Ką daryti? Ką man daryti?

Aš jį išgersiu! Štai ką padarysiu. Išgersiu ir niekas nieko nesužinos. Aila pakėlė dubenį prie lūpų ir ištuštino iki dugno. Stebuklingasis gėrimas jau iš pradžių buvo stiprus, tačiau šaknims ilgokai pamirkus mažame likutyje koncentracija dar gerokai padidėjo. Genama miglotos minties padėti dubenį į saugią vietą ji patraukė į antrąjį urvą, tačiau nespėjusi pasiekti savojo ugniakuro pajuto gėralo poveikį.

Orientaciją praradusi Aila nė nepastebėjo, kaip išmetė dubenį ant žemės vos peržengusi akmenimis pažymėtą ribą. Burnoje išryškėjo seno pirmykščio miško skonis: drėgno molio, pelėsių, sutręšusios medienos, lietaus permerktų milžiniškų didžialapių medžių, milžiniškų mėsingų grybų. Urvo erdvė išsiplėtė, sienos atsitraukė tolyn. Ji pasijuto tarytum žeme ropojantis vabalėlis. Išryškėjo smulkiausios detalės. Žvilgsnis fiksavo kiekvieną pėdos įspaudą, kiekvieną akmenėlį ir net dulkės smiltelę. Akies krašteliu pastebėjusi judesį įsižiūrėjo deglų šviesoje į švytinčiomis šilko gijomis kopiantį vorą.

Liepsna ją užhipnotizavo. Moteris įsistebeilijo į šokčiojančią, mirguliuojančią ugnį ir link tamsių lubų vinguriuojančius juodus dūmus. Prisiartinusi prie deglo pamatė dar vieną ir pasidavė žiburio šauksmui, o kai priėjo, ėmė kviesti kitas deglas, paskui dar kitas. Ugnys nuviliojo į urvo gilumą. Ji nė nepastebėjo, kaip deglų šviesas pakeitė kur kas ilgesniais intervalais išdėstytos akmeninės lempos, nepamatė, kaip praėjo pro didelį vidinį kambarį, pilną į gilų transą pasinėrusių vyrų, ir pro mažesnę patalpą, kur šamanų padėjėjų vadovaujami paaugliai berniukai pirmą kartą patyrė suaugusiųjų apeigų skonį.

It pakerėta Aila judėjo nuo švieselės prie švieselės vis tolyn ir tolyn. Ugnys vedė ją siaurais koridoriais, kurie čia praplatėdavo virsdami erdvesnėmis patalpomis, čia vėl susiaurėdavo. Ji klupinėjo ant nelygių grindų, apgraibomis remdamasi į drėgnas akmenines sienas. Tuneliui

pasisukus tolumoje išryškėjo skaisti rausva šviesa. Neįtikėtinai ilgas koridorius tęsėsi be galo. Kartkartėmis ji tarytum išvysdavo save iš tolo, svirduliuojančią blausiai apšviestu tuneliu. Pajutusi, kaip sąmonę traukia gili juoda tuštuma ,ji visa sudrebėjo ir ėmė priešintis stengdamasi nepasiduoti nebūties traukai.

Galų gale prisiartinusi prie apšviestos tunelio pabaigos pamatė ratu susėdusias figūras. Iš kvaišalų aptemdyto proto gelmių prasiveržęs savisaugos šešėlis privertė ją staigiai stabtelėti prie paskutiniojo hipnotizuojančio žiburėlio ir pasislėpti už akmeninės kolonos. Ryškiai apšviestame kambaryje dešimt šamanų susikaupę vykdė slapčiausią ritualą. Pradėję apeigas, kuriose dalyvavo visi vyrai, jų pabaigą kerėtojai patikėjo savo padėjėjams ir pasitraukė į kalno gelmėse įrengtą šventovę atlikti ceremonijos, kurios neturėjo teisės pamatyti netgi patarnautojai.

Meškos kailiais apsisiautę dvasininkai sėdėjo už urvinio lokio kaukolės. Nišas akmeninėse sienose irgi puošė kaukolės. Rato viduryje gulėjo plaukuotas daiktas, kurio Aila iš pirmo žvilgsnio neatpažino. O kai suvokė, ką mato, klyksmo išvengti padėjo tik narkotikų sukeltas stingulys. Kambario centre gulėjo perskelta Gorno galva.

Apimta siaubo ir kartu negalėdama atitraukti akių ji stebėjo, kaip Norgo genties šamanas paėmė galvą ir akmeniu praplatino angą ties susijungimu su stuburu. Pasirodė rausvai pilkos drebučių pavidalo Gorno smegenys. Patylom atlikęs viršum galvos kelis gestus raganius įkišo pro skylę ranką ir ištraukė gabalėlį minkšto audinio. Laikydamas tirtančią masę jis laukė, kol kitas šamanas pasisems savąją dalį. Net ir apsvaigusi Aila jautė nepakeliamą pasibjaurėjimą, tačiau lyg užburta žiūrėjo, kaip visi dvasininkai paeiliui kyštelėjo pirštus į sumaitotą galvą ir išsitraukė po porciją urvinio lokio nužudyto vyro smegenų.

Staigus sūkuriuojantis svaigulio viesulas nubloškė Ailą prie pat bedugnės tuštumos krašto. Ji nurijo seiles tramdydama pykinimą. Desperatiškai įsikibusi laikėsi, kad nenugarmėtų į prarają, tačiau pamačiu-

si, kaip garbieji genties dvasininkai pakelia rankas prie burnų ir ima valgyti Gorno smegenis, nebeišlaikė. Kanibalizmo aktas nugramzdino ją į juodžiausią tamsą.

Ji pratrūko be garso klykti negirdėdama pati savęs, nieko aplink nebematydama, nebejusdama, praradusi visus pojūčius, tačiau tebežinodama, ką išvydo. Aila nepaniro į sąmonę temdantį miegą, ji skendėjo šiurpioje tuštumoje, ją sukaustė visa nustelbianti baimė. Ji grūmėsi stengdamasi sugrįžti, nebyliai šaukėsi pagalbos, bet grimzdo vis giliau, vis didėjančiu greičiu skriejo į begalinę gelmę, į šaltą, bedugnę tuštumą.

Staiga neapčiuopiamas judėjimas sulėtėjo. Smegenis pakutenęs naujas pojūtis lėtai ištraukė ją iš tuštumos. Ją pasiekė svetimos emocijos, jai nepriklausantys jausmai. Pati ryškiausia buvo meilė, tačiau su ja sumišo pyktis, baimė ir nežymus smalsumas. Apstulbusi Aila suvokė, jog į jos sąmonę įsiskverbė didysis šamanas. Ji užčiuopė savo galvoje susigrūdusias jo mintis, patyrė jo jausmus. Sąmonių susiliejimas panėšėjo į fizinį prisilietimą, tačiau teikė neprilygstamai daugiau artumo. Proto galias sužadinančios šaknys iš raudonojo Izos maišelio išryškino įgimtus genties žmonių gebėjimus. Senieji jų instinktai evoliucionavo ir virto visai jų rūšiai bendrais prisiminimais, siekiančiais tolimą praeitį. Štai taip sužadinę pojūčius jie susiliedavo į vieningą sąmonę. Įgimtą polinkį mokyti šamanai ugdė ir tobulino sąmoningai. Jie visi sugebėjo kontroliuoti draugėn susiliejusią bendrą atmintį, tačiau didysis šamanas buvo apdovanotas išskirtiniu talentu.

Jis įstengdavo ne tik suvienyti sąmones ir jas kontroliuoti, bet ir nenutraukdamas ryšio keliauti iš praeities į dabartį. Jo genties vyrams teko laimė patirti ryškesnį, stipresnį ir spalvingesnį apeiginį ryšį negu kitiems. Tačiau susidūręs su įgudusiais kitų šamanų protais jis galėjo sukurti pačias tolimiausias ištakas siekiančią telepatinę jungtį. Jam tarpininkaujant visi raganiai patirdavo itin artimą ryšį, teikiantį kur kas didesnį pasitenkinimą už fizinį kontaktą – tai buvo dvasių susiliejimas.

Magiškuosius gebėjimus sustiprinęs skystis iš Izos dubens ne tik atvėrė jam kitų šamanų protus, bet ir leido sukurti simbiozę su Ailos sąmone.

Gimdymo trauma sudarkė tik Krebo kūną, tačiau nė kiek nesusilpnino ypač išsivysčiusios jo psichikos, slepiančios šią nepaprastą galią. Persikreipęs luošys pasiekė aukščiausią savosios rūšies išsivystymo tašką ir maksimaliai įkūnijo gamtos suteiktas galimybes. Tolesnis vystymasis be radikalių pokyčių tapo nebeįmanomas, išsiugdytos savybės darėsi nebenaudingos. Kaip ir jų garbinami milžiniški gyvūnai ir daugelis kitų toje pačioje aplinkoje gyvenančių būtybių, iš esmės pasikeisti jie neįstengė.

Ši žmonių rūšis turėjo pakankamai socialinės nuovokos, kad pasirūpintų silpnaisiais bei sužeistaisiais, vadovaudamiesi savo dvasiniu suvokimu jie laidojo mirusius ir garbino didįjį totemą, šie žmonės turėjo didžiules smegenis, tačiau neturėdami kaktinės skilties nebesugebėjo žengti į priekį ir apytikriai šimtą tūkstančių metų nebeprogresavo, todėl buvo pasmerkti išnykti kartu su gauruotaisiais mamutais ir didžiaisiais urviniais lokiais. Jie patys to nežinojo, tačiau jų dienos žemėje buvo suskaičiuotos. Krebas tapo savosios rūšies kulminacija, aukščiausiuoju ir paskutiniuoju išsivystymo tašku.

Aila tarytum jautė svetimo kraujo pulsavimą. Galingas didžiojo raganiaus protas tyrinėjo nepažįstamus virpesius stengdamasis prie jų prisiderinti. Visiško atitikimo trūko, tačiau jis rado analogijų bei panašumų, o kur šių nebuvo apgraibomis sukūrė reikiamus ryšius. Pamažu ryškėdamas galiausiai Ailą aplankė suvokimas, jog iš bedugnės ją ištraukė Krebas. Negana to, jis neleido susiliejusioms kitų šamanų sąmonėms patirti jos buvimo. Ji jautė miglotą galingojo raganiaus ryšį su jais, bet priartėti negalėjo. Visi kiti žinojo apie su kažkuo užmegztą naują kontaktą, tačiau nė nenutuokė, jog tasai kažkas yra Aila.

Supratusi, kad didysis šamanas ją išgelbėjo ir vis dar saugo, ji pagaliau suvokė ir gilią bei šventą didžiulį pasibjaurėjimą jai sukėlusio kanibalizmo akto prasmę. Taip jie susivienijo. Genčių sambūrio tikslas ir

buvo sustiprinti ryšį, paversti juos vieninga gentimi, sudaryta ne vien iš dešimties susirinkusių atšakų. Jie žinojo, jog genčių yra kur kas daugiau, tik dideli atstumai neleido visoms atkeliauti į šį sambūrį, todėl šios rengė atskirus susitikimus. Vis dėlto visi jie sudarė vieną didžią gentį, kurios žmones jungė tas pats paveldas bei atmintis, o genčių sambūriuose atliekami ritualai visiems turėjo tą pačią reikšmę. Neabejodami vertingu savo indėliu šamanai tikėjo sugerią į save kartu su Didžiojo Lokio dvasia iškeliavusio jaunuolio narsą, kurią paskui, pasinaudodami savo smegenų galiomis, paskleisdavo visiems gentainiams.

Kaip tik čia slypėjo didžiojo šamano pykčio ir baimės priežastis. Per amžius puoselėtos tradicijos genties apeigose leido dalyvauti tik vyrams. Moteriai pamačius net ir eilinę vienos genties ceremoniją, visos genties laukė pražūtis. Ši ceremonija nebuvo eilinė, šis reikšmingas ritualas jungė visas gentis iki vienos. Aila buvo moteris, jos pasirodymas galėjo reikšti tik vieną dalyką – nebeatšaukiamą, neišvengiamą katastrofą jiems visiems.

Be to, ši moteris netgi nepriklausė genčiai. Dabar šamanas tai žinojo aiškiai. Nuo pat tos akimirkos, kai pajuto ją prisiartinus, suprato, kad ji – ne genties dalis. Jis akimoju suvokė ir jos buvimo padarinius, tačiau jau buvo per vėlu, jis nebegalėjo pakeisti lemties. Nusikaltimo sunkumas pranoko suvokimo ribas, jis nebeišmanė, kaip reikėtų ją bausti. Mirties prakeiksmo šiuo atveju nebepakaktų. Tačiau prieš nuspręsdamas panūdo sužinoti apie ją daugiau, o kartu daugiau patirti apie paslaptinguosius kitus žmones.

Pajutęs jos pagalbos šauksmą jis nustebo. Kiti gerokai skyrėsi nuo genties žmonių, bet panašumų irgi buvo. Jis suprato saviškių labui turįs įgyti daugiau žinių, be to, pasižymėjo gentainiams nebūdingu smalsumu. Aila visuomet jį domino, jis troško suprasti, kas juos skiria. Krebas pasiryžo atlikti eksperimentą.

Skindamasis kelią į giliausius sąmonės užkaborius galingasis dvasininkas tuo pat metu kontroliavo devynis laisva valia atsivėrusius gi-

miniškus protus ir kartu dar vieną, panašų, bet kartu skirtingą. Visi draugе jie sugrįžo prie ištakų, į pradžių pradžią.

Aila vėl pajuto pirmykščio miško kvapą, o netrukus – šilto, sūraus vandens skonį. Jos įspūdžiai nebuvo tokie ryškūs kaip kitų, nes iki tol jai neteko patirti nieko panašaus ir į gyvenimo priešaušrį ji keliavo pirmą kartą. Jos prisiminimai buvo nesąmoningi, labai migloti, tačiau patys giliausi, ankstyviausi atminties klodai sutapo. Mūsų pradžia – ta pati, pagalvojo šamanas.

Iš pradžių ji tebuvo ląstelių gumulėlis, besidalijantis ir besivystantis šiltuose, saugiuose vandenyse. Ląstelės tikslingai plėtėsi ir atsiskirdavo viena nuo kitos. Galų gale sustiprėjęs gyvybės pulsavimas įgijo pavidalą bei formą.

Įvyko dar vienas atsiskyrimas, ir ji pajuto skausmingą pirmojo įkvėpimo sprogimą kartu su į naują terpę patekusiais padarais. Po kito atskilimo derlingoje dirvoje subujojo vešli žaluma ir teko raustis į gilumą slepiantis nuo viską aplink triuškinančių monstrų. Paskui staiga saugus pagrindas vėl išslydo iš po kojų, žemę išdegino kaitra, troškulys nuviliojo atgal į jūros pakrantę. Ji vėl paniro į išganingą vandenį, kuriame nuskendo trūkstamos grandies pėdsakai, atsikratė kailio, visiškai pakeitė pavidalą ir dar kartą iškopė į sausumą palikdama vandenyje oru kvėpuojančius bei pienu palikuonis peninčius giminaičius.

Dabar ji pagaliau vaikščiojo užpakalinės kojomis, o laisvomis priešakinėmis galėjo imtis darbo. Žvilgsnis skvarbiai žvelgė į tolį, atsirado priešakinių smegenų užuomazgų. Pakeitusi kryptį ji ėmė tolti nuo šamano, patraukė kitu keliu, bet dar ne itin tolimu, nusidriekusiu beveik lygiagrečiai. Krebas nutraukė ryšį su kitais, bet jie įsivažiavę jau tęsė savo kelionę patys. Šiaip ar taip jau beveik atėjo metas ją baigti.

Susilieję liko tik jie abu, genčiai priklausantis senukas ir iš kitų kilusi jauna moteris. Nuo šiol šamanas nebevadovavo, tik stebėjo jos kelią, o ji stebėjo jo. Ji matė, kaip persimainė žemė, šilumą pakeitė šaltis, aplink nusidriekė neaprėpiami ledynai. Šį kraštą nuo jų skyrė ne tik

laikas, bet ir erdvė, Aila su Krebu persikėlė į vakarus, atsidūrė šalia milžiniškos jūros, daugelį kartų didesnės už tą, kuri supo jų pusiasalį.

Ūmai ji išvydo urvą, kuriame įsikūrė didžiojo šamano protėviai, savo išvaizda labai panašūs į jį patį. Neryškų paveikslą ji regėjo iš už jų rūšis skiriančios bedugnės. Urvas žiojėjo stačioje uoloje, po kuria plytėjo slėnis ir vinguriavo upė. Uolos viršuje riogsojo pakibęs milžiniškas akmuo, atskilęs uolos luitas, kuris krisdamas, rodos, užkliuvo ir sustingo vietoje. Šėlstantys vandenys ir drebanti žemė atnešė šį riedulį kažkur iš tolo, jis skyrėsi nuo čionykščių uolynų, bet atriedėjęs pakibo ant paties krašto viršum urvo. Vaizdas suribuliavo ir išblėso, tačiau neišdildomai įsirėžė į atmintį.

Akimirksniui ji pajuto begalinį liūdesį, o paskui liko viena. Šamanas nebegalėjo eiti drauge. Ji patraukė atgalios, tačiau nuklydo kiek per toli. Vėl šmėstelėjo urvo vaizdas, o tada nusidriekė keistas reginių kaleidoskopas, plytėjo tvarkingas, ne gamtos sukurtas peizažas, rikiavosi dėžutes primanančios konstrukcijos, į visas puses tęsėsi akmeninės juostos, kuriomis dideliu greičiu rėpliojo neregėti gyvūnai, po dangų nejudindami sparnų skrajojo milžiniški paukščiai. Viena kitą keitė keisčiausios scenos, kurių ji neįstengė perprasti. Visa tai tetruko trumpą akimirką. Skubėdama sugrįžti į dabartį ji nuskriejo kiek per toli ir dirstelėjo į ateitį. Pagaliau sąmonė prašviesėjo, ir Aila iš už kolonos pažvelgė į ratu sėdinčius dešimt vyrų.

Didysis šamanas žvelgė tiesiai į ją, ir gilioje rudoje akyje moteris įžvelgė neseniai į ją dvelktelėjusį liūdesį. Jis atvėrė jos sąmonėje sau pačiam nepasiekiamus takus, leidusius nuklysti į priekį. Kol ji žvelgė pirmyn, jam tepavyko pajusti ateitį, kurios negalėjo pamatyti. Toji ateitis priklausė jai, o jam – nebe. Nors jis nesuvokė priežasčių, tačiau perprato šiurpą keliančią esmę – artinosi pabaiga.

Krebas nemokėjo mąstyti abstrakčiai, vos išmoko skaičiuoti iki dvidešimties, jam nekildavo genialių minčių. Vis dėlto jo protas, kuriame slypėjo neišsemiamos giminės žinių atsargos, savo galia gerokai

pranoko jos, tik raganiaus talentas buvo kitokios prigimties. Šamano sąmonė sugebėjo pasiekti jų abiejų ištakas, jis atsiminė praeitį aiškiau ir plačiau negu kiti genties nariai, netgi galėjo priversti prisiminti ją. O joje jis regėjo jaunystę, matė naujos rūšies gyvybiškumą. Ši atšaka atsiskyrė ir įžengė į kitą etapą, o jie pasiliko, kur buvę.

– Nešdinkis! – Aila pašoko nuskambėjus šiurkščiam įsakymui ir nusistebėjo išgirdusi jį prabilus balsu, bet paskui suvokė, kad jis nė neprasižiojo. Ji negirdėjo balso, o pajuto paliepimą mintyse. – Tuojau pat nešdinkis lauk! Paskubėk!

Moteris nėrė iš savo slėptuvės ir pasileido koridoriais. Kai kurios akmeninės lempos jau buvo užgesusios, kai kurios spragsėdamos blėso, tačiau tos, kurios vis dar teberuseno, padėjo rasti kelią. Prabėgdama pro vidinius urvus, kuriuose it užmušti miegojo vyrai ir berniukai, Aila neišgirdo nė menkiausio garso. Paskui pasiekė mirguliuoti jau pradėjusiais deglais apšviestus tunelius ir galiausiai išpuolė iš urvo.

Lauke tebetvyrančią tamsą jau pradėjo sklaidyti naujos dienos atšvaitai. Ailos protas vėl tapo šviesus, stiprus gėrimo poveikis išgaravo be pėdsakų, bet ji jautėsi visiškai išsekusi. Pamačiusi ant žemės sudribusias nusikamavusias ir kartu apsivaliusias moteris, ji atsigulė šalia Ubos. Nors tebebuvo nuoga, bet, kaip ir kitos, nepajuto atslinkusios ryto vėsos.

Tuo metu, kai iš urvo išėjo lėčiau jai įkandin sekęs šamanas, Aila jau kietai miegojo. Senukas šlubčiodamas prisiartino, pažvelgė į išdrikusius šviesius plaukus, ryškiai besiskiriančius nuo kitų moterų plaukų, kaip skyrėsi ir ji pati, ir nepakeliamas sunkumas prislėgė jo širdį. Jam nederėjo leisti jai pabėgti, už įvykdytą nusikaltimą turėjo nužudyti ją iškart, visų šamanų akivaizdoje. Tik kokia būtų iš to nauda? Jos mirtis neužkirstų kelio neišvengiamai artėjančiai katastrofai, neapsaugotų genties nuo laukiančios nelaimės. Kam tuomet ją žudyti? Aila tebuvo viena svetimos rūšies atstovė... ir šią atstovę Krebas karštai pamilo.

25

Išėjęs iš urvo į skaisčią šviesą Guvas sumirkčiojo, pasitrynė akis ir pasirąžė. Apsižvalgęs pastebėjo ant rąsto sėdintį susigūžusį šamaną, nudelbusį akis į žemę. Dauguma lempų ir deglų užgeso, dingtelėjo jam, urvo gelmėse likę vyrai gali pasiklysti ir nerasti išėjimo. Pasitarsiu su šamanu, gal reikia pripildyti lempas ir uždegti naujus deglus. Patarnautojas patraukė tiesiai prie dvasininko, bet pamatęs prislėgtą, persikreipusį mokytojo veidą ir nusvirusius pečius staiga sustojo. Gal verčiau jo netrukdysiu, o tiesiog nueisiu ir atliksiu viską pats.

Šamanas jau sensta, pagalvojo Guvas grįždamas į urvą nešinas lokio taukų pūsle, naujais dagtimis ir deglais. Kartais pamirštu, kokio jis garbaus amžiaus. Kelionė jį kaip reikiant nuvargino, o paskui dar apeigos pareikalavo daugybės jėgų. O juk šventei pasibaigus laukia ilgas kelias namo. Keista, susimąstė jaunasis dvasininko padėjėjas, niekada anksčiau nelaikiau jo senu.

Iš urvo trindamiesi akis išsliūkino dar keli vyrai ir įsispoksojo į nuogas moteris, padrikai sukritusias ant žemės, kaip visad stebėdamiesi, ką jos darė, kad taip nusikamavo. Pirmosios pakirdusios nuskubėjo ieškoti drabužių, tada puolė žadinti kitų, kol laukan neišgužėjo dar daugiau vyrų.

– Aila, – krestelėdama bičiulę pašaukė Uba. – Aila, pabusk.

– Mmmm, – numykė toji ir apsivertė ant kito šono.

– Aila! Aila! – stipriau papurtė ją Uba. – Ebra, negaliu jos pažadinti.

– Aila! – garsiau šūktelėjo moteris stipriai ją pakratydama.

Praplėšusi akis Aila pamėgino atsakyti žvilgsniu, o paskui vėl užsimerkė ir susisuko į kamuoliuką.

– Aila! Aila! – nesitraukė Ebra. Jaunoji gydytoja vėl prasimerkė. – Eik į urvą ir ten išsimiegok, – paliepė ji. – Negali čia likti, vyrai jau keliasi.

Moteris nusvirduliavo urvo link, bet po akimirkos išpuolė į lauką perbalusi, išplėstomis akimis.

– Kas nutiko? – mostelėjo Uba. – Tu visa išblyškusi. Atrodai taip, lyg būtum pamačiusi dvasią.

– Uba... ak, Uba. Dubuo...

Aila susmuko ant žemės ir nuleidusi galvą užsidengė rankomis veidą.

– Dubuo? Koks dubuo, Aila? Aš nieko nesuprantu.

– Jis sudužo, – teįstengė ženklu atsakyti Aila.

– Sudužo? – įsiterpė Ebra. – Ko tu suki galvą dėl sudužusio dubens? Pagaminsi kitą.

– Ne, nepagaminsiu. Šito – ne. Šis dubuo priklausė Izai, ji gavo jį iš savo motinos.

– Motinos dubuo? Apeiginis motinos dubuo? – nustėro Uba.

Daugelio kartų naudota perdžiūvusi senovinė relikvija prarado atsparumą, tapo trapi. Po baltomis apnašomis atsiradusio plonyčio it plaukelis įskilimo niekas nepastebėjo. Išslydęs iš Ailos rankų bei trinktelėjęs į kietas akmenines grindis indas smūgio nebeatlaikė ir perskilo į dvi dalis.

Iš urvo išbėgusi Aila nepastebėjo, kaip Krebas pakėlė į ją akis. Žinia apie senojo dubens sudužimą patvirtino ir apvainikavo niūrias jo mintis. Viskas sutapo. Šaknų magija daugiau niekada nebus naudojama. Aš nebeatliksiu šių apeigų ir nebepaaiškinsiu Guvui, ką ir kaip

reikia daryti. Gentis užmirš šaknis ir visą ritualą. Luošas senukas sunkiai užgulė lazdą ir atsistojo jusdamas artrito nukamuotuose sąnariuose tvinkčiojantį skausmą. Aš gana ilgai prisisėdėjau šaltuose urvuose, atėjo metas Guvui perimti pareigas. Jis dar šiek tiek per jaunas, bet aš jau per senas. Jei paraginsiu jį, vyrukas pasiruoš per metus arba dvejus. Turės pasiruošti. Niekas nežino, kiek ilgai aš ištempsiu.

Brunas pastebėjo ryškų senojo raganiaus pasikeitimą. Vadas pamanė, jog niūrią nuotaiką lėmė po jaudinančių apeigų natūraliai apimantis nusivylimas, juolab kad šis genčių sambūris jam buvo paskutinis. Vis dėlto Brunas nerimavo, kaip senoliui pavyks atlaikyti kelionę atgalios, ir buvo tikras, kad dėl jo teks sulėtinti tempą. Vadas nusprendė paskutinį sykį išsivesti vyrus pamedžioti, o paskui išmainyti dalį šviežios mėsos į kai kurias šeimininkų atsargas, kad grįžtant nepritrūktų maisto.

Po sėkmingos medžioklės vadas skubėjo kuo greičiau išvykti. Kelios gentys jau buvo iškeliavusios. Šventei pasibaigus galvoje ėmė suktis mintys apie namus ir urve paliktus žmones, tačiau Brunas buvo puikiai nusiteikęs. Genties pozicijos tapo dar stipresnės nei anksčiau, jų pergalė niekam nekėlė abejonių. Jis buvo patenkintas savimi, gentimi, Aila. Ji – puiki gydytoja, kuo jis ir seniau neabejojo. Kai iškildavo pavojus žmogaus gyvybei, moteris užmiršdavo viską aplink, visai kaip Iza. Brunas žinojo, kaip uoliai šamanas įtikinėjo kitus dvasininkus, tačiau išgelbėdama gyvybę jaunajam medžiotojui Aila pati įrodė savo vertę. Sužeistasis su porininke ketino pasilikti tol, kol atsigaus ir pajėgs keliauti, galbūt netgi peržiemoti šeimininkų urve.

Šamanas apie slaptą Ailos apsilankymą mažajame kambarėlyje kalno gilumoje užsiminė tik vieną vienintelį kartą. Gentis kitą rytą ruošėsi iškeliauti, todėl ji krovėsi daiktus, ir kaip tik tuo metu į antrąjį urvą įšlubčiojo Krebas. Senukas jos vengė, dėl to jį mylinčiai jaunai moteriai buvo labai skaudu. Pamatęs Ailą jis staigiai sustojo ir apsisuko ketindamas išeiti, tačiau toji pribėgusi suklupo jam prie kojų pasto-

dama kelią. Kerėtojas pažvelgė į nuleistą jos galvą, sunkiai atsiduso ir patapšnojo per petį.

Moteris pakėlusi galvą apstulbo pamačiusi, kaip jis paseno per keletą pastarųjų dienų. Veidą bjaurojantis randas ir raukšlės aplink tuščią akiduobę pagilėjo ir pasislėpė nuo atsikišusių antakių krintančiame šešėlyje. Ant išsišovusio žandikaulio karojo žila, praretėjusi barzda, o nuožulnią, atgal pasvirusią kaktą išryškino atsitraukusi plaukų linija. Tačiau labiausiai ją pribloškė iš gilios rudos akies trykštantis begalinis liūdesys. Ką aš padariau? Ji iš visos širdies troško, kad kelionės į urvą šventės naktį nė būti nebūtų buvę. Sielvartas matant sopulių varstomą Krebo kūną tebuvo niekis, palyginti su graužatimi, kurią kėlė jo dvasinė kančia.

– Kas yra, Aila? – mostelėjo jis.

– Šamane, aš... aš... – negrabiai kilstelėjo rankas augintinė, o paskui neišlaikiusi pratrūko: – Ak, Krebai, negaliu žiūrėti į tavo kančias. Kaip galėčiau padėti? Jei nori, nueisiu pas Bruną. Įvykdysiu viską, ko paprašysi. Tik pasakyk, ką man daryti.

Ką tu gali padaryti, Aila, pagalvojo jis. Argi įstengtum pakeisti savo prigimtį? Ar sugebėtum panaikinti padarytą žalą? Gentis mirs, liksi tik tu ir tavoji rūšis. Esame senovės liekana. Mes laikėmės tradicijų, garbinome didžiąją mešką ir kitas dvasias, tačiau mums viskas baigta, mūsų gyvenimas nutrūks. Galbūt taip ir turėjo nutikti. Veikiausiai dėl to esi kalta ne tu, o tavoji rūšis. Ar todėl buvai atsiųsta mums? Pranešti man žinios? Mes paliksime jums nuostabią, turtingą žemę, visoms čia gyvenusioms mūsų kartoms padovanojusią visko, ko reikia. Kokią ją paliksite jūs, kai ateis jūsų eilė? Tu jau nieko nebepakeisi.

– Tu gali padaryti tik vieną dalyką, Aila, – lėtai, pabrėždamas kiekvieną mostą atsakė šamanas, o jo žvilgsnis padvelkė šalčiu. – Niekada daugiau apie tai neužsimink.

Senukas išsitiesė visu ūgiu, kiek leido sveikoji koja, stengdamasis beveik nesiremti į lazdą, sutelkęs savyje visą savosios genties išdidumą, apsisuko ir oriai išėjo iš urvo.

– Braudai!

Jaunuolis patraukė jį pašaukusio vyro link. Bruno genties moterys paskubomis ruošė pusryčius, o vos pavalgę jie ketino iškeliauti, todėl vyrai naudojosi paskutine galimybe pasikalbėti su žmonėmis, su kuriais žinojo susitiksią tik po septynerių metų, o kai kurių niekada nebepamatysią. Jie aptarinėjo įvairias įspūdingo sambūrio smulkmenas stengdamiesi jį pratęsti dar bent truputį ilgiau.

– Puikiai šį kartą pasirodei, Braudai. Beje, per kitą sambūrį tu jau būsi vadas.

– Galbūt kitąsyk geriausi tapsite jūs, – nesitverdamas išdidumu mostelėjo Braudas. – Mums tiesiog pasisekė.

– Jus iš tiesų lydi sėkmė. Jūsų gentis vėl pirmoji, šamanas pats geriausias, netgi jūsų gydytoja talentingiausia. Žinai, ką tau pasakysiu, Braudai, jums pasisekė, kad turite Ailą. Nedaugelis gydytojų nepabūgusios urvinio lokio pultų gelbėti sužeisto medžiotojo.

Braudas nežymiai susiraukė, paskui pamatęs Vurdą patraukė prie jo.

– Vurdai! – pasisveikino mostelėdamas ranka. – Šį sykį neprilygstamai rungtyniavai. Džiaugiuosi, kad buvai išrinktas tu, o ne Nouzas. Jis irgi šaunus, bet tu jį neabejotinai pranoksti.

– Vis dėlto pirmosios vietos nusipelnei tu, Braudai. Per lenktynes bėgai kaip vėjas. Visa jūsų gentis verta šios garbės, net ir jūsų gydytoja pati geriausia, nors iš pradžių ja abejojau. Džiaukis, kad tapęs vadu turėsi ją pašonėje. Tik tikiuosi, kad ji daugiau nepaaugs. Tarp mūsų šnekant, turiu prisipažinti, jog jaučiuosi nejaukiai žvelgdamas į moterį iš apačios.

– Teisybė, toji moteris pernelyg aukšta, – šaltai mostelėjo Braudas.

– Kita vertus, argi ūgis svarbu? Svarbiausia, kad ji gerai atlieka gydytojos pareigas, ar ne?

Braudas vos pastebimai linktelėjo, ženklu parodė, jog pokalbis baigtas, ir nudrožė šalin.

Aila, Aila, Aila, man ji jau įkyrėjo iki gyvo kaulo, mintyse piktinosi jaunuolis žingsniuodamas link sutvarkytos aikštelės.

– Braudai, norėjau šnektelėti su tavimi prieš jums iškeliaujant, – pusiaukelėje sustabdė jį kitas vyras. – Tikriausiai žinai apie mano genties moterį, turinčią dukterį, išsigimusią taip pat, kaip ir tavo gydytojos sūnus. Aš kalbėjausi su Brunu, ir šis sutiko mergaitę priimti, bet vadas norėjo, kad pasišnekėčiau su tavimi, kadangi vaikams suaugus genčiai jau vadovausi tu. Motina pažadėjo tinkamai išauklėti dukterį, kad būtų verta tapti labiausiai gerbiamos genties nare ir geriausios gydytojos sūnaus porininke. Juk tu dėl to neprieštarausi, Braudai? Juodu išties vienas kitam geriausiai tiks.

– Neprieštarausiu, – atžariai numojęs ranka Braudas apsisuko ant kulnų.

Jei nekunkuliuotų įniršiu, ko gero, būtų paprieštaravęs, tačiau nejautė nė menkiausio noro pradėti diskusijos apie Ailą.

– Beje, tu buvai nepralenkiamas, Braudai.

Deja, nugarą jau atsukęs jaunuolis komentaro nebepamatė. Išdidžiai stypindamas urvo link jis pastebėjo dvi karštai besišnekučiuojančias moteris. Žinojo privaląs nukreipti žvilgsnį ir nespoksoti į svetimą pokalbį, tačiau stebeilijo tiesiai prieš save dėdamasis, jog jų nepastebi.

– Aš netikėjau, kad ji priklauso genčiai, juolab kai pamačiau jos kūdikį... Tačiau kai ji be jokios baimės patraukė tiesiai prie meškos, lyg būtų šeimininkų genties narė... Aš pati nieku gyvu nebūčiau išdrįsusi...

– Trumpai su ja šnektelėjau. Ji maloni ir elgiasi nepriekaištingai. Vis dėlto man smalsu, ar jai pavyks rasti porininką. Kaip manai? Juk ji pernelyg augalota. Kuriam vyrui patiks už jį aukštesnė moteris, net jei ji ir yra pati geriausia iš visų gydytojų?

– Kažkas man užsiminė, esą viena gentis svarsto apie ją, bet dėl laiko stokos nespėjo aptarti smulkmenų. Manau, nusprendę ją priimti, jie pasiųs žinianešį.

– O argi gentis nepersikėlė į naują urvą? Šnekama, esą Aila jį suradusi, girdi, urvas labai didelis ir paženklintas sėkmės ženklu.

– Rodos, tasai urvas netoli jūros, aplinkui driekiasi praminti takai, todėl nuovokus pasiuntinys jį tikrai rastų.

Praeidamas pro užsiplepėjusias kūmutes Braudas vos ne vos užgniaužė norą užvažiuoti tingioms liežuvautojoms. Tačiau moteriškės nepriklausė jų genčiai, ir, nors vyras turėjo teisę sudrausti bet kurią moterį, mandagumas reikalavo prieš vožtelint paprašyti porininkų arba vado leidimo, jei pažeidimas nebuvo akivaizdus. Braudui nusižengimas abejonių nekėlė, tačiau kiti, ko gero, nebūtų jam pritarę.

– Mūsų gydytojos teigimu, ji labai įgudusi, – Braudui įėjus į urvą pastebėjo Norgas.

– Ji yra Izos duktė, – atsakė Brunas, – Iza uoliai ją mokė.

– Gaila, kad Iza nebegalėjo dalyvauti rituale. Kaip supratau, ji sunkiai serga.

– Taigi. Dar ir dėl to noriu pasiskubinti. Mums prieš akis – ilgas kelias. Ačiū už parodytą svetingumą, Norgai, bet mūsų jau laukia namai. Šis sambūris buvo vienas šauniausių. Žmonės ilgai jį prisimins, – patikino Brunas.

Braudas sugniaužęs kumščius nusisuko, taip ir nepamatęs komplimento, kurį Norgas pareiškė Bruno moters sūnui. Aila, Aila, Aila. Visi aplink tik ir tekalba apie Ailą, tarytum šiame genčių sambūryje niekas kitas daugiau nieko nė nebūtų nuveikęs. Argi ji tapo pirma išrinktąja? Kas sėdėjo raitas lokiui ant galvos, kai ji tuo metu saugiai riogsojo ant žemės? Didelio čia daikto, kad išgelbėjo medžiotojui gyvybę, jei vyrukas veikiausiai niekada nebevaikščios. Ji bjauri, pernelyg aukšta, pagimdė nesveiką sūnų, o namie elgiasi akiplėšiškai, tik, deja, niekas to nežino.

Kaip tik tą akimirką nešina ryšuliais pro šalį prabėgo Aila ir pastebėjusi pagieža bei neapykanta liepsnojantį Braudo žvilgsnį net krūptelėjo. Ką dabar padariau, mintyse paklausė savęs. Per visą viešnagės laiką Braudo beveik nė nemačiau.

Šis visiškai suaugęs, tvirto sudėjimo genties vyras kėlė anaiptol ne tik fizinę grėsmę. Jis buvo vado moters sūnus, kuriam vieną dieną lemta pačiam perimti vadovavimą. Kaip tik apie tai jis ir galvojo stebėdamas ryšulius lauke kraunančią Ailą.

Visiems pavalgius moterys vikriai susirinko indus bei įrankius. Brunas, o kartu ir visi kiti, nekantravo kuo greičiau leistis į kelionę. Aila persimetė paskutiniaisiais mostais su kitomis gydytojomis, Norgo porininke bei keliomis naujomis pažįstamomis, skepeta pasirišo sūnų ir atsistojo į savo vietą genties moterų priešakyje. Brunui davus ženklą gentis pajudėjo per aikštelę priešais urvą. Prieš posūkį vadas stabtelėjo ir paskutinį sykį atsigręžė. Norgas kartu su visais saviškiais stovėjo prie urvo angos.

– Keliaukite lydimi meškos, – mostelėjo Norgas.

Brunas linktelėjo ir vėl patraukė į priekį. Kitą sykį Norgą jie pamatys tik po septynerių metų... arba nebepamatys. Tai žinojo tik urvinio lokio dvasia.

Bruno nuogąstavimai pasitvirtino – Krebas vos paėjo. Žvalumo teikiančio laukimo nebeliko, nuo kitų slepiamas žinojimas vis labiau slėgė širdį, kūnas nebeklausė. Bruno susirūpinimas tolydžio didėjo, jis dar nebuvo matęs didžiojo kerėtojo tokio nusiminusio. Dvasininkas nuolat atsilikdavo, todėl tekdavo visus sustabdyti ir siųsti medžiotoją jo ieškoti. Vadas sulėtino žingsnį vildamasis, kad šamanui bus lengviau, tačiau šiam, rodos, niekas neberūpėjo. Primygtiniu Bruno

reikalavimu atliktoms dviem vakaro apeigoms aiškiai trūko įtaigumo. Šamanas vadovavo nenoromis, sukaustytais mostais, be jokio įkarščio ir įkvėpimo. Brunas pastebėjo, jog Krebas ir Aila vienas kito vengia, ir nors moteris žingsniavo pakankamai sparčiai, ji nebetryško energija.

Iki pat vėlyvo ryto būrys traukė per aukštą sudžiūvusią žolę. Grįžtelėjęs atgal ir nebepamatęs Krebo Brunas jau norėjo duoti ženklą vienam iš vyrų, bet paskui apsigalvojo ir patraukė prie Ailos.

– Paėjėk atgal ir rask šamaną, – paliepė jis.

Ji nustebusi pakėlė akis ir linktelėjo. Įdavusi Ubai Durką moteris apsigręžė ir žengdama per nulenktas žoles nuskubėjo ką tik ištryptu taku. Rado jį gerokai atsilikusį, sunkiai besiramsčiuojantį lazda ir vos judantį į priekį. Matyt, jo kūną varstė skausmai. Po ankstesnės šamano reakcijos į nuoširdžią jos atgailą moteris nebežinojo, ką ir sakyti. Ji aiškiai matė, kaip senukui skauda sąnarius, tačiau tasai kaskart atsisakydavo jos siūlomų žolelių. Po kelių nesėkmingų mėginimų padėti gydytoja vaistų nebesiūlė, nors ir sopėjo širdį matant, kaip šis kankinasi. Pastebėjęs Ailą raganius sustojo.

– Ką čia veiki? – paklausė.

– Brunas pasiuntė atvesti tavęs.

Krebas suniurzgė ir vėl sunkiai patraukė į priekį. Aila dūlino įkandin stebėdama lėtus, skausmingus jo judesius, kol galiausiai nebeištvėrė. Apibėgusi aplink žnektelėjo ant žemės jam prie kojų priversdama sustoti. Krebas ilgokai žvelgė į šviesiaplaukę, kol galiausiai palietė jos petį.

– Moteris nori sužinoti, kodėl šamanas pyksta.

– Aš nepykstu, Aila.

– Tuomet kodėl neleidi man suteikti pagalbos? – maldaujamai paklausė ji. – Anksčiau niekada neatsisakydavai, – Aila iš paskutiniųjų stengėsi nusiraminti. – Ši moteris gydytoja, išmokyta padėti tiems, kuriems skauda. Tokia jos pareiga ir paskirtis. Jai be galo sunku matyti, kaip šamanas kankinasi, ir neturėti galimybės pagelbėti, – ilgiau

kalbėti oficialia kalba Aila nebeįstengė: – Ak, Krebai, leisk tau padėti. Nejaugi nežinai, kad aš tave myliu? Man tu esi tarytum motinos porininkas. Tu mane aprūpindavai maistu, kalbėdavaisi su manimi, aš tau skolinga už savo gyvybę. Nežinau, kodėl lioveisi mane mylėjęs, bet aš tebemyliu tave.

Jos skruostais ėmė ristis nevilties ašaros.

Kodėl kaskart, kai pagalvoja, esą aš jos nebemyliu, jai iš akių ištrykšta vanduo? Ir kodėl žvelgiant į silpnas jos akis mane apima noras ją paguosti? Kažin ar visus jos gentainius kamuoja ši negalia? Ji teisi, anksčiau niekada neatsisakydavau jos pagalbos, tad kokia prasmė spyriotis dabar? Moteris nepriklauso genčiai. Kad ir ką visi mano, ji gimė kitiems ir visuomet bus viena iš jų, nors nė pati to nežino. Ji laiko save genties moterimi. Ji – gydytoja. Gal ji ir nepriklauso Izos giminei, tačiau yra puiki gydytoja ir dėjo neįtikėtinas pastangas siekdama įsilieti į gentį. Man sunku net įsivaizduoti, kaip jai kartais būdavo sunku, bet ji vis tiek stengėsi. Vanduo jai iš akių srūva nebe pirmą kartą, tačiau kiek kartų ji jį užgniaužė? Tik pagalvojusi, jog aš jos nebemyliu, neįstengia susivaldyti. Nejaugi jai būna taip nepakeliamai skaudu? Koks būtų manasis skausmas sužinojus, kad ji nebemyli manęs? Didesnis nei galiu įsivaizduoti. Argi mes tokie jau skirtingi, jeigu mylime lygiai taip pat? Krebas mėgino laikyti ją svetima, iš kitų kilusia moterimi, tačiau ji vis tiek liko jo Aila, niekada neturėtos jo porininkės dukterimi.

– Verčiau pasiskubinkime, Aila. Brunas laukia. Nusišluostyk akis, o kai sustosime, galėsi paruošti man gluosnio žievės arbatos, gydytoja.

Pro ašaras nušvito šypsena. Moteris pašoko ir vėl ėmė sekti įkandin. Po kelių žingsnių ji prisiartino prie silpnojo senuko šono. Tasai akimirksnį delsė, o paskui linktelėjo ir atsirėmė į ją.

Brunas akimoju pastebėjo pagerėjimą ir nieko nelaukdamas paspartino žingsnį, nors būrys ir toliau keliavo ne taip sparčiai, kaip vadui norėjosi. Senąjį šamaną vis dar gaubė melancholijos debesis, tačiau jis pradėjo labiau stengtis. Žinojau, kad juos abu griaužia kažin koks

nesutarimas, tačiau atrodo, juodu įveikė šią bėdą ir susitaikė. Brunas džiaugėsi, kad sugalvojo pasiųsti Ailą parsivesti Krebo.

Dvasininkas leidosi Ailos gydomas, tačiau juos siejusi ankstesnioji šiluma nesugrįžo. Senolis niekaip neįstengė užmiršti, kokie skirtingi likimai jų laukia, ir atsikratyti įtampos.

Nors dienomis tebetvyrojo karštis, genčiai artinantis prie namų naktys darėsi vis vėsesnės. Pamatę pirmąsias snieguotas kalnų viršūnes tolumoje visi pagyvėjo, tačiau bėgo dienos, o kalnynas artėjo labai pamažu, todėl netrukus pietinį pusiasalio pakraštį ženklinančios viršukalnės tapo tiesiog eiline peizažo detale. Vis dėlto, nors ir nepastebimai, nuotolis trumpėjo. Kiekvieną rytą būrys atkakliai tęsė kelionę į vakarus, ir mėlynuojantys ledynų plyšiai po truputį ryškėjo, o miglota violetinė masė po ledo karūna įgavo uolynų bei atodangų kontūrus.

Iki pat sutemų ištvermingai žingsniavę į priekį galiausiai jie sustojo stepėje paskutinį kartą. Iš ryto visi sukilo vos prašvitus. Plyną lygumą pakeitė aukštais medžiais apaugusios pievos, o pamatę besiganantį vidutinio klimato juostų gyventoją – raganosį, kuris nudūlino šalin, nesiteikęs nė grįžtelėti, žmonės pasijuto bemaž namie. Pasiekę įkalnėn vinguriuojantį taką visi nejučia paspartino žingsnį. Aplenkus pažįstamą uolą ir išvydus urvo angą, širdys pradėjo įnirtingai daužytis. Ilga kelionė baigėsi.

Aba ir Zougas pasileido jų pasitikti. Aba džiaugsmingai pasisveikino su dukra ir Drugu, apkabino vaikus, o tada stvėrė į glėbį Grubą. Zougas linktelėjo Ailai, pribėgo prie Grodo ir Ukos, paskui nuskubėjo prie Ovros ir Guvo.

– Kur Dorvas? – mostelėjo Ika.

– Dabar jis jau vaikšto dvasių pasaulyje, – atsakė Zougas. – Pastaruoju metu suprastėjus regėjimui jis jau nebematė, kas ką kalba. Ma-

nau, senukas pasidavė ir nebenorėjo laukti jūsų sugrįžtant, todėl dvasioms pašaukus iškeliavo. Palaidojome jį ir paženklinome kapą, kad šamanas galėtų atlikti mirties apeigas.

Staiga persmelkta nerimo Aila apsižvalgė aplink.

– O kur Iza?

– Ji sunkiai serga, Aila, – paaiškino Aba. – Po pastarosios jaunaties nebepakyla iš patalo.

– Iza! Tik ne Iza! Ne! Ne! – Aila šaukdama pasileido link urvo, pribėgusi prie Krebo ugniakuro numetė ryšulius ir pripuolė prie moters, gulinčios kailių guolyje.

– Iza! Iza! – sušuko ji dar kartą, ir gydytoja pramerkė akis.

– Aila, – pratarė vos girdimai šiurkščiu balsu. – Dvasios išpildė mano norą, – silpnai mostelėjo ji. – Tu sugrįžai.

Iza ištiesė rankas, Aila apkabino ją ir pajuto glėbyje sulysusį, trapų kūną, sudarytą vien iš susiraukšlėjusia oda aptrauktų kaulų. Plaukai buvo balti kaip sniegas, veidas perdžiūvęs, skruostai įdubę, akys įkritusios. Ji atrodė it tūkstančio metų amžiaus, o iš tiesų vos spėjo perkopti dvidešimt šeštuosius.

Per upeliais srūvančias ašaras Aila beveik nieko nebematė.

– Ir kodėl aš iškeliavau į genčių sambūrį? Turėjau likti ir rūpintis tavimi. Juk žinojau, kad sergi, kodėl išėjau tave palikusi?

– Ne, ne, Aila, – paprieštaravo Iza, – nekaltink savęs. Lemties neatšauksi. Jau tau išvykstant aš žinojau, kad mirsiu. Nebūtum įstengusi man padėti, niekas nebūtų įstengęs. Tetroškau dar kartelį tave pamatyti prieš iškeliaudama su dvasiomis.

– Tu negali mirti! Aš tau neleisiu! Pasirūpinsiu tavimi, išgydysiu tave, – įnirtingai sumosikavo Aila.

– Ak, Aila, kai kurios užduotys neįveikiamos net ir geriausioms gydytojoms.

Nuo pastangų ligonę ištiko kosulio priepuolis. Aila kilstelėjo ją ir prilaikė, kol nurimo kosulys, o tada pakišo sulenktą kailį jai už nuga-

ros, atrėmė, kad būtų lengviau kvėpuoti, ir puolė griozti šalia lovos sukrautų žolelių.

– Kur debesylai? Nerandu debesylų.

– Ko gero, nebeliko, – silpnai skėstelėjo rankomis kosulio nukamuota Iza. – Labai daug jų sunaudojau, o naujų pririnkti nebepajėgiau. Aba bandė jų ieškoti, tačiau parnešė saulėgrąžų.

– Nederėjo man išeiti, – vėl papriekaištavo sau Aila ir išbėgo į lauką.

Prie įėjimo į urvą pamatė Durką laikančią Ubą ir Krebą.

– Iza serga, – karštligišku gestu pranešė jaunoji gydytoja, – o debesylų nebėra. Einu pririnksiu bent žiupsnelį. Ugnis išblėsusi, Uba. Ir kodėl aš iškeliavau į sambūrį? Privalėjau pasilikti jos slaugyti. Kodėl palikau ją?

Apdulkėjusį Ailos veidą išvagojo ašarų žymės, bet ji nekreipė dėmesio. Ubai ir Krebui nuskubėjus į vidų moteris pasileido šlaitu žemyn.

Perbėgusi per upelį Aila nulėkė į pievą, kur augo reikiami vaistiniai augalai, parpuolusi įniko plikomis rankomis kapstyti šaknis ir rauti iš žemės. Stabtelėjusi prie upelio skubiai jas nuplovė ir bėgte sugrįžo į urvą.

Uba jau spėjo užkurti ugnį ir užkaitė vandenį, kuris buvo vos pradėjęs kaisti. Krebas atsistojęs šalia Izos atlikinėjo formalius judesius kur kas nuoširdžiau nei per pastarąsias apeigas. Šamanas kvietė visas žinomas dvasias, meldė sustiprinti moters gyvybines galias ir kol kas jos dar neišsivesti. Ant demblio Ubos paguldytas ropoti besimokantis Durkas pakilo remdamasis keliais bei rankutėmis. Mažylis vikriai atrepečkojo prie motinos, skubančios kuo greičiau susmulkinti šaknis, tačiau mažyliui pamėginus žįsti, toji nustūmė jį šalin. Aila neturėjo kada pasirūpinti sūneliu, kuris tuojau pat paleido gerklę. Jaunoji gydytoja nepaisydama vaiko verksmo suvertė šaknis į vandenį ir įdėjo dar kelis akmenis, kad greičiau užvirtų.

– Leiskite man iš arčiau apžiūrėti Durką, – paprašė Iza. – Berniukas gerokai paaugo.

Uba pakėlė mažąjį ir atnešusi pasodino savo motinai ant kelių, tačiau šis visai nebuvo nusiteikęs glaustis prie senutės, kurios nebeprisiminė, ir iš paskutiniųjų stengėsi ištrūkti.

– Jis stiprus ir sveikas, – pastebėjo Iza, – ir lengvai nulaiko galvutę.

– Durkas jau netgi turi porininkę, – atskleidė Uba, – tiksliau sakant, mažą mergytę, kuri pažadėta jam.

– Porininkę? Kuri gentis galėjo pažadėti jam mergaitę? Juk jis tebėra kūdikis ir dar išsigimęs.

– Į sambūrį atkeliavo moteris, turinti išsigimusią dukterį. Ji pačią pirmą dieną priėjusi užkalbino mus, – paaiškino Uba. – Jos kūdikis labai panašus į Durką, bent jau jų galvutės panašios, nors bruožai visiškai ir nesutampa. Motina pasiteiravo, ar ateityje jie galėtų tapti pora, mat Oda baisiai nerimavo, kad jos dukra niekada nesusiras vyro. Brunas ir jos genties vadas pritarė šiam sumanymui. Manau, po kito sambūrio ji pereis gyventi pas mus, net jei dar ir nebus tapusi moterim. Ebra pažadėjo priglausti mergaitę iki to laiko, kol juodu suaugs ir galės tapti pora. Oda be galo džiaugėsi, ypač kai Aila pagamino apeiginį gėrimą.

– Vadinasi, jie pripažino Ailą mano įpėdine. Aš nesilioviau spėliojusi, ar ji taps pripažinta gydytoja, ar ne, – nuvargusi Iza vėl nuleido rankas, tačiau matant aplink susibūrusius mylimus žmones, jos siela įgavo jėgų, nors kūnas ir liko silpnas. Valandėlę pailsėjusi ligonė paklausė: – Koks mergaitės vardas?

– Ura, – atsakė duktė.

– Gražiai skamba, man patinka, – dar šiek tiek atsikvėpusi Iza pateikė kitą klausimą: – O kaip Aila? Ar susirado vyrą iš kitos genties?

– Zougo giminaičio gentis svarsto apie tai. Iš pradžių jie atsisakė, bet kai ji buvo pripažinta gydytoja, nusprendė pagalvoti geriau. Deja, mes skubėjome išvykti, todėl pritrūkę laiko nespėjo apsispręsti. Gali būti, jog jie ras porininką Ailai, nors abejoju, ar panorės kartu priimti ir Durką.

Iza tik linktelėjo ir užsimerkė.

Aila smulkino mėsą, kurią ketino suberti į Izos sultinį, ir nuolat nekantraudama tikrino, ar šaknų nuoviras neįgavo reikiamos spalvos ir kvapo. Durkas verkšlendamas vėl atropojo pas motiną, tačiau toji ir šįkart nustūmė sūnų į šalį.

– Duokš jį man, Uba, – mostelėjo Krebas.

Senoliui ant kelių įsitaisęs berniukas kuriam laikui nurimo, užsižaidęs su jo barzda, bet netrukus ir šis užsiėmimas jam nusibodo. Vaikas pasitrynė akis, pasimuistęs ištrūko iš jį laikiusios rankos ir nieko nelaukdamas nurėpliojo tiesiai prie motinos. Aplink ugnį tūpčiojanti Aila nė nepastebėjo pavargusio, išalkusio ir suirzusio kūdikio, besitaikančio įsikibti jai į koją. Krebas sunkiai pakilo, numetė lazdą ir mostu paliepė Ubai įduoti berniuką. Vargais negalais be ramsčio nušlubčiojęs iki Braudo ugniavietės perdavė vaiką Ogai.

– Durkas alkanas, o Aila užsiėmusi, ruošia Izai vaistus. Ar gali jį pamaitinti, Oga? Braudo akyse suliepsnojo įniršis, bet pakako šamanui rūsčiai dirstelėti, ir vyras skubiai paslėpė pyktį. Jis nekentė Ailos, tačiau ja besirūpinančiam ir globojančiam vyrui nejautė nieko panašaus. Braudas pernelyg bijojo šamano, kad drįstų jo neapkęsti. Kita vertus, jis dar vaikystėje pastebėjo, kad garbusis dvasininkas retai kada kišasi į genties pasaulietišką kasdienybę apsiribodamas vien dvasine sritimi. Raganius niekada nemėgino sukliudyti Braudui valdyti ir varinėti moters, gyvenančios prie jo ugniakuro, tačiau vyrukas nieku gyvu netroško tiesiogiai susiremti su senuoju kerėtoju atvirai jam prieštaraudamas.

Parklibikščiavęs atgal senolis ėmė naršyti suverstus ryšulius ieškodamas išlydytais urvinio lokio taukais užpildytos pūslės – teisėtai jam atitekusios apeiginio gyvūno dalies. Uba pamačiusi atskubėjo padėti. Krebas pasiėmė taukus ir nusinešė į dvasių buveinę. Nors ir žinojo, kad nebėra vilties, vis dėlto ketino pasinaudoti visa įmanoma magija ir pasistengti padėti Ailai išsaugoti Izos gyvybę.

Galų gale šaknys pakankamai suvirė, Aila pasėmė puodelį skysčio ir dabar nekantriai laukė, kol šis atvės. Sultinį prilaikydama Izos galvą mažais gurkšneliais sumaitino jau anksčiau – lygiai taip pat, kaip ši maitino ją pačią, kai tebūdama penkerių metukų vos nemirė. Maistas suteikė senajai gydytojai šiek tiek jėgų. Gulėdama ligos patale ji beveik nieko neėmė į burną, o iki tol irgi valgė ne daugiau. Jai atneštas valgis dažniausiai likdavo nepaliestas. Ši vasara Izai buvo sunki, paženklinta slogios vienatvės. Aplinkui nebuvo nė vieno žmogaus, kuris ją slaugytų ir pasirūpintų, kad ši pasistiprintų, todėl ji dažnai užmiršdavo maistą arba tiesiog numodavo į jį ranka. Kiti trys gentainiai matydami jos silpnumą ir neviltį mėgino padėti, bet nesugebėjo.

Kai merdėjo Dorvas, ji prisivertė pakilti, tačiau vyriausiasis genties narys paliko šį pasaulį greitai, ji niekuo negalėjo vyrui padėti, nebent tik palengvinti paskutiniąsias kančias. Senuko mirtis prislėgė kitus. Šiam pasitraukus urvas tarytum tapo dar tuštesnis, visi jie suvokė stovintys ant kito pasaulio slenksčio. Po žemės drebėjimo ši mirtis buvo pirmoji.

Šalia Izos įsitaisiusi Aila pūtė skystį kauliniame puodelyje ir ragaudama tikrino, ar tas pakankamai atvėso. Sutelkusi visą dėmesį į ligonę moteris nė nepastebėjo, kaip Krebas išnešė Durką, kaip paskui dingo mažajame urve, nepamatė ir ją stebinčio Bruno. Girdėdama tylų, gargaliuojantį Izos kvėpavimą ji žinojo, kad globėja miršta, bet neleido sau tuo patikėti ir be paliovos rausėsi po atmintį ieškodama veiksmingiausio gydymo.

Reikėtų išmėginti vidinės balzaminio kėnio žievės kompresą, pagalvojo. Ir dar išvirti kraujažolių arbatos. Kvėpavimas garais irgi padėtų. Gervuogės, jonažolės ir papparčiai. Ne, šios žolės vartojamos nestipriai persišaldžius. Varnalėšų šaknys? Galbūt. Šlakuotasis aronas? Žinoma. Geriausiai naudoti rudenį iškastas šviežias šaknis. Aila buvo pasiryžusi prigirdyti Izą arbatomis, jei prireiks, nuo galvos iki kojų apdėti kompresais ir paskandinti garuose. Ji ketino padaryti viską, bet

ką, kad tik pratęstų motinos – vienintelės motinos, kurią pažinojo, – gyvenimą. Mintis apie Izos mirtį jai buvo nepakeliama.

Nors Uba irgi aiškiai suvokė, kaip sunkiai serga motina, vienintelė pastebėjo prisiartinusį Bruną. Paprastai vyrai nesilankydavo kito židinio teritorijoje, kai šeimininkas būdavo išėjęs, todėl vado buvimas Ubą trikdė. Mergaitė puolė skubiai rinkti aplink išmėtytus ryšulius mėgindama bent kiek apsikuopti, dirsčiodama čia į Bruną, čia į Ailą, čia į motiną. Negavusi nei nurodymų, nei patarimo, ji nežinojo, kaip elgtis su svečiu. Niekas su juo nepasisveikino, nepakvietė prisiartinti, tad ką daryti? Brunas stebėjo tris moteris – seną gydytoją, susirūpinusią jauną jos mokinę, niekuo nepanašią į kitus genties narius, bet pripažintą pačia geriausia gydymo žinove, ir Ubą, kuriai irgi buvo lemta pasekti motinos pėdomis. Jis visuomet mylėjo savo seserį. Kadangi jau buvo gimęs sveikas berniukas, kuris turėjo perimti vadovavimą genčiai, mažoji Iza tapo visų myluojama, nešiojama ir glamonėjama mažyle. Jam visuomet norėjosi ją apsaugoti. Jis nieku gyvu nebūtų išrinkęs Izai vyro, tapusio jos porininku, Brunui niekada nepatiko tasai pasipūtėlis, besišaipantis iš luošo brolio. Iza neturėjo pasirinkimo, tačiau puikiai susitvarkė. Tačiau išties laiminga ji tapo tik po vyro mirties. Ji buvo šauni moteris ir labai gera gydytoja. Genčiai jos trūks.

Izos duktė jau paaugusi, galvojo žvelgdamas į mergaitę. Netrukus Uba taps moterim. Laikas pradėti svarstyti apie jai tinkamą porininką. Reikia išrinkti mergaitei gerą, tinkamą vyrą. Darna ir moters atsidavimas medžiotojui irgi išeina į naudą. Kas gi jai tiktų, išskyrus Vorną? Juk netrukus ateis ir Onos eilė, o jai su Vornu poruotis nevalia, juodu – brolis ir sesuo. Pastarajai teks palaukti, kol Borgas taps vyras. Jeigu Ona anksti subręs, gali būti, jog pagimdys vaiką Borgui dar nespėjus sulaukti vyriškumo apeigų. Ko gero, teks jį mažumėlę pastūmėti, juk berniukas vyresnis už Oną. Kai jau pradės tenkinti vyriškus poreikius, bus pasirengęs įžengti ir į suaugusiųjų pasaulį. Ar Vornas taps geru porininku Ubai? Drugas gerai išauklėjo vaikiną, o atsidū-

ręs šalia jos jis kaskart stengiasi pasipuikuoti. Ko gero, simpatizuoja mergaitei. Nuoseklus Bruno protas tvarkingai surikiavo ir užfiksavo ateities gaires.

Debesylų šaknų nuoviras atvėso, Aila pažadino užsnūdusią senutę ir švelniai prilaikydama jos galvą sugirdė vaistus. Manau, šįkart tau nepavyks sugrąžinti jos į gyvenimą, Aila, patylom palingavo galvą Brunas stebėdamas paliegusią moterį. Kada ji spėjo taip pasenti? Juk buvo jauniausia, o dabar atrodo vyresnė už Krebą. Pamenu, kartą ji sugydė man lūžusią ranką. Buvo ne vyresnė už Ailą, kai ši pasirūpino Brako ranka, bet jau tapusi moterimi ir turinti porą. Ji dirbo nepriekaištingai ir niekada nekėlė man rūpesčių, nekalbant apie kelis pastaruosius nemalonius nutikimus. Aš irgi senstu. Netrukus mano medžioklės dienos baigsis ir turėsiu perleisti vadovavimą Braudui.

Ar vaikinas pasirengęs? Genčių sambūryje jaunuolis pasirodė puikiai, ir tuomet aš vos nepaskelbiau jo vadu. Jis narsus, visi nuolat kartojo, koks aš laimingas. Aš iš tiesų laimingas. Baiminausi, kad meška jo nepasirinktų ir neišsivestų drauge. Būčiau galėjęs didžiuotis jam suteikta garbe, tačiau šios garbės esu linkęs išvengti. Gornas buvo geras vyras, jo netektis – skaudus smūgis Norgo genčiai. Meškos pasirinkimas visada suteikia skausmo. Ko gero, laimingesni tie, kurie šios garbės nesulaukia, mano moters sūnus tebevaikšto šiame pasaulyje. Jis bebaimis, galbūt netgi per daug drąsus. Jaunam vyrukui šioks toks nutrūktgalviškumas ir perdėta drąsa tinka, tačiau vadui reikalingas blaivus protas. Jis privalo atsižvelgti į savo vyrų nuomonę, apsvarstyti galimybes, tinkamu planavimu užtikrinti medžioklės sėkmę ir bereikalingai nestumti medžiotojų į pavojų. Gal reikėtų iš pradžių leisti jam pavadovauti kelioms medžioklėms ir įgyti patirties? Vaikinas privalo suvokti, jog vien drąsos geram vadui nepakanka, būtina jausti atsakomybę, išmokti valdytis.

Kuo jam neįtinka Aila, kodėl atsidūręs šalia jis visuomet netenka kantrybės? Kodėl žeminasi varžydamasis su ja? Aišku, ji kitokia, tačiau

vis tiek tėra tik moteris. Beje, labai drąsi ir ryžtinga moteris. Kažin ar Zougo giminaitis paims ją į porą? Dabar, kai prie jos pripratau, būtų keista jos nebematyti. Tokia puiki gydytoja – vertinga dovana kiekvienai genčiai. Kaip galėdamas pasirūpinsiu, kad jos sugebėjimai būtų deramai įvertinti. Tik pažiūrėkite – netgi sūnus, paskui kurį buvo pasirengusi sekti į kitą pasaulį, neišblaško į ligonę sutelkto dėmesio. Nedaugelis moterų išdrįstų pulti gelbėti sužeistą vyrą, nepaisydamos čia pat šėlstančio urvinio lokio. Jai irgi nestinga nutrūktgalviškos narsos, tačiau Aila išmoko save kontroliuoti. Kai buvo jaunesnė, valdytis jai sekdavosi sunkiai, tačiau genčių sambūryje elgėsi nepriekaištingai, kaip ir dera dorai moteriškei. Susibūrimui pasibaigus visi jai žarstė liaupses.

– Brunai, – silpnu balsu pašaukė Iza. – Uba, paruošk vadui arbatos, – mostelėjo ligonė stengdamasi atsisėsti tiesiau. Ji vis dar buvo pareiginga Krebo ugniavietės šeimininkė. – Aila, atnešk kailį Brunui atsisėsti. Ši moteris apgailestauja negalėdama pati patarnauti vadui.

– Nesivargink, Iza. Atėjau ne arbatos gerti, o aplankyti tavęs, – mostelėjo Brunas atsisėsdamas šalia sesers.

– Kiek laiko čia stovėjai? – paklausė Iza.

– Neilgai. Aila buvo užsiėmusi, nusprendžiau netrukdyti ir palaukti, kol baigs. Genčių sambūryje visi tavęs pasigedo.

– Ar susitikimas praėjo sėkmingai?

– Ši gentis tebėra labiausiai gerbiama. Medžiotojai kaip reikiant pasistengė. Braudas buvo išrinktas dalyvauti Lokio apeigose. Aila irgi gerai pasirodė. Ji sulaukė daugybės pagyrimų.

– Pagyrimai! Kam jie reikalingi? Pagyrimų perteklius sukelia dvasių pavydą. Jeigu ji gerai atliko darbą ir pelnė genčiai garbę, to pakanka.

– Darbą ji atliko gerai, buvo pripažinta ir elgėsi kaip dera dorai moteriai. Ji – tavo duktė, Iza, todėl negalėjo nepateisinti lūkesčių.

– Teisybė, ji yra mano duktė, lygiai kaip ir Uba. Aš laiminga, kad dvasios padovanojo man dvi dukteris, kurios abi taps geromis gydytojomis. Aila baigs mokyti Ubą.

– Ne! – pertraukė Aila. – Tu pati baigsi mokyti Ubą. Tu pasveiksi. Aš sugrįžau, nuo šiol būsiu šalia ir slaugysiu tave. Pamatysi, mes įveiksime ligą, – desperatiškai mostelėjo ji. – Mama, privalai atsigauti.

– Aila, vaikeli. Dvasios jau laukia manęs, netrukus teks su jomis iškeliauti. Jos išpildė mano norą ir leido prieš išeinant pamatyti mylimus žmones, todėl neturiu teisės ilgiau jų gaišinti.

Sultinys ir vaistai sužadino paskutiniąsias ligonės jėgų atsargas. Nuo pastangų pasipriešinti kūną išsekinusiai ligai pakilo temperatūra. Karščiavimo sukeltas akių blizgesys ir užkaitę skruostai sudarė klaidingą pagerėjimo įspūdį. Šis iš vidaus prasiskverbęs spindesys, vadinamas sielos švytėjimu, liudijo anaiptol ne naują gyvybingumo sužydėjimą. Brunui jau buvo tekę matyti tokią šviesą, kai gyvybinės jėgos prieš iškeliaudamos sukyla paskutinį sykį.

Oga išlaikė Durką prie Braudo ugniakuro iki pat vėlumos ir parnešė miegantį mažylį jau gerokai po saulėlydžio. Uba paguldė berniuką ant patiesto Ailos kailio. Mergaitė buvo išsigandusi ir sutrikusi. Ji neturėjo į ką kreiptis patarimo. Izą iš paskutiniųjų gelbėjančios Ailos trukdyti nedrįso, motiną varginti irgi bijojo. Krebas sugrįžęs raudonos ochros ir urvinio lokio taukų tepalu nubraižė simbolius ant Izos kūno, atliko kelis gestus ir vėl dingo mažajame dvasių kambarėlyje.

Uba iškraustė ryšulius, sutvarkė ugniavietę, paruošė vakarienę, kurios niekas nevalgė, nurinko indus. Paskui įsitaisė prie miegančio kūdikio ir patylom svarstė, ką dar galėtų nuveikti. Nors darbas širdį kaustančio siaubo neišsklaidydavo, padėdavo bent šiek tiek užsimiršti – vis geriau negu sėdėti ir žiūrėti į mirštančią motiną. Galų gale mergaitė atsigulė ant Ailos lovos ir susirietusi prisiglaudė prie mažylio beviltiškai ieškodama šilumos bei saugumo.

Aila nenuleisdama rankų tupinėjo aplink Izą išmėgindama visus vaistus ir priemones, kurias tik įstengė prisiminti. Ji sėdėjo palinkusi prie motinos, nesitraukdama nė per žingsnį, tarsi bijotų, kad vos jai nusukus akis ligonė iškeliaus. Ne ji viena budėjo visą naktį. Sumigo

tik mažieji vaikai. Suaugusieji rymojo tamsiame urve stebeilydami į blėstančius ugniakurus arba gulėjo ant kailių atmerktomis akimis.

Apniukusiame nakties danguje žvaigždės nešvietė. Urvo viduje tvyranti tamsa už plačios angos, kur nesiekė gęstančių žarijų švytėjimas, sutirštėjo dar labiau. Apylinkes gaubė neperžvelgiamas juodas šydas. Gūdų vidurnaktį, kai prieš rytą įsiviešpatavo netrikdoma ramybė, akimirksniui snaudulio įveikta Aila staigiai kilstelėjo nulinkusią galvą.

– Aila, – kimiai sušnibždėjo Iza.

– Kas yra, Iza? – rankos mostu pasiteiravo slaugytoja.

Gydytojos akyse atsispindėjo židinyje blausiai mirguliuojantys angliukai.

– Prieš išeidama noriu kai ką pasakyti, – mostelėjo Iza ir nuleido apsunkusias rankas. Kiekvienas judesys reikalavo didžiulių pastangų.

– Mama, neeikvok jėgų ir nekalbėk. Pailsėk. Iš ryto būsi stipresnė.

– Ne, vaikeli, privalau pasakyti dabar, nes ryto nebesulauksiu.

– Sulauksi. Būtinai turi sulaukti. Negali mūsų palikti, – ženklu paprieštaravo Aila.

– Aila, aš mirštu, privalai susitaikyti. Leisk man baigti, laiko turiu nedaug.

Iza vėl akimirką pailsėjo, o Aila laukė, skendėdama bežadėje neviltyje.

– Aila, tave aš visuomet mylėjau labiausiai. Nežinau kodėl, bet tai tiesa. Troškau tave auginti, troškau, kad liktum gentyje. Tačiau netrukus manęs nebebus. Greitai ir Krebas atras kelią į dvasių pasaulį. Brunas irgi jau sensta. Po jo vadu taps Braudas. Aila, tu negali gyventi čia, kai genčiai ims vadovauti Braudas. Jis nuolat ieškos būdų, kaip tave nuskriausti, – Iza vėl užsimerkė ir stengėsi pailsėti bei atgauti jėgas sunkiai gaudydama kvapą.

– Aila, dukrele, keistas, užsispyręs mano vaike, iš kurio gyvenimas ne kartą pareikalavo žūtbūtinių pastangų, išmokiau tave gydyti, todėl visuomet būsi gentainių gerbiama net ir neturėdama porininko. Vis

dėlto tu esi moteris, tau reikia vyro. Tu nepriklausai genčiai, Aila, esi gimusi kitiems, todėl tavo vieta su jais. Privalai palikti gentį, vaike, ir susirasti saviškius.

– Palikti? – sutriko ji. – Kur aš eičiau, Iza? Aš nepažįstu kitų, nė nežinočiau, kur jų ieškoti.

– Nemažai jų gyvena į šiaurę nuo čia, žemyne, kur baigiasi pusiasalis. Motina man pasakojo, jog jos motinos išgydytas vyras atklydo iš šiaurės, – Iza vėl trumpam nutilo, o paskui prisivertė tęsti: – Negali čia likti, Aila. Eik ir susirask juos, dukra. Susirask savo žmones ir tau skirtą vyrą.

Staiga Izos rankos nukrito ant apkloto, akys užsimerkė. Moteris vos kvėpavo. Iš paskutiniųjų įtraukusi oro ji vėl atsimerkė.

– Pasakyk Ubai, kad aš ją mylėjau, Aila. Bet tu buvai pirmasis mano vaikas, brangioji dukra. Tave aš visada... mylėjau labiau...

Iza sugargaliavo pristigusi oro... ir daugiau nebeįkvėpė.

– Iza! Iza! – sukliko Aila. – Mama, neišeik, nepalik manęs! Ak, mama, neišeik.

Ailos riksmo pažadinta Uba pribėgo prie jos.

– Mama! O, ne! Mano mamos nebėra! Mama mirė!

Mergaitė ir jauna moteris įsistebeilijo viena į kitą.

– Ji liepė perduoti, kad mylėjo tave, Uba, – pratarė Aila.

Jos akys buvo sausos, šokas neleido iki galo suvokti, kas nutiko. Prie jų vilkdamas koją prisiartino Krebas. Ailai suklikus šamanas jau buvo išėjęs iš dvasių buveinės. Trūkčiojamai sukūkčiojusi Aila apglėbė juos abu, ir visi trys susikibę pasidavė nebyliam sielvartui. Ailos ašaros suvilgė ir kitus. Uba ir Krebas neverkė, tačiau jų skausmas buvo toks pat neišmatuojamas.

26

– Oga, ar gali dar kartą pamaitinti Durką?

Moteris aiškiai suprato vienarankio mostą, juolab kad jis laikė besimuistantį kūdikį. Ailai derėtų jį papenėti, pagalvojo ji. Negerai, kad motina taip ilgai nežindo kūdikio. Šamano veide atsispindėjo tragiška Izos netektis ir sumišimas, sukeltas Ailos reakcijos. Ji negalėjo nepaisyti dvasininko prašymo.

– Žinoma, pamaitinsiu, – atsakė Oga ir paėmė Durką.

Krebas nušlubčiojo atgal prie savo židinio ir pamatė, jog Aila nepajudėjo iš vietos, nors Ebra su Uka išnešusios Izos kūną ruošė jį laidotuvėms. Jaunosios gydytojos plaukai buvo susivėlę, veidas purvinas nuo kelio dulkių ir ašarų. Ji nė nepersivilko purvino dėmėto drabužio, kurį vilkėjo per ilgą kelionę iš genčių sambūrio. Kai išalkęs Durkas pradėjo niurzgėti, Krebas pasodino sūnų jai ant kelių, tačiau Aila tarytum nematė vaiko ir negirdėjo jo verksmo. Kita moteris būtų supratusti, kad vaiko verksmas pamažu turėtų įveikti net giliausią sielvartą, tačiau Krebas mažai išmanė apie motinas ir kūdikius. Jis žinojo, jog moterys dažnai žindo viena kitos vaikus, todėl negalėjo žiūrėti, kaip alksta mažylis, kai šalia yra jį pamaitinti galinčių kitų žindyvių. Iš pradžių jis nunešė berniuką Agai ir Ikai, bet jų jaunėliai jau buvo beveik atjunkyti, todėl pieno moterys turėjo mažai. Tiktai dar nė metukų nesulaukusį Grevą žindančiai Oga pieno niekada netrūko, todėl Krebas kaskart

įduodavo Durką jai. Aila nejautė apsunkusių krūtų skausmo, kadangi jos širdį varstė kur kas didesnis sopulys.

Šamanas pasiėmė lazdą ir lėtai nušlubčiojo į urvo gilumą. Tuščio nenaudojamo ploto kampe iškilo akmenų krūva, o grindyse buvo iškasta negili duobė. Aukštą padėtį gentyje užimančią itin gerbiamą gydytoją su dvasiomis siejantys ypatingi ryšiai nulėmė jos laidojimo vietą urvo viduje. Tokiu būdu ją globojusios dvasios ir toliau liks šalia, o ir ji pati turės galimybę iš naujųjų namų kitame pasaulyje kartkartėmis žvilgtelėti į gentainius. Be to, nereikėjo nerimauti, kad urve užkastus kaulus iškapstys maitėdos.

Dvasininkas apibarstė ovalią duobę raudonos ochros milteliais ir vienintele ranka atliko magiškus mostus. Pasirūpinęs žeme, į kurią turėjo atgulti Iza, jis nuklibikščiavo prie minkštos odos apsiaustu apdengto pavidalo. Nutraukęs apklotą raganius atidengė mirusios gydytojos kūną. Rankos bei kojos buvo sulenktos embriono poza ir surištos raudonai nudažyta sausgysle. Raganius atliko apsaugantį gestą, paskui pasilenkė ir ėmė trinti sustingusį kūną raudonos ochros ir urvinio lokio taukų tepalu. Vaisiaus poza suriesta ir gimdymo kraują simbolizuojančiu raudoniu ištepta Iza į kitą pasaulį turėjo įžengti taip pat, kaip atkeliavo į šį.

Dar niekada šamanui ši pareiga nebuvo tokia sunki. Iza Krebui buvo daugiau nei sesuo. Ji pažinojo jį geriau nei kas nors kitas. Gydytoja pastebėdavo vyro skaudulius jam dar nespėjus pasiskųsti, žinojo, kaip šis gėdijasi savo negalavimų. Ji įžvelgė jo švelnumą bei jautrumą, gėrėjosi jo didinga galybe ir tvirta valia. Sesuo ruošdavo jam valgyti, rūpinosi juo, palengvindavo sopulius. Jos dėka Krebas beveik kaip normalus vyras patyrė šeiminio gyvenimo džiaugsmus. Nors jis niekada nelietė jos kūno taip, kaip dabar, trindamas jį tepalu, ji jam buvo tikresnė porininkė negu daugelis moterų savo vyrams. Izos mirtis senuką sukrėtė.

Prie ugnies sugrįžusio Krebo veidas buvo papilkėjęs kaip numirėlės kūnas. Aila tebesėdėjo šalia Izos lovos ir neregės žvilgsniu stebeilijo į tuštumą, tačiau šamanui pradėjus griozti gydytojos daiktus sukruto.

– Ką tu darai? – mostelėjo ji, tarytum gindama visa tai, kas priklausė velionei.

– Ieškau Izos dubenėlių bei kitų daiktų. Šiame gyvenime jos naudotus reikmenis reikia palaidoti kartu, kad daiktų dvasios persikeltų drauge į kitą pasaulį, – paaiškino Krebas.

– Aš rasiu, – pratarė stumtelėdama Krebą į šalį.

Ji surinko medinius dubenis bei kaulinius puodelius, kuriuose Iza gamino bei seikėdavo vaistus, apvalų akmenį ir akmeninį pagrindą, kuriais smulkindavo ir trupindavo, indus, iš kurių valgydavo, kelis įrankius, medicinos krepšį, sukrovė visa tai ant Izos lovos ir įsmeigė akis į menką krūvelę, atspindinčią Izos gyvenimą bei darbą.

– Iza gydė ne šiais daiktais! – piktai mostelėjo Aila ir pašokusi išbėgo iš urvo.

Krebas nulydėjo ją žvilgsniu, pakraipė galvą ir ėmė rinkti įrankius.

Perbridusi per upelį Aila nubėgo į pievą, kur jos abi kadaise rinkdavo žoles, stabtelėjo priešais spalvingas piliarožes, siūbuojančias ant ilgų grakščių stiebelių, ir priskynė pilną glėbį įvairiaspalvių žiedų. Paskui dar pririnko smulkiažiedžių kraujažolių, naudojamų skausmą malšinantiems kompresams. Ji lakstė po pievas ir miškus rankiodama įvairius augalus, kurie padėdavo Izai kurti gydančiąją magiją: blyškiai gelsvais žiedeliais bei dygliukais aplipusių baltalapių dagių, didelių, žvilgančių geltonų žilių, tamsiai mėlynų, beveik juodų žydrių.

Kiekvienas augalas atrasdavo savo vietą Izos vaistinėlėje, bet ji skynė tik tuos, kuriuos puošė spalvingi kvapūs žiedai. Spausdama glėbyje gėles Aila stabtelėjo pievos pakraštyje ir vėl apsiverkė prisiminusi visus tuos kartus, kai drauge su Iza traukdavo rinkti vaistažolių. Glėbys tapo toks didelis, jog vos ne vos jį panešė be krepšio. Kelios gėlytės iškrito, moteris priklaupė jų pakelti ir pamačius žiedais pasipuošusius

susiraizgiusius sumedėjusius asiūklius jai kilo bemaž šypseną sukėlęs sumanymas.

Išsitraukusi iš apsiausto klostės peilį ji nupjovė augalo šaką ir įsitaisiusi šiltos beprasidedančio rudens saulės atokaitoje, poromis derindama žiedus apipynė jais asiūklį paversdama jį margaspalve girlianda. Kai Aila įžengė į urvą nešina gėlių pyne, gentainiai neteko žado. Ji patraukė tiesiai į urvo gilumą ir padėjo vainiką šalia gydytojos kūno, kuris suriestas gulėjo ant šono negilioje duobėje, apjuostoje iš akmenų išdėtu ovalu.

– Štai kuo gydė Iza! – ryžtingai mostelėjo Aila užbėgdama už akių prieštaravimams.

Senasis šamanas linktelėjo. Ji teisi, pagalvojo, čia ir yra tikrieji Izos gydymo reikmenys, apie kuriuos ji daug išmanė ir kuriais naudojosi visą gyvenimą. Tikriausiai džiaugsis turėdama juos dvasių pasaulyje. Įdomu, ar ten auga gėlės?

Izos reikmenys, įrankiai ir gėlės buvo nuleisti į kapą kartu su kūnu, gentainiai pradėjo krauti aplink ir ant viršaus akmenis, o šamanas atliko judesius, prašančius Didžiojo Lokio ir Izos totemo, antilopės saigos, dvasių saugiai palydėti jos sielą į kitą pasaulį.

– Palaukite! – staiga sustabdė juos Aila. – Kai ką užmiršau, – ji nubėgo prie ugniakuro, surado medicinos krepšį ir atsargiai ištraukė dvi seno dubenėlio puseles, tada atskubėjo atgal ir padėjo suskilusį indą šalia kūno. – Pamaniau, jog ji norės jį pasiimti, kadangi čia dubens vis tiek nebepanaudosime.

Šamanas pritariamai linktelėjo. Niekas nė nenumanė, kokią simbolinę reikšmę įgijo suskilusi senovinė relikvija. Dvasininkas pratęsė ritualą. Kai paskutinis akmuo atsidūrė savo vietoje, moterys pradėjo ant akmeninė piramidės krauti malkas. Žarija iš bendro laužo turėjo įžiebti ugnį, ant kurios bus ruošiamos Izos šermenų vaišės. Maistą derėjo gaminti ant kapo viršaus, o ugnis čia turėjo degti septynetą dienų,

kad laužo kaitra išgarintų iš kūno visą drėgmę ir paverstų jį išdžiūvusia, susitraukusia mumija, neskleidžiančia irimo tvaiko.

Laužui įsiliepsnojus šamanas atliko paskutiniuosius laidotuvių apeigų judesius – gestais išreikštą raudą, kuri suvirpino kiekvieno sielą. Jis pasakojo dvasių pasauliui apie tai, kaip karštai jie mylėjo gydytoją, uoliai jais besirūpinusią, globojusią, slaugiusią, padėjusią įveikti ligas bei skausmus, kurie jiems atrodė tokie pat paslaptingi kaip pati mirtis. Ritualiniai mostai per kiekvienas laidotuves kartodavosi, vieni buvo naudojami palydint vyrus, kiti – atsisveikinant su moterimis. Ir nors išorinė forma buvo tradicinė, paties dvasininko jausmas, begalinis jo sielvartas suteikė gestams gilią, neišmatuojamą prasmę.

Aila neašarojo. Sausomis akimis ji stebėjo šokčiojančią liepsną ir sklandžius grakščius luošo, vienarankio vyro judesius jausdama jo emocijas taip ryškiai, tarsi šios būtų jos pačios. Šamanas išreiškė jos skausmą, ir moteris tarytum visiškai susitapatino su juo, lyg senolis būtų įsismelkęs į jos vidų, dėstytų jos mintis, jaustų jos širdimi. Ne ji viena dvasininko širdgėlą išgyveno kaip savą. Ebra pratrūko sielvartinga rauda, ir tuojau pat prie jos prisijungė kitos moterys. Durką rankose laikanti Uba pajuto gerkle kylančią šaižią dejonę ir su palengvėjimu įsiliejo į daugiabalsę laidotuvių giesmę be žodžių. Aila tuščiu žvilgsniu stebeilijo tiesiai į priekį. Jos sielvartas buvo pernelyg didis, kad jį išreikštų. Net palengvėjimą teikiančios ašaros nesuvilgė akių.

Jaunoji moteris nė pati nežinojo, kiek laiko nieko nematydama spoksojo į užburiančią liepsną. Ebrai teko ją krestelėti, tik tada moteris nukreipė į vado porininkę apsiblaususias akis.

– Aila, privalai ką nors suvalgyti. Mes paskutinį sykį vaišinamės kartu su Iza.

Aila paėmė medinę lėkštę, bemaž nevalingai įsidėjo į burną gabalėlį mėsos ir vos nepaspringo mėgindama jį praryti. Paskui staiga

pašoko ir išbėgo iš urvo. Nematydama kelio brovėsi pro krūmus ir klupinėjo per akmenis. Iš pradžių kojos pačios nunešė pažįstamu taku į kalnų ganyklą ir mažąjį urvą, kuriame anksčiau atrasdavo saugų prieglobstį. Tačiau prisiartinusi ji pasuko į šalį. Nuo tada, kai parodė slėptuvę Brunui, ši tarsi liovėsi priklausyti jai, be to, paskutinioji viešnagė žadino pernelyg skaudžius prisiminimus. Moteris užkopė ant paties aukščiausio skardžio, saugančio urvą nuo žiemą šlaitu žemyn švilpiančio šiaurės vėjo ir nuo rudens audrų.

Vos neparblokšta stipraus šuoro ji parpuolė ant kelių pačiame viršuje ir likusi viena su nepakeliamu sielvartu galų gale išliejo skausmą graudžiai, pratisai vaitodama bei siūbuodama pirmyn ir atgal nepaliaujamu sopančios širdies ritmu. Po kurio laiko Ailai įkandin į lauką išslubčiojęs Krebas pamatė jos siluetą saulėlydžio nudažytų debesų fone ir išgirdo tylią tolimą dejonę. Nors jį patį kamavo gilus liūdesys, senolis nesuvokė, kodėl ji atmeta draugijos teikiamą paguodą, kodėl užsisklendžia ir kenčia viena. Įprastą senojo šamano įžvalgumą temdė jo paties širdgėla, todėl nesuprato, kad moterį kamuoja ne vien netekties skausmas.

Širdį jai draskė kaltė. Moteris kaltino save dėl Izos mirties. Lyg niekur nieko išėjo į genčių sambūrį palikusi sergančią motiną. Ji buvo gydytoja ir apleido žmogų, kuriam reikėjo pagalbos, žmogų, kurį be galo mylėjo. Kaltino dėl to, kad Iza, siekdama padėti jai išsaugoti trokštamą kūdikį, kopė ieškoti šaknies, peršalo, sunkiai susirgo ir labai nusilpo. Ji jautėsi kalta, kad toli rytuose nesąmoningai nuslinkusi apšviestu tuneliu iki mažo kambarėlio kalno gilumoje įskaudino Krebą. Negana to, seniai bevalgiusi Aila buvo nusilpusi, išpampusios, nežindamos sukietėjusios krūtys sukėlė karštinę, o labiausiai ją kamavo depresija, kurią suprasti ir padėti įveikti būtų galėjusi tik Iza. Juk Aila buvo gydytoja, privalanti palengvinti skausmą ir gelbėti gyvybes, o Iza tapo pirmąja paciente, kurios išgelbėti jai nepavyko.

Dabar labiausiai Ailai reikėjo jos kūdikio. Ne tik tam, kad pamaitintų, bet kad poreikis rūpintis mažyliu sugrąžintų ją atgal į realybę, priverstų suprasti, jog gyvenimas tęsiasi. Tačiau motinai sugrįžus į urvą Durkas miegojo šalia Ubos. Krebas vėl buvo nunešęs berniuką pamaitinti Ogai. Aila vartėsi ir blaškėsi lovoje negalėdama užmigti ir nesuvokdama, kad akių sumerkti neleidžia karštis ir skausmas. Visos jos mintys buvo nukreiptos į viduje slypintį sielvartą ir kaltės jausmą.

Krebui nubudus ji jau buvo išėjusi. Atsikėlusi išsverdėjo iš urvo ir vėl užkopė ant stačios uolos. Krebas susirūpinęs stebėjo ją, tačiau iš tolo neįstengė įžvelgti nei karščiavimo, nei to, kokia ji nusilpusi.

– Gal man nueiti jos parsivesti? – paklausė Brunas, taip pat sutrikdytas Ailos reakcijos.

– Atrodo, ji nori pabūti viena. Ko gero, derėtų jai leisti, – atsakė Krebas.

Paskui moteris dingo iš akių, ir senasis dvasininkas dar labiau sunerimo, o kai nesugrįžo nė vakare, paprašė Bruno jos paieškoti. Krebas gailėjosi neleidęs jam to padaryti anksčiau. Galiausiai vadas grįžo į urvą nešinas bejėge Aila. Sielvartas ir depresija padarė savo, o silpnumas bei karščiavimas ją galutinai įveikė. Uba su Ebra atskubėjusios ėmė slaugyti genties gydytoją. Ligonė kliedėjo, čia degte degdavo, čia tirtėdavo krečiama drebulio ir riktelėdavo kaskart vos palietus krūtis.

– Ji praras pieną, – tarstelėjo mergaitei Ebra. – Jau per vėlu, nė Durkas nebepadės. Pienas sukrekėjo, mažylis jo nebeiščiulps.

– Bet Durkas visai mažas, dar per anksti jį atjunkyti. Kas jam nutiks? Kas bus jai?

Jei Iza būtų buvusi gyva arba jei Aila būtų buvusi sąmoninga, veikiausiai dar nebūtų buvę per vėlu. Netgi Uba žinojo, jog padėti galėjo kompresai ir tam tikri vaistai, tačiau ji buvo pernelyg jauna ir nepasitikėjo savimi, o Ebra kalbėjo įtikinamai. Karščiui atslūgus pieno Aila jau nebeturėjo. Ji nebegalėjo žindyti sūnaus.

– Aš nenoriu matyti savo ugniavietėje šio išsigimusio vaikėzo, Oga! Jis nesibroliaus su mano sūnumis! – sugniaužęs kumščius, drebėdamas iš įniršio išrėžė Braudas.

Oga susigūžusi klūpojo jam prie kojų.

– Bet, Braudai, jis tik kūdikis. Jį būtina pamaitinti. Aga ir Ika neturi pakankamai pieno, todėl negali pasirūpinti vaiku. Man pieno nestinga, visada turiu jo per daug. Jei mažylis nepavalgys, badaus, Braudai, ir galiausiai mirs.

– Man vis vien. Tiesą sakant, jam apskritai neturėjo būti leista likti gyvam. Taigi prie šio židinio vaikiščias negyvens.

Oga liovėsi drebėjusi ir įsmeigė akis į vyrą, kuris buvo jos porininkas. Iki šiol ji vis dar netikėjo, kad Braudas neleis jai globoti Ailos kūdikio. Moteris numanė, kad jis siautės, pompastiškai gestikuliuos, rėkaus, bet vylėsi, jog galiausiai nusileis. Nejaugi jam tikrai pakaktų žiaurumo leisti Durkui mirti badu vien iš neapykantos mažylio motinai?

– Braudai, Aila išgelbėjo gyvybę Brakui, kaip gali leisti mirti jos sūneliui?

– Argi ji nėra pakankamai apdovanota už išgelbėtą Brako gyvybę? Jai buvo leista gyventi, netgi leista medžioti. Aš jai nieko neskolingas.

– Jai nebuvo leista gyventi, ji buvo prakeikta myriop. Aila sugrįžo iš dvasių pasaulio, nes to norėjęs totemas ją apsaugojo, – paprieštaravo Oga.

– Tinkamai prakeikta ji nebūtų sugrįžusi ir niekada nebūtų pagimdžiusi nelemto vaikpalaikio. Jeigu jos totemas toks stiprus, kodėl tuomet neteko pieno? Visi tvirtino, jog kūdikis bus nelaimingas. Kokios dar reikia didesnės nelaimės už pieno praradimą? O dabar tu štai panorai perkelti jo nesėkmes prie mūsų ugnies. Aš to neleisiu, Oga. Pokalbis baigtas!

Oga atsisėdo ant kulnų ir įrėmė į Braudą ramų žvilgsnį.

– Ne, Braudai, – pareiškė ji. – Nebaigtas, – porininkės baikštumas išgaravo. Priblokšto Braudo įtūžį pakeitė nuostaba. – Tu turi teisę neleisti Durkui apsigyventi prie tavo židinio, ir aš nieko nepakeisių. Tačiau tu negali uždrausti man žindyti kūdikį, nes tai moters teisė. Moteriai leidžiama maitinti kiekvieną vaiką, kurį tik nori, ir nė vienas vyras to neužgins. Aila išgelbėjo gyvybę mano sūnui, todėl aš neleisiu mirti jos mažyliui. Durkas taps broliu mano sūnums, nesvarbu, ar tu to nori, ar ne.

Braudas apstulbo. Jis nieku gyvu nesitikėjo, kad porininkė atsisakys vykdyti jo reikalavimą. Oga niekada nesielgė įžūliai ir nepaklusniai, nerodydavo nė menkiausios nepagarbos. Jis negalėjo patikėti savo akimis ir ausimis. Galiausiai šokas vėl virto įtūžiu.

– Kaip drįsti neklausyti savo vyro, moterie?! Aš priversiu tave palikti ugniavietę! – pratrūko jis.

– Tuomet aš pasiimsiu sūnus ir išeisiu, Braudai. Pulsiu į kojas kitam vyrui ir maldausiu, kad mane priimtų. Galbūt šamanas leis mums gyventi prie savo ugniakuro, jei joks kitas vyras manęs nepanorės. Bet Ailos kūdikį aš vis tiek žindysiu.

Iš pykčio jis nepajėgė kalbėti ir užuot atsakęs stipriai smogė jai kietu kumščiu, parblokšdamas moterį ant žemės. Pirmą akimirką prišoko prie jos, bet paskui sustojo ir apsisuko ant kulnų. Ši akivaizdi nepagarba tau dar atsirūgs, galvojo žirgliodamas prie Bruno židinio.

– Iš pradžių ji užkrečia maištingumu Izą, o dabar jos užsispyrimas persiduoda ir mano porininkei! – vos peržengęs akmenimis paženklintą ribą įnirtingai sumosikavo Braudas. – Aš pasakiau Ogai, jog nenoriu matyti Ailos sūnaus ir kad tasai išsigimęs kūdikis netaps broliu jos vaikams. Ar žinai, ką atsakė ji? Ji pareiškė vis tiek jį žindysianti! Esą aš jos nesulaikysiąs ir vaikiščias būsiąs jos sūnų broliu, nesvarbu, ką apie tai manau! Ar gali patikėti? Taip pasakė Oga! Mano moteris!

– Ji teisi, Braudai, – sutramdęs susierzinimą ramiai ištarė Brunas. – Negali jai uždrausti maitinti. Ne vyro rūpestis, kuris kūdikis žinda moterį. Vyras nesuka galvos dėl tokių niekų, nes turi kur kas svarbesnių reikalų.

Jaunuolio įsiūtis ir smurtas Bruno anaiptol nesužavėjo. Karštakošiškai kišdamasis į moterims priklausančią sritį jis pažemino pats save. Be to, kas daugiau pasirūpins kūdikiu? Durkas priklausė genčiai, juolab po Lokio šventės, o gentis visuomet rūpinasi savo nariais. Net iš kitos genties persikėlusi ir nė vieno vaiko nepagimdžiusi moteris nebadaudavo po vyro mirties. Nesvarbu, kad ji buvo nenaudinga ir tapdavo našta, tačiau kol gentis turėdavo maisto, ji gaudavo savo dalį.

Braudas galėjo atsisakyti priimti Durką į savo ugniavietę, nes prisiimtų atsakomybę jį aprūpinti ir mokyti kartu su Ogos sūnumis. Brunas tuo nesidžiaugė, nors nieko kito ir nesitikėjo. Visi žinojo Braudo nuomonę apie Ailą ir jos vaikelį. Tačiau kodėl jam šovė į galvą drausti porininkei berniuką žindyti? Juk visi jie priklausė tai pačiai genčiai.

– Ar nori pasakyti, girdi sąmoningai nepaklususi Oga gali lyg niekur nieko išsisukti? – pašėlo Braudas.

– Ko tu taip nerviniesi, Braudai? Gal trokšti vaiko mirties? – paklausė Brunas. Tiesioginiu klausimu priremtas vyrukas nukaito. – Berniukas priklauso genčiai. Nors jo galva deformuota, mažylis neatrodo protiškai atsilikęs. Jis užaugs ir taps medžiotoju. Čia jo namai. Net ir porininkė jam numatyta, ir tu dėl to neprieštaravai. Kodėl taip jautriai reaguoji tavo moteriai panorus papenėti kitą kūdikį? Ar Aila vis dar tave veikia neigiamai? Tu esi vyras, Braudai, todėl kad ir kokį nurodymą duosi, ji privalo paklusti. Ir ji klauso tavęs. Kodėl varžaisi su moterimi? Tu menkini pats save. O gal aš klystu? Ar tu išties esi tikras vyras, Braudai? Ar tau pakaks vyriškumo užimti genties vado vietą?

– Aš tik nenoriu, kad išsigimęs kūdikis susibroliautų su mano moters sūnumis, – nevykusiai pasiteisino Braudas akimoju pajutęs grėsmę.

– Braudai, ar atsiras medžiotojas, kuris nėra išgelbėjęs kito medžiotojo gyvybės ir nesinešioja savyje kito vyro sielos? Visi vyrai ilgainiui tampa broliai vienas kitam. Koks skirtumas, ar Durkas taps tavo porininkės sūnums brolis dabar, ar tada, kai jie visi užaugs? Kodėl tu prieštarauji?

Braudas neturėjo ką pasakyti. Bent jau neturėjo vadui priimtino atsakymo. Juk negalėjo pripažinti nežabotos savo neapykantos Ailai, nes kartu prisipažintų, jog nesugeba kontroliuoti emocijų ir stokoja vadui deramo vyriškumo. Jis jau gailėjosi atėjęs skųstis Brunui. Man derėjo prisiminti, mąstė patylomis, kad jis visada stoja jos pusėn. Per genčių sambūrį jis manimi didžiavosi, o dabar per ją jis vėl manimi abejoja.

– Tiek to, man nerūpi, tegul Oga jį maitina, – mostelėjo Braudas, – bet į savo ugniavietę vaikpalaiko neįsileisiu, – jis žinojo turįs tokią teisę ir šiuo atžvilgiu nusileisti neketino. – Nors tu laikai jį protiškai sveiku, aš nesu tuo įsitikinęs. Nenoriu būti atsakingas už jo mokymą. Aš vis dar abejoju, ar jis apskritai taps medžiotoju.

– Tavo valia, Braudai. Aš prisiėmiau atsakomybę ir mokysiu berniuką apsisprendžiau prieš pripažindamas jį. Priėmiau Durką į gentį, dabar jis vienas iš mūsų ir taps medžiotoju. Aš tuo pasirūpinsiu.

Braudas nusisuko ir patraukė atgal į savo židinio teritoriją, bet pamatė Ogai Durką vėl nešantį Krebą ir išdrožė iš urvo lauk. Įniršio neišliejo tol, kol įsitikino, jog Brunas jo nebepamatys. Dėl visko kaltas senasis luošys, tarė sau, o paskui ūmai išsigandęs, kad raganius neperskaitytų, ką jis galvoja, pasistengė pastarąjį mintį ištrinti iš galvos.

Dvasių Braudas neapsakomai bijojo. Tokios baimės, ko gero, nejautė nė vienas genties vyras. Kartu jis bijojo artimai su jomis bendraujančio žmogaus. Juk vienas medžiotojas nepajėgus pasipriešinti ištisai armijai bekūnių būtybių, sugebančių užtraukti nesėkmę, ligą ar net mirtį, ir neįveiks to, kuriam pakanka galios panorėjus jas prisišaukti. Braudas ką tik grįžo iš genčių sambūrio, kur vakarais susibūrę jauni vyrukai gąsdindavo vienas kitą pasakojimais apie suerzintų raganių

sukeltas negandas. Lemtingą akimirką medžiotojams lūždavo ietys, suriesdavo nepakeliami skausmai ir varginančios ligos; dėl sužalojimų, traumų ir visų katastrofų buvo kaltinami įpykę kerėtojai. Bruno vadovaujamoje gentyje siaubo istorijos nebuvo itin populiarios, tačiau jų šamanas šiaip ar taip savo galia pranoko visus kitus.

Nors kartais jaunuoliui dingtelėdavo, jog dvasininkas veikiau apgailėtinas nei vertas pagarbos, vis dėlto luošas kūnas ir šiurpus vienaakis veidas tarytum dar labiau sustiprino jo autoritetą. Gerai jo nepažįstantiems Krebas atrodė lyg ne šio pasaulio gyventojas, kai kas netgi laikė jį pusiau demonu. Braudas sėkmingai naudodavosi kitų jaunuolių baime ir mėgaudamasis pagarbiais žvilgsniais girdavosi, esą jam didysis šamanas nė per nago juodymą nebaisus. Tačiau nepaisant pasipūtėliškų pagyrų, baisios istorijos paliko pėdsaką. Visos genties rodoma nuolanki pagarba net medžioti nesugebančiam persikreipusiam senoliui skatino Braudą pasisaugoti.

Kiekvieną kartą užsisvajojęs apie tuos laikus, kai pats vadovaus genčiai, šamanu jis įsivaizduodavo Guvą. Drauge į medžioklę traukiantis bendraamžis nė iš tolo nedvelkė ta pačia paslaptinga grėsme. Braudas tikėjo sugebėsiąs palenkti būsimą kerėtoją į savo pusę ir priversti pritarti priimtiems sprendimas. Vis dėlto apie pasipriešinimą dabartiniam šamanui vaikinas nė nesvajojo.

Klaidžiodamas po mišką netoli urvo Braudas tvirtai apsisprendė: daugiau niekada nesukels vado abejonių, niekada neberizikuos jau bemaž išsipildžiusiu savo likimu. Na, o kai pagaliau tapsiu vadu, tada sprendimus priiminėsiu aš, mąstė jis. Ji supriešino mane su Brunu, netgi Ogą, mano moterį, nukreipė prieš mane. Man perėmus vadovavimą, Bruno palaikymas nebeteks reikšmės, jis nebegalės jos apginti. Braudas prisiminė visas dėl Ailos kaltės patirtas skriaudas, visas tas akimirkas, kai pasiglemžė iš jo šlovę, kiekvieną atvejį, kai buvo užgauta vyro savimeilė. Mąstydamas apie tai vyras iš anksto mėgavosi būsimu kerštu. Jis gali palaukti, bet vieną dieną, tarė sau, vieną dieną ji gailėsis patekusi į šią gentį.

Braudas ne vienintelis kaltino senąjį luošį, patį Krebą griaužė kaltė dėl to, kad Aila prarado motinos pieną. Koks skirtumas, kad jis norėjo tik gero, jei jo rūpestis atnešė tokių pragaištingų padarinių? Jis neturėjo patirties su moterimis ir nieko neišmanė apie moteriško kūno subtilybes. Tik sulaukus senyvo amžiaus jam teko laimė artimiau susidurti su motinyste ir kūdikiais. Senoliui nė į galvą neatėjo, kad maitindama gentainės kūdikį moteris ne tik darydavo paslaugą ar atlikdavo pareigą, o ir pati turėjo naudos. Niekas jam to nepaaiškino, o kai sužinojo, buvo jau per vėlu.

Jis svarstė, kodėl Ailą ištiko tokia baisi nelaimė. Ar tik todėl, kad jos vaikelis nelaimingas? Ieškodamas priežasčių kaltės slegiamas Krebas ėmė abejoti savo paties motyvais. Ar jo elgesį išties lėmė rūpestis? O gal norėjo įskaudinti ją, kaip ši netyčia įskaudino jį? Ar jis vertas didingo savo totemo? Nejaugi didysis šamanas nusirito iki smulkmeniško keršto? Gal gentis išties nusipelnė žūti, jei kitiems pavyzdį rodantis garbiausias dvasininkas yra niekam tikęs menkysta? Krebo įsitikinimas savosios rūšies pasmerktumu, Izos mirtis ir kaltė dėl Ailai sukelto sielvarto įstūmė jį į niūrią melancholiją. Žilos senatvės sulaukusiam kerėtojui besibaigiantis gyvenimas pateikė patį didžiausią išbandymą.

Aila Krebo nekaltino. Visą kaltę vargšelė vertė sau. Matydama kitą moterį, žindančią jos sūnų, kurio pati negalėjo pamaitinti, ji kentė nepakeliamas kančias. Oga, Aga ir Ika priėjusios kiekviena pažadėjo pasirūpinti mažyliu, ir motina jautėsi už tai dėkinga, tačiau dažniausiai kūdikį žindyvėms atnešdavo Uba ir likdavo pasisvečiuoti, kol šis pasistiprindavo. Kartu su pienu Aila prarado itin reikšmingą vaidmenį savo sūnaus gyvenime. Ji vis dar gedėjo Izos ir tebekaltino save dėl įmotės mirties, o savyje užsisklendusio Krebo nedrįso nė prakalbinti. Tačiau kiekvieną vakarą pasiguldydama šalia savęs Durką jautėsi dė-

kinga Braudui. Atsisakydamas priimti vaiką jis padėjo motinai neprarasti kūdikio galutinai.

Trumpėjančiomis rudens dienomis Aila vėl paėmė į rankas svaidyklę, tapusią puikiu pretekstu pabūti vienumoje. Per pastaruosius metus ji beveik nemedžiojo, todėl šiek tiek prarado įgūdžius, tačiau pasipraktikavusi vėl atgavo ankstesnį vikrumą bei taiklumą. Dažniausiai, palikusi Durką Ubos globai, ji išeidavo anksti ryte, o sugrįždavo vėlai ir apgailestavo, kad sparčiai artinasi žiema. Mankšta išėjo jai į naudą, tačiau susidūrė su tam tikra problema. Tapusi moterimi medžiojo nedaug ir tik dabar patyrė, kaip trukdo krūtys, tabaluojančios bėgant arba sulig kiekvienu šoktelėjimu. Medžiotoja atkreipė dėmesį, jog vyrai jautrias savo varpas pridengia odinėmis strėnjuostėmis, ir pasigamino specialų nugaroje surišamą krūtinę prilaikantį raištį. Susirišusi juo jautėsi kur kas patogiau, o į smalsius, šnairus žvilgsnius nekreipė jokio dėmesio.

Nors medžioklė sustiprino kūną ir kuriam laikui užimdavo protą, ją vis dar slėgė sielvarto našta. Ubai atrodė, kad Krebo ugniavietę suvis apleido džiaugsmas. Mergaitė ilgėjosi motinos, o Krebą ir Ailą gaubė nuolatinio liūdesio aura. Tik kūdikišku džiugesiu trykštantis Durkas suteikdavo jai kruopelę tos laimės, kurią anksčiau laikė savaime suprantamu dalyku. Kartkartėmis mažylis netgi Krebą trumpam pažadindavo iš nevilties letargo.

Aila anksti išėjo į mišką, o Uba kažko ieškojo tolimame urvo užkaboryje, todėl Ogai parnešus Durką į berniuką akį vis užmesdavo Krebas. Vaikas buvo sotus, patenkintas, nemieguistas. Mažylis atrėpliojo prie senolio ir įsikibęs į jį atsistojo ant tirtančių netvirtų kojyčių.

– O tu jau greitai pradėsi vaikščioti, jaunuoli, – mostelėjo Krebas. – Dar nė žiemai nepasibaigus lakstysi po urvą kaip patrakęs.

Norėdamas pabrėžti savo gestus Krebas kumštelėjo į mažą atsikišusį pilvuką. Durko lūpų kampučiai kryptelėjo aukštyn ir išsiveržė garsas, kurį iki tol mokėjo skleisti tik vienas žmogus gentyje. Vaikas nusijuokė. Krebas kumštelėjo dar kartą, ir berniukas net susiriesdamas pratrūko kūdikiškai kikenti, o paskui praradęs pusiausvyrą žnektelėjo ant stangraus užpakaliuko. Senukas padėjo jam vėl atsistoti ir pažvelgė į vaiką nauju žvilgsniu.

Durko kojytės buvo lenktos, bet anaiptol ne taip stipriai, kaip kitų genties kūdikių, ir nors kol kas išliko putlios ir trumpos, dvasininkas matė, kad jo kaulai ilgesni ir plonesni. Man atrodo, kai paaugs, Durko kojos išsitiesins kaip Ailos, be to, jis taip pat bus aukštas. Vos gimusio berniuko kakliukas buvo silpnas, plonytis ir jis nepajėgė nulaikyti galvos; vaiko kaklas panašus į Ailos. O galva kitokia... ar tokia pat? Aukšta kakta primena motinos kaktą. Krebas pakreipė vaiko galvutę norėdamas pamatyti profilį. Kakta iš tiesų jos, tačiau antakiai ir akys – genties, o ir pakaušis panašesnis į kitų gentainių.

Aila neklydo. Jis nėra išsigimęs, jis – mišinys, sudarytas iš Ailos ir genties žmonių bruožų. O gal taip būna visuomet? Ar dvasios susimaišo? Galbūt mergaitės gimsta kaip tik dėl to, o ne dėl silpno vyro totemo kaltės? Ar gyvybė prasideda susimaišius vyro ir moters totemų dvasioms? Krebas pakraipė galvą, atsakymų jis nežinojo, bet pastarosios mintys išjudino senojo šamano protą. Tą šaltą, vienatvės persmelktą žiemą jis dažnai susimąstydavo apie Durką. Raganius nujautė, kad Durkas kažkuo svarbus, tačiau niekaip nesuvokė kuo.

27

– Bet, Aila, aš ne tokia kaip tu. Aš nemedžioju. Kur aš eisiu, kai užslinks tamsa? – nuogąstavo Uba. – Aila, aš bijau.

Aila užjautė išsigandusią jauną moterį ir mielai būtų ėjusi drauge su ja. Uba neturėjo dar nė aštuonerių metų ir mintis apie laukiančias vienatvės dienas už saugių urvo sienų kėlė jai siaubą, tačiau jos totemo dvasia susigrūmė pirmą kartą, todėl ji neturėjo pasirinkimo – privalėjo pasišalinti.

– Ar pameni mažąjį urvą, kuriame aš slėpiausi, kai gimė Durkas? Eik tenai, Uba. Urve nakvoti bus saugiau negu atviroje vietoje. Aš kiekvieną vakarą ateisiu tavęs aplankyti ir atnešiu maisto. Tau reikės pakentėti tik kelias dienas. Būtinai pasiimk kailį pasitiesti ir žarijų ugniai įkurti. Netoliese rasi vandens. Jausiesi vieniša, ypač naktimis, bet tau nieko nenutiks. Galvok apie tai, jog dabar jau esi moteris. Netrukus turėsi porininką ir pati susilauksi kūdikio, – ramino Aila.

– Kaip manai, ką man išrinks Brunas?

– O ką norėtum, kad išrinktų?

– Šiuo metu poros neturi tik Vornas, nors netrukus vyru neabejotinai taps Borgas. Aišku, vadas gali nuspręsti atiduoti mane kuriam nors kitam kaip antrąją moterį. Man pačiai visai patinka Borgas. Mes dažnai žaisdavome porą iki tol, kol jis išties panoro patenkinti su manimi vyrišką poreikį. Pavyko nekaip, todėl nuo to laiko jis drovisi, o kadangi

jau greitai bus vyras, su mergaitėmis nebežaidžia. Kita vertus, Ona jau irgi suaugusi, o su Vornu poruotis negali, nes šis – jos brolis. Jei Brunas nenuspręs suporuoti jos su moterį jau turinčiu vyru, Onai belieka tik Borgas. Taigi manuoju tikriausiai taps Vornas.

– Vornas tapo vyras jau senokai. Ko gero, nekantrauja greičiau gauti porininkę, – pastebėjo Aila, kuri jau ir pati buvo padariusi tą pačią išvadą. – Kaip manai, ar Vornas būtų tau geras porininkas?

– Jis stengiasi dėtis manęs nepastebintis, tačiau kartais žvilgčioja slapčiomis. Ko gero, jis visai neblogas.

– Braudas jį vertina, tad vieną dieną jis turbūt taps vado padėjėju. Aišku, tau tai ne itin rūpi, kadangi pati užimsi aukštą padėtį, tačiau tavo sūnums porininko statusas bus svarbus. Kai buvo jaunesnis, Vornas man ne itin patiko, bet, manau, tu teisi. Jis neblogas. Net ir Durką meiliai pašnekina, kai Braudas nemato.

– Durką meiliai šnekina visi, išskyrus Braudą, – pasakė Uba. – Visi jį myli.

– Taigi, prie kiekvieno ugniakuro jis jaučiasi kaip namie. Vaikas taip priprato keliauti iš rankų į rankas ir žįsti kitas moteris, jog visas jas vadina motinomis, – trumpam suraukusi antakius mostelėjo Aila. Bet liūdesį tuojau pat pakeitė šypsena. – Ar pameni, kaip kartą jis įžengė į Grodo ugniavietę, lyg ten gyventų?

– Prisimenu. Stengiausi nežiūrėti, bet neįstengiau susiturėti, – pritarė Uba. – Berniukas nusekė paskui Uką, pasisveikino kaip su mama, o tada patraukė tiesiai prie Grodo ir užsiropštė jam ant kelių.

– Taigi, – linktelėjo Aila. – Dar niekad nemačiau tokios nuostabos Grodo veide. Paskui mažasis nenuorama nulipo ir nudrožė prie Grodo iečių. Buvau įsitikinusi, kad Grodas pasius, bet vyras negalėjo atsispirti išdykėlio žavesiui stebėdamas, kaip šis velka šalin pačią didžiausią ietį. Kai galų gale Grodas ginklą atėmė, mažius išpoškino: „Durkas medžioja kaip Grodas."

– Jei Grodas nebūtų sulaikęs, ko gero, būtų ištempęs sunkią ietį iš urvo į lauką.

– Dabar kiekvieną vakarą berniukas į lovą nešasi Grodo pagamintą mažutę ietį, – tebesišypsodama mostelėjo Aila. – Pati žinai, Grodas daugžodžiauti nelinkęs. Gerokai nustebau, kai kitą dieną apsilankė mūsų ugniavietėje. Trumpai linktelėjęs man, patraukė tiesiai prie Durko, įdavė jam ietį ir netgi parodė, kaip reikia laikyti. Išeidamas tepasakė: „Jeigu berniukas taip karštai trokšta medžioti, jam reikalinga nuosava ietis."

– Gaila, kad Ovra taip ir nesusilaukė mažylio. Manau, Grodui porininkės dukters kūdikis suteiktų daug džiaugsmo, – tarstelėjo Uba. – Galbūt todėl Grodui patinka Durkas, kurio nesieja ryšys su jokiu vyru. Brunas irgi aiškiai žavisi tavo sūneliu, o Zougas jau rodė jam, kaip naudotis svaidykle. Man atrodo, užaugęs medžioti jis išmoks be vargo, nors prie mūsų ugniakuro ir nėra vyro, kuris jį mokys. Vyrai elgiasi taip, tarsi visi, išskyrus Braudą, būtų jo motinos porininkai, – ji trumpam nuleido rankas. – O gal taip ir yra, Aila. Dorvas nuolat kartodavo, esą visų vyrų totemai susivieniję įveikė tavąjį urvinį liūtą.

– Gal tu jau eik, Uba, – skubiai pakeitė temą Aila. – Aš tave truputį palydėsiu. Lietus liovėsi, tikriausiai žemuogės jau prisirpusios. Kiek toliau, šalia tako, rasi didžiulį žemuogyną. Vėliau ateisiu tavęs aplankyti.

Guvas geltonos ochros mase nupiešė Vorno totemo simbolį ant Ubos totemo ženklo užtušuodamas jį ir tokiu būdu parodydamas vyro viršenybę.

– Ar imi šią moterį į porą? – mostelėjo Krebas.

Vornas patapšnojo Ubai per petį, ir ši nusekė jam įkandin į urvą. Paskui Krebas atliko tą patį ritualą sujungdamas Borgą su Ona, ir juodu patraukė prie naujojo savo židinio, kur turėjo praleisti atskirties periodą.

Švelnus vėjelis šiugždeno medžius, aptaisytus šviesiu vasarišku drabužiu, kuris netrukus visuomet patamsėja. Susirinkimas baigėsi. Aila pakėlė Durką ketindama neštis į vidų, bet šis pasimuistė ir ištrūko.

– Ką gi, Durkai, gali vaikščioti pats, bet ateik užvalgyti sultinio ir košės.

Jai beruošiant pusryčius mažylis nuklydo į šalį ir patraukė link naujosios Ubos ir Vorno ugniavietės. Iš paskos nubėgusi Aila parsinešė vaiką.

– Durkas nori pas Ubą, – mostelėjo berniukas.

– Negalima, Durkai. Kurį laiką niekam nevalia jos lankyti. Bet jeigu būsi geras ir suvalgysi visą košę, nusivesiu tave į medžioklę.

– Durkas geras. Kodėl negalima pas Ubą? – paklausė mažasis, po pažado apie medžioklę išsyk nurimęs, – Kodėl Uba neateina valgyti su mumis?

– Ji čia nebegyvena, Durkai. Dabar Uba yra Vorno porininkė, – paaiškino Aila.

Ne vienas Durkas pasigedo Ubos. Jie visi ilgėjosi mergaitės. Kai prie židinio liko tik Krebas, Aila ir mažylis, čia tapo tuščia, o tarp senuko ir jaunos moters tvyranti įtampa pasidarė dar labiau pastebima. Juodu abu kiekvienas sau patylom kentė sąžinės graužimą dėl vienas kitam sukelto skausmo. Daugybę kartų matydama senąjį dvasininką skendintį melancholijoje Aila norėjo prisiartinti, apglėbti rankomis susitaršiusią baltą galvą ir suspausti glėbyje kaip spausdavo anksčiau, būdama maža mergaitė, tačiau kaskart susilaikydavo bijodama jį suerzinti.

Krebas ilgėjosi švelnumo, nors pats nesuvokė, kaip stipriai meilės stygius gilina jo depresiją. Kiekvieną sykį stebėdamas Ailos kančias, kai ši žvelgdavo į kitų moterų žindomą savo sūnų, jis troško prisiartinti prie globotinės. Jei Iza tebebūtų buvusi gyva, būtų radusi būdą, kaip juodu sutaikyti, tačiau be nuovokiosios tarpininkės juodu plaukė pasroviui toli vienas nuo kito. Nors abu troško parodyti savo meilę vienas kitam, tačiau nežinojo, kaip įveikti juos skiriančią spragą. Pirmą kartą pusryčiaudami be Ubos juodu jautėsi nejaukiai.

– Gal nori dar, Krebai? – paklausė Aila.

– Ne, ne. Nesirūpink. Aš jau sotus, – mostelėjo jis stebėdamas, kaip Durkas doroja antrą porciją abiem rankutėm suėmęs moliusko geldelę.

Vos dvejų metukų sulaukęs mažylis jau buvo atjunkytas. Kartais ieškodamas nusiraminimo bei artumo jis vis dar prašydavosi pas Ogą arba Iką, kuri jau turėjo kitą kūdikį. Paprastai, kai atsirasdavo naujas mažylis, iki tol žindytų kūdikių moterys neprisileisdavo, tačiau Durkui Ika padarė išimtį. Vaikas, rodos, jautė, jog nevalia piktnaudžiauti šia privilegija, ir niekada nepalikdavo naujagimio be pieno, tik pažįsdavo kelias akimirkas ir atsitraukdavo, tarsi norėdamas patvirtinti savo teises.

Oga irgi elgėsi atlaidžiai, naudos iš to turėjo ir iš žinduklio amžiaus jau išaugęs Grevas. Neretai abu įsitaisydavo jai ant kelių, apsižiodavo po krūtį ir čiulpdavo tol, kol susidomėjimas vienas kitu nugalėdavo motiniškos globos poreikį, o tada puldavo ritinėtis susikibę. Ūgiu Durkas nenusileido Grevui, tik nebuvo toks kresnas; ir nors per grumtynes paprastai laimėdavo Grevas, lenktyniaujant vyresnįjį draugą be vargo aplenkdavo Durkas. Juodu tapo neperskiriamais bičiuliais ir kur buvę, kur nebuvę tuoj sueidavo į krūvą.

– Ketini vestis berniuką drauge? – po nesmagios tylos pasiteiravo Krebas.

– Taip, – linktelėjo ji nušluostydama vaiko rankutes ir veidą. – Pažadėjau vestis jį į medžioklę. Abejoju, ar kartu su juo pavyks pamedžioti, bet diena pasitaikė puiki, o man reikia dar pasirinkti žolelių.

Krebas pritariamai suniurzgė.

– Tau irgi reikėtų pabūti lauke, Krebai, – pridūrė ji. – Saulė išeitų į sveikatą.

– Taip, taip, išeisiu, Aila. Truputį vėliau.

Akimirksniui jai dingtelėjo mintis, galbūt derėtų jį išvilioti iš urvo pasiūlius pasivaikščioti palei upelį kaip kadaise, bet jis vėl tarytum nugrimzdo į save. Palikusi senuką sėdėti moteris pakėlė Durką ir išskubėjo į lauką. Krebas galvos nepakėlė tol, kol ji atitolo. Tada pasiėmė lazdą, bet nusprendęs, jog norint atsistoti prireiks pernelyg didelių pastangų, vėl padėjo ją ant žemės.

Į šlaunį įremtu Durku ir ant nugaros pririšta pintine nešina Aila eidama susirūpinusi galvojo apie šamaną. Ji pastebėjo, kaip slopsta seno-

lio proto galia. Vyras tapo išsiblaškęs ir kartodavo klausimus, į kuriuos moteris jau buvo atsakiusi, mažai judėdavo ir beveik neišeidavo į lauką net ir šiltu saulėtu oru. O sėdėdamas ilgas valandas ir neva medituodamas dažnai užsnūsdavo.

Atitolusi nuo urvo Aila pradėjo eiti platesniais žingsniais. Judėjimo laisvė ir nuostabi vasaros diena prasklaidė rūpesčius ir nustūmė juos į tolesnį sąmonės pakraštį. Pasiekusi proskyną ji paleido Durką ir ėmė rinkti augalus. Stebėdamas motiną vaikas suėmęs visa sauja kuokštą žolės kartu su mėlynu liucernos žiedu, truktelėjęs išrovė su šaknimis ir sugniaužęs mažame kumštelyje atnešė jai.

– Tu man labai padedi, Durkai, – mostelėjo moteris paimdama žoles ir įsidėdama į šalia stovinčią pintinę.

– Durkas atneš dar, – nubėgdamas pareiškė vaikas.

Ji atsisėdo ant kulnų stebėdama, kaip sūnus stengiasi išrauti dar didesnę saują žolės. Stiebams atitrūkus mažylis stipriai šleptelėjo ant žemės. Berniukas susiraukė taikydamasis pravirkti, bet veikiau ne iš skausmo, o iš nuostabos. Aila skubiai pribėgo artyn, pačiupo jį ir pamėtėjusi į orą vėl sugavo. Durkas džiaugsmingai sukikeno. Ji pastatė jį ant žemės ir apsimetė, neva ketina pagauti.

– Aš tave sučiupsiu, – pagąsdino mostu.

Durkas kvatodamasis sparčiai nutrepsėjo tolyn mažomis kojytėmis. Ji leido jam atitolti, o tada keturpėsčia pasileido iš paskos, sugriebė ir užsivertė mažąjį ant savęs. Moteris pakuteno vaiką norėdama dar kartą išgirsti jo juoką.

Aila kartu su sūnumi juokdavosi tik tada, kai juodu likdavo vieni. Durkas netruko patirti, kad kitų genties narių jo šypsena ir kikenimas nežavi, netgi sukelia nepritarimą. Ir nors motinos ženklu jis kreipdavosi į visas moteris, mažutė jo širdelė jautė, kad Aila yra ypatinga. Būdamas su ja jis jausdavosi laimingiausias ir nepaprastai džiaugdavosi, kai ši išsivesdavo jį viena, be kitų moterų. Berniukui be galo patiko dar vienas žaidimas, kurį žaisdavo tik su savo mama.

– Ba-ba-na-ni-ni, – ištarė Durkas.

– Ba-ba-na-ni-ni, – pakartojo bereikšmius skiemenis Aila.

– No-na-ni-ga-gu-la, – išpoškino kitą skiemenų seriją mažasis.

Aila pamėgdžiojo ir šiuos, o tada vėl jį pakuteno. Jai buvo gera girdėti jį juokiantis, kiekvieną kartą nejučia nusišypsodavo ir pati. Paskui ištarė kelis garsus, kuriuos girdėdama pajusdavo ypatingą šilumą. Pati nežinojo kodėl, tačiau šį žodį mėgo labiau už visus kitus, jis sužadindavo viduje neapsakomą švelnumą, net ašaros bemaž ištrykšdavo iš akių.

– Ma-my-tė, – išskiemenavo ji.

– Ma-my-tė, – pakartojo Durkas. Aila apkabino sūnų ir prispaudė jį prie savęs. – Ma-my-tė, – vėl pasakė berniukas.

Vaikas raitydamasis ištrūko. Ilgai gulėti mamos glėbyje jam patikdavo tik tuomet, kai susiriesdavo šalia prieš užmigdamas. Ji nusibraukė akies kamputyje prasisunkusią ašarą. Pastarosios savybės Durkas neturėjo. Jo plačios, po antakių linkiais giliai įdubusios rudos akys nedrėkdavo ir panėšėjo į genties žmonių.

– Ma-my-te, – kreipėsi Durkas. Jis dažnai ją taip vadindavo, kai likdavo vieni, ypač, kai ji primindavo, – dabar medžiosi?

Kelis pastaruosius kartus išėjusi drauge su Durku ji mokė sūnų naudotis svaidykle. Motina ketino pagaminti vaikui tinkamą medžioklės įnagį, tačiau ją aplenkė Zougas. Senasis medžiotojas jau nebeišeidavo į mišką, tačiau mielai mokydavo mažylį, dėl ko Aila be galo džiaugėsi. Nors berniukas buvo dar mažas, Aila pastebėjo jį turint įgimtą polinkį naudotis šiuo ginklu, kuriuo didžiavosi lygiai kaip ir mažąja savo ietimi.

Durkui patiko suaugusiųjų dėmesys, kai išdidžiai žygiuodavo apsitaisęs vien tik aplink juosmenį apvyniota svaidykle, ant kaklo kybančiu amuletu ir nešinas ietimi. Grevas irgi turėjo mažų ginklų. Žvelgiant į juos aplinkinių akyse sužibdavo linksmumo kibirkštėlės, lydimos komentarų, kokie šaunūs vyrai iš jų užaugs. Pastebėjęs, jog rodyti valdžią mažoms mergaitėms leistina, o kartais galima pavadovauti net ir suaugusioms moterims, Durkas niekada nepraleisdavo progos pasinaudoti šia vyriška privilegija. Nuolankumu nepasižymėjo tiktai jo motina.

Durkas suprato, kad jo mama yra kitokia. Tik ji viena juokdavosi drauge su juo, žaisdavo garsų žaidimą, turėjo švelnius auksinius plaukus,

kuriuos vaikui be galo patiko liesti. Nors vaikas neprisiminė to meto, kai Aila jį žindė, bet miegodavo tik su ja. Berniukas žinojo, kad ji yra moteris, nes atsiliepdavo į tą patį mostą, kaip ir kitos, tačiau ji buvo aukštesnė už vyrus ir eidavo medžioti. Mažylis dorai nesuprato, kas yra medžioklė, tik suvokė, jog medžioja vyrai... ir dar jo mama. Ji netilpo į jokius rėmus: buvo moteris ir kartu ne moteris, vyras, bet ne vyras. Ji buvo nepaprasta. Iš garsų sudarytas vardas, kuriuo pradėjo į ją kreiptis, jai tiko labiausiai. Ji buvo pati mylimiausia mamytė, auksaplaukė deivė, kuri niekada nuolankiai nelinktelėdavo sūnui pamėginus nurodinėti.

Aila įdavė Durkui į rankutes mažąją svaidyklę ir suėmusi jas savosiomis pabandė parodyti, kaip naudotis ginklu. Zougas irgi mokė jį taip pat, ir vaikas jau pradėjo pamažu suprasti, ką reikia daryti. Paskui ji nusirišo nuo juosmens savąją svaidyklę, susirado kelis akmenėlius ir paleido į pasirinktus taikinius. Kai ji sustačiusi vieną ant kito kelis akmenis pataikiusi juos nuvertė, Durkas nusijuokė. Pasisukiojęs jis surado daugiau akmenų norėdamas dar kartą pasidžiaugti reginiu. Po kurio laiko berniuko susidomėjimas išblėso, ir ji vėl patraukė rinkti augalų, o Durkas nutipeno įkandin. Suradę žemuogių juodu stabtelėjo pasmaližiauti.

– Tu tikras murzius, mano nenuorama sūneli, – juokdamasi mostelėjo Aila žvelgdama į raudonomis sultimis išterliotą veidą, rankas ir apskritą pilvuką.

Pakėlusi vaiką motina persimetė jį per vieną ranką ir nusinešė į upelį nuprausti. Paskui suradusi platų lapą susuko iš jo kūgį ir pasėmusi vandens pagirdė Durką bei atsigėrė pati. Mažylis nusižiovavo ir pasitrynė akis. Ji patiesė skepetą didžiulio ąžuolo šešėlyje ir gulėjo šalia, kol sūnus užmigo.

Aila atsisėdusi atsišliejo į medį ir gaubiama vasaros popietės ramybės, klausydamasi daugiabalsio paukščių koncerto, ėmė stebėti plevenančius drugelius, kartkartėmis stabtelinčius pailsėti suglaustais sparneliais, be paliovos dūzgiančius ir bruzdančius vabzdžius. Mintimis ji nuklydo prie rytmetinių įvykių. Tikiuosi, Vornas bus geras Ubai, ir juodu laimingai gyvens, pagalvojo. Be jos mūsų ugniavietėje tapo tuščia. Ji įsikūrė netoliese, bet tai ne tas pats. Nuo šiol ji gamins valgį savo vyrui, o po izoliacijos

ir miegos kartu su juo. Norėčiau, kad ji greitai susilauktų kūdikio, kuris suteiktų jai džiaugsmo.

O kaip aš pati? Niekas taip ir neatėjo iš kitos genties manęs ieškoti. Gal jie neranda urvo? Nors, tiesą sakant, abejoju, ar bent kas manimi susidomėjo. Na ir gerai, aš visai nenoriu gyventi su nepažįstamu vyru. Netgi nė vienas iš pažįstamų manęs netraukia, o ir jie manimi nesižavi. Esu pernelyg aukšta, net Drugas tesiekia man iki smakro. Iza nuolat stebėdavosi, kada pagaliau aš liausiuosi augusi. Man ir pačiai įdomu. Braudui mano ūgis itin kliūva. Jis nesitveria apmaudu matydamas aplink besisukiojančią už save aukštesnę moterį. Kita vertus, nuo tada, kai sugrįžome iš genčių sambūrio, jis manęs nebekankina. Kodėl tuomet krūpteliu kaskart, kai jis į mane pažvelgia?

Brunas jau sensta. Ebra ne per seniausiai prašė vaistų jo sopantiems raumenims ir sustingusiems sąnariams. Žinau, jog greitai jis paskelbs vadu Braudą. Šamanu taps Guvas. Pastarasis vis dažniau vadovauja apeigoms. Man atrodo, nuo tada, kai pamačiau slaptąjį ritualą, Krebas nebenori eiti šamano pareigų. Ir kodėl aš tą naktį patraukiau į urvą? Nė neprisimenu, kaip ten patekau. Būtų buvę kur kas geriau, jei apskritai nebūčiau keliavusi į genčių sambūrį. Gal tuomet ir Izą būčiau išgydžiusi, ir ši būtų pagyvenusi keleriais metais ilgiau. Neapsakomai jos ilgiuosi. O porininko irgi nesusiradau. Vis dėlto susirado Durkas. Keista, kad Urai gentis leido gyventi, tarsi pati lemtis būtų lėmusi jai susieiti su Durku. Oda pasakojo apie svetimus vyrus. Kas jie tokie? Anot Izos, aš gimiau kitiems; kodėl tuomet jų neprisimenu? Kas nutiko tikrajai mano motinai? Arba jos vyrui? Ar turėjau brolių, seserų? Ūmai Aila pajuto šleikštulį paširdžiuose. Pykinti jos nepykino, tiesiog sukirbėjo nerimas. Paskui staiga prisiminė, ką prieš mirdama pasakė Iza, ir plaukai pasišiaušė ant galvos. Aila vydavo tokias mintis šalin, kadangi galvoti apie Izos mirtį būdavo pernelyg skaudu.

Iza liepė man iškeliauti! Sakė, esą aš nepriklausau genčiai, nes gimiau kitiems. Ji liepė man susirasti savo žmones ir tinkamą porininką, nes jei pasiliksiu, Braudas ras būdą, kaip mane nuskriausti. Anot jos, kiti gyvena šiaurėje, ten, kur baigiasi pusiasalis, žemyne.

Kaip galiu išeiti? Juk čia mano namai. Negaliu palikti Krebo, esu reikalinga Durkui. O jeigu man nepavyktų rasti kitų? Net jei ir rasčiau, jie gali nepanorėti manęs priimti. Bjauri moteris niekam nereikalinga. Iš kur man žinoti, kad rasiu vyrą, net jei ir aptikčiau, kur gyvena kiti?

Vis dėlto Krebas jau labai senas. Kas man nutiks po jo mirties? Kas tuomet mane aprūpins? Juk negalėsiu gyventi viena su Durku, mane turės paimti kuris nors vyras. O kas? Braudas! Jis taps vadu; jei niekas kitas manęs nenorės, teks priimti jam. Kas bus, jei turėsiu gyventi su Braudu? Jis irgi manęs nenori, bet žino, kad aš jo nekenčiu, todėl privers mane persikelti pas jį vien dėl to. Gyvenimas šalia Braudo man būtų nepakeliamas, verčiau jau persikelti pas nepažįstamą kitos genties vyrą, bet jiems manęs nereikia.

Gal išties reikėtų išeiti? Galėčiau pasiimti Durką ir iškeliauti drauge su juo. Bet jeigu nerasiu kitų? Arba jeigu man kas nors atsitiks? Kas pasirūpins mažyliu? Jis liks vienas, kaip aš kadaise. Man pasisekė, kad mane rado Iza; Durko tokia sėkmė gali ir neaplankyti. Negaliu jo išsivesti, jis gimė čia ir priklauso genčiai, nors nešiojasi savyje dalelę manęs. Jam jau numatyta pora. Ką darys Ura, jei išsivesiu Durką? Oda auklės ją specialiai Durkui. Motina papasakos mergaitei, kad jos laukia vyras, kuris nekreips dėmesio į jos išsigimimą ir atgrasią išvaizdą. Durkui irgi reikės Uros. Kai paaugs, jam prireiks moters, o Ura jam bus kaip tik.

Išeiti be Durko aš negalėčiau. Verčiau jau gyvensiu su Braudu nei paliksiu Durką. Turėsiu likti, kitos išeities nėra. Liksiu ir, jei prireiks, gyvensiu prie Braudo ugniakuro. Aila pažvelgė į miegantį vaiką ir pasistengė nusiraminti, elgtis kaip dera padoriai genties moteriai ir susitaikyti su likimu. Mažyliui ant nosies nutūpė musė. Jis pasimuistė per miegus, pasitrynė nosytę ir vėl nurimo.

Vis tiek nežinočiau, kur traukti. Į šiaurę? Ką gi tai reiškia? Iš čia jokia kita kryptimi ir nepatrauksi. Tik jūra tyvuliuoja pietuose. Galiu visą gyvenimą klajoti aplink ir nesutikti nė gyvos dvasios. Be to, gali paaiškėti, jog jie ne geresni už Braudą. Odos teigimu, tie vyrai ją užpuolė ir nelei-

do net kūdikio paguldyti ant žemės. Tuomet verčiau jau likti su Braudu negu ieškoti vyrų, kurie pasirodys besantys dar bjauresni už jį.

Jau vėlu. Ko gero, metas grįžti. Aila pažadino sūnų ir eidama atgal stengėsi išguiti iš galvos spėliones apie kitus, tačiau šios atkakliai ją persekiojo. Kartą prisiminusi ji nebeįstengė galutinai atsikratyti minčių apie paslaptingąją savo rūšį.

– Aila, ar tu užsiėmusi? – paklausė Uba.

Jaunos moters veidas švietė džiaugsmu ir kartu atrodė drovus. Aila numanė kodėl, tačiau nusprendė leisti Ubai pasipasakoti pačiai.

– Nesu labai užsiėmusi. Ką tik sumaišiau mėtas su mėlynžiedėmis liucernomis ir ketinau paragauti. Galėčiau užkaisti arbatos mums abiem.

– Kur Durkas? – pasiteiravo Uba Ailos, kuri pamaišė ugnį, įdėjo daugiau malkų ir kelis akmenis, kad įkaistų.

– Lauke, žaidžia su Grevu. Oga juos prižiūri. Juodu visuomet sukiojasi drauge, – mostelėjo Aila.

– Tikriausiai todėl, kad buvo kartu žindomi. Jie artimesni net ir už brolius, lyg gimę sykiu.

– Tačiau sykiu gimę du vaikai dažniausiai atrodo vienodai, o juodu gerokai skiriasi. Ar prisimeni moterį iš genčių sambūrio, turėjusią du vienu kartu gimusius mažylius? Man niekaip nepavykdavo jų atskirti.

– Kartais kartu gimę du kūdikiai būna nelaimingi, o kai vienu metu gimsta trys, jiems niekada neleidžiama gyventi. Kaip moteris gali išmaitinti iškart tris vaikus turėdama tik dvi krūtis? – nusistebėjo Uba.

– Gerokai padedama kitų. Auginti du vaikus moteriai gana sunku. Aš dėkinga Ogai, kad ji visuomet turėjo daug pieno ir išmaitino Durką.

– Tikiuosi, man pieno irgi netruks... man atrodo, turėsiu kūdikį, Aila, – gestu prisipažino Uba.

– Taip ir maniau. Juk nuo tada, kai gavai porininką, tavęs nė karto neapniko moteriškos negandos, tiesa?

– Ne. Matyt, Vorno totemas jau seniai laukė ir įgavo daug stiprybės.

– Ar jau pasakei jam?

– Ketinau palaukti ir įsitikinti, bet jis numano. Ko gero, pastebėjo, kad aš nebuvau atsiskyrusi. Jis labai džiaugiasi, – išdidžiai mostelėjo Uba.

– Ar jis geras vyras, Uba? Tu laiminga?

– Taip, labai geras, Aila. Sužinojęs, kad aš turėsiu kūdikį, jis papasakojo jau seniai manęs laukęs ir pasakė džiaugiąsis, kad aš nešvaistau veltui laiko. Jis teigia prašęs manęs, kai aš dar nė nebuvau tapusi moterimi.

– Nuostabu, Uba, – pastebėjo Aila.

Ji nepridūrė, kad gentyje nė nebuvo kitos jam tinkamos porininkės, išskyrus nebent pačią Ailą. Bet kodėl jis turėtų norėti manęs? Kas norės didelės, šlykščios moteriškės, jei gali gauti simpatiškąją Ubą, tiesioginę Izos palikuonę? Kas man darosi? Juk aš niekada nenorėjau tapti Vorno pora. Ko gero, manęs vis dar neapleidžia mintys, kas nutiks, kai Krebas mirs. Privalau kaip reikiant juo pasirūpinti, kad gyventų kuo ilgiau. Nors iš pažiūros atrodo, tarsi jis pats nė nenori gyventi. Senolis beveik neišeina iš urvo. Jei nesimankštins, po kurio laiko jau nebepajėgs išeiti.

– Apie ką galvoji, Aila? Tapai labai tyli.

– Apie Krebą. Man neramu dėl jo.

– Jis sensta. Krebas kur kas senesnis už mūsų motiną, o jos jau nebėra. Aš vis dar jos ilgiuosi, Aila. Nenoriu nė galvoti apie tai, kad ir Krebas pasitrauks į kitą pasaulį.

– Aš taip pat, Uba, – jausmingai linktelėjo Aila.

Aila sukosi be atilsio. Ji dažnai traukdavo į medžioklę, o kai nemedžiodavo, plušėdavo kunkuliuodama energija. Be darbo moteris tiesiog

nerasdavo sau vietos. Ji peržiūrėjo ir pertvarkė vaistinių augalų atsargas, išnaršė aplinkines pievas bei miškus, pririnko trūkstamų žolelių ir pakeitė pasenusias. Paskui pertvarkė visą ugniavietę, nupynė naujų pintinių, demblių, prigamino medinių dubenų ir lėkščių, žaliaminės odos bei beržo tošies indų, naujų apsiaustų, išrauginusi ir išdirbusi kailius priruošė žiemai apavo, rankų įmovų, blauzdinių, kepurių. Apsirūpino vandeniui atspariomis pūslėmis bei skrandžiais skysčiams laikyti, sukonstravo kitą sausgyslėmis bei dirželiais tvirtai surištą rėmą, į kurį atremdavo odines talpas virindami vandenį. Plokščiuose akmenyse išskaptavusi taukams skirtas duobutes paversdavo juos lempomis, pridžiovino samanų dagtims, sumeistravo naujų peilių, gremžtukų, pjūklelių, grąžtų bei kirvukų, išvaikščiojo jūros pakrantę ieškodama kriauklių šaukštams, samčiams ir mažiems dubenėliams. Kai atėjo jos eilė, leidosi su medžiotojais į žygį, kartu su kitomis moterimis džiovino mėsą, rinko vaisius, sėklas, riešutus bei daržoves, vėtė, džiovino ir malė grūdus, kol šie tapo smulkiais milteliais, kad Krebui ir Durkui būtų lengviau kramtyti, tačiau jai vis tiek dar likdavo laiko ir į galvą imdavo smelktis įvairiausios mintys.

Ypatingo jos dėmesio susilaukė Krebas. Aila paikino jį ir tūpčiojo aplink kaip niekad anksčiau. Specialiai jam ruošė apetitą žadinančių valgių, vaistinių užpilų ir kompresų, vertė senuką ilsėtis saulės atokaitoje ir įkalbėdavo išeiti pasivaikščioti, kad prasimankštintų. Šamanui jos rūpestis bei draugija, rodos, patiko, jis mažumėlę sustiprėjo ir atkuto. Vis dėlto šio bei to trūko. Kadaise juos siejęs artumas, šiluma, neišsenkantys nuoširdūs pašnekesiai nebesugrįžo. Dažniausiai juodu vaikščiodavo tylėdami. Beužsimezgančius pokalbius kaustė įtampa, o spontaniškų meilės proveržių nebebūdavo.

Ne vienas Krebas ėjo senyn. Kai kartą Brunas išlydėjo medžiotojus stebėdamas juos nuo uolos, kol šie virto mažais taškeliais stepėje, priblokšta Aila staiga suvokė, kaip pasikeitė vadas. Rodos, visai neseniai vos kelių sidabrinių gijų papuošta barzda pražilo, galvą dengė baltutėliai plaukai. Veidą išvagojo raukšlės, akių kampučiuose susimetusios į

gilias vagas, raumeningas vyro kūnas suglebo, oda apdribo, bet jis vis dar išliko ganėtinai stiprus. Vyrams išėjus vadas lėtai sugrįžo į urvą ir visą dieną praleido neperžengdamas savo ugniavietės ribų. Kitą sykį iškeliavo kartu su visais, bet paskui vėl išleido juos vienus; kartu pasiliko ir ištikimasis padėjėjas Grodas.

Vieną dieną, jau baigiantis vasarai, į vidų tekinas įbėgo Durkas.

– Mama! Mama! Vyras! Ateina vyras!

Aila kartu su visa gentimi pripuolė prie urvo angos ir pamatė nuo jūros pakrantės pusės taku atžingsniuojantį nepažįstamąjį.

– Aila, kaip manai, gal jis ateina tavęs? – susijaudinusi paklausė Uba.

– Neįsivaizduoju. Žinau ne daugiau už tave, Uba.

Ailos nervai įsitempė, apniko sumišusios emocijos. Ji ir vylėsi, kad svečias atvyko iš Zougo giminaičio genties, ir kartu baiminosi. Atėjūnas stabtelėjo pasikalbėti su Brunu, paskui kartu su juo nuėjo prie vado židinio. Po kurio laiko Aila pamatė tiesiai prie jos drožiančią Ebrą.

– Tave kviečia Brunas, Aila.

Ailos širdis daužėsi kaip pašėlusi, keliai taip linko, jog manė nebenueisianti iki Bruno ugniavietės. Galų gale prisiartinusi bejėgiškai susmuko jam prie kojų. Vadas patapšnojo jai per petį.

– Čia Vondas, Aila, – mostelėjo Brunas į atvykėlio pusę. – Jis atvyko susitikti su tavimi. Sukorė ilgą kelią nuo pat Norgo genties urvo. Vondo motina serga, o jų gydytoja nebesugeba padėti. Ji vylėsi galbūt tu žinai veiksmingą magišką priemonę.

Per genčių sambūrį Aila pelnė itin sumanios ir įgudusios gydytojos reputaciją. Taigi vyras atvyko dėl jos magijos žinių, o ne dėl jos pačios. Ailos palengvėjimas buvo stipresnis už nusivylimą. Vondas paviešėjo vos keletą dienų, tačiau papasakojo savo genties naujienas. Urvinio lokio sužeistas medžiotojas peržiemojo jų urve, o anksti pavasarį iškeliavo nuosavomis kojomis, vos pastebimai šlubčiodamas. Jo moteris pagimdė sveiką sūnų, kuris gavo Krebo vardą. Išklausinėjusi vyrą Aila paruošė Vondui vaistų paketėlį ir perdavė nurodymus jų genties gydytojai. Moteris nenu-

manė, ar šios priemonės pagelbės, tačiau negalėjo iš taip toli atkeliavusio žmogaus išleisti tuščiomis rankomis, privalėjo bent pamėginti.

Vondui išvykus Brunas susimąstė apie Ailą. Vadas vis vilkino sprendimą vildamasis, galbūt kuri nors kita gentis pripažins ją tinkama. Tačiau jei jau vienas pasiuntinys sugebėjo rasti jų urvą, kiti irgi rastų, jei tik norėtų. Galų gale vilties nebeliko ir tapo aišku, jog poros jai teks ieškoti tarp saviškių.

Tačiau jau greitai vadu taps Braudas, kuriam ir derėtų ją paimti. Būtų geriausia, jeigu jis pats priimtų šį sprendimą, o kol didysis šamanas tebėra gyvas, nėra reikalo skubinti įvykių. Brunas nusprendė palikti šią problemą savo moters sūnui. Atrodo, Braudas įveikė savo įsiūtį ir smurto proveržius jos atžvilgiu, galvojo Brunas. Pastaruoju metu jis jos nebekamuoja. Veikiausiai vaikinas galų gale jau susitvardė. Tačiau širdies gilumoje tebeglūdėjo abejonės grūdas.

Vasara priartėjo prie daugiaspalvės savo pabaigos, ir genties gyvenimas ėmė suktis lėtesnio šaltojo meto ritmu. Du trečdaliai Ubos nėštumo laiko praėjo normaliai. Paskui netikėtai liovėsi judesiai. Nėščioji stengėsi nepaisyti nugaros gėlos ir nemalonių spazmų, tačiau pradėjusi kraujuoti galiausiai nuskubėjo pas Ailą.

– Kiek laiko praslinko nuo tada, kai dar jautei judesius, Uba? – pasiteiravo Aila rūpesčio aptemdytu veidu.

– Kelios dienos, Aila. Ką man reikės daryti? Vornas be galo džiaugėsi po mūsų susiporavimo taip greitai prasidėjusia gyvybe. Aš nenoriu prarasti kūdikio. Kas galėjo nutikti? Juk nešioti liko visai nedaug. Pavasaris jau čia pat.

– Nežinau, Uba. Pagalvok, gal buvai pargriuvusi? O gal įsirężusi kėlei sunkų daiktą?

– Lyg ir ne, Aila.

– Grįžk prie savojo židinio, Uba, ir atsigulk. Aš užplikysiu juodojo beržo žievės ir atnešiu tau arbatos. O kad dabar būtų ruduo – iškasčiau barškuolės šaknį, kurios man davė Iza. Tačiau sniegas šiuo metu per-

nelyg gilus, nepavyks nieko rasti. Pasistengsiu ką nors sugalvoti. Tu irgi pamąstyk, Uba. Juk žinai beveik viską, ką žinojo Iza.

– Aš jau galvojau, Aila, bet neįstengiu prisiminti nieko, kas vėl išjudintų spardytis nustojusį kūdikį.

Aila nutylėjo. Širdies gilumoje ji, kaip ir Uba, žinojo, kad vilties nebėra, ir sielvartavo ne mažiau už ją pačią.

Keletą dienų Uba gulėjo lovoje puoselėdama beveik išblėsusią viltį, galbūt kuri nors priemonė padės, ir kartu suvokdama, jog išgelbėti kūdikio nebepavyks. Nugarą pradėjo varstyti nepakeliami skausmai, gelbėjo tik migdomieji vaistai, nuo kurių panirdavo į slogų, poilsio neteikiantį narkotinį miegą. Deja, spazmai sąrėmiais nevirto, gimdymo veikla neprasidėjo.

Ovra, galima sakyti, persikraustė prie Vorno ugniakuro ir kaip įmanydama guodė bei ramino skausmų kamuojamą moterį. Ji pati daugybę kartų iškentė tokias pat kančias, todėl geriau nei kas kitas suprato Ubos sielvartą. Guvo porininkei taip nė karto ir nepavyko išnešioti kūdikio iki galo, ji liko bevaikė ir metams bėgant darėsi vis tylesnė, vis labiau užsisklendusi savyje. Aila džiaugėsi matydama Guvo rodomą švelnumą jai. Daugelis vyrų būtų jos atsisakę ar pareikalavę antros porininkės, tačiau Guvas buvo nuoširdžiai atsidavęs savo moteriai. Jis nenorėjo padidinti jos širdgėlos atsivesdamas kitą, kad ši prigimdytų jam vaikų. Aila pradėjo duoti Ovrai slaptųjų Izos vaistų, kurie apsaugodavo totemą nuo pralaimėjimo. Moteriai buvo pernelyg sunku vėl kentėti tas pačias kančias kaskart iš naujo prarandant pradėtą kūdikį. Aila jai nepaaiškino, kam reikalingi vaistai, tačiau ilgesnį laiką daugiau nebepastojusi Ovra numanė. Jai pačiai taip buvo lengviau.

Šaltą, niūrų į antrą pusę persiritusios žiemos rytą Aila apžiūrėjo Izos dukterį ir apsisprendė.

– Uba, – švelniai kreipėsi ji. Tamsių ratilų apvedžiotos moters akys tarytum dar giliau įdubo po antakių linkiais. – Metas išgerti paprastosios skalsės ir sukelti susitraukimus. Tavo kūdikio nebeišgelbės jokios priemonės. Jeigu jo nepašalinsime, tu mirsi. Esi jauna, susilauksi kito vaikelio, – paguodė Aila.

Uba pažvelgė į Ailą, paskui į Ovrą, o tada vėl į Ailą.

– Gerai, – linktelėjo ji. – Tu teisi, vilties nebėra. Mano kūdikis negyvas.

Gimdymas vyko sunkiai. Vos pavyko sukelti susitraukimus, todėl Aila vengė duoti jai stiprių nuskausminamųjų, kad veikla nesiliautų. Kitos genties moterys trumpam užsukdavo paguosti ir padrąsinti nelaimingosios, bet nė viena nenorėjo užsibūti ilgėliau. Visos jos žinojo, kad gimdyvės kančios ir pastangos bus beprasmiškos. Tik viena Ovra nesitraukdama talkino Ailai.

Kai negyvas kūdikis galų gale gimė, Aila skubiai kartu su placenta suvyniojo jį į odinį gimdymo paklotą.

– Tai buvo berniukas, – skubiai pasakė ji Ubai.

– Ar galiu jį pamatyti? – paprašė nusikamavusi jauna moteris.

– Verčiau nereikia, Uba. Tu pasijusi dar blogiau. Dabar pailsėk, o aš atsikratysiu jo už tave. Esi pernelyg nusilpusi, tau nevalia keltis.

Aila paaiškino Brunui, jog Uba esanti per silpna ir kūdikio atsikratysianti ji pati, tačiau gydytoja kai ką nutylėjo. Uba pagimdė ne sūnų, o du vienas nuo kito neatsiskyrusius berniukus. Tik ji pati ir Ovra pamatė apgailėtiną, šleikštulį keliančią daugiarankę, daugiakoję didžiagalvę šiurpią būtybę, bemaž nepanašią į žmogų. Ovra vos ne vos susivaldė neatsikračiusi skrandžio turinio, Aila irgi sunkiai nurijo seiles.

Čia jau buvo ne genties ir kitos rūšies bruožų mišinys, kaip Durko atveju, o aiškus išsigimimas. Visa laimė, kad nelemtasis vaisius neišgyveno, ir Uba nepagimdė jo gyvo. Aila žinojo, kad Ovra niekam nepasakys. Bus kur kas geriau, jei gentis tikės, esą Uba susilaukė normalaus, bet negyvo kūdikio. Pačios Ubos labui.

Aila šiltai apsitaisė ir klampojo per gilų sniegą tol, kol urvas liko toli už nugaros. Ji praskleidė ryšulį, padėjo ant žemės ir paliko atvirą. Verčiau jau lai nelieka jokių įrodymų. Vos apsisukusi eiti atgal akies kampučiu pastebėjo sėlinantį siluetą. Maitėdos išsyk užuodė kraujo kvapą.

28

– Durkai, gal norėtum šiandien miegoti šalia Ubos? – paklausė Aila.

– Ne! – ryžtingai papurtė galvą berniukas. – Durkas miegos su mamyte.

– Nieko tokio, Aila. Aš nė nesitikėjau, kad jis sutiks. Jis praleido su manimi visą dieną, – pratarė Uba. – Sakyk, iš kur jis išmoko vardą, kuriuo kreipiasi į tave?

– Tiesiog jis mane taip vadina, – nusisukdama į šalį atsakė Aila.

Nuo tada, kai prisijungė prie genties, griežtai kritiškas šių žmonių požiūris į bereikalingus žodžius augte įaugo jai į smegenis, todėl jautė kaltę dėl žodžių žaidimo, žaidžiamo su sūneliu. Uba primygtinai nekamantinėjo, nors suprato, kad Aila kažko nepasako.

– Kartais, kai vieni su Durku išeiname į mišką, mudu drauge tariame garsus, – prisipažino Aila. – Jis pasirinko štai šiuos garsus ir pavadino jais mane. Durkas moka ištarti daugybę įvairių garsų.

– Tu irgi moki. Mama pasakojo, jog būdama maža, dar prieš išmokdama kalbėti, nuolat tardavai garsus ir žodžius, – mostelėjo ji. – Aš prisimenu, jog būdama dar kūdikis be galo mėgau, kai mane sūpuodama niūniuodavai garsais.

– Ko gero, taip ir buvo, bet aš gerai neprisimenu, – numojo Aila. – Taigi čia toks mudviejų su Durku žaidimas.

– Nematau nieko blogo, – pastebėjo Uba. – Juk vaikas moka kalbėti. Būtų gerai, jei pavyktų rasti nesupuvusių šaknų, – pridūrė Uba nusviesdama šalin didelį šakniagumbį. – Kažin kokias vaišes rytoj suruošime, jei turime tik džiovintos mėsos, žuvies bei apipuvusių daržovių? Jei Brunas būtų bent truputį luktelėjęs, būtume pririnkusios žalumynų ir šviežių daigų.

– Sprendimą lėmė ne vien Bruno įgeidis, – patikslino Aila. – Anot Krebo, pats geriausias laikas perduoti valdžią yra pirmoji pavasario pilnatis.

– Niekaip nesuprantu, kaip jis sužino, kada tiksliai prasideda pavasaris, – nusistebėjo Uba. – Man visos lietingos dienos panašios viena į kitą.

– Atrodo, jam padeda nuolatinis besileidžiančios saulės stebėjimas. Krebas kasdien žvelgia į saulėlydį. Net ir per lietų paprastai pavyksta įžiūrėti, kurioje vietoje saulė nugrimzta į patalą, o kartais pasitaikančiomis giedromis naktimis būna matomas mėnulis. Krebas žino.

– Verčiau jau Krebas dar neperleistų Guvui šamano pareigų, – pasakė Uba.

– Ir aš to paties norėčiau, – pritarė Aila. – Pastaruoju laiku jis ir taip dažnai sėdiniuoja nieko neveikdamas. Kai nebereikės atlikinėti jokių apeigų, jis apskritai nebeišmanys, kuo užsiimti. Žinojau, jog anksčiau ar vėliau taip nutiks... deja, ši šventė man džiaugsmo nesuteiks.

– Bus keista. Juk vadu visada buvo Brunas, o šamanu – Krebas, aš prie jų pripratau, bet, anot Vorno, metas perimti vadovavimą jaunesniems. Jis sako, jog Braudas laukė jau ganėtinai ilgai.

– Ko gero, jis teisus, – mostelėjo Aila. – Vornas visuomet žavėjosi Braudu.

– Jis man geras, Aila. Netgi nesupyko, kad aš praradau kūdikį. Tepasakė paprašysiąs šamano užkerėti jo totemą, kad šiam pakaktų jėgų pradėti kitą vaiką. Man atrodo, ir tu jam patinki Aila. Jis patarė man paprašyti tavęs leisti Durkui miegoti su mumis. Ko gero, jis supranta, kaip man smagu, kai mažylis šalia, – atviravo Uba. – Net ir Braudas pastaruoju metu nekimba prie tavęs.

– Taigi, jis lyg ir paliko mane ramybėje, – linktelėjo Aila.

Moteris pati nežinojo, kaip paaiškinti baimę, kuri persmelkdavo kiekvieną kartą, kai į ją pažvelgdavo Braudas. Net kai nusisukusi pajusdavo įsmeigtą jo žvilgsnį, plaukeliai ant sprando pasišiaušdavo.

Krebas tą vakarą kartu su Guvu iki vėlumos sėdėjo dvasių buveinėje. Aila paruošė lengvą užkandį Durkui ir sau, šį bei tą atidėjo Krebui užvalgyti, kai grįš, nors abejojo, ar jam rūpės maistas. Vos pabudus iš ryto ją ėmė griaužti nerimas, kuris dieną bei vakarėjant tolydžio stiprėjo. Urvo sienos, rodos, ėmė slėgti, o džiūstančioje burnoje jautė dulkių skonį. Šiaip ne taip sučiaumojusi kelis kąsnius ji staiga pašoko, nubėgo prie urvo angos ir įsistebeilijo į švininį dangų, iš kurio plūstantis lietus išvagojo gilias duobes permirkusiame purve. Kai sugrįžo, į patalą įsiropštęs Durkas jau snūduriavo. Vos tik ji įsitaisė šalia, berniukas jaukiai prisiglaudė ir pusiau per miegus mostelėjo rankutėmis suniurnėdamas žodį „mamytė“.

Aila apkabino sūnų pajusdama jo širdutės dūžius, tačiau dar ilgai negalėjo užmigti. Gulėjo atsimerkusi, žvelgdama į uolėtų sienų kontūrų metamus šešėlius blėstančio laužo šviesoje. Kai galų gale sugrįžo Krebas, ji dar nemiegojo, tačiau gulėjo nejudėdama ir klausėsi, kaip jis vilkdamas koją sukiojasi aplink. Galų gale senukui atsigulus užsnūdo ir ji.

Pabudo klykdama.

– Aila! Aila! – purtydamas už peties žadino Krebas. – Kas nutiko, vaikeli? – mostelėjo susirūpinimo sklidinomis akimis.

– Ak, Krebai, – sukūkčiojo ji apsikabindama senuko kaklą. – Aš vėl sapnavau tą baisų sapną. Ilgus metus jis manęs nebelankė.

Krebas apglėbė moterį ranka ir pajuto, jog ši dreba.

– Kas atsitiko mamytei? – iš baimės išplėtęs akis klausiamai mostelėjo rankutėmis Durkas atsisėsdamas lovoje.

Vaikui dar nebuvo tekę girdėti klykiančios motinos. Aila apkabino sūnų.

– Kokį sapną, Aila? Ar apie urvinį liūtą? – paklausė Krebas.

– Ne, kitą, tą, kurio niekad aiškiai neprisimenu, – ji vėl pradėjo tirtėti. – Krebai, kodėl aš jį susapnavau? Maniau, kad jau lioviausi regėti košmarus.

Krebas vėl apglėbė ją stengdamasis nuraminti. Aila irgi apsikabino šamaną. Staiga abu suvokė, kaip seniai laikė vienas kitą glėbyje. Taip ir sėdėjo kartu su Durku, įsispraudusiu per vidurį.

– Ak, Krebai, negaliu nė apsakyti, kaip dažnai troškau tave apkabinti, bet maniau, kad tu nebenori mano artumo. Baiminausi, kad atstumsi mane, kaip anksčiau, kai buvau maža neklaužada mergaičiukė. Vis norėdavau tau kai ką pasakyti. Aš myliu tave, Krebai.

– Aila, net ir tada, kai buvai maža, vos prisiversdavau tave atstumti, bet privalėjau, nes kitu atveju priemonių būtų ėmęsis Brunas. Niekad nemokėjau ant tavęs pykti, nes per stipriai tave mylėjau. Aš ir dabar tave myliu. Maniau, jog pyksti, nes dėl mano kaltės netekai pieno.

– Ne dėl tavo kaltės, Krebai, o dėl savo. Aš niekada tavęs nekaltinau.

– Aš pats kaltinau save. Juk turėjau suprasti, kad nežindant kūdikio pienas dings, bet man atrodė, kad tu nori gedėti vienumoje.

– Kaip galėjai suprasti? Juk vyrai mažai išmano apie kūdikius. Vyrams patinka pakilnoti mažylius, pažaisti su jais, kol šie sotūs ir patenkinti, bet vos tik vaikai pradeda verkšlenti, jie skuba atiduoti zirzliukus motinoms. Be to, berniukas juk nenukentėjo, antai koks didelis ir sveikas, ir jau seniai atjunkytas.

– Bet tau buvo skaudu, Aila.

– Mamyte, tau skauda? – įsiterpė dėl klyksmo vis dar sunerimęs mažasis.

– Ne, Durkai, mamytei nebeskauda.

– Iš kur jis išmoko tave taip vadinti, Aila?

Jos skruostai raustelėjo.

– Mudu su Durku kartais žaidžiame garsų žaidimą, ir jis sumanė vadinti mane šiuo vardu.

Krebas linktelėjo.

– Berniukas visas moteris vadina motinomis, todėl jam reikėjo sugalvoti, kaip kreiptis į tave. Matyt, šiam žodžiui jis suteikė reikšmę „mama".

– Man irgi jis reiškia tą patį.

– Kai pasirodei čia, tu iš pradžių irgi tardavai įvairius žodžius bei garsus. Tikriausiai taviškiai žmonės bendrauja garsais.

– Maniškiai yra genties žmonės. Aš priklausau genčiai.

– Ne, Aila, – lėtai paprieštaravo Krebas. – Tu nepriklausai genčiai, tu kilusi iš kitų.

– Tą patį man pasakė Iza prieš mirdama. Ji sakė, esą aš negalinti būti tikra genties nare, nes gimiau kitiems.

Krebas nustebęs pažvelgė į ją.

– Nemaniau, kad ji suprato. Iza buvo išmintinga moteris, Aila. Man tapo aišku tik tą naktį, kai tu atsekei paskui mus į urvą kalno gilumoje.

– Aš nenorėjau ten lįsti, Krebai. Nė pati nežinau, kaip atsidūriau urve. Nenutuokiau, kokiu būdu tave taip stipriai įskaudinau, bet pamaniau, jog lioveisi mane mylėjęs dėl to, kad atslinkau į kalno gilumą.

– Ne, Aila, nesiliioviau tavęs mylėjęs, mano meilė tau pernelyg didelė.

– Durkas alkanas, – pertraukė pašnekesį vaikas.

Jam vis dar neišėjo iš galvos mamos riksmas, o užsitęsęs jos pokalbis su Krebu nusibodo.

– Išalkai? Paieškosiu tau ko nors užkrimsti.

Krebas stebėjo, kaip Aila pakilo ir nužingsniavo prie ugniakuro. Įdomu, dėl ko ji buvo atsiųsta gyventi su mumis, svarstė Krebas. Juk gimė kitiems, o urvinis liūtas ją visada globojo, kodėl jis atvedė mergaitę čionai? Kodėl ne atgal pas juos? Ir kodėl pasidavė, leido jai susilaukti kūdikio, o paskui prarasti pieną? Visi dėl to kaltina netikusią vaiko lemtį, bet pažvelkite į jį – mažylis sveikas, laimingas ir visų mylimas. Gal Dorvas buvo teisus, gal išties visų vyrų totemai susimaišė su urviniu liūtu? Aila neklydo, vaikas neišsigimęs, jis maišytas. Berniukas moka kalbėti garsais, kaip ir ji. Jis iš dalies priklauso Ailai, iš dalies – genčiai.

Staiga kraujas atslūgo iš Krebo veido, o kūnu perbėgo šiurpas. Iš dalies Ailos, iš dalies genties vaikas! Ar tik ne dėl to ji atsiųsta mums? Dėl sūnaus, dėl Durko? Gentis pasmerkta, jos nebeliks, aš jaučiu. Toliau gyvens tik Ailos rūšis. O kaip Durkas? Jis iš dalies kilęs iš kitų, todėl liks gyventi, bet kartu priklauso ir genčiai. Beje, Ura irgi panaši į Durką, o gimė mergaitė neilgai trukus po incidento su kitų vyrais. Nejaugi jų totemai tokie stiprūs, jog įstengia visai greitai įveikti moters totemo dvasią? Galimas daiktas. Jeigu jau jų moterį gali globoti urvinis liūtas, tada vyrų totemai turbūt dar galingesni. Ar Ura irgi maišytas vaikas? Galbūt tokių kūdikių atsiras ir daugiau? Iš mišrios dvasių sąjungos kilę vaikai gyvens toliau, o kartu gyvuos gentis. Gal jų ir nebus labai daug, bet pakaks.

Galbūt gentis jau buvo pasmerkta dar prieš Ailai pamatant slaptąsias apeigas, o ten ji buvo atvesta siekiant atskleisti tiesą man. Mes išnyksime, tačiau kol gyvuoja durkai ir uros, gentis nemirs. Kažin ar Durkas paveldėjo genties atmintį? Jeigu tik būtų bent kiek vyresnis, galėčiau atlikti ceremoniją. Bet nesvarbu. Durkas paveldėjo kai ką daugiau, jis – genties tęsėjas. Aila, mano vaike, mano mylimiausias vaikeli, tu apdovanota sėkme ir perdavei šią sėkmę mums. Dabar man aišku, kodėl pasirodei – tu neatnešei mums mirties, tu suteikei mums galimybę gyventi. Aišku, gentis nebus tokia pati, kokia yra dabar, tačiau vis geriau negu nieko.

Aila atnešė sūnui gabalėlį šaltos mėsos. Mintyse paskendęs Krebas pakėlė akis į šalia atsisėdusią moterį.

– Žinai, Krebai, – mąsliai pratarė Aila. – Kartais man atrodo, kad Durkas nėra vien tik mano sūnus. Man netekus pieno, berniukas įprato keliauti nuo vieno ugniakuro prie kito ir toliau valgo su visais. Kiekvienas pakiša jam kąsnelį. Jis man primena urvinio lokio jauniklį, tarytum būtų visos genties sūnus.

Aila pastebėjo, koks gilus liūdesys staiga aptemdė tamsią Krebo akį.

– Durkas ir yra visos genties sūnus, Aila. Jis – vienintelis genties sūnus.

Pro trikampę urvo angą skverbėsi pirmoji brėkštančio ryto šviesa. Aila gulėjo ir žvelgė į šalia miegantį sūnų. Matydama po kailiais tolygiai alsuojantį Krebą suprato, jog šis irgi užmigo. Džiaugiuosi, kad galų gale mudu pasikalbėjome, pagalvojo, tarytum nusimetusi pečius slėgusią naštą, tačiau ištisą dieną paširdžius spaudęs negerumas naktį neišnyko, tik dar labiau sustiprėjo. Gerklėje įstrigęs sausas gniužulas trukdė kvėpuoti, ir ji pajuto, jog dar bent kiek ilgiau pabuvusi urve užtrokš. Moteris patyliukais išsmuko iš lovos, skubiai užsimetė apsiaustą, apsiavė ir be garso ištipeno.

Išnirusi pro angą išsyk giliai įkvėpė. Apėmė toks didžiulis palengvėjimas, jog nekreipė jokio dėmesio į kiaurai merkiantį lietų. Nusipurčiusi nuo šalčio nušlepsėjo per purvyną prie upelio. Nuo daugybės laužų pelenų pajuodusio sniego lopiniai tirpo, ir šlaitu žemyn tekančios siauros srovelės kartu su liūties vandeniu sruvo upelin, kuris pakilęs atsikratė ledo pančių.

Odinis apavas slidinėjo po rausvai rudą molyną, kol galiausiai ji pargriuvo ir visa išsipurvino. Permirkusios plaukų sruogos prilipo prie galvos, karojo nutįsusios, o nuo jų varvantys lašai maišėsi su purvu, prilipusiu prie apsiausto, kol galiausiai šį nuskalavo lietus. Aila ilgai stovėjo ant kranto ir žvelgė į kunkuliuojantį vandenį, nežinia kur gabenantį ledo lytis.

Kopdama slidžiu šlaitu atgal be perstojo kaleno dantimis. Ūkanotas dangus už rytuose dunksančios uolos nežymiai pašviesėjo. Prisiartinusi prie pražiotų urvo nasrų vos prisivertė įžengti į vidų, ir slogus jausmas akimoju sugrįžo.

– Aila, tu permirkusi, ko ėjai į lauką per tokį lietų? – subruzdo Krebas ir pakėlęs pliauską pamėtėjo į ugnį. – Persišaldysi.

Moteris persirengė, paskui atsisėdo šalia Krebo prie laužo džiaugdamasi, kad juodu gaubiančioje tyloje nebetvyro įtampa.

– Krebai, man taip gera, kad mudu naktį pasikalbėjome. Aš buvau prie upelio, ledas jau suskeldėjo. Artinasi vasara, vėl galėsime drauge ilgai ilgai vaikštinėti pakrante.

– Taip, Aila, ateina vasara. Jei norėsi, vasarą mudu ilgai ilgai vaikštinėsime pakrante. Kaip anksčiau.

Ailą nukrėtė šaltis. Ją apėmė šiurpi nuojauta, jog juodu daugiau niekada ilgai nebevaikštinės pakrante, be to, ji numanė, kad ir Krebas tai jaučia. Moteris palinko prie senuko ir juodu ilgokai sėdėjo apsikabinę, tarytum laikytų vienas kitą glėbyje paskutinį kartą.

Rytui baigiantis lietus virto įkyria dulksna, o apie pietus ir visai liovėsi. Pro vientisą debesų uždangą dirstelėjo blyški, nuvargusi saulė, tačiau pažliugusios žemės ji bemaž nesušildė ir nepradžiovino. Nors oras buvo prastas ir maisto atsargos menkos, gentis bruzdėjo ir jaudinosi ruošdamasi ypatinga proga keliamai šventei. Vadai keičiasi retai, o kai tuo pat metu pareigas perima dar ir naujas šamanas, įvykis tampa išties išskirtinis. Ogos su Ebra per apeigas irgi laukė tam tikras vaidmuo. Septynerių metų amžiaus Brakas turėjo tapti būsimuoju įpėdiniu.

Oga bėginėjo aplink it kietai susimazgiusių nervų kamuolys. Ji be paliovos šokčiojo, pripuldama čia prie vieno, čia prie kito ugniakuro, kur kunkuliavo maistas. Ebra bandė ją nuraminti, tačiau ir pati nerimavo. Suaugusį vaidinantis Brakas įsakmiai varinėjo mažesniuosius vaikus, kartkartėmis mėgindamas pavadovauti ir plušančioms moterims. Galų gale prisiartinęs Brunas pasivedėjo berniuką į šalį ir liepė dar kartą pasikartoti, ką turės daryti. Uba nuvedė kitus vaikus prie Vorno židinio, kad nesipainiotų po kojomis, o baigusi didžiumą pasiruošimų prie jos prisijungė ir Aila. Gydytojai tereikėjo padėti kitoms gaminti vaišes ir paruošti durnaropių užpilą vyrams, nes šaknų gėrimo Krebas liepė jai daugiau nebemaišyti.

Vakare dangumi praplaukdavo vos vienas kitas debesėlis, ir pilnas mėnulis nušvietė nykų, negyvą peizažą. Urve, už paskutiniosios ugniavietės, liepsnojo didžiulis laužas, apjuostas ratu sustatytais deglais.

Aila sėdėjo ant savojo kailio stebėdama šalia spragsinčią ugnelę nedideliame ugniakure. Jai niekaip nesisekė atsikratyti nerimo, tad nusprendė nueiti prie angos ir paspoksoti į mėnulį, kol prasidės šventė, tačiau vos atsistojusi pamatė Bruno ženklą ir sunkiu žingsniu nenoromis pasuko į kitą pusę. Visiems sustojus į savo vietas iš dvasių buveinės pasirodė Guvo lydimas šamanas. Abu buvo apsisiautę lokių kailiais.

Kai garbusis dvasininkas pradėjo paskutinį kartą kviesti dvasias, metų našta tarytum liovėsi jį slėgusi. Išraiškingi, pažįstami mostai, rodos, buvo dar galingesni ir įtaigesni nei ankstesniais kartais. Savo vaidmenį jis atliko meistriškai, virtuoziškai valdė žiūrovus, sukeldamas pageidaujamą jų reakciją, sužadindamas emocijas, reikiamu laiku iškeldamas jas iki maksimaliai įtemptos kulminacijos ir išsunkdamas visas stebėtojų jėgas. Guvas šalia jo panėšėjo į blankią kopiją. Jaunuolis buvo kompetentingas ir netgi geras kerėtojas, tačiau nė iš tolo neprilygo didžiajam šamanui. Pats galingiausias dvasininkas, kokį pažinojo gentis, vadovavo paskutinei ir įspūdingiausiai ceremonijai. Kai šis užleido vietą Guvui, verkė ne tik Aila. Ašaroti nemokantys genties žmonės raudojo širdyse.

Guvui pradėjus ritualą, per kurį Brunas perdavė valdžią Braudui, Aila mintimis nuklydo į praeitį. Stebėdama Krebą ji prisiminė, kaip pirmą kartą pamatė bauginantį vienaakio raganiaus veidą ir ištiesusi ranką jį palietė. Prisiminė, kaip kantriai šis mokė ją bendrauti ir kaip staiga ji suvokė gestų reikšmę. Moteris palietė savo amuletą ir pasičiupinėjo mažutį randą ant kaklo, likusį nuo to, kai šamanas įgudusiais judesiais įpjovęs nuvarvino kraujo ir paaukojo jį senosioms dvasioms, kad tos leistų Ailai medžioti. Paskui susigūžė pagalvojusi apie slaptą apsilankymą mažojoje oloje kalno gelmėse. O galiausiai atmintyje iškilo meilės ir liūdesio sklidinas jo žvilgsnis bei praėjusią naktį ištarta paslaptinga, nesuprantama frazė.

Valdžios perdavimo jaunajai kartai apeigas vainikavo puota, tačiau Aila valgio beveik nepalietė. Vyrai pasitraukė į mažąją šventovę, kur turėjo baigti ceremoniją vieni, ir Aila perdavė šamanu tapusiam Guvui

durnaropių nuovirą. Dalyvauti moterų šokiuose ji nebuvo nusiteikusi, ritmą mušė be jokio įkarščio ir energijos. Apeiginės arbatos gurkštelėjo vos gurkšnelį, todėl poveikis greitai išgaravo. Atlikusi viską, ką privalėjo, iškart sugrįžo į Krebo ugniavietę ir dar prieš jam sugrįžtant užmigo neramiu miegu. Prie lovos stabtelėjęs senolis kurį laiką žvelgė į miegančią motiną su sūnumi, o paskui nušlubčiojo į savo guolį.

– Mamytė eis medžioti? Ar Durkas eis kartu? – paklausė berniukas pašokdamas iš lovos ir patraukdamas į lauką.

Pakirdę sukiojosi vos keli žmonės, tačiau Durkas jau žvalgėsi plačiai atmerktomis akutėmis.

– Nepavalgę tikrai niekur neisime, Durkai. Grįžk atgal, – pamojo Aila ir nuskubėjo vaikui įkandin. – O gal šiandien apskritai liksime urve. Jau pavasaris, bet lauke dar šaltoka.

Po pusryčių Durkas pastebėjo Grevą ir nukūrė į Braudo ugniavietę. Aila nusekė jį įkandin švelnumo kupinu žvilgsniu, jos lūpų kampučiai pakilo į viršų. Šypsena išblėso akimoju ir net plaukai ant pakaušio pasišiaušė pamačius, kaip į berniuką žiūri Braudas. Abu mažyliai drauge išbėgo į lauką. Staiga užgriuvo toks stiprus klaustrofobijos jausmas, jog net ėmė pykinti, ji pasileido prie angos ir keletą kartų giliai įkvėpė.

– Aila!

Braudui garsiai ištarus jos vardą moteris net pašoko, paskui apsisuko, nuleido galvą ir prisiartino prie naujojo vado.

– Moteris sveikina vadą, – formaliu mostu prabilo ji.

Braudas retai kada stovėdavo tiesiai priešais ją. Aila buvo gerokai aukštesnė už aukščiausią genties vyrą, o Braudas – vidutinio ūgio. Jis vos tesiekė jai iki peties. Moteris žinojo, kad vyrui nepatinka žvelgti į ją iš viršaus.

– Nesumanyk kur nors išlėkti. Aš ketinu netrukus sukviesti susirinkimą.

Aila nuolankiai linktelėjo.

Žmonės pamažu rinkosi. Skaisčiai švietė saulė, todėl visi džiaugėsi, kad Braudas, nepaisydamas pažliugusios žemės, surengė susirinkimą lauke. Po kurio laiko atžygiavo naujasis vadas ir oriai užėmė Brunui anksčiau priklausiusią vietą, aiškiai didžiuodamasis naująja savo padėtimi.

– Kaip žinote, aš esu naujasis jūsų vadas, – pradėjo Braudas. – Visiems akivaizdaus fakto konstatavimas išdavė, jog vaikinas jaudinasi pirmą kartą kreipdamasis į visą gentį.

– Kadangi gentis turi naują vadą bei naują šamaną, dabar palankus metas paskelbti ir kelis kitus pasikeitimus, – tęsė jis. – Noriu pranešti, jog mano padėjėju nuo šiol bus Vornas.

Susirinkusieji sulinkčiojo, jie to tikėjosi. Bruno manymu, Braudui derėjo palaukti, kol Vornas labiau subręs, prieš suteikiant vaikinui viršenybę prieš labiau patyrusius medžiotojus, nors visi žinojo, kad anksčiau ar vėliau taip nutiks. Gal ir nėra skirtumo, galbūt dabar tinkamas laikas, tarė sau Brunas.

– Bus ir kitų pokyčių. Gentyje yra porininko neturinti moteris, – Ailos skruostai užkaito. – Kas nors turi ją aprūpinti, nenoriu, kad ji taptų našta mano medžiotojams. Dabar esu vadas ir privalau atsakyti už ją. Aila taps mano antrąja moterimi ir persikraustys prie mano židinio.

Aila laukė tokio sprendimo, tačiau nė kiek nesidžiaugė dėl to, kad nuojauta jos neapgavo. Jai veikiausiai nepatiks, pagalvojo Brunas, tačiau Braudas elgiasi teisingai. Buvęs vadas didžiuodamasis pažvelgė į savo moters sūnų. Braudas pasirengęs vadovauti.

– Ji turi išsigimusį vaiką, – toliau kalbėjo Braudas. – Žinokite visi: nuo šiol į gentį nebus priimtas nė vienas išsigimęs kūdikis. Nenoriu, jog manytumėte, esą dėl to kalti mano asmeniniai jausmai, kai kitą

sykį atsisakysime išsigimėlio. Jeigu ji susilauks normalaus palikuonio, aš jį pripažinsiu.

Prie urvo angos stovintis Krebas papurtė galvą matydamas, kaip išblyško Aila ir nuleido galvą slėpdama veidą. Ką gi, būk tikras, daugiau vaikų aš neturėsiu, Braudai, tikrai ne, jei tik Izos vaistai man padės. Neketinu gimdyti kūdikių, kurių laukia mirtis vien dėl to, kad tu laikai juos išsigimusiais.

– Kadangi viską suprantamai paaiškinau, manau, niekas nenustebs, jog į savo ugniavietę išsigimusio vaiko aš nepriimsiu.

Aila staigiai pakėlė galvą. Ką tai reiškia? Jeigu jau aš privalau persikraustyti prie jo ugniakuro, mano sūnus persikelia drauge.

– Vornas sutiko priimti Durką į savo ugniavietę. Jo moteris berniuką myli, nors tas ir išsigimęs, todėl puikiai juo pasirūpins.

Kilo neramus murmesys, sujudo rankos. Vaikai visuomet gyvendavo šalia motinų tol, kol suaugdavo. Kodėl Braudas priima Ailą, bet atsisako jos sūnaus? Aila pašoko iš vietos ir parpuolė Braudui prie kojų. Braudas plekštelėjo jai per petį.

– Aš dar nebaigiau, moterie. Nemandagu pertraukti vadą, bet šį kartą tau dovanosiu. Gali kalbėti.

– Braudai, neatimk iš manęs Durko. Juk jis mano sūnus, o kur kraustosi motina, ten keliauja ir jos vaikai, – sumosikavo ji iš susijaudinimo užmiršusi ir formalų kreipinį, ir pagarbią kalbos manierą.

Bruno pasididžiavimas išgaravo, dabar jis rūsčiai žvelgė į naująjį vadą.

– Ar tu, moterie, bandai paaiškinti vadui, ką jam dera daryti, o ko ne? – pašaipiai išsiviepęs pasiteiravo Braudas.

Vyrukas džiūgavo. Jis jau kadaise buvo visa tai suplanavęs ir sulaukė kaip tik tokios reakcijos, kokios jam reikėjo.

– Tu nesi motina. Oga jam kur kas tikresnė motina negu tu. Kas jį žindė? Ne tu. Vaikas nė nežino, kas yra jo tikroji motina. Visas genties moteris jis laiko motinomis. Koks tuomet jam skirtumas, kur gyventi?

Berniukui akivaizdžiai nesvarbu, jis valgo kiekvienoje ugniavietėje, – išrėžė Braudas.

– Taip, aš negalėjau mažylio žindyti, bet juk tu žinai, kad jis mano sūnus, Braudai. Jis kiekvieną naktį miega su manimi.

– Ką gi, vadinasi, su tavimi jis nebemiegos. Kas pasakys, esą Vorno porininkė jam netinkama motina? Aš jau pranešiau Guvui... tiksliau, šamanui, kad poros sujungimo ceremonija įvyks iškart po susirinkimo. Nėra jokio reikalo laukti. Šį vakarą tu persikelsi prie mano ugniakuro, o Durkas persikraustys pas Vorną. Dabar grįžk į vietą, – paliepė jis.

Braudas apsižvalgė ir pastebėjo ties urvo anga ant lazdos parimusį Krebą. Senolis atrodė įpykęs.

Bet anaiptol ne toks įtūžęs kaip Brunas. Iš įniršio net pajuodusiu veidu jis stebėjo, kaip Aila sugrįžo į savo vietą. Buvęs vadas iš paskutiniųjų tvardėsi, kad neįsikištų. Vyro akyse atsispindėjo ne vien tik pyktis, bet ir širdį suspaudęs skausmas. Mano moters sūnus, apmaudžiai galvojo jis, jaunuolis, kurį mokiau ir paskyriau genties lyderiu. Naudodamasis savo padėtimi jis vykdo kerštą. Keršija moteriai už savo paties susigalvotas skriaudas. Kodėl anksčiau nieko nepastebėjau? Gal buvau aklas? Dabar suprantu, dėl ko jis taip greitai paaukštino Vorną. Braudas iš anksto viską apgalvojo, jis jau seniai kūrė prieš Ailą nukreiptą keršto planą. Braudai, Braudai, argi tokia turi būti pirmoji vado užduotis? Pasirinkti jauną, nepatyrusį padėjėją rizikuojant medžiotojų gyvybėmis ir atkeršyti moteriai? Kokį malonumą tu patiri atskirdamas vaiką nuo motinos, kuri jau ir taip pakankamai prisikentėjo? Nejaugi neturi širdies, mano moters sūnau? Juk su sūnumi jai liko dalytis tik bendru patalu naktimis.

– Aš dar ne viską pasakiau, dar nebaigiau, – Braudas gestu pareikalavo priblokštos, subruzdusios genties dėmesio.

Galų gale žmonės nurimo.

– Aukštą padėtį užėmė ne tik šis vyras. Mes turime naują šamaną. Pakilus statusui įgyjama naujų privilegijų. Aš nusprendžiau, kad Gu-

vas... šamanas persikraustys prie genties dvasininkui teisėtai priklausančio ugniakuro. Krebas persikels į urvo gilumą.

Brunas skubiai dirstelėjo į Guvą. Ar jaunuolis sutiks? Guvas suglumęs purtė galvą.

– Aš nenoriu kraustytis prie šamano židinio, – paprieštaravo jis. – Juk jis ten gyvena nuo tada, kai įsikūrėme šiame urve, ten jo namai.

Naujasis vadas vis labiau trikdė genties žmones.

– Aš nusprendžiau, kad kraustysiesi! – valdingai mostelėjo Guvo atsisakymo supykdytas Braudas.

Pastebėjęs piktai į jį stebeilijantį, ant lazdos parimusį senolį vaikinas ūmai suvokė, jog šis jau nebe didysis šamanas. Vadinasi, nebėra ko bijoti, sukriošęs luošys nė kiek nepavojingas! Entuziazmo pagautas jis pateikė pasiūlymą vildamasis, kad Guvas paknopstomis puls į rinktinę ugniavietę, kaip Vornas nudžiugęs užėmė antrojo pagal rangą vietą. Jis manė tokiu būdu pelnysiąs naujojo šamano prielankumą, įsivaizdavo, kad Guvas jausis jam skolingas. Braudas nė nepagalvojo apie vaikino ištikimybę ir meilę senajam mokytojui. Ilgiau susiturėti nebepajėgiantis Brunas jau rengėsi prabilti, tačiau jį aplenkė Aila.

– Braudai! – sušuko moteris iš savo vietos. Naujasis vadas žaibiškai kilstelėjo galvą. – Nevalia taip elgtis! Negali versti Krebo palikti ugniavietę! – Aila pasipiktinusi ryžtingai trepsėjo link jo. – Jam reikia ramių šiltų namų. Urvo gilumoje traukia skersvėjis. Juk žinai, kaip jis negaluoja žiemą! – Aila užmiršo, kaip dera elgtis genties moteriai, dabar ji buvo gydytoja, ginančia savo pacientą. – Tu taip elgiesi norėdamas įskaudinti mane. Mėgini atsimokėti Krebui už tai, kad jis manimi rūpinosi. Man nesvarbu, ką padarysi man, Braudai, bet Krebo neliesk!

Ji stovėjo priešais ir palinkusi viršum jo piktai gestikuliavo vado panosėje.

– Kas tau leido kalbėti, moterie! – pašėlo Braudas.

Jis sugniaužė kumštį ir smogė, tačiau ji pastebėjo ir skubiai kryptelėjo į šalį. Braudo ranka perskrodė vien tik orą. Įniršį trumpam pakeitė nuostaba, jis apstulbęs įsistebeilijo į moterį.

– Braudai! – nuskambėjus Bruno šūksniui jis nuščiuvo, vis dar neatsikratęs įpročio paklusti šiam balsui, juolab kai vyras prabildavo iš pykčio pakeltu tonu. – Toji ugniavietė priklauso didžiajam šamanui, ir jis ten gyvens, kol bus gyvas. Gyventi senoliui liko jau nebe daug net ir be tavo pastangų perkėlimu į kitą vietą priartinti jo mirtį. Krebas ilgai ir uoliai tarnavo genčiai, todėl nusipelnė patogios buveinės. Koks tu vadas, Braudai? Kas tu per žmogus? Tu naudojiesi savo padėtimi, kad atkeršytum moteriai? Moteriai, kuri niekada nepadarė tau nieko blogo ir nebūtų įstengusi padaryti, net jei būtų mėginusi. Tu ne vadas, vaikine!

– Ne, tai tu nebevadovauji, Brunai. Jau nebe, – pradinį impulsą paklusti nuslopinęs Braudas galų gale susivokė ir prisiminė, kas esąs. – Dabar aš esu vadas! Aš priiminėju sprendimus! Tu visuomet stodavai į jos pusę, o ne į manąją, visada gynei ją. Ką gi, nuo šiol jos nebesaugosi! – galutinai savitvardą praradęs Braudas gestikuliavo rankomis net paraudęs iš įtūžio. – Ji darys, kaip liepsiu, o jei ne, prakeiksiu ją! Mano prakeiksmas nebus laikinas! Tu matei, kokia ji akiplėša, ir vis tiek ją palaikai. Aš to nepakęsiu! Jau gana. Aila nusipelnė prakeiksmo, ir aš jį įvykdysiu! Kaip tau tai patinka, Brunai? Guvai, prakeik ją! Prakeik dabar pat! Noriu, kad tučtuojau ją prakeiktum. Niekas nenurodinės šiam vadui, ką daryti, juolab toji atgrasi moteris. Ar supratai, ką pasakiau? Prakeik ją, Guvai!

Nuo pat tos akimirkos, kai Aila užsipuolė Braudą, Krebas bandė atkreipti jos dėmesį ir perspėti. Senukui nerūpėjo, ar pats gyvens urvo priešakyje, ar gilumoje, jam buvo vis vien. Įtarimas jam kilo jau tada, kai Braudas paskelbė, jog Aila taps antrąja jo moterimi. Braudas nieku gyvu negalėjo žengti kilnaus žingsnio be priežasties. Deja, įtarimai neparengė senuko vėliau įvykusiam incidentui. Kai pamatė Braudo įsakymą Guvui ją prakeikti, buvusį dvasininką apleido paskutinės jėgos. Jis daugiau nebenorėjo nieko matyti, tad apsisuko ir lėtai nušlubčiojo į urvą. Akis kilstelėjusi Aila pamatė, kaip jis dingo kalne žiojinčioje angoje.

Konfliktas suerzino ne tik Krebą. Sukruto, subruzdo visa gentis, sutrikusių, šūkaliojančių žmonių rankos įnirtingai judėjo. Kai kurie nebepajėgė žiūrėti, kiti netikėdami savo akimis stebėjo sceną, kurios liudytojais

nieku gyvu nesitikėjo kada nors tapti. Jų gyvenimai visuomet tekėjo saugia tolygia vaga, niekada neišsiveržiančia iš tradicijų, papročių bei įpročių nustatytų ribų.

Gentį nustebino nepagrįstai žiaurus Braudo sprendimas atskirti Ailą nuo sūnaus, o paskui pribloškė nepagarbus Ailos pasipriešinimas vadui ir pastarojo pasiryžimas iškraustyti Krebą. Visi nustėro matydami, kaip Brunas pasmerkia vyrą, kurį ką tik pats paskyrė vadu, o galiausiai įtūžiu liepsnojantis Braudas pareikalavo prakeikti Ailą... To jau buvo per daug, žmones ištiko šokas.

Visu kūnu tirtanti Aila nepajuto drebėjimo po kojomis, kol pamatė, kaip aplinkiniai ėmė griuvinėti nebeišlaikydami pusiausvyros. Jos pačios veide it veidrodyje atsispindėjo kitų emocijos – iš pradžių baimė, o paskui tikrų tikriausias siaubas. Ir tik tada ji galiausiai išgirdo iš žemės gelmių sklindantį košmarišką dundesį.

– Duuurkai! – sukliko ji ir pamatė, kaip Uba sugriebusi vaiką užgulė jį stengdamasi apsaugoti mažylį savo kūnu.

Aila jau sukosi bėgti link jų, bet paskui kai ką prisiminė ir nustėro apimta dar didesnio siaubo.

– Krebas urve!

Moteris puolė ropštis siūbuojančiu šlaitu stengdamasi pasiekti didžiulę trikampę angą. Nuo stačios sienos atsiskyrė milžiniška ola ir nukreipta į šalį pakeliui pasipainiojusio medžio, perskėlusi pastarąjį perpus, tėškėsi į žemę šalia jos. Aila nieko nepastebėjo. Ji stovėjo sustingusi, it stabo ištikta. Užblokuoti vaikystės košmaro prisiminimai ištrūko į laisvę, tačiau panika juos sujaukė ir supainiojo. Aplink griaudėjantis žemės drebėjimo sukeltas triukšmas užgožė jai iš lūpų nesąmoningai išsiveržusį seniai užmirštos kalbos žodį:

– Maaama!

Žemė po kojomis įdubo ir vėl iškilo. Ji parkrito ir iš paskutiniųjų mėgindama atsistoti pamatė įgriūvant skliautuotas urvo lubas. Akmeninės nuolaužos be paliovos krito žemyn ir dužo į smulkius gabalėlius, aplink ją pasišokinėdami žemyn ritosi akmenys ir taškydamiesi purslais krito į

ledinį upelį. Rytuose dunksanti uola perskilo, ir atsiskyrusi pusė nugarmėjo į apačią.

Urvo viduje lijo dideliais ir mažais akmenimis, nuo viršaus byrėjo žemės, sienos ir lubos nepaliaujamai tirtėjo. Lauke it nerangiai šokantys milžinai krūpčiojo milžiniški spygliuočiai, o lapuočiai kratė nuogas šakas tarsi krečiami drebulio pagreitintos griausmingos gedulo giesmės ritmu. Driokstelėjo sprogimas ir įtrūkis rytinėje urvo angos pusėje, priešais tvenkinuką, plačiai išsižiojo išspjaudamas naują akmenų bei žvyro papliūpą. Iš po žemių ištryškęs naujas šaltinis užvertė dalį urvo angos nauja subyrėjusių akmenų porcija ir nugarmėjo į upokšnio glėbį. Žemės riaumojimas ir trupančių uolų bildesys nustelbė žmonių šūksnius, kurie apkurtę nuo triukšmo patys nebegirdėjo savo balsų.

Galų gale drebėjimas aprimo. Nuo kalno nusiritę paskutinieji akmenys dar kelis kartus pasišokėjo ir sustojo. Priblokšti, persigandę žmonės pradėjo keltis, paklaikusiais žvilgsniais dairėsi aplink ir stengėsi atgauti nuovoką. Visi ėmė burtis aplink Bruną. Jie buvo įpratę atsiremti į šį vyrą, įkūnijantį patį stabilumą. Juos visus nejučia traukė saugumas, kurį vadas visuomet užtikrindavo.

Tačiau Brunas nė nekrustelėjo. Jis suvokė, jog pragaištingiausias iš visų sprendimų, kuriuos priėmė per visus vadovavimo metus, buvo Braudo paskyrimas vadu. Dabar jis suprato tiesiog užmerkdavęs akis ir nematydavęs savo moters sūnaus trūkumų. Netgi jo bebaimiškumas, nutrūktgalviška drąsa aiškiai liudydavo apie begalinę savimeilę, egoizmą ir impulsyvų temperamentą. Bet Brunas ne dėl to nesiėmė jokių veiksmų. Kad ir kaip būtų, vadovauti dabar privalėjo Braudas. Dabar jau per vėlu sugrįžti ir mokyti jaunuolį, nors gentis būtų jam leidusi. Jei Braudas šią kritinę akimirką pats tvirtai suims vadžias į savo rankas, tik tokiu atveju jaunuolis dar turėtų vilties susigrąžinti genties pagarbą ir pasitikėjimą. Savikontrolę praradęs vaikinas įžūliai išpoškino esąs vadas. Ką gi, Braudai, tuomet pradėk vadovauti. Daryk ką nors. Brunas nusprendė nesikišti, kad ir ko nuspręstų imtis arba nesiimti naujasis lyderis.

Pamačiusi, kad Brunas vėl užimti jaunuoliui perleistos pozicijos neketina, gentis galiausiai atsisuko į Braudą. Tradicijos įaugo jiems į kraują, jie įprato prie nusistovėjusios hierarchijos, prie teisingos, tvirtos valdingo ir atsakingo Bruno rankos. Jie buvo įpratę matyti, kaip ištikus krizei jis stoja į priekį, įpratę pasikliauti ramiais, logiškais jo sprendimais. Šie žmonės nesugebėjo elgtis savo nuožiūra, be aiškių vadovo nurodymų. Net Braudas tikėjosi, kad Brunas sunkią akimirką perims vadovavimą, jaunuoliui pačiam reikėjo tvirtos atramos. Galų gale supratęs, jog visa atsakomybė dabar slegia jo pečius, Braudas išties pamėgino ją prisiimti.

– Ko trūksta? Ar yra sužeistų? – paklausė naujasis vadas.

Visi sutartinai lengviau atsikvėpė. Pagaliau bent kažkas ėmėsi veiksmų. Šeimų grupelės pradėjo telktis draugėn, žmonės aikčiodami iš nuostabos džiaugėsi mylimais artimaisiais, kurių manė galį daugiau nebepamatyti, ir pamažu paaiškėjo, jog stebuklingu būdu visi išliko gyvi. Nors drebant žemei aplink dundėjo milžiniški akmenys, nebuvo netgi sunkiai sužeistų. Jie atsipirko mėlynėmis, nubrozdinimais ir nereikšmingomis žaizdelėmis, net kaulai nė vienam nelūžo. Vis dėlto po kurio laiko kai ko buvo pasigesta.

– Kur Aila? – vėl apimta panikos šūktelėjo Uba.

– Čia, – leisdamasi nuo šlaito atsiliepė moteris, trumpam užmiršusi, kodėl ten atsidūrė.

– Mama! – ištrūkdamas iš globėjiško Ubos glėbio sukliko Durkas ir pasileido prie jos.

Aila irgi ėmė bėgti, pakėlė sūnų, stipriai suspaudė glėbyje ir parnešė atgal.

– Uba, ar tu sveika? – paklausė.

– Taip, rimtai nesusižeidžiau.

– O kur Krebas?

Ir tą akimirką Aila ūmai prisiminė. Įbrukusi Durką Ubai ji vėl nuskubėjo šlaitu aukštyn.

– Aila! Kurgi tu? Nelįsk į urvą! Smūgiai gali pasikartoti.

Aila perspėjimų nebematė, nors net ir matydama nebūtų jų paisiusi. Ji nėrė į vidų ir nudūmė tiesiai link Krebo ugniavietės. Aplinkui riogsojo

krūvos akmenų bei žvyro. Buvę jų namai beveik nenukentėjo, čia gulėjo tik kelios uolų nuolaužos ir viską padengė sluoksnis dulkių, tačiau šamano ji nerado. Moteris apžiūrėjo kiekvieną ugniakurą. Kai kurie buvo visai sugriauti, o kituose išliko nemažai sveikų daiktų. Krebo niekur nebuvo matyti. Ji dvejodama stabtelėjo prie mažos angos, vedančios į dvasių buveinę, o paskui pasiryžusi dirstelėjo vidun, tačiau patamsyje nieko neįžiūrėjo. Jai reikėjo deglo, tad nusprendė pirmiausia apieškoti visą urvą.

Nuo lubų staiga pabirus žvyrui moteris atšoko į šalį. Ranką užkliudžiusi aštri stambaus akmens briauna perdrėskė odą. Ji apžiūrėjo pasienius, paskui perėjo per patalpą įstrižai ir išnaršė kertes už maisto atsargų, apėjo didžiules uolų nuolaužas. Prieš susirasdama deglą Aila nusprendė žvilgtelėti dar į vieną vietą.

Krebą ji rado prie akmeninės Izos piramidės. Senukas gulėjo ant luošojo savo šono, surietęs kojas, beveik embriono poza. Galingas jo smegenis ilgus metus saugojusioje didelėje kaukolėje žiojėjo skylė. Kaulą sutraiškiusi sunki akmens skeveldra nusirito į šalį. Jis mirė akimirksniu. Aila suklupo šalia mylimo globėjo kūno, jos veidas paplūdo ašaromis.

– Krebai, ak, Krebai. Kodėl tu nuėjai į vidų? – mostelėjo ji.

Moteris ilgai siūbavo pirmyn ir atgal kartodama senolio vardą. Paskui nežinia kodėl pakilo ir pradėjo mosuoti rankomis atkartodama judesius, kuriuos šis atliko prie Izos kūno – laidojimo ritualą. Patylom byrančių ašarų aptemdytomis akimis aukšta šviesiaplaukė moteris viena akmenų nuolaužų užverstame urve senus, ritualinius simbolinius gestus piešė ore lygiai taip pat grakščiai, sklandžiai ir tobulai, kaip pats didysis šamanas. Daugelio judesių ji nesuprato ir niekada nesupras. Taip ji atliko paskutinę pareigą vieninteliam tėvui, kurį pažinojo.

– Jis nebegyvas, – mostelėjo iš urvo pasirodžiusi Aila į ją sužiurusiems gentainiams.

Braudas stebeilijo į moterį kartu su kitais, ir į jo sąmonę pamažu įsismelkė baimė. Juk urvą surado ji, dvasios jai visuomet buvo maloningos. O kai naujasis vadas ją prakeikė, tos pačios dvasios supurtė žemę ir sunaikino Ailos atrastą urvą. Gal jos supyko ant vyro, kad panoro ją prakeikti? Ar sugriauti šviesiaplaukės atrastą urvą dvasias paskatino įniršis, kurį sužadino jis? O jeigu visa gentis pagalvos, jog šią negandą užtraukė jis? Giliausiose prietaringos Braudo sielos kertelėse glūdėjo pragaištingų ženklų bei dvasių pykčio, kurį jis neabejojo prišaukęs, baimė. Staiga tarytum prašviesėjus sąmonei jaunasis vadas suprato turįs suversti kaltę jai, kol niekas nespėjo apkaltinti jo, o tada ir dvasių rūstybė nukryps į moterį.

– Ji visa tai padarė! Ji dėl to kalta! – kaip įgeltas pašoko Braudas. – Ne kas kitas, o Aila supykdė dvasias, nes nuolat trypė tradicijas. Juk matėte visi. Ji elgėsi įžūliai, rodė nepagarbą vadui. Ją reikia prakeikti, tada dvasios vėl bus patenkintos ir nurims, nes žinos, kad mes jas gerbiame. Dvasios nuves mus į naują, dar geresnį, dar didesnės sėkmės paženklintą urvą. Tikrai nuves, žinau, kad nuves. Prakeik ją, Guvai! Prakeik nieko nelaukdamas! Prakeik ją! Prakeik!

Visų galvos nukrypo į Bruną. Šis sukandęs dantis, sugniaužęs kumščius stebeilijosi tiesiai į priekį, įtempti nugaros raumenys net virpčiojo. Sukaupęs visą valią jis stovėjo nejudėdamas ir nesikišo. Žmonės nejaukiai susižvalgė, paskui sužiuro į Guvą ir galiausiai į Braudą. Guvas irgi apstulbęs spoksojo į Braudą. Kaip jis gali kaltinti Ailą? Juk akivaizdžiai dėl visko kaltas yra pats. Tada Guvas galiausiai suvokė.

– Aš esu vadas, Guvai! Tu – šamanas. Įsakau tau ją prakeikti. Prakeik ją myriop!

Guvas staigiai apsisuko, ištraukė sakuotą liepsnojančią pušies šaką iš laužo, kuris buvo uždegtas, kol Aila dairėsi po urvą, ir užkopęs šlaitu dingo juoduose trikampiuose kalno nasruose. Atsargiai apėjo nuolaužas, saugodamasis šen bei ten vis dar pabyrančių akmenų bei žvyro, suvokdamas, kad pakartotinis smūgis gali jį palaidoti po keliomis tonomis uolienų, ir bemaž trokšdamas tokio likimo, kol neįvykdė gautojo nurodymo. Galiausiai jaunasis šamanas pasiekė dvasių buveinę ir lygiagrečiomis eilė-

mis išdėliojo šventus urvinio lokio kaulus su kiekvienu atlikdamas formalų mostą, o paskiausiai vieną įbruko į kairę kaukolės akiduobę ir garsiai ištarė tik šamanams žinomus šiurpius piktųjų dvasių vardus. Vardo paminėjimas suteikdavo joms galios.

Įbedęs žvilgsnį į tuštumą Guvas praėjo pro Ailą, vis dar tebestovinčią prie urvo angos.

– Aš esu šamanas. Tu – vadas. Tu įsakei prakeikti Ailą mirties prakeiksmu. Aš įsakymą įvykdžiau, – mostelėjo Guvas ir atsuko genties vadui nugarą.

Iš pradžių nė vienas neįstengė tuo patikėti. Viskas įvyko per greitai. Svarbūs sprendimai paprastai būdavo priiminėjami ne taip. Brunas būtų reikalą aptaręs, apsvarstęs visas galimybes ir parengęs gentį palengva. Be to, jis apskritai nebūtų jos prakeikęs. Kokį nusikaltimą ji padarė? Įžūliai kalbėjo su vadu, bet argi už tokį nusižengimą baudžiama mirtimi? Juk moteris tik gynė Krebą. O ką jai padarė Braudas? Siekdamas suvesti sąskaitas atėmė iš jos vaiką ir išvarė iš ugniavietės senąjį raganių. Ir štai dabar visi jie liko be namų. Kodėl Braudas taip pasielgė? Už ką ją prakeikė? Dvasios visada rodė jai prielankumą, ji nešė genčiai sėkmę, kol vadas nepareiškė noro ją prakeikti, kol neliepė šamanui įvykdyti prakeiksmo. Nelaimę užtraukė Braudas. Kas dabar jiems nutiks? Iš pradžių naujasis vadas supykdė gentį globojusias, o paskui dar išlaisvino piktąsias dvasias. Didysis šamanas miręs, todėl nebeištrauks jų iš bėdos.

Sielvarte paskendusi Aila nė nepastebėjo ją įsukusio įvykio sūkurio. Moteris matė, kaip Braudas įsakė ją prakeikti, matė, kaip Guvas pranešė įvykdęs nurodymą, tačiau gedulo aptemdytas protas dar nesureagavo. Pamažu į sąmonę įsismelkė suvokimas. Iki galo supratusi, kas įvyko, ji nustėro iš siaubo.

Prakeikta? Mirties prakeiksmu? Už ką? Ką tokio didžiai blogo aš padariau? Kodėl viskas įvyko taip greitai? Gentainiams įsisąmoninti, kas nutiko, sekėsi ne geriau. Žmonės dar nebuvo spėję atsigauti po žemės drebėjimo. Aila tarytum iš tolo smalsiai stebėjo, kaip pamažu vienas po kito sustiklėja žvilgsniai. Štai Krugas liovėsi ją matyti. Kas gi kitas? Uka.

Paskui Drugas, o Oga dar nespėjo susizgribti. Pagaliau susiprotėjo ir ji, matyt, pastebėjo, kad į ją žiūriu.

Aila nejudėjo ir nieko nedarė tol, kol Ubos akys apsiblausė ir ji pradėjo raudoti gedėdama berniuko, kurį laikė glėbyje, motinos. Durkas! Mano kūdikis, mano sūnus! Aš prakeikta ir niekada daugiau jo nebepamatysiu. Kas jam nutiks? Liko tik Uba, ji juo pasirūpins, tačiau kaip ji pasipriešins Braudui? Braudas mažylio nekenčia, kadangi šis – mano sūnus. Aila karštligiškai apsidairė aplink ir pamatė Bruną. Brunas! Jis gali apginti Durką. Niekas kitas, tiktai Brunas įstengs apsaugoti berniuką.

Aila pripuolė prie tvirto, stoiško, jautraus vyro, iki vakar dienos vadovavusio genčiai, suklupo jam prie kojų ir nulenkė galvą. Tik praėjus kelioms akimirkoms moteris suvokė, kad buvęs vadas nepalies jai peties. Kai pakėlė akis, jis žvelgė jai virš galvos į tolėliau liepsnojantį laužą. Jei tik būtų norėjęs, tikrai būtų ją pamatęs. Jis mato mane, pagalvojo Aila. Žinau, kad mato. Andai Krebas prisiminė viską, ką jam sakiau, Iza irgi prisiminė.

– Brunai, žinau, tu laikai mane mirusia, manai, jog esu siela. Nenusuk akių! Maldauju, nenusisuk! Viskas įvyko pernelyg greitai! Aš išeisiu, pažadu tau, bet baiminuosi dėl Durko. Braudas jo nekenčia, juk žinai. Kas nutiks vaikui Braudo vadovaujamoje gentyje? Durkas priklauso genčiai, Brunai. Tu jį pripažinai. Meldžiu, Brunai, apgink Durką. Tik tu gali jį apsaugoti. Neleisk Braudui skriausti berniuko!

Brunas lėtai nusigręžė nuo maldaujančios moters nusukdamas žvilgsnį į šalį, tarytum pakeisdamas padėtį, o ne vengdamas į ją žiūrėti. Vis dėlto iš menko žybtelėjimo akyse ji suprato, kad vyras ją atpažino, pamatė vos pastebimą linktelėjimą. Ailai to pakako. Jis pažadėjo motinos sielai, todėl Durką tikrai apgins. Ji teisi, viskas įvyko pernelyg greitai, moteris neturėjo laiko paprašyti anksčiau. Jis pakoreguos savo sprengimą nesikišti ir neleis savo moters sūnui kenkti Ailos mažyliui.

Aila pakilo ir tiesiu taikymu patraukė prie urvo. Ji nebuvo pasiryžusi iškeliauti, kol nedavė žodžio Brunui, tačiau vos pažadėjusi, išsyk apsisprendė. Sielvartą dėl Krebo mirties ji nustūmė į tolimiausią sąmonės

kertelę ir ketino iškelti į paviršių vėliau, kai pasirūpins savo pačios gyvybe. Galbūt ji iškeliaus į dvasių pasaulį, o gal ir ne, tačiau nepasiruošusi niekur neis.

Pirmąsyk įėjusi į vidų moteris nesuvokė, kaip stipriai nukentėjo urvas. Ji apsižvalgė po nebepažįstamus namus džiaugdamasi, kad gentis per žemės drebėjimą buvo lauke. Giliai atsikvėpusi, nekreipdama dėmesio į nepatikimas sienas, nuskubėjo prie Krebo ugniavietės. Nepasiėmusi išgyventi padėsiančių daiktų tikrai galą gautų.

Aila nuritino akmenį nuo savo lovos, išpurtė kailinį apsiaustą ir ėmė krauti ant jo kitą mantą: medicinos krepšį, svaidyklę, dvi poras apavo, blauzdines, rankų įmovas, kailiu pamuštą drabužį, gobtuvą, puodelį, dubenį, pūsles vandeniui, įrankių. Nuėjusi į urvo gilumą rado sukrautų koncentruotų, energijos teikiančių kelioninių pyragėlių iš džiovintos mėsos, vaisių bei taukų. Apieškojusi griuvėsius aptiko klevų cukrumi pripildytos beržo tošies indų, riešutų, džiovintų vaisių, smulkintų grūdų, džiovintos mėsos bei žuvies atraižų, kelias daržoves. Ką tik baigėsi žiema, todėl genties atsargos buvo negausios, bet jai pakako. Nubraukusi akmenis bei dulkes nuo savo pintinės Aila ėmė krautis daiktus.

Suėmusi Durko nešiojimo skepetą prisispaudė ją prie skruosto, ir iš akių ištryško ašaros. Nešioklės neprireiks, Durko ji nesives, tačiau įsidėjo skepetą – bent jau turės daiktą, glaudžiai susijusį su mažyliu. Moteris šiltai apsitaisė. Pavasaris dar tik prasidėjęs, stepėje bus šalta. Galimas daiktas, kad šiaurėje vis dar žiema. Kol kas ji nebuvo tvirtai apsisprendusi kur keliaus, tik žinojo, jog trauks į žemyną, į šiaurinę pusiasalio pusę.

Paskutinę akimirką nusprendė pasiimti didžiulį kailį, kuris per medžioklės žygius atstodavo palapinę, nors apskritai šis jai nepriklausė. Visus savo daiktus galėjo pasiimti nedvejodama, nes tie, kurie liks, bus sudeginti. Be to, jautėsi turinti teisę įsidėti ir savąją maisto dalį, tačiau palapinė buvo Krebo, o naudotis ja galėjo šamano šeimos nariai. Krebas mirė, be to, palapine jis niekada nesinaudojo. Aila nusprendė, kad senukas neprieštarautų.

Ji užkrovė didžiulį kailį ant krepšio viršaus, užsivertė sunkų nešulį ant nugaros ir susiveržė dirželius. Akyse vėl susitvenkė ašaros, kai sustojo vidury ugniavietės, tapusios namais, kai ją surado Iza. Žinojo niekada daugiau nebeišvysianti šios vietos. Galvoje prašvilpė prisiminimų kaleidoskopas, išryškėjo reikšmingesnės scenos. Galiausiai mintys ėmė suktis apie Krebą. Norėčiau sužinoti, kas sukėlė tau tokį didžiulį skausmą, Krebai. Galbūt kada nors suprasiu. Džiaugiuosi, kad mudu tąnakt pasikalbėjome prieš tau iškeliaujant į dvasių pasaulį. Aš niekada neužmiršiu nei tavęs, nei Izos, nei genties. Galiausiai Aila patraukė į lauką.

Niekas nepažvelgė į ją, bet visi žinojo, kad ji vėl išniro iš urvo. Aila stabtelėjo prie tvenkinėlio, tyvuliuojančio šalia angos, prisisemti į pūsles vandens, ir staiga iškilo dar vienas prisiminimas. Prieš panardindama indą ir sutrikdydama lygų paviršių ji pasilenkė ir pažvelgė į save. Įdėmiai išstudijavo veido bruožus – šįkart nepasirodė sau tokia jau atgrasi, tačiau Ailą domino ne ji pati. Ji norėjo pamatyti kitų veidą.

Kai atsistojo, Durkas įniko iš paskutiniųjų grumtis stengdamasis ištrūkti iš Ubos glėbio. Mama buvo dėl kažko susikrimtusi. Nors vaikas nesuprato dėl ko, jam visa tai nepatiko. Staigiai pasimuistęs mažylis išsiveržė ir pasileido prie Ailos.

– Tu išeini, – apkaltino sūnus pamažu pradėdamas suprasti ir pasipiktinęs, kad ši jam nieko nepasakė. – Tu apsirengusi ir ruošiesi išeiti.

Aila delsė tik trumpą akimirksnį, paskui ištiesė rankas, ir berniukas prigludo prie motinos. Ji pakėlė savo kūdikį ir stipriai prisispaudė tramdydama ašaras. Paskui pastatė ant žemės ir atsitūpė priešais žvelgdama tiesiai į dideles rudas akutes.

– Teisingai, Durkai, aš išeinu. Privalau iškeliauti.

– Veskis ir mane, mamyte. Pasiimk kartu! Nepalik manęs!

– Negaliu tavęs vestis, Durkai. Tu turi likti čia. Su Uba. Ji tavimi pasirūpins. Be to, tave globos Brunas.

– Aš nenoriu pasilikti! – energingai mostelėjo Durkas. – Noriu eiti su tavimi. Neišeik be manęs!

Prie jų artinosi Uba. Ji privalėjo atimti Durką iš dvasios. Aila dar kartą stipriai apkabino sūnelį.

– Aš myliu tave, Durkai. Niekada neužmiršk, kad aš tave myliu, – ji pakėlė berniuką ir įdavė Ubai. – Pasirūpink mano vaikeliu, Uba, – mostelėjo žvelgdama į liūdnas jos akis, kurios ňenukrypo į šalį. – Pasirūpink juo, sesute.

Braudas stebėjo jas vis labiau tūždamas. Moteris mirusi, ji – dvasia. Kodėl tuomet ji elgiasi ne taip, kaip dera dvasiai? Be to, kai kurie genties nariai irgi nelaiko jos tokia.

– Ji yra siela, – piktai išrėžė jaunasis vadas. – Ji mirė. Nejaugi nežinai, kad ji mirusi?

Aila patraukė tiesiai prie Braudo ir išsitempusi visu ūgiu atsistojo priešais jį. Vaikinui ir pačiam sunkiai sekėsi jos nematyti. Jis stengėsi prakeiktąją gentainę ignoruoti, bet toji žvelgė iš viršaus ir neketino klauptis jam prie kojų, kaip dera moterims.

– Aš nesu mirusi, Braudai, – įžūliai mostelėjo ji. – Ir nemirsiu tavo nurodymu. Tu gali priversti mane išeiti, gali atimti iš manęs sūnų, bet nepriversi manęs mirti!

Braudo širdyje susigrūmė du jausmai – įniršis ir baimė. Nebesutramdydamas noro jai užvožti jis ūmai kilstelėjo kumštį, bet paskui susilaikė nedrįsdamas paliesti negyvėlės. Dvasia gudrauja stengdamasi mane apmulkinti, pagalvojo jis. Juk ji negyva, prakeikta mirties prakeiksmu.

– Nagi, trenk man, Braudai! Pirmyn, pripažink šios dvasios egzistavimą. Trenk man ir įsitikinsi, kad aš nesu mirusi.

Kad nereikėtų žiūrėti į dvasią, Braudas nusisuko į Bruną. Vyrukas nuleido ranką sutrikęs dėl to, kad nepavyko apsimesti, esą judesys natūralus. Vadas jos nepalietė, tačiau išsigando, jog kilstelėdamas sugniaužtą kumštį ją pripažino, todėl pabandė atsikratyti galimai užsitrauktos nelaimės perleisdamas ją Brunui.

– Nemanyk, jog nemačiau, ką padarei, Brunai. Tu jai atsakei, kai kreipėsi į tave prieš nueidama į urvą. Ji dvasia, tu užtraukei nesėkmę, – apkaltino jis.

– Jei ir užtraukiau, nebent tik sau ir niekam daugiau. Tik kaip galėjai matyti mane su ja kalbantis? Kaip pamatei ją einant į urvą? Kodėl išsigandai ir nesmogei dvasiai? Tu vis dar nesupranti, ar ne? Tu ją pripažinai, Braudai. Ji tave nugalėjo. Tu engei ją kaip įmanydamas, galų gale netgi prakeikei. Ji mirė, bet vis tiek laimėjo. Ji buvo moteris, bet už tave kur kas drąsesnė, Braudai, ryžtingesnė, nestokojusi savitvardos. Ji buvo gerokai vyriškesnė negu tu. Ailai derėjo būti mano moters sūnumi.

Netikėta Bruno panegirika nustebino Ailą. Durkas šaukė ją ir muistėsi vėl taikydamasis ištrūkti. Aila nebeįstengė ilgiau to tverti, tad skubiai apsisuko ir nužingsniavo tolyn. Eidama pro Bruną palenkė galvą ir parodė padėkos gestą. Pasiekusi aukščiausią uolą, dar kartą atsisuko ir pažvelgė atgalios. Brunas kilstelėjo ranką, neva kasydamasis nosį, tačiau jo mostas panėšėjo į tą, kurį parodė Norgas jiems iškeliaujant iš genčių sambūrio. Brunas tarytum palaimino ją: „Keliauk lydima Lokio."

Prieš išnykdama už nuskilusios uolos Aila paskutinį kartą išgirdo graudų Durko klyksmą:

– Mamyyyte, mamyyyte, mamyyyte!

Skaitykite

tęsinį

ARKLIŲ SLĖNIS

Auel, Jean M.

Au25 Urvinio lokio gentis : romanas / Jean Marie Aule ; iš anglų kalbos vertė Rasa Krulikauskienė, Nomeda Berkuvienė. – Kaunas: Obuolys [i.e. MEDIA INCOGNITO, 2012]. – 605, [3] p.

Pirmoji serijos „Žemės vaikai“ knyga

ISBN 978-609-403-339-1

Žemės drebėjimas palieka mažąją Ailą vieną priešistorinėje girioje. Taip ją, klajojančią, išbadėjusią, urvinio liūto sužeistą aptinka Urvinio lokio genties žmonės. Aukšta, šviesiaplaukė, mėlynakė iš svetimos genties atrodo nesava ir nepatikima. Jei ne gydytoja Iza ir laimingai susiklosčiusios aplinkybės, vaikas būtų paliktas mirti. Padedama globėjos mergaitė išmoksta neandertaliečių, kurie bendrauja daugiau gestais ir mimika, tradicijų, elgesio normų, kalbos, o imlus protas pasitarnauja kasdienėje kovoje dėl išlikimo. Tai pirmoji garsiosios epopėjos „Žemės vaikai“ knyga.

UDK 821.111(73)-31

Jean M. Auel
URVINIO LOKIO GENTIS

Iš anglų kalbos vertė *Rasa Krulikauskienė, Nomeda Berkuvienė*
Redagavo *Viktorija Šenbergs*
Viršelį kūrė *Andrius Morkeliūnas*
Viršelį piešė *Tania Rex*
Maketavo *Daiva Širvaitienė*

38 sp. l. Užsakymas Nr.
Išleido OBUOLYS®
(OBUOLYS yra registruotas leidybinis ženklas,
kurį pagal sutartį naudoja UAB MEDIA INCOGNITO)
Butrimonių g. 9, LT-50220 Kaunas
knygos@obuolys.lt | www.obuolys.lt

Spausdino UAB „Spindulio spaustuvė“,
Vakarinis aplinkkelis 24, LT-48184 Kaunas

35 tūkstančiai metų prieš Kristų...
Prieš paskutinį ledynmetį...
Nuo vienos moters priklausys žmonijos ateitis.

Žemės drebėjimas palieka mažąją Ailą vieną priešistorinėje girioje. Taip ją, klajojančią, išbadėjusią, urvinio liūto sužeistą, aptinka Urvinio lokio genties žmonės. Aukšta, šviesiaplaukė, mėlynakė iš svetimos genties atrodo nesava ir nepatikima. Jei ne gydytoja Iza ir laimingai susiklosčiusios aplinkybės, vaikas būtų paliktas mirti. Padedama globėjos mergaitė išmoksta neandertaliečių, bendraujančių daugiau gestais ir mimika, tradicijų, elgesio normų, kalbos, o imlus protas pasitarnauja kasdienėje kovoje dėl išlikimo. Ailos, kurios gyslomis teka pirmųjų žmonių kraujas, atsiradimas žada neišvengiamas permainas, kelia Urvinio lokio gentainių pagarbą... ir neapykantą.

Jean Marie Auel (g. 1936) – Amerikoje gimusi rašytoja, pakerėjusi pasaulį *Žemės vaikų* saga. Mintis parašyti trumpą apysaką apie vienišą kromanjoniečių moterį neandertaliečių gentyje toptelėjo jau sulaukus keturiasdešimties, užauginus penkis vaikus. Jean sėdo rašyti tokią knygą, kokias mėgo pati – įtraukiančias, suteikiančias žinių. Kad atvertų langą į pirmykščių žmonių pasaulį, J. Auel išstudijavo visą įmanomą archeologinę medžiagą, dalyvavo išlikimo kursuose, mokėsi primityviųjų amatų, gydymo vaistažolėmis. Rezultatas – šešios knygos, pelniusios pasaulio archeologų, antropologų ir paleontologų pagarbą. Tačiau milijonus skaitytojų visame pasaulyje sužavėjo ne tik įtikimas Europos priešistorės vaizdas, bet ir jaudinantis pasakojimas apie tarpusavio santykius, meilės ribas ir moterį, kurios rankose atsidūrė žmonijos likimas.

OBUOLYS
ISBN 978-609-403-339-1

